

LAYRENTI.

43,5

†
IHS

BIBLIOTECA DE LOYOLA.

Sala |

Estante | H

Plúteo |

STVDIOSO LECTORI S.

Habes lector optime hos elegantiarum libros multò quàm antehac unquam prodierint, emaculatiores, Ioannis Rænerij opera, cum nonnullis annotationibus, tibi haud parùm profuturis, ab eodem in margine additis. Veterum autem autorum exempla, quæ Vallæ in eorum, quæ de lingua Latina præcepit, testimoniũ protulit, corrupta ferè, deprauataq; erant, ut nix ad eius negotium facere uiderentur, ea optima fide restituit. Vt te quoq; maiore beneficio demereretur, loca unde ea sibi Vallæ desumpserat, ueluti digito indicãs, margini adiecit: ut si posthac chalcographorum aut incuria, aut inscitia perueri contingat, tibi sit unde ea nullo negotio reparare queas.

Vale lector, Rænerijq; laboribus fruere.

LAURENTIUS VAL-

LA IOANNI TORTELLIO

Aretino, cubiculario Apostolico, Theologorum facundissimo, S.

LIBROS de lingue Latine elegantia (mi Ioannes unicum amicitie specimen, & omnis scientie decus) olim iam tibi debitos, totiesq; abs te efflagitatos, & tanquam creditore repetitos, tandem exhibeo, nonninq; tuo dedico, ac uelut æs alienum persoluo: & (ut longioris moræ dem pœnas) etiam cum scœnore, eoq; tanto, ut sorti par sit. Nam quum sex essent libri, quos tibi (cui omnia debeo) repromiserã: nunc totidem ad illos accedunt, eiusdẽ germane q; materie: & quasi semisi semis additus, explet assem lucri. Pecisti itaq; tu longã quidem expectationẽ: uerum ipsius expectationis non negligẽtia mea, sed cõsiliũ extitit causa. Nolo enim fraudare beneficium meũ gratia sua. Siquidẽ nullã aliã inire rationem poteram, qua libros iniussu meo (ut scis) editos, & in plurima exemplaria trãscriptos tibi dicarẽ, nisi & repurgarẽ diligentius, & (quod maius est) aliorum ueluti reliqui corporis accessione perfectos me emittere testarer, ut nemo nisi ab hoc fonte, & eius riuis nostrarum Elegantiarum aquas sibi hauriendas existimaret, non solum uberiore gurgite, sed etiã nitidiorẽ. Quò magis et spero, et opto, libros hos abs te in summi põtificis bibliotheca repositũ irãteq; curaturam, ut ille, cuius cõtubernalis es, et studiorum intimus comes, nonnũquã eos euoluat, & quẽ admodũ de parte iã fecit, totũ opus laudet, eximium profectò, ac maximũ laboris mei fructũ, ac præmiũ. Nam quis uberior fructus, aut quod

magis opinū prēmū generoso animo contingere potest,
quā laudari à laudato uiro: ut ille apud Aetium inquit:
Gaudeo abs te laudari, pater, laudato uiro. Etenim qsnā
multis iam seculis laudatior extitit, qui ne sit magis iure
laudādus, quā nostrū omniū pater summus Pōtifex Ni
colaus Quintus? Qui nō magis prudentissimorū hominū
iudicio electus esse, quā natus ad illā dignitatē uidetur:
quem Deus nobis praebeōs, singulari quadam hoc seculum
est beneficentia prosecutus: & quo sospite (ut est hominū
opinio) res humanae futurae felices sunt. Ad eō nescias, an
uirtus eius, an dignatio inter homines magis emineat: &
inter ipsius uirtutes, quae cui praestet, si qua modò praestat
& nō unaquaeq; omnes in se numeros habet, nisi ut quod
q; maxime uirtutē aliquā colit, ita maxime adesse huic
illā existimat: ueluti tu nōnunquā, atq; ego prudentiā, cum
ceterarū rerū, tum uerò literarū. Quid enim tā arduū,
tam difficile, tam profundū, quod nō cōsiliij altitudine ex
pediat, cōficiat, trāsfigat? Tot summi pōtificatus, quē ppē
lacerū, ac naufragū acceperat, negotia, quibus distrigitur,
quorū pars quēlibet aliū deprimeret, unus omnia curat,
omnia suis humeris sustinet, unus omnia obit, & (quā ma
gis nostrā admirationē auget) nō fortiter modò, sed etiā
libēter. Diuina nimirum est in eo ingenij celeritas, ac uis.
Iam uerò de literis quoties nobiscū, alio uē quo erudito,
post fluctus occupationū loquitur? Taceo qua pronūtiādī
maiestate, et gratia, quāta memoria, quāta rerum copia,
quāta doctrinarū omniū peritia eluceat, uel humanarū,
ut historicae, ut oratoriae, ut grāmaticae, ut philosophicae,
ut poëticae, etiā metricae: uel diuinarum, ut theologiae, ut
omnis iuris, ut eius quae Graeci μὴ ἀπορῶνδρ uocāt. Nihil ita
arduū, itaq; abditū quod eū fallat: nihil ita tenue in literis,
exig

5
exiguūq; (unde haud secus miror) quod eum fugiat: eoq;
nūquā minus loqui, magis attere mihi libet, quā quū
ipsum audio. Pace tamē eius dictū sit, nō minus ornata illā
dignitatem, quae ab illa ornetur. Nec ego minus ueneror eius
uirtutes apud me, quae datas à Deo Apostol. clauēs, quū prae
sertim sciētia sacrarū literarū clauis uocetur, ab eodē Deo
tributa, quae aperit, et nemo claudit: claudit, et nemo ape
rit. Itaq; utraq; manu clauēs gestat, sapiētiae altera, altera
potestatis. Quare (ut liberē quod sentio dicam) uel magis
mihi letandū, atq; gloriandū erit, si à tam integro, tā san
cto, tā sapiētī uiro, quae si à summo Pontifice laudabor. Sum
mū enim Pontifices multi fuerūt, sed qualis hic, uix unus,
aut alter: quem absit ut emerendī fauoris gratia impensius
laudauerim, quippe qui sciam & me improbaturōs homi
nes, si mentiar: & illū talem esse, qui nec seipsum ignoret,
& testimonia suarū laudū malit in pectoribus esse, quā
in linguis. Neq; uelim te hanc ei epistolā ostēdere. In qua
etsi laudatur, id tamē nō ideo fit, ut has laudes ipse, sed ut
ceteri legāt: & (quod ad nos attinet) magna sanē honori
tuo, ac meo fiet accessio ex hac Nicolai pōtificis cōmemo
ratione, Etenim si in arcibus triūphalibus, & columnis,
ceterisq; id genus operibus in honorē aliquorū extrudis,
quod sint augustiora, cernimus interdum alicuius Dei, aut
Deo similis imaginē superpositam: cur ipse non putē mihi
faciendū, ut huic meae columnae (non ausim dicere arci)
duodecim passus altae, quae ego opifex tibi ob singularem
eruditionē, summā beneuolētiam, maxima in me merita di
caui, imaginē Nicolai summi Pontificis mea manu sculptā
in culmine collocē, ut operis decori quaedam etiam ex ipso
praeside maiestas accedat? Ita et nostra in illū reuerētia, ac
religio, & illius in nos fauor, splendorq; constabit. Vale.

LAVRENTII

VALLAE PATRITII ROMANI,
& de lingua Latina bene meriti, in sex Elegantiarum libros elegans & docta
admodum præfatio.

Q V V M sepe mecum nostrorum maiorum res gestas, aliorumq; uel regum, uel populorum cōsidero, uidentur mihi non modò ditionis nostri homines, uerùm etiã linguæ propagatione ceteris omnibus antecelluisse. Nam Persas quidem, Medos, Assyrios, Græcos, aliosq; per multos longè, lateq; rerum potitos esse: quosdam etiam, ut aliquantò inferius quàm Romanorum fuit, ita multò diuturnius imperium tenuisse constat: nullos tamen ita linguam suam ampliassè, ut nostri fecerunt: qui (ut oram illam Italiae, quæ magna olim Græcia dicebatur: ut Siciliam, quæ Græca etiam fuit: ut omnem Italiam taceam) per totum penè Occidentè, per Septentrionis, per Africæ non exiguam partem, breui spatio linguam Romanã (quæ eadem Latina à Latio, ubi Roma est, dicitur) celebrem, & quasi reginam effecerunt, & (quod ad ipsas provincias attinet) uelut optimam quandam frugem mortalibus ad faciendam sementem præbuerunt: opus ninurium multò præclarior, multoq; speciosius, quàm ipsum imperium propagasse. Qui enim imperium augèt, magno illi quidè honore affici solent, atq; Imperatores nominantur: qui autem beneficia aliqua in homines cōtulerunt, ij nõ humana, sed diuina potius laude celebrantur quippe qui nõ suæ tantùm urbis amplitudini, ac glori-

rio

P R A E F A T I O .

riæ cōsulant, sed publicæ quoq; hominũ utilitati, ac saluti. Itaq; nostri maiores rebus bellicis, pluribusq; laudibus ceteros homines superarũt, linguæ uerò suæ ampliatione se ipsis superiores fuerunt, tanquã relicto in terris imperio, consortiũ Deorum in cælo cōsecuti. An uerò (Ceres quòd frumèti, Liber quòd uini, Minerva quòd olei inuètrix putatur, multiq; alij ob aliquã huiusmodi beneficentiã in Deos repositi sunt) linguam Latinã nationibus distribuissè minus erit optimã frugè, & uerè diuinã, nec corporis, sed animi cibũ? Hæc enim gètes illas, populosq; omnes omnibus artibus, quæ liberales uocantur, instituit: hæc optimas leges edocuit: hæc uia ad omnè sapientiam munuit: hæc deniq; præstitit, ne barbari amplius dici possent. Quare quis equus rerũ æstimator nõ eos præferat, qui sacra literarũ colentes, ijs, qui bella horrida gerètes, clari fuerunt? Illos enim regios homines, hos uerò diuinos iustissimè dixeris, à quibus non (quemadmodũ ab hominibus fit) aucta Respublica est, maiestasq; populi Rom. solum, sed (quemadmodũ à dijs) salus quoq; orbis terrarũ: eò quidè magis, quòd qui imperiũ nostrũ accipiebant, suum amittere, & (quod acerbius est) libertate spoliari se existimabãt, nec fortasse iniuria: ex sermone autè Latino nõ suũ imminui, sed condiri quodãmodo intelligebãt: ut uinũ posterius inuentũ, aquæ usum nõ excusit: nec sericũ, lanã, linũq; nec aurũ, cetera metalla de possessione eiecit: sed reliquis bonis accessionè adiunxit. Et sicut gèna aureo alligata annulo nõ deornamèto est, sed ornamèto: ita noster sermo accedens aliorũ sermoni uernaculo, cōtulit splendore, nõ sustulit. Neq; enim armis, aut cruore, aut bellis dominatũ adeptus est: sed beneficijs, amore, concordia. Cuius rei (quãtũ cõiectura suspicari licet) hoc, ut ita loquar, seminariũ fuit.

Clari fuerũt
hic bis repeti
debet.

4 4 Prim

LAVRENTII VALLAE

Primum, quod ipsi maiores incredibiliter se in omni studiorum genere excolebant: ita, ut ne in re quidem militari aliquis, nisi idem in literis, praestans esse uideretur: quod erat ceteris ad emulationem non exiguum incitamentum. Deinde, quod ipsis literarum professoribus praemia egregia sane proponebant. Postremo, quod hortabantur provinciales omnes, ut cum Romae, tum in provincia Romana loqui consuescerent. Ac (ne pluribus agam) de comparatione imperij, sermonisque Romani, hoc satis est dixisse. Illud pridem, tanquam ingratum onus, gentes, nationesque abiecerunt: hunc omni nequitate suaviori, omni serico splendidior, omni auro, gemmaque pretiosiore putauerunt, et quasi Deum quendam ex caelo demissum, apud se retinuerunt. Magnam ergo Latini sermonis sacramentum est, magnam profecto numen, quod apud peregrinos, apud barbaros, apud hostes, sanctum, ac religiosum per tot secula custoditur, ut non tam dolendum nobis Romanis, quam gaudendum sit, atque ipso etiam orbe terrarum exaudiente gloriandum. Amisimus Romam, amisimus regnum, amisimus dominatum, tamen non nostra, sed temporum culpa: ueruntamen per hunc splendidiorum dominatum in magna adhuc orbis parte regnamus. Nostra est Italia, nostra Gallia, nostra Hispania, Germania, Pannonia, Dalmatia, Illirium, multaque aliae nationes. Ibi namque Romanum imperium est, ubicumque Romana lingua dominatur. Eant igitur nunc Graeci, et linguarum copia se iacent. Plus nostra una efficit, et quidem inops (ut ipsi uolunt) quam illorum quinque (si eis credimus) locupletissima: et multarum gentium uelut una lex, una est lingua Romana: unius Graeciae (quod pudendum est) non una, sed multae sunt tanquam in Republica factiones. Atque exteri nobiscum in loquendo consentiunt: Graeci inter se consentire non possunt, necdum alios ad ser

PRAEFATIO.

ad sermonem suum se perducturos sperent. Variè apud eos loquuntur autores, Atticè, Aeolicè, Ionicè, Doricè, uariòs: apud nos, id est, apud multas nationes, nemo nisi Romanè, in qua lingua disciplinae cum libero homine dignae continentur, sicut in sua multiplici apud Graecos: qua uigente, quis ignorat studia omnia, disciplinasque uigere? occidete, occidere? Qui enim summi philosophi fuerunt, summi oratores, summi iureconsulti, summi denique scriptores? nepe ipsi, qui bene loquendi studiosissimi. Sed me plura dicere uolente, impedit dolor, et exulcerat, lacrymarumque cogit intuentem quo ex statu, et in quem facultas ista reciderit. Nam quis literarum, quis publici boni amator a lacrymis temperet, cum uideat hanc in eo statu esse, quo olim Roma capta a Gallis Omnia euersa, incensa, diruta, ut uix Capitolina supersit arx. Siquidem multis iam seculis non modo Latine nemo locutus est, sed ne Latina quidem leges intellexit: non philosophiae studiosi philosophos, non caudicis oratores, non legulei iureconsultos, non ceteri lectores ueterum libros perceptos habuerunt, aut habent: quasi amisso Romano imperio, non deceat Romanè nec loqui, nec sapere: fulgorè illum Latinitatis, situ ac rubigine passi obsolescere. Et multae quidem sunt prudentium hominum, uariaeque sententiae, unde hoc rei acciderit, quarum ipse nullam nec improbo, nec probo, nihil sane pronuntiare ausus: non magis quam cur illae artes, quae proximè ad liberales accedunt, Pinguedi, Scalpedi, Fingedi, Architectadi, aut tam diu, tatoque opere degenerauerint, ac penè cum literis ipsis demortuae fuerint, aut hoc tempore excitentur, ac reuiuiscant: tatusque tum bonorum opificum, tum bene literatorum prouetus efflorescat. Veruenimvero quod magis superiora tempora in felicia fuerit, quibus homo nemo inuictus est eruditus, eo plus his nostris gratulandum est, in quibus (si paulò

Id est, com-muniter.

amplius admittamur) cōfido propediē linguā Romanā uerē plus q̄ urbē, & cū ea disciplinas omneis, iri restitutū. Quare pro mea in patriā pietate, imò adeò in omneis homines, & pro rei magnitudine cunctos faciūdiā studiosos, uelut ex superiore loco libet adhortari, euocareq; & illis (ut aiūt) bellicū canere. Quosq; tādē Quirites, (literatos appello, et Romanæ linguæ cultores, q̄ et uerē, & soli Quirites sunt, ceteri enim potius inquilini) quosq; in quā Quirites urbē uestrā, nō dico domiciliū imperij, sed parē tē literarū à Gallis esse captā patiemini: id est, Latinitatē à barbaria oppressā? Quosq; profanata omnia duris, & penē impijs oculis aspicietis? An dum fundamentorū reliquia uix appareāt? Alius uestrū scribit historias: istud est Veios habitare. Alius Græca trāsferit: istud est Ardeæ cōfidere. Alius orationes, alius poēmata cōponit: istud est capitoliū, arcēq; defendere. Præclara quidē res, et nō mediocri laude digna: sed hoc nō hostes expellit, nō patriā liberat. Camillus nobis, Camillus imitādusest, qui signa (ut inquit Verg.) in patriā reſerat, eāq; restituat: cuius uirtus adeò ceteris præſtātor fuit, ut illi q̄ uel in Capitolio, uel Ardeæ, uel Veijs erāt, sine hoc salui esse nō possēt. Quod hoc quoq; tēpore cōtinget: et ceteri scriptores ab eo, q̄ de lingua Latina aliquid cōposuerit, non parū adinuabūtur. Equidē (quod ad me attinet) hūc imitabor, hoc mihi proponam exemplū, cōparabo (quātulumcunq; uires meæ ferēt) exercitiū, quē in hostes quā primū educā: ibo in aciē, ibo primus, ut uobis animū faciā. Certemus, quæſo, honestissimū hoc, pulcherrimumq; certamē: nō modò ut patriā ab hostibus recipiamus, uerum etiā ut in ea recipiēda q̄s maximē Camillū imitabitur, appareat. Difficilimū quidē præſtare, quod ille præstitit, omnium imperatorū mea sententiā

Aeneid. 6.

tentiā maximus, riteq; secundus à Romulo cōditor urbis appellatus. Ideoq; plures, pro se quisq; in hāc rē elaboremus, ut saltē multi faciamus, q̄ unus efficit. Is tamē iure, uereq; Camillus dici, existimariq; debebit, q̄ optimā in hac re operā nauauerit. De me tātūm affirmare possū, ut non sperare tantæ me rei satis facturū, ita difficilimā sumpſisse laboris partē, durissimamq; prouinciā, ut redderem alios ad cetera prosequēda alacriores. Hi enim libri nihil fere quod ab alijs autoribus (ijs duntaxat qui extāt) traditum est, continebunt. Atq; hinc principiū nostrū aufpice mur.

De nominibus quorum ablatiui plurales
exerunt in Abus. CAP. I.

DEVS, dea, deabus dicimus: Diuus, diua, diuabus nō dicimus. Item in quibusdā alijs: ut, Filius, filia, filiabus: non Priuignus, priuigna, priuignabus: Natus, nata, natibus: non Genitus, genita, genitabus: Equus, equa, equabus: Mulus, mula, mulabus: nō Asinus, asina, asinabus: nec Iuuecus, iuuenca, iuuecabus: nec cetera similia. nō Ceruus, cerua, ceruabus: non Lupus, lupa, lupabus. Itē ut dicimus Libertus, liberta, libertabus, ita nō dicimus Libertinus, libertina, libertinabus: non Patronus, patrona, patronabus: non Concubinus, cōcubina, cōcubinabus: non Pedissequus, pedissequa, pedissequabus: nō Seruus, serua, seruabus: nō Famulus, famula, famulabus: nō Dominus, domina, dominabus: nō Animus, anima, animabus: tametsi quidā his posterioribus utūtur. Cicero tamē ad uxore, & filiā scribēs, Duabus animis suis dixit, non animabus. Et Curtius de matre, & uxore Darij, Dominis, non dominabus dixit. Quod si qui per licentiā aliter loquūtur, non est mirandum: cum quidam ueteres dixerint Dextrabus, pro dextris: & Eabus, pro eis. Sed ego de usu loquendā disputo, nō de abusu.

Epi. 14. libro
25. epist. fam.
Lib. 3.

De Verbalibus exeuntibus in Atio. CAP. II.

Nomina quae ueniunt à uerbis primae coniugationis, positione supini habentibus in itum, uel in ctum, praeter ceterorum uerborum legem exeunt in atio, & non in itio, uel in ctio: ut, Veto, uetiti, uetitum: inde uetatio, non uetitio. Praesto, praestiti, praestitum, praestatio: non praestitio. Cubo, cubui, cubitum, cubatio: non cubitio. Domo, domitum, domatio: non domitio. Sono, sonitum, sonatio: non sonitio. Crepo, crepiti, crepatio: non crepitiio. Tono, tonitum, tonatio, non tonitio: licet dicamus sonitus, crepitiis, tonitus: non sonatus, crepatus, tonatus. Frico, frictum, fricatio, non frictio: et ita in ceteris. Seditio tamen crebrius reperitur, quam secatio. Horum participia dissimilia sunt. Nam ea, quae sunt praeteriti temporis, exeunt in itus: quae uero futuri, iaturus, uetitus, uetaturus: praestitatus, praestaturus. Vnde Lucanus: *Cōstatura fides superum.* Domitus, domaturus: et ita in ceteris. Lauo, & Poto non habent supina, neque in atum, neque in itum, neque in ctum, sed in otum: ideoque formant nomina sua lotio, et potio: inde sunt lotor, et potor uerbalia nomina: et lotium pro urina, prima tamen breui, non longa. Aliquando reperitur lauatum, & potatum: inde sunt lauatio, & potatio: lauatorque, & potator. Iuuo, iuui, iutum, nec in hunc, nec in illum modum format suum deriuatiuum. Ceterum ex alio supino iuuatum, facit iuuatio: ab illo fit iutor, seu potius adiutor. Ex ceteris autem pauca sunt nomina uerbalia in or, ut domitor, non domator: & Sector, qui significat eum accusatorem, qui ex damnatione accusati dimidium bonorum expectat illius, aut certe aliquam partem.

Lib. 2.

De hoc nomine Ludicrum. CAP. III.

Prisc. lib. 7.

Ludicra (inquit Priscianus) & non ludicria, ab hoc ludicri dicimus. Vergilius in XII. — Neque enim leuia, aut ludicra petuntur Praemia. Per quod uult ludicra tertiae declin-

declinationis, cum contra notum sit secunda esse: ut in lege illa frequenter repetita, Qui artem ludicram exercuerit, in quatuordecim ordinibus primis ne sedeat. Ars ludicra, est ars histrionica, & scenica: & (ut sentio) quicquid nomine ludicri intelligitur. Nam ludicrum, quod est substantiuum, non modo ludus histrionicus est & scenicus, sed quodcumque lusorum opus, ac ioculare, etiam ludi publici.

De hoc nomine Ficus. CAP. IIII.

Prisc. lib. 6. Epig. 11.

Ficus (idem inquit) etiam uitium corporis quarta est: Martiali primo Epigrammaton: Cum dixi ficus, rides quasi barbara uerba, Et dici ficos Caeciliane iubes. Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci, Dicemus ficus Caeciliane tuos. Ex quo ostendit & uitium, & fructum quarta esse declinationis, genere autem differre. Ego uero reperio ancipitem apud Martialem scripturam, & frequentius sic, ut & ipse puto scribendum: Cum dixi ficos, rides quasi barbara uerba, Et dici ficus Caeciliane iubes. Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci, Dicemus ficos Caeciliane tuos.

Ante omnia, cur ille risisset Martiale, quod diceret ficus? An non reperitur ficus, saltim pro arbore, atque etiam pro fructu, in numero singulari? Non hoc ergo ille ridebat. Quid ergo? quod genere abuteretur? ne hoc quidem. Quippe cum dico ficus, quo genere utar, nemo intelligit. Certè ridebat quod alia declinatione uteretur, quae ea, qua debebat, ut ex secundo uersu, in quo mutata est declinatio, apparet. Quod si igitur Caecilianus de declinatione agebat, non de genere, debuerat Martialis ad declinationem, non ad genus respondere, ut est putandum: atque ad eum necesse est eum respondisse. Si quidem

quidem (ut ostendi) ille reprehēderat, quōd hic ficos dice-
ret, nō ficus. Quae reprehensio si uera est, ut Prisciano ui-
detur, q̄ uult ficus magis esse quartae, quae tandē modestia
poētae fuisset, cū q̄ recte admoneat, tā execrabili etiā uero
crimine incesse: ergo cōiunxit accusationē imperitiā cū
accusatione flagitij per iocū, et dicacitatē, ut moris sui est,
quōd ille adeō stolidus, non solū nequā esset, ut negaret fi-
cos reperiri, quos secū semper, et quidē cū dolore gestaret:
quod minime mirū est reperiri, quū pro fructu, ad cuius si-
militudinē morbus appellatus est, i secūda declinatione, et
(ut opinor) in genere masculino nō modō apud poētas, sed
apud oratores quoq; p̄batissimos reperiatur: ut Horatius,
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi.
Et Plinius ad Octauium Rufum, Quae nunc cum ficis, &
boletis certamē nondum habent. Et Cicero de Senectute,
Ex tantulo grano fici. Quidā grammaticorū recentium,
id est, imperitorum, aiunt pro fructu quartae, pro arbore
secūda esse declinationis, quū pro arbore sit sepius quar-
ta: ut idem de Oratore: Vxorē suam suspēdisse se de ficu.
Secundae autem, ut apud Iuuenalem: Ad quae
Discutienda ualent sterilis mala robora fici.
Macrobius et ipse in secūda declinatiōe semp̄ ferē utitur,
& plurimos ueterū ostēdit usos. Priscianus uerō uult pro
fructu, & morbo quartae esse, et hoc autoritate Martialis.
Neq; ego inficior ultimū illū uersum posse sic legi, ut reci-
tat Priscianus: sed id ioco magis, quā serio à poēta acci-
pimus esse dictū. Neq; enim seipsū, quōd ficos dixisset, sed
illius et nequitia, & iperitiā reprehēdere uoluit: nō igno-
rās ficos & Latine, et usitatē dici. Nec uerō Prisciano fa-
ciendū fuit, ut unū Martia. sequeretur, et Cecilianū nescio
quē, ut flagitiosum hominē, sic inruditū, in eo praesertim
loco,

Ser. 2. saty. 3.

Lib. 1. epist. 7.

Lib. 2. Satyra 10.

Satur. 3. c. 19.

loco, ubi iocabatur poēta, nec suā sententiā aperiebat, &
tacitē negabat, quod affirmare uidebatur. Nā nequaquā
dixisset ficus quartae esse declinationis, & generis mascu-
lini, quod inauditū est: nec differētiā posuisset generis in-
ter morbū, et fructū, quū hoc ab illo dicatur. Quidā eccle-
siastici aiūt p̄ arbore, Ficulnea: ut ibi, Videte ficulneā, et
oēs arbores. Quod nusq; alibi (si memoria nō excidit) mi-
hi repertū est. Sed adiectiuū Ficulneus, a, um, p̄ materiato
ex illa arbore: ut à populus popule: et à corylus coryleus
& colurnus, ut ab abies abiegnus, ab ilice ilignus dicitur.

De nominibus Diminutiuis. CAP. V.

Nomina diminutiua exeuntia in talē uocē, qualis est
pisciculus, si ritē formētur, uera sunt diminutiua: ut,
Pisciculus, Vermiculus, Passerculus, Fraterculus, Securi-
cula, Lucubratiuncula, Virguncula, Sororcula. Munuscu-
lum, Corpusculū, Tempusculū, Mēdaciunculū, Puscilū.
Sin minus ritē formētur, diminutiua nō sunt, Aniculus,
Cuniculus, Musculus, quādo nō est paruus mus, Pediculus
uel (ut alij uolūt) Pedūculus: & penultima lōga Cuculus.
Cicercula, nomē leguminis, Nouacula, culter rasorius. Lē-
ticula, uasculi genus. Alia masculina, aut foemina nō oc-
currūt. Seruius tamē super Donatū ait, acus acicula. Acus
enim dicitur, qua uestes sarcitūtur: Acicula, qua mulieres
utūtur ad ornāmētū capitis. Adiectiua tria, Anniculus Rī-
diculus, Vernaculus: anniculus puer, annicula puella, an-
niculū iuuetū, hoc est, unius anni: sicut Bimus, a, um, i. duo-
rū annorū. Trimus trima trimū, id est, triū annorū. Qua-
drimus quadrima quadrimū, id est, quatuor annorū, & nō
amplius. Nec de animalib. modō, sed de inanimatis, ut an-
niculū uinū, bimū oleū. De pueris tamen magis loquimur
per diminutionem, bimulus, trimulus, quadrimulus, quia
intra

intra hos annos adhuc parui sunt, ut bimulus puer, trimula puella: similiter de his, in quibus hęc ratio habet locū: ut, anniculus equus. Dissimiliter in quibus hęc ratio locū nō habet: sed dicemus, bimus aries, trimus porcus, quadrimū uinū. Ridiculus homo, ridicula res, ridiculū caput, id est, deridēdum. Est etiā sepe neutrum, significatq; sermonē risus potius, quā derisus excitantē. Vernaculus, uernacula, uernaculū, qd̄ est domi nostrę, uel in nostra patria natum: ut, lingua uernacula, quā uulgō dicunt linguā maternā. dictū est à Verna, qui est seruus domi nostrę natus, id est, ex nostra ancilla. Pręterea neutra multa sunt: ut, Umbraculū, Tabernaculū, Spectaculū, Habitaculū, Cœnaculū, Crepusculū, Germiculū pro germine, Crepitaculū, Vinculū, Amiculū pro amictus genere quodā ferē pallio: Curriculū pro cursu: & pro loco, in quo certamē currēdi exercetur: nonnūquam etiā pro curru: ut Curtius libro 8. Aliorum turbati equi nō in uoragines modō, lacunasq; sed etiā in amnē præcipitauerē curricula. Cubiculū quod certē à cubili nō uenit, quū intra cubiculū cubile sit, & eius diminutiuum foret cubiliculū. Puluis & significatione, & formatione legitima diminutiuum facit, sed genus mutat apud Hieron. ut uile puluisculū, masculinē tamē posuit Apul. in quodā suo carmine, de quo meminit in apologia de magia: Misi (ut petisti) munditias dentium, Nitelas oris, ex Arabicis frugibus, Tenuē, candidiscū, nobilem puluisculū, Cōplanatorē tumidulę gingiuulę, Cōuerritorem pridiane reliquię: Ne qua uisatur tetra labes sordium, Restrictis fortē si labellis riseris. Conuentus quoq; facit conuenticulū. Cic. pro Sext. Tamē conuētacula hominū, quę ciuitates nominarūt. Baculus non terminat diminutiuum in hac uoce, quia sua talis est, tamen neutrum habet Bacillum.

Cicero

Cice. 11. De finib. Bacillū, aliud inflexū, aliud ita natum. Reperitur tamen primitiuū & in neutro: ut apud Ouidiū li. xv. Metam. Esse solet, baculūq; tenēs agreste sinistra. Ne terebra quidē huius uocis est, tamē gignit diminutiuum terebellū, non terebella. Auricula uerō ritē formatur, sed significatione dissetit: namq; cartilago illa est circū aurium cōcauitatē, non autē parua auris. Mētula quoq; quę non paruā mentē significat, sed uirilīa. Fidicula, pro instrumēto torquēdi, quod an rite formetur, nūc uideamus. Nam fides, inquit Priscia, facit fidicula. Nā si esset fides in hac significatione, quomō Seruiū placet, nō fidicula fecisset, sed fidecula. Auidius Seruiū Priscianus carpsit, ut pote unā rē non uno in loco reprehēdens. Ceterū ipse fallitur, nō Seruiū. Nam nec fides (quęadmodū ueterū autoritas tradit) sed fides dicitur: & si fides dicatur, fidiculā potius, quā fideculā analogia exigit. De autoritate satis fecerit Festus Pomp. ita scribēs: Fides genus citharę, dictę, quod tantū inter se chordę eius, quantū inter homines fides cōcordēt. Analogię quoq; ratio fidicula exigit à fides, sicut ædicula ab ædes, sedicula à sedes, cædicula à cædes: nō ædecula, sedecula, cædecula: sicut apes, de quo solo noīe facit ille mentionē, apicula facit, nō apecula. Et si quādo apis i noīatiuo reperiat, ut ille ait, ueluti apud Ouid. in xii. Metam. Nō apis inde tulit collectos sedula flores. hoc p̄quā rarū est, & analogia apes potius: q̄ apis defendit, quia à pede cōpositū, ac deriuatū putatur. Deniq; fides in noīatiuo inauditū est, ergo fides dicēdū est, cuius diminutiuum fidicula, id est, parua cithara, uel chordula. In plur. tortorium (ut dixi) istrumētū ex duob. (ut reor) et obliquatis lignis cōparitū, uel ab extorquēda fide, ac ueritate: uel à nerueis sumib. uinculisq; quibus ad illū modū hoīes torquēdi alligabātur.

Prisc. libro 1. & 3.

Quam meritō Priscianus Seruiū carpat, & Valla à Seruio stet, uterque uiderit. nam Ser. in illud Ver. 6. Aen. Thracia fretus cithara, fidibusque canoris: sic ait, Fidibus, autem est à nomina tiuo hęc fides, ut sit Pyrrhichi: nā fides, Iabusest.

b Ad

AD hunc locum pertinet, quod nūc subijcimus: Nomina tertiae declinationis exeūtia in er, siue masculina, siue foemina, siue cōmunia, huiusmodi uocē diminiuiorū sortiri: ut, Pater paterculus, frater fraterculus, mater matercula, cuius quasi similis soror facit sororcula, cicerula à cicer tanquā à foeminino, pauper paupculus, paupcula. Quae sunt secundae declinationis tam adiectiua, q̄ substantiua, faciunt diminiuiua in ellus masculina, in ella foemina, in ellum neutra. Culter, cultellus: Liber, libellus: Puer puellus: Tener, tenera, tenerū, tenellus, tenella, tenellum: Miser, misera, miserum, misellus, misella, misellum: Sacer, sacra, sacrum, sacellus, sacella, sacellum. unde hoc Sacellum, pro templo modico. Hinc factum est, ut foemina quoq; substantiuorum eodem modo, quo adiectiuorū, faceret diminiuiua. Caper, capra, capella: Puer, puera, puella: Liber, libra, libella: licet multo aliud libra, quam liber significet. Hae diminiuiua in ellus, & ella exeunt. Sunt quaedam in illus, illa. Inter ea autem priora Priscianus ponit Ala, uultq; facere diminiuiuum ascella. Cicero tamen inter posteriora. Duo enim masculina, totidemq; foemina donat hoc genere terminationis: Palus, paxillus: Talus, taxillus: Mala, maxilla: Ala, axilla. Sunt tamen & alia in hanc uocem exeuntia.

Illa quoque diminiuiua, quae finiunt in aster, imitationē potius, quā diminutionē significant: neq; enim ea ratione dicitur Oleaster, Pinastrer, Apiastrū, Mēthastrū, Siliquastrū, quod sit parua olea, parua pinus, paruū apium, parua mētha, parua siliqua: sed quod syluestria, oleā, pinum, apium, mentham, siliquam inuitantia: & quo quidā utuntur, Filiaster, pro priuigno, non paruus filius est, sed imitās filii: & Parasitaster, nō paruus parasitus (aliter enim non diceretur à Comico, parasitaster paruulus) sed

Cic. de Orato. perf.

Teren. in Adelph. act. 5. sce. 2.

imitator parasitorum: ut apud M. Tullium pro Vareno, Erucius hic noster Antoniaster est. Et ad Attic. lib. xii. Omnino solet esse Fuluiaster. id est, Antonij, Fuluij q; imitator. Et hinc Augustinus appellat Philosophastrū: non (ut puto) paruū philosophū, sed imitatorē philosophorum: nisi dicas imitationē esse diminutionē quādam perfectionis. Tamen aliud est esse diminiuiua, aliud imitatiua. Nec quispiā dixerit Oleastrū esse minutā oleā, & Pinastrum esse minutā pinum, quam Plin. ait esse nūrā altitudinis: etsi quidam nūc solent pusillos homines appellare, Antoniaster, Luciaster, Paulaaster, secuti Priscianū, qui praeter superiora, haec addit, esse eiusmodi diminiuiua adulationis, et maxime puerorū, ut Catulaaster, Antoniaaster, Patritiolus, Sergiolus. Sed haec posteriora sunt uere diminiuiua, illa (ut ostendit) nō uera, ideoq; nec adulationis: quāquam omnia diminiuiua (nō minus q̄ haec in olus) sunt apta adulationi, & sepe etiā contēptui: ut, Homunculus, Homulus, Argutulus. sed ad rem reuertamur. Pullaaster apud Varr. quae est parua adolescensq; gallina, quod nec ipsum diminutionē significat. Nā maiuscula potius pulla, q̄ minuscula est, etiā si minor gallina est, nō gallinastra dicitur, sed pullastra. Duo tamen nomina sunt, quae diminutionis regulam seruāt, Surdaaster, et Recaluaster, quorū alterū significat diminutionē surditatis. Nō est plane surdus surdaaster, sed (ut sic dicā) surdulus: et Recaluaster, q̄ frōte caluus est, nō toto capite, quasi recaluatulus, q̄ est diminiuiuū: in quē modū nequeunt resolui nomina illa, de quibus supra disputauimus. Ex his autē quae retuli exēplis, liquet nō modō in aster, finiri haec nomina, et esse masculina, sed etiam in astra foemini generis: ut Pullastra, Filiastra apud quosdam pro priuigna: Siliquastra pro pipe

Citat Valla Tul. pro Vareno post Priscian. li. 3. qui camorationē potuit legisse nunc autē de sideratur. Illius orationis meminit Quintil. li. 7. cap. 2. & li. 9. cap. 2. Lib. 16. ca. 10. Prisc. lib. 3.

Varr. de Rust. li. 3. c. 9.

rite, quod non uideo quid ex siliqua imitetur, et in astrum neutri: ut, *Apiastrum*, *Siliquastrum* à siliqua arbore ferente fructum sui nominis, quod *Græci* $\nu\epsilon\pi\alpha\tau\iota\omicron\upsilon$ uocant. Significat etiam siliqua folliculum, ubi grana leguminum includuntur, & siquid leguminibus est simile. Fereq; hæc nomina arborum, herbarumq; diuersum genus habent in primitiuis, à diminutiuis, uel deriuatiuis.

De nominibus exeuntibus in Rius, uel Rium. CAP. VI.

TAbulariū, locus ubi tabulæ, id est, instrumenta, & literæ reponuntur. Sacrarīū, repositoriū sacrōrum. Aerariū, repositoriū aeris: id est, nummōrum, similiūq; rerum pretiosarū, atq; opum. Armariū, ubi reponuntur libri, cæteraq; huiusmodi. Armamentariū, ubi reponuntur arma, & arma. Atramentariū, uasculum quod continet atramentū. Calamariū, quidā usurpāt pro theca calamaria, ubi calami recōduntur: sed quia hoc tēpore pleriq; pēna scribūt, potest etiā dici *Pennariū*, nisi malumus appellare thecā pennariā, thecam calamariā, & thecā graphiariam. Penariū, ubi reponitur penus: hoc est, edulia, & ad uictū pertinentia. Viuariū, ubi continentur uel aues, uel pisces, uel feræ: quæ dūtaxat ad uictū spectant. Pomariū, locus pomorum reponendorum: uel locus consitus pomis: ut

Lib. 4. Metamorph.

Lib. 1. ab urb.

Lib. 1.

Ouid. Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas Mœnibus. Quidā hoc Pomœriū uocāt. Titus autē Linius Pomœriū ait esse locū ad muros intrā, & extrā, ubi edificare nō licet, quasi post mœnia: ut dicimus *Pomeridianū*, pro eo quod est post meridianū: unde Lucanus, *Lōga per extremos pomœria iungere fines*. Pomariū igitur aut locus frequēs arboribus pomis, siue fructuū pomū repositorium: aut copia ipsa arborū pomiferarum. Nam horū nominum natura est, significare uel locū ubi illa sunt, uel ipsarū rerū

quæ

quæ in loco sunt, copiā: ut *Alueariū*: tametsi potest dici locus ubi sunt aluei apium, tamē potius accipitur pro copia alueorū eodem in loco collocatorum, uel apium mellificantium. Et *Rosarium* magis copiā fruticum uno loco rosas gignentium, quā ipsum locū, ubi hi frutices sunt, significat: quem locum ne *Rosetum* quidē appellare possis, cum idem significet quod *rosariū*, nisi per contentum significetur continēs. *Plantariū*, nō locus plantarū, sed ipse plāta, etiā si euulsa, aut non consista fuerint. Nec me fallit *Ser* Ser. in illud uūū separare plantaria à plantis: *Plantæ sunt raptæ de arboribus*, plantaria uerò quæ ex seminibus nata cum radicibus & terra propria transferuntur: ad quod sentiendū uidetur allexisse eū *Vergilij uersus*. — Et uia sua plātaria terra. *Seminarium*, nō locus, sed semē ipsum, id est, plantula. *Pampinariū*, non terra ubi uasuntur pampini, sed congeries pampinorū, id est, uirentium ramusculorum uitis. uel (ut ait *Plinius*) *palmes* qui è duro exit, materiamq; in proximū annum promittit, *pāpimarium* uocatur: certē in hoc palmite multi sunt pāpini. *Calceariū*, *Vestiariū*q; pro calceis, & uestibus: ut *Cibaria*, pro cibis. *Fustuariū*, pro fustigatione. *Carnariū*, nō locus, ubi caro salsa suscipitur: sed caro ipsa: nisi cōtentū pro cōtente accipiat. *Donaria*, non locus repositorius donorū, sed ipsa dona: licet *Seruius* dicat, ubi dona oblata sunt: sicut *Lechisternia* dicuntur, ubi homines sedere in tēplo cōsueuerūt. Ita in cæteris adhibēda est in similitum nominū significatione accuratio. Et hæc de neutris: nā masculina, & communia, officia hominum, qualitatēq; significant. *Caprarius*, *Saltuarius*, *Cāparius*, *Horrearius*, *Clasarius*: custos exercitor uel caprarū, saltus, campi, horrei, clas. *Sagariū*, *Linteariū*, *Vestiariū*: uenditor sagorū, linteorum, & uestium

2. Geor. Hie plantas tene-ro abscondēs, &c. Geor. 2. 1

Lib. 17. ca. 22.

Ser. in illud 3. Geor. Imparibus ductos alta ad donaria &c.

L A V R E N T I I V A L L A E

uestium. Proprietarius, Fructuarius, Vsuarius: cuius est
proprietas prædij, cuius fructus, cuius usus: quæ oïa signi-
ficat actione, possessione q; numero quidè incõprehensibi-
lia. Pauca autè quæ passiuè accipiuntur: Legatarius, Com-
mendatarius, Depositarius, Beneficiarius, Fideicommissa-
rius: qui legatum, commodatum, depositum, beneficiũ, fi-
deicommissum accepit, & si qua sunt alia. Ex huiusmodi no-
minibus sunt etiã nomina quædam rerum, Calcæria, Sul-
phuraria: ubi calx coquitur, & sulphur fit. Atq; hæc à no-
minibus ferè proficiuntur: illa uerò magis à uerbis, uel à
uerbalibus in or, adiectiua in orius, oria, oriũ, actione si-
gnificantia, Accusatorius, Petitorius, Defensorius, Fide-
iussorius, Institutorius, Exercitorius, Tributorius. Nam
Tributarius uenit, à tributũ, Tributorius à tributor, sicut
Depositarius, à depositũ. Depositorius à depositor. Signi-
ficat itaq; Tributarius, qui soluẽdo tributo obnoxius est:
ut Stipendiarius, q soluẽdo stipendio: et Depositarius, q red-
dẽdo deposito: ut Munerarius, q dat munera populo, gla-
diatoribus i arena exhibẽdis. Ideoq; Vas escariũ dicimus,
& Vas potoriũ: quia hoc à nomine uerbali uenit, illud nõ
uenit, Prætor, Senator, Holitor, Licitor, nõ opinor descen-
dere à uerbis: sed quia uocẽ uerbale obtinẽt, sicut Censor, et
Questor sic formauerũt sua denominatiua Prætorius, Se-
natorius, Holitorius, Licitorius, Censorius, et Questorius.
Holitor aut, est q hortũ holerũ exercet, quẽ nõnulli hortu-
lanũ uocãt. Est & Holus, unaquæq; herba, qua uescimur.
Nã sunt & horti nõ holerũ, sed arborib. cõstiti, et uolupta-
tis gratia cõparati: ut, Horti Sallustiani, Põpeiiani, Lucul-
liani, Claudiani. Licitor minister cõsulis, proconsulis, præ-
sulis, prætoris, qui fascem uirgarũ alligatum, cum securi
portat: suntq; licitores cõsulis duodeni, aliorum seni. His
addere

E L E G A N T I A R V M L I B. I.

22

addere possumus Aleator, quod uideatur descendere à uer-
bo, quod nusquã reperitur. Non enim aleare dicimus, sed
alea ludere. Neutra autè in orium, locum plerumq; signi-
ficant, ubi aliquid fit: ut Deambulatoriũ, locus ubi deam-
bulamus. Dormitoriũ, locus ubi dormimus. Repositoriũ,
ubi reponitur aliquid. Tentoriũ, locus ubi tendimus uela,
aut siquid instar uelorum habet: uel potius ipsa uela, siue
uelamenta contra iniuriã cœli. Auditorium, locus ubi au-
dimus præceptorẽ, aut orantẽ non in uera causa, aut opus
nouum recitantẽ, aut siquid simile est: uel ipsa turba, atq;
ipse coctus auditorũ. Tectorium, illinimentũ est, & quasi
pauimentum parietis, atq; incrustatio. Amatorium, genus
ueneni, amorem, uel insaniam ingerentis. Portorium, ue-
digal portus, uel fluminũ, uel lacuum, uel stagnorũ. Nam
& Portitor ille dicitur, qui traducit homines, ac uehit na-
uigio uel ad nauẽ de litore, uel de nauĩ ad litus, uel ad ul-
teriorẽ fluminis, lacus, stagnũ ue seu ripam, seu litus: licet
frequentius dicatur litus. Potest etiam accipi pro eo, qui
portorium cõduxit: id est, qui fructus pecuniarios ex por-
tu conduxit, & à uenientibus illos exigit: quæ ratio in
cæteris huiusmodi discernẽda est. Hoc etiam loco addam,
quòd quum dicamus Dumetum, Spinetum, Vepretum,
similiaq;: tamen dicimus Senticetum, non Sentetum.

De Euentu, Iussu, Permissu, Iugero. CAP. VII.

Euentus in singulari generis masculini, & declinatio-
nis quartæ est: cuius plurali M. Tul. sæpissimè in neu-
tro genere, & declinatione secũda utitur: ut de Oratore,
Ex aliorũ factis, aut dictis, aut euẽtis. Idem de Diuinatione:
Si euenta querimus, quæ exquiruntur extis. Et ad Lu- Epist. 12. li 5.
ceium: Fabulã rerũ, euentorũq; meorũ. Et ad Atticũ: Sem epist. famil.
per enim causa euentorũ magis mouẽt, quàm ipsa euenta.

b 4 Quidam

Quidam plane imperiti Euentū aiunt significare princi-
 piū: ut apud Ouidiū, Exitus acta probat: careat successi-
 bus, opto, Quisq; ab euentu facta notāda putat. Illud enim
 Exitus acta probat, uox est accusantiū Phyllidem argu-
 mēto, quod ducitur a casu, eosq; Phyllis ipsa execratur, di-
 cēs: Careat successibus, opto, quisquis a casu, et nō a causis
 aliū laudat, aut uituperat. Similia sunt huic, Iussu & Per-
 missu tuo, quorū pluralia sunt potius secundā declinatiōis,
 in singulari ferē nūquam. Neq; enim dicere solemus Iussu
 tuo, sed iussu; nō Permissu tuo, sed permissu. Horat. tamē,
 Vtar permissu, id est, re permissa, nō autē permissioe: nec
 dixisset permissu tuo, nec iussibus, pmissibusq; tuis, sed ius-
 sis, permissisq; tuis: nec iussus, permissusq; tuos, sed iussa,
 Ecolg. 8. permissa; tua. Verg. — Accipe iussis Carmina cepta tuis.
 Aeneid. 4. Et iterū: iussa tamē diuū exequitur. Et alibi: — Haud mol-
 Georg. 3. lia iussa. E diuerso Iugerū in singulari secundā, et in plura-
 Lib. 7. li tertiā declinatiōis: nō autē (ut ait Prisc.) Iugus Iugeris,
 cū omnes dicant in singulari Iugerū, et in plurali Iugeris-
 bus. Significat autem mensurā C C X L. pedū in longitudi-
 nem, dimidiū in latitudine: uel (ut aliqui uolūt) quantū par
 boū una die arat: quæ duæ significationes in idē recidunt:
 tantū enim ferē solet una die par boū arare, quantū dixi.

De nominibus adiectiuis in Tilis, Silis,
 & Xilis. CAP. VIII.

Nomina quæ exeūt in Tilis, uel in Silis, uel in Xilis,
 simulimā suis participijs, unde nascūtur, significatio-
 nem habēt. V as fictile, quod fictū est à figulo: nō quod fin-
 gi potest. Coctiles lateres, qui cocti sunt, et nō crudi. Rasi-
 les calathi, quasi rasi, nihil extātis, aut redundātis habē-
 Georg. 2. tes plenitudinis. Verg. tamē, — Et torno rasile buxū, quasi
 rasibile. Pensilis uua, pēsiles lectus, pēsiles lychni, pensiles
 balneæ,

balneæ, pensiles horti, quod suspēsī sunt, et in aere pēden-
 tes. Flexilis ramus, flexiles uites, quod flexa sunt, et lap-
 su erratico torquētur. Tortilis ansa, quod retorta, et re-
 plicata est. Tornatile poculū, quod tornatū est, et torno
 factū. Textilis uestis, quæ texta est. Sutilis baltheus, suti-
 lis cymba, quod cōsuta est. Sculptile simulacrū, quod scul-
 ptū est. Altilis auis, altilis quadrupes, altilis piscis, qui sa-
 gina altus, siue alitus est, at quæ saginatus. Structilis basis,
 structiles columnæ, quæ nō sunt ex uno lapide, sed multis.
 Apertile latus, quod apertum est: ut Ouid. de Tristibus,

Aspicis à dextra latus hoc ad apertile tauri.

Eleg. 11. lib. 3.

Tinctile uirus, quod tinctū est, aut intinctū sticulo sagit-
 te: ut apud eundē, et in eodem opere: Nam uolucris ferro
 Tinctile uirus inest. Tonsile buxetū, et tonsiles oleas legi-
 mus, quod tonsa sunt, et in orbē, ac comā putata. Et hec
 nomina in participiū passiū resolūuntur, quæ passiū ha-
 bent: quæ uerō passiuo carēt, in præsenti participiū, qua-
 lia sunt neutra: ut Anima uolatilis, quasi uolans: et quidā
 Volatilia uolueres uocāt, quia uolat: ut Altilia animalia,
 quæ aluntur. Sefiles lactucæ, quasi sedentes, quod licet à
 participio nō ueniat, tamē eiusdē naturæ est, cum in signi-
 ficatione cōsentiat, et à supino nascatur. Vmbratilis uide-
 tur cōuenire cū cæteris, quasi umbratus: ut Vita umbrati-
 lis, et Res umbratiles: id est, uita, umbra et opaco mar-
 cescēt: et res par inuolucra, et inanitate, qualis umbra est,
 ducta, umbratiles appellantur. Versatilis quoq; scena ui-
 detur significare, quod uersatur huc, et illhuc, nō q; uersa-
 ta est: et axis uersatilis, et gladius angeli uersatilis, q; uer-
 satur. Quidā autē Versilis scena, et Duatilis dicūt: uersi-
 lis quidē quōd quū tota machinis quibusdā cōuertebatur,
 aliam picturā faciē ostenderet; Duatilis uerō, quū tractis
 b 3 tabulatis

tabulatis hęc, atq; illhęc, species picturę nudabatur interior. Plicatilis crista upupę, quod plicatur, nō quod plicata est: & nauis plicatilis, quę plicatur, quā facta est ex corijs. Fissilis arbor, fissile lignū, fissile robur, tū quasi fissū

cap. 28. Eodē lib. ca. 29. De hac solutili nauē, & Agrippinę naufragio, uide Sueton. in Nero. ca. 34. & Cor. Tac. lib. 14.

* Fututū intelligit, supinum uerbi futuo.

cumeis, tum quia finditur, quasi fissibile: ut Plin. lib. xv. Hęc maxime fissilia, alia frāgi celeriora, quā findi. Idē paulō pōst: Nullisq; fissile rimis hoc lignū. id est, fissū. Solutilis etiā nauis dicitur (qualis nauis in qua Agrippina à Nerone filio per insidias posita, naufragiū fecit) quasi solubilis, quę facillē solui posset. Ego uerō malim solutilē dicere solutā, & non fideliter consutā. Et seclite porrū legimus, nō tam seclibile (quid enim nō est seclibile?) quā seclitum, & sua sponte cōcisum, & seclitū introrsum. Futilis, uanus, uel inutilis: uel à futio futis, unde effutio effutis: uel à suo futū: uel per apocopen ab alio supino, quod ab alijs diuinari malo, quā à me proferri. * Aquatilis, à nomine, uel à uerbo, animal in aqua degēs. Saxatilis, incola saxorum. Piscis fluiatilis, incola fluij, non maris, aliarum uel aquarū piscis. Pluiatilis aqua, à pluo, uel magis à pluuiā.

De adiectiuis in Bundus. CAP. IX.

Priscianus libro 4. inquit: In Bundus desinentia similitudinē habere significat: ut, Vitabundus, similis uitati. Prędabundus, similis prędāti. Moribundus, similis moriēti. Errabundus, similis errāti. Furibundus, similis furēti. Et paulō pōst: Excipitur alternitatis causa Rubicundus, quod in penultima syllaba pro b, c habuit, ne sit absonū, si rubibundus dicamus. Sed uideamus, an Priscian. rectē sentiat: neque à me primum hęc quęstio mouetur, sed olim ab Aulo Gellio, atq; ante hęc à Terē. Scauro Adria. tēperibus (ut idē Aul. Gell. ait) grāmatico uel nobilissimo cōtra Cęsellū in cōmentario lectionū antiquarū ita scribētem:

Ludib

Ludibundus, Errabundus, Ridibundus, idem est quod ludēs, errans, ridēs. Quod Scaurus reprehēdit, dicens Ludibundū esse, qui ludentē, errabundum, ridibundumq; qui errantem, ridentēq; agit, ac simulat. Hoc Aul. Gellius cōsultat, atq; ita cum Cęsellio sentit, ut nō simulationē per hęc nomina, sed ē contrario uehementiā intelligi uelit, his quidem uerbis: Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cęsellium in eo reprehēderet, nō hercle reperiebamus. Non est enim dubiū, quin hęc genere ipso dūtaxat idem significēt, quod ea demonstrāt, à quibus producuntur. Quid esset autē ludentem agere, uel imitari? & paulō pōst: Cum reprehensionem autē illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quod Sifenma in quarto historiarum eiusdē sęgurę uerbo ita usus est: Populabundus, inquit, agros ad opidū peruenit. Quod scilicet significat cum agros populantē ageret, uel cum imitaretur. Poterat tamē Aul. Gellius magis propriū producere exemplū, quale apud Sallustium in Iugurthino: Ipse quasi uitabundus per saltuosa loca, & tramites exercitū ductare. Si huiusmodi nomina in Būdus significarēt similitudinē, quid ita adderet Quasi, quod similitudinē, imaginēq; significat? Pergit idē Aul. Gellius dicēs: Sed inquirētibus nobis, quę nā ratio, et origo esset huiusmodi figurę Populabundus, et Errabundus, multorumq; aliorū id genus uerborū, ἐπιβόλος hercle Apollinaris noster sibi uideri ait, particulā istā postremam, in quā uerba talia exeūt, uim, & copiā, & quasi abundantiā rei, cuius id uerbū esset, demonstrare: ut Latibundus is dicatur, qui abundē letus sit: & Errabundus, q̄ longo atq; abundāti errore sit. Ceteraq; oīa ex ea figura ita dici ostendit, ut productio hęc, et extremitas, largā, & fluētē uim,

& cop

Epibolos, aptē ingeniosē

Gell. libro II. cap. 15.

et copia delectaret. Hæc Aul. Gellius: à quo miror cur de-
 sciuerit Priscianus, et uni Scauro potius, q̄ his duobus, tri-
 bus uel astipuletur. An quia grāmaticus Scaurus, et Pri-
 sciano similitudine professionis cōiunctus, Casellius uerò
 iuriscōsultus, et Au. Gellius orator, Apollinaris q̄; philo-
 sophus? Puto potius Seruū secutū, quāquam ab eo libēter
 dissentire solet. Ait enim ille tū alibi, tū decimo Aeneidos:
 Moribūda, moriēti similis. Quod ita esse Sallust. ostēdit,
 qui ait: Quasi uitabundus per tramites, et saltuosa loca
 exercitū ductare. Nullū exemplū Seruius magis cōtra se
 proferre potuit, ut modò ostēdi. Audi quā subiūgit ratio-
 nem: Nā Iugurtha nō uitabat legatū, sed eū uitare simu-
 labat. Ita exposuit, quasi uoluerit uitabundū dici à simula-
 tione, et nō à similitudine: nō simulabat uitationē legati,
 sed timorē. Præterea si qua foret similitudo, ea similitudo,
 atq; simulatio intelligitur per illud quasi, nō per illud ui-
 tabundus. Addit adhuc rationē: Nam quia nomen est, ideo
 significat similitudinē, non passionē: et alia deinceps, ubi
 nullum robur rationis est. Sed præter rationes illorū, ipse
 quoq; Priscianus imprudens confessus est, quod negabat.
 Quæro enim, nūquid homo rubicūdus (quod ille simile fa-
 cit ceteris in būdus) similis rubēti est, an uerē rubēs? pro-
 fectò uerē rubēs: ergo idem erit rubicūdus, et rubēs: quæ
 sentētia Casellij est, quæ et breuior est, nec minus fortasse
 uera, quā illa, siue Aul. Gellij, siue Apollinaris: quū fre-
 quētissimē sic accipiātur, populabūdus populans, errabundus
 errans. Sed nonnunquā (ut Gellius ait) uehementiā signi-
 fificant: quæ ut breuiter et ipse cōplectur, idem signifi-
 cant quod participia frequentatiuorū lusitans, risitans, er-
 ritans, lectitans, populitans, si reperiremus: quod quum
 non sit, ad hæc (ut reor) in bundus terminata decurrimus.

In uersum il-
 lū, dextraque
 ex humero
 neruis mori-
 bunda pepen-
 dit.

De

Magnificus, Honorificus, Munificus, nō ex se gignūt
 cōparatiuos, superlatiuosq; sed ex alijs, quæ in usu
 non sunt, ac ne possunt quidē esse, magnificēs, honorificēs,
 munificens. Non enim dicimus magnificior, honorificior,
 munificior: sed magnificētior, honorificētior, munificen-
 tior: et in superlatiuo magnificētissimus, honorificentissi-
 mus, munificētissimus. Mirificus tamē etiā mirificissimus
 facit, ut Terentius: - Atqui mirificissimū: Patruus tuus pa-
 ter inuētus est. Et M. Cato, teste Prisciano, contra Ther-
 mū de Ptolemaeo rege optimo, atq; beneficiissimo. Et Ac-
 cius in x. 1. Didascalicon: Atq; magnificissimo, excellētissi-
 moq; honore. Omnia ergo à facio sic cōposita, et termina-
 ta, hæc regulā sequūtur, Mirificus, Maleficus, Beneficus,
 Veneficus, Vulnificus, Tabificus, Lucrificus, Pacificus,
 Morbificus, Sacrificus, et si qua sunt alia: quæ oīa asciti-
 uū cōparatiuū, superlatiuūq; habent, aliquādo etiā suum.
 Sunt ne alia nomina et eiusdē naturæ? Certē sunt: ea, quæ
 formātur à dico, et à loquor: ut Maledicus, maledicētior,
 maledicētissimus. Benedicus autē nō inueni, quia nec be-
 nedico inuenitur, licet eo Priscianus utatur, et hoc tēpore
 utamur more Græcorū, quorum autoritate dedimus huic
 uerbo accusatiuū præter naturā suā, quū postulet datiuū,
 sicut Maledico, quod et ipsum nūc ad imitationē Græco-
 rū habet etiā aliquādo accusatiuū. De Benedico unius uo-
 cis loquor, nō diuini: nā tūc et aliud significat, et aliter
 regit. Præterea Fatidicus, Veridicus: Iuridicus uerò ra-
 rū est uerbū: Causidicus magis substantiuū. A loquor for-
 tasse sunt plura: à sequor fortasse nulla, nisi Pedisequus,
 quod substantiuū est. Magniloquus, Altiloquus Grandilo-
 quus, Vaniloquus, Doctiloquus, Versutiloquus. Fatilo quor.

quus

In Phormio.
 act. 5. sce. 6.
 Prisc. lib. 3.

Prisc. lib. 17.
 & 18.

Benedico nō
 inueniri mi-
 nor Vallā di-
 xisse, aitenim
 Cic. p. Sest.
 Cui benedi-
 xit unquā bo-
 no: & pro lau-
 do ponitur, si
 uel bene lo-

quus faciūt cōparatiuū magniloquētiōr, grādiloquētiōr, & itē cetera. Superlatiuū magniloquētissimus, grandiloquētissimus, & reliqua: sed horū positiua possunt esse tum participia, magniloquēs, grādiloquēs: tū nomina, magniloquus, grādiloquus: pr. et. unū Suauiloquens, qđ nescio an dici possit Suauiloquus. Maledicēs planē p̄cipiū est, sed et Maledicus dicimus: quod in Fatidicus, et Veridicus nō fit; neq; i illis superiorib. Magnificēs, Honorificēs, Munificens, quae participia esse non possunt quū h. ec. fuerit futura uera uox, magnificiens, honorificiens, munificiens.

De nominibus in Ceus, in Eus, & in Itius. CAP. XI.

FAlta in Ceus, pauca sunt, materiāq; significāt; ut, *Herbaceus, Betaceus, Maluaceus*: ex materia herbae, maluae, betae. *Arūdinaceus, Ferulaceus, Rosaceus, Triticeus, Hordeaceus, Testaceus, Tophaceus, Arenaceus, Cretaceus, Argillaceus*: ex materia arūdinis, rosae, tritici, hordei, testae, tophi, arenae, cretae, argillae. Hoc tamē differunt (si quid differūt à materialibus) q̄ illa magis totū significāt, hae partē. Ager enim cretaceus nō idē est, qđ creteus: nec Arūdinaceus surculus, qđ arūdinea fistula. Vnum est natū, et positiū in creta, aut arūdine: alterū ex corpore ac materia cretae et arūdinis factū: & Panis triticeus, hordeaceus ue, nō ex solo tritico, hordeo ue cōpositus est, sed ex aqua quoq; licet triticeus utriusq; harū, de quibus loquor, formatū uideri possit, & magis illius, cuius sunt creteus, arūdineus, et similia. Nā triticeus facere deberet,

Anacreō poetā, Plinio autore lib. 7. ca. 7. acino uuae fuit suffocatus.

nisi dicimus euphoniae causa, ca, syllabā esse sublatā: quod mihi ita uidetur esse, qđ distincta est species eorū q̄ exeunt in Ceus, et eorū quae exeūt i Eus. Huius generis est *Vinaceus*, quū est adiectiuum: ut, uinaceo grano legimus quēdam suffocātū, pro acino uuae, et *Vinacea* substantiuū plurale

uale pro granis uuae iam presse. Dicimus tamē, *Mons terrenus* potius, quā *terreus*, aut *terraceus*. Sunt itē nomina finita in *Itius*, descēdētia ab habētibus t, in ultima syllaba: & si à nōbis quidē, significant materiā: si à supinis uerō, passionē quandā: ut, *Cratitius, Stramētitius, Lateritius, Cemētitius, Pauimētitius*. Itē *Fiditius, Cōmentitius, Pigneratitius, Fœneratitius, Cōductitius, Cōuētitius, Adscriptitius, Dedititius*. Ratio *fidititia*, ac *cōmētitiia*, quae *fidita*, et ad tēpus *cōmēta* est, & *excogitata*. Res *pigneratitia*, aut *foeneratitia*, quae data est *pignori*, aut ad *foenus* pertinet. *Domus cōductitia*, quae *cōducta* est. *Homo adscriptitius*, *adscriptus* q; qui ad aliquā rē *adscriptus* est, & qui ex numero eorū est, qui se in alterius imperiū dederūt.

De natura Comparatiui. CAP. XII.

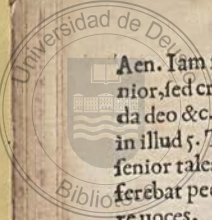
Comparatiuum pro minore ui accipi, quā ipsum positiuum habeat, ait Priscianus: ut Vergilius, *Tristior, & lacrymas oculos suffusa nitentes*.

Tristior, enim hic ex parte *tristis* accipitur. Saepē per se positiū pro ipso positiuo: ut, *Comites senioris Aeste*, pro *senis*. In quorū utroq; est causa, cur aliquid nos addamus. Nam illud *tristior*, planē pro *tristis*, nō pro ex parte *tristis* accipitur: ut ait *Quintilianus*, V timor uulgo comparatiuis pro absolutis: ut si quis se appellans infirmiorē, non dixit pro minus quā infirmus. Et hic *Senior* potius pro ualde senex quā tantum senex: ut idem *Quintilianus* de *Iocrate*, Eoq; iam seniore (octauum enim & nonagesimum impleuit annum) precipere *Aristoteles* pomeridianis scholis cepit: Et *Ouidius* de *Tristibus*,

Sospite sic te sit natus quoq; sospes, & olim Imperium regat hoc cum seniore senex.

Ideo cum *Seruius* nō sentio dicente secundū *Varronē*, *Senior*,

Prisc. lib. 3. Aeneid. 1. Quintil. lib. 9. ca. 3. de figuris uerborū. Lib. 3. cap. 1. Lib. 2. Ser. illud 6. Ser. illud 6. Ser. illud 6. Ser. illud 6.

Aen. Tam senior, & Iunior comparatiua sunt per imminutionem. Est enim Senior non satis senex. Iunior non satis Iuuenis, intra da deo &c. & in illud 5. Tu senior tales refererebat pecto re uoces.

Sicut et per comparatiuum

Quare

et imminutione

intelligitur

ro, & Plinius ait, quis non cernit sibi ipsi repugnare ratione hanc? Est enim natura comparatiui superare in ea qualitate, quam obtinet positiuus, quae superatio quoties icolumis est, non possis tunc dicere factam esse imminutionem. Ponamus exemplum huic rei similitimum, Antiquior te ego sum: id est, maior te natus sum. Item, Adolescentior te sum: id est, minor natus te sum: ita, Iunior te sum: id est, minoris aetatis quam tu, uidelicet supero te paruitate aetatis: quae in modum accipitur illo in loco Seruij. Ergo non per imminutionem, sed proprie. Quare ut in Iunior fallitur, ita & in Senior falli dicendus est, quae tamen omnia (ut sentio) pro positiuo accipi solent. quae admodum etiam Ocyus, pro Ocyter. Minus pro non, semper ferè accipitur: frequētissime tamen iunctum cum Sin, aut cum Quo, pro ut. Sin minus, id est, si non: Quo minus, id est, ut non: sicut, Quo secius, etiam pro, ut non. Quia de hoc comparatiuo Minus, feci mentionem, aliquid etiam de ipso dicam. Placeat autem mihi non modum ad paruum uenire, sed etiam ad paruum: ut, Paruum pecuniae habeo, non autem Paruum pecuniae: ergo Minus pecuniae, ad paruum pecuniae potius, quam ad paruum pecuniae uidetur referri. Adde aliquid e contrario de Magis. Ait idem Priscianus omnia comparatiua mittere, aduerbia similia neutro generi. Atqui Magis, non in us, exit more aliorum, sed in is: quod comparatiuum esse & uis ipsa huius uocis indicat, & multo post (nescio quomodo) fatetur hic autor. Praeterea quod ad Maius nullum aliud aduerbium est, et aliquod esse debet. Dicimus enim Iusti queror, melius scribo, peius

Prisc. lib. 15.

peius canto, plus gaudeo, minus doleo. Maius gaudeo non dicimus, sed Magis: quod ad magnum positiuo comparatiuum esse uel hinc palam est, quod omnes sic loquimur: Magis poterat Pompeius, quam Caesar: sed postea Maxime omnium potuit Caesar. Ex quo apparet eiusdem positiuo, quod est Magnum comparatiuum esse magis, cuius superlatiuum est Maxime mutata u in g, & appposita i. Quod quum ita sit, cur per magis & positiuum resolui comparatiuum Priscianus uoluit, tacens de ceteris quae eundem usum praestant: Fortior, plus fortis, uehementius fortis, ualidius fortis, & quae sunt huiusmodi. Opinor quod non putabat hoc esse comparatiuum, ut quod ad uoce comparatiui recesserat: aut si putabat, absurdum uidebatur comparatiuum per comparatiuum resolui cum positiuo, quum praesertim ipsum magis, more aliorum comparatiuorum resoluendum sit, quod fieri nequit. Quod si resolui nequit, ne aliud quidem poterit. Quale est si dicam, Quod est istorum maius aedificium, aut quod ualidius? absurdum (ut dixi) quibusdam uideri possit, si resoluatur magis magnum, & ualidius ualidum. Adde quod sicut resoluit comparatiuum per magis, ita debuit resolvere superlatiuum per maxime: Fortissimus Graecorum Achilles, maxime fortis Graecorum, non autem super omnes Graecos fortis. Nam hoc modo supra se fortis erit, quod fieri nequit. Item sine appposito, Fortissimus Hercules, non dicitur commode ualde fortis, sed ualidissime, id est, maxime fortis. Nam quid absurdius, quam quum exponamus comparatiuum per comparatiuum, exponere superlatiuum per positiuum?

De differentia Comparatiui ad Superlatiuo. CAP. XIII.

Inter comparatiuum, & superlatiuum ea in primis, quae apud Graecos, differentia est, quod comparatiuum refertur ad unum, superlatiuum ad plura. Quod reprehendit Priscianus.

c nus,

nus, inquit: Fit autem comparatio uel ad unum, uel ad plures tam sui generis, quam alieni: quamuis Graeci honoris causa suae gentis magis, quam ratione ueritatis, dicant non posse ad multos sui generis fieri comparationem. Alij autem dicunt hanc esse rationem, propter quam non utuntur tali comparatione, quod quum ad plures sui generis fit comparatio, superlatiuo uti possumus: ut, Fortissimus Graecorum Achilles. Sed superlatiuus multo alios excellere significat: comparatiuus uero etiam potest paruo superantem demonstrare: unde etiam diminutionem iure accepit apud nos, Minusculus Minusculus. Haec Priscianus. A quo tamen pro Graecis, quam pro Latinis dissentio. Nam quero a Prisciano, quomodo modo Graeci distinguere sensum comparatiui a sensu superlatiuo, quum ipsi quoque comparatiuo genitiuum tribuant, nisi hac ratione, ut hoc ad unum, illud referatur ad plura? Loquor quoties comparatio fit ad eos, qui sunt eiusdem generis. Nam ad eos qui sunt alieni, necessarium quoque utuntur genitiuo per comparatiuum: quum ablatiuo careant. (Quum dico comparationem more Prisciani, tam comparatiui, quam superlatiuo intelligi uolo.) At qui Apud Latinos ista ambiguitas non est, quia comparatiuo ablatiuum tribuimus. De hoc paulo post respondebo. Tamen tanti momenti est illa Graecorum ratio, ut eam Latini ad formam Graecae constructionis imitati sint: hoc est, ut cum genitiuo iungerent comparatiuum utique inter duo (nam superlatiuum dubium non est habere locum inter plura) ut, Aiacum fuit fortior Telamonus: et, Manuum melior est dextera. Si uero tres Aiacos fuissent, diceremus non fortior, sed fortissimus: sicut, Digniorum legissimus est, non legior, medius. Horatius, O maior in epi. Medior iuuenis, inquit: ad duos enim Pisones patrem, filiumque scribebat. Ouidius in persona Medae, quae duos filios habuit:

*intelligi ad ablatiuum
numeros uero
regitur genitiuus
Graecorum manus
qui quid de sunt
de arte poet.
In epi. Med.
ad Ial.*

*Quum
optime Longior
ut dixi Contra Vallae*

Quum minor ex pueris iussus, studioque uidendi
Constitit ad geminae limina prima foris.
Et Caesar, siue alius pro Caesare, in comentario xi. in testamento Ptolem. patris, Haereditas erat scripta ex duobus filiis maior, et ex duobus ea, quae aetate antecederat. Ideo maior Ajax, et minor: ille Telamonis, hic Oilei filius. Maior, et minor Atrides: ille Agamemnon, hic Menelaus. Maior Cato, et minor. Maior, et minor Scipio, de duobus Africanis. Maior Cyrus, et minor: siue superior, et posterior: nam tempus significamus, non dignitatem maiorem, minorem uero. De malis tamen non maior, et minor dicimus: ut, Dionysius superior, et Dionysius inferior. Qui numerus quum superat, non per comparatiuum, sed per positiuum, aut per superlatiuum loquimur: ut, Magnus Alexander, Magnus Pompeius, Fabius Maximus, Valer. Maxi. Et haec est Graecorum ratio, in qua nobis cum illis conuenit: quod ad unum sui generis utendum est comparatiuo, ad plures superlatiuo. Ideoque curiosissimus in loquendo, et recoditissima scientiae Macrobius in Saturnalibus. mihi non probatur, ubi dixit: Age Serui non solum adolescentium, qui tibi aequi sunt, sed senum quoque omnium doctissimus. Non enim est eiusdem generis adolescentem cum senibus, non aliter quam si dicam, ego sum doctissimus Romanorum, et Carthaginensium. Nam si Romanus sum, tollendum est Carthaginensium: si Carthaginensis, tollendum est Romanorum: si neutrum, utrumque male iungitur. Et Priscianus in primo: Omnium est breuissimum eorum quae diuidi possunt, id quod diuidi non potest. Non aliter quam si dicas, Haec est pulcherrima suarum sororum, cum sit dicendum, haec est pulcherrima sororum. nam sororum, ipsa una est, suarum non est. Quid autem ad plures generis diuersae Nempe nos qui sextum casum habemus similitum genitiuo, hunc

*expone ista
Vbi manet
Caes. in com.
x i. aut si maioris libro 3. de bel. ciuil.
Constat Priscianus
etiam plures
alio superlatiuo
dicitur tenere*

Macrobius lib. 7. cap. 11.

Vbi de litera loquitur.

c 2 adhib

adhibemus: ut, Achilles Troianis fortior fuit: et, Ego sum doctior Carthaginensibus, qui non sum doctissimus Romanorum: et, Tu es doctior senibus, iuueni longe doctissimus. Graeci eodē genitiuū utuntur, ut sit hęc differētia, Superlatiuū ad plura sui generis, cōparatiuum ad plura diuersi generis cōparari: quod Priscianus reprehēdit, nolens illā differētiā inter gradus hos esse: sed hanc, quod cōparatiuus parū, superlatiuus multū excellere significet. Quę ratio, præterquam quod non satis defendit opinionē Græcorū, atq; ad eō usum Latinorū, etiam falsa est. Neq; enim (ut ipse uult) quia comparatiuū diminutionē accipit, ideo parum significat, & nō potius multum, quia diminui potest, præsertim quū dicat comparatiuū aliquādo transcendere superlatiuū: ut, Achilles fortissimo Troianorū Hectorē fortior fuit. Sed ego hoc nō laboro, quod cōparatiuum modō trāscendat, modō minuatur: quę res nō mutat naturam cōparatiui: aliud animaduertēdum est, quo solo ipsi gradus cōparationis ponderantur: quod comparatio unum gradū obtinet, siue primū: superlatio uerō plures, siue ultimū. Atq; (ut ego sentio non ad singulas res, sed ad gradus quosdā illa referenda sunt. Nam ubi fuerint multa eiusdem generis, non tamē cadit superlatio uno eminente, cæteris paribus. Vt si inter plura uascula, aut plura nauigia ad unā magnitudinē facta, aliquod sit longē capacius, & gradius, non rectē dicas, hoc esse omnium maximū. Necesse enim est ubi superlatio est, ibi sit et cōparatio, & aliquod sit maius aliquo, et iterū alterū maius hoc, quod erit iam omnium maximū: ut in Troianis sunt aliqui fortes, & his alij fortiores, atq; alij adhuc his fortiores, qui uocātur fortissimi. Itaq; nunquā citra tertiuū numerū fit superlatio. (At Priscian. uidetur, si cætera paria nauigia aliquod paulo

paulo antecederet, dicendū Maius cæteris: si multo, Maximū omnium.) Quid ergo si inter ipsa paria unū utcumq; emineat, eiusdē tamē generis, nō diuersi, quomodo dicendum erit? Comparatiuū non refertur ad ea quę plura sunt eiusdē generis, & superlatiuū non habet locum inter paria. Malim ergo dicere per cōparatiuū, sed in ablatiuo, ut Maius cæteris. Nam inter duo (ut dixi) damus genitiuū. Quidā dant genitiuū etiā ubi plura duobus sunt, sed tātūmō ecclesiastici, præsertim imitati Græcos autores, unde interpretātur. Nulla enim litera est Latina noui testamēti. Dicūt ergo, Maior discipulorū, Minor fratrum, siue quæ cæteri pares sunt, unus autē aut excellat, aut excellatur: siue quia nō magnificerint hęc differētiā cōparatiui, et superlatiui, altero pro altero, hoc est, cōparatiuo pro superlatiuo utētes: ut ex loco illo datur itelligi: Qui uult inter uos maior eē, sit uestrū minimus. Cur nō dixit Maximus, Minimusq;: aut, Maior, Minorq;: nisi q; pro maximus posuit maior in quo Græcos secutū scimus? In illo autē (licet huc parū ptineat) Græcū nō sequimur: Nūc manent fides, spes, charitas, tria hæc: maior horū est charitas. Cur non aut Maior harū, aut Maius horū? Græci genitiuū hūc in oibus generibus unū habēt, qui est ἀνώτερ. Verū tamen potuisset Latinius dici, Maximū: nisi Græcos imitari maluissimus, Græcos iquā unde traduxerūt, nō autē ueteres illos, ex quibus grāmatica cōfirmatur. Nā ut charitas est maior cæteris, ita cæterarū duarū (ut opinor) altera alterā supat: raroq; reperitur numerus tertius, ubi nō potius superlatio cadat, quę tres diuersas exigit quātitates, q; cōparatio. Ideoq; Græci cōtēti fuerūt dicere cōparationem ad unū, superlationē ad plura, quasi omnia inter se aliud ab alio distātia. Quū ipse Priscianus quāquam dissentit, Prisc. lib. 3.

Nulla est nō
ui testamenti
litera Latina:
hoc est, nul-
lus apostolo-
gū, aut euan-
gelij scripto-
rum Latine
scripti: oēs
enim aut Græ-
cē aut Hebrai-
cē scripserūt.
Quod à Lau-
rētio rectē di-
ctum, perpe-
rā Mancinel-
us interpre-
tatus est. 1.
Corinth. 13.

tamen paulò post quasi imprudēs, quod negauerat, cōfessus est. Prior referrī ad unū. Primus ad plura (quod antea Diomedes, Donatus, et Seruius dixerāt) ideoq; illud iūgi ablatiuo more cōparatiuorū, hoc autē genitiuo more superlatiuorū. Quae nō significat melior, & optimus (quē admodū ipse uult) sicut nec potissimū, optimū, in Phormio ne apud Terent. Vbi tu dubites, quid sumas potissimū: sed in his omnibus principalior, principalissimus, & principalissimū. Quod quū ita sit (ut in summa colligā, & breuiter dicā, ut à principio institui) comparatiuū inter duo esse, superlatiuū inter plura, si modò tria sunt imparia: ueluti si in duas partes ciuitas diuisa est, ut bello ciuili Pompeij, & Caesaris, rellē dicas, Maior pars Quiritiū sequebatur Pompeiū, minor Caesarē: non autē maxima, aut minima, nisi accipias pro ualde magna maximā, & pro ualde parua minimā. Sin in tres partes, ut tēpore triuuirali, dicendū erit, Maxima pars Quiritiū sequebatur Octauū, Pars maxima legionū erat cū Lepido, Maxima pars nauū erat cum Antonio, nō maior. In quorū utroq; (ne quis putet neminē hoc ignorare) peccauit Lactantius uir Latinus planē, et faciūsus, qui in secūdo lib. Institutionū inquit: Vt possis dubitare, quos dicas potissimū stultiores, illos ne qui falsam religionē suscipiūt, an qui nullā. Et in septimo: Vt ea ipsa quae dicere nō nostris, sed aliorū potissimū literis confirmare. Potissimū dixit p potius: duae enim partes erant, nō multae: ut apud Quinti. Hoc loco queraē necesse est, quae ratio fuerit, ut iuuenis ad parriciū suo poti⁹ gladio uteretur. Tametsi non absurdē hīc potissimū dici posset, quasi suo ex oibus potissimū. Et in illo Lactāti quoq; si tale foret, Non aliorū, sed nostris potissimum: quasi ex omnibus potissimū: eruntq; multae partes, & totidē quot sunt

sunt genera literarū. Vel, Non aliorū, sed nostris potius: eruntq; duae partes, hinc nostrae literae, illhinc alienae. Idē Lactantius in primo: Omnes Sibyllae unū Deū predicāt, Cap. 6: maximē tamē Erythraea, quae celebrior, et nobilior inter ceteras habetur. Celeberrima, & nobilissima dicendum erat. Cicero autē quodā loco id quod dico, apertissime ostendit, quū ait in Pisonē: Me quū quaestorē in primis, aedilem priorē, praetorē primū, cunctis suffragijs P. R. faciebat. Aedilē priorē dixit, quia tātūm erāt duo aediles, sicut duo cēsores, & duo cōsules. Ceteri autē ferē oēs magistratus multi, ut praetor, quaestorq;: inter quos se creatū dixit aut primū, aut inter primos. Cuius rei si quis fidē desiderat, bini semp aediles nominātur à Terētio. Ipse Cic. pro Milone inquit: Septē praetores, oēlo tribuni plebis, illius aduersarij, defensores mei. Nā quaestores penē singuli singulis puincijs praeficiebātur. Et exemplo Lactāti admoner ut dicā illas praepositiones Inter, & Ex tā cōparatiuo, q̄ superlatiuo posse dari, ut cōstat superiorib. quae retuli, exēplis: & Quint. in Gladiatore: Qui inter nos (ut apparet) fortior fuit. Et in Geminis languētibus: Dij prohibeāt, ut ex duobus filijs utilior incipiat esse periturus. De superlatiuo ipse paulò antē ptuli exēplū, Celeberrima inter oēs, & nobilissima habetur. Quae si pares praeter unā fuissent ut edū putarē cōparatiuo, ut fecit Lactan. Solemus quoq; interrogādo, & dubitādo dare Vtrū cōparatiuo, Quid autē superlatiuo: ut idē Quint. Ita nō tantum utrū idē sit melius, sed quid sit optimū queritur. Iterū: Ex duobus uter dignior, ex pluribus quis dignissimus. Et Cicero: Quū querere uideretur Orator utrū potius, aut quid potissimū dicamus. Tamē aliquādo damus Quid etiā cōparatiuo: Sed ego ad altiora ducēte stylo transco, et ad ea quae

Declam. 98
Declam. 8.

Oratorū magis sunt, quā grāmatorū, & magis Latine, elegāterq; loqui uolentiū, quā eorū, qui ad normam grāmaticā periti esse cōtenti sunt. Quare separemus ea, quae de hac re dicenda supersunt, & eis suū locū assignemus: quae etsi possēt posterius tractari, tamē quia ad materiam graduū pertinet, in hoc potissimū loco exequemur rem dignā auribus studiosorū, de exactissima antiquorū Latinitate, & elegantia à Marco Cicerone, Marcoq; Fabio Quintiliano praecipue obseruata, duob; luminib; atq; oculis quum omnis sapientiae, tum uerò eloquentiae Latinae.

De natura Superlatiui.

CAP. XIII.

Igitur Superlatiuus adsciscit sibi Quisq; relinquit autē Omnis, uel Cūctus positiuo: ut optimus quisq;, sapiētissimus quisq;, pro eo quod est, unusquisq; q̄ est bonus, ac sapiens: uel omnes boni, & omnes sapiētes. Nō enim liceret dicere, Boni quiq;, & Sapiētes quiq;, nec Omnes optimi, & Cuncti sapiētissimi. Idē intelligo si Superlatiuus in alio casu ponatur, quā illud Quisq; sic, Maximo quisq; animo diuitias despicit. Valētissimi quisq; corporis longē abest à sapiētia. At uerò cōparatiuo nō Quisq; cōuenit, sed Omnis. Vegetius tamē, nō perpolitus sanē scriptor, inqt, Honestiores quiq; milites: pro Honestissimi quiq;. Et Lacap. 14. Etātius de Opificio: Nā etsi ita esset, placidiora quaeq; animalia uel nihil fellis omnino, uel minus haberēt q̄ fer. e. Ma Declam. 5. luisse ego dicere, Placidiora omnia animalia: ut Quint. in Aegro redēpto: Rus, seruiulos, penates, & omnia utiliora properātī festinatione parētī addixi. Ex positiuis autē illa excipimus, quae carēt Superlatiuo, qualia sunt, quae habēt i, uel u, ante us: ut Pius, & Strenuus, quae nonnunquā patiuntur Superlatiuū, ideoq; utrāq; rationē sequuntur, Omnis pius, & Pius quisq;, Sallust. in Catil. Nam Strenuus quisq;

quisq; aut occiderat in praelio, aut grauius uulneratus discesserat. Ipse mallē dicere Strenuissimus quisq;, Pissimus quisq;. Quidā tamē Sallustiani codices scriptū habēt Strenuissimus. Carēt etiā Superlatiuo illa numeralia, Secundus, Tertius, Quartus, Quintus, et deinceps. Nā Primus etiā quū numerū significat, Superlatiuū est: & Ultimus. Dicimus itaq;, Primo quōq; tēpore, primo quōq; die: quod imperitiores putant esse coniunctionē Quōq;, quae habet primā breuē, quū hic sit lōga. Cic. in Philip. Primo quōq; Philip. 9. die cōsules ad senatū referāt, Quāquam hic nō tā omnis, quā unus omnū primus dies significatur. Idē pro Rabi- rio: Tertio quōq; uerbo excitabatur. Et pro eodem Rabi- rio: Quinto quōq; anno de moribus nostris iudicaretur. Caesar cōmētario quinto, Legione producta cognoscit nō decimū quēq; militē relictū esse sine uulnere. Suetonius Cap. 40. in uita Caes. Et intercalario mēse sublato, unus dies quarto quōque anno intercalaretur. Quod ineruditi sic pronuntiare solent: Omni quarto anno est bissextum: Omni quinto anno sit lustrū apud Romanos, Gracosq;: Omni quinquagesimo anno Iudaei agūt iubileū: quū sit dicēdū. Quinquagesimo quoq; anno. Vlpian. apud Iustin. lib. x xv i i. ait, militē quasi mille simū quēq; dictū: id est, omnem q̄ est ex millenario numero ultimus: tamē accipiendus est nō ultimus, sed quisq; ex eo numero, Nā quum dico, Dabo tibi ex ouibus decimā quāq;: nō eā intelligo, quae decima in numero eueniet, sed unā de decē, quae cūq; sit; uel (ut absolute loquar) singulas ex denis, siue ex decē, quas tu elegeris. Itaq; unaquaeq; potest esse decima. Et exēplo Caesaris cōstat decimū quēq; esse unū ex numero denario. Ita dicimus mille simū quēq; esse unum ex numero millenario. Iurisperiti nostri, elegātie Latinae ignari, intelligūt militē

ex mille maximè strenuū. Vnde puto errorē ortum de uo-
citandis militibus hoc tēpore in figne quoddā dignationis
ferētibus. Sed ad rē. Hinc etiā factū est, ut dicamus Vnus-
quisq; & Singularis quisq; nō singularissimus quisq; qd
nō reperitur, sicut nec Vnicus habet unicior, & uniceissi-
mus. Quotus etiā iungitur cū Quisq;, sed tamen diuersa
ratione à superioribus. Nunquā enim ferē utimur hac dī-
ctiōe, nisi interrogatiuē, et in significatione, q̄ est Quot.
Quotus enim frequenter significat quot, ut Martialis:

Lib. 14. circa
finem.

Dic quotus, & quanti cupias cenare: nec unum

Addideris uerbū, cœna parata tibi est. Id est, Quot
estis, & quot tecū habes. Cic. pro Ligario: Quotus enim
istud quisq; fecisset: id est, nullus, uel rarus. Ouid. de Arte:

Lib. 3.

Forma dei munus, forma quota quæq; Superbit? Id est,
nulla, uel rara. Non uenit in mentē, an cum alijs nomi-
bus iungatur Quisq;. Hoc tamē scio, non habere Quisq;
genitiuū pluralem dumtaxat cum adiectiuo iunctū: ideoq;
genitiuo utimur singulari pro genitiuo plurali: idē enim
est Optimi cuiusq; animus, quod Omnium bonorum animus.
Vnusquisq; autem ideo non faciliē patitur superlatiuum,
quā illud Vnus, uim quādā, ac naturā (ut paulō antē ostē-
di) suplatiuū obtinet: potiusq; dicimus, Vnusquisq; bonus,
quā Vnusquisq; optimus. Atq; hæc hæcenus de Quisq;.

De Vt. & Ita cum superlatiuo: de Quo, & Eo cum
comparatiuo. CAP. XV.

Addamus de Vt, et Ita, similibusq;. Duplicatur supra-
latiuū, uel altera ex pte nomē, uel altera ex parte ad-
uerbium, uel utrinq; nomē, uel utrinq; aduerbiū cum his
indeclinabilibus, quæ non inuau. Cic. de Orat. Vt quisq;
optimè Græcè sciret, ita esse nequisimū. Idem in eodē: Vt
enim quisque optimè dicit, ita maximè dicēdi difficultatē,
uariosq;

uariosq; euentus orationis, expectationemq; hominū per-
timefcit. idē de Officijs: Vt quisq; animi magnitudine ma-
ximè excellit, ita et maximè uult princeps omnium, uel po-
tius solus esse. Quintilianus: Quod ut longè optimū, ita
difficilimū. Et iterū: Non ut quidq; primū dicendū, ita pri-
mum occurrit. In quo caueamus, ne pro Quidq;, dicamus
Quodq;. Multū enim refert inter hæc duo. In Catone ma-
iore utrumq; superlatiuū sustulit Cicero: Vt quisque ætate
anteceat, ita sententiæ principatum obtinet. Quod facere
alibi solemus: ut in illo, Homo in primis doctus: nō, In pri-
mis doctissimus: ne duas res superlationē habētes cōiungā-
mus. Iusta igitur causa quare Cic. superlatiuos prætermi-
sit: quæ causa Donato in Eunuchū Terentiij nō fuit, qui ait,
Vt quisq; miser est, ita senior uidetur. Nā præter id, quod
non adhibuit superlatiuū, etiam confusione quandam fecit
ex positiuo, & cōparatiuo. Quod ita emēdemus, tum per
aduerbiū: sic, Vt quisq; maximè miser est, ita maximè se-
nex uidetur. Tū per nomē: sic, Vt quisq; miserrimus est,
ita annosissimus uidetur. Tū per alterū aduerbiū, alterū
nomē: ita, Vt quisq; maximè miser est, ita annosissimus ui-
detur: uel, Vt quisq; miserrimus est, ita & maximè senex
uidetur. Tū per cōparatiuū, nā & hoc idē efficit quod su-
perlatiuū, hoc modo, Quō quisq; miserior: uel, quō quis-
que magis miser est, eō senior: uel, eō magis senex uidetur.
quod ita licere fieri, ex eplō probandū est. Quintilian. l. i. Cap. 7.
Institutionū: Quō quisq; ingenio minus ualet, hoc se magis
attollere, ac dilatare conatur. Et paulō pōst: Erit eō etiam
obscurior, quō quisq; deterior. Iustinus autē, siue Trogus, & cap.
superlatiuū cum comparatiuo miscuit, inquiens lib. x v i.
Locupletissimus ut quisq; est, ita plures equites in bello suo
regi præbet. Ego dicere, ita plurimos. qn et ita ab illo scri-
ptum

Lib. 1.

Eodem & lib.

& cap.

ptū fuisse suspicari libet. Dicebā paulō antē, nō licere dicere, In primis doctissimus: idē sentio de Inter primos, et Cū primis: licet Sallustius (si modō codex nō sit mēdosus) aliter dixerit: Ac sanē, quod difficilimū in primis est, et praelio strenuissimus erat, et bonus cōsilio. Similia his sunt, In paucis, Cū paucis, Inter paucos: itē, Super oēs, Ante alios, Præter ceteros. Sed hæc etsi positio frequētius gaudeat, tamen nō nunquā patiūtur superlatiuū. Vt Plin. de absinthio loquens, lib. x x v i i. De usu eius conuenit dicere,

Cap. 7.

herbæ facillimæ, atq; iter paucas utilissimæ. Verg. in v i i.
- Petit ante alios pulcherrimus omnes
Turnus auis, proauisq; potēs. Et in eiusdem operis i.
Pygmalion scelere ante alios immanior omneis.
De Hōc magis, & Eō magis, Tantū, & Tantō, simili
busque quomodo iungantur gradibus. CAP. xvi.

Hoc magis, et Eō magis, idē est, quod tantō magis. Itē
Quō magis, idē est qd Quātō magis. Quare admo-
neor, ut aliquid de horū omniū natura præcipiam: Positi-
uos magis decere Tātū, & Quātū: cōparatiuos Tātō, et

Offic. i.

Quātō. Cicero: Quātō es maior, tantō te geras summissus. Nō autē quātū es maior, tātū te geras summissius. Cō-
trā, Quātū potes, tātū elabora: nō autē, Quātō potes,

Lib. 5. cap. 7.

tātō elabora. Laetantij tamē præter morem oratorum in-
quit: Quātō frequenter impellitur, tantō firmiter robo-
ratur. Et Boethius in dialecticis dixit, Paulō æquales.
Hic pro paulū dicēs paulō: ille pro frequētius, firmiūq;
frequenter, firmiterq;. Tolerabilius quod fecit poëta Ca-
tullus, Tantō pessimus omnium poëta, Quātō tu optimus
omniū patronus. In superiore Laetantij exēplo, bis pecca-
tum est in utroq; membro. Quidam peccant in altero: ut
si dicatur, Quātō frequētius impellitur, tantō firmiter

robora

roboratur: uel, Quātō frequēter impellitur, tātō firmius
roboratur. Nisi ita uenustē dicas, ut Verg. in x i i.

O' præstans animi inuenis, quantum ipse feroci

Virtute exuperas, tātō me impēsius æquū est Cōsulere
Et Quintilianus in primo: Quid autē aliud in nostris le-
gionibus cornua, ac tubæ faciūt: quorū cōcentus quātō est
uehementior, tantō Romana in bellis gloria ceteris præ-
stat. Quod nō licuisset aliter dicere. Proximē autē ad uim
cōparatiuorū accedunt illa aduerbia Antē, & Pōst siue
præpositiones: ut, Tātō antē ego ueni, quātō tu pōst ueni
sti. Et illud nomē Alius, & eius aduerbiū Aliter, & huic
simile Secus: ut Quintil. At quātō alius fuit ille in felicissi-
mi iuuenis affectus. Et Teren. Verū aliter euenire multō
intelligit. Et Cicero: Multō secus euenit. Nā quod dico de
Tantō, & Quātō, idē intelligo de Aliquantō, de Multō,
de Paulō, ceterisq; similibus. Rursus quod de Tantum, et
Quātum: idē de Aliquantum, de Multum, de Paulum, &
reliquis. Sed quia hæc transcunt in aduerbia, ideo nō nun-
quam (de his quæ exeūt in um loquor) abuti mur pro ijs
quæ exeunt in o, præsertim quando non est illa cōtrapo-
sitiō duorum, ut superioribus exemplis ostendimus. Iuue.

Cap. 17.

Declam. 5.

In prolo.
And.

Satyr. 11.

In Eunu. act.
1. scen. 2.

Lib. 12. ca. 9.

Despiciam, qui scit quantum sublimior Atlas. Terent.
Eius frater aliquantulū est ad rē auidior. Quintil. At qui-
dam etiā si fortē susceperint negotia paulum ad dicendum
tenuiora, ea cōiūijs implēt. Ita in aduerbijs, præpositioni-
busq;, Multū antē, uel Multō antē: Paulū pōst, uel Paulō
pōst. Verbis autē semp serē cōuenit per um, potius, quā
per o, exceptis ab ante, à præ, à post cōpositis, more eorū
unde cōponūtur: ut, Multō præstat, & Multum præstat.
Sallust. Multō præstat maleficij, quā beneficij immemorē
esse. Ita, Multū, uel multō antecellit; Paulū, uel paulō post
habui

In Iugurt.

habui tua negotia meis. Tam, & Quam similia, atq; eadem uidentur Tantum, & Quantum: ideoq; raro cum comparatio iunguntur: ut Vergilius,

Aeneid. 7. Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.

Cum superlatiuo frequentius: ut, Tam hic est omnium optimus, quam nobilissimus. Sallust. Quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est. Quod idem ualet, ac si diceret, Ut quisque pessime fecit, ita maxime tutus est. Terentius:

In Heauton. Nanq; adolescens quam minima in spe situs erit,

Act. 5. scen. 2. Tam maxime patris pacem in leges conficiet suas. Solent poni Ta, & Quam separatim, & alterum sine altero utrumque in significatione uehementiae: ut Cicero, In tam optima causa non debeo timere. id est, In tam ualde ac perquam bona causa. Et iterum: Nondum erat uestris tam grauissimis, tamq; multis iudicijs, ignominijsq; tantopere grauibus concisus. De Quam, hoc sit exemplum, Tu es homo quam iucundissimus. id est, ualde, uehementerq; iucundus. Sed de hoc differendum est latius, ideoq; non in eundem locum includam.

De Per, & Quam cum gradibus. CAP. XVII.

Idem nanque ponderis in compositione habent Per, & Quam: sed alterum positiuum proprium est, alterum superlatiuum: ut, Perpulchre, Perbellè, Perdiligenter: Quampulcherrime, Quam optime, Quam diligentissime: quorum exemplorum referata sunt omnia. Hoc intelligitur, quoties accipitur Quam pro ualde, siue uehementer. At contra, Quam pro quantum nunquam cum superlatiuo, sed semper cum positiuo: ut Cicero. Quam morosi sint, qui amant, uel ex hoc intelligi potest. Vides ut Quam, pro quantum, non potest adiungi uerbo principali, dumtaxat in recto modo loquendi: hoc est, quando non figurate loquimur, ut exprobandi, deridendi

Epist. 36. lib. 6. famil.

dendi uel causa, hoc modo: Quam cito uenisti: Quam suauis homo es. Loquor autem quoties duo uerba in eadem oratione inferuntur, semper cum uerbo non principali iungi Quam pro quantum: pro ualde frequenter uno uerbo contentum esse: & in duobus, principali potius gaudere, nonnunquam altero: ut, Vbi est lucrum, eodem quam primum aduolans: & Ibi est lucrum, quod tu quam primum aduolas. At in hac differentia positiuum, & superlatiuum aliqui se obijciunt, afferentes Terentium in Andria: Reiecit se in eum flens quam familiariter, et in Eunuchis: Tute scis post illa quam intimam habeam. Act. 1. scen. 1. Act. 1. scen. 2. In quorum exemplorum priore est Quam pro ualde cum positiuo: in posteriore Quam pro quantum cum superlatiuo. Ego uero accipio illud Quam familiariter, pro quantum familiariter figurate: quasi, o quantum familiariter: & hoc intimam accipi uolo pro positiuo, sicut proximum. Dicimus namque, Hic est mihi magis proximus: ita, Hic est mihi magis intimus. Neque in hoc toto meo opere tam licentiam poetarum cōsector, quam usum oratorum. Neque si quid aliter penes auctores reperiatur, mihi obesse debet, qui non legem scribo, quasi nunquam aliter factum sit, sed quod frequentissime factitatum est, praesertim a Marco Tulio. Marcoq; Fabio, apud quos si quando reperiatur Quam cum positiuo pro ualde, aut cum superlatiuo pro quantum, ausim affirmare meo esse scriptum: ut in prooemio de Oratore. Quam boni per diu nulli, quasi de ualde bonis, et non potius de bonis loquatur. Vera scriptura erat, Boni perquam diu nulli, aut potius, Cum boni per diu nulli, aliter enim uidetur non congrue dici. Quod uicium scribendi utinam in paucioribus esset. Quod Cicero ipse illo suo eruditissimo seculo (quod uix credibile uidetur) ad Queritur, ita ut apud Latinos meo saeculo sint codices Latini, quam Graeci. Quamquam apud Graecos longe difficilior sit

Act. 1. scen. 1.

Act. 1. scen. 2.

Epist. 5. lib. 3.

ad Q. fratrem.

48
sit scribendi, quàm apud Latinos ratio. Nã cur nõ sapius
Quàm pro ualde cū positiuo in illis reperiremus, si pro-
bassent potius, quàm respuisset? Qua in re nõ uerebor re-
prehendere Boethiũ, Priscianum, & elegantiorẽ utroq;
Lactantiũ. Primus super Ciceronis Topica ita ait: Nosti
oblatrãtis morsus inuidiã: nosti quàm faciliẽ in difficili-
mis causis liuor iudiciũ ferat. Mallẽ dixisset? Quàm faci-
le. Secundus lib. x v 1 1 1. ita: Ideo ex uno libro Ciceronis
tot usus proponere statui, ut docerẽ quàm frequentissimẽ
hac constructione usi sint autores eloquẽtiã Latine. Lati-
nius erat, Quàm frequẽter usi sint: uel, Quàm frequẽtis-

Cap. 5. simẽ usos. Tertius ita lib. 1. Institutionũ: Et quàm multa
alia de Deo nostris hominibus locutus est similia. Per mul-

Cap. 25. ta, ego dixissem. Idẽ lib. v 1. Hoc autẽ duplex sacrificij gẽ-
nus quàm sit uerissimum, Trismegistus Hermes idoneus
testis est. Et in principio statim libri de Opificio inquit:
Quàm minimẽ sim quietus, & in summis necessitatibus,
ex hoc libello poteris aestimare. Puto Ciceronẽ, Quàm sit
uerũ, & Quàm parũ sim quietus, potius fuisse dicturum:

In proœm.
Topico.

qui scribẽs ad Trebatium in proœmio ita ait: Sed dũ fui-
mus una, tu optimus es testis, quàm fuerim occupatus, Nõ
dixit, Quàm summẽ occupatus: aut, Quàm maximẽ oc-
cupatus: aut, Quàm occupatissimus fuerim. Quod antẽ di-
xi de Quàm, nõ debere illud iungi cū superlatiuo, quoties
significat quãtũ, unũ uerbũ excipitur Possum, et quã idẽ
significãt, Quo eo, Valeo, Licet, & siqua sunt alia: ut, Scri-
bas q̄ optime potes: nec rectẽ dicas, Scio q̄ optime scribas:
quod præter autoritatẽ summorũ autorũ, etiã ratione niti-
tur: quia ubi est uerbũ Potes, ibi Quàm non iungitur cum
superlatiuo, sed cū uerbo: sic, Scribas optime quàm potes,
in alijs autẽ nequit iungi cū uerbo: sic, Scio optime quàm
scribas

scribas, nisi alter sit sensus. Ergo illud nõ planẽ Latinũ est,
Quã primũ mare intraui, exorta tẽpestas est: &, Quãm
primũ potero, mare intrabo. Sed, Quum primũ: uel, Vt
primũ: uel, Vbi primũ mare intraui, exorta tempestas
est: aut, Vt primũ: uel, Vbi primũ potero, mare intrabo,
Latinũ erit. Ex his, quã dixi, colligitur, ubi est Quã pro
quãtũ, ibi quoq; poni posse ipsum Quãtũ: ut Cicer. de
Amicitia: Nisi quod tanta est inter eos, quãta maxima po-
test, morũ, studiorumq; distantia. Quintilianus in secũdo:
Quũ aliquid adhibita quãta maxima potest cura, diligen-
ter climauerit. Vt, quoq; in locũ Quãm, uel Quãtũ
succedit, nõ sine Ita, nunc cū Ita. Primo modo sic, ut apud
eundẽ in x 1 1. Non omittenda pars hæc orationis, sed exi-
genda, ut optimẽ possumus. & Cic. in Philippicis: Quas
ut honorificentissimis uerbis ipse consequi potero, com-
plectar mea sententia. Altero modo sic, ut apud eundẽ de
Oratore: Hæc ut breuissimẽ dici potuere, ita à me dicta
sunt. De positiuo autem nemini dubiũ erit, Quãm & Vt,
cõuenire cum possum, ut idẽ in Philippicis: Sed reliquum
cursum uitæ quãm quidẽ posũ breuiter perstringã, & ut
potui, breuiter perstrinxi. Rectẽ ergo pones Quãm pro
quantũ cum positiuo, & superlatiuo intercedẽte uerbo
Possum. Male autẽ cum cõparatiuo, siue sine Possum: ut,
Quãm plura uolumina ille composuit. dicẽdum est Com-
plura, nõ Quãm plura, ut quidã male scribunt. (In aduer-
bio quoq; superlatiuo nonnunquã legimus Complurimum,
pro plerumq;.) Siue per Possum: ut, Narravi rem gestam
quãm breuius potui: aut, Quãm potui breuius. Cuius hic
quidẽ sensus, sed tamẽ barbarẽ prolatus est, Narravi quã
breuissimẽ potui. Quãquam hoc secunduũ potest accipi in
cum sensum, qui est, Quã potui breuius: siue (ut apertius
d loquar

loquar) Breuius quàm potuiffem. Primus modus sic accipi nō potest. Nec hoc quidem barbarie caret, licet huius loci nō sit: Iste est nimis iuuenis ad dandū sibi tale negotium. Quod sic Latine diceretur: Iste est nimis iuuenis, aut iunior, q̄ ut ipsi detur tale negotiū: uel, Est iunior, quàm cui tale negotiū detur. Cuius rei plurima ubique exēpla sunt. ut Quintil. Sed hoc apertius est, quàm ut probādū sit. Et ita opus inchoatur Valerij Maximū: Urbis Romae, exterarumq; gētium facta, simul ac dicta memoratu digna, quae apud alios autores latius diffusa sunt, q̄ ut breuiter colligi possint. Id est, latius sunt dispersa, ita ut non breuiter cognosci possint. Itē Quintil. in x i i. Ideoq; ne suscipienda quidē sunt causae plures, quàm quibus se suffēturū sciat. In eadē rationē cadit ille modus, qualis est, Maiorē geris uestē, quàm pro habitu corporis. Ut Curtius: Maiorem quàm pro magnitudine syluae reddebāt sonū. illud hoc loco iocosum inserere nō pudebit: Si quis interrogatus, huiusmodi positiui Perpulcher, qui cōparatiuus sit, & qui suplatiuus: nō bene respōdebit, nisi ita, Multō pulchrior, & Quàm pulcherrimus. Ex his autem duobus, de quibus diu disseruimus, Per, & Quàm cōsatur unū Perquàm, quod utri dādū erit, positiuo, an superlatiuo? (utrūq; enim in eo partē sibi uēdicat) certē positiuo, uel quia per anterior est, uel quia indecēs uideretur duo aduerbia uehementiā significātia superlatiuo anteponi. Dicimus itaq; Perquàm doctus, Perq̄ eruditus, Perquàm pulcher. Et sicut uerbo solet apponi Per, ita Perquàm: ut, Peruelim, Perplacet: Perq̄ uelim, Perquàm placet. Plin. iiii. in epist. Perquàm uelim scire. Nisi interpositum sit, Quàm, inter

Cap. 9.

Epist. 27. li. 7.

In Hecyra. prae-positionē & uerbum, cū quo illud copulatur. Quale Act. i. scen. 1. apud Terēt. Per pol quàm paucos reperias meretricibus

Fideles

Fideles euenire amatores. Quod sic resoluitur, Pol perquàm paucos. Boethius tamē in cōmētarijs logicae breuioribus superlatiuo dedit, dicens: Apud scriptores qdē Graecos perquàm rarissimos. Et Pōponius de orig. iur. Digest. Iustiniani libro primo: Nam ante eū Seruius duos libros ad Brutum perquàm breuissimos ad ediāū scriptos reliquit. Et facundus scriptor Curtius lib. i i i i. Bessum quoq; Baetrianorū ducē perquàm maximo posset exercitu coacto descendere ad se iubet. Sed huiusmodi exempla tam rara sunt, ut dubitē, an librariorū sit culpa. Certē ipse sic loqui nō ausim. Aulus quidē Gell. hoc quod praecipimus, semper custodiuit: caterū ut est in loquendo curiosior, pro Perquàm ita loquitur: Sanequàm utile: Uoce admodū quàm suauis: Oppidoquàm libens: Nimsquàm ineptū quae aduerbia idem pollent quod Per, pro ualde. V sitatius tamen est Perquàm: ut, Perquàm utile, uoce perquàm suauis, perquàm libēs, perquàm ineptū. Tametsi Caesar Cōmētario x i i i. Quibus rebus oppidoquàm pauci sub pellibus acquiescebant. Et Seruius Sulpitius ad Ciceronē scribens ita incipit: Posteaquàm renuntiatū est mihi de obitu filiae tuae, sanequàm pro eo ac debui grauitē, molesteq; tuli. Et ad eundē Caelius etiā ita incipit: Sanequàm literis C. Casij, & Deiotari sumus cōmoti. Nā Casius cis Euphratem Parthorum copias esse scripsit. Et Brutus quoq; Decius ad eūdē: Nā suos ualde quàm paucos habet. Et iterū in eadem epistola: Sanequàm gauisus sum. Quid plura? ipse quoq; Cicero ad fratrem: Nā quod de Pōpeio Caninius ait, sanequàm refrixit. Nō succurrit mihi, si quod aliud exemplū apud Cice. repererim. Et Titus Liuius nescio an alibi quàm lib. x l v i i i. Quum haud facile esset, aut ea quae obijcerentur, aut quae aduersus ea dicenda erāt, memoria

Epist. 5. lib. 4
Epist. fam.

Epist. 10. li. 3.
Epist. fa.
Epist. 13. li. 11
Epist. fa.

Epist. 9. li. 2

complecti. Nec enim multa solum, sed etiam pleraque opido quam parua erant. Hæc igitur datur positio, illa uerò magis superlatiuo, Multò, & Longè, in eo ferè signficato, quo solet Quàm cū superlatiuo. Sed cum hac tamē differentia, quòd huic Quàm non tribuimus genitiuū illū superlatiui propriū, aut ablatiuum, accusatiuum ue cum præpositione, ut sit sine ipso Quàm. Marcus Tull. Acerimum autem ex omnibus nostris sensibus, esse sensum u-

De Ora. li. 2. circa princ.

De Longè, Multò, Facile, Valde. CAP. XVIII.

Cap. II. Lib. 10. ca. 1. De Ora. li. 1.

Id quoq; sit in Multò, atq; in Longè pro ualde, & in facile pro non dubiè, ut Quintil. lib. II. Declamandi ratio ut est ex omnibus nouissimè inuenta, ita & multò est utilissima. Idem: Longè omniū, quos quidem mihi audire cōtigit, præstātissimus Domitius Apher. Et Marcus Tul. Sed ego neq; illis assentiebar, neq; harum disputationum inuentori, & principi longè omniū in dicēdo grauisimo, & eloquētissimo Platoni. Idē pro Rabirio: Virum unum totius Græciæ facile doctissimū Platonē. Amat etiā Lōgè (ut Multò) secū iungi cōparatiuū. Ut Verg. in 1 x. At pedibus lōgè melior Lycus. Et ea de quibus antea disputauit, Alius, Aliter, Secus, Antè, Post: ut, Lōgè alius, longè aliter, lōgè secus, lōgè antè, lōgè post. Et cōposita à Præ: ut, Longè præstans, lōgè præstat. Quintil. Sed cū longè præcedūt ingenia uiuentiū. Et cætera, quæ superlationem quādā habēt, & proximè ad cōparatiua accedūt, ut Lōgè supat, lōgè uincit. Et ea, q̄ diuersitatē, more illorū, alius, aliter, secus, qualia sunt Diuersus, Disimilis, Alienus: ut, Lōgè diuersus, lōgè disimilis, longè alienus. Princeps ne

adiect

adiectiuum quidem est more positiuorū, tamē quia superlationem significat, adsciscit sibi longè: ut idē: Nouè uerò Lyricorū lōgè Pindarus princeps. Et Facile pro eo, quod est haud dubiè, Marcus Tull. pro Roscio: Nō solum municipij Larinatis, ex quo erat, sed etiā regionis illius, & uicinitatis, uirtute, existimatione, nobilitate facile princeps. Præterea cū Præcipuus, cū Primus, cū Secundus, et siqua alia sunt. Ut Quint. de Euripide loquens: In affectibus, cū in omnibus, tū in his, qui miseratione constant, facile præcipuus, & admirādus maximè est. Sic Facile primus, uel Facile summus. Facile uerò secūdus dicimus, non ad ordinē respiciētes, sed ad dignitatē: quale est, Tu es facile secūdus à rege, hoc est, facile post regē primus. Lōgè igitur pro ualde, propriū est (exceptis paucis) cōparatiuū & superlatiui. Ipsum autē Valde positiui, & uerbi: ut, Valde diues, ualde pauper, ualde laudat, ualde uituperat. Nec ausim dicere, Lōgè diues, longè laudat, nec Valde ditior, ualde ditissimus. Hæc aut, quæ à me de aduerbijs tradūtur, nō fuerūt interpretata ueteribus grāmaticis. Nam nuper quū iam ista cōposuissem, inueni in bibliotheca Beneuētana Sergiū super Donatū ita dicentē: Donatus dicit quinq; statim aduerbia positiuo esse iungēda: Tā, Magis, Maximè, Minus, & Minimè: ea scilicet ratione, quoniam uim in se habent cōparadi, atq; ideo non debent cōparatiuis casibus iungi, ne uideatur comparatio geminata. Qui enim dicit, Tā doctior, pene hoc dicit, doctus doctior qd' Latinitas nō patitur. Probus aut dicit, oīa aduerbia, quæ uim augētis, & minuetis in se habent, non debere cōiungi nec cōparatiuo, nec suplatiuo, ut sunt ista, Valde, Multū, Plurimum, Per & similia. Nā ista oīa tantū positiuis casibus debemus adiungere. Idē Sergius lōgè post ita ait: Cōpa

Lib. 10. cap. 1

In eod. cap.

d 3 ratiuo

ratiuo, & superlatiuo quinq; hæc cōparationis aduerbia non apponemus: ut, tam, minus, minimè, magis, maximè, quæ tamen soli positiuo adijciuntur. Hæc quæ tres autores tradunt, & imperfecta sunt, nec omnino uera, ut ex eis datur intelligi, quæ ipse præcepi. Dicimus enim Multò fortissimus: &, Ego sum tam te fortior, quàm nobilior: &, Tam omnium sum fortissimus, quàm nobilissimus. Cōparatiua uerò addi nõ oportere cōparatiuis, ne præcipiendum quidem est. Quod autè posuit minimè, & maximè, & similia Sergius, non rectè posuit. Nam minimū, est propriū aduerbium superlatiuum: Minimè uerò pro negatione accipitur, quasi nequaquam: ut, Hic homo est minimum literatus, id est, pauxillum literatus. Ego sum minimè literatus, id est, idiota, & nihil prorsus habens literaturæ.

De proprietate quadam Comparatiui. CAP. XIX.

ATque hæc hæcenus. Illud ad extremum adijciamus de comparatiuo, cōsuetiorem sermonem esse per accusatiuum, quàm per nominatiuum in illis, quale est, Tu maiorem laudem assecutus es patre tuo, tuisq; maioribus: Vix audeas dicere, tua laus est maior patre tuo. Tamè solemus aliquando sic uti: ut Vergil. in VIII. Haud secus
Declam. 13. ignipotens, nec tempore segnior illo. Et Quintil. de Apibus pauperis: Vnum rogo, ne cui minor uestra dignitate
Cap. 8. uideatur causa litis meæ. Et in tertio Institutionum: Non debes apud prætorem petere fideicommissum, sed apud consules: maior prætoria cognitione summa est. Fortasse uidetur mollius in obliquo casu: quod si ita non est, uolo tamen annotatum esse, quod inconsueta uox auribus hæc uidetur esse: Maior summa pecuniaria est prætoria cognitione: pro eo, quod est, Maior summa est, quàm ut apud prætorē peti possit. Minor causa dignitate uestra: pro eo quod

quod est, Minor, q̄ ut uideatur digna, quæ apud dignitatē uestrā agatur. Et Vulcanus nõ segnior illo tēpore: pro eo quod est, Segniori tēpore, quàm illud fuit. A quo nõ dissimile illud est: Ego sum maior uiginti annis: pro eo qd' est, Ego sum maioris ætatis, quàm ea quæ est uiginti annorū: uel maioris ætatis uiginti annorū. nã & hoc licet dicere: quale etiā est, Ego sum maior uiginti annorū, id est, ætate tali: uel, Ego sum ætatis maioris ætate uiginti annorū. Frequentissimè autem huiusmodi genere orationis utimur, ubi adest hoc nomē Opinio: ut, Sū ditior opinione hominū: nõ quasi opinio hominū diues sit: cū sic accipi debeat, magis quàm opinio hominū sentit, uel quàm homines opinātur. Cicero ad Brutū suū sic exorsus est: Cū è Cilicia deccdens Rhodū uenissē, ibiq; de Quinti Hortēsi morte esset allatū, maiore opinione hominū cepi dolorē. pro eo quod est, maiorē, quàm ille, quē in me homines opinātur. Nec illud ab hoc multū recedit, quū dicimus, Nihil isto homine peius: nihil tuo patre abiectius: nihil hoc uino insuauius: pro eo quod est, Nullus homine isto peior: nemo patre tuo abiectior: nullū uinum hoc insuauius. Rursus in laude, Nihil isto homine melius: nihil patre tuo generosius: nihil matre tua sanctius: nihil uxore tua uerecūdius: nihil hoc uino suauius. Dictū est de omnibus rebus, nõ tātum de singulis. Interdū etiā ubi nihil plus cōprehenditur in uniuerso, quàm in parte: ut, Nihil est te literatius: nihil est illo prudētius: nihil est isto humanius: nihil plus significatur hoc modo, quàm si dicas, Nemo te literatior: nemo illo prudētior: nemo isto humanior: quoniā literatura, prudentia, humanitasq; nõ nisi in homines cadit. Quid ergo in neutro genere potius, quàm masculino, & foeminino platū est: nepe, quia nescio quid plenius, & suauius in neutro genere est.

De clar. orat.
in princ.

Ideoq; tali sermone delectati autores sunt, ut ipsoru crebra exempla documento esse possunt, quae inquireribus notiora erant, quam ut a me huc afferri debeant.

De Compositis a Somnus. CAP. XX.

A Somnus composita quaedam sunt secundae semper declinationis, quaedam tertiae. Secundae, Cicero in Verrem: Hic etiam quum semisomnus stuperet. Et Caelius in Antonium: Ipsum namq; offendunt semisomno sopore profligatum. Et Sallustius in Iugurth. Signo dato castra hostium inuadunt, semisomnos partim, alios arma sumetes fugant. Insomnem, et Exsomnem draconem saepe legimus, et fere hanc differentiam seruata inuenimus. Haec admonui, ut in his nominibus, quae ancipitem in compositione declinationem sortita sunt: tamen sciamus usum frequentiore imitandum. Seneca autem de breuitate uitae ait: Quam multum hesterne crapula semisomnes, et graues.

De Nominibus in Osus. CAP. XXI.

Nomina quae exeunt in Osus, partim a nomine descendunt, partim a uerbo, partim ab utroq;. Et ea quidem quae descendunt a nomine, habitationem, siue uehementiam, copiam uel significant, et affectionem: ut Animosus, Ingeniosus, Lacertosus, Nervosus, Saxosus, Aquosus. Haec copiam, siue uehementiam, habitationemq; significat, quae habet in se uehementiam, ac copiam aquae, saxorum, neruorum, lacertorum, ingenij, animi. Vinosus, Mulierosus, Libidinosus, Seditiosus, Factiosus, qui affectus est ad haec, et amat uinum, mulieres, libidinem, seditiones, factiones. Rursus ea, quae a uerbo sunt, partim actionem significat, partim passionem, partim utrumq;. Studiosus, Fastidiosus, Stomachosus, Iniuriosus, Contumeliosus, Curiosus, semper actiue ab autoribus accipi solent. Otiosum est in re aperta iculcare exempla, quae uulgo sunt plurima.

plurima. Haec enim accipiuntur pro his, qui opera dant studio, qui fastidiunt, qui stomachantur, qui iniuria, contumeliamq; faciunt, qui nimis curant: nisi uelimus haec a nominibus uenire, non a uerbis: ut Fraudulosus, qui fraudem facit; quod a fraudula diminutiuo uidetur uenire potius, quam a fraude; quemadmodum Meticulosus, qui timidus est, a meticulo magis, quam a metu: et Somniculosus magis a somniculo, quam a somno: et Siticulosus magis a siticula, quam a siti uenit. Tenebricosus quoque reperitur, et tenebrosus: licet quaedam ab usu, regulaque recedat, ut Motuosus potius quam motosus, Saltuosus quam saltosus, Tortuosus quam tortosus. Veritatem quae sunt quartae declinationis assumunt, ut Vultuosus, Aestuusus, Fructuosus. Ideoque illud in Psalmo: Oues eorum foetosa. legendum est foetusosa, a foetus: sicut diuerso plerique scribunt Mostuosum pro mostroso. Luca. Mostrosique hominum partus. Nec modo in osus faciunt nomina quartae declinationis, uerum etiam in arius: ut, Saltuarius, Aestuarius, Fruquarius: quum nomina secundae declinationis careant ut ut, A sinarius, Caprarius. Odiosus, et Inuidiosus passiuem: ille enim significatur qui odio habetur, et cui inuidetur: non is qui odit, et qui inuidet. Haec passionem significat, utique quum a uerbo ueniunt, secus quum a nomine. Nam Odium molestiam quoque antiquitus significabat. Terent. Nunquam tuo odio me uinces. Et iterum: Si porro esse odiosi pergitis. id est, molesti. Cicero ad Att. Sed quum horas treis fere dixisset, odio, et strepitu senatus coactus est aliquando perorare. Et in Catone Maiore: In infirmo corpore odiosa est omnis offensus. Et de Oratore: Verum si placet (quonia haec satis spero uobis quidem certe maioribus molesta, et putida uideri) ad reliqua aliquantulum odiosiora pergamus. Odiosiora dixit, quasi molestiora. Inuidia autem praeter illam significatio

143.

Lib. I.

In Phormio ne vtrunque: primū act. 5. sce. 5. alterum act. 5. sce. 8. Epist. 2. li. 4.

Lib. 3.

fictionē notā, est uel dicto, uel factio in alterū maleuolē-
tia cōciliatio: ut si q̄s referat, ostēdat uel calamitates suas,
ut auctori calamitatū odiū ceterorū cōcitet. Et hoc uoca-
tur Inuidiā facere: uel Vocare, uel adducere in inuidiā: in-
de Inuidiosa res, quae atrocitatē facti augēs, inuisum illud,
uel illius auctore facit. Et Inuidia quasi atrocitas, uel de-
tractio: in quam significationem accipio illum uersum:

In Cato. di- Inuidiam nimio cultu uitare memento.
stichis.

Nam latentem inuidiam, quia non deprehendo, uitare ne-
queo: sed eā, quae extrinsecus significatur uel uoce, uel ge-
stu, cum populus indignē ferre se indicat in aliquo nimū,
& insolentem corporis cultum. Ideoq; subiungitur:

Quae si non ledit, tamen hanc sufferre molestum est.

In And. act.
1. scē. 1.

Hanc scilicet uel uoce, uel gestu, uel utroq; modo detra-
ctionem. Quale illud quoq; Terentianum: Ita ut facilimē
sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares. Et illud

In Inurgt.

Sallustij, licet ē Demosthene sit sumptum: Inuidiā gloria
superasti. Formidolosus, Laboriosus, Operosus, pariter

In Eunuc.
act. 4. scē. 6.

actiue, passiueq; accipiuntur. Terent. Ego n̄ formidolo-
sus: id est, ego ne qui timeam? Sallustius; Regibus boni,

In Catil.

quā mali suspectiores sunt, semperq; his aliena uirtus for-
midolosa est, id est, quae formidatur. Cicero: Videtis ut se-

In Cat.
Maio.

nectus non modō languida non sit, uerū etiam operosa.
id est, Quae agit, & rebus agendis operā dat. Idem pro

Lib. 1. Meta.

Celio: Vos laboriosos existimet, quibus otiosus ne in cō-
muni quidē otio liceat esse. Ouidius, — Moles operosa la-
bor et. i. quae ab aliquo operata est, nō quae aliqd facit: uel,
uehementis operis, & multarū operarū. Ita res laborio-
sa, uel quōd in ea laborem capiamus necesse est: uel, quōd
plena laboris est. Voluptuosus quoque, & Religiosus,
licet à uerbis non ueniant, tamen istis similia sunt, ut
affect

affectionem significant, & habitationem, siue plenitudinē,
si malq; actiue accipiuntur, & passiue. Voluptuosus ho-
mo, qui perquam amat uoluptatem. Res uoluptuosa, quae
in se habet uoluptatem: uel, quae plena est uoluptatis, &
qua homo delectatur. Ille recipit, hęc recipitur. Religio-
sus homo, q̄ amat religionē. Sepulchra, & monumēta reli-
giosa sunt, i. habēt in se religionē. Ille adorat, hęc adorā-
tur. Præterea Gloriosus, Famofus, Imperiosus, nōnihil &
ipsa à ceteris differūt. Nā licet legamus Gloriosam uictō-
riā, id est, plenā gloriā: & apud Iuuenalem satyr. VIII.

Famofosequitum cum dictatore magistrōs:

& Imperiosos populos: hoc est, latū imperiū possidentes:
tamen dicimus ita Gloriosum hominē affectatorē gloriā,
ut Vinosum cupidum uini, & Mulierosum nimis appeten-
tem mulieres: qualis Miles gloriosus apud Plautū & Te-
rentiū: & Famofum pro infamī, & turpi: ut Famofa mu-
lier, quae noscitur impudica esse. Et Imperiosus, ostētor
imperij in exercēda seuitia: qualis Torquatus apud Li-
uiū, qui filiū securi ob imperiū cōtemptū occidit: unde im-
periosus appellatus est. Verū Imperiosus, et Gloriosus,
quādo honesta significatione sunt, pro gloriā, imperiūq; ha-
bēt, habitationē, plenitudinēq; significāt: quādo inhonestā
affectationem, ut dixi. Similiter Quæstuosus, & Sumptuo-
sus ab affectatione magis, q̄ ab habitatione, siue plenitudine
ueniūt. Quæstuosus, est homo auidior quæstus, & lucri,
undiq; lucella q̄ritās. Sumptuosus, q̄ auidior est sumptus,
quā quæstus, & immoderatū sumptū facit: i. immodera-
tas impēsas. Quae duo magis possunt accipi actiue, q̄ passi-
ue, magisq; ad homines ptinent: ut, Homo q̄stuosus, homo
sumptuosus. Luctuosus uerō magis ad rē: ut, Res luctuosa,
hoc est, plena luctu. Nescio an liceat de homine misero, &
afflictō

Famofos eq̄-
tū, & c. Bero-
aldus, quē aliī
multi impēsē
docti secuti
sunt, inter
quos & Bud.
in annot. in
pand. fumo-
sos legit: ut
apud Cic. in
Piso. fumofas
imagines, pro
antiquissimi
generis stem-
matē.

Lib. 8. t. deca.

afflucto dicere, homo luctuosus, sicut fortuna huius luctuosa. Ab industria autem non habemus Industriosus, sed Industrius. Nec a uirtute Virtuosus more Graecorum, qui a virtus aperiens non deriuant aperiens, licet habeant aperiens, sed pro illo dicunt tum aperiens, id est, bonus, tum aperiens, id est, studiosus, Aristotele quoque, et alijs quibusdam testatibus. Quod Cice. ad Herennium imitatus est, dicens: Ideoq; bonis uiris, id est, studiosis amicus erat. Morosus a more uenit, non a mora. Primam enim habet longam, ut mos moris significatq; cum, qui nimis exacte, nimisq; ad unguem fieri omnia postulat, ut aliquando ob id indignetur, ac irascatur.

Cap. 45. Vt Suetonio de Cesare: Circa corporis curam morosior, ut non solum tonderetur diligenter, sed etiam uelleretur. Idem de Terentio: Sed affectatione, et morositate obscurabat stylum.

Cap. 70. Cicer. de Senectute. At sunt morosi, et anxij, et iracundi, et difficiles senes. Et idem secundo de Oratore: Me quidem hercule illa ualde mouet stomachosa, et quasi submorosa ridicula: non cum a moroso dicitur: tum enim non sal, sed natura ridetur. Suetonius accipit pro cupido nimis exactae diligentiae. Cicero uero adiungit impatientiam, et iracundiam. In significato tamen illo superiore posuit in Oratore: Usque adeo morosi sumus, ut nobis non satis faciat ipse Demosthenes.

Deniq; sic dicitur Morosus a nimia diligentia, et seueritate, ut Curiosus a nimia cura, quoties plus diligentia, quam oporteat, impedimus rebus uel nostris, uel alienis: Nostris, quam minutissima quaeque disquirimus, et nullius frugis. Alienis, quam de rebus ceterorum occultioribus non satis cum pudore perscrutamur aut interrogamus. Sed non tam a cura Curiosus uidetur descendere, quam a Curia, cuius compositum est magis in usu incuria: id est, negligentia, tamen si Curia a cura dicitur. Atque ut Curiosus a peruersa cura uocatur, ita Cerebrosus

brosus a cerebro peruerso. Vnde Horatius: Donec cerebrosus profilit unus. id est, insanus, et cerebri peruersi. Pannosus et ipsum aliquid differentiae habet: is enim dicitur pannosus, qui crasso pano, ac uili operatus est. Nec hoc nisi de paupere dicitur: quae exempla sunt plurima.

De uerbis Inchoatiuis, falso sic dictis. CAP. XXII. Grammatici auctores uno ore uniuersi, qui de hac re scriptum aliquid reliquerunt, aiunt illa uerba in se, ut Caleo, Frigesco, significare inchoationem, id est, inchoatiua: illa in se, ut Viso, desiderium, id est, Desideratiua: illa in se, ut Esurio, meditationem, id est, Meditatiua appellari solent: in quibus omnibus ab omnibus dissentio. Sed Prisciano eruditorum nuperrimo potissimum respecto deo, qui (ut ordinem sequar) inquit in illo Vergil. uersu, Aegrescitq; mededo; significari inchoationem. Qualem medicum uoluit esse Priscianus, quo curate quis incipiat aegrotare? Quamquam quo modo curari quis ante possit, quam aegrotus sit? Necessesse est ergo, ut ante aegrotare coeperit: et quum dicitur aegrescere, ut intelligatur inter mededum aegriorem fieri. Et hoc de Turno Verg. intelligit: cuius augebatur aegritudo ad Latini salubria consilia. Sicut de Didone prius dixerat:

Expleri mentem nequit, ardescitq; tuendo. Quid igitur attinet exempla repetere, quum nunquam in sensu inchoationis reperiatur? An illud apud Quint. hoc significat? Tenuit consuetudo, quae quotidie magis inualescit. Aut illud Cic. Quamto plura ille miscebat, tanto hic magis in dies conualescebat. Et illud Ecclesiasticum: Qui sordet, sordescat adhuc. Quo modo potest quod quotidie incipere ualidum fieri, et quod magis, quod dicitur respectu praecedentis, at inchoationem nihil praecedit. Aut quo modo quod sordet, potest

Lib. 1. Serm. Saty. 5.

Prisc. lib. 8.

Aen. 12.

Aen. 1.

Quintil. li. 2. ab initio.

Pro Milone.

potest incipere sordere? et sordescere adhuc, id est magis? quid magis? certe quam antea inceperat. Sed quid ibi disputamus, quum dicatur, qui iam sordet, sordescat adhuc? quasi sordidior fiat, non autē sordere incipiat, quia iam sordet. Ideoq; Græcè & hoc, et cætera huiusmodi uerba per uerba passiva explicatur: & illud Græcè sordescat, nihil aliud est, quam sordidetur. Plaut. in Captiui duo: Ego qui tuo mœrore maceror, macesco, consenesco, & tabesco miser. Pro eodē penē accipit Maceror, et Macesco: nisi quiddam macror ad animum magis pertinet, quasi affligor: macesco magis ad corpus. Videtur autē ratio dici uelle potius macresco, ut nigresco, pigresco, & gresco: sed etiam dici potest macesco, ut accesco. Crebresco tamen potius dixerim, quam crebesco. Verum ad rem. E diuerso Vergilius:

- Georg. 1. — Maria incipiunt agitata tumescere. Et iterum:
Aen. 7. Fluctus ubi primo cœpit cum albescere uento. Et iterum:
Georg. 3. Sin in processu cœpit crudescere morbus.

Vbi quid opus erat dicere, q̄ incipiāt res tumescere, albescere, crudescere: quū satis, imō magis propriū fuisset dicere, q̄ tumescerēt, albescerēt, crudescerent: id est, quōd incipiebant, siue inchoabāt tumere, albere, siue crudere. Quid ergo significāt uerba inchoatiua? Nēpe (ut breuiter finia) qd̄ uerba cōposita à fio, calefio, frigefio, sordefio, inualefio, & gresio, & ardefio: quæ ideo in usu nō sunt, qd̄ superuacua esset, duas nos uoces habere idē significantes, nec nisi ubi alterū deficit, alterius præsidio utimur. Calefscens, pro calefiens utimur: et Patescēs, pro patefiēs: quāquā utrūq; reperiatur, patefio, & patefio: quoniam ne in simplici quidē suo reperiatur Fiēs, nec quod ab hoc formaretur Fiendus. Dicemus itaq; Calefscēs, & Calefaciendus. Nec desunt q̄ Fiēs utuntur, sed in eo, de quo loquor significato

cato: ut in Psalmo xxi. Et factū est cor meū tanquā cera liquefiēs in medio uentris mei. Quū in alia translatione dicitur liquefēs. Ex quo liquet eiusdē utrūq; esse significationis. Idiomate quoq; Italico, atq; Hispano (quod ex Italico oriūdū est) ad stipulāte, apud quod penē Latina uoce hæc uerba pronūtiātur, & certē in hūc, quē ego dico, sensum: quale est hoc Ognī di magrisco: hoc est omni die macresco: per quod, incremētū asidū, atq; continuū declaratur, nō inchoatio. Quōd si quid inter huiusmodi uerba in sco, & in fio, intererit, hoc esse arbitror, q̄ hæc in sco passionē in se habēt, illa uerō extrinsecus allatam. Vt in Aegypto Caesar quū hostes fugeret, elata leua natabat, ne libelli, quos tenebat, madeficerēt: melius, q̄ madescerēt. Et quū fores aperiūtur, melius patefiūt dicitur quam patefiūt. At quū qs in balneo sudore irrigatur, & fores sua spē aperiūtur, magis ille madescit, quam madefit: et hæc magis patefiūt, quam patefiūt. Inchoatiuorū autē dicūtur præterita eadē esse, quæ primitiuorū: tamē paucissimis curæ est diuoscere, quando à primitiuis sunt, quando uē ab inchoatiuis, quorū multū differt significatio, licet crebrior sit illa inchoatiuorū: ut, Pinguit, Macruit, Frixit, Caluit: idē est quod pinguis factus est, nō autē pinguis fuit: macer factus est, & frigidus, & calidus factus, nō autem macer, frigidus, & calidus fuit, Nā Pinguet, idē est quod pinguis est: Macret, Friget, Calet, idē qd̄ macer est, frigidus est, calidus est: quorū præterita sunt pinguit, macruit, frixit, caluit: nix unquā in hoc significato, pinguis, macer, frigidus, calidus fuit: sed i illo, pinguis, macer, frigidus, calidus factus est, ut etiā in hoc apertius patebit ex eplō: Tā citō macruisti tā serō pinguis fui? nō id significo, q̄ tā citō macer, aut tam serō pinguis fui? si, quasi nūc talis non sis, sed quōd

Suet. in Cæs.
cap. 64.

quod pinguis, aut macer factus es, atq; etiam talis es, siue tunc eras, si de alio tempore loqui mur. Quæ præterita quia à primitiuis nõ ueniunt (ut significatio indicat) necesse est ueniant à deriuatiuis in sco. Vnde probatur etiã inchoatiua nõ significare inchoationem. Quare seruius uiderit, qui his uerbis præteritũ non tribuit, quorũ frequẽtius est, quàm suorum primitiuorũ. Nam quod ait, quia inchoatiua sunt, ideo carere præteritis, cassa ratio est, quum hoc uerbum Inchoo etiam præteritum habeat. Verum hæc uerba nec inchoatiua sunt, & præteritum habent. Illud trãseo, quod multa sunt, quæ pro suis primitiuis accipiuntur: conticesco, adhaeresco, delitesco, concupisco, labasco, obdormisco, contremisco, expauesco, & his similia.

De uerbis Desideratiuis male sic uocatis.

CAP. XXIII.

Trisc. lib. 8.

Nam quæ idem autor desideratiua appellauit, ipsius quoq; exemplo ostenduntur nequaquam esse desideratiuæ significantiæ. Hoc enim exemplum ille affert. Verg. in VIII. Nam memini Hestone uisentem regna sororis. Laomedontiadẽ Priamũ. Visentẽ dixit, pro cupientẽ uidere, quod Græci dicunt δειναι. Id ẽ, & in eodẽ exemplo Seruius dixerat. Simile est, ait Priscianus, Facio facefso, Capiõ capefso, Lacerõ lacefso, Arceõ arcefso, Accio accerfor; quæ possimus nõ incõgruẽ desideratiua nominare. Sed quæro à Prisciano, cur magis Priamus cupiebat uidere sororẽ, dũ iter faciebat, quã quũ erat in Troia? aut cur magis Priamus, quàm ceteri? aut cur solus? Postremõ quis nouit noluntatẽ eius? quid agat, uideo; quid uelit nõ uideo. Quid ergo significat Visere? nimirũ id quod agit Priamus, ire ad uidẽdũ sororẽ: quod frequẽtatiũ ipsius declarat, Visito. Itaq; actũ corporis hæc significat uerba nõ affectũ mentis.

mentis. Viso, uado ad uidendum, non autẽ cupio uidere. Cicero ad Atticum: Cupio equidem, & iampridẽ cupio Alexandria, reliquamq; Aegyptũ uisere, id est (ut ego sentio) ire ad uidendum. Aliter dicendum erat, Viso equidẽ, & iampridẽ uiso. Quo certẽ modo ne Priscianus quidem ipse loqui auderet. Vsurpamus tamẽ hæc uerba (quẽadmodum de superioribus testatus sum) pro eorũ primitiuis: ut, Misi sunt legati uisendi causa, id est, uidẽdi. Quod certẽ ita exponi non potest, causa uidere cupiendi. Tolerabiliorq; nostra sententiã, expositio foret, causa ut eant ad uidẽdũ. Similiter facefso, eo ad faciendum, uel facio. Verg.

Haud mora, continuõ matris præcepta facefso.

Georg. 4.

Frequẽtius tamen accipitur pro eo ad recedẽdũ, uel recedo. Ut Liuius lib. 1. Facefso hinc Tarquinos, aut Corinthum. Capefso, eo ad capiendum, uel capio. Lacefso, eo ad lacerandum, uel lacerõ prouocando. Accerfor, uel arcefso, utrumq; pro eo ad uocandum, uel uoco. Terent. in Andr. Obstetricem accerfor. Quidam etiam in quarta coniugatione utuntur, ut ibi: Mitte in Ioppen, & accerfor Simonẽ quendam, qui cognominatur Petrus.

Aët. 1. scẽ. 5.

Aët. 10.

De uerbis Meditatiuis, non ritẽ sic uocatis.

CAP. XXIII.

Commodius autem Desideratiua, atq; Optatiua uocantur, ea, quæ nominantur Meditatiua in rio, parturio, esurio. Cicero: Vtinam aliquãdo dolor populi Romani pariat, quod iãdiu parturit. Et Liuius: Et quod diu parturit animus uester, aliquãdo pariat. Affectũ significauit, non cogitationẽ, aut actũ corporis, qui per hoc uerbũ mediator indicatur. Vnde meditatio armorũ, meditatio declamandi, meditatio gladiatorum. id est, exercitatio. Esurio, cupio edere. Quintilianus: Pater filios esurit. Valerius

Philip. 2. circa finem.

Lib. 1. Dec. 3.

e

Martial

Declam. 12.
circa finem.
Epig. 78.

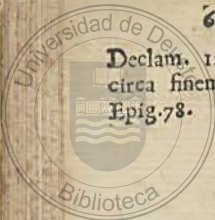
Martialis undecimo Epigrammatum:
In omnibus Vacerra quod conclauibus
Consumit horas, & die toto sedet:
Cœnaturit Vacerra, non cacaturit. Id est, cœnare cupit, non cacare. Vel dicamus hæc accipi pro primitiuis. Scaturio magis pro suo primitiuo scatet ponitur, quod est non solum aquarum, sed herbarum, cæterorumque sua sponte ubertim nascentium. Quod si uolumus sua quibusque apta tribuere uocabula, nec à consuetis recedere, ea quæ sunt in so, appellemus meditatiua, i. exercitatiua (Qui enim calefit, siue calefit, quasi meditat: i. ut caleat exercetur. Teret. Nunc uide utrum uis argenti accipere, an causam meditari tuam) ea in so, inchoatiua, hæc in rio, desideratiua. Atque hæc opinor fuisse uerã, & germanã uerborum significatione, quã antiquitus impositam posteritas deprauauit.

Vbi Infinitiuo, ubi Gerundio potius
utendum sit.

CAP. XXXV.

Quædam orationes infinitiuum magis postulant, quædam gerundium, quædam utrumque. Adiectiua magis infinitiuum, siue actiuum, siue passiuum. Substantiua gerundium genitiui duntaxat casus. Nam de accusatiuo mox dicam. Tu es dignus habere opes, Tu es dignus honorari, Tu es letus me bene ualere, Tu es letus me honorari. Rursus, Tempus est gaudendi. Locus est expositulandi, Commoditas est alloquendi. Participia autem, & multa adiectiua à uerbis deriuata utrumque formam sibi uedicant: sed participia iuncta infinitiuis, dicuntur seruare uim participiorum iuncta gerundio uim nominum. Timens nauigare, & nauigandi: Cupiens discere, & discendi: Doctus, peritus, promptus, consuetus cantare, & cantandi. Timidus, cupidus, auidus nauigare, & nauigandi. Nam illud admonitione non indiget, Optima
res

res est agricolare, recte dici: Optima res est agricolandi, dici non recte: quia illud resoluitur, Agricolare est optima res: hoc resolui sic non potest, agricolandi est res optima: nisi forte dure, & aspere sic: Ipsa enim res agricolandi est optima. Quare illum non probauerim, qui dixit: Non est mihi opus respondendi: quum esset dicendum Respondere: ut sit suppositum, Me respondere: Opus uero appositum. Item, Habeo à patre mandatam conueniendi te, Latine dicitur. Mandatum est mihi à patre conueniendi te, Latine non dicitur: quia Mandatum hic uerbum est, unde non potest regi huiusmodi gerundium: illic nomen substantiuum, unde regitur gerundij genitiuus: nisi in utraque oratione expositione utaris. In prima quidem, ut sic intelligas, Habeo à patre mandatam conuenire te: scilicet hoc ipsum Conuenire te. In secunda uero ut Mandatum sit nomen, non uerbum, aut participium: quasi Mandatum adest mihi à patre. Ad quam tergiuersationem confugere non poterit quisquam in talibus exemplis: Habeo in tabulis publicis à patre mandatam conueniendi te. Hic non poteris dicere, Conuenire te. Item, Est mihi iniunctum, ac mandatam conuenire te. ubi dicere non poteris, Conueniendi te. Cicero tamen ad uxorem nouo quodam modo locutus est: Quum in animo haberem nauigandi. pro eo, quod est nauigare. Vt lib. 1. de Diuinatione: Haberetque in animo nauem conscendere. Itaque subintelligitur propositum, siue uoluntas. Sicut in illo sit apud eundem: Quum illius dici mihi uenit in mentem. Et alibi: Non minus ei uenit in mentem potestatis, quam Pro Quintio, equitatis tue. Vbi quidam uolunt accipi genitiuum pro nominatiuo. Mihi potius placet subintelligi conditio, status, Qualitas illius dici, tue potestatis, tue equitatis, aut aliquid simile. Ita hic propositum, siue uoluntatem: ut sit, quum haberet
e 2 in ani

In Adelph.
act. 1. sc. 1.

in animo propositū nauigādi. Venio nūc ad accusatiuum gerūdiij. Dicimus itaq; Induxi te ad nauigandū: nō autē, Nauigare: nisi more Græcorū, qui quum careant gerundio, fungūtur infinitiuo cū articulo, rarō sine eo: licet nūc quidam frequentissimē utantur: ut, Non ueni soluere legē, sed adimplere. Pleriq; eruditorum dixissent, non ueni ad soluendam legem, sed ad implendā: quos & ipse nunc imitor, imitandosq; omnibus arbitror. Quā enim causam habes, ut alienā linguā secleris, relinquo tuam? Quāquam ne illam quidē sequaris, quū careas articulis quibus Græci utūtur. Et quod illi habēt καθόρι, tu malis dicere, Quia, aut Quoniam, quā Quod: ut in eodem, Putatis quia ueni soluere legē, quum esset dicendū, Quod. Sed ad rem: Vocauit te ad currendū, non currere: Sto ad prædandum, non prædari: Sedeo ad audiendū, non audire: Vado ad uenandum, nō uenari. Rursus, Iussi te arare, nō ad arandū: Cogito insidiari, non ad insidiandū: Timeo ædificare, non ad ædificandū. Quædā uerba, & adiectiua cum utroq; conueniūt: Hortor te studere, et ad studendū: Flagitor respondere, & ad respondendū: Paratus sum scribere, & ad scribendū: Ego aptus sum pugnare, & ad pugnandū: Ille est idoneus militare, & ad militandū: que omnia rara sunt. Pleraq; potius huiusmodi accusatiuū postulant, ut Bonus, utilis, cōmodus, malus, inutilis, incōmodus ad militandū.

De differentia infinitiuorum Esse & Fore,
& compositorum. CAP. XXVI.

Fore uocē quidē habet infinitiui ut Esse, significatio-
nem uerō participij, quod est Futurū, unā cū infinitiuo Esse. Idem est enim Fore, quod Futurū esse, non tantum esse: licet Fore fores foret, idem sit, quod Essem esses esset. Quare cum nomine iungi debet Fore, nō cum participio,
ne

ne duo participia simul confundamus. Spero te amatorē, uel amicū fore: non autē Amaturū fore, sed tantum Amaturum: ne uidearis hoc dicere, te futurum amaturū, quod ratio non patitur, quum futurū superuacuum sit. Idem de participio passiui futuri, Timeo te uerberandū fore: satis erat Verberandū, uel adiuncto infinitiuo, Verberandum esse. Participia autē presentis temporis, & præteriti uidentur minus cōmunionis habere cū Fore, quod ad futurum spectat, quā participia futuri tēporis: tamē plus habent cōmunionis. Ibi enim ideo nō cōuenit, quia superuacua significatio est, quod hīc non fit: eō quod sepe cū istis coniunctū illud Fore reperimus, sed ita trāseunt in nomē, alioqui non cōgruant diuersorum temporū eodem in loco Participia: ut, Spero te sapiētē fore: Credo me amantē tui fore, non te. Seruant enim naturā nominis, non participij. Opinor te acceptū illis fore, nō ab illis. Cic. Sperare uideor Scipionis amicitia, & Lelij notā posteritati fore. nō dixit, à posteritate. Quod si quādo reperitur retinere naturā uerbi, quid mirū: quum etiam non ne sit, an participiū dubitari possit, & putari potius nomē: ut, Ego sum dilectus ab omnibus: &, Ego ero dilectus ab omnibus. Non enim hoc est participiū presentis temporis, aut futuri, nec tempus perfectū indicatiui, nec futurū subiunctiui, tamen cum præsentis iungitur, & futuro, propter quod debet potius nomē uideri: sicut & participiū futuri passiui in nomē cōuertitur, tuncq; recipit fore: ut, Spero hunc puerū admirandum uirum fore: id est, admirabilem. Composita autem à Fore nullam cōtrouersiam habent, quia ferē nuda ponuntur sine nomine, & participio. Afsore, ut Vergil. Aeneid. 9. Afsore cernetis. Staius tamen libro primo Thebaidos uidetur accipere pro significatione presentis:

Sensit manifesto numine ductos
Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo,
Portendi generos uultu fallente ferarum Ediderat.
De fore: ut, Marcus Tullius contra Rullum: Verum arbitran-
tur non de fore, qui illam restituerent. Abfore, quod
minus in usu est: unde dicuntur abfuturi. Confore, &
Profore apud Comicos: Profore, ut Horatius:

Epist. 8. lib. 1. Quae nocuere, sequar: fugiam, quae profore credam.
Id est, profutura esse.

De Gerundiis.

CAP. XXVII.

Gerundia licet a participijs differat, tamē proprie in-
ter participia numerari possunt, (sicut supina inter
uerba) meritoq; Participialia uocata sunt. Nam et casus, et
genera in utroq; numero habet, ex quo uerba non sunt, sed
participia, siue participialia. Regunt praetera casum mo-
re uerborum, participiorumq;: ex quo nomina non sunt. Post
se in qua regunt, non ante se. Nam eiusmodi locutio, qualis

Psal. 125. est: In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus si-
cut consolati: iudicata est, Graeca figura decipiente (ut in alijs
multis) interpretet. Graeci enim hoc loco infinitiuum habent,
quod uult ante se accusatiuum. Quod multis modis transferri
poterat, uel sic: Dum conuerteret dominus captiuitatem
Sion. Vel sic: Conuertete domino captiuitatem Sion. & alijs
(ut dixi) multis modis. Quidam imperiti aiunt, casum pro

Psal. 151.

Psal. 101.

Valla de gerundis lo-
quens, gerundia a gerundi-
nis non distinguit.
do populos in unum, & reges, ut seruiant domino, quum (ut or-
stendi) gerundium non habeat ante se casum. Sed ad propo-
situm, Differunt Gerundia a Participijs, quod ipsa significat
rei administrationem sine tempore: illa uero tempus sine rei
administratione. Ut, Tenet me occupatio iuris dicendi: gerun-
dium

dium est, nec tempus significo futurum, sed rei administra-
tionem, hoc est, in iure dicendo. Rursus, Tenet me cura do-
tis numerada: id est, quae numerada est: participium est, futu-
ri significatiuum, sine administratione rei. Nescio an di-
cendum sit gerundium esse participium praesentis temporis mo-
re Graecorum: cuius rei hoc argumentum est, quod idem est, In
legendo: & In ipso legere: quod Graeci melius $\epsilon\iota\sigma\iota\tau\alpha\iota$ $\alpha\upsilon\tau\alpha$
 $\gamma\iota\upsilon\sigma\iota\tau\alpha\iota$: & in libris legedis: idem est quod, Quum libri
leguntur: penes eodem modo, quo de futuro in legendis li-
bris, uidelicet qui legendi sunt. Nolunt autem Grammatici ge-
rundium rectum habere casum, sed quatuor tantum obliquos:
fortasse & casu recto non caret apud Lucretium, atq; Ver-
gilium: Voluenda dies en attulit ultro. Voluenda, non tem-
pus futurum intelligit, sed rei administrationem: dies uideli-
cet quae uoluitur, non quae uoluenda est, aut quae uoluetur. Unde
indicatur gerundium esse participium praesentis temporis. In iu-
randum enim potest uideri eiusdem casus, atq; etiam uocatiui.
Sed de quatuor nunc obliquis differamus, quo in loco bre-
uissimè stultorum quorundam opinionem reprehendamus: quae aut
rectè dici, Causa essendi rex, essendi regis, essendi regem:
quum nusquam Essendi reperitur: & si reperiretur, non re-
geret casum, sicut manendi, uiuendi, existendi. Et de genitiuo
ita exemplum subiicimus: Occupatio iuris dicendi. De datiuo
tale est, Da opera rebus agendis. De accusatiuo, ut, Ad accu-
sandos homines duci praemio, proximum latrocinio est. De ablati-
uo, Tu delectaris criminibus in ferendis. Cum accusatiuo ferre
semper iungimus praepositionem, praeter quaedam pauca, quae
sunt: Loco, Codo, Mado, Curo, Habeo, pro Debeo: &
si qua sunt alia. Ut faciendam sepulturam locaretur id est, alteri
darent faciendam: uel, ipsi locaret se ad faciendum: utrunq;
enim significat: nec participium est, sed gerundium illud Fa-
ciendam

Aeneid. 7.

- Epist. 12. li. 4. *ciendam; quod exemplum sumptum est ex Sulpitio. Cicer. fam. epist. Cic. de Diuinatione lib. 2. Magis numine deorum id factum est, quam casu, ut arbitraris: & redemptorū, qui columnam illam de Cotta, & Torquato conduxerant faciendā quasi locarant, & conduxerant ad faciendum. Sueton. autem in uita Caesaris: Gladiatores, inquit, notos, sicubi infestis spectatoribus dimicaret, ui rapiēdos, reseruandosq; mandabat. Curant iaciendos lapides, sepe legimus: sed ita ferē,*
- Epist. 26. lib. 4. *ut alius curet, alius iaciat: ut Cic. v 11. Verr. Recēti negotio ad te literas misit, mittēdasq; curauit. Interdū idē qui curat, & qui agit: ut Plinius posterior, Petis ut libellos meos, quos studiosissime cōparasti, recognoscendos, emēdandosq; curē. Et iterū: Continendos cauea, nido ue curabis. Quintil. in Mathematico: Positus in ea cōditione tristissima fortis, ut nec morte dignus sim, nisi me parricidā putetis: nec premio, nisi innocentē: adeoq; ludibrijs miser sum diuersitatis implicitus, ut impetrandū a uobis habeam odij mei fauorē. Plin. idem ad Saturninum: Præsertim quum enitendū haberemus, ut quod parētibus datur, Cap. 68. & orbis probaretur. Sueton. in uita Caf. Vt consolandos eos magis imperator, quā puniendos habuerit. Hūc modum loquendi apud Ciceronē reperisse non memini me. In his exemplis, ubiq; gerundium est. Illa autē participia in nomen transcuntia, Putaui ad te scribendum, Existimaui hanc rē tractandā, Cēsui tibi illud significandū: id est, dignum scribi, tractari, significari: que omnino idē ualent, quod scripsi, tractaui, significauī: sed nō sine deliberatione tamen, nec in consilio. Dicebāt autē antiquiores, Rogatū te uelim, Oratos uos uelim: pro eo, qd est, Rogo, uel Oro: sicut posteriores (quorū est Quint.) dicebāt, Venio petiturus, Venio oraturus: pro eo, quod est, Venio petitū, & Venio*

Venio oratum. Sed hoc ad supini magis rationē pertinet. Illud autem, quod Seruius ait gerundiū esse participium est potius, aut nomē, quū inquit: Similiter etiā accusatiuo casu utimur, quum uolumus absolutā facere eloquutionē, & per gerundiū modū aliquid dicere: ut, Petendū mihi est equum, codicē, uinū. Hinc Verg. - Facē Troiano ab rege Petendum. Nam si dixeris, Petendus est codex: iam non per gerundiū modū, sed participialiter loqueris. Hoc non aliter participiū est, seu nomē, quā illud, Petendum est mihi iumentum: præsertim quod gerundia nō regunt passiuē, sed actiuē, & nominatiuis carere credūtur, & accusatiuis præpositionē anteponi uolunt, sicut antē ostēdi. Vt accusatiuis, ita & ablatiuis amat secum præpositionem: Vt, In defendendo maior labor est, quā in accusando. Indagemus (si possumus) cum quot præpositionibus accusatiuis gerundiū iungitur, cum quot item ablatiuis. Accusatiuis iungitur frequēter cum Ad, rarō tamen cum In. Itē frequenter cum Ob, Propter, & Inter, rarō cum Antē: ut, Vado ad capiendum hostem. Ego ueni ob te, uel propter te redimendum. Inter nauigandum, pro in nauigando sepe legimus. Verg. - Et inter agendum Occursare capro, cornu ferit ille, caucto. Idem: - Nanq; ante domandum Ingentes tollent animos. Georg. 3. Totidem ferē præpositiones ablatiuis gerundiū seruiūt. In, frequēter, ceteræ rariius: de, ex, uel ē, a, uel ab, & cū IN, ut in nauigando. DE, ut de edendo, de migrando, de agendo. Quintil. Sed quia latius fusus est hic locus, mistusq; cū elocutione, tractabitur cū præcipere de aptē dicēdo cœperimus. Etiam cū motu: ut Cic. ad Atticum lib. x 1. Tu quid cogites de trāsendo in Epirum, scire sanē uelim. E X, uel ē ut, Ex defendēdo, q̄ ex accusando uberior gloria comparatur

Ser. in illud
10. Aen. Cui
Iuno illacrymans, quid fi
quæ, & c.
Aeneid. II.

Eclog. 9.

Georg. 3.

Lib. 6. in fin
cap. 6.

Epist. 11.

In Latio. paratur. A, uel A B. Cice. Ex quo exardescit siue amor, siue amicitia: utriusq; enī dicitur est ab amādo. Alibi quoq; In quo etiā isti nos Iurifconsulti impediūt, à discēdoq; detrent. Et alibi: Nō distinguit à nō dolendo uoluptatem. Plin. Posterior: Sermonibus dies trāfigebat, quū à scribendo uacaret. C V M, ut Quintil. Sed ratio rectē scribēdi iuncta cū cloquendo est. Variātur porro gerundia per omnes, quos enumerauimus, casus, numerosq; & genera. Nā (ut ego sentio) hęc omnia habent in genitiuo: ut, Delectatio fruendi principatus, fruēda prouincię, fruēdi imperij; Molestia educandorū filiorum, locandarū filiarū, colendorum prędiorū: regitq; hic genitiuus aliquando ca-

In Cat. Ma.

sum. Cicero: E quidē efferor studio patres uestros, quos colui, & dilexi, uidendi. Nam durū fuerat futurū, Studio uidentorū patrum uestrorum. Et quoties oportet loqui per relatiuū, necesse est loqui per hoc gerundium: ut, Hic dies attulit initium dicendi quę uellem: non autem Dicendorū eorū, quę uellem. Illud Titi Liuij lib. xxi. quis nō uitiosum putaret, ubi tamē summa honestas Latinitatis subest? Non enim uereor, ne quis hoc me uestri adhortandi causa magnificē loqui existimet, ipsum aliter animo affectum esse. Adhortandi enim singularis numeri est, uestri uerō pluralis. Itē Cic. lib. ii. de diuinatione: Dolebis tamē Stoicos nostros Epicureis irridēdi sui facultatē dedisse. Plautus in Captiui duo: Nominādi tibi istorū erit magis, quā edūndi copia. In datiuo, Vaco agro colendo, uineę pastinandę, nemori succidendo. In plurali una uox est trium generum, ut Vaco agris, uincis, nemoribus procurandis. Qui casus regimen non habet. Absurdum sit nāq; dicere, Do operam colendo agrum, uel legendo librum. Soluēdo non sum, nunquā patitur secum substantiuum. Ideo dubitari

tari potest, an datiuus sit, an ablatiuus. Significat autē satis facere pro eo, quo obligatus sum, siue pecunia, siue remuneratione. Ut Quintil. Faceamus licet nobis fortuna nostra, pater, pauperi soluēdo nō sumus. Vult autem semper post se datiuū, licet nō semper apponatur. Interdū etiā aliū casum: ut apud eundem, Maximi tum uirorū, & quibus artis suę soluēdo non sit humanitas. In accusatiuo: ut, Eo ad salutandū fratrem, ad salutandū sororē, ad salutandū sidus, ad salutandos fratres, ad salutandas sorores, ad salutanda sidera. Quod elegātius dicitur, quā cū regiminez ut, Eo ad salutandū fratres, ad salutandū sorores, ad salutandū sidera. Per alias quoq; prępositiones similiter, ut Inter: sed rarō habet cum gerūdio substantiuū, rarius regimen. Liuius tamen lib. ii. Et ipse inter spoliandū corpus hostis ueruto percussus. Et iterū: Inter accipiēdas de suis commodis rogationes. De Ante, nullum tale impressentiarū exemplum occurrit. In ablatiuo sine prępositione: ut, Fit iniuria domino fundi uel defringendo ramo, uel ligno incidēdo. Res eunt ordine lite estimāda. id est, quū defringitur ramus, quum inciditur liguum, quum lis estimatur: uel defringendo ramū, incidendo lignū, estimando litem. Sed frequentius usi sunt ueteres ablatiuo plurali in tali genere sermonis: ut Cicero: Orationē autē Latinā in profecō legendis nostris efficies pleniorē. id est, legendo nostra. Nā in singulari solebāt sepius apponere prępositionē, ut in committendo proelio. Regit autē hic ablatiuus sine prępositione casum: ut, Hos accusando, illos occidēdo totam ciuitatē labe facta ssi. Cum prępositione in, tum regit: ut, In tribuēdo suū cuiq; tum uariat genera: ut, In colendo agro, in pastināda uinea, in nemore excidēdo. Per De, simili modo etiam regit: ut Cicero in Tusculanis, His presert

Declam. 8.

In proem. Off.

praefertim cognitis, quae de nihil sentiendo paulò ante dicta sunt. Nisi dicimus, Nihil esse aduerbiū, non nomen. Et uariatur per genera: ut, De accusatore cōstituēdo, de collocanda filia, de praedio emendo. Per *EX*, uel *E*, & *A*, uel *AB*, nescio an liceat dare tali gerundio regimen; nullū enim exemplum occurrit. Variari autem per genera certū est. Cato: Ex cataplasmatis bibēdis, ex alio leuāda. & Abstinēas ab offendēda Repub. Sed cauendū, ne id uerbū significet motū, quale esset, Reuertor ab arando: uel ab arando aruo. R edeo à spectādo: uel, à spectandis ludis: quū sit dicendū, Reuertor ab aratione: uel, ab aratione arui: R edeo à spectaculo: uel, à spectaculis ludorum. Per *CV*, uix locum habet talis oratio, ut non participiū sit potius, quā gerundiū: ut, S edeo cum uiro coronando: id est, qui coronabitur, non autē qui coronatur. Possset etiam habere regimen, sed nullum exēplum ad manum est. Atq; omnia gerundia cum sociata sunt substantiuis, passiue accipiuntur: disiuncta uerò, actiue: nonnunquā passiue, utiq; sine genere, & sine praepositione in casu ablatiuo, & quasi absolute: ut apud Vergiliū: - Alitur uitium, crescitq; tegēdo. Et alibi: - Aegrescitq; medēdo. Et iterum: - Vritq; uidendo Foemina. hoc est, quum tegitur uitium, quum curatur aeger, quum uidetur foemina. Neq; id modò apud poetas, uerum apud oratores quoq;: ut apud Mar. Fab. Sed memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur. Excolēdo, dum excolitur, nō autē dū excollit. Nec regit casum, quale foret: Vrit foemina uidēdo à maribus: sicut dicimus Vrintur uiri, & equi uidendo foeminas. Accusatiuus quoq; cū praepositione nō tantū actiue accipi solet: ut, Tu es idoneus ad discendum, sed etiā passiue: ut, Hec res est facilis ad discendum. Sallustius in Iugurthino: Pauca supra repeta, quò ad cognoscen-

Georg. 3.
Aeneid. 12.
Georg. 3.

Lib. II. cap. 2.

gnoscendū omnia illustria magis, magisq; in aperto sint. Quidam uerò indoctus hac aetate scribere ausus est: Iam iam urbs in periculo capiendi est. pro eo quod est, urbs iam in periculo est, ut capiatur: siue hostis parum abest à capienda urbe. Quum semper sine substantiuo gerundium accipiatur actiue, aut si à neutro uenit, neutraliter: nisi aliquando, ut ostendimus, in ablatiuo.

De Supino in tum.

CAP. XXVIII.

DE supinis ita ait Priscianus in cōpendiario quodam opusculo: Sed hoc interest inter Amandū, quod est gerundiū, & Amatū, quod est supinum: quòd Amandum necessitatē amoris significat, Amatū autē imitationem ad amorē. Dignum obseruatione praceptum elegantiae, si modò uerū: quod minimè est, tū autoritate, tū ratione. Nam autoritatis loco exēplum nullū posuit. Et quodnam queso ponere poterat? Quid interest, Vado uenatum, & Vado ad uenandū? Vado piscatū, & Vado ad piscandum? dormitum & ad dormiendū? Sallustius: Legatos ad Iugurthā de iniurijs questū misit. Et iterū: Non mea culpa ad uos sepe oratū mitto P. C. sed necessariò, nō imitatione. Praeterea pro ratione hoc sit, q; Graeci pro his duobus nostris transferentes utuntur uno suo infinitiuo cū articulo, τὸ παρακαλεῖν, quod nos uicissim transferentes, nunc per gerundium, nunc per supinū interpretamur. Si quid autē inter haec duo interest, id erit, quòd supinū nunquam serè est sine uerbo significante motum ad locum, ut Eo, ut Venio. Nā illa, Do filiam nuptū, Do uenenum, siue uenundo aedes, Spectatū admissi fuimus, latent in se motū obtinent. Idē Priscianus in alio grandi opere, & multū ingenij, tum laboris, inquit: Frequēter tamē antiquis simi neutro participio futuri addebant Esse, & infinitiui futur

Hoc opusculum in calce operum Prisc. repositū est. Quidā nō im periti apud Prisc. non, ut Valla, imitationem ad amorē, legit: sed initiationem. In Iugurt.

Prisc. lib. 9.

futurū significabant: ut, Oraturum esse, pro oratum ire: Facturum esse pro factū ire: Nupturum esse, pro nuptum ire. Quod mihi nimis uideatur. Nā ut cōcedā, quod merito denegare possum, quōd Latine, aut certe usitate dicimus, pro eo quod est, Cupio filiā meā nuptū ire, & Nos factum ire: Cupio filiā meā nupturū esse, & Nos facturum esse: quum dicendum sit Nupturā esse, & Facturos esse: dico aliud esse Oratum ire, & Oraturum esse. Ego quidē cōnaturus sum: nō tamen, Eo cōnaturum, uel ad cōnaturum. Et Scio te cōnaturū esse, sed non protinus ire cōnaturum, uel ad cōnaturum. Nā participiū futuri cum uerbo substantiuo nō habet actionē illam, & motum, quē habet uerbum Eo. Atqui in passiuo fuerat uerisimilius, si dixisset (quo etiā frequēter utuntur autores) idē esse, Dammandum esse, et Danatum iri. Nā eodē loco dicere possumus, Credo peccatum meū resciscendum esse, & rescitum iri. Itē, Intellego, scio, uideo, opinor, existimo peccatū meum patefaciēdum esse, uel patefactū iri: & cetera uerba huiusmodi. Illa autē quae ad futurū respiciūt, ut Timeo, Metuo, Vereor, Spero, Cupio, non idē faciunt, quibus maior differētia est cū passiuo participio futuri: ut, Vereor peccatum meū patefactū iri, magis quā patefaciēdum esse. Cupio culpā meam celatum iri, potius quā celandā esse. Itē, Timeo peccatum meū patefactū iri. Et, Et pro illo modo per passiuū participiū futuri substituimus huiusmodi: Timeo peccatū meū ne patefiat, uel ut patefiat, quod fieri nequit in alijs uerbis. Nō enim licet dicere, Scio peccatū ut resciscatur: sed Rescitū iri uel resciscendū esse. Deniq; (ut eō reuertar, unde egressus sum) ut semel Prisciano respōdeā, nō idē esse Oratū ire, & Oraturū esse: alterū praesētis tēporis est, ut Video te accusatū ire me, id est,

nunc

nunc: alterum futuri, ut Video te accusaturum esse me: & tamen Accusatum iri me abs te uideo, accipitur pro eo quod est, Video te uel accusatum ire me, uel Accusaturum esse me, uel Abs te accusandum esse me.

De Supino in tu.

CAP. XXIX.

Idem autor, & in eodem, quod supra dixi, opusculo, ita ait: Hoc interest inter Amādo, & Amatur: quod Amādo est in ipso amore, Amatur uerō pro amatione, uel pro amore: id est, pro ipsa re accipitur. Et hoc manifestat ipsa etiam interpretatio Graeca. Sed an haec differētia uera sit, & hoc ex Graeco argumentū quantum momenti habeat, Priscianus uiderit. Mea autē sentētia tū ex superioribus, quae dixi in gerūdio, tum ex sequētib; apparebit. Paulō post subiungit: Accipitur Venatū pro ad uenationē, quomodo Venatu pro uenatione: sicut Miserabile uisu, pro uisione: & Nec uisu facili, nec dictu effabilis ulli, pro uisione, & dictione. Multis igitur modis, sicut & in alijs docuimus locis, noīa sunt haec accipiēda magis, quā uerba. In hoc ego à Prisciano liberē dissentio, uel ratione, quā postea dicā, uel autoritate, et potissimū Mar. Fab. quē omnib; Lib. I. cap. 8. sine cōtrouersia ingenijs antepono: qui ait, Dictū factūq; aliud esse, quā Dicto, factoq; quā Priscian. appellat Dictione, & factione, quae alius in significādo figurae sunt, quā Visio et uenatiōe. Praeterea Quint. uocat uerba participialia, sicut à multis Gerūdia dicūtur noīa participialia. Et (quod ad rationē pertinet) supina haec per uerbum potius à Graecis trāsferuntur, quā per nomē: quōd si nomina foret casus ablatiui, certē alij casus nō deessent. At nemo unquam Auditū habet, Hic dictus, hic factus, sed tantū Dictu, et factu. Propter quod necesse est aliud esse quā Dicto, et factio sine Dictione, & factione: id est, aliud quā nomen. At Visu,

Auditu

Auditu, Cognitu, inquires, & omnes casus habet, & hi ablatiui sunt. Hæc parū prudentis, aut certè parū perspicacis est ratio. De qua antè quàm dicā, libet castigare uulgus imperitū grāmaticæ professorū, qui uniuersum sanè orbē stulto errore peruertit, sic semper loquentes, Eo lectū, Venio lectū, Pergo auditū, Reuertor auditu. Qui error unde profectus, & quo ex fonte iperitie emanauerit, nescio: summoq; opere hallucinationē publicam admiror, quod tam diu a nemine animaduersus est. Nūc ostēdamus quæ differētia est inter Visu, et Auditū nomina, & inter Visu, & Auditū uerba. Quādo sunt nomina, significant sensus corporis, coniungūtur cū adiectiuis, regunt casus, regūtur etiā à uerbo, & participio, subseruiente quoque præpositione: ut Careo toto uisu oculorū, ante à priuatus auditu aurium, nōnihil etiā ex odoratu. Hæc omnia absunt à supino: siquidē supinū non rem, non substantiā, nō qualitatem, sed actionē, seu potius passionem uerbi significat. Nō iungitur cū adiectiuo, nō regit casum, non regitur nec à uerbo, nec à participio, sed à nomine tantum, eodēq; adiectiuo, nūquā interueniēte præpositione: ut, Miserabilis uisu: id est, quum uidetur: nō autē miserabilis sensu uidetur. Facilis uisu: id est, ut uideatur, uel facilis ad uidendum: nō autē quod habeat uisum facilem. Effabilis dictu: id est, ut dicatur: nō autē ut dicat. Optimum factu: id est, ut fiat, nō autē ut faciat. Difficile factu, quia difficile ad faciēdum est: Incredible memoratu, quū memoratur, nō memoratio ne. Dignū auditu, quod est audiri dignū, nō ut sensu audiri potiatu. Impossibile creditu, ut credatur, nō ut credat. Acipenser piscis rarus inuētū, ut inueniatur scilicet, nō ut inueniat: Res iucunda cognitu, ut uidelicet cognoscatur: Absurdū relatu, cū refertur, Obscœnū aspectu, quū aspici-

citur

citur: & si qua sunt alia: At, Homo superbus dicto, & dictis, non dictu. Sæuus factu, & factis, nō factu, id est, quum dicit, non quum dicitur: quum facit, nō quum fit. Res uerò seu a factu, & dictu, id est, quū fit, aut dicitur, non quia facit, aut dicit. Scipio clarus administratiōe bellorū dicitur, & administratu bellorū, quādo est ablatiuus, id est, administratione. Cato dignus administratione Reip. & administratu, eodem modo. At R est, digna est administratione, uerbum est: id est, ut administratur, nisi addendo genitiuum facias nomen, administratu Catonis. Quare in illo Vergiliano, quod Priscianus affert,

Nec uisu facilis, nec dictu effabilis ulli: quandoquidem abest genitiuus, non est nomē (ut ille uult) pro uisione, & dictione: sed uerbum, pro eo, quod est ad uidendum, uel dicendum. Nec ignoro à multis legi Affabilis, non Effabilis, quod putatur sumptū ex illo uersu Accij in Philoete: Aeneid. lib. 5.
Macrob. li. 6.
Satur. cap. 1.

Quem neq; tueri cōtrā, neq; affari queas. Quod si ita est, nomen esse confitebimur, sed tamen nequaquā supinū. Multi scripserūt de cultu agrorū, nomen est: id est, de cultione, & cultura agrorū. Locus autē saxosus non est dignus cultu, nepe ut colatur, uel dignus coli. Homo dignus amatu, Puer dignus doctu, Liber dignus lectu: id est, qui ametur, doceatur, legatur. Ideoq; quū ex omnibus uerbis Passiuus liceat uti talibus supinis, rarò tamen eis dē uocibus uti mur loco nominū. Quis enim dicat, Tu es priuatus amatu meo, Exclusus à doctu meo, Doctus sine lectu meo? profectò nemo. Ex quo apparet, quum in usu uulgatissimo sint pro uerbis, ut Ille liber est dignus lectu, nō posse inter nomina numerari. Ea tamē quæ ambigū usum habēt uerbi, & nominis, animaduertēdū est utrā in partē accipi debeat: ut, Tu es dignus gubernatu: si pro gubernatiōe, nomen

f

men

mē erit: si pro eo quod est, ut gubernaris, uel dignus gubernari, uerbū: sed nomini accommodare solemus, aut etiam debemus genitiuum: uerbo nec debemus, nec solemus. Denique ex duobus supinis alterum actiuo uerbo dare possis, alterum passiuo: ut Amatum sit ab amo, Amatu ab amor.

De Participio prateriti temporis significante actionem: & de Præsenti, passionem. CAP. XXX.

Participia quaedam in uoce passiuā actionē: quaedā in actiuā passionē significant. Circumspectus, Consideratus, Disertus, Cautus, Tutus, Ignotus, Argutus, Falsus, Cōtētus, Tacitus, Profusus, Fluxus, Scitus, & quo nonnulli utūtur, Discretus. Circūspēctus est, nō qui circūspicitur, quem solemus appellare cōspiciū, sed qui circūspicit, & in omnem partem more Iani spectat: hoc est, prudēs, & sagax. Cōsideratus, Inconsideratusq; qui agēda considerat, aut secus: nō qui cōsideratur, aut nō cōsideratur. Disertus, qui probē differit, non qui differitur. Cautus, qui scit sibi cauere, nō cui cauetur. Nōnūquā tamē res cui cauetur: ut pro Cecinna Cicero, Quō res mulieri esset cautior. Tutus portus, tuta urbs, quōd tueatur alios, nō q; ab alijs defendatur. Tamen saepe passiuē in hoībus: ut, Tutus sum ab hostibus, q; munitus, & sine piculo sum. Ignotus etiā saepe actiuē, ut Quintilianus: Ne q; tamē erret ignotus, nō est filij mei nouerca, sed mater. Ignotus dixit pro ignorās, & pro hospite, & alieno, nō pro ignorato. Argutus, qui est acuta quādā, & accurata solertia, quasi acutē arguens, & uestigās: nō autē ab altero acutē intellectus, & uestigatus. Falsus, qui fallit: ut Terētius: Cense n' ullum me uerbū potuisse proloqui? Aut ullā causam ineptā saltem, falsam, iniquā? Aliquādo etiā passiuē: ut idē, Falsus es: id est, deceptus es, ait Pamphilus Carino. Et Sallustius:

In And. act. 1. scen. 5.

In And. act. 4. scen. 1.

Nec

Nec ea res me falsum habuit. Cōtentus, qui cōtinet, quod animo satisfacit, nō qui cōtinetur. Tacitus homo, taciturus: q; tacet, nō qui tacetur. Vergilius tamē posuit passiuē:

Quis te magne Cato, tacitum, aut te Cossē relinquit? Aeneid. 6.

Profusus, & Fluxus actiuē apud Sallustiu: Alieni appetēs, sui profusus, quasi profusor. Nā diuitiarum, & formae gloria fluxa, & fragilis habetur. Scitus qui sciēs est, & argutus: unde Scitae Platonis interrogatiōes dicūtur, astuta, et uas frā, ac cū magna arte cōposita. Vt apud Terent.

Quoq; Scitū hercle hominē, hic homines prorusus ex stultis insanos facit. Nisi accipere uelinus passiuē: ut apud eundē Scitus puer natus est Pāphilo, quasi scitē, & doctē natus.

Discretus, qui qualitates personarū, & rerū momenta discernit, nō qui discernitur. Cōplacitus autē ab actiuā uoce sicut Fluxus uenit, habetq; significationē nec actiuam planē, nec passiuam, sicut Fluxus, & Inueteratus, quod et ipsum ab actiuā uoce descēdit, inueterasco (neutralis enim uerbi, & actiui una uox est, sicut passiuī, & deponentis, atq; cōmunis) cui simile est Iuratus à iuro. Iuratos enim iudices dicimus, q; iurarūt: & Excretos hēdos apud Ver

giliū ab exresco. Et Exoletus ab exolesco, quod dum est substantiuū, significat scortū masculū, et praecipuē iā adultū: dū est adiectiuū, significat adultū, sed raro reperitur: ut apud Plautū, Reliqui domi exoletā uirginē. Adultus ab adolesco. Defectus quoq; qui deficit. Vt Martialis:

Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator cygnus funeris ipse sui.

Quintilia. Defectāq; labore senectus, magna pars mortis nihil mihi reliquit, nisi diligentia. Et haec quidē significationis actiuā i uoce passiuā: pauciora sunt i actiuā passiuē. Euidēs negotiū dicitur, quod uidetur apertē, & intelligi-

Georg. 3. Mul ti iam excretos prohibēt à matribus hēdos. Plau. in Medico, apud Priscia lib. 9. Lib. 13. epig. 77.

In Eunu. act. 2. scen. 2. In And. act. 3. scen. 2.

f 2 tur

Declam. 18. *Quintil. pro pulchra, non quæ alijs indulgeat, sed cui alijs indulgent. Idem in alio loco: Fili indulgentissimè uidi te, nec semel uidi. Vnde Statius;*

Lib. 4. Theb.

*Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
Vultus, & egregiæ tanta indulgentia formæ.*

Præterea Honorificentissimos, Magnificētissimos, Munificētissimos ludos quū dicimus, uidemur passionē significare in participio presentis temporis: ab honorificēs enim, magnificēs, munificēs, ueniunt, ubi faciens pro faciens dicitur: uel certè à magnificus, munificus, honorificus quæ à facio componuntur, quod est aēliuum, & tamen ita accipiuntur, quasi honorificè, munificè, magnificè facti, non autè facientes. Sed causa est, quòd hæc ipsa à facio cōposita tam aēliuè quàm passiuè significant. Siquidem uocamus Hominē magnificum, & Opus magnificum: illum quidē magnanimiter facientem, hoc uerò magnanimiter factum.

Participium presentis temporis pro præterito poni. CAP. XXXI.

De cla. Orat.
in princ.

Solent autores nonnunquā pro præteriti participio substituere illud presentis: nec solū Latini, quæ carent participio præteriti aēliui, sed Græci quoque, qui non carēt. Cic. in Bruto: *Quum è Sicilia decedens Rhodum uenisset. Non enim quis discedens applicat. Multū inter principii uic, & finem interest. Primum discedimus, postquā uerò discessimus, nauigamus, uel iter facimus: postea quò tendimus, peruenimus. Quomodo ergo dixit Decedēs è Sicilia ueni Rhodum: nēpe utens presentis participio loco præteriti, quod deest. Quod probatur per aliquod uerbū, cui non desit huiusmodi participiū: quale est Proficiscor. Neque enim dixisset, Quū è Sicilia proficiscēs, sed profectus. Vt idem*

idem de Officijs libro tertio: *Si exempli causa uir bonus Alexandria profectus, magnum frumenti numerū Rhodum aduexerit. Nec tamē quis in omnibus uerbis permisum esse, quod in discedo, uel decedo permittitur, putet: ueluti si dicas, Quum amicos salutans, qui Alexandria erāt, Rhodū uenisset: dicendū erat, Amicis salutatis. Nā is qui recedit, tam diu recedere dicitur, quàm diu tendit ire, dum quæ perueniat: quod non idem fit in salutando. Si quis tamen hoc sæpius uti uelit, faciat, sed temperatè.*

De Compendio participii. CAP. XXXII.

Abet autè participium talem, tantamque nonnunquam gratiam, ut sine eo non sit Latina planè oratio: ut est apud quendam persæpe hoc uitium admittentem: *Circumdedimus castris fossam, & uallum, ne hostes uenire possint, & nos opprimere. Quasi fossa, & uallum ideo fiāt, aut hoc præstare queant, ne hostes uenire possint. Sola ratio est, ac cautio de oppressione. Itaque dicendum fuit, ne uenientes hostes, aut, ne aggressi hostes, nos opprimant.*

De Participiis in ens, in substantium transeuntibus. CAP. XXXIII.

Presentis temporis participia solent, quum substantiantur, neutri generis esse: ut, Accidens, Contingens, Antecedens, Consequēs, Decēs, Cōueniēs, Præsens, Continiēs apud rhetores, pro firmamēto rationis. Quæ dā tamē alterius generis sunt: masculini, ut Oriēs, Occidens, Profluens pro flumine, & Cōfluēs quò duo flumina cōueniūt. Fœminini, Cōtinēs pro terra, quæ non est insula: ut, A Sicilia ad cōtinētē parū intercapedinis est. Plinius maior lib. v. A proxima continente abest VII. M. D. passuum. Animās quoque: ut Cicero, Requirit, atque appetat, ad quas se applicet sui generis animates. Nonnunquā tamē hoc nomē in

Ca. 31. de Lesboloquens.

neutro genere reperitur, sed magis in plurali. Consonans, pro litera non uocali. Praegnans uero unde sit participium, nescio. Alia quoque quaedam huc pertinentia, in nostris de philosophia libris commodius explicantur.

Quod participium futuri temporis in nomen transit. CAP. XXXIII.

NE illud quidem transcendendum est, quemadmodum participium passiuum futuri temporis transit in nomen: Amanus, dignus amari; Colendus, dignus coli: ita et alium. Seneca de naturalibus questionibus: Nulla autem mentionem fecit cometarum, non praetermissurus, siquid explorati apud illos comperisset. Praetermissurus dixit pro eo quod est, talis qui praetermitteret: nec tempus inuit, sed hominis qualitate, atque animi uoluntate. Quintilianus in undecimo: Neque omnino huius rei meminit usquam poeta ipse: profecto non taciturus de tanta sua gloria. Non alio modo dixit, non taciturus, qui per participium passiuum iam conuersum in nomen ut modo dixi, tacendum, dignum taceri. Neque omnino significauit hoc usquam poeta ipse, profecto re sibi non tacendam. Et

Cap. 2.

Epi. 32. lib. 6.

adhuc Plinius Iunior: Itaque parte oneris tui mihi uero dico: Et tamquam parces alter puellae nostrae comfero quinquaginta millia nummum: plus collaturus: nisi a uevecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse considerem, ne recusares. De Repetundis, & Repetundarum. CAP. XXXV.

REpetundarum, et de pecunijs repetundis, non habet alios casus: et dubitari potest participium ne sit, siue nomen, an gerundium. Verres accusatus est repetundarum: uel, de pecunijs repetundis. Quum dico Repetundarum, subintelligo pecuniarum. Quo nomine pecuniae, et omnia, quibus diuinitate constant, contineri dicimus. Haec accusatio proprie cadit in eos, qui quum forent magistratus, prouincialibus aut uis, aut dolo

dolo eripuerunt pecunias, aut uasa pretiosa, uestes, frumentum, nauigia, nummos. Mutatur autem in uis: Repetendarum enim erat dicendum. Sed tertia coniugatio praeter ceteras hoc iuris habet, ut literam hanc immutare possit: sicut accusatiuis plurali tertiae declinationis licet mutare eandem uocalem in i, diuta erat in his nominibus, quorum genitiuis pluralis exit in ium, ut Seruio placet: nam Priscia. li. vii. plura praeccepta dat. Sallustius in initio Catilinarum: Omneis homines, qui sese studet praestare ceteris animatibus, summa ope niti decet, ne uita silentio transeant. Ita hoc siue participium, siue nomen, siue gerundium a tertia coniugatione natum, mutauit in u, uel ob hoc saltim, ut differret ab illo, quod dicitur ad res repetendas: ut, Sunt missi legati ad res repetendas: quo significatur, aut principi, aut populo erepta esse uel pecorum, uel hominum, uel locorum, aut terrarum, agrorumque corpora.

Ser. in illud i. Aen. Tris Notus abrepas, &c.

LIBRI PRIMI FINIS.

LAVRENTII VAL

LAE IN SECVNDVM LI

BRVM ELEGANTIARVM

PRAEFATIO.

ACTENVS de Noie, Verboque, et ex his duobus composito Participio: nunc de alijs partibus orationis, quid singulae proprietatis habeant, differamus: postea de earum disputaturi complexu. De quo priusquam ego dicam, non puto mihi distimulandum, non desore, qui meos hos commentarios antequam legat, sumant uel in manus, putent respuendos, tamquam aut ea, quae haudquaquam uetustas statuisset, digna memoratu, continentes, aut uetustate ipsam

ipsam partim negligētia, partim imperitiā cōdenantes, quod præterisset quæ essent in primis (ut ego sentio) digna, quæ literis mādaretur: aut potius utrumq; facientes, quod inepta quædā minimeq; memoratu digna præcipiā, & ueteres illos perfectos sanē, & consummatos, existimē minus cōmodē præcepisse. Ego uerò (ut ad illud primū respondeam) non uideo cur hanc, de qua loquor, materiā se indignam existimasset aut C. Caesar, qui de Analogia, aut Messala, qui etiā de singulis literis uolumina cōscripsit: aut Varro, qui de Etymologia minutissimas tractauit quæ stiōes: aut Marcellus, Pōpetiusq; linguæ Latine indagatores: aut Aulus Gellius publicus penē literarū cēsor, qui ut magnū quiddā annotasse se præter ceteros apud Ciceronē existimat, Explicauerūt pro explicuerūt, & esse in hostium potestatem, pro potestate: quæ ipse indigna ducere opere meo: aut Macrobius Gellij æmulus, qui oēs libros uidetur excussisse, ut aliquid in Latina lingua quod auribus hominū dignū esset, pro sua uirili parte cōferret in medium: aut tres illi tanquā triumuiui, de quorum principatu inter eruditos queritur, Donatus, Seruius, Priscianus: quibus ego tantū tribuo, ut post eos quicūq; aliquid de Latinitate scripserūt, balbutire uideātur: quorū primus est Isidorus, indoctorū arrogātissimus, qui quū nihil sciat, oīa præcipit. Post hūc Rapias, alijq; indoctiores, Ebrardus, Hugutio, Catholicon, Aymo, & ceteri indigni qui nominētur, magna mercede docētes nihil scire, aut stultiore reddētes discipulū, quā accepērūt. Multos transeo, quū indoctos: quos numero cōprehēdere nō licet: tum doctos, inter quos sunt Pædianus, & Victorinus: quorū alter ad oratiōes, alter ad rhetoricos Marci Tullij cōmentaria composuit: sed prior ut ætate, ita doctrina lōgē antecedit. Postremō nō uideo,

deo, cur aliquis de grāmatica, ac lingua Latina cōponēs, hæc suo officio minora existimet, quibus nihil sanē est in grāmatica, et Latinitate præstātius, ut proximus liber potuit esse documēto. Quod quū ita sit, dicam nē aut eos imperitiā hæc omisisse, aut negligētia: minime. Sed C. Caesaris, ac Messalæ libri interciderūt tēporū culpa: Varronis uerò de lingua Latina dimidiati reperiūtur, in quibus fortasse ea, quæ ego præcipio, cōtimebātur. Ceteri autē, fieri potest ut quæ à superioribus tractata nouissent, sibi nō attingenda existimarent. Deniq; multi scriptores ad nostrā usq; memoriā non peruenērūt. Neq; uerò aliquis hoc loco expectet, ut dicā, nō esse cōtumeliosum prioribus, si quid ad illorū inuēta posteriores adijciant: Nulli unquā ab antiquis ad eundem cursum conficiēdū uia fuisse præclusam: Nihil usquequaq; perfectū: Nō omnia posse omnes. Nō dicam id, quod Priscianus ait, artis grāmaticæ uetustissimos quosq; autores maximē errasse, recētissimos uerò & ingenio, & diligētia longē præstitisse. Id dicā, quod uerē possum dicere, me nō tā mea uolūtate (quæ ardētissima erat) ad hoc opus descēdisse, quā prudentissimorū atq; amatissimorum cōsilio, quū aliorum, tum præcipuē Aurispæ, & Leonardi Aretini: quorū alter Græcē legēdo, alter Latine scribēdo ingeniuū excitauit meum: ille præceptoris (uni enim mihi legebat) hic emēdatoris, uterq; parētis apud me locū obtinēs. Ad quos quū separatim de pposito animi mei retulissē, degustationēq; quandā operis demonstrassē, uterq; pro se, ut pgerē, hortatus est, & ut se autore edere, iussit: ut iam integrū mihi nō esset illorū autoritati repugnare, si repugnare uoluissē. Sed currētē (ut dicitur) incitarūt. O uiros oī laude dignissimos: O de literis, ac de literatis optime meritos: Nō uere nūmi, ne alij eō, quō per-

Prisc. in præ-
fa. magni o-
peris.

ueniſtis (licet perquam arduū ſit) perueniāt: ſed hortamini, incenditis, & quaſi de alto manū ſcandenti porrigitis. Quare querentibus, atq; mirantibus audaciā meam, ita reſpoſum uelim, me ſummis uiris ſua dētib; hoc opus & cōdidiffi, & edidiſſe. Quāquā (quod ad cupiditatē meā at tinet) quā eādē ſocordia, atq; ignauiā meā extitiſſet, ſi cōmiſſiſſem, ut alius hāc laudē mihi qualemcūq; praeſiperet? Sunt enim qui nō nulla horū, quae a me praecipitūtur, uel de me, uel de auditoribus meis audita (nunquā enim iſta ſuppreſſi) in opera ſua retulerint, feſtinātq; edere, ut ipſi priores inueniſſe uideātur. Sed reſiſſa deprehēdet, cuius domū ni uerē ſit haec poſſeſſio. Quorū unius libellos quofdā pro amicitia quum legendos eo praefente cepiſſem, deprehēdi quaedam mea: & quae me amiſiſſe neſciebā, furto mihi ſublata cognoui. Parco illius nomini. Erat autē locus de Per, & Quā in cōpoſitione, de qua re pximo libro diſputaui: & de Quiſq; quū adiūgitur ſuperlatiuo. Negligētē ille quidē, et inſcitē tractatus: ut ſcires aliūde decerptū, nō ex ſe prolatū: & auditum, non excogitātū eſſe. Conturbatus tamen ſum, & in quā homini: Hanc ego elegantiā agnoſco, & mancipiū meum aſſero, teq; plagiaria lege conuenire poſſum. At ille erubeſcēs, ioco tamē atq; urbanitate eluſit, quod diceret, uti rebus amicorū licere, ut ſuis. At iſtud, in quā, abuti eſt, nō uti. Nihil enim mihi reliq; ſit, ubi tu huius rei, in qua ipſe laboraui, palmā ſemel occupaueris. Tū ille etiā urbanus, Quod malus parēs eſſem, qui filios, quos genuiſſem, & educaſſem, e contubernio eijcerē: ipſe tū miſericordia, tū amicitia noſtra ad ſe domū ſuam colligeret, atq; educaret pro ſuis. Deſtiti i illū ſtomachari, intelligēs multo magis mihi bōa mea negligētī, quā illi bona ab alijs neglecta colligenti, uitio dādū eſſe. Quare quis nō uidet,

non

non in honeſtum eſſe, ea me mandare literis ex me inuēta, quae alij ne furto quidem ſublata, turpe ſibi ducunt ſcriptis ſuis inferere? Adductus ſum igitur ad hoc opus componendum non modō magnorum hominum conſilio, ſed etiam neceſſitate. Nunc ad inceptum redeundum eſt.

De tribus pronominibus, Mei, Tui, Sui. CAP. I.

VLTIſ in locis Prifcianus teſtatur nihil intereſſe, an uti mur primitiuo, an deriuatiuo in illis pronominiſ; Mei, Tui, et Sui. Quid eſt, inquit, Meus eſt filius, niſi mei filius? Et alibi: Mei ager eſt, & mei

Prifc. lib. 12.

Prifc. lib. 13.

ager inſtrumentum: & mei agro dedit: & mei agrū colo: ſimiliter, mei agri, & mei agrorum, & mei agros dicimus: ſimiliter Tui agrū, & tui agros, Sui agrum, & ſui agros: Noſtri agrum, & noſtri agros: Veſtri agrum, & ueſtri agros. Et alibi: Amat ille ſuum filium, & amat ſui filiū: Benedicit ſuo filio, & benedicit ſui filio: Petit a me ut proſim ſui filio, & proſim ſuo filio: & in alijs adhuc locis. Niſi hac ratione, ut ipſius utar uerbis, Si ipſa tamē poſſeſſio in poſſeſſorē faciat transitionem, nō eſt congruū uti Genitiuo primitiuo pro poſſeſſiuo, quia uim habet cōpoſiti Graeci: ut, Ciceroni redit ſuus filius: non ſatis commodē pro hoc dicitur, Ciceroni redit ſui filius: nec Ciceronem laudat ſui filius, pro ſuus filius: & ſimilia. Quia nec apud Graecos bene dicitur, Κικέρωνος φίλῳ ἔδωκε νόμισμα, niſi more Attico pro ſimplici accipiatur. In quo Prifcianum falli uel ex hoc argumentum eſt, quod nulla (ut ſerē ſolet) autorum exempla attulit, & de contrario illorum uſu reticuit. Ego autem (quoniam de his trium pronominum Genitiuis inter me, & Prifcianum quaeritio eſt) aliquantō alius repetam de natura genitiui, & de uſu doctiſſimorum

Prifc. lib. 17.

Si ipſa tamē &c. Prifciani ſunt uerba libro .17.

morum autorum disputabo. Et licet nō pauca in hanc rem mihi dicenda sint, nō prosequar tamen paruula, & minuta quaedā, & tot uerbis, quot ille fecit, sed quae eruditissimi euadere uolentibus sint gratissima: quae quum ignota fuerint Prisciano, declarant eum non satis stylo oratorio fuisse exercitatum. Genitiuus omnis (ut taceam, si qui sint alij modi) aut actiue, aut passiuē accipitur: adde etiam possessiuē, quod penē pro actiue accipio. Actiue, ut Prouidentia dei, bonitas dei. Passiuē, ut Timor dei, cultus dei. Ibi deus prouidet, & benignē agit, nō ipsi prouidetur, & benignē fit: hic timetur, & colitur, nō timet, nec colit. Possessiuē, ut Sedes dei, regnum dei. Atq; in huiusmodi oratione, ut, intellectus apertus, atq; unus est, ita in illis ambiguus, & anceps: Amor dei, Charitas patris, Suspicio uxoris: dubium est de utro loquaris, an de amore, quem deus in nos habet, an de eo, quē nos in eū de charitate patris in filios, an filiorū in patrē: de suspicione maritali, an de suspicione uxoria. Taceo quōd aliquādo hi genitiui eidem orationi adsunt: ut in Catone Maiore Cicero, Quid de Publij Licinij Crassi & pontificij, & iuris ciuilibus studio loquar? Crassus studet, quod est actiue: ius (ut sic dicam) studetur, quod est passiuē. Iterū de Offic. lib. 1. Quare L. Syllae, & C. Caesari pecuniarum translatio à iustis dominis ad alienos, non debet liberalis uideri. Tria igitur pronomina, de quibus agimus, sola omnium binos genitiuos sortita sunt: unos, Mei, Tui, Sui: alteros, qui iā exoleuerūt, Mis, Tis, Sis: in quorum penē locum successerūt deriuatiua, Meus, Tuus, Suus. Horū binorū genitiuorū antiquitati placuit, alteros actiue significare, alteros passiuē. Nam illa, Mis, Tis, Sis, (ut cōiectura ducor) actiue, siue possessiuē significabāt, ut haec ipsa, Meus, Tuus, Suus: unde pronomina possessiua

sestia uocitantur. Ennius libro secundo:

Ingēs cura mis cōcordibus equiparare. Plaut. in Pen.

Do diem hunc sospitem rebus mis agundis.

Quamuis idē in Milite, & iterū in Mercatore, Tis pro Tui uideri possit accipere, tamē hic cū Ennio, Mis posuit pro meis, non pro mei. Quod nō licere fieri, autoritatē ex autoribus repetamus, nec accipi unquā Mei, Tui, Sui, nisi passiuē. M. Fab. Quintilia. Et (quod inter ista difficilimū fuit) amore mei uicit etiā matrē suā. Cice. Quod desiderium tui ferre nō posset, & me tui pudet. Verg. in VI. Aeneid.

Quiq; sui memores alios fecere merendo. Terentius:

Vnum hoc scio, hanc meritam esse ut memor esses sui.

Non significatur hic amor meus, quē in alterū habeo, sed (ut sic dicā) quem de me alter habet, & quo amor. Item, non desiderium tuū, sed alterius de te: & pudor nō tuus, sed de te: & memoria non sua, sed de se simuliter in plurali, dūtaxat duorū: nam Sui non uariat uocē genitiui pluralis, ac ne singularis quidem, ut Prisciano placet. Sis enim nō reperitur, ut Mis, Tis. Ideoq; opinor & haec duo illius exēplo pariter intercidisse, qui praesertim in uicē eorum succedāt deriuatiua. Habēt itaq; haec duo pronomina in plurali Nostrū, & Vestrū, quae respondent ad illa Mis, & Tis: & itē Nostrī, & Vestrī, quae respōdēt ad illa, Mei, Tui: ut, Nemo nostrū, nemo uestrum: non autē Nemo nostrī, nemo uestrī. Rursus, Habete curā nostrū, sicut habemus curam uestrī, nō autē, Habete curā nostrū: sicut habemus curā uestrum. Si quis exēpla desiderat, sibi faciliē reperire poterit. In diuersa opinioe Seruius grāmaticus est, qui ait: Nostrī autē & Vestrī genitiuus pluralis est antiquus, & ex Graeco descendēs, sicut singularis est Mis, & Tis: et hoc est unde dicimus, Nostrī causa fecit, hoc est, nostrum

In And. Act. 1. scē. 5.

Prisc. lib. 13.

Ser. in illud 2. Aen. Quid furis? aut quonā nostri tibi cura recessit.

strum. Forſitan. A. Gellium (ut poſtea apparebit) eſt ſectus. Sed hoc Priſcianum cum alijs in errorem, ut auguror, induxit, quòd interdum inueniunt hæc non ad aliam referri perſonam, ſed reciproca eſſe: ut, Ego omnia facio amore mei, Tu iſtud feciſti gratia tui. Vergil.

Aeneid. 3. Oblitus ue ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto. Sed non fuit cauſa cur errarent. Nã ita in his paſſio eſt, ut in illis: nec alio modo, aliquid ego facio amore mei ipſius, quàm tu amore mei. Vt enim diligor abſ te, ita diligor à

Li. 3. Metam. me: ut eſt apud Ouidianum Narciffum, Vror amore mei. Et tu, ſicut ab altero, ita et à te ipſo diligeris: et ſibi quiſq; amicus eſt, ut alteri. Eſt alia præterea cauſa cur errarēt, quòd uiderēt hæc (quæ nos diſtinximus per actiue, et paſſiue) in multis indiſſerēter poni: ut Cauſa mea, & cauſa mei: Fama mea, & mei: Imago mea, et mei: Potestas mea, & mei: Vſus, utilitasq; mea, & mei: Memoria mea, & mei: interdū etiã ipſa deriuatiua pronomina paſſiue acci-

In Heauton. pit: ut apud Terent. Et lacrymis opplet os totū ſibi, Vt aſt. 2. ſcc. 3. facile ſcires deſiderio id fieri tuo, uidelicet q; tu deſideraris, nō q; deſideras. Quale eſt, Accuſatio mea, & crimen meū, quū accuſor criminis: quaſi accuſatio mei, & crimen mei. Sed nō ſatis ſolertis fuit, tã facile falli. Nã ultimū ubi paſſiue poſitū eſt hoc pnomē deriuatiuū (q; quæ rarū eſt) nō magis cōtra me facit, q; cōtra ueteres oēs, q; hæc Pronomina poſſeſſiua uocauerūt, i. poſſeſſionē ſignificãtia, quòd (ut dixi) rarū eſt: ideoq; nō paſſim hoc reperias. Nō enim dicas pro eodē Dolorē tuū, & dolorem tui: ut dixit Terentius, Deſideriū tuū, pro tui: quod ſcilicet ipſe nō dicere. Verūm quandoquidē non infinita ſunt hæc nomina, quæ natura quadam ab uſu aliorū recedunt, nō grauabor de nōnullis ſingillatim dicere, dū nō grauētur audientes, legentē

legētesq; hæc audire, uel legere. Dicã tamen breuiter: & res digna ſcitu in primis, i qua uidemus maximos etiã eſſe hallucinatos. Primū eſt, Cauſa mea ueniſti & cauſa mei. Cauſa mea accipitur poſſeſſiue, eo modo, quo Via mea ueniſti: Pecunia mea feciſti ſumptū: Iter meo ſumptu feciſti. Cauſa mei uerò paſſiue, eo mō, quo beneuolētia mei. Modus tamē prior eſt uſitator. Quid autē de hoc Seruius idē ſentiat, poſtea uidero. Fama mea, & fama mei, eiufdē ratiois eſt: & Mea fama frequētius dicimus. Imago mea, ſcilicet quæ mea eſt, ut ſtatua mea, et forma mea: Imago mei, nēpe quæ de me eſt. Sed prior mod⁹ eſt uſitator. Hæc quæ ſequūtur, in utrāq; partē frequētiora, ut alterū tamē alterius ſenſus ſit. Memoria mea actiue, quòd ego recordor: Memoria mei paſſiue, quòd alij de me recordãtur, uel mētionē habent: ſæpe etiã poſſeſſiue, eo modo, quo fama mea. Dolor meus, quē ipſe patior: dolor mei, quem alius de me patitur: uel forſan ego ipſe, ſimq; dolens meã uicem, ſicut dicimus, Miſereor mei. Copia mea poſſeſſiue, quã ego poſſideo: copia mei paſſiue, qua ego poſſideo: ut, Faciã omnibus copiã mei, non meã: Meretrix facit omnibus copiam ſui, non ſuam. Potestas mea, quã habeo: potestas mei, qua habeor. Nec pulchrè dicas alterū pro altero: ut, Tu uides poteſtatem meam quanta eſt, non mei. Habes poteſtatem mei, nō meã: niſi aliud ſignificet, pro eo quod eſt, habes eã dem, ſimlem ue poteſtatem: ut apud Cicer. Bello Marſico Q. Octauius omnibus faciebat ſui conueniēdi poteſtatem. Vtilitas mea, aliud eſt q; Vtilitas mei: ibi poſſideo, hic poſſideo. Quintilianus: Sed ut aliqd præſtaret patriæ utilitas mei. id eſt, de me. Nã fieri poteſt ut in eadem re ſit utilitas ſua alicui, cū utilitate ſui. Quidã legunt Vtilitas mea. idē: Quid nunc agam, aut quem ultra eſſe uſum mei dijs repugnantibus

Ser. in illud
12. Aeneid.
Vidus amore
re tui, &c.

gnantibus credā? usus in quā est non meus, sed ex me aliorū. Adhuc idē: Præfens quidē illa protinus redditur merces, quod omnibus quibus insedere, odorē mellis inspirāt, & breui contactu uim sui relinquūt. Vm sui, non suā, sed ex se. Quomodo tu captus amore mulieris, malle habere copiam sui, quā suā. Fastidiū mei, quo ego ab alijs fastidior: Fastidium meū, quo ego alios fastidio. Vt idem: Seu mulier omnibus exposita mortalib. uanitatē fastidio mei, despectuq; captauit. Hæc sunt, & his similia, nō tamē plurima, quæ ancipitē naturam habent, cætera uerō minimē. Nō enim sic dicimus, Pulchritudo mei, fortitudo tui, longitudo sui, ut imago sui: nō prudētia, nō ingeniu, non sapientia, nō probitas, nō uirtus, nō innumera alia. Quod si tam parua res eos mouit, debuit ē diuerso illud magis mouere, quod quædā, quæ & ipsa nō multa sunt, habēt ancipitem significationē, sed quam nemo nisi cæcus nō discernat: ut, Pars, Dimidiū, Medium, Membrū, Quid, Aliquid, Multū, & si qua alia. Quis enim nō uideat, quū dico, Hæc est pars mea, nō de corporis mei parte intelligi, sed hereditatis? Et iterū, Hæc est pars mei, nō de hereditate, sed de corpore? Manus pars mei est, nō mea. Fūdus pars mea est, nō mei. Dimidiū tui maius est, quā dimidiū sui: profectō de corpore intelligo. Dimidiū tuū maius est, quā dimidiū tuū suū: de præda, aut de cibo, aut de successionē, alijsq; similibus intelligendū est. Mediū tui tangam, non mediū tuum. E medio mei prodijt, nō ē medio meo: ut, Auferā iniquitatem de medio tui Israël. Membrū, quū pro parte accipitur, eandem rationē sequitur: ut, Hic puer membrum mei est, quasi pars mei: sin pro mēbro aliquo, & in suo significato, ita accipitur, ut caput, ut manus, ut pes: Hic puer membrum meū est, quasi sit caput & manus. Hic digitus membrum

brum meum est, non mei. Item, Quid mei tetigisti? quid tui uidi? aliquid tui uirgo perdes, si uenatū cum adolescentulis prodibis, non aliquid tuū: nisi dicamus tui, à neutrali genere, ut Cic. de Orat. lib. i. i. Ex quo uereor, ne nihil sim tui, nisi suppletionē pedis imitatus. id est, de tuo, nō de te. Vlysse, si quid tui Polyphemus prehēdet, id omne deuorabit. Me nihil attigit: quicquid enim attigisset mei, statim contriuisset. Multum mei ille auferre potest, sed plus tui, plus inquam de te, quā de me: non de tuo & de meo. Itē: Quicquid Melibœce diripuisti, aliquid meū fuit, non mei. Nunc redeo ad Seruium, qui ait: Tui causa feci, & Tua causa feci, discretionem hanc habent, ut Tui causa tūc dicamus, si aliquid ipsi, ad quem loquimur, præstiterimus: ut puta, tui causa te defendi. Vergilius in xii.

Vilius amore tui, cognato sanguine uictus,

Coniugis & mæstæ lacrymis uincla omnia rupi.

Tua uerō causa, cum alteri aliquid alterius cōtēplatione præstamus: ut, Tua causa mæcipiū tuū defendi. Si Seruius tātum de hoc uocabulo Causa loquitur, et non in uniuersum de omnibus huiusmodi, non rectē attulit exēplū alterius uocabuli, præsertim nō nihil natura differentis: sin uerō de oibus, nō potest una lex dari diuersis, ut supra ostēdimus: si tamē lex est, & nō potius cōtra legē omnū ueterum. Nam (ut ego dicebam) Causa sæpius cum pronomine deriuatio copulatur: atq; hoc quidē indifferētē, siue aliena sit causa, siue tua: ueluti si qs dicat, Epicur. uult olæ cuiq; agenda esse causa sua, mihi mea, tibi tua, illi sua, nobis nostra, uobis uestra: nō mihi tua, aut sua, nec tibi mea nec illi uestra, nec nobis sua, nec uobis nostra. Hic nihil opus est admiscere primitiuū. sed ne sine exēplo loquar (quod ipse fecit) uno ero cōtētus sumpto ex Quintil. Mea depu

In illud, Quē
casum portē
ta ferant ego
po. Olymp.
In illud, Me
cum exceden
rem, nō mō
nia re. Acc.
Gel. li. 20. c. 5
In Phorm.

gnasti causa, tua peristi. Atq; hoc, quod Seruius præcipit nobis, ipse cōstanter usus est, neminē tamē secutus. Quale est illud in v. 11. Aen. Non spe salutis: sed mei causa. Et in v. 111. Hæc signa mei causa fiunt. Et in ix. Vult enim intelligi sui causa matrem secutā. Verūm quid mirū de Seruiō, cum A. Gellius, & quidē antiquior, nō modō nullum exitum in hac quæstione potest reperire, sed etiā nō optime sentit. Ita enim inquit: Cur igitur Terētius, Pœnitet nostri, nō nostrū: nihil hercle mihi uenit in mentē, nisi auctoritas quadam uetustatis, nō nimis anxie, neq; superstitiosē loquētis. Paulō post: Sed procul dubio q̄ rectissimē loqui uolet, nostrū potius dixerit, quā nostrī. Et idcirco importunissimē fecerūt, qui in plerisq; Sallustij exemplaribus scripturā istam syncerissimā corruperunt. Nam cum ita in Catilinario scriptum esset, Sæpe maiores nostrū miserī plebis Rom. &c. Nostrum aboleuerūt, & Nostrī scripserūt. Ex quo in plures libros mendæ istius soboles manauit. Tu Aule Gelli de genitiuo Nostrī loqueris, nō de nominatiuo Nostrī pluralis numeri. Vtrum rectius sit ad exemplam Sallustij (ut mihi, & cæteris placet) in nominatiuo casu, nihil ad rem facit, neq; ad exemplū Terētij. Et qui (ut tu uis) Sallustij scripturā corruperunt, non in genitiuum mutauerunt sonum illum, sed in nominatiuum, per quem casum nō audeas tu dicere corruptē nos loqui, imō (quantū ego sentio) incorruptius. Est enim una, eademq; uox Nostrī, ab eo, quod est ego genitiui casus, et nominatiui ab eo, quod est Nostrī. Neq; uerō ego repugno Aul. Gell. dicēti mutatam scripturā esse à Nostrum in Nostrī: nominatiuū tamen, nō genitiuum. Nam neq; aliquis rectē in genitiuū mutasset, neq; ratione mutasset. Quin potius fateor, & hoc libētius, quod uicini illud exemplam, quod ipse

ipse ex Plauto protulit, fortasse mēdosum est, dicēte: Duo rum labori hominū parsiſſe libēs, mei te rogandi, & tui mihi respōdendi. Ait autē Aul. Gell. Mei enim hoc in loco Plaut. non ab eo dixit, quod est Meus, sed ab eo quod est Ego. Itaq; si dicere uelis Patrē mei, pro patrē meū (quod Græci modo τὸν πατέρα dicunt) iniustitē quidē, sed rectē profectō, eaq; ratione dicas, qua Plautus dixit Labori mei, pro labori meo. Nolo equidē tam confidenter (ut facit Gellius) scripturam mendosam dicere, & affirmare quod inexploratū habetur. Taceo autē quōd dānat fortassis immeritos, qui nec corruperūt scripturā, & melius sic dici putauerunt. Quæro cur uerisimilius sit aliquos scripturā illā mutasse Sallustij, in qua nihil absurdi erat, quā hanc Plauti, qui cōtra grāmaticorū leges, qualis est Seruius, & Priscianus, & Donatus, qui hūc poētā in schola lectitabant, facere uidebatur, si ita diceret, Duorū labori hominū parsiſsem libens, meo te rogandi, & tuo mihi respōdēdi? Nulla nāq; grāmaticæ ratio uidetur posse hoc tueri, qn̄ potius cū per indiuidua exponimus singillatim qd̄ dixeramus per uniuersum, eodē casu utamur: sic, Duo bus hominibus laborē detraxi: necesse est ut dicamus, Mihi scilicet, & tibi: nō autem Meū, & tuū. Tamen (ut ego sentio) in genitiuo permisū est: ut, Affert hic accusationē duorū hominū, mei & tui, siue meā et tuā, quale hoc loco fit: sed dicēdū potius p̄ p̄nomina deriuatiua, q̄a possessio, siue actio significatur, non passio. Quod ego mutatū esse nolo dicere ab ipso Aulo Gell. sed à grāmaticæ professoribus, quorū nihil est supercilio superbius, nihilq; improbis audax. Præterā Plautus licentia uerborū potest dici usus, in qua fuit planē nemo liberior. Postremō quid ha-

bet momenti ex uno autore, et eo poeta, afferre unū, exemplū in tanto numero omnis generis autorū? qui adeo resurgerunt dare actiua significationē his tribus genitiuis primitiuorū, ut eos mutauerint in alterā uocē, genitiuis aliarum dictionū, cū quibus coniuncti erāt, natura repugnat te, minime mutatis: ut Cic. in Gabiniū, & Pisonem; Dico mea unius opera Remp. esse liberatam. Idem ad Att. Solius enim meum peccatū corrigi non potest. Idē pro Murena, Ex tuo ipsius animo coniecturā ceperis. Nō dixit, ac ne dicere quidē potuisset, Mei unius opera, Mei solius peccatū, Tui ipsius animus. Et in plurali Quint. Deinde quum satis uires eorū explorauerint, suae ipsorū fiducia permittūt. nō dixit, sui ipsorū fiducia. Quid multis? cum etiā apud Recētiore (de Christianis loquor) hoc sit obseruatissimum: ut in Psal. CXLII. & LXXIII. secundū Hebraicā ueritatem: quorū alter ita incipit: Domine clamaui ad te, festina mihi, exaudi uocem meā clamantis ad te. Alter sic: Audi Deus uocem meam loquentis, à timore inimici seruauit meā. Et in LXX. secundū aliā ē Græco trāslationē Domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Est autem solius nō fœminini generis, sed masculini, ut ex Græco apparet: referturq; ad dominū, non ad iustitiā. Itē in lib. Reg. III. Sustulit filiū meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis. Et in Euangelio Lucæ: Et tuam ipsius animā pertransibit gladius. Nec defunt quidam imperitē docti, qui conātur illud exponere, Tuam ipsius animā, aliud esse quā Tui si tui dicere liceret. Homines ignaros non solum Theologiæ, sed etiā literarum. Interrogent Græcos, & reperiet penes eos, unde nos sumpsimus, Tui esse, non Tuā: quū illi nō habeant in his tribus pronominiibus, quā nos, elegantia. Ideoq; apud eos est, Pater nostrū, uel nostri, qui es in cœlis.

cœlis, sanctificetur nomē tui: Adueniat regnū tui: Fiat uolūtas tui sicut in cœlo, et in terra. Panē nostri, uel nostrū, da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostri, uel nostrū, sicut & nos dimittimus debitoribus nostri, uel nostrum. Quæ nos, ne barbarē loqueremur, mutauimus in pnomēna deriuatiua. Ex quo apparet nō modō illud Auli Gell. maiores nostrū, p genitiuū cōtra grammaticā, uerū etiam illud, maiores nostrū, cōtra usum esse, potiusq; in tali genere utendū esse deriuatiuo nostri, quā primitiuo nostrū, licet hac ratione nō uteremur. Nec usquā contrariū exemplū reperire cōtingit, nisi unū in epistola quadā Ciceron. Epist. 5. lib. 1. ad Curionē, sic dicētis: Eam autē unius tui studio me assequi posse cōfido. Quod & sic defendi posset, studio pro gratia, & fauore, uel amore aliorū erga te: ut apud Horat. Epist. 13. lib. 2. rat. ad Vinnū, Ne studio nostri pecces. Tamē malim dicere id factū uitio librariorū. Ac ne semper culpā reijciam in librarios falsō, dabo argumentū: cur & prius, & nūc meritō in illos impetū faciā. In proxima statim epistola legitur bis, tyrāno P. Lentulo, pro eo quod est, tribuno plebis. Et in præcedēte lib. ad Lent. qui est illius operis primus, bis etiam idem uitium est in 11. & 21. epistola. Et quum omnia, ut reor (maximā enim partē uidi) exemplaria, quæ in Italia sunt, mēdosa, & deprauata hoc uitio essent, nullus tamē tantū flagitiū animaduertat. Itaq; sicut nunc illud emēdauius, ita hoc quoq; emēdare, & in pristinā sinceritatē restituere audeamus: sic, Eam rē tuo unius studio me assequi posse confido. Nec alia causa factū est, ut apud Terē. dixerit Dauus, Meo præsidio, atq; hospiti In And. act. 5. scen. 2. si sciuisset, nō titulū operi suo indidisset, De sui, & aliorū ignorātia. sed de sua. Aliud nanq; est ignorātia sui, aliud

ignorantia sua. Si tamen sensit de ignorantia, quā de se habuit, recte dixit. Et uulgō dicimus, Scio tuas diuitias, q te pauperē quereris. nō, Tui diuitias. Aspice liberos meos, q dicor orbis. nō, Mei liberos. Cernat sua prædia, qui mihi unū fundū inuident. non, Sui prædia. Vbi non modō genus dissimile est antecedenti, et relatiuo, sed etiam numerus. Quamquā (quod ualidissimū est) ingēs differētia significationis est inter primitiua pnomina, et deriuatiua. Sed ista omnia fieri cogit, quōd non licet primitiuis genitiuis dare significationē actiua. Cuius rei & illud maximū argumētum, & apertissimū est, quod subijciā, nulli adhuc grāmāticorū intellectu: quōd dicimus, Mea, tua, sua, nostra, & uestra interest, & refert; nō autē Mei, tui, sui, nostri, & uestri. Est autē illud Mea, tua, non ex parte anteriore (ut quidā uolūt) sed ex parte posteriore, nō aliter q̄ quum dicimus, Hoc interest illius: quasi, Hoc est officiū illius. Ita, Hoc interest mei, si liceret mei aliter accipere, q̄ passiue. Nūc dicimus Mea in uoce possessiua, sed tamē ut sit primitiui, & substantiui, & nō adiectiui: deniq; ita ac si diceremus Mis. Regi autē a parte posteriore, atq; ideo hoc uerbum habere ante se nominatiui, sicut sū es est, sed in neutro genere, quis dubitet, quū omnia plena sint explorat. Cic. pro Planc. Si quid mea minus interest, id te fortē magis delectat. Et pro eodē: Non solū quid cuiq; debeā, sed quid cuiusq; intersit. Et pro Solla: Vestra enim qui cum summa diligentia, et integritate uixistis, maximē interest. Et p lege Manil. Illud primū parui refert. Vbi etiā dicere possemus, Illud mea parui refert. Sed hoc nihil ad presens tēpus. Hæc omnia resoluūtur in uerbū substantiuum, hoc modo: si qd minus meū est. Quid cuiusq; est. Vestrū est hoc maximē. Illud parui momēti est, ut appareat nō differre

ferre naturā uerbi substantiui, & horū duorum impersonalium uerborū, nisi quōd illud naturaliter post se nominatiui postulat, hæc genitiui, sed actionis, siue possessionis, more uerbi substantiui. Sed hoc in cæteris nominibus, ac pronomibus nihil dubitationis habet, quorum genitiui actiue, passiue, possessiue, et si q̄ est alius modus, accipiuntur. Mei autē, Tui, Sui, diuersam naturā habēt, Quid igitur faciendū erat: hæc passiue accipiuntur, nō actiue, nec possessiue. Illa uerba post se uolunt genit. actiui, siue possessiui. Dada ergo fuit uox possessiui pro significato primitiui, nō genitiui possessiui, q̄ idē erat, qui est primitiui: sed ablatiuus, q̄ natura est genitiuo similis, et i genere fœm. uel tanquā medio triū generū, uel suauitatis gratia: ne durū uideretur meo, tuo, suo, nostro, et uestro. Ideoq; hi ablatiui iungi sibi patiūtur adiectiua illa, tanquā actionem, possessionemq; significātia in genitiuo, ut supra demonstrauimus: sic, Mea solius interest, Tua unius refert, sua ipsius interest: nō Mei solius, Tui unius, Sui ipsius, nisi in alia loquēdi figura, de quo mox subijciā. Vnde maxime palām fit, nunq̄ hos genitiuos sumi nisi passiue: ut, Habeo curā mei solius, nō Meā solius: Habeo curā tui unius, nō Tuā unius: Vnusquisq; curā gerit sui ipsius, nō Suā ipsius. Cur ita? q̄ passio hic significatur: ubi superius uel actio uel possessio. Cuius rei unū exemplum suffecerit ex Terēt. Hæc, tot mei solius solliciti sunt causa, ut me unū expleat: et planū quidē iā fecimus, tres genit. Mei, Tui, Sui, passiue, semp̄ poni: Meus, Tuus, Suus, plerunq; possessiue. Ideoq; cum utēdum est illis primitiuorū genitiuis, mutari sonum de i, in a. Nūc aliqua addēda sunt de his dictionibus, que legitime cōiungūtur cū huiusmodi pronomiū genitiuis: nec enim omnes possunt. Ante omnia nullū substantiui in

In Heauthō.
act. i. scen. i.
ubi codices
omnes mea
habent non
mei.

consortio suo sustinent: ut, Fili, noli domo recedere respectu mei patris: Quod non tam placuisse Prisciano reor. & per imprudētiam esse lapsum, quum dicit, Mei Prisciani eges, Tui Prisciani egeo. Et alibi, Ego Vergilius, tu Vergilius, ille Vergilius: mei Vergilij, tui Vergilij, illius Vergilij. Hæc enim oratio declarat meū Priscianū, Vergiliū ue, aut tuum: nō me Priscianum, Vergiliū ue, aut te: non aliter quā si dicas, Eges mei patris, Egeo tui domini. Quod profectō non est primitiuorum, ab eo quod est Ego & tu: sed deriuatorum, ab eo quod est Meus, & Tuus. Neque discrimen facit, quod hic appellatiuum nomen est, ibi proprium. Vergilius.

Eclog. 7. Si qua tui Corydonis habet te cura, uenito. Et alibi:
Aen. 5. AENEAE MIHI CURA TUI. Lucanus: AENEAEQUE MEI.

Lib. 9. Quæ à Meus, tuus, nō ab Ego, Tu, ueniūt. Itaq; sic emēdemus Priscian. qui cū de lingua Latina cōponit, antiquitatē omnē corrigens, nomen suum Latine proloqui nesciuit: Mei qui sum Priscianus eges. Tui egeo, q; Priscianus es; uel, Me Prisciano eges: Te Prisciano egeo. Nam illud Apost. ad Corint. Salutatio mea manu Pauli: è Græco est sumptū: ὁ ἀποστόλος τῆ ἐμῆ χειρὸς Παύλου. Tertium uerō exēplum, quod idē protulit, illius Prisciani eget, re-ctē dicitur. Nō habēt enim cætera pronomina ancipitem naturam, ut illa tria, de quibus diximus. Adeoq; uerū est, hos ipsos genitiuos respuere consortiū substantiui, ut ne in possessiuorū quidē forma illud pati uelint. Vidimus licere dicere, Meam unius operā, Tuum solius studiū: nō tamen dicemus, Meū Laurētij studiū, Suum Prisciani prædiū: sed Meū studiū, qui sum Laurentius: Prædiū suum, qui est Priscianus. Neq; tamen ob id excludo, si genitiuos hos passiuē accipiamus, eo modo quo exēplum ponemus. Nā
(ut

(ut superius docui) aliquando duos genitiuos, alterū actiue, alterū passiuē positū, uidemus unā iungi: ut, Quid de P. Licinij Crassi iuris et ciuilis, et pōtificij studio loquar? In Cat. Maiore. Ita fit in pronomine, ut idem autor ad Attic. Mihi fuit et laudis nostræ gratulatio tua iucunda, & timoris cōsolatio grata. Et iterum: Vehementerq; tua sui memoria deletatur. Quod si igitur hæc pronomina, siue in genit. passiuē, siue mutata in uocem possessiuorū actiuē nō admittūt genitiuos substantiuorum, nunquid admittūt omnium adiectiuorum? Non opinor: sed propriè solorum participiorum participialiumq; gerundiorum, & frequentissimè illorum trium (ut quidam uolunt) pronominū, Vnius, Solius, Ipsius, et si qua alia, quæ rara sunt, de quibus mox dicam. Per genitiuū cū participio: Cicero ad Lentul. Quocunq; tempore mihi potestas presentis tui fuerit. Per fœmininum, sed cum gerundio. Ouidius Heroidum:

Sit modò placandæ copia parua tui.
Per uocem mutatā in possessiuū: ut ad Ciceronē Cato: Libenter facio, ut tuam uirtutē, innocētiam, diligentiam cōgnitā in maximis rebus domi togati, armati foris pari industria administrare gaudeam. Cic. de Oratore: L. Crassum quasi colligēdi sui causa se in Tusculanum contulisse. Sed hoc gerundiū est. Et ea exēpla, quæ suprā attuli: quorum unū fuit, Sustulit de latere meo ancillæ tuæ dormientis: ad quod pronomē malo referri illud dormientis: quod est adiectiuū, quā illud ancillæ, quod est substantiuū: ita ut si absuisset participiū, uix tolerabile fuerit futurū: quale Boëthij, Solantur mœsti nūc mea fata senis. Quintilianus etiā solet omittere pronomē: ut, Accepi fateor illū, qui solutus quoq; nō sequebatur, quæ nō gaudium redēptionis, non letitia prælati, nō hortantis crexit patris amplexus.

Declam. 5. Et in eodem lib. Rus, seruilos, penates, et omnia utiliora
properati festinatione parētis addixi. Omisit Sui: ut esset
Nō letitia sui prelati. & Meus: ut esset, Nō meus horum
tis amplexus. Et iterum Mea, ut esset quoq; Festinatione
mea parentis. Poeta etiā frequenter. Ouid. Heroidum:

Epist. pencl. Deniq; quisquis erat castris iugulatus Achivis,
ad Vlyff. Frigidius glacie pectus amantis erat.

Id est, meum amantis. Idem:

1 Epist. Phyl. Illa meis oculi species abeuntis inhaeret,
ad Demoph. Quum prameret portus Clasis itura meos.

Ausus es amplecti, colloq; infusus amantis,
Oscula per longas iungere pressa moras. Id est, tua
abeuntis, & meo amatis. Idē in eodē opere, sed inusitatus:

Epist. Oeno. Et flesti, & nostros uidisti flentis ocellos.
ad Parid. Nostros dixit pro meos, & Flentis pro flentiū. Est enim

illud flentis genitiuus singul. nō accusatiuus plural. quod
accētus probat, cum tales accusatiui habeāt ultimā longā
quae hic nō est. Hoc dixi, quia quidā hunc locū exponunt
per accusatiuū. Illa diuersitas numerorū, Meos, siue No-
stros amatis, uix alij, quam poētae permissa est. Postremo
haec pronomina, siue in primitiuorū genitiuus, siue in pos-
sessiua uoce, ut dixi, maximē gaudent illis tribus, Vnius,
Soliū, Ipsius quorū multa exēpla iam protuli. Nec ab re
fuerit, sicut Vnius, ita Duorū, Triū, Quatuor posse dici.
Itē Omnū, Cuiusq; Plurū, & si qua sunt adhuc: ut Ve-
stram duorū, uel Vestra triū, uel Vestra omnū operā de-
sidero, pro Vestrū. Cic. de Orat. li. III. Sed uoluntati ue-
stre omnū parui. Cuiusq; aptius cū pnomine sui, siue suis
cōiungitur, ut, Velle nosse, quae sit sua cuiusq; sententiā: non
sui cuiusq; Brut. ad Cic. Qui uestris paucorū respōdet
laudibus. p uestrū. Verū iā huic quae stōi sine iponamus.

De

De Meme, Tete, Tutu, Sese. CAP. II.

Adem ferē haec tria pronomina geminari etiā solent:
Epriora quidem per figuram Meme, Tete: tertium si-
ne figura. Vergilius in nono.

Meme, adsum q feci, in me cōuertite ferrū O Rutuli.

Et in XII. Meme duce ferrum Corripite o Rutuli.

In eodem: Verte omnes tete in facies. Sed hoc uideri
potest esse sine figura. Nō enim est ita acre, & ardens, ut

apud Quint. Tete hoc loco mulier interrogo. In nomina

tuo plane semp figuratū est: ut Cic. in Anton. Tutu faces

illas incendiasti. Sese (ut dixi) nunquā figuratū est: ut idē,

Hic uiri fortissimi sanguine aspersus sceleratā gratulanti

bus manū porrigēs, in templū Iouis cōtulit sese. id est, se.

De Nostras, Vestras, & Cuias. CAP. III.

Nostras, Vestras, & Cuias, nō tantum patriā natio-

nemq; innuūt, sed etiā partes, & quasi seclā: ut, Ve-

strates philosophi non sunt ita populares, & fauorabiles,

ut nostrates, qui ab Epicuri schola prodierūt. Et, Cuiates

philosophi uos estis? Stoici ne, an Academici, an Peripa-

tetici, an nostrates Epicurei? Cic. Putares ne unquam acci-

dere posse, ut mihi uerba deessent, nō solum ista uestratia

oratoria, sed haec etiam leuia nostratia?

De Iste, & Ille.

CAP. IIII.

Iste, & Ille (si audire Priscianū uolumus) hoc differūt, Prisc. lib. 17.

quod Iste spatium propinquiore, Ille autē longiore intelli-

gitur: cuius autoritas plurimos in errorē induxit, qui pro-

stud. dicunt Illud: ueluti si ad hominem longē positū scri-

bas, si quid noui in illa urbe est, mihi notū faciās: p eo, qd

est, in ista urbe. Quod non mediocre peccatū est. Nam de

me loquens dicere debeo, Hoc caput, haec manus, haec ci-

uitas: de te uerò, Istud caput, ista manus, ista ciuitas: de

tertia

Declam. 2.

Epi. 10. lib. 1.
epist. fam.

tertia autē persona illud caput, illa manus, illa ciuitas. Cic. in Ant. Remoue paulisper istos gladios. Et in eod. lib. Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate tantū uini ī Hippiae nuptijs exhauseras, ut tibi necesse esset in cōspectu pop. Rom. uomere postridie. Hoc est, istis tuis faucibus, istis tuis lateribus, ista tua firmitate. Vnde nascuntur aduerbia Ist hic, Ist hinc, Ist hac, Ist huc, Istorsum, Istō. Vt idē ad Vale. iurisc. Qui ist hinc huc ue niūt, partim te superbū esse dicūt, & c. id est, Qui ab ista puincia, in qua agis, Huc. i. in Italiā, Romāq; ueniūt. Ali quādo tamē iste accipitur p hic: ut idē, et in eūdē Anton. Cū isto tēpore stent cū gladijs armati. Et Quint. Iuuenis iste, de quo summa in rebus humanis mōstra gignūtur. Et iterum: Iuuenis iste patris sui hāeres solus inuentus est. Ille quoq; nōnunquā per dignitatē, aut per eminētia ponitur, indicans esse, quod omnes debeāt nosse: ut, Alexander ille Magnus: Ille Censorius Cato: Architas ille Tarentinus.

De Hic, Is, Idem, & Adhoc. CAP. V.

Hic, & Is habent potius illam (de qua modō memini) Prisciani differentiam, ut hic spatio propinquiore, Is uerō longiore intelligatur. Multis tamē in locis utrūq; locum habet: ut, Qui praefert uirtutem diuitijs, is sanē fortis est: uel, Hic sanē fortis est. Vel per compositionem: ut, Quaecumq; mulier adultera, eadem uenefica est. Et ferē per haec duo pronomina licet sic loquit, nec per ulla alijs, licet poēta utatur Ille pro Is, quia amborum eadem penē significatio est. Vt Horat. de Arte poētica:

Qui didicit, patriae quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parēs, quo frater amandus, & hospes:
Quod sit conscripti, quod iudicis officium: quae
Partes in bellum miseri ducis: ille profectō

Redd

Reddere personae scit conuenientia cuiq;
Quare sanctis uiris à Græco trāsferentibus sic permittamus dicere: Nō qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quē Deus cōmendat. Possunt autē haec eadem duo, de quibus loquor pronomina, & alio modo usurpari: ut, Alexander paruis copijs fretus, superauit Dariū cū infinito exercitu, & id in adolescentia: uel, Et hoc in adolescētia. Item & hoc modo: Pauca uestis, et ea detrita, & sordida. Potius quā, Et haec. Paucis nūmis superbit, nec ijs suis, sed aliūde corrogatis, potius quā, Ex his. Idē quod est ab Is compositū, quasi pro etiā poni solet: ut Cic. Et huic cōiuncta est beneficētia, quā eandē uel benignitatē, uel liberalitatem appellari licet. id est, quā etiā. Quintil. Si causam ueneficij dicat adultera, nō M. Catonis dānata iudicio uideatur, qui nullā adulterā, non eandē esse ueneficam dicit. In hoc pronomine, Idē, annotaui quiddā dīsimile ab Is: ibi potest addi copulatiua, hic nō potest: quod tamē affirmare nō ausim: ut, Quaecumq; in sedē migrat apū rex, in eā & apes ipsae comitantur. At si dicam, In eandem, tollam copulatiuam: sic, In eandem apes ipsae comitantur. Nam Idem habet in se uelut uim copulatiuae. Hoc positum cum praepositione Ad, significat praeterea: ut apud Sallustiu: Cognoueram paruis copijs bella gesta cum opulentis regibus, ad hoc saepe fortunae uolentiam tolerasse, facundia Græcos, scientia belli Gallos ante Romanos fuisse.

De praepositione Cum. CAP. VI.

Cum praepositio, per appositionē non iungitur rei nō tanti instrumentū, sed comitē. Et hoc est quod Quintilianus ait: Vt quæramus nunquid apud nos sit uis quaedā Lib. i. cap. 7. septimi casus, et apud Græcos sexti. Nā (inquit) quū dico, Hasta percussī, non utor ablatiui natura, nec si idē Græcē dicam,

dicã, datiuu *ſed* *ſocii*. Propter quod *ſeruius*, & quidã alijs planẽ affirmant eſſe ſeptimũ caſum. Quod autẽ non utamur ablatiuu natura, hanc cauſam exiſtimo, q̃ ablatiuus aut ui nominis regitur, aut ui uerbi, aut aduerbij, aut poſtremõ intercedẽte præpoſitione, quorũ nihil hic fit: niſi uolumus errorẽ quaruãã ſequi, qui ſubintelligũt præpoſitionẽ Cũ. Et quomodo ſubintelligi poteſt, quã ne poni quidem poteſt? Nã, Percuſi cũ haſta, inauditũ eſt: inſtrumentum enim percutionis haſta eſt. Peccauitq; nõ incelebris huius ætatis uir, qui ſcripſit: Gladiũ, qui cũ ſe percufferat eduxit. Percuſit igitur gladio: nõ, cum gladio. Impulſi te pugno: nõ, cũ pugno. Video te oculis: nõ, cũ oculis. Tãgẽ te manu: nõ, cũ manu. Deleuit epiſtolã lacrymis: Abſterſit ſordes aqua: Siccauit cretã, liquefecitq; cerã igni: non autem, cũ lacrymis, cũ aqua, cum igni. Sed hoc ſefellit, quidã aliquãdo illa Præpoſitio uideri poſſit iũcta nomini inſtrumentũ ſignificanti: ut, Acceptus eſt à nobis cũ honore. Magna cũ beneuolentiã ſcripſit. Cũ mira affabilitate me allocutus eſt. Cum dira truculentiã me aſpexit. Veruntamẽ hi ablatiuu inſtrumentũ nõ ſignificãt, ſed comitẽ. Siquidẽ acceperũt me homines inſtrumentõ corporis, nõ honoris, ſed honore comitẽ. Scripſit miniſterio manus, nõ beneuolentiã ſed hæc ſocia. Allocutus eſt lingua operatrice, affabilitate præſenti. Et aſpexit inſtrumentõ oculorũ truculentiã ſuſſuſorũ, quã nihil facit ad ipſam inſpectionẽ, ſed oculi. Sunt q̃ uelint Præpoſitionẽ ſubintelligi: ego uerõ affirmo ne minõ antiquorũ neq; protuliſſe hanc, neq; ſubintellexiſſe.

De Circiter.

CAP. VII.

Prife. lib. 14.

Circiter Calendas Ianuarias. Imõ & quidẽ frequentius

tius ad numerum: ut, Circiter duũ millium militum: Circiter decẽ milliariorum. Sed aliquando etiam ad locum: ut Caſſius Hemina, Lapidem fuiſſe quadratum circiter in media arce iunctum candelis quoquõ uerſum.

De Verſus, & Viſque.

CAP. VIII.

Verſus contra naturam præpoſitionis ſemper poſtponitur: ut, Italiam uerſus, Megaram uerſus. Liu. Duo Romana imo loco propius Alban, tria Albana Romam uerſus. Salluſt. Deinde Philenorũ arã, quem locũ Aegyptum uerſus, ſinem imperij habuere Carthaginiẽſes. Cicero de Diuin. Qui cũ exercitu luſtrato Aretium uerſus caſtra mouiſſet. Surſum, ſiue Surſum uerſus, frequenter legimus. Nonnunquam dicitur Verſum, ſicut Aduerſum: nam ita Verſus, ſicut Aduerſus: Vnde Quoquõ uerſus, & utroque uerſus: id eſt, in unamquãq; partem, & quocunq;, et in utranq; partem. Et Deorſum uerſus. Atq; neſcio quomodo non reperio hæc inter præpoſitioneſſe numeratam, an quia poſtponitur, & non præponitur: ne Tenuſ quidem præponi ſolet, de qua nunc dicam, & tamen eſt præpoſitio: an quia uicẽ præpoſitionis nõ fungitur: quoties alia ad eſt præpoſitio: ut, Ad occidẽtẽ uerſus: quod quidẽ modõ aduerbium eſt: ut Viſq;: quã & ipſa ſic aliquando in oratione collocatur: ut, Ad occidentẽ uſq;.

De Tenuſ.

CAP. IX.

Tenuſ (ut dixi) ſemper poſtponitur, atq; in ſingulari Tubiq; cũ ablat. ut, Hæc tenuſ, Qua tenuſ, Verbo tenuſ. Capulo tenuſ: in plurali uerõ cũ genit. etiã, nõ ſolum cũ ablat. Sed quantum ego ſentio, cũ genitiuo tũc aut neceſſariõ, aut ueniſtius fit, præſertim more Græcorũ, cùm res eſt uel gemina, uel numero ſingulari carẽs. Neq; hoc apud poëtã modõ, ſed etiam apud oratores. Vergiliuſ, Later

Aeneid. 10.

Georg. 3.

Lib. 8.

-Laterum tenuis hispida nanti. Et iterum:
 Et crurum tenuis a mento palearia pendent.
 Quintilia. in xii. Sed ille vir bonus, qui haec non uocibus
 tantum sibi nota, atque nominibus, aurium tenuis in usum lin-
 gua perceperit: sed qui uirtutes ipsas penitus mente com-
 plexus, ita sentiet. Caelius: Iam illi rumores de comitijs
 Transpadanorum Cumarum tenuis caluerunt. Curtius: Pau-
 ci hostium tenuis exacti penetrauerunt ad Porum cientem
 acerrime pugnam. Est autem significatio usque ad Umbilico
 tenuis, usque ad umbilicum: Aethiopia tenuis, Nilo tenuis, usque
 ad Aethiopia, & Nilum. Aliquando etiam pro non ultra:
 ut, Gessit consulatum titulo tenuis: id est, non ultra, quam
 titulo: cuiusmodi nonnulla ex superioribus exemplis sunt.

De Pridie, & Postridie, aduerbis. CAP. X.

Pridie, et Postridie, quae admodum Tenuis, genitiuo ser-
 uiunt, & non unquam etiam accusatiuo, ut, Pridie illius diei
 Postridie Nonarum Decembrium. Cicer. ad Attic. Pridie
 compitalia memento. T. Linius lib. vii. Etiam postridie
 Idus rebus diuinis supersederi iussum: ut postridie Calen-
 das, ac Nonas eadem religio esset, traditum putant. Idem
 lib. xlviii. Pridie Parilia medio ferme die atrox cum
 uento tempestas coorta. De quo uide plura in Nudiustertius

De Hei, Heu, Eheu, Vah: & Procul. CAP. XI.

Hei quoque, & Heu simile quid obtinent: tamen alterum
 datiuo, alterum accusatiuo iungitur: ut,
 Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore.
 Teren. Heu me miserum. Et ferè cum huiusmodi promo-
 ninibus: nam cum alio nomine frequentius per exprobratio-
 nem: ut Verg. Heu stirpem inuisam. Et Plin. li. vii. Heu
 dementia ab his inijs existimatum ad superbiam se ge-
 nitos. Aliquando etiam cum nominatiuo: ut idem Vergi-
 lius,

*in reguntur si
 Cato & Antonius
 tribus. i. e. a. d. d. d.
 Verg. Aen. 2.
 In Andr. Act.
 4. scen. 2.
 Aeneid. 7.
 Plin. lib. 7. in
 proemio.
 Aeneid. 6.
 id est septem immonet mihi
 Et sic Deq. ten.*

lius, Heu pietas, heu prisca fides. Terent. in Adelpis: Heu
 misera. Illud uero in psalmo: Heu mihi, quia incolatus meus
 prolongatus est: nescio an uitio factum sit librarium, quale
 illud in Euangelio, Ascendit in arborē Sycomorū, quia inde
 transiturus erat: quod scribendum est illi hac. Et illud ad Ro-
 manos: Tu autem cum oleaster esses, insertus es: pro insitus. Et
 in Actis Apost. Egressi sumus foras portam iuxta flumē:
 pro extra portam. Eheu, nulli casui seruit. Verg. in Buc.
 Eheu quid uolui misero mihi? Vah quoque datiuo. Martial. Eclog. 2.
 Carpere cauidicus fertur mea carmina: qui sit Lib. 5. epi. 24.

Nescio: si sciero, uah tibi cauidice. Haec appelles li-
 cet siue aduerbia, siue interiectiones (nam haec inter partes
 orationis non numero) siue etiam praepositiones. Procul,
 apud quosdam casui seruit: ut apud Curtium, Procul urbem.

Quod quaedam comparatiua, & superlatiua aduer-
 bia, seruiunt accusatiuo. CAP. XII.

Comparatiua aduerbia, & superlatiua, praeter suam con-
 structionem ablatiui, & genitiui (ut Scribo melius te,
 & optime omnium) aliquando seruiunt accusatiuo: utiq; ea,
 quae a praepositionibus ueniunt, illarum naturam seruatiua. Cic.
 ad Octauium: Cum castra medio itinere longius aduersa-
 riorum castris, & propius urbem mouerentur. Idem ad Q.
 Atticum: Tamen esse officium meum putaui exercitum ha-
 bere, quam proximè hostem. Sallustius: Proximè Hispania
 Mauri sunt. Nec haec regere possunt datiuum, ut Priscia-
 no placet, quale uult esse. Quum propius stabulis armata
 tenerent. Datius hic non regitur natura comparatiui, sed
 ipsius nominis: non aliter, quam si dicam, Nauigo te propin-
 quitus terrae. Et quoniam ipsa rei serie quaedam de complexu
 orationis dicere incepimus, iam de hoc differamus, si mul-
 ta de natura indeclinabilium dictionum, quarundamque aliarum: ab
 h eo po

*De aduerso
 Epist. 9. lib. 3.
 Epist. ad Q.
 In Iugurt.
 Prisc. lib. 18.
 Verg. 1. Geor.
 ad Hispania*

eo potissimum incipientes, quod huic loco simillimum est.

De O, nel prolata uel Omiffa. CAP. XIII.

Fortunati, quorum iam moenia surgunt,

Aeneas ait. Et alibi:

O fortunatos nimium, bona si sua norint, Agricolas. Hic accusatiuus est, ibi uel nominatiuus, uel uocatiuus esse potest. His enim tribus casibus indifferenter autores utuntur. Cic. O uaria, uolueresq; fortunam. Neq; hoc in tertia persona tantum, sed etiam in prima, & secunda: ut idem, O me miserum. O te felicem. Etiam non apposito pronomine: ut idem, O miserum, & detestabilem hominem, si haec ignoras. Idem: O te miserum, O te in felicem. Quae exclamatio ad omnem affectum conuenit uel miserationis, uel indignationis. Simili modo in nominatiuo, & uocatiuo: ut idem, O fortunata mors, quae naturae debita, pro patria est potissimum reddita. Et iterum, O magna uis ueritatis, quae contra omnium ingenia, calliditatem, solertiam, contraq; fidas hominum insidias semper se ipsa defendit. Idem: O nox illa, quae penae aeternae huic urbi tenebras attulisti. Et iterum: O Nonae Iuliae Decembres, quae me Consule fuistis. Aliquando ab illo suspensio demus, utiq; in re leuiore, neq; ita magni calor: ut Indignum facinus, & Hominem nequam, qui non dubitaret uel in foro alea ludere, uel cum lege de alea condemnatis.

Epist. 10. li. 2.

Cicero nis uerba sunt in Antonium. Et Plin. Iunior ad Oetantium. Hominem te patientem, uel potius durum, ac penae crudelē, qui tam insignes libros tam diu teneas. Quod si excadesceremus, dicendum esset, O hominem nequam: & O hominem patientem. Aut sine indignatione: ut apud Val. Maximum lib. 1. 1. 1. Sed mihi uti ista conditioe uita non est opus, sine ullis imaginibus nobilem animū. Aliquando hoc remissius est, quam si dixisset O animū sine ullis imaginibus nobilem, id est, sine maiorū nobilitate

nobilitate nobilem. Ideoq; Terentius leuioris calor interiectione usus est: Hui, tam graues rastros quaso? Sed hoc simile eius speciei, cuius mentionem modò faciam.

De Me, cum infinitiuis, & accusatiuo. CAP. XIII.

Me ne incepto desistere uitam? Nec posse Italia Teucrorum auertere regem?

Verg. 1. Aen.

Et iterum: Me ne Iliacis occumbere campis

Non potuisse tuaq; animam hanc effundere dextra? Haec Vergilius. Ad Terentium autem Cicero: Me ne miserum in tantas te calamitates mea culpa incidisse? Et iterum in Bruto: Tum Brutus admiratus, tantam ne fuisse obliuionem inquit, in scripto praefertim, ut ne leges quidem senserit, quantum flagitij commisset? In his omnibus placet nabi subintellegi, uerēne ita est, me non posse auertere Italia regem Teucrorum? & cetera. Plinius Iunior ad Adrianum: Hominem ne Romanum tam Graecum loqui: id est, uerēne ita est? uel oportuit ne, siue oportet: Terentius in Andria: Seruonius fortunae meae commississe futili?

Haec Cicero nis ad Terentium uerba aliter in emerdati Cicero ex pluribus leguntur. uide epist. 1. lib. 1. 4. fam.

Epist. 3. lib. 4. Act. 3. sc. 5.

De En, & Ecce, suisque compositis. CAP. XV.

En, & Ecce in eadem penae significatione amant nominatiuum, & accusatiuum: apud Comicos uero Hē pro En, affectui seruiens, quo oratores non utuntur: quod admodum nec Ast, pro At, quod est Poetarum, syllabam illam breuiem interiectionis, longam facientium. Adiungitur autem En nominatiuo, pariter & accusatiuo, tum indicando, tum exprobrando. Indicando, Verg. En Priamus, sunt hic etiam sua praenuntia laudi. Exprobrando, En agros, et quā bello Troiane petisti Hesperiam, metire iacēs. Seneca in Agamemnone En Paridis hostem. Iuuenalis Satyr. 1. 1.

En habitum, quo te leges, & iura ferentem Montanum positus audiret uulgus aratris.

h 2 Orat

In Heautont. act. 1. sce. 1.

ecce non tam gien. uidentia. h. p. tomem adu. em acc. ecce. Somo id est. det. en box. Aeneid. 1. Aeneid. 12.

Oratores saepius exprobrādo, & saepius per nominatiuū. Quintilianus, En improbitas. Cicer. En crimē, en cā cur regē fugitiuus, dominū seruus accuset. Ecce similiter cum utroq; casu iungitur; ut idē, Ecce tibi status noster. Cū accusatiuo autē non memini me apud oratores legisse, sed ne

Act. 2. sce. 3. apud poetas quidē. Nā illud apud Terentiū in Eunuchō, Ecce aut alterū nescio quid de amore loquitur: Alter scribi debet, nō alterū, Donato quoq; probāte: Sed demus alii quando reperiri, ut semel apud Plaut. in Bacchidibus, Opus ne erit tibi aduocato tristi, iracūdo? Ecce me. Eccū, Ecceā, Ecceos, Ecceas, Ellū, Ellā, Ellos, Ellas, ab ecce cōposita sunt, & secū uidētur gerere casum, sed nō gerunt: quae

Prisc. lib. 12. Priscianus ita resoluit, Ecce eū, ecce eā, ecce eos, ecce eas: ecce illū, ecce illā, ecce illos, ecce illas, Sergius quoq; cōmētans Donatū ait, Nihil significat ellū, nisi ecce illum. Paulōq; pōst: Quum ergo ellū sit ecce illū, & ellā ecce illam, nihil possumus dicere, nisi magis demonstratiuē. Sed pace Prisciani, Sergijq; & aliorū, hoc nec uerū, nec cōueniēs significatiū est. Nam inter Ecce eū, & Ecce illū, quid interest? Potius dicendū erat: Eccum, ecce hunc: Ecceos, ecce hos, de quibus agimus. Talis erat cōueniētior interpretatio, sed quae nec uera foret. Resoluitur enim haec p aduerbia, nō p pronomina: Eccū ecce hic, subintellige uirū, de quo agebamus. Ecceā, ecce hic, subintellige foeminā, de qua mētio erat. Ellū, Ellam, ecce illic uirū, foeminam uē, subintellige, de quo, de qua uē agebatur. Nā ut de homine q ante conspectū nostrum adest, rectē dicas, Ecce ille, uel ecce ego, siue ecce illū, uel ecce me: ita male loquaris, Ellū hominē, uel ellū me: & rursus de longē posito, Eccum.

In Eunuch. uent. Eccum Parmenonem: & eccum me. nempe nō Ecce act. 2. sce. 3. eū Parmenonē, quasi aliquis alius sit praeter hūc Parmenonem:

nonem: Et Ecce cum me, quem me, & quem cum quaeris. Plaut. in Men. h. Atq; eccam. Et in Mercatore, Ecce illū uideto. Eccum ergo Parmenonē: id est, ecce hic Parmenonem: & Eccū me: id est, ecce hic me. Et Ellū Parmenonē dicentes, nō sic loquimur, quasi de parū noto, ut solemus, quū dicimus, Ecce ille Parmeno, quasi ille tibi incognitus, sed auditus. Ellū igitur Parmenonem significat, ecce illic Parmeno, siue Parmenonē. Sed an possit ecce habere accusatiuū, non antē indubitatum habebō, quā exemplum uidero, nisi illud tale sit apud Vergil. — En quatuor aras. Eclog. 5.

Ecce duas tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo:

Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,

Craterasq; duos statuā tibi pinguis oliui. Sed de prosa magis dubitare me dico.

De Age, Agite, & Agedum.

CAP. XVI.

Age singularē numerum desiderat, Agite pluralem: Agedum uerō non singularē tantum, sed etiā pluralem. Neq; id modō in carmine: ut Propert. Vos agedū, sed etiā in prosa: ut Quintil. Agedū (si uidetur) extra portas Declam. 12. prospicite squallida arua, & spinis obsitas segetes, & semesos arborū truncos. Cicero: Agedum conferte nūc cum illis uitam P. Syllae, uobis, populoq; Romano notissimam.

De An, & Ant, Ne, Vel, Ve, & eorum

compositis.

CAP. XVII.

An, & Ant, cōiūctiōnes sunt, Quintilianus inquit, male tamen interrogas Hic aut ille sit. Nos quū talē, tantūq; autorē habeamus, tamen pleriq; multis iam seculis peccauerūt, ac peccant: quod grande flagitiū est. Sed duae causae eos decipiūt. Ferē enim nunquā decipimur nisi mendaci quadā specie ueritatis: & (ut inquit Horatius) Decipimur

Verba Quintiliani. lib. 1. ca. 9.

Horat. in Arte poetica.

pimur specie recli. Vna, quod interpretates e Graeco no reperimus hanc apud illos differentiã. Quippe quã Graeci unã tantum habeat utriq; nostrarum respondentem, putant pro una uoce Graeca, unã Latinã posse sufficere. Altera, quod reperiunt apud nos in interrogando, Aut. Et prime quidem opinioni hoc resposum sit, eos male mereri de lingua Latina, qui dimidiũ uerborum fastidiunt. Nã pleriq; utitur Aut, more Graecorũ, & interrogando, & sine interrogatione: An, omnino relinquẽtes. Sequenti (quod tã me caput huius erroris est) ita respodemus: Si paulo diligentius aduertissent, nõ in Aut, sed in An, interrogationẽ consistere deprehẽdissent: ut apud Ciceronẽ, An nerõ Romulus ille aut pastores, aut cõuenas cõgregasse, aut Sabitorum connubia coniunxisse, aut finitimorũ uim represisse eloquentia uidetur? Non est hic multiplex interrogatio, quasi de horũ singulis interrogaretur, sed duplex: sic, Nũ quid Romulus hæc oia fecit eloquentia? Hæc una pars est in interrogationis. Supple, an nõ fecit? et hæc erit altera pars. Item: Es tu Stoicus, aut Epicureus, aut Peripateticus, aut Academicus? Hæc iterrogatio & bene dici põt, & male. Nã si nõ cõstet iterrogati te esse philosophũ, bene iterrogauit, supplẽdaq; est duplex, An: sic, Es ne tu Stoicus, aut Epicureus, & cetera, an non? in cõstet illi te esse philosophũ ex aliqua illarũ sectarũ, sed cuius sis ignorãs, de ipsa interroget, male quæsiuit, cũ An, nõ Aut, dicẽdũ fuerit: et ubi nos modò posuimus duplex an omittendũ sit: sic, Es tu Stoicus, an Epicureus, an Peripateticus, An Academicus? quæ interrogatio põt tẽdi in infinitũ. Illa uerò semp est duplex, hic ad singulas particulas binæ iterrogatiões sũt, ibi i uniuersum duæ. Quũ enim quæro, An Stoicus, subintelligitur altera iterrogatio ediuerso: sic, An non. Itẽ, Es ne Epicur

Epicurus, an non? Es ne Peripateticus, an nõ? Es ne Academicus, an non? Afferamus aliud apertius exemplũ. An est hic illo nobilior? an plus pro salute mea laborauit? an cui homines magis cupiãt? an formosior, & magis dignus, cui filiã meã collocẽ? Hic octo interrogationes sunt, quia octies iterrogatio repetitur. Ibi semper duæ, quia bis semper repetitur. Ex quo patet nõ esse interrogationẽ in Aut, sed in An. Interrogationẽ in quã contrariorum: qualis est illa, Quid dicã? aut quid nõ dicã? Inter hæc non ambigimus, sed ipsa ambo simul ambigimus. Secus in illo, A bæã, an manẽã? De duobus ita quæro, ut utrũ mihi faciendũ, & utrũ nõ faciendũ sit, dubitem. Ideoq; nõ solum interrogãdo, sed citra interrogationẽ quoq; ut imur An, ubicunq; aliquid contrarietatis inest: ut, Dubito an uiuat pater, an mortuus sit, et in maiori numero, Nescio an pater Romæ sit, an ualeat, an uiuat, an uẽturus ad me sit. Mutã uerbũ dubitationis, et insciẽtiæ, in dissimile aliud uerbũ: sic, Scio an pater uiuat, an mortuus sit, malẽ locutus es: bene autẽ, nescio an pater uiuat, an mortuus sit. Itaq; uerbis huiusmodi dubitationis, & insciẽtiæ damus subintelligi cũ Ant uerbis uerò opinionis, & scientiæ indicatiuũ cũ Quod, et Aut: sic, Opinor quod pater aut mortuus est, aut grauiter ægrotat. Quod præceptũ est de An, hoc quoq; sit de Ne, quæ plerũq; una solaq; & semper in parte prima collocatur: ut, Bonus ne uir est, an malus? Aliquando cũ socia, sed id sæpius apud poetas: ut Verg. in primo libro Aeneid.

Qui teneant (nam inculta uidet) homines ne, ferã ne,

Quære constituit, socijsq; exacta referre.

Sæpe hoc modo, Illuc eã, nec ne, ignoro, hoc est dubitationẽ. Interrogatiuẽ quoq; ut p Flacco Cicero, Vtrũ uultis Pratori Flacco licuisse nec ne? id est, licuisse an non? Qui-

dam superuacue addit alterum An: sic, Nescio an bene faciam necne. Atq; ut ostendi quosdam errare in Aut, non uidentes in quo differat ab An, ita quidam faciunt in Vel, putantes poni pro An: id est, interrogatiue, uel dubitatiue, siue ignoratiue: ut, Istud est aurum, uel orichalcum? nescio sit aurum, uel orichalcum: imò scis, quod est aurum, uel orichalcum. Et neuter uestrum dubitat, quod uel hoc, uel illud est: sed nescitis an hoc, an illud sit. Ideoq; & tu interroga, aurum ne sit, an orichalcum: & tu responde, quod nescis an sit hoc, an illud. Illud aut, qd' est apud Quintilianum: Quærendumq; arbitrantur, iustum ne sit sacrilegium appellari, quod obijciatur, uel furtum, uel amentiam: potest quibusdam mouere dubitatione, quasi in re dubia loquamur per Vel, atq; ideo ipsum misceamus cum Ne, siue An. In quo minime dubitandum nobis est. Talis enim ibi locutio est: Quærendumq; arbitrantur, iustum ne sit appellari aliquid nomine sacrilegij, an non: uel iustum sit aliquid appellari furtum, an non: uel, aliquid sit iustum appellari amentiam, an non. Ve magis accedit ad Vel, quam ad An: ut, Duobus, tribusue mensibus: id est, duobus, uel tribus mensibus. Raroq; reperitur geminatum, nisi adiuncta Sit: ut, Siue hoc, siue illud: aut adiuncta Ne, pro ut non: apud eundem, Cauendum etiam, ne ue sit maior translatio, quam oporteat, ne ue (quod sepe accidit) minor, ne ue dissimilis.

De Oratore. Cicero: Ita iungentis, ut ne ue asperè concurrant, ne ue uulgariter diducantur. Lucanus sine compositione aliqua:

Nec quenquam iam ferre potest Caesar' ue priorem,
Pompeius ue pare, id est, nō potest iā, aut Caesar superiorē ferre, aut Pompeius parem. An & Ne, coniungi solent pro An, qd' magis poeticū est: ut apud æmulos Verg.
Dic mihi Damoceta, cuium pecus, an'ne Latinum.

Illud

Illud Ciceronis multi ita legunt: Quo mihi etiā indignius uidetur obrectatum esse, Gabinio dicā, an'ne Pompeio, an'ne utriq; id quod est uerius. Sine interrogatione durū uidetur: ut Verg. — Vrbes ne inuisere Caesar.

Georg. 1.

An Deus immensi uenias maris, ac tua nauta, &c.

An'ne nouum tardis sidus te mensibus addas?

Ideo dixi durū, quia per interrogationē quiddā urgentius, & instantius est in hac geminatione An'ne, q̄ in illa simplicitate An, quod hic nō fit, ut ex alijs cōpositis elucebit:

Verg. eccl. 2.

Non'ne fuit satius tristes Amaryllidis iras,

Atq; superba pati fastidia: non'ne Menalcam?

Verg. 3. eccl.

Non'ne ego te uidi Damonis (peissime) caprum

Excipere insidijs? In hac interrogatione nō id agitur, ut respondeas nescienti, sed cogaris assentiri scienti. Nec alia uis orationis est, quam si diceres, An non, quod magis urget, quam solum Non: licet & hoc solum pro illo cōposito accipi soleat. Alia cōposita (si modò composita sunt) hæc sunt: Ita'ne; Ergo'ne: quæ interrogādo responsionem non poscunt, sed assensum extorquent.

De Nedum, & Non solum, Non modò,

& non tantum, CAP. XVIII.

Nedum, duobus modis periti uti solent. Vno modo cū utranq; sententiā eodē claudimus uerbo: altero, quū suum utriq; sententiæ uerbū damus. Primo modo sic: Funderem pro te sanguinem, nedum pecuniā. Secundo sic: Funderem pro te sanguinem, nedum pecuniā tibi crederē: & hoc affirmatiue. Negatiue sic: Non perderem pro te obolum, nedum sanguinem. Item, Non crederem tibi obolum, nedum pro te funderem sanguinem. Atq; in affirmādo, id quod plus est, maiorisq; momenti in prima parte est ponendum: in negando, id quod minoris, Plus est, & magis momento

h 3 mento

mentosum, fundere sanguinem, quam pecuniam: & minus est, & leuius, perdere, aut credere obolū, quam perdere, aut fundere sanguinem. Imperitii verò hanc ditionē accipiunt pro Non solum, sic dicentes: Nedum laborem pro te susciperem, sed etiā mortem, quod sic dicendum erat, Mortem pro te suscipere, nedum laborem. Aut per non solum, (nam cōtrarius modus est per Non solum, & Non modò, ei qui est per Nedū) sic, ne priora exempla cōmutemus: Non solum pecuniā pro te fundere, sed etiam sanguinem. Item, Non modò pecuniā tibi credere, verum etiam sanguinem pro te fundere, hoc affirmatiue. Rursus negatiue, Nō modò pro te sanguinē non perderem, sed nec pecuniā. Item, Non tantum pro te sanguinem nō funderem, uerum ne obolum quidem tibi crederem. Hæc igitur differentia est inter Nedum, & Non solum, siue Non modò, siue Non tantum. Aliquando tamen reperimus hoc posterius penè pro Nedū accipi. Cic. in lib. de Offic. 111. Huic igitur uiro bono, quē Fimbria etiam, nō modò Socrates nouerat, nullo modo uideri potest quicquam esse utile, quod nō sit honestū. Possemus dicere hic pro, Nō modò Socrates nouerat, Nedū Socrates, sed Nedum auget, pr. epolletq; alteri parti, cui adiungitur: Nō modò autē equiparat. Ideoq; puto Ciceronē uoluisse æquare Fimbriam Romanū Socrati Græco, dixisseq; illud Non modò, sicut in quibusdam alijs exemplis: ut in ipsā Officij: Ad quod est adhibenda actio quædam, nō solum mentis agitatio. Et pro Plancio: Plurā ne dicā, tuæ me lacrymæ impediunt, uestræq; iudices, non solum me. Hic nō ausim pro Non solum, dicere Nedum.

De Nisi.

CAP. XIX.

Nisi, quoties principii sententiæ est, indicatiuum desiderat, aliās etiā subiunctiuum. Cic. pro Milone: Nisi forte

forte putamus dementē P. Scipionem Africanū fuisse, qui quū per seditionē à C. Carbone interrogaretur, quid à Terentij Gracchi morte sentiret, respōdit, iure sibi casum uideri. Et Quintilianus: Nisi forte iperatore quis idoneū credit, in prælijs quidē strenuū, & fortem, & omnium quæ pugna poscit artificē, sed neq; delectus agere, nec copias cōtrahere, atq; instruere, nec prospicere cōmeatus, nec locum capere castris scientē. Præter principia autem sententiarum, sic: Vapulabis, nisi caues: uel, nisi caueas. In illo superiore, nisi adest uerbum principale, hic non adest.

De continuatione Quidd.

CAP. XX.

Quod scribas gaudeo: et, Quod scribis gaudeo: utroq; nō dicitur. Volo quod scribas: nō autē, quod scribis. Illius superioris hæc similia sunt, Credo, Opino, Puto, Letor, voluptatem capio, & reliqua. Huius posterioris hæc, Mado, lubeo, Impero, Exigo, Postulo, et reliqua. In illo tamē superiore cauēdū est, ne diuersorū modorū uerba copulemus: quale foret illud Terentij, quā nōnulli sic legunt: An quod uia ignorat, an quod iter perferre nequeant? Cū sit dicēdū aut sic: An quod uiam ignorēt, an quod iter perferre nequeāt? aut sic, An quod uia ignorant, an quod iter perferre nequeūt? Cui simile illud aliud est apud eundem: Nihil quum est, nihil desit tamen. quū sit potius legendū Desit, nō desit, ut bonis autoribus placet. Et in proœmio Ciceronis ad Herennium sic quidā legunt: Etsi negotijs familiaribus impediti, uix satis otium studio suppeditare possimus, & id ipsum quod datur otij, libētius in philosophia consumere cōsueuimus. quum sit potius legēdum Possumus, ut modi cōcordēt, qui copula media coniungitur: quāquā & sonus ipse, utpote in cursu medio periodi, cōuenientiior est in possumus, quā in possimus. Est etiā alia causa, cur hoc

Terent. in Eū
nuch. act. 2.
sc. 2.

hoc non liceat, quam modò subiungam.

De Etsi. Quamquam, Quamuis, & Licet. CAP. XXI.

ET si, Quamquam, Quamuis, Licet, eiusdè significatio-
nis sunt, aliquid in utendo discriminis habentia. Nam
maior quædã dignitas data est primis duobus, quæ semp
adsciscunt sibi indicatiuũ duntaxat, in principio statim ora-
tionũ, epistolaruũ, librorum. Alia duo in hoc loco, raro: in
cæteris, omnia indiffereũter. Cicero in oratione p Milone:
Etsi uereor iudices. Et i epistola ad Atticuũ: Etsi nihil noui

In prin. afferebatur. Et in opere ad Herenniuũ: Etsi negotijs fami-
liaribus impediti uix satis otium studio suppeditare possi-
mus, & id ipsum quod datur otij libentius in philosophia

Declam. 6. consumere cõsueuimus. Quintilianus in declamatione de
corpore prolecto: Etsi iudices in hac asperrima conditio-
ne fragilitatis humane, in qua nemo propè mortaliũ im-
pune uiuit, hæc omnibus natura est, ut sua cuiq; calamitas
præcipue misera, atq; intoleranda uideatur. Cicero p lege
Manilia: Quamquam frequẽs cõspectus uester mihi multo
iucundissimus, hic autè locus ad dicendũ amplissimus, ad

In prin. agendum ornatissimus est uisus Quirites. Idè de Officijs:
Quamquam te Marce filii annum iam audientem Cratip-
pũ, idq; Athenis, abundare oportet præceptis, institutisq;
philosophie. Laetantius tamen secundum librũ de Institu-
tione sic incipit: Quamquam libro primo religiones deorũ
falsas esse monstrauerim. Alia duo magis postulãt subiun-
ctiuũ, nonnunquam tamen & indicatiuum, ut dixi. Ut
apud Horatium sic quedam epistola incipit:

Epist. 18. li. 1. Quamuis Scæua satis per te tibi consulis, & scis.

Declam. 5. Et Apud Quintilianũ declamatio: Quamuis iudices in tan-
ta malorum cõtinuatione iam poteram nihil ex accidẽtiũ
meorum nouitate mirari. In alijs partibus, quam in prin-
cipijs

cipijs parè omnia hæc locum sortiuntur. Habent & hoc
differentie duo priora à duobus posterioribus, q̄ illa ali-
quando eodè modo, quem de nisi ostendimus, à nullo de-
pendet. Cicero pro Marcello: Quid enim est omnino hoc
ipsum diu, in quo est aliquid extremum? quod quũ uenit,
omnis uoluptas præterita pro nihilo est, quia nulla est futu-
ra: quamquam iste tuus animus nunquã his angustijs, quas
natura dedit nobis ad uiuendũ, cõtentus fuit, semperq; im-
mortalitatis amore flagrauit. Nec uerò hæc tua uita dicẽ-
da est, quæ corpore & spiritu continetur. Hoc fit acrius p
interrogationẽ, ac sublimius: ut (ne si alia exẽpla afferã,
longior sim) si dicamus hoc idè sic: Quamquam quis igno-
rat istũ tuum animum nuquam his angustijs, quas natura
ad uiuendum nobis dedit, fuisse cõtentũ, semperq; immor-
talitatis amore flagrasse? De Etsi, siue Tametsi (idè enim
sunt) & apud eundẽ, & apud alios reperieda relinquimus
exẽpla huiusmodi, licet pauciora. Vnũ ex Plinio satis sit,
ad Cornelium Priscum: Dedit enim mihi quantum maxi-
mũ potuit, daturus amplius, si potuisset: tametsi quid homi-
ni dari potest maius, quam gloria, laus, & æternitas? Hic
non possis ponere Licet, & quamuis.

Epist. vlt. li. 3.

De Cũ, & Tum.

CAP. XXII.

Cũ, & Tum indicatiuum ferè postulant. Est autè in
Cũ quiddam minus, in tum quiddam maius. Et hoc
duobus modis, ut aut generale aliqd præcedat, speciale se-
quatur: aut ambo sint specialia. Prio mō sic, ut apud Quin-
tilianũ: Quod cũ omnibus cõsistendũ est, tum nobis præ-
cipue, qui rationẽ dicẽdi à bono uiro nõ separamus. id est,
omnibus multũ, mihi uerò maximè. Altero modo apud eũ-
dem: Quod opus Marcelle uisitori tibi dicamus: què cũ
amicissimum nobis, tum eximio literarũ amore flagrantẽ,
In præfatio-
ne libri primi
digni

dignissimū hoc mutue inter nos charitatis pignore iudica-
bamus. id est, multum propter amorē tuum in nos, plus ta-
men propter amorē in literas. Vix aliter reperias, quale
est Ciceronis in Verrē actione prima: Factū est uti, cū sum-
mum in veteribus patronis multis, tum nonnullū etiam in
me praesidiū suis fortunis constitutū esse arbitraretur. Sed
hoc loco adiectiua sunt, quae distinguat illud plus, et illud
minus. In caeteris locis ferē adiectiua nō adhibētur, qualia
nunc sunt Summum, et Nonnullū. Rarō autē alius modus
quā indicatiuus cōuenit, quale fuit proximū exemplum.

Cap. 1. Idem Quintilianus in secundo: Quid autē est ex his, de qui-
bus supra dixi, quod non cū in alia, quae sunt rhetorū pro-
pria, tū certē in istud iudiciale cause genus icidat? Cicero

Epist. 2. li. 2.

ad Curionē: Graui teste priuatus sum amoris summi erga
te mei, patre tuo clarissimo uiro, qui cū suis uirtutibus, tū
uero te filio superasset omnium fortunas, si ei cōtigisset, ut
te antē uideret, quā uita decederet. Nūquā hoc fit nisi sub

alius cum semper
perprobauisse
tum multo maius
probauit laetis
huius literis.

uno uerbo: quod siquādo sub duobus fieret, nunquā tamen
in diuersis uerborū modis, diuersis ue temporibus, ut fecit
Boethius in principio tertij (ut reor) de dialectica libri: Cū
in omnibus philosophiae disciplinis ediscendis, atq; tractā-
dis, summū in uita positū solamē existimē, tū iucundius,
et ueluti cum quodā fructu etiā laboris arripio, quae te-
cum cōmunicanda compono. Nisi fortē putamus hoc eodē
modo pro Deiotaro incepisse Ciceronem: Cū in omnibus
causis grauioribus, C. Caesar, initio dicendi cōmoueri so-
leā uehemētius, quā uel usus, uel etas mea uidetur postu-
lare, tum in hac ita me multa perturbāt. Tamē dicitur, nō
Tum: respondet enim ad illud Cū, pro quāuis: ut alio idē
in loco: Satis ne cōstanter ficere uideamur, qui cū praeci-
pi nihil posse dicamus, tamē et alij de rebus differere solet
mus.

mus, et in hoc ipso tēpore praecpta officij prosequamur?
Cum scilicet pro quāuis: aut si scribitur Tum, non Tamē,
scribendum etiam erit soleo, non soleam: quale est illud in
Prooemio quarti libri Tusculanarū quaestionū: Cū mul-
tis locis nostrorū hominū ingenia, uirtutesq; Brute soleo
mirari, tū maximē in his studijs, quae ferō admodū expe-
tita in hanc ciuitatē e Graecia transfulerunt. Idem autor
opus de Natura deorū sic inchoat, quod quidā deprauare
solet, dicētes Sint, pro sum: Cū multae res i philosophia
nequaquam satis adhuc explicatae sunt, tum per difficilis
Brute (qd' tu minimē ignoras) quaestio est de natura deo-
rū. Priscianus quoq; uix grāmaticē locutus est in proe-
mio magni operis, et quidē in prima dictione, atq; adeō in
prima syllaba, dicēs: Cū omnis eloquentiae doctrinā, et
omne studiorū genus sapientiae luce praesulgens a Græco-
rum fontibus deriuatū, Latinos proprio sermone inuenio
celebrasse, et caetera, quae tanta sunt praecedētia uerbum
principale, ut non modō Demosthenes, qui cōtenta uoce,
et uno spiritu cōplures uersus pronūtiabat, aut Hercules,
qui sine respiratione unū stadū decurrebat, sed ne Nouel-
lus quidē Torquatus Mediolanēsis, qui uno spiritu tres
uini congios siccabat, posset, illā sententiā, atq; periodum
una uocis cōtentione pronūtiare. Tandem uerbum princī-
pale subiūgit: Conatus sum pro uiribus rem arduā quidē,
sed officio professionis nō indebitā supra nominatorū ui-
rorū praecpta, quae cōgrua sunt mihi uisa, in Latinū trans-
ferre sermonē. Cū inueniam, erat dicendum: aut, Quo-
niā inuenio. Sed ad Tū reuertamur, quod saepe sine Cūm
ponitur geminatum, triplicatum, et in quamuis longum
multiplicatū. Sed quātum ego sentio, in rebus paribus: ut
Quintil. Nec indignetur Herodotus equari sibi Titū Li-
uium

Lib. 10. cap. 1.

nium, tum in narrando nrae iucunditatis, clarissimiq; candoris, tum in cōcionibus, supra quā enarrari potest, eloquentem, ita dicuntur omnia tum rebus, tum personis accommodata. Taceo de eo modo quando accipitur pro aliquando: ut, Tum hoc, tum illud dicas: id est, aliquādo hoc, aliquando illud: uel, modò hoc, modò illud.

De Quidem.

Quidem, duobus, tribusue modis accipi solet. Vno modo ad distinguēdas res, quod apud Græcos penē nimis fit saepe: ut, Vnus quē sic, alius autē sic. Ego quidē Romae sum, tu uerò Athenis, frater autē Alexandria. Altero autē quasi per exceptionē illius quod affirmes: ut apud Marcū Fab. Torquebis quidē filiū, sed fatebitur mater. Adeo ut apud hunc, & M. Tulliu, nunquā coniungatur Quidē, & Ille, quin huiusmodi sequatur exceptio: ut de Offic. lib. III. Ab optimis illis quidē uiris, sed nō satis eruditis. Et de Amicitia: Qui autē in uirtute summum bonū ponūt, præclare illi quidē: sed hæc ipsa uirtus amicitia & gignit, & cōtinet. Dicendū erat, Præclare hi quidē (ut in pnominiibus ostēdimus) potius quā illi: sed hoc fecit, ut Ille cōiungeretur cū Quidem. In superiore modo tantū duabus comitibus Quidē uti potest, quæ sunt Verò, & Autē: in hoc secūdo pluribus pōt præter has duas. Verūm, Verūtāmē, At, Sed, Ceterūm, Tamē, Attamen, Sed tamē. Atq; in hoc secūdo modo ipsum Quidē alternatim poni potest, nunc in laudē, nunc in uituperationē: atq; id aut à uituperatione incipiēdo, & finiēdo in laudē: aut incipiēdo à laude, & finiēdo in uituperationē: ut, Tu lentus quidē es, & piger, sed tamē fidelis. Rursus, Tu quidē fidelis es, sed tamē lentus, & piger. Tertio modo, quo plenus est etiā sermo uulgaris, nullo Autē, aut Verò, aut Sed, aliaue

Cap. 5. huius libri.

aliaue coniunctione simili sequente, sicut & hæc ipse nunquā sine Quidē sunt. Cice. At enim nemo (quod quidem magis credo) aut si quisquam est, ille sapiens fuit.

De Verò, Autem, Porro. CAP. XXIII.

Verò, & Autem, idem significant, & eodē in loco poni possunt antecede utiq; aliqua dictione: nunquā enim ab his sententia incipit. Collocantur autem frequenter, ut nusquam referantur, sed tantū distinguāt sententiam à sententia, ut mea ipsius uerba declarant, ubi sum usus modò Autem. Habent tamen aliquando nescio quid differentiæ in utēdo. Cur nanq; nō dicimus, Neq; autem: sicut, Neq; uerò: ut Quint. Neq; uerò me Lacedæmonij, neq; Athenienses magis mouerūt, quā pop. Rom. apud quem summa semper oratoribus dignitas fuit. Item, Tum propter hoc, tum uerò propter illud: non autē, Tum propter hoc, tum autem propter illud. Contra nō dicimus Non uerò, sicut Non autem: ut, Sum tibi amicus, non autem assentator. Muta illud aduerbium, & habebit locum Verò: sic, Sum tibi amicus, assentator uerò nō. uel, Assentator autem non. & in quibusdam similibus. Incipimus enim maiora quedam capita per Verò, potius quā per Autem. Vergilius Iunonem cum Venere sic loqui incipientem fecit.

Egregiam uerò laudem, & spolia ampla refertis, Tuq; puerq; tuus. Et ad Seruiū Sulpitiū scribens Cic. Tuq; epistolam incipit: Ego uerò Serui uelle (ut ais) in meo dolore affuisses. Præterea non ita dicas, Agē autē, Sanē autem, Iam autē, Enim autē, At autem: ut Agē uerò, Sanē uerò, Iā uerò, Enim uerò, At uerò. Atq; ut in quibusdā locis hæc duo, et cetera similia à me prius enumerata habēt gratiā, si ponantur, ita in quibusdā non habent: quale est, quum

Aeneid. 4. Epist. 6. lib. 4

quum idem uerbū repetitur, hoc modo, Qui. Pro patre mori possum, corā patre non possum. nō recte dicas corā patre autē non possum: nisi recte as uerbum: sic, corā patre autē non. Atq; hic sequitur negatio, aliquando autē antecedit. Cic. Tu cum principē senatorē auunculū domi habebas, ad eū nō referst ad eos refer, qui suā domū nō habēt, tuā exhauriunt. Quare non de eo modo intelligitur, quo-

Cic. in peroratione Officiorum.

Lib. 2. cap. 2.

Aeneid. II.

Li. de Arte.

ties uerbū sine cōtrarietate repetitur: ut idē, Tribues his temporibus quantū poteris, poteris autē quantum uoles. Neq; quoties aliquid praelongū est, aut nonnihil immutatur: ut idē in Verre, Non enim, inquit, illud peto, quod soleo, quū uehemētius contendī impetrare, ut reus absolutur non peto, sed ut potius ab hoc, quā ab illo accusetur, id peto. Et in Philip. Ego autē ueteranos tueri debeo, sed eos quibus sanitas est, certē timere nō debeo. Tale nō fuit Lactantij, qui ait: Sed (ut dixi) uenia concedi potest imperitisi & qui sapiētes se nō fatentur: his uerō nō potest, qui sapientiam professi, stultitiā potius exhibeant. Ego dixissem, His non potest. Poēta hoc non seruant. Vergilius

Non erit auxilio nobis Aetolus, & Arpi?
At Messapus erit. — Ouidius:

Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses.
Porrō, licet eiusdē significationis sit, cuius Verō, et autē tamen (ut puto) pro illis ponere non possis: nonnunquā tamen eundē locū sortitur, ut agē uero, agē porrō: sed illud nunquā in fronte sententiæ collocatur, hoc autē sepius: ut Quint. Porrō qui confessum defendit, non absolutionē secleris petit, sed licētiā. Per illa diceremus, qui uerō, uel qui autē confessum defendit. Apud quosdā, & praesertim poetas, uolunt significare longē, certē, postea, ultra: ideoq; sepe non in principio sententiæ, sed in medio inuenitur.

De

De Siquidem.

CAP. XXV.

Siquidē, ex Si, & Quidem, compositū uidetur: sed cur nec primam syllabam longam habet, cum Si, longa sit, nec significationē alicuius harū, unde cōponi dicitur, dictionū? Est enim Siquidē, idē quod nā: ut apud Quintil. Lib. 1. cap. 17. Atq; natura ipsa uidetur ad tolerādos facilius labores musicam uelut muneri nobis dedisse: siquidē & remigē cantus hortatur. Et Cicer. confiteor eos nisi liberatores populi Romani, cōseruatoresq; Reipub. fuerūt, plus quām sicarios, plus etiā quā parridas esse: siquidē est atrocius patrie parentē, quā suū occidere. Nonnulli nō inter noscunt, quando siquidē est una dicitio, quando duplex: quod inter noscere facile est: ut apud eosdē ambos: Priorē libro quarto: Quare illud stultissimē precipitur, quod defendi nō potest: silētio siquidē dissimulandū est illud, de quo iudex pronūtiaturus est. At si extra causam sit adductū, & cetera. Posteriorē pro Milone: Deinde profectus est per id tēporis, quū iam Clodius (si quidē eo die Romam uenturus erat) redire potuisset. Et pro Flaco: O morē preclarū, disciplināq; quā a maioribus accepimus, si quidem teneremus, sed nescio quo pacto iā de manibus elabitur. In hoc tamē significatione apud Ouid. reperitur lib. 1111. Fa-

storum prima syllaba breui, tanquam sit dicitio cōposita:
Sed si fortē tibi non est mutabile peclus,
Statq; semel iuncti rumpere uincla tori:
Hoc quoque tentemus, si quidem iciuma remansit:
Sin minus, inferni coniugis uxor erit.
Idem libro tertio sine titulo:
Quae mihi uentura est, si quidem uentura senectus,
Quum desit numeris ipsa iuuenta suis.
In altero significatione apud Lucanum libro quarto:

Quidam hic haud postrema inter literatos notae uera lectionem esse uolunt. Si qua est uentura senect.

Hoc siquidem solo ciuili crimine belli
Dux causae melioris eris.

De Sin.

CAP. XXVI.

In And. act. 1
scen. 3.
In Phormio-
ne act. 5. sce. 4
In bel. Iugur.

Sin pro si, nūquam in prima parte collocatur, sed in se-
cūda, ubi ferē duorū est oppositio, atq; hoc siue uocall
sequēte, siue consonante. Terēt. Si illū relinquo, eius ui-
tē timeo; sin opitulor, huius minas. Et alibi; Si hoc cele-
tur, in metu: sin patet, in probro siem. Nonnunquā Sin
unū reperitur, sed quod secūdi loci uicē obtineat: ut Sallu-
stius, Imperat, ut pretio, sicuti multa cōfecerat, insidiato-
res Masinise paret, ac maximē occultē: sin id parū pro-
cedat, quouis modo Numidā interficiat. i. Si potest, occul-
tē: sin nō potest, utcūq;. Quorūdā tamē usus est, ut dicāt,
Sin autē, p eo quod est, si nō, quasi in Sin, aut in Autē, sit
negatio. Mirarerq; de uulgo, nisi id apud quosdā praestan-
teis uiros reperirē. Quale est illud i Apocalypsi, Sin autē,
ueniā tibi cito, et mouebo cādelabrū tuū. Quū praesertim
paulō post dicatur, Si quō minus, ueniā. Ego uerō i utroq;
dixissem Sin minus; uel, Sin aliter. Et in Euāgelio: si ibi
fuerit filius pacis, requiescet super illū pax uestra: sin au-
tem, ad uos reuertetur. Et alibi, Si quidē fecerit fructum:
sin autē, succides illā. In quibus omnibus Graecē negatio
adesť. Seru. uult nonnunquā si accipi pro siquidē: ut ibi,
Georg. I. -Tua si tibi Menala curae, quod mihi minime placet.

De Quippe, Vtpote, Profectō, Vtiq; Nempē,
Nimirum, Sanē, Certē, CAP. XXVII.

Quippe, & Vtpote, Profectō, & Vtiq; Nēpe, &
Nimirū, Sanē, & Certē, uel Certō, similia sunt
quidē in significato, quā illud qd' modō dixi (de siquidē
loquor) sed ad hoc ipsum pxime accedūt praesertim duo.
Quippe, & Vtpote: q̄ licet uulgo accipiātur p certē, cui
non

nō omnino equidē repugno, tamē malim accipere pro cau-
satiuis: ut Quintilianus, Falsa enim est querela, paucissi-
mis hominibus uim percipiēdi quae tradatur, esse conces-
sam, plerosq; uerō labore, ac tēpora tarditate ingenij per-
dere: Nam cōtrā plures reperiās, & faciles in excogitā-
do, et ad discendū prōptos. Quippe id est homini natura-
le. Ac sicut aues ad uolatū, equi ad cursum, ad seuitiā fe-
re gignūtur: ita propria nobis est mētis agitatio, atq; so-
lertia, unde origo animi caelestis creditur. Atq; licet hu-
iusmodi dictiones eodē tendāt, tamē usu disidēt, & quasi
diuerso itinere ad idē perueniūt. Vt enim p Quippe hoc
in loco rectē dicā siquidē, uel Nam, aut Nanq; uel Enim,
aliqua dictione antecēdēte, ad hunc modū, Id enim est ho-
mini naturale: ita rarius per Quoniā, quae coniunctio ha-
bet aliū suum usum, qui nulli horū alteri concedatur: ut in
hoc Tulliano exēplo, Quoniā utriusq; cōsilij causā P. C. Philip. I.
Probata uobis esse cōfido, prius quā de repub. dicere inci-
pio, pauca loquar de hēsterna M. Antonij iniuria. Hoc
idem per Quippe sic dicā: Prius quā de republ. dicere
incipio P. C. pauca loquar de hēsterna M. Antonij iniu-
ria: quippe probata uobis esse cōfido causam utriusq; con-
silij. Vel, Quippe quū probatam uobis esse confidā. Vel,
Quippe qui probatā uobis esse confido, uel confidā. Huic
similimū est Vtpote, praeter quā primo modo. Non enim
habet suum uerbum: quale foret, Vtpote id est homini na-
turale. In ceteris omnibus usum eundē habet. Plin. de Na-
tura ali historia, Vtpote quū quidam annuo, & biennij spa-
tio durauerit. Cic. ad Atticiū. Me incōmoda ualetudo, qua
iam emerferā, utpote quum sine febris laborassem, tenuit.
Idem ad eundem: Ea nos (utpote qui nihil cōtemnere sole-
mus) nō pertimescebamus. Et in Philipp. L. quidē frater
i 3 eius,

eius, utpote qui peregrè depugnauit, familiã ducit. Sallu-
stius in Catilinar. Antonius procul aberat, utpote qui ma-
gno exercitu locis æquioribus expeditos in fugã sequere-
tur. Hic subiunctiuo, ille indicatiuo usus est. Nonnunquã si-
ne Cũ, et sine relatiuo reperitur, & nescio an frequẽtius,
cuiusmodi esset hoc: Antonius aberat à bello, utpote æger
ac iacēs in lecto. In qua forma etiã reperitur Quippe: ut
Quintil. Si alienũ, & ignotũ, tamen quæ cõmunis omnium
mortalium, quippe sub uno parẽte naturæ cognatio est, ho-
minẽ cibo fortè iunxisset pœna dignũ: uiderer seruasse pe-
riturã animã. Tit. Liu. lib. 111. Notã iudici fabulam peti-
tor, quippe apud ipsum autorẽ argumẽti pagit. Profe-
ctõ autẽ, & Vtiq; sine dubio affirmat: scã hoc secundũ mũ
quã, aut ferè nõquã apud Cic. apud posteriores si equẽ
ter: ut Quintil. Sed solẽt huiusmodi negotiatores aliquã
propriũ, ac priuatũ stipulari, utiq; quũ alienã rẽ uendũ.
Quod nõ ita solet ad responsonem adhiberi, ut illud alte-
rũ: ut Cic. Quis hæc renũtiat? is profectõ, qui interfuit. Li-
cet idẽ facere per Certẽ: ut idẽ, Tantã sollicitudinem bono-
rum, tantũ timorẽ omnium in quo meminimus? certẽ in nul-
lo. Et per Nimurũ: ut Quintil. Demus id quod nullo modo
fieri potest, idẽ ingenij, studij, doctrine, pessimo atq; opti-
mo uiro, uter melior dicetur orator: nimurum qui homo
quoq; melior. Sed usitatũ omnium maximẽ est Nempe: ut
Cic. Apud quẽ hæc dico? nẽpe apud eũ, qui quũ hæc sciret,
me tamẽ antequã uidit, Reip. tradidit. Nonnunquã sine
interrogationẽ. Horat. enim quandã satyram sic inchoat:
Nẽpe incõposito dixi pede currere uersus Lucilli. Et Pet-
sius: Nẽpe hoc assidue, dixit. Quintil. quoq; inquit: Nem-
pe enim in hoc plurimũ laboris exhausimus, ut rhetoricẽ
ostenderemus bene dicẽdi scientiam, & utilẽ, & artẽ,
& uir

Saty. 10. lib. 1.
Saty. 3.

& uirtutẽ esse. Sanẽ tũ affirmatiuẽ sumitur: ut, Ita sanẽ,
Sanẽ uerõ. Tũ pro ualde: ut, Homo sanẽ nobilis. Interdũ
cũ superlatiuo: ut Suet. de uita Cesaris: Bellum sanẽ diffi-
cilimũ gestit. Tũ permissiuẽ, quoties aliqd aduersario tri-
buimus: ut, Sit sanẽ ut ais. Vt Quint. Tulerit sanẽ filius no-
ster meritõ pœnas, dederit spiritũ supplicio: nihil de præ-
terito loquamur. quasi, Esto, ita sit ut uis. Certẽ mõ affir-
mat, mõ p saltẽ accipitur: ut, Nõ potero tãgere? certẽ po-
tero uidere. uel, At certẽ. Ideo dixi q; p saltẽ accipitur,
q; hanc eandẽ sententiã nihil differre puto ab ea, quæ est,
Nõ potero tãgere? saltẽ: uel, at saltẽ potero uidere. Adiu-
gitur autẽ illud At, quo mõ iungitur Sed, cũ tamẽ, licet al-
terũ corũ sufficeret. Significat enim nonnunquã At, idẽ
quod Saltẽ, ut in illo Vergiliano: At Mesapus erit. Certẽ Aeneid. 11.
cõiuncta cũ coniuuisione Et, semper affirmat: ut Cice. Et
certẽ contra Cesarẽ est ingressus armatus. Apud Quint.
Et sanẽ, frequenter: ut lib. 1. Et sanẽ quis concipiat uel de-
clamantis habitũ, uel orãtis uocẽ, incessum, pronuntiatio-
nem, illũ deniq; animi, & corporis motũ? Certẽ cõiuncta
cum Scio, simulibusq; uerbis solet mutare e in o, ut Certõ
scio: sicut dicimus Manifestõ scio: pro manifeste: Apertõ,
pro aperte: Liquidõ, p liquidẽ: Tutõ, pro tutẽ et similia.

De Vr.

CAP. XXVIII.

Vt, pro quippe, siue p utpote accipitur, sequẽte rela-
tiuo. Vt Quint. Quũ me, ut cuius (interiecto mari)
non fortunã quisq; nosse, non natales, nõ patrem poterat,
una tamen res faceret apud quosdã miserabilẽ, quõd uide-
bar inique cõparatus. Et alibi: Iã illud diximus, quãtõ plũ
mitoris & cultus demonstratiuæ materiæ, ut ad delectatio-
nem audientiũ cõpositæ, quã quæ sunt in actu, & cõten-
tione suasoriæ iudicialesq; permittant. Vbi est Vt, licet
i * pone

Lib. 10. cap. 1.
In eod. lib. &
cap.

Cic. de Sene-
tute.

De cla. orat.

Ibidem.

ponere Quippe, uel Vtpote. **Quin.** Vt, frequenter utitur. Vtpote, aut raro. Et alibi: Nec ignoro igitur, quos trāscō nec utiq; dāno, ut q dixerim esse in omnibus utilitatis aliquid. Et alibi: Theopōpus bis p̄ximus, ut in historia p̄didis minor, ita oratori magis similis, ut qui anteq̄ est ad hoc opus sollicitatus, diu fuerat orator. Aliquādo accipitur quasi p̄secundū: ut Cic. Qui sermo, quae p̄cepta, quāta notitia antiquitatis, sciētia iuris, augurij, multa etiā in homine Romano litera. id est, secundū id quod solēt scire Romani. Et alibi: Posteaq; Clis̄t benē multū ut tēporibus illis ualuisse dicendo. id est, secundū illorū tēporū eloquentiā. Et iterū: Deniq; hunc proximo seculo Themistocles infecutus est, ut apud nos per antiquus, ut tēporibus illis, non ita sanē uetus. Et iterū atq; iterū in eodē Bruto: Fuit, ut temporibus illis, Luculētus: erat cum literis Latinis, tum etiā Græcis, ut tēporibus illis eruditus. Erat etiam in primis, ut temporibus illis, Græcis doctrinis institutus quorū utriusq; orationes sunt, ut Asiatico genere, laudabiles.

Quibus cum literis iunguntur Ab, & Abs. CAP. XXXI.

AB, cum duabus liquidis, & cū i, quando fit cōsonans, adiungi solet: ut, Ab lege, ab legatis, ab literis, ab rege, ab rogo, ab re, ab Ioue. Abs uerò cum t, ut Abs te, abs Tito: interdum uerò cum q, ut Terentius: abs quiuis homine, cum opus est, beneficium accipere, gaudeas.

In Adel. act.
1. scē. 3.

De Continuo, Protinus, Statim. CAP. XXXI.

Lib. 3.

Continuo, Protinus, Statim, qd significēt, notū est: quibus addita negatione, significatio fit qualis. Nō idē: ut de Orat. Cic. Ac si illa seditiōes saluti huic ciuitati fuissent, nō cōtinuō si quis motus populi factus esset, idē. Norbano in nefario crimine, & fraude capitali esset ponēdū. **Quin.** Non autē ut quicquid p̄cipue necessariū est, sic

Lib. 10. cap. 1.
circa prin.

ad

ad efficiendū oratorē maximū protinus erit momenti. Et iterū: Neq; id statim legenti persuasum sit, oia quae omnes autores dixerūt, utiq; esse perfecta. Eādē uim obtinet interrogatio, quā negatio: ut idē, Continuo ne sit ille stultē cogitauit, nobis quoq; stultē dicendū est, id est, num ideo? Cuius significationis mutata hęc causa est, q non planē recessū est à prima illa eius, et naturali: quasi dicatur, nūc aut, nō propter hanc solā, & se primò offerentē rationē. Seruius non est usus hac re elegāter in ea parte, ubi abest negatio: nō quia mulier, statim & ancilla: si autē ancilla, statim & mulier est. Tollendū enim erat posterius statim. Protinus (ut interpretor) pro simul, siue etiā aliquādo accipitur: ut Verg. - **Quin.** ptinus omnē Perlegerēt. **Quin.** Aeneid. 6. Traxerat ex firmitate mētis magnā protinus & in membra constantiam. Etenim quod statim fit, quasi simul fit.

De Tantum abest, Tantumque non. CAP. XXXII.

Tantum abest, aut unū Vt, post se habet, aut duplex. **Vnū** sic: Cic. de Offi. Tantū abest ab officio, ut nihil officio magis possit esse contrariū. Idē pro Marcel. Tantum abes à perfectione maximorū operū, ut fundamenta nondū quae cogitas, ieceris. Duplex sic: idē pro lege Manilia: Tantū abest ut aliquā bonam gratiā quae sisse mihi uidear, ut multas etiā simultates, partim occultas, partim apertas subeundas mihi esse intelligā. Quem modum loquendi à Græcis mutuati sumus. Hos autē duos, quos attingi modos, idē significare ex hoc liquebit, quod alterū in alterū conuertere licet: sic, Tantum abest, ut officium sit, ut nihil officio magis possit esse contrariū. Item, Tantum abes ut maxima opera perfeceris, ut fundamenta nondū, quae cogitas, ieceris. Rursus, Tātū absum à cōparatione alicuius bonae gratiae, ut multas etiā simultates, et cetera

i s Quin

in caeco funda
menta

Quin quò planius huiusmodi orationis sensus patefiat, resoluanus per Non solui, ut, Non solum aliquã gratiã quassisse nõ uideor, sed etiã multas, & cætera. Itẽ, Nõ modo officium non est, uerũ etiã nihil magis officio potest esse contrariũ. Et, Non tantũ abes à perfectione maximorũ operũ, sed fundamenta quoq; nõdũ, quæ cogitas, iecisti. Potest et in nedũ resolui, ut supra docuimus: sed hoc facient dum legentibus relinquimus. Aliquãdo Tantũ abest, et sine geminatione illa, et sine ablatiuo reperimus, sed perquam rarò: ut in Callidiũ Cic. Tantũ abest ut inflammaret nostros animos, somnum isto loco uix tenebamus. Apud Quint. hæc exẽpla nõ inueni, sed tale genus loquẽdi: Si ultra hostiũ affectus, qui casos acie sepe tumularunt, ultra tyrãnos, ultra latrones, parũ habet nõ sepelire, nisi aliorũ quoq; officia præciderit, tantũq; nõ petita ex fluctibus aqua restinguit ignẽ. Et alibi: Hoc triste spectaculũ, et tantũ nõ ipsi qui fecerat miserandũ. Et iterũ: Tantũq; nõ durum, ac rusticũ, & parũ meretricijs artibus queratur educatum. Id est, tantũ abest ut restinguat ignẽ: tantũ abest ut ipse misereatur, tantũ abest ut queratur durũ, ac rusticũ, ac parũ meretricijs artibus educatũ. Valerius in primo: Tantũ nõ suis manibus deducit siue propẽ adesset uel propẽ est. Id quod etiam è Græco sumus mutuati.

In Bruto.

Declam. 6.

De Simul, Vnã, pariter. CAP. XXXIII.

In proem. Instit. orato.

Simul geminatum non memini me reperisse apud Cic. Apud posteriores sepe: ut Quin. Simul ut pleniore obsequio demererer amanti simos mei, simul ne uulgarẽ uitiã ingressus, alienis demum uestigijs insisterem. Verg. Obstupuit simul ipse, simul uulsus Achates. Et iterũ. Accelerat simul Aeneas, simul agmĩna Troum.

Aeneid. 1.

Aeneid. 5.

Cic. tamen rarò pro Simul dixit Vnã, in Verrem adione secun

secunda: Vnã & id, quod facio, probabit: unã & in hac causa profectò neminem præponendũ mihi esse existimabit. Simul non geminatum, & pariter, apud Quintil. sepe: ut, Homo fortis simul & sapiens: uel, Homo fortis, pariter & sapiens. Rarò cum Et geminata: ut Horatius, Aut simul & iucũda, & idonea dicere uita. Cic. pro Rosc. Perditissimi est igitur hominis simul et amicitia dissoluere, & fallere cum qui laesus non esset, nisi credidisset.

De Art. poet.

De Nudiustertius, Nudiustertius, Pridie, & Postridie. CAP. XXXIII.

Nudiustertius, & Nudiustertius, nec ultra progressur sicut Biduo, Triduo, Quadriduo: & Binoctio, et Trinoctio, Quadri-noctio, et nõ amplius: nisi putamus sine menda scriptũ esse in Philipp. Nudiustertius decimus. Plautus (ut solet) licenter inquit, nudiustertius, quartus, Quintus, sextus, septimũ, octauus, et adhuc deiceps: ut etiã ad mille simũ fuerit processurus. Sed cur quẽadmodũ habemus Biduo, et Binoctio, nõ etiã habemus Nudiustertius, nepe quia adest aliud uocabulũ, & quidẽ magis propriũ, quod est, Heri. De die autẽ, qui præcessit heri, dicimus Nudiustertius: & de superiore adhuc, Nudiustertius: scilicet nõc die tertio, uel quarto. De sequenti, Cras: de huic proximo, Perẽdie. Cic. ad Attic. lib. xii. Scies igitur cras ad summũ pendie. Vnde dies perẽdinus, dies abhinc tertius. Cas. in Cõmentar. Qui, si per te liceat, perẽdino die cũ proximo hybernũ coniuicũ, cõmunem cũ reliquis belli casum sustineat. Et Comperẽdinare, differre in longum de die in diẽ. Pridie, et Postridie simul inã obtinẽt significationẽ ei, cuius sunt Heri, et Cras. Est eni Pridie, quasi heri, nõ tamẽ presentis diei, et Postridie quasi cras, non presentis diei, sed cuiusdam alterius, aut præteriti,

Epist. 26.

aut

aut futuri. Præteriti, sic: Pridie quàm intrarè mare, lux serena fulsit. Futuri sic: Pridie quàm intres patriã, sacrificiũ facito. id est, die præcedenti, quo aut mare intrasti, aut patriã intrabis. Itẽ postridie quàm pater mortẽ obiit, epulũ feci. Et, Postridie quàm uxorẽ duxero, nauigandũ mihi est. Vel cũ genitiuo sic: Pridie illius diei. & Postridie illius diei, quo aut hæc feci, uel faciã, Vel sine Quã & sine diei, sic: Venit ad me Chremes postridie clamitãs. supple illius diei, quo hæc gesta sunt. Et, Cũ intrauit urbẽ, aut diu hominẽ pridie recessisse. Dicimus tamẽ, Quũ has literas dabã, erat pridie Calẽdas Augusti; uel, postridie Nonas; & hodie est pridie ludorũ Circẽsium: cras erit postridie mundinarũ. Refertur enim tale tẽpus non ad hodiernũ crastinũq; diẽ, sed ad aliũ quẽdam, ueluti ad eum, quo hæc literæ legentur. Ideoq; errauit, qui scripsit sic: Quũ Romæ domũ eius loquẽdi gratia adisẽ, orauit me, dicẽs, Postridie ad me redeas: Dicendũ erat, cras; aut sic, Postridie ut redirẽ orauit. Rursus nõ rectẽ dixisset sic, Cras ut redirẽ orauit, sed Postridie. Atq; ut nõ dicimus Nudiusscandus, ita nec Secũdo Calẽdas, secũdo nonas, secũdo Idus: sed Pridie Calẽdas, Pridie nonas, Pridie Idus. Itẽ, ut non dicimus Nudiussprimus, ita ne primo quidẽ Calend. primo Nonas, primo Idus: sed Calẽdis, Nonis, Idib. Præterea ex his duobus alterũ format ex se denominatiuũ, alterũ uerò minime. Ex Pridie fit pridianus, ex Postridie nõ fit postridianus, aut in usu nõ est: sed pro eo abutimur Crastinus, per quod significatur non modò dies sequens hodiernum, sed etiam quẽlibet alium. Verg. Georg. primo:

Sin uerò ad solem rapidum, lunasq; sequentes
Ordine respicies, nunquã te crastina fallet
Hora, neq; insidijs noctis capiere serena.

Eodem

Eodem quoq; modo abutimur Hesternus pro pridianus. Teret. Ex iure hesterno panẽ atrũ uorent. Cicero: Vide re uideor alios intrãtes, alios exeũtes, quosdã ex uiuo uacillãtes, quosdã hesterna è potatione oscitantes. Nõ de hesterno die loquitur, quia (ut sic dicã) ab illo heri nõ fuerat factum, quum hæc diceretur. Utimur frequẽtius hoc per abusione, quàm illo naturali, & proprio, quo & ipso frequẽter utimur. Sueton. in uita Tiberij: Solẽnibus ipse cœnis pridiana sepe & semesa obsonia apposuit. Itẽ in uita Caij: Marcete adhuc stomacho pridiani cibi onere. Bartolus cũ leguleis suis accipit Postridie, pro post tres dies: unde cõsequẽs fuit dicere, Pridie p̄ eo quod est, prioribus & proximis diebus. Nã ita uulgò loquuntur, Pridie emi domũ, quum dicendũ sit Nuper, de quo nunc disseramus.

De dudum, Nuper, & Pridem, compositisq;.

CAP. XXXIII.

Dudum, & Iandudũ, de paruo tempore unius horæ, aut semihoræ, aut duarũ horarum, aut certẽ breuissimũ temporis; Nuper siue Pridẽ, & Iampridẽ, de longiore tempore, decẽ, aut uiginti dierũ, aut mensis mensiumue, & nonnunquã annorũ, pro conditione materiæ. Itẽ Dudum, & Nuper, seu Pridẽ, de re, siue actione, quæ nõ insistit, sed statim trãsit. Iandudũ, & Iampridem, de re, siue actione, quæ insistit, & immoratur. Illa præteritum utiq; postulant, hæc frequẽtius præsens, nonnunquã etiã præteritũ. Dudũ intrauit, et, Iandudũ te expecto. Id est hora, aut semihora est. uel duæ, uel tres, uel (ut multũ) quatuor ex quo intrauit, & ex quo te expecto. Sed ipsa actio intrãdi nõ insistit, sed statim desinit: secus autẽ expectãdi actio. Itẽ Nuper ex Sicilia redij: et Iampridẽ ex Sicilia absũ: uel, Iampridẽ ex Sicilia redij: id est, superioribus diebus, mensibusue

In Eunuchos
act. 5. scen. 4.

cap. 34.
cap. 56.

sibus ue ex Sicilia redij: & iā multi dies sunt: uel, aliquot mēses, ex quo absum ex Sicilia: uel, ex quo ex Sicilia redij. hic continuatio intelligitur tēporis, illhic minime: hic significatur mora, qua ī hoc loco immoratus sum: illhic mōmentū illud applicationis. Ceterū quia dixi Nuper, et Iā pridē nō modo mēses cōpleti, uerū etiam annos pro conditione materiae, tale exēplū sit: Nuper inuēta est machina, quā Bombardā uocat: id est, nō multo tēpore ab hinc. Iam pridē bōbarda in usu est, hoc est, iam aliquāto ab hinc tēpore in usu est. Cic. de Diuinat. Neq; ante philosophiā patefactā, quae nuper inuēta est, hac de re cōmunis uita dū bitauit. Idem de Amicit. Neq; enim assentior his, qui nuper hac differere cōeperūt, cum corporibus simul animas interire, atq; oīa morte deleri. Quid attinet plura hic exemplā repetere, quū nemo aliter locutus sit? Forsā aliquādo poēta, apud quos legimus Iā dudū pro cōtinuō, sed fere in psona loquēte, & alios ut maturent hortante: ut Verg.

Aeneid. 2. Iā dudū sumite poenas. Rarius Iā pridē: ut fecit Lucanus.

Lib. 1. Tollite iam pridem uiscerica, tollite, signa.

Nisi Iā pridē uiscerica dicamus. Quare Boethius uidetur male uoluisse imitari unū locū M. Tullij in rhetoricis, dicentis: Aliquādo respondendū est primum his, quae aduersarius nuperime dixerit, quū in commentarijs dialecticis inquit: Hoc autē quod nuper diximus, quū dicere debuisset ultimō, aut nouissimē, aut postremō, aut proximē. In Saturnalib. quoq; Macrobius Iā dudū, inquit, haec quaestio

Cap. 1. de icu ab Aristot. & proposita est, et soluta. Quū dicere debuisset Iam pridē, aut potius, Iā olim. Plin. etiam maior (si uerē scriptū est) lib. xxiii. sic inquit: Somno accommodatis ac securitatibus, Iamq; dudū hoc fuit, quod Homericā illa Helena ante cibum ministravit. Et iterum lib. xix. Iā dudum

dudum ex eadem Hispania Zelicū uenit in Italiam plagis utilissimū. Et Liu. lib. xli. In eo captiuorū numero fabri qui dudū suere assueti apud Pecos mercede opus in arce Locrorū facere. Pridē autē, & nuper idē significant. Est autē Nuper nō longo tēpore à nunc, interdū nō lōgo tēpore à tūc: ut Curtius, Qui nup ab Alexandro missi erāt. Titus Liuius: Tunc haec ipsa indignitas agebat animos, nō in retinēdis modō publicis agris, quod ut teneret, pertinacem nobilitatē habere, sed ne uacuum quidē agrū nuper ex hostibus captū plebi diuidere. Cic. de Orat. lib. ii.

Quā multa de balneis, quas nuper ille uendiderat. Pridē uerō rarum est. Plin. lib. vii. naturalis historiae: Ipsi uerō pridē uidimus eadē ferme omnia praeter pubertatē in filio Cornelij Taciti equitis Romani. Paulus Iurecōsultus: Et non est mirū, si peculium quoq; defuncti pridem filij deferretur patri. Vlp. Tenetur eum ordinē tenere, quem pridem habuit. Modestinus: A literis pridem sibi editis. Saepius cum negatione, & cū Quam, & cum Ita. Plin. lib. xv. Medica nō pridem uenere in Italiā. Cic. pro Rosc. Comædo: Quam pridem nomen Fannij in aduersaria detulisti? Idem in Brut. Fuit enim regnante iā Græcia, nostra autē ciuitate non ita pridem dominatu regio liberata. Papinianus: Idem in uestigalibus non ita pridem constitutum est, ut sui temporis singuli periculum praestarent. Idem intelligitur in dudum, quod in pridem: ut quā dudum hic sedes: respondebis, non ita dudum, uel iam dudum.

De Olim. & Diu, eorum que compositis. CAP. xxxv. Olim, & Iā olim, siue Olim iā, Diu, & Iā diu, et Tandiu, habēt aliquid cū superioribus affinitatis. Quorum primū apud Cic. rarissimum, apud Quint. frequens, qui lib. viii. sic ait: Sed in foro tamē illam iam facilitatem olim

Cap. 16

Cap. 14. de diuersis malorū generibus loquens,

olim desideramus. id est, iam olim. Et alibi: Olim iam imperator inter fulgētis uirtutes tuas liuor locum querit. hoc est, iam olim: quod est, iam à lōgo tempore. Olim pro futuro non apud poetas tantum, ut Vergil.

Aeneid. i. Hunc tu olim caelo spolijs Orientis onustum
Accipies, sed apud oratores quoque: ut idem Quint. Sūt
clari quoque; hodie eiusdem operis autores, qui olim nominabuntur. Poetae etiam pro aliquando: ut idem Verg.

Georg. i. Ac olim seras posuit quā uinea frondes. Nomnunquā
etiā pro iam dudū accipitur: ut Curt. lib. viii. Olim enim uero mero sensibus uinctis, ex lecto repētē cōsurgit. Diu uerò nihil aliud significat, nisi per longū tēpus: Diu nauigauit, diu equitauit: nō autē, Diu recessi, aut diu equū ascendi. Sed nuper recessi, aut dudū, & Dudum equū ascendi. Quidā tamē, sic loquūtur: Iandiu est quod recessi, ut etes aduerbio p nomine. Eadē ratio est in Iandiu, & Tandiu. Ideoque; cauēdū est, ne uerba quae momētaneā actionē significant, his aduerbijs applices: quale est, Iādiu publicauit opus: Iādiu duxi uxore; sed Iampridē: licet rectē dicatur, Iandiu est opus publicatū, & Iādiu uxor mihi ducta est: nō aliter, q̄ si dicatur, Opus iādiu est publicatū, adhuc tamē elimare nō desino: & Vxor mihi iandiu ducta, adhuc tamē uirgo est. Significatur enim hīc cōtinuatio tēporis, quo opus quidē publicatū est, uxor uerò ducta manet, ac perseuerat: q̄d in illo superiore nō fit. Ideoque; Tuba dudū, aut iandudū sonuit: non iandiu sonuit, Iandiu mortuus est, non iandiu animam emisit, sed Dudū, & idem in ceteris.

De Velut, Sicut, Quasi, Tanquam,
& similibus. CAP. xxxvi.

Velut, et Veluti, et Vti, tria haec similia sunt in significatione illis tribus, Quasi, Tanquā, Ceu, quā alijs tribus;

tribus, Sicut, Sicuti, Vt. Ea enim sex superiora imaginē inuunt, haec tria posteriora similitudinē: quāquam Vt, potest uideri generale, & cōmune cū omnibus, nec non Vti, cuius proprie significatio est, quae Vt. Tu irasceris tanquā leo, quasi canis, uelut ursus: est metaphora. Tu irasceris sicut, uel sicuti leo: cōparatio est. Ibi enim dico te leonē, hīc aut leoni simile: quod hinc probatur, quod illud resoluitur per uerbū substantiuū, hoc per idē uerbū. Tu irasceris tanquā leo: id est, tanquā leo esses. Irasceris sicut leo: id est, sicut leo irascitur. Atqui quomodo hoc ipsum probatur, & ita haec orationes resoluātur potius, quam ē cōtrario? Nempe quod cū huiusmodi uerbis coniunctas inuenimus: ut, Tu incedis uelut esses rex. nō autē, sicut esses rex. Rursus, Tu incedis, sicut incedit rex. nō autē, uelut incedit rex. ita in similibus. Ego sentio sicut Plato, supple sētīt: nō, sicut Plato essem. Ego dico sicut antea, supple dixi: nō, sicut antea fui. Possunt tamē illa, quae dixi, resolui p idē uerbū, sed nō in indicatiuo: ut Tu incedis, uelut icederet rex. Ad eō illa, quae habēt praepositionem, uix aliter resolui possunt. Ego uenio ad te tanquā ad Deū: non est dicendum, tanquā Deus esses, sed tanquā ad Deum accederem. Denique haec subiunctiuum postulat, illa indicatiuū. Seruius pro Sicut posuit Velut, x i. Aeneidos: Nā diadema, uelut aliarū Italarum gentium reges, non habebāt. Si uelim afferre exempla uentiuū, plura possem ineleganter dicta: sed unum interim afferā, qui ita ē Graeco interpretatur: Nā ueluti iustū est in eos animaduertere, qui aliq̄ perperā patrarūt: ita his, qui nos beneficio fouerūt, referre gratiā decet. Veluti pro Sicuti posuit. Sed deceptus est, quia Graeci ista nō distinguūt. Aliquādo ne nos quidē distinguimus, utiq; cū quaedā enumerātur, postea aliquid exēpli subiungimus: ut apud

Seu. in illud II. Aen. Et sellam regni, trabeamque insignia nostri.

Ciceronem Officiorū primo: Tamen ex singulis certa officiorū genera nascuntur, uelut ex ea parte, quae prima descripta est. Idem de Natura deorū: Aut quid tam temerarium: tamq; indignum sapientis grauitate, atq; constantia, quā aut falsum sentire, aut quod nō satis exploratē perceptum sit, & cognitū, sine ulla dubitatioe defendere? uelut hac questione. Plinius naturalis historiae libro sedō: Praeter haec inferiore caelo relatū in monumēta est, lacte, sanguineq; pluuisse, M. Attilio, M. Porcio cōsulibus: & saepe aliā carne, sicut L. Volunio, C. Sulpitio cōsulibus: ex eaq; non perputruisse, qd̄ nō diripuissent aues. Et iterū: Quidā uerō amnes odio maris ipsa subeūt uada, sicut Aretusa fons Syracusanus, i quo redduntur iacta in Alpheū, qui per Olympiā fluēs, Peloponnesiaco litori infunditur. In hoc igitur solo modo loquēdi, uelut cum Sicut similitudinem habet: cū reliquis illis, quae iā enumerauī, dissimilitudinem, quae nequaquam licet ponere in tali genere sermonis. Significant enim imaginem, id est, non ipsam planē ueritatem: aliquando tamen propē ipsam quoq; ueritatē, tum asseruando, tum uerō negādo: ut, Pater, tu non amas me quasi filium, imō te fili amo quasi filium. Ego nō amplector illū uelut filiu. licet mihi filius sit. Ille diligit me tanquam filium, licet non attineā. hīc planē imago est. Habet autem quasi quiddam propriū, quale est: Objicis mihi, quod uxorem repudiauērim, quasi tu idē nō feceris: uel, quasi uerō. Quae exempla nusquam non plurima sunt: Vt etiā accipi

Cap. 56.

Ca. 103. ciuid. li.

Aeneid. 1.

solet pro Vt, & haec duo, pro Quod. Vergilius: Nanq; uidebat uti bellantes Pergama circum, Hac fugerent Graij. Quintil. Neq; ego grauisimū patrem suprema sua iuueni iactasse crediderim, ut haec edē filium scriberet. Ceu, magis est poētarū, sed quo multi, & praesertim

praesertim Plinius utuntur. Quidam indoctē his temporibus utitur pro Sicut.

De Non quia. & Non quod, de Quia, & Vt Quia, & Vt quod. CAP. XXXVII.

Non quia negē hoc bene esse cōpositū, sed quia legē hanc esse componēdi in omnibus principijs recusem. Iterum idem Quintil. Et febrem quiete, & abstinentia, nō quia rationē uidebat, sed quia ualetudo ipsa coe gerat, mitigauit. Iterū: Quod ego non idcirco potissimū in hac parte tractare sum aggressus, quia nō in ceteris quoq; doctoribus idem hoc examinandū quā diligentissimē putem, sed quod magis eius rei necessariā mētionē facit etas ipsa discentiū. Iterū: Nō quia prodesse unquā satis sit, sed quia hoc prospicere debet, ne quid peius, quā fecerit, faciat. Ex his exemplis uidere licet, nunc bis Quia repeti: nunc unū Quia esse, & unū Quod: & ubi est Quia, sibi semel, bis uel posse esse Quod. Praeterea in secūdo membro nunc subiuuētū esse, nunc indicatiuū, nunquā tamē idē repeti uerbu, praesertim modo uerbi mutato, ut fecit quidam, qui ait: Nō quia amicus nō esses, sed quod ita amicus eras: Quā dicere debuisset, Nō quia non amicus, sed quia: uel, sed quod ita amicus esses. In quo illud obseruatioe dignū, de causa efficiēte dicēdū esse Quia, & Quod: de finali, Quod uel Vt: de duobus priorib. exēpla inspeximus, de posterioribus Cic. in Philip. Nō ut proficerē aliqd, siue non quō proficerē aliqd. Quidā ignari huius differētie, scribunt nō rarō Quō, pro Quod: ut apud eundē, & eodem in loco: Primum igitur acta Caesaris seruāda censeo, non quō probē, cū scribēdū sit Quod, pro eo, qd̄ est Quia. Quid signi: certē q; in altero membro est Quia, quū dicit: Sed quia rationē habēdam censeo pacis, atque otij. Et

Lib. 2. cap. 18.

nemini dubiū est, Quod, resoluti per Quia: & Quod, per Vt: & hoc in loco à Cicerone significari causam efficien- tem, cui competunt Quod, & Quia: non finalem, cui cō- petunt Quod, & Vt: quod liquidè probatur, quum in ea- dem sententia de utraq; causa fit mentio. Quale est, Non castigo te, quod odio habeā, sed quod meliorem efficiam. In primo membro est causa efficiens, in secūdo causa fina- lis. Mutemus iterū causas sic: Castigo te, nō quod odio ha- beā, sed quod amem. Rursus, Nō castigo te, quod uolupta- tem ex cōtumelia tua contraham, sed quod meliorem red- dam. Vbi est Quod, illhic posse poni Quia: & ubi Quod, illhic Vt, uel duplex, uel simplex, iam dictum est.

De facio ut, & Committo ut. CAP. XXXVIII.

Cicero de se- neſtute. Ad Herē. li. 3. In proœmio lib. 4. Inſt.

Inuitus feci, ut C. Flaminius de Senatu eijcerē. Et alibi idē Cic. Faciēdū puto, ut paucis rationē noſtri conſilij demus. Et Quint. Quod si nemo miratur poētas maxi- mos ſæpe feciſſe, ut in principijs operum ſuorū Muſas in- uocarent. Discrimen habet hic loquēdi modus ab altero. Alibi nāq; fit aliud propter aliud, ut quū quis inuigilat di- ligentius faciendæ mercaturæ, cur id faciat interrogatus, ut liberi mei honeſtius uiuāt, reſpōdebit. Aliud est ergo, quod ipſe facit: aliud propter quod hoc ipſum facit. Nō ita in exemplis à me modò recitatis. Quid Cato fecit, ut Fla- miniuſ eijceret de Senatu? Nēpe id ipſum quod fecit. Quid faciūt poēta, ut muſas inuocēt? Nēpe nil aliud, niſi q; mu- ſas inuocāt. Idē est igitur in genere huiſmodi principiuſ & finis: ſiue opera, & effectus. Idē fecit Cic. quodā in lo- co, i uerbo. Cōmitto: Qui ſecūdū naturā uiuere uolet, nū- quā cōmittet, ut alienū appetat: & qd' alteri detraxerit, ſibi aſſumat. Idē est hoc, ac ſi dixiſſet: Qui ſecūdū naturā uiuere uolet, nunquā alienū appetet, ut in ſuperioribus, Inuitus

Lib. 3. Offic.

Inuitus C. Flaminius Senatu cieci: & paucis ratio no- ſtri conſilij eſt reddenda: & ita in cæteris.

De Quod, & Quum. CAP. XXXIX.

Quod, & Quū, quiddā peculiare in oratione exhi- bent: ut in Bruto Cic. Augebat etiā moleſtiā, quod magna ſapientium, ciuiūq; honorū penuria iam in ciuita- te eſſet. Idem ad Planciuſ: Quo in periculo nonnihil me cō- ſolatur, quum recordor hæc me tū uidiſſe. Quid eſt, quod augeat Cicroni moleſtiā? aut quid eū cōſolatur? uel quod magna penuria ſapientum eſſet, uel quū recordaretur ſuæ prouidētiæ? Nēpe hoc ipſum, quod magna penuria ſapien- tum eſſet, & quod illud ſuū conſilium recordaretur. Idē eſt igitur id, in quo moleſtiā, conſolationem ue capit, & propter quod ipſam moleſtiā, ac conſolationem capit.

Epiſt. 14. li. 5. fam.

Qua de cauſa, Vt, Tamen, & ſimilia abiiciuntur, quandoque ab oratione. CAP. XL.

Sæpe admirari ſoleo, quod nunquā tibi grauē ſene- ſtutē eſſe ſenſerim. Quid miraris Scipio te nō ſenſi- ſe, quod ſentire nō poſſes? Quippe quod nūquā fuit. Mi- raris, quod nunquā ſenſeris me fuiſſe luſcū, qui nunquā fui? Mirādū potius foret, ſi ſenſiſſes me luſcū, aut graui- ter tolerantē ſeneſtutē. Verū ſic locutus eſt Scipio cum Catone, quaſi diceret. Miror ſeneſtutē tibi, ut ſentio, non eſſe grauē. Et alibi idē Cicero: Declarat autē ſtudiū belli- cæ gloriæ, & ſtatuas quoq; uidemus ornatu ferè militari. Nō q; uidemus, ſed ut uidemus, q; ſunt ſtatuae ornatu ferè militari, declaratur ſtudiū bellicæ gloriæ. Et alibi: Nō tā me iſta fama deleſtat, falſa præſertim, quā q; ſpero ami- citiæ noſtræ memoriā ſempiternam fore, pro eo, quod eſt, Quā quod amicitia noſtra (ut ſpero) ſempiterna erit. Et alibi: Nū etiā cōtēnitis, q; ſenſiſtiſ tam charā populo

Cic. in Cato. Maio,

Lib. 1. Offic. c. de magnani mitate.

In Lælio,

Philipp. 1.

Ad Heren, in
proem.

Cap. 18.

Romano Auli Hirtij uita fuisse: pro eo quod est, Quod
ut sensistis, tam chara uita Hirtij pop. Rom. fuit. Et alibi:
Et cō studiosius hoc negotiū suscepimus, q̄ te nō sine cau-
sa uelle cognoscere rhetoricā intelligamus, pro eo quod
est, Vt intelligo, non sine causa uis cognoscere rhetoricā.
Clytemnestram, quanquam is, quod dissimile non est,
cōposuisse orationē, quæ est habita cōtra Socratē, dicitur.
Nō est hoc, Quod cōposuisse dicitur orationē contra So-
cratē, simile illi, Quod laudauit Bustrim, & Clytemne-
strā, sed hoc ipsam, q̄ cōposuit orationē, ut dicitur. Nāq̄
dū fortius opus permisit etas, terrā manibus subegit, &
difficultatē labore perdomuit, & inuito solo nō nihil tamē
fecunditatis expressi, subintellige quāuis: sic, Quāuis se-
lum esset inuitū, tamē nō nihil expressi fecunditatis. Et,
In his pristinae fortunæ reliquijs miseris, & afflictis, tamē
haberet quosdā quorū animos ne supplicio quidē suo satia-
re possēt, id est, quāuis reliquie pristinae fortunæ miserae
sint, & afflictæ, tamē haberet quosdā, & c. Illud hoc loco
non omittamus, querentes ubi est quāuis, licet, etsi, quan-
quā, similiq̄, et tamē, unde incipiēda sit cōstrui oratio?
Vtrinq̄ prohiberis! Sed nimirū à uerbo cui adhaerebat ta-
mē, ipso tamē excusso: quod idcirco in ligatura, & quasi
iunctura orationis incertū est, quia oratio unde nō debue-
rat, inceperat. Vt, Etsi uereor iudices, & cetera. Quod
si à principali uerbo cōpisset, superuacūū fuisse in sere-
re tamē. Nūc igitur quū recte inchoatur, illā dictionē ut
superflua, quasi sanctam officio suo debemus abijcere.

De Duntaxat.

CAP. XLII.

Duntaxat, licet idē significet qd' solum, tamē ferē so-
let aliter i oratiōis serie disponi, nec recipere post se
illud

illud, sed etiam: ut solum, ut tantum, ut modō faciūt. Cicero
pro Decio tario: Quod ipsum etsi non iniquū est in tuo duntaxat periculo. Et de Oratore: Ita loquamur, ut ei trada-
mus ea duntaxat, quæ nos usus docuit. Quintilianus i unde
cimo: Ergo quū iudex i priuatis, aut præco i publicis dice-
re de cā iusserit, leniter cōsurgedū, tū componenda toga,
uel (si necesse erit) de integro inijciēda, duntaxat i iudicijs:
apud principē enim, & magistratus, ac tribunalia, nō li-
cebit. Paulo post: Narratio magis prolata manu, amūctū
recidentē, gestū distinctum, uocem sermoni proximam,
& tamen acriorem, sonū simplicē frequentissime postula-
bit in his duntaxat, qualia hæc sunt. Caius tamē, & Paulus
præter morē hac dictionē sunt usi. Alter enim ait sic: Fabros
lignarios dicimus non eos duntaxat, qui ligna dolant, sed
omnes, qui adificant. Alter sic: Quū tutor non rebus duntaxat, sed etiam moribus præponatur, in primis mercedes
præceptoribus, nō quas minimas poterit, sed pro facultate
patrimonij, pro facultate natalium cōstituet. Semel quoq̄
T. Linius lib. xlvj. Nec animū uobis duntaxat fidelē ac
bonū præstitit, sed omnibus interfuit bellis, quæ gessistis.

De Quandoquidem, Quando, Quatinus,

& Quatenus.

CAP. XLIII.

Quandoquidē, & Quando, idem significant: & si-
gnificant Quoniā. Cicero, et Vergilius frequentius
superiore utūtur, Quintilianus posteriore. Cicero igitur
de Oratore: Quæ sunt i hominū uita, quādoquē i ea uersa
tur orator, atq̄ ea est ei subiecta materia, oīa quæ sita, audi-
ta, lecta, disputata, tractata, cognita esse debēt. Vergilius:
Quandoquidem Ausonios coniungi fœdere Teucris.
Sine Quidē: Hic tibi (sabor enī) quādo hæc te cura remor-
det. & c. Mirorq̄, cur Priscian. illud Vergilianū Quādo,
Aeneid. 10.
Aeneid. 1.
Prisc. lib. 15.

k 4 pro

pro Aliquando exposuerit:

- Aeneid. 10. Aspera queis natura loci dimittere quando
 Sua sit equos. quod accipiendū est pro Quoniā: ut alibi:
 Aeneid. 2. -His se, quando ultima cernunt,
 Extrema iam morte parant defendere telis.

Lib. 12. cap. 1. **Quintilianus:** Quando igitur orator est uir bonus (is autē
 citra uirtutē intelligi non potest: uirtus etiā si quosdā im-
 petus ex natura sumit, tamē perficiēda doctrina est) mores
 ante omnia oratori studijs erūt excolēdi. Eiusdē significa-
 ti est **Quatinus** apud seculū duntaxat **Quintiliani**. Is ita
 ait: Sed quatinus luctus nostri in ius uocatur, et flēti dispu-
 tandū est, & orbitati suae mater irascitur, superemus, quā
 exorare nō possumus. Et eius discipulus **Plinius iunior**: Et
 quatinus negatur nobis diu uiuere, relinquamus aliquid,
 quo nos uixisse teste mur. Quatenus autē significat in quā
 tum, sicut **Eatenus intantum**. **Cicer. in Laelio**: Videndū est
 quatenus amicitiae tribuendum est. **Seculum** autē **Quinti-**
liani, quod dixi, à **Liuiio**, **Vergilio**, **Horatio** exordior: quo
 rum ultimus in Sermonibus sic ait:

Surrentina uasfer, qui miscet sece Falerna
 Vina, columbino limum bene colligit ouo,
 Quatinus ima petit uoluens aliena uitellus.

De Igitur, Ergo, Quare, Quamobrem,
 Quapropter. CAP. XLIII.

Igitur, atq; Ergo breuioribus adhibetur cōclusionibus:
Quare, Quamobrē, Quapropter, maioribus: nisi ita
 dicas, Nescio quare sic loquaris, Intelligo quāobrē sic fa-
 cias. Illud aut primū, qd protuli, sepe ad significandā con-
 iunctionē partiū orationis adhiberi solet, & ferē post ali-
 quam rē interiectam, quasi in hunc sensum, Ut autem con-
 tinuem; aut ut pergā ad sequētia, Ac ne sim lōgus in exē-
 plo,

plo, ut necesse foret, asseram breue ex poeta sumptum.
 Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum: Ver. eclog. 7.
 Post habui tamen illorum mea seria ludo:
 Alterius igitur contendere uersibus ambo Cœpere.
 Ergo, etsi rarius, tamē nōnūquā, & hoc modo usurpatur.

De Adeò, Vique adeò, Vsq; eò,
 & Tantum, CAP. XLIIII.

Adeò exponit pro ualde: ut Terēt. - Adolescētē adeò In Eunuch.
 nobile. Significat etiā Intantum, nonnunquā sequen- act. 1. scen. 2.
 te ut, nonnunquā non sequente: ut apud **Quintilianum**:
 Cuncta (si uidetur) iura percurrite, nusquā adeò pro nobis
 sollicita lex est, ut qd praestat extorqueat. Dedit cæco talio
 nis actionē, nō manus recusantis impellit: iniuriarum, cæ-
 dis agere permisit, sed non cogit inuitos: adeò penē leuius
 est ultionē perire, quā potestātē. Genus seruitutis est co-
 acta libertas. Hic eadē sentētia fuerit, si dixero: Adeò ut
 penē leuius sit ultionē perire, quā potestātē. Nā sepe hoc
 modo legimus adeò positū cum uno uerbo, non cum duo-
 bus, quale fuerat exemplum superius: ut apud eundem, At
 quum protinus respondēdū est, omnia parari nō possunt,
 adeò ut paulò minus promptis etiā noceat scripsisse, si alia
 ex diuerso, quā opinati fuerint, occurrerit. Licuisset hoc
 etiā sic dicere, Adeò paulò minus prōptis etiam nocet scri-
 psisse. Idem efficit usq; adeò, & usq; eò, ut apud eundem:
 Hinc rumor, & uana de se persuasio, usq; adeò ut illo disci-
 pulorū tumultu inflati, si parum à præceptore laudentur,
 ipsi de illo male sentiant. Sine ut, & per indicatiū apud
Ciceronē: Ne si quando ei dicēdum erit de iustitia, de fide, De Ora. li. ii.
 mutuetur à **Platone**, qui quū hæc exprimēda uerbis arbi-
 traretur, nouam quandam sinxit in libris ciuitatē, usq; eò
 illa, quæ de iustitia dicēda putabat, à uitæ cōsuetudinē, et à
 ciuita

ciuitatum moribus abhorrebant. Multi ad hunc ipsum modum usurpant Tantum.

De Quin, & Quinetiam. CAP. XLV.

Aeneid. 1.

Quin, pro Quinetiam, siue Atq; etiam. Vergilius. - Quin aspera Iuno, Quae mare nunc, terrasq; metu, caelumq; fatigat, Consilia in melius referet.

Quin, pro Ut non, ubi desideratur utiq; subiunctiuum uerbum, idemq; non principale: ut idem lib. III. Aeneidos: Hic tibi nequa morae fuerint dispendia tanti, &c. Et paulo post,

Quin ad eas uatē, precibusq; oracula poscas. Quin pro Cur non, semper interrogatiue, & per indicatiuum. Idē:

Ecolg. 1.

Quin tu aliquid saltem potius, quorū indiget usus, Viminibus, molliq; paras detexere iunco? Nescio quid uiderit Seruius, qui hunc locū exposuit per Quinetiam. Sed duo priores sensus uulgō sunt noti, in carmine, & in prosa frequentes, et obuij. De tertio asserā ex oratoribus quoq; exemplum. Cic. pro Rabirio: Quin cōpescitis istam uocem indicem stultitiæ, testem prauitatis?

Declam. 15. circa fin.

Quintilianus in paupere amatore: Quin potius iuuenis admittis consilij rationem?

De Secundum præpositione. CAP. XLXI.

Georg. 3.

Secundum, nonnunquam pro iuxta, & post. Vergilius: Saltibus in uacuis pascant, & plena secundum.

Declam. 1. Epist. 12. li. 4. Epist. 1a. Cic.

Plumina. - Quintilianus in pariete palmato: Tu iaces secundum occasionē, & expeditū tibi in proximo facinus est. Sulpitius: M. Marcellū post cœnae tēpus à Magio Chione familiari eius pugione percussum esse, & duo uulnera accepisse, unum in stomacho, alterū in capite secundum aurem. Hic iuxta significat. Itē quod ab altero secundū est, id iuxta

iuxta est, atq; post. Ideoq; Secundum pro post accipitur, quasi secundo loco. Idē Quintilianus in Gladiatore: Nā quod unū mihi secundū patrem fortuna uidebatur parasse præsidium, id ego sperare in illa sorte nō poterā. Cicero: Proxime autem, & secundū Deos, homines hominibus maxime utiles esse possunt. Idem appellat L. Amium, qui erat in situtus secundū filiā. L. Iuius lib. 1. x. Hetrusci bellī fama exorta est: nec erat ea tempestate gens alia, cuius secundū Gallicos tumultus arma terribiliora essent. Secundum etiam accipitur pro eo, quod est Pro: ut Secundum te litem do: Secundum me iudica: Secundum se iudicium des uult: id est, pro me, pro te, pro se. Et pro In: ut, Secundum quietem: id est, in quiete somni. Secundum autem Platonē, secundum Pythagoram, sensus hic notissimus est.

De Iam, & Iamiam. CAP. XLVII.

Iam, eleganter usurpari solet, aliquādo quasi pro Tūc: ut Cicero, ipsa uerba cōpone: et quasi coagmēta (quod ne Graeci quidem scilicet iurunt) iam neminem anteponas Catoni. Quintilianus: Quōd si satis prudenter ea uiderint, iam propē consummata fuerint præcipientis opera. Aliquando significat Præterea, quasi nodus quidam inter sententias: ut Vergilius:

Iam maris immensi prolem, & genus omne natantum, Iam uarias pelagi uolucres. Huiusmodi exēpla sunt crebra. Idem efficiet iunctū cū Vero: Iā uerō irribibus constitutis, &c. Iamā de futuro, palam est, quid significet: ut, Iamā aderit. Et de præsentī, licet ad futurum resoluatur: - Iamāq; manu tenet, et premit hasta, quasi nūc nūc tenebit. Nonnunquā figuratē per indignationē, miserationem uel accipitur: ut idē Verg. - Iamā nec maxima Iuno, Nec Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.

Cicer

Cicer. in Verrē: Iamiam Dolabella neq; me tui, neq; tuorum liberorum, quo te aliqui innocentem putant, casus mi feret. Quintilianus: Iamiam malo uenena, ferrum, subitos ictus, improuisamq; mortem: qui incestum non credit, torquere non debet: qui credit, statim debet occidere. Et hæc per indignationē. Per miserationē uerò, Sallust. in Iugurtha: Iamiam animo meo charissime frater, quanquam tibi immaturo, & unde minime decuit, uita erepta est, tamē laudandum magis, quam dolendum puto casum tuū. Per exhortationem quoq;: ut apud Quintil. Iamiam commilito quicumq; casus manet, etiamsi te Imperator damnaturus est, habes solatium, satius est, quam à patre occidi.

De Tantisper, Paulisper, Aliquantisper, Parumper, & similibus. CAP. XLVIII.

TAntisper, ferè postulat post se Dum pro Donec, siue Quandiu. Nam & Donec duobus modis accipitur. Dabo operā uoluptatibus donec moriar: i. usq; ad mortē. & Dabo operam uoluptatibus donec uiuo: i. quandiu uiuo. Eiusdē naturæ est Dū. Ideoq; in priorē sensu amat subiunctiuum: in posteriore indicatiuū more Donec: ut apud De Inuē. li. 2. Cic. Deinde est in carcerē deductus, ut ibi esset tantisper, dū culeus, in quē cōiectus deferretur, compararetur. Te In Heauton. act. i. scē. i. rent. Ego te meū esse dici tantisper uolo, Dum quod te dignum est, facies. Sunt tamē qui pro Tantūmodo accipiāt. Sunt qui etiam pro Interea. Cetera quoq; sic à Per, cōposita, ad tēporis breuitatē referuntur: Parūper, Paulisper, Aliquantisper. Sunt qui per imperitiam hæc accipiunt pro suis primitiuis, quæ sunt Parum, Paulum, Aliquantulum.

De ferè, & Temere. CAP. XLIX.

Ferè, significationē habet nō omnibus notā, nisi quādo significat Penē, cuius significatio est, Paulū absūt quin

quin: ut Penē, siue ferè in manus hostiū incidi, id est paulū absūt, quin in manus hostiū inciderem. Altera significatio est, quū subintelligitur aliqua uniuersalitas: ut Quint. Hæc sunt ferè emēdatē loquēdi, scribēdiq; partes, i. ferè omnes. Ideoq; ferè omnes adiūgitur: ut idē, Nam in omnibus ferè minus ualent præcepta, quam experimēta. Similiter de loco, de tēpore, similibusq;: ut, Vt tor ferè hac ueste in faciēdis sacris, i. in omni ferè tēpore. Ferè Romani orbem subegerūt, id est, ferè totum orbē. Ferè fit, ut iuuenes ament, id est, ferè ubiq;. Cuius significationis imperiti corruerūt illud Ciceronis de Amicitia: Memini illum in eū sermonē incidere, qui tū ferè multis erat in ore, id est, ferè omnibus. Pro Ferè accipitur Temere apud omnes post Ciceronem natos: ut Quintil. Illud ingeniorum uelut præcox genus non temere unquā peruenit ad frugē. Sunt enim quædā, quæ sequens, ac proximū M. Tullio seculum adiungēda existimauit: ut Procul dubio, Obiter pro specialiter, tali causa, uel pro statim: Quoties pro quādo. Nā Cic. ferè nunquā utitur, nisi addat toties. Citra pro sine: ut ibi, Plusq; si se pares, usus sine doctrina, q̄ citra usum doctrina ualeat, Interim pro aliquādo. Meo nomine, Tuo nomine, Hoc nomine, pro mea, tua, hac causa, siue hoc respectu: ut ibi, Minus est q̄ stendū meo nomine, quā quod illius gaudendū est. Et alibi: Ago quāno gratias hoc solo nomine crudelissimis factis, quod maximū facimus nō in prima eui mei parte posuerūt. Cicero rarissimē: ut in Bruto, At uerò in quā ego tibi Brute nō solū, nisi prius à te caueo, amplius eo nomine neminē, cuius petitio sit, petiturū. Et pro Sylla: Antū tātō imperio, tantāq; potestate nō dicis fuisse regē, nūc priuatū regnare dicis? quo tandē nomine? Sed hoc declinabile

Lib. 1. cap. 4.

Quintil. li. 2. cap. 6.

Quintil. in proœm. li. 6. Instit.

nabile est. Nunc autem de indeclinabilibus agimus, quælia & hæc sunt: Alioqui, Aliàs, Nihilominus, Super, & Supra, diuersus aliquantulum à Ciceronis usu. De qua differentia in commentarijs à me in huius orationes, & illius declamationes componendis differetur.

De Perinde, Proinde, Subinde, Idemdem, Iidem, & Item, CAP. L.

Perinde, flagitat post se Ac si, uel Atq; si, quum significatio eius sit Ita: ut, Fac perinde, ac si tua res esset: id est, ita quasi. Cū negatione uerò etiam Quam: ut Sueton. de uita Domitiani, Nulla tamè re perinde motus, quam re sponso, casuq; Aseletharionis mathematici. Quòd si nõ sequatur nec Ac si, nec negatio, accipietur pro æque: ut Eli nius Iunior, Fumus Virginij Rufi maximi, & clarissimi uiri, & perinde felicis. Pro ita, id est, multum: ut idem Suetonius de uita Galbæ, Quare aduētus eius nõ perinde gratus fuit. Proinde idè est quod Ideo, uel potius Ideoq;:

Lucret. lib. 4. Porro omnes quæcūque cibum capiunt animantes, ut sunt dissimiles extrinsecus, & generatim, Extima membrorum circum textura coæret, Proinde & seminibus constant, uariatque figura.

semper enim dependet à superiore sententia. Quidã, quorum est Lucretius, accipiunt Proinde in eam significationem quã dedimus perinde: ubi Proinde duas syllabas habere facit. Subinde reperitur pro, Inde, uel Deinde, Statim: ut Tit. Liu. lib. 111. Subinde acceptus à Publio Numitorio Spurius Oppius. Et Horat. ad Cel. epist. v. 111. li. 1. Si dicet rectè, primùm gaudere, subinde Præceptum auriculis hoc instillare memento.

Etiã pro Idemdem, siue Frequenter eam quod à interuallo: ut si iter faciès crebrò ad comitem respiciam, an me sequi possit, dicã, Subinde respicio. Cice. autè diceret Idemdem. Nam Subinde uti nõ solet, ne æquales quidem eius, Varro, Sallustius, Cesar: licet illi uantur Nonisimò pro ultimò, multiq; alij, quod Cice. non facit. Itidè, & Item, significatio

significat id, quod Similiter. Hæc omnia ab Inde cõposita Priscianus, multiq; alij pronũtiari uolunt accentu in antepenultima syllaba, qualia sunt (ut eidè placet) cõposita à Quando, Aliquãdo, Siquãdo, Nẽquãdo, Nunquãdo. Est enim hoc ulrimũ & ipsum cõpositum, ideoq; per n, in tertia litera scribendũ est, nõ per m, pro eo quod est Num aliquãdo. Est autè huius monosyllabæ significatio penè eadẽ quæ An, subintelligitq; utiq; negationẽ. Ut, Nũ ego te spoliãui? quasi dicat, Ego te non spoliãui. At quoties per negationẽ interrogamus, subintelligitur affirmatio: ut, Nõ ego te spoliãui? quasi dicat, Ego te spoliãui. Affirmatiua autè respõsio hæc propria est, Etiã. Ut uidiſti me hodie? si uidiſte, respõdere debeo, Etiã, uel Sic. Plinius ad Tacitũ: Studes inquam? respondit, Etiã. Vbi? Mediolani. Vulgò autem respondemus, Ita: neque hoc sine autoritate. Simo apud Terentium dicenti Dauo, Mihi nẽ respondit, Ita.

De Nunc. CAP. LI.

Nunc, solet usurpari sine significatione tẽporis: ut de Diuinatione Cicero: Quæ quidẽ multò plura uenerent, si ad quietẽ integri iremus: nũc onusti cibo, & uino, cõfusa, et perturbata cernimus. Et de Oratore: Et si in huiusmodi genere nihil esset nisi falsum, atq; imitatione simulatum, maior ars aliqua esset requirenda: nũc ego quid dicam? Et in eodem: Nam si ita diceres, & cætera. Nunc uerò fateris, & cætera.

De Bene, Male, Peius, Pessime. CAP. LII.

Bene, nõnunquã accipitur pro Valde: ut Cice. Habetis sermonẽ bene longum. Quintil. Quũ multa disertè, summisq; clamoribus, quæ neq; ad iudicẽ, neq; ad declamationem pertinẽt, decãtauerunt, bene sudãtes, beneq; comitati per forũ reducuntur, Huic simile quiddam habet Male, ut

Prisc. lib. 15.
Epi. 13. lib. 5.
Terent. in And. sc. 2. act. 5.
Lib. 1.
De Ora. li. 2. Lib. 12. cap. 8.

ut Comici frequēter utūtur. Male mihi timeo: pro eo quod est Valde timeo. Cicero in Bruto: Addebat etiā, idēq; ad rē pertinere credebatur. scriptores illos male multatos. id est, ualde, & quasi bene multatos, sed in malū illorū: ideoq; nō bene dixit multatos, sed male. Neq; id solū ī positiuo aduerbio, sed in superlatiua quoq; ut Pesimē multatos. Atq; adeo in cōparatiua, sed frequētius cū uerbo Odi: ut idē in Philip. Quo neminē ueterani peius oderūt. Peius, quasi magis, & ualidius. Idem ad Mariū: Oderam multo peius hunc, quā illum ipsum Clodium: illum enim oppugnaueram, hunc defēderam. Nec tantū per comparatiuum cum hoc uerbo, uerūm etiā per positiuum. Vt Terēt. in Adelpis: Illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia Propē est. tam male, pro eo quod est, Tam ualde. Per aliud autem uerbum, ut Ouidius Heroidum:

Peius adulterio turpis adulter obest.

De Super, Supra, Intra, Infra, Subter. CAP. LIII.

Super, & supra, licet in eodē loco sedere possint, tamē in hoc plerūq; differūt, quōd illud contiguū est, hoc interiecto spatio. Vt, Sedeo super lapidē, magis quā supra lapidē. Rursus, Aquila uolat, uel, nubes pēdēt supra nos potius, quā super nos. Nō tamē sic semper: ut apud Quint. Nec ulla est supra terras adeo rabiosa bellua, cui nō imago sua sancta sit. Et Liiii lib. XLIII. Vbi circa muros subter terrā p dies quindecim pugnatū est. Intra, & infra etiā differunt: quia Intra ad numerū, & spatiū refertur: ut, Intra uiginti dies: & Intra muros: nō autē infra uiginti dies: uel, infra muros. Infra ad dignitatē, et ad locū: ut, Infra dignitatē meā est: & Infra tectum, id est, subter tectum. Deniq; Intra habet relatiuum Extra: Infra uerō supra. Subter quoq; relatiuum habet Super: ideoq; ta etum rei

Epist. 2. lib. 7.
fam. epi.

Act. 4. sce. 1.

Epi. Phæd. ad
Hippoly.

rei ferē significat. Vt, Hic urinator mirifice natat, duratq; subter aquam.

De Sicut, Ita, Itaque, & Sic.

CAP. LIIII.

Sicut, habet nonnunquam uenustatē magnā, atq; utilitatem in disponēdo, quoties antecedentem annectit cū sequente sententia: ut apud Quintil. Sunt & alia ingenita Lib. 1. proce. Quidē quæ adiuuāt, uox, latus patiens laboris, ualetudo, cōstantia, decor: quæ si modica obtigerūt, possunt ratione ampliari. Sed nonnunquā ita desunt, ut bona etiā ingenij, studiaq; corrūpant: sicut & hæc ipsa sine doctore perito, studio pertinaci legendi, scribēdi, dicēdi, multa, & cōtinua exercitatione per se nihil prosunt. Plin. li. VII. Ferūt Cap. 19. Crassum autē Crassi in parthis interēpti nūquam risisse, ob id ἀγέλασσοι uocatum, sicut nec fesse multos. Seruius grammaticus hac dictione et bene, et frequēter utitur. Possumus eodē modo, quo Sicut, usurpare duo alia, Quæ admodū, & Quomodo, aut si qd aliud est eiusmodi naturæ. Habet & aliā naturā Sicut, ut nō modo res similes copulet (quæ est frequētissimū) sed diuersas quoq; et sæpe cōtrarias: ut idē Quint. Sed hæc eloquēdi præcepta sicut cognitioni sunt necessaria, ita nō satis ad uim dicēdi ualent, nisi illis quædā facilitas, quæ apud Græcos ἔξις nominatur, accesserit. Quod licet dicere etiā per Vt, & quidē frequētius: ut idē, Quod ut optimū, ita longē difficilimū. Sed in hoc genere sermonis bonā sibi partē uēdicat illud, Ita. De quo hoc etiā addā. q. nonnunquā accipitur pro Itaq; sed hac differētia, ut nunquā ipsum antecedit in eadem sentētia altera dicitio. Cicero in Tuscul. Ita nobilissima ciuitas Græciæ, et olim potētissima sepulcrū cuius sui ignorasset, nisi ab homine Arpinatæ didicisset. Possumus p Itaq; sic dicere, Itaq; ciuitas, uel ciuitas itaq; eodē modo quo Sic, l pro

pro Sicq; Quintil. ubi de adolescente in opere duro, ac uirili se exercente dixisset, intulit: Sic effectum est, ut quemadmodum aliqui putant, posset citò militare. Accipitur etiam Ita pro ualde, ut Cic. Nec ita multò post edictū Bruti affertur et Casij. Quintilianus: Nec res est ita maligni temporis, ac laboris.

De Nam, Nanque, Nam quòd, Quòd autem, & Quòd uerò.

CAP. LV.

NAm, & Nanq; quiddam simile habent, quod Ita, & Itaq;: quippe cum Nanq; soleat & primū locū sortiri, et secundum, aliquādo etiā tertium: Nam, non solet, sed prima semper est diuisionū. Præterea hoc aliquādo accipitur, pro Autem, ad distinctionē sententiārum: ut in Sallustium Cic. Nam quòd in uxorem, atq; filiam meam tantū petulanter inuictus es. Idem ualet, ac si dixisset, Quòd autem in uxorem, & cetera: siue, Quòd uerò: ueluti sæpe incipere solemus, ut idem: Quòd autē scribis, quid de exitu belli sentiam, magis cōsiliū petere possunt, quam ipse alijs dare. Idem de Orat. Quòd uerò uiros bonos in re civili fieri putas, quia legibus & præmia pposita sunt uirtutibus, & supplicia uitij, equidem putabam uirtutē hominibus (si modò tradi ratione possit) instituendo, & persuadendo, non minus & ui, ac metu tradi.

De Iterum, Antehac, Posthac, Deinceps, & Rursus.

CAP. LVI.

Iterum, refertur etiā ad primam uicē, nō tantum ad posteriorē: nam, Iterum uoco te. i. iterata uicē, usitatum est. Iterum uocauit te. i. præter hanc uicē, minus est usitatum. Cic. pro leg. Manil. Quum tantam multitudinē cū tanto studio uideremus, quantam non iterum in eodem homine præficiendo uidimus. Antehac, & Posthac huic similia sunt: hoc est, ante hoc, uel post hoc tempus. Aliquando tamē

men reperimus Ante illud, uel Post illud tēpus. Sallustius: In Catil. Sic erat accensa libidine, ut sæpius peteret uiros, q̄ peteretur: sed ea sæpe antehac fidē prodiderat, creditū abiurauerat. Suet. in Domit. uita: Pari arrogantiā cum procuratorum suorum nomine formalē dictaret epistolā, sic cœpit: Dominus, & Deus noster sic iubet fieri. Vnde institutū posthac, ut ne scripto quidem, ac sermone cuiusquā appelleretur aliter. Deinceps, similiter accipitur pro Dehinc, & pro Deinde, atq; etiam pro Gradatim. Cic. in Tuscul. Omnes qui deinceps accubarent, ad lyrā canerent. Et ad Thermum: Sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indifertos, te nolim habere iratos, quos uideo deinceps Tribunos plebis per triennium fore. Sed redeamus ad Iterum, quod aliquid nouitatis exhibet, quū dicitur: Iterumq; ad tarda reuerti Corpora. Quomodo iterum? nūquid semel antea redierant? minime. Quid ergo? Aut accipiendum est quomodo Rursus, pro econtrario: Cic. Offi. li. iij. Neq; me doloribus dedi, quibus essem confectus, nisi restitisssem, nec rursus indignis homine docto uoluptatibus. Aut Reuerti, Redireq; pro uenire: ut idem de Fato, Ad Chryssippi laqueos reuertamur. quū nihil de Chryssippo meminisset. Quintil. Si uerum est post uetustā secula, & innumerabiles annos reddi rursus alijs corporibus animas, forsasse in merenatus sit aliquis ex illis. Reddi quasi dari: nam idem hoc uerbū efficeret. Et alibi: Sed ad illos iam perfectis, constitutisq; uiribus reuertamur: quod in cœnis grandibus sæpe facimus, ut quum optimē satiati simus, uarietas tamen nobis ex uilioribus grata sit. Non ait reuertendum ad uiliores libros, quasi ab his incipiendum sit, sed quum satiati fuerimus bonis libris tanquā cibis, postea nos ad uiliores conuertamus.

De Vltro citroq;e, Huc, Illhuc, Sursum, Deorsum, Vltro, & Sponte. CAP. LVII.

Declam. 1. Vltro citroq;e, in factis, & in dictis Quintil. in Ceco: Cecus quoq; inuetus in limine est, sicut solet, vltro citroq;e comere. Cic. lib. vi. de Rep. Multisq;e uerbis vltro citroq;e habitis, ille nobis consumptus est dies. Quu ego te alloquor, tuc uerba vltro, quasi vltra eunt: quu te alloquor, tuc uerba citro, quasi citra ueniunt: sicut pedes, quum a loco recedo, tunc vltro eunt: quu redeo, tuc citro. Nec elegans esset, Huc atq; illhuc commeabat, nisi errabundum, & incertu iter significes. Quidam tamen Sursum & deorsum utuntur, opinor, imitantes Teren. qui in Eunu. ait: Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam, Ne sursum deorsum cursites. Nescio an de Athenis hoc dictu sit, quibus portus in imo, urbs uero editiori loco sita est: forte sic loqui deceat p Sursum deorsumq;e, si de fortunae mutabilitate dicatur, quae nuc tollit, nuc deprimit. Vltro tamen a sponte sic uidetur (ut breuiter dicam) differre, quod Vltro est quasi sine requisitione: ut, Vltro ad te ueni: id est, a te no requisitus ueni: Spote ad te ueni: id est, meo consilio: licet ad res inanimatas transferimus: ut, Multae arbores sua sponte nascuntur: id est, per se.

Act. 2. sce. 2.

De Et, Ac, Que, cum suis compositis. CAP. LVIII.

ET, multifaria solet in usu accipi, cuius conditionis est, Que, & ab eo composita negativa Neq;e, & per Apocopen Nec. Verg. Audieras, & fama suit. Mart. Quod nummos cernis, mitti nos credis amicae: Falleris, & nummos ista tabella rogat. Quint. Haec primum audiet puer, haru uerba effingere imitando conabitur: & natura tenacissimi sumus eoru, quae rudibus annis percepimus. Et, pro qua accipiendu est. Ouid. in Fastis. Nil

Eclog. 9. Lib. 14. epi. 9. Lib. 1. cap. 1.

Nil aliud Vestam, quam puram intellige flammam, Lib. 6. Natq;e de flamma corpora nulla uides. Que pro Quia, siue naq;e. Similiter Cic. Non solu nobis nati sumus Lib. 1. Offic. ortusq;e nostri parte sibi patria uendicat, parte amici. Duplicatur interdum haec coniunctiones, sed in rebus diuersis uenustius: ut, Te admirantur & ciues, & hospites. Verg. O qui res hominuq;e, deumq;e. Id est, o qui res & hominum, & deoru. Sall. in Iugurt. Seq;e, uobisq;e dignu est, id est, & se, & uobis dignum est. Raro tamen in prosa, in carmine uero frequentius. Quintil. Nihil otiosum pati, quoaq;e in inuentione, quoaq;e in elocutione annotandu erit. Quare de Nec, & de Neq;e, & de Siue, similibusq;e, quoties geminatur (quu facilia inuentu sint) omitto exempla. Et, quoq;e in iis sententiaru compositis, ut idem lib. 1. Et finite quidem sunt partes duae, quas haec professio pollicetur. Eiusdem naturae est Ac, et Atq;e. Cic. Ac si uolumus eius rei, que uocatur eloquentia, siue artis, siue studij, siue exercitationis cuiusdam a natura profectae considerare principiu, & cetera. Idem: Atq;e ceteri Imperatores, qui de illo triumpharunt, & cetera. Interdu etiam, Et, affectui seruit: ut idem, pro Mil. Et sunt qui de uia Appia loquatur, taecant de Curia? Et in Phil. Et ad eum legatos de pace mittemus qui pacis nutios repudiauerunt? Idem: Et postea miramur, quare ferat molestae pop. Rom. Interdu neq;e copula, neq;e affectui significat, ut si hoc modo loquar: Superauit illu in palestra, & est tam uastus, & sum ta pusillus. Ut idem de Senecaute: Defendi lege Voconia magna uoce, bonisq;e lateribus, & uidetis annos meos. Ac si dixisset, Defendi lege Voconia iuuenili uoce, atq;e lateribus, et sum ita senex. Interdu etiam tali modo: Defendi fortissime illa lege: & hoc in tam prouecta etate: uel, Et id in ta prouecta etate. Vel

Aeneid. 1.

per *Que*, siue p idq; sic, Idq; in tā prouecta etate. Reputaui uxorem, idq; autore patre eius. Itē per negationē: Duxi Paulam uxore, neq; hoc uel, neq; id sine prudētum hominū autoritate: uel, Nec id sine consilio: uel, Et hoc nō sine cōsilio. *Que* a exēpla & mihi relatu longiora sunt, et legentibus (ut supr à dixi) facilia inuentu. Illud nō indiget admonitione, *Que* p *Et*, & *Quoq;* p *Et* iā debere accipi: ut alterū quasi mēbra cū mēbris, alterū quasi corpora cū corporibus copulet, aliter absurdum esset. Hoc admonendū est, *Et*, pro *Et* iā apud Cic. nusquā reperiri, sicut in ceteris illo posterioribus, ut à *Ver.* incipiamus: ut, *Natus* & ipse dea. *Quint.* Tamē si quid aduersus te ipse cōmisit adolescēs, sit hostis & meus. Cic. dixisset, Sit hostis etiā meus: uel, *Meus* quoq;. Idē inquit: *Quod* inter omnes cōstat, nisi inter eos, qui ipsi quoq; insaniunt, insani simū. *Quint.* (id est seculū ab illo proximū) dixisset tū illo modo, tū etiā sic: Nisi inter eos, qui & ipsi insaniūt. Similitudine de *Nec*, pro *Nec* etiā. Vt idē: *Per* solui gratia nō potest, nec malo patri. *Cicer.* & superiores omnes dixissent, *Nec* malo quidē patri. Interdū miscemus *Et*, atq; *Nec*, nūc ab hoc, nūc ab illo principiū sumentes: ut, *Et* pacē respuis, nec bellū geris: uel, *Nec* bellū geris, & tamē respuis pacē: uel sic, *Et* pacē non uis, nec tamen bellū geris: uel, *Et* pacē non uis, & bellū gerere nō potes. Nam in *Nec*, siue in *Neq;* (de utroq; enim loquor) inclusa est *Et*, uel *Que*, in *que* resolui potest: & ubi est *Nec*, uel *Neq;*, id resolui potest per *Et* non, uel, *Que* non. Poētæ etiam maiorē in his sibi licentiā permittūt. *Nec*, & *Neq;*, sequēte *Enim*, aut *Verō*, pro simplici, non pro composita negatione accipiuntur. Siquidem idem est *Nec* enim, siue *Neq;* enim, quod *Non* enim, nisi ita resoluimus, *Non* etenim; *Neque* uerō, idem

Lib. 6. Aenc.

Declam. 5.

idem quod non uerò, si modò Non uerò dicere licet.

De Vicissim, Inuicem, Mutuò. CAP. LIX.

Vicissim, non memor sum usquam esse apud *Cicer.* & *Quintil.* & sere maximos quosq; autores, nisi pro secundo loco, siue *E* diuerso, uel *E* contrario. *Vergil.* tantū semel, neq; id aperte, uidetur usus pro *Inuicē*, & *Mutuò*: *Quid* possit uterq; uicissim *Experiamur*. *Quod* imitatus est *Sueto.* & alij plures. *Cic.* semper (quod ego quidem scia) sic: *Id* acciperet ab alio, uicissimq; redderet. *Et* iterū: *Sed* ego admiratione quadā uirtutis eius, ille uicissim opinione, fortasse nōnulla quā de moribus meis habebat, me dilexit. *Id* idē *Quintil.* apud quē, & ceteros illius etatis, nō modò *Inuicem* tali modo usurpatur, quale est in *Declamationibus*: *Inuicē* sustinētes, *Inuicē* imixti. i. alter alterū sustinēs, & uterq; alteri imitens, sed etiā in sensu, cuius est *Vicissim*, ut in lib. x. Tam cōtumeliosos in se ridet *Inuicē* eloquentia, & qui stultis uideri eruditi uolunt, stulti eruditus uidētur. *Et* iterū: *Neq;* enī uideo *que* iusti or acquirēdi ratio, quā ex honestissimo labore, & ab ijs de qbus optimē meruerūt, qui si nihil *Inuicē* præsistent, indigni fuerunt defensione. *Plin.* posterior: *Habes* res urbanas *Inuicē* rusticas scribe. In eadē significatione est *Mutuò*, de quo modo attigi, nō solum in hac, qualis est, *Inuicē* se amat, & *Mutuò* se amat, & *Mutuus* amor, sed in ea de qua disputauī. *Idem* *Quintil.* in eodem statim post loco: *Ac* ne pauper quidem tanquā mercēdem accipiet, sed *mutua* beneuolentia utetur, id est, respōdente. *Cicero*: *Fac* ualeas, meq; *mutuo* diligas, hoc est, mihi i amore respōdeas.

Eclog. 3.

De Amic.

Declam. 7.

Cap. 7.

Lib. 12. cap. 9.

Epist. 15. li. 10.

De Scilicet, & Videlicet. CAP. LX.

Scilicet, et *Videlicet* uidētur significare idē qđ *Certe*. *Sed* usum suū habēt, & prācipuū, per amaritudinem

l. 4. quānd

Acneid. 4. quādam cum derisupermissam apud Verg. Scilicet is su-
 In And. act. i. peris labor est. Et apud Teren. Id populus curat scilicet.
 scen. 1. Et apud Quintil. Hæc uidelicet expectasti, ut ne captio-
 Declam. 12. sum esset officio tuo, maturius redisse, ex industria tēpus
 triuisti. Nonnunquam sine hac amaritudine, & irrisione,
 ut apud eundem: Sed est uidelicet ultima quædam calami
 tatum rabies, et nouissime in furorē uota ipsa uertuntur.
 Sic tamen a- Nonnunquam post relatiuum, sicut solet poni Quidem,
 pud Suet. re- periri uide- tur in Augu- cap. 35. Ait
 enim: Sæxit ne plus quā
 his in mense legitimus Se- natus agerēt,
 scilicet calen- dis, & idibus.

LAVRENTII VAL-
 LAE IN TERTIVM LI-
 BRVM ELEGANTIA RV M
 PRAEFATIO.

ERLEGI proxime quinquaginta Di-
 gestorū libros ex plerisq; Iuriscōsultorū
 uoluminibus excerptos, et relegi cū libe-
 ter, tum uerò quādā cū admiratione. Pri-
 mum, q. nescias utrū diligētia ne, an gra-
 uitas: prudentia, an aequitas: scientia rerū, an orationis di-
 gnitas præstet, & maiori laude digna esse uideatur. De-
 inde q. hæc ipsa ita in unoquoq; illorū omnia sunt egregia
 & perfecta, ut uehemēter dubites, quē cui præferendum
 putes. Cui simile quiddā est de ultima tantum parte, quæ
 ad nos pertinet dicā in Epist. Ciceronis admirari solebam,
 quæ

Quæ cum à pluribus scribatur, omnes tamē ab uno, eodēq;
 (audacius dixerim) si personas sustuleris, ab uno Cicer.
 scriptæ iudicentur: ita uerba, ac sententiæ, characterq; ipse
 dicēdi ubiq; sui est similis. Quod eò magis in Iuriscōsultis
 est admirandum, q. illi eadem ætate cūcti extiterūt in eodē
 quasi ludo, ac schola instituti: hi uerò inter se etiā seculis
 distant. licet omnes post Cicer. Ideoq; quibusdā in uerbis
 ab eo differētes, quales omnes à Verg. usq; ad Liniū fue-
 runt. Nā Seruij Sulpitij, atq; Mutij Scæuolæ nihil extat.
 sed alterius Mutij recētioris. Et prisca illi quidē Iuriscō-
 sulti quales, quātūq; in eloquēdo fuerint, iudicare nō possu-
 mus: q. ppe quorū nihil legimus. His autē, qui inter manus
 uersantur, nihil est, mea sententiā, q. addi, adimū ue posse
 uideatur, nō tam eloquētiæ (quā quidem materia illa non
 magnopere patitur) quā Latinitatis, atq; elegantiæ, sine
 qua cæca omnis doctrina est, & illiberalis, præsertim in
 iure ciuili. Vt enim Quintil. inq; Omne ius, aut in uerbo
 rum interpretatione positū est, aut æqui, prauiq; discrimi-
 ne. Et quātum momēti in uerborū interpretatione sit, ipsi
 Iuriscōsultorū libri maxime testātur, in hac re præcipue
 laborātes. Vt inamq; integri forēt, aut certē isti nō forēt,
 qui in locum illorū, etiam Iustiniano uetante, successerūt.
 Nota sunt eorū, & nimis nota nomina, ut superuacū sit
 ea per me recēseri, qui uix quintā partē iuris ciuilis intel-
 ligunt: & ob imperitiæ suæ uelamētum aiunt nō posse do-
 ctos euadere in iure ciuili faciendæ studiosos, quasi Iuriscō-
 sulti illi aut rustice locuti sint, id est, istorū more, aut
 huic sciētiæ nō planē satis fecerint. Quid de illis loquor?
 ego mediocri ingenio, & mediocri literatura præditus,
 profiteor me omnes qui ius ciuile interpretantur, ipsorū
 scientiā edocturū. Quod si Cicero ait, sibi homini uehe-
 menter

Quintil. li. 12
 cap. 3.

Cic. pro Mu-
 rena.

menter occupato. si stomachum moueant, triduo se Iuris-
consultum fore: non ne & ipse audebo dicere, si Iurispe-
riti (nolo dicere iurisimperiti) stomachū nubi moueant,
aut etiam sine stomacho, me glossas in Digesta triennio
conscripturū, longē utiliores Acurianis? Merētur enim,
merētur summi illi iuri nācisci aliquē, qui eos uere, ritēq;
exponat, uel certē à malē, & Gothicē potius, quā La-
tine interpretātibus defendat. Gothi isti, quidni & Van-
dali existimādi sunt? Nā postquā hae gētes semel, iterūq;
Italia influētes Romā cōperūt, ut imperium eorū, ita lin-
guam quoq; (quē admodum aliqui putant) accepimus, &
plurimū forsā ex illis oriūdi sumus. Argumēto sunt codi-
ces Gothicē scripti, quae magna multitudo est: quae gens
si scripturā Romanā deprauare potuit, quid de lingua,
praesertim relicta sobole, putandū est? unde post illorum
aduētum primū, alterūq; omnes scriptores nequaquam
facundi. Ideoq; prioribus multō inferiores fuerūt. En quō
literatura Romana recidit. Veteres admiscebant lingua
suae Graecam: isti admiscēt Gothicā. Neq; uerō hoc dico
ut iuris studiosos carpā, imō ut adhorter potius, persua-
deamq; sine studijs humanitatis non posse, quam cupiunt,
assequi facultatem: malintq; Iuriconsultorum, quā legu-
leorum similes esse. Nam (ut Vergiliano uersu utar)

Georg. 2. O fortunatos nimium, bona si sua norint Agricolas.
Ita ego appellem iuri operā dātes fortunatos, si norint sua
bona. Quae enim disciplina, scilicet, quae publicē legitur,
tā ornata, atq; (ut sic dicā) tam aurea, ut ius ciuile? An (ut
hinc incipiā) ius Pōtificum (quod canonicū uocat) quod ex
maxima parte Gothicū est? An Philosophorū libri, qui
ne à Gothhis quidē, aut Vandalis intelligerētur? quos ego
ob hoc maximē errare, q; loquēdi facultate caruerunt, in
libris

libris meis de Dialectica ostendo: quos iā edidissē, nisi
amici me hos potius edere cōgissēnt. An Grammaticorū
quorum propositū uidetur fuisse, ut linguam Latinam de-
docerent? An deniq; Rhetoricorū, qui ad hanc usq; etatē
plurimū circūferebantur, nihil aliud docētes, quā Gothi
cē dicere: Vna supererat Iuris ciuilis scientia adhuc inui-
lata, & sancta, & quasi Tarpeia arx urbe direpta. Hanc
etiā isti Gothi, non Galli, per speciem amicitiae polluere,
atq; euertere tentauerunt, euertereq; pergunt. Hanc ipse
(quantū in me erit) ut M. Mālius Torquatus protegam,
imō omnes qui hoc nomen profitentur, protegere debent.
Quod si fecerint (ut spero, & opto) nō legulei, sed Iuris-
consulti euadēt. Quod ad meū autē hoc opus attinet, non
fraudabo iuris cōditores debita laude. Tantū igitur debe-
ri puto huius facultatis libris, quantū illis olim qui Capito-
lium ab armis Gallorū, atq; insidijs defenderunt: per quos
factum est, ut non modō tota urbs non amitteretur, uerūm
etiā ut tota restitui posset. Itaq; per quotidianā lectionem
Digestorū, & semper aliqua ex parte incolumis, atq; in
honore fuit lingua Romana, & breui suam dignitatem,
atq; amplitudinē recuperabit. Sed ad reliqua pergamus.

De Tanti, & Quanti, cum suis compositis: deque
Pluris & Minoris. CAP. I.

T Q V E ut ab eo potissimum incipiam,
quod nec ab aliquo (quod sciam) traditū,
& traditu dignissimū est: duo, Tanti, &
Quāti, cōpositaq; ab eis Tātide, Quan-
tilibet, & Quanticumq; totidēq; compa-
ratina Pluris, et Minoris: praeterea nulla alia nec cōpara-
tiua, nec noīa, nec dīctiōes quē ut ī genitiuo casu adiūgi his
uerbis, Emo, Vendo, Venūdo, Veneo, Mercor, Cōparo,
Te uenens dicit, uenundo totus, Acstimo
et de uenūdo uendo (ne utriusq; passiu)

De hoc Lini.
lib. 5. ab urbe
condita.

scriptum

comparatio
facomparatio
comparatio
teca. l. ad
ordenaxie
quaziquopa
tu. grandecor.
componerfo
y comparat
tot comparat

hic taxo de taxo
an licet affemur
u mo non
afficebit

Aestimo, Taxo, Liceor, Addico, Distrabo, Metior pro
aestimo, Costat, Cōduco, Loco, Fœneror, Pacifcor, Pango
pepigi, Cōdemno, Postulo, et si qua sunt alia similis horū
significationis. Neq; enim audiuius dici unquā, v̄ edidit
patriā hic auri, aut, Achilles uēdidit corpus Hectoris auri
Aeneid. 6. Priamūq; illud redemit magni pōderis auri, sed p̄ ablati-
Aeneid. 1. uum sic: Vēdidit hic auro patriā, & c. Exanimūq; auro
Cap. 4. corpus uēdebat Achilles. Hæc Verg. Valer. quoq; lib. 5.
Magno ubiq; pretio uirtus aestimatur. Quanti uerō, &
Tanti, ceteraq; (ut dixi) genitiuum nō mutat, ut Teren. in
Act. 1. scē. 1. Eumi. Quid agas nisi ut te redimas captū quāquam queas mi-
nimo: & si nequeas paululo, at quāti queas. id est, tanti te
redimas, quanti queas. Cur nō dixit Quāto, ut cōgrueret
cū illis Minimo, & Paululo? aut minimi, & Paulilli, ut
cōgrueret cū hoc Quanti? nisi quia Tanti, & Quāti mu-
tare nō licet, & ab eis, quæ dixi cōposita. Quin. in Pafso
Declam. 12. cadauere: Hoc unū supererat, ut deuectū tantidem uende-
res. Et in Verr. Cic. Aiebat te tantidē aestimasse, quāti sa-
cerdotem. Aue. Quāticunq; domus cōstet. Idē (quod ad
prædicta cōparatiua pertinet) Balnea sexcētis, et pluris
porticus empta. Cur non dixit, Et pluribus, ut copularet
coniunctio eisdē casus? T. Liu. lib. XLVIII. Mancipia mi-
nora annis uiginti, quæ post proximū iusturum decē milli-
bus æris, aut pluris uenissent, ea quoq; decem tāto pluris
quā quāti essent, aestimaretur. Adeo ut interrogati per
eūdē sepe casum respōdere nequeamus, ut Plau. in Epid.

restabat
Satyr. 7.
In ead. Sary.

spatū quin
sanno zu

Satyr. 3. lib. 2. Quāti eā emittē uili. quot minus? quadraginta minis. Horā.
De Ora. li. 2. Quanti empta: paruo. quanti ergo? octusibus. heu heu.
Nā illud apud Cic. Quanti addictus? mille nummūm. non
est illud mille genitiui, sed ablatiui casus, ut mox docebo:
quasi millenario nummūm. id est, nummorū. Et hæc quidē
interrog

interrogatio est per genitiuum, responsio autem per ablati-
uum. Aliquando ē diuerso: ut, Emisti ne decē minis istum
equū? Imō pluris. Aliquando hi duo casus iuxta idē uer-
bum hærent: ut, Emisti istum equū decem minis, an pluris?
Quōd si aduerbia forēt (ut nōnulli existimare solent) cur
potius dictū est Tāti, & Quanti, Pluris, & Minoris, nō
Tāto, et Quanto, Pluri, et Minori, quū huiusmodi uerba
utiq; ablatiuiū desiderēt? Cur non idem fit in cæteris com-
paratiuis, quæ palām aduerbiātur? Nō enim dicitur, Emi
equū uilioris, carioris uē, quā tu: ne Viliori, cariori uē
quā tu: sed, Vilius quā tu: aut carius: neq; Vēdidī ædes
melioris, peioris uē, q̄ tu: sed melius, peius uē quā tu. Cur
deniq; (quod non minus mirandum est) hæc ipsa quæ nomi-
nauī, quoties substantiuis maritantur, formam naturalem,
& legem uerborum custodiūt? excepto Tantidem, quia
est substantiuum, quod ablatiuum, datiuumq; nō agnoscit
Tantodem: solasq; has uoces habet Tantundem, & Tan-
tidem. Dicendumq; erit, Quata pecunia istū equum emi-
si: sicut quot minis, Iuuenal. Quanto

Satyr. 9.

Metiris pretio, quōd ni tibi deditus essem,
Deuotusq; cliens, uxor tibi uirgo maneret.
Liuus lib. XXII. Hic miles magis placuit, cum pretio mi-
nore redimendi captiuos copia fieret. Itaq; genitiuos illos
Tanti emi equum, quanti potui: sic exponere non possu-
mus, Tanti pretij, & quanti pretij potui: sed sic, Tanto
pretio, quanto potui. Et per comparatiuum: ut illud Cice
Officior. 3. ronis, Non pluris uendo quā alij, fortasse etiam minoris.
Cum aliquem doces, nō ita exponas, Pluris, id est, pretij:
& Minoris, id est, pretij. Nam huiusmodi expositio fecit
ut pleriq; fallerentur: sed hic, Pluris, id est, pluri pretio:
Minoris, id est, minori summa. non tamen dicimus
pluris pretio nam plus in singulari est. De
Substantiuū idōq; non un uocant dicitur
+ an tua et si lauretius felice

De Mea, Tua, Sua, & Cuius.

CAP. II.

*et no[n] tractat
uel tra*

Non tantum in his causis, quas ostendi, nonnunquam aliter respondemus, quam quo modo interrogati sumus, sed etiam in illis tribus pronominiibus, de quibus proximo libro disputavi, tam primitivis, quam derivativis: quorum diversam convincimus naturam esse: et praeter haec unum, Cuius cuius, cuius: quod a veteribus non inter nomina, sed inter pronomina numerabatur, ut Meus mea meum. Nec Graeci relatiivum, unde hoc nomen descendit, inter nomina, sed inter articulos collocant: et nos pronomina quaedam articularia solemus appellare. Ideoque, ut dicimus, Mea est, tua est, sua est: et Mea, tua, sua interest: ita Cuius est, et cuius interest. Plautus in Epidulo. Ego illum conveniam, atque adducam ad te, cuius est fiduciam. Cicero pro Murena. Ea caedes potissimum criminatur ei, cuius interfuit: non ei, cuius nihil interfuit. Igitur interrogati, Cuius hominis est hoc opus? respondet Meus non mei. Cuius domini hic fundus? Tuus, aut suus: non Tuus, aut sui. Rursum, Meum ne fundum possides, an tuum? respondet Neutrius, vel illius. Interrogamus adhuc, respondeamusque per varios casus: Meum ne praedium est, an illius? respondebo, Illius certe, non tuum. Similiter de Cuius nominatiivi casus, ad quod nunquam respondeas per eundem casum, nisi in tribus pronominiibus derivativis: ut, Cuius pecus? respondeas Meum, vel illius. Interrogatur etiam per diversos casus: ut Cuius pecus? tuum ne, an Meliboei? sed per talis derivationem nunquam respondetur: nisi dicas, Est cuius est, vel, Est cuius esse debet. et si quid est simile.

De Tanti, Quanti, Magni, Parvi,
cum Interest.

CAP. III.

Eadem Tanti, et Quanti, positiua quoque duo, Magni, et Parvi, sola in genitivo iunguntur cum illis geminis verbis, Interest

Interest, et Refert. Caetera autem, vel adverbialiter, vel uoce nominatiivi, siue accus. et in primis horum comparatiua, suplatiuaque Magis, et Minus, Maxime et Minime, atque horum germana, Multum, Plus, Plurimum, Parum, Paululum, Paulum, Pauxillum, Nihil, Aliquid, et si qua sunt alia. Tanti interest, Quanti interest, Magni refert, Parvi refert ac Multum refert, Plurimum interest, Maxime refert, Magis refert, Paulum refert. Minus refert, Parum refert. Quinetiam non modo quatuor haec nomina id naturae habent cum his duobus verbis, uerum etiam cum multis alijs: ut, Magni aestimo, Parvi facio, Parvi pedito, Quanti facis, Tanti facio. sed cum huiusmodi uerbis nonnunquam alia nomina iunguntur, ut Plurimum aestimo.

De Mille, & Millia.

CAP. IIII.

Atque (ut promissum exoluam) illud Ciceronis Mille nimum singularem numeri esse, tum exemplo eiusdem, tum praecipuo M. Varronis comprobabo. In Philip. Inuentus est, qui L. Antonio mille numerum ferret expensum? Et pro Milone. In quibus propter insanas istas substructiones facile mille hominum uersabatur. Qualia exempla plura repetere, nisi Varronis praecipuo satis esset, quae in libris de Analogia inquit. Cum peruenit ad millenarium, assumit singulare neutrum, quae dicitur hoc mille denarium, a quo multitudinis numerus fit millia denarium. Et paulo post: ut sit utriusque sine casibus uocis, dicemus ut hoc mille, huius mille: ita hoc decies huius decies. Haec haecenus. Illud quoque praeter haec addamus, Mille hominum dici, et Millia hominum. Iterum Mille homines dici, Millia uero homines non dici. cuius rei causa est, quae proprie dicimus Mille homines, ut ceterum homines, Millia hominum, ut ceteraria, uel turba hominum. Hoc substantiuum est, illud uero adiectiuum. Itaque non licet dicere Millia homines, quia duo substantiua non cohererent sine

*inmodum**magni duo**ut fidem meo
p. s. s. l. m.
p. s. s. l. m.
Philip. 6.**numis magna
p. m. modi l. s.
sufficeret**Lib. 2. p. h. m.
causa quae
duo de am mil
sua senati die
m. s. telega
ter*

sine copula; neq; in his ullus certus inesse sensus. Mille hominum licet dicere, quia mille substantiatur. ut Multum hominum, pro multi homines. Itē Mille hominum, pro mille homines: idemq; erit, quā Millium hominum, si millia singulariter haberet millium, quod non habet, nisi pro milliario, quod constat ex mille partibus; uel pro seminis genere: uel more arronis, quia dicimus hoc mille, uel quia (ut maxime reor) nec adiect. planē, nec substan. est, sicut Hic, haec, hoc: Iste, ista, istud, & nonnulla alia pronomina. Nam cetera adiectiua non patiuntur sibi ita adherere adiectiua, ut pronomina. Dicimus enim, Hic robustus messor. Ista robusta mulier. Nec dicimus, Antiquus robustus messor, Antiqua robusta mulier. At nomina numerorum sunt istis pronomina similia: ut, Centum aurea patera, Mille armatae naues. Ergo Latine dicitur Mille ex hominibus, sicut dicitur, Iste ex illis. Quae locutio idē est, quā Mille hominum. Cetera nomina numeralia, siue substantia, siue adiecta, sint, inter se iungi recusant, quia nec duo substantiua, nec duo adiecta, sola esse possunt: ut Duo centum, Tria mille: quum praesertim sint sua propria nomina, ut Ducēta, Trecēta, & supra mille est Millia, quae planē substantiua est. Ideoque dicimus, Mille hominum: Duo Millia hominum, non duo mille: Tria millia, Quatuor millia hominum, & deinceps. Nec (ut dixi) Tria aut quatuor mille, sed bis mille, Ter mille: Bis centum, & Ter centum, non Duo centum, Tria centum: aut (ut aliqui indocti loquuntur) Ducentum, Tricentum, sed Ter centum. Vergilius: Georg. 1. Ter centum niuei tonant dumeta iuueni. Et alibi: Aeneid. 1. Hic iam ter centum totos regnabitur annos. Reperimus tamen apud ecclesiasticos saepe hoc modo dici, quale est: Debebat decem millia talenta: & Duodecim millia signati. Quod defendi non potest, nisi resoluas sic: Signati, duod

duodecim millia talenta, decem millia: quasi dicatur, numero duodecim millia, & numero decem millia, & subintelligatur entia: sic, Debebat talenta decem millia. Signati entes duodecim millia. Nisi interponas uerbum substantiuum: sic, Signati erant duodecim millia, quod in altero exemplo fieri nequit. Quo certe modo ipse non loquerer, sed potius Duodecim millia signatorum, aut Duodecim millia signata: & Decem millia talentorum, & Duodecim millia drachmarum argenti. Cuius erroris (si error est) causa (ut opinor me fecerit) hinc fluxit, quod saepe legimus Decem millia quingenti pedes, quasi illud Pondo sit nominatiui, aut accusatiui casus, & non potius genitiui. Saepē decem millia quingenti pedes: non Peditum. Ita cum numerus posterior defuerit, putatur esse dici posse, Decem millia pedes: quod falsum est. Nam cum dicimus, Decem millia quingenti pedes, sic intelligimus, Decem millia peditum, & quingenti. Quo saepe modo loquimur, nec aliter loqui possumus. Atque ut nunc ad hoc quingenti, subintelligimus Pedes, ita ad illud Millia, subintelligimus Peditum. Quale esset in superioribus exemplis Duodecim millia et ducēti signati, uel Duodecim millia signatorum et ducēti: et ita in ceteris. Rarius autem reperit Milles, per millia. Nam illud: Quicumque te angariauerit mille passuum, uade cum illo et alia duo: subintelligit millia passuum. A liquo qui dixisset Alios duos, non alia: uel potius, Alios bis mille.

De Numeralibus.

CAP. V.

ET quonia de numeris coepimus, de ipsis aliqua dicere prosequamur. Et primum hoc admoneamus, in quo plerique falluntur, Trecenti scribendum esse, non Trecenteni, nec Triceni, quum significat trecentenarium numerum, quod synopatum est, sicut cetera. Dicimus enim Duceni, pro ducenteni; Trecenti, pro trecenteni; Quadringeni, Quingeni,

m

Sexcenti

Sexceni, Septingeni, Octingeni, Nongeni, uel Nonigeni, pro quadringēteni, quingēteni, sexcēteni, septingenteni, octingēteni, nongēteni, uel noningēteni. Centeni autē, & Milleni non syncopātur, quia nō sunt praelōgæ dictiones, sicut superiores. Triceni autē caret syncopa, sed immutauit g, in c, sicut Viceni, pro uigeni, & Triceni, pro trigēni. sunt enim similitudine uocis c, & g, quæadmodū d, & t: propter quod dicimus Quadringēti, pro quatrincēti. In quo nomine & t, in d, & c in g, mutatuū est. Atq; quoniā dixi quosdā falli similitudine uocū, recēseamus hæc ipsa infra cētū, ut supra cētū fecimus. Dicimus igitur Singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septeni, octeni, noueni, deni, undeni, duodeni, ternideni, quaternideni, quinideni, senideni, uel deniquaterni, deniquini, deniseni, denisepteni, deniocteni, deninoueni: uiceni, uiceni singuli, uiceni bini, uicēniterni, uel (ut postea ostēdemus) singuli & uiceni, bini & uiceni, & ita deinceps. Tū triceni, quadrageni, quinquageni, sexageni, septuageni, octogeni, non octuageni (octoginta enim dicimus, nō octuaginta) nonageni, uel nouageni, nō nouageni: deinde cētenti. Ideo autē hæc nomina in plurali protuli, q̄ in prosa scribētes serē plurali utuntur, in carmine frequēter etiā singulari. Et singularē quidem horum nominū numerū non prosa oratione scribentium.

Prisc. lib. 2.

ait Priscianus esse, sed poetarum. Vt Lucanus lib. v 111.

Gurgite septeno rapidus mare summouet annis.

Veruntamen non tantum poetarū uideo esse, sed nonnumquam etiā aliorū: ut Pli. lib. x v 11. Traduces Gallica cultura binis utriq; laterib. Si pars quadrageno distet spatio

Cap. 23.

Cap. 8. quaternis, uiceno inter se obuij miscētur. Et i x x v. Altera maior, folijs laterū modo inclusa, quæ q̄ septena sunt.

Cap. 10.

Et in x x v 1. Prodigiōsa sunt, quæ circa hoc tradit Theophrastus

phrastus autor alioqui grauis, septuagēno coitu durare libidinē contactu herbæ, cuius nomen speciemq; non posuit. Septuagēno, id est, septuaginta coitibus per singulas noctes. Nam ita hæc nomina exponūtur: ut, Creabantur olim bini cōsules, id est, per singulos annos duo. Vtuntur ergo oratores legitima significatiōe horū nominū: Binus enim, siue Bini, significat singulis duo: Ternus, siue terni, singulis tres: Quaternus, siue quaterni, singulis quatuor. At poëtæ nō ita. Septenus enim gurges nō est singulis septē, sed septē tantū uni flumini Nilo. Nec in singulari modo significatiōe hac abutūtur, uerū etiā in plurali. Vt Verg.

Per duodena regit mundi sol aureus astra.

Georg. 1. Prisc. lib. 2.

Duodena astra, pro duodecim astra. At hoc Septeno, Priscianus exponit septenario: quod mihi nō placet, quū in auditum sit flumē aliquod habere septenariū aluē, & fontem edere septenariū riuum. Siquidē hæc nomina numerum aliarū rerum, quæ non nominātur, indicant, nō multiplicationē sui ipsorū: ut, Lapis centenarius, non quod sit centuplus lapis, sed centū librariū: Homo centenarius, non quod sit centū geminus, sed quod habet centū annos: Grex centenarius, non quod sint centū greges, sed grex centum capitū. Rursus non dicimus Centenariam librā, sed centuplam: nec Centenariū annum, sed centuplum annorū. Tamen dicimus Centenariū, Septenariū, Duodenariū numerū. Siquidē Numerus omnia cōplectitur, siue Centenariū, siue Decenariū, siue alius quouis numerus ceterarū rerum, librariū, annorū, similitumq;. Ideoq; rectē dicimus Centenariū numerū annorum ingressus est: non autem Centenariū annū: & Millenariū numerū portat pondus: non autē, Millenaria pōdo. Potuisset igitur Priscia. com-modius exponere, Septeno gurgite, p̄ septenarij numeri

potius de con. est milli or. quia millen. riu

gurgite. Qua expositioe uti solemus in illis numeralibus, quae ultimū numeri eius significat: Decimus, Vndecimus, Centesimus, Millesimus, id est, qui ultimus est ex decē, ex undecim, ex cētū, ex mille. Aliquādo etiā sic: Hoc aruum attulit centesimū, illud uerō sexagesimū, tuum uerō trigesimū fructū: id est, cētenarij numeri, sexagenarij, tricenarij fructū, uel cētuplū, sexagētuplum, tricētuplū. Plinius

Cap. 16. lib. x v i i i. Admiscetur huic far, ut mitiget amaritudinē eius, & tū sic quoq; in gratissimū est uentri: nascitur qualicunq; solo cū centesimo grano: ipsumq; pro laeta mine est. Non ultimū granū ē cētenario numero intellexit, sed grana centenarij numeri, siue granū centuplū, siue cētenum, eo modo quo idem autor dixit uiceno. Hac etiā ratione ap

icero. l. ii. epist. dati. tulio lute ab redidit tu ras. Et idomys sone nulla rinis ex huius gatio

pronū hioq

pellata est Quadragesima, quod quadraginta dies continet: quo uocabulo eloquentissimi Christianorum utuntur. Quidā etiā Quinquagesima, Sexagesima, Septuagesima. Atq; (ut ad rē redeā) uti mur superioribus illis noībus crebrius i plurali numero, Singuli, Bini, Terni, Trimū igitur cū habeat singularē numerū, apparet nō esse naturae istorū. Quinimō nō memini cōperisse me illud in plurali, licet & singulare perrarū sit, ut Trinum nudinū. Promul

Cap. 4. nundinū, aut planē trinundinū. Quintil. lib. 11. Siue non

trino fortē nudino promulgata, siue non idoneo die, siue cōtra ^{conuulsa eorum} intercessionē, uel auspicia, aliud ue qd legib. obstat, dicitur lata esse uel ferri. Titus Liuius lib. 111. Postquā uerō comitia dece nuiris creādis i trinūdinū indicta sunt. Idē lib. v. (nisi editioni mēda inest) ait: Antea trina loca cū cōtentione summa patritios explere solitos, nūc iā octoiuges ad imperia obtinenda ire. Donatus tamen hoc noīe utitur, & discipulus eius, nō tamē magistro indoctior, Hieronymus, cū alibi, tū ad Marcellā: Et Trinam negationem, trina postea confessione deleuit, id est, triplici. Cateri quoq; eodē nomine utūtur. Vnde dicta est Trinitas, triū personarum una diuinitas. Seruius super illud Vergilianum,

Lib. 8. Aen.

Terna arma mouēda ait, Figura poetica: nam Trina debuit dicere. Arma enim sunt tantū numeri pluralis. Sed hec ratio seruū, quā sit efficax, ipse uiderit, qui uult hoc nomē aptū esse nominibus numeri pluralis: quod etiā reperimus coniunctū cum nominibus singularē numerum habētibus. Et quid praeterea dixisset, si apud Vergiliū foret Quaterna arma: nūquid legendū esset quatrina? Verūm non est Trimū de numero eorum, de quibus disputauimus, quorū singularem non frequētari ab oratoribus diximus, sed a poetis, & quidē improprie. Etiam nonnunquam improprie pluralem, quod aliquando ipsi quoq; oratores faciunt, sed necessitate in his noībus quae singulari carēt, ut Codicilli (licet Iustinianus utatur) ut Liberi, ut Pugillares, ut Nuptiae, ut Arma, ut Castra, Aut si nō carēt, suntq; uel diuersi generis, ut Nudinū, & Nūdinae, Delicium, & Deliciae: uel diuersae significationis, ut Haec ades & haec ades: uel diuersi, & generis, & significati, ut Epulum, & Epulae. Necessariū est autē dicere Binos codicillos, & teruos: & quaternos, nō Duos, tres, quatuor, rōne dictante.

Quid enim si de diuersis codicillis dicēdū mihi sit, quomodo dōdicā, duos codicillos scripsit pater, unū ad me, alterū ad uxorē: illud enim Vnū, & illud Alterū ad quid refertur? ad codicillū, quod nō reperitur? Dicendū est ergo Vnos.

Ad Heren. li.

bro 3. *cap. 7. habit.*

Quōd si Vnos, ergo et Binos dicendū erit, quod ex Cice. exemplo liquet: Duplices similitudines esse debent, una rerū, altera uerborū. Quōd si dixisset duplex similitudo, subiūxisset, Vna rerū, altera uerborū: uerū quia in plurali locutus est, nō putauit alteri numero locū esse oportere. Dicamus ergo Binos codicillos, nō duos. Rursus Duo testamēta, nō bina. De cuius naturae nōibus quibusdā nomīnātim faciamus mētionē: si tamē illud monuerimus ex praedictis colligi, utroq; modo posse dici: Relinquo filiis meis testamēto singulis, siue cuiq;, si multi: siue utriq;, si duo fuerint, dena praedia: uel singulis, siue unicuiq;, siue utriq; decem praedia: cum ego & fratres mei ex bonis paternis habuerimus singuli, siue unusquisq;, siue uterq;, unū praediū: uel singuli, siue unusquisq;, siue uterq; singula praedia: quae etiā uno loco cōiūxit Cice. in Paradoxis: Capit ille ex suis praedijs sexcēta sestertia, ego cētena ex meis. Nō dixit aut sexcēta & centū, aut sexcena, & cētena, quae tamē diuersa sunt: ut itelligamus ab illo sexcēta capi uno anno, nō singulis annis, ab hoc cētena non uno anno sed singulis annis. Ego tamē puto scribendū esse, Sexcena, nō sexcēta. Multa hic, & multifariā uitiose dicta repetere liceret, sed uereor tantos uiros carpere. Vnum tantūmodo dixerim ex tertio lib. Regum: Septena retinacula in capitulo uno, et septena retinacula in capitulo altero: quū dicendū esset, Septē in uno, & septē in altero: aut Septena ī singulis: aut Septena ī utroq;. Et si fuisset plura duobus. Septena in uno quoq;. Cuius cōditionis est illud in eodē lib. Quod abscederim

derim de prophetis domini centū uiros, quinquagenos & Inquagenos in spelūcis, hoc modo nō recte dicitur, sed eo modo, quo paulō antē dictū erat. Tulit ille cētū pphetas, & abscedit eos quinquagenos in spelūcis, i. in singulis spelūcis quinquaginta. Quidā iuris studiosi accipiūt Dena, pro uiginti, nō intelligētes significari singulis duorū decē: de quorū imperitia quid multis dicendū, cum putēt recte dici Vna quinq;: quasi Vnā sit nomē, & nō aduerbiū. Ne illud quidē obticebo (quē admodū superius ostēdi) illa nomina supra centū syncopari, infra uerō centū minime. Ita ē diuerso aduerbia infra centū syncopari, ultra, nō syncopari: ut Vicies pro uiginties, Tricies pro triginties, deinde Quadragies, Quinquagies, Sexagies, Septuagies, Octogies, nō octuagies, nonagies nō nouagies. Caetera nō syncopātur, Quinquies, Sexies, Septies, Octies, Nouies, Decies, Cēties, Ducēties, Trecēties, Quadringēties, Septingēties, Octingēties, Noningēties, Millies: deinde Bis millies, Ter millies, Quater millies, Quinquies millies, Decies millies, Vicies millies, et deinceps caetera, Nūc ad institutum redeamus, ab hoc potissimū nomīne incipiētes.

De Litera, & Epistola.

CAP. VI.

Litera in singulari numero significat elemētum ipsum, ut A, & B: uel manū scribētis: ut ad Attic. Cicer. Nam Alexidis manum amabam, quōd tam propē accedebat ad similitudinē tuae literae. In plurali uerō epistolam, praeterquam apud poetas, qui pro epistola, uersus gratia, in singulari semper utuntur. Ut Ouid.

Quam legis à raptā Briseide litera uenit.
Nam quōd Cicero ad Caninium scribit, ad se nullā literā
Bibulum misisse: ita ait, quasi nullum uerbū misisset: quōd
ut uehemēter extenuaret, non dixit uerbum, aut syllabā,
m 4 sed

*Litera a lineo
dicitur*

Epist. 2. lib. 7.

*1. Litera sim
est si Cicero
dixit - arene
1. d.*

Epist. Bris.

ad Achil.

Epist. 16. li. 2.

Universitatis
Bibliotheca

in illis anni
thio ne fab ex
emo contraxit
rit. ad de glo
fur avri bus in
finem no dece
bus lux sunu
sa tab bus in
Sarak a sau
ibile for stit
nt. et in quar
a tio ne in uer
m de per e bo
in fo res bino
du u late p in
u las sic ab i
e p us pro inde
ictum est mi
it sine hie sin
ula se p i sto
al. quantu us
g fraxet la
rentus.

sed literam. Frequentissimum igitur est Literæ, pro epistola; inter quæ duo nomina hæc elegantie differentia est: Quod dicimus Vnâ epistolam, Vnas literas: Duas, tres, quatuor, quinque epistolas: Binas uero literas, ternas, quaternas, quinque, senas, septenas, octonas, nouenas, denas, nunquam aliter: quale esset, Vnas, binas, ternas epistolas: Duas, tres, quatuor literas. In hoc tamē cōueniūt, ut dicamus, Dedi singulis, uel unicuique, uel utrique, siue singulas literas, siue singulas epistolas. Itē in maiori numero nō conueniunt, ut, Dedi singulis duas literas, uel binas epistolas: sed Binas literas, & duas epistolas: nō autē secus, de quo iā dixi. In quo obseruādum est de cæteris quoque uocabulis: ut si dicas, Accepi abs te binas literas, nō subiūgas, Quarū alteri respondi per proximū tabellariū, alteri nunc respōdeo, sed Alteris. De Epistola uero apertum est: ut, Accepi duas epistolas, quarū alteri iam respōdi, alteri nūc respōdeo. Cicero uero serē ait, Accepi literas, accepi epistolas. Plinius frequenter etiam Recepi, nisi libri mendosi sint.

De Aedes, & eius deriuatiuis. CAP. VII.

Aedes in plurali tātum, accipitur pro domo, nec unquam aliter: ut, Aedes meas nō proscribā. In singulari, atque Cic. in princ. adeo in plurali pro tēplo: ut Cic. in Philip. li. 1. Ex eo die, quo in ædem Telluris conuocati sumus, in quo tēplo, (quātum in me fuit) ieci fundamenta pacis. In quo tēplo, id est, in qua æde Telluris. Sed hac in re differt à tēplo, q̄ sentiper in utroque numero habet adiectionem, ut in æde Iouis, Mercurij, Minerue: in æde Cōcordiæ, Telluris, Honorij, Virtutis: in æde sacra, et in plurali sacras ædes: ædes Deorū, ædes Nympharū. Nam quum ait Lucretius de Ioue lo Lib. 2 quens - Et ædes sæpe suas disturbet, perinde est, ac si dixisset, Iouis ædes. Igitur pro templo dicemus Duas, tres, quatuor

adibu sinu
ueptauant
tatecunt.

Cic. in princ.
Philip. 1.

Lib. 2

quatuor deorū ædes, Duas sacras ædes: pro domo, Binas, ternas, quaternas, priuatas ædes. Aeditui autē ab ædibus sacris, quas tuentur, appellati sunt, nō à priuatis. Aediles quoque magis à sacris ædibus dicti sunt, quibus curædis præpositi erant. Aedificare autem magis ad domos hominum spectat, quàm deorum: nec domos tantum, uerū etiam naues: ut Cic. Qui posteaquā maximas ædificasset, ornassetque classes. Neque hoc indignū est admonitione, eū cui domus ædificatur, atque Aedificare, ut idē de cōsulari uiro inquit: Qui quū ædificasset in palatio plenā dignitatis domū. Similiter in cæteris uerbis: ut Horatius de prædiuitibus: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

De Liberis, Pugillares. CAP. VIII.

Liberi pro filiis singularē non agnoscit, cuius natura à Superioribus dissentit. Nā ut dicā, Lego Titto ternas ædes, unas in foro, alteras in Ianiculo, tertias in Suburra: ita non dicā, Ex ternis liberis meis, unos, alteros, tertios: sed Ex tribus liberis meis unū in alienā familiā dedi, alterum abdicauit, tertium heredē institui. Cuius rei causa est, quod quum dico Vnū, alterū, tertium, adiungi solet Filium: & Tres liberos, quasi tres filios: quod ita nō fit in Aedes, & in Literas, nisi subintelligas domum, & epistolam. Sed quid facies in cæteris: ut in Nuptias, & in Pugillares? absurdū sit dicere, Vnā nuptiā, Vnum pugillarē. Pugillares autem significat tabellas cereas, siue ligneas, siue alterius materie, in quibus stylo scribimus. Liberū tamē pro filio & apud Quintilianū, & apud Paulum, Cuiusque reperio.

De Hortis. CAP. IX.

Hortus quoque eiusdem nature est. Nā in singulari, pluralique, pro hortis olitorijs accipitur, id est, olera producentibus. Est enim Olus, omnis herba satiuā, qua uescimur,

Pro leg. Manil.

Epist. 1. lib. 1.

Apud Modestinum ti. de pac. ff. l. ius autem. & Vlpianum ti. de reg. iur. l. nemo prædo. le ges liberū singulariter pro filio.

et cuius folijs, ut caule in edulium utimur. Horti uero in plurali tantum, arboribus confiti dicuntur, et uoluptatis, amoenitatisque, causa parati. In superiore igitur significatione dicemus, Vnum hortum, duos, tres hortos. In posteriore, Vnos, binos, ternos, quaternos hortos, nisi alicuius autoritas aliud sibi uendicauerit.

De Odor.

Odor huic simile est, quia uoce notum est quid in utroque numero significetur: in plurali uero tantum, odoramenta: ut odores ex Arabia sunt. Hoc tamen nomen raro cum numeralibus iungitur, sed cum alijs adiectiuis.

De Commeatus.

CAP. X.

Commeatus autem, et si qua sunt similia, non recipiunt talem ambiguitatem. siquidem superiora in uno sensu habent utrumque numerum, in altero tantum pluralem: hoc uero in altero tantum singulare. Est enim Commeatus in singulari tantum, pro facultate ad tempus a militia, ab alio uel ministerio recedendi (quam praebet militi imperator, propositus uel inferiori) eundemque quod uelit ad praescriptum diem reuersuro. Licet Liu. lib. xxi. aiatur: Magna pars sine commeatibus dilabebatur. In utroque autem numero pro cibarijs ad alimoniam Reipublicae aut exercitus, aut alicuius multitudinis. Interdum etiam priuatum. Cic. pro lege Manil. in commeatu et priuato, et publico prohibebamur.

De usu Pluralis pro singulari, & de Reditu parenthesis.

CAP. XI.

Ex his, quae dixi, colligi potest, non uerum esse, quod aliqui uolunt, quoties autor in numero plurali loquitur, declarari dignitatem quamdam, et (ut sic dicam) magistrerum. Quid enim cause est, cur haec nomina pluraliter, non singulariter esserantur? quid Athenae potius, quam Athena? quod Roma potius

potius, quam Roma? Sed ne in re aperta dicam pluribus, huic opinioni repugnat cum ipsa rhetorica ars, quae iubet nos uti modo plurali, pro singulari numero, modo singulari, pro plurali: tum plurima exempla, adeo ut uno atque eodem loco de se orator in utroque numero loquatur. Vergilius.

O Meliboe, deus nobis haec otia fecit.

Eclog. i.

Namque erit ille mihi semper deus, illius aram

Saepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

Ille meas errare boues. Hic de se loquens Tityrus

nunc nos, nunc me ait. Homerus quoque Iliados xiiii.

Ἐρχομαι ἔτι τοι ἄρχῃ καὶ κλισίῃσι λείπεισθαι

Οἰσόμενος, τὸν γὰρ καὶ ἐξάμενα δὲ πρὸς ἔχου.

Et in prosa, ut Quint. in Aegro redempto: Vtinam hoc saltē Declam. 5.

mihi seruo facti praestarent, ut residuum laborantis animae in

tuo poneremus amplexu. Et Cic. in Philip. quod exemplum in Philip. 7.

alium etiam usum uolo asserere prolixius: ait igitur, Ita que ego

ille, qui semper autor pacis sui, cuique pax, praesertim ciuilis,

quam omnibus bonis, mihi tamen in primis fuit optabilis.

Omne enim curriculum industriae nostrae in foro, in curia, in

amicorum periculis propulsandis elaboratum est. Hinc honores

amplissimos, hinc mediocres opes, hinc dignitatem, si

quam habemus, consecuti sumus. Ego itaque pacis (ut ita dicam)

alumnus, qui quatuscumque sum (nihil enim mihi arrogō) sine

pace ciuili certe non fuisset. Periculose dico: quemadmodum

accepturi P. C. stis, horreo. Sed pro mea perpetua cupiditate

uestre dignitatis retinenda, et augenda, quae so, oroque; P. C.

ut primo, si erit uel acerbum dictu, uel incredibile a Marco

Cicerone esse dictum, accipiatis sine offensione, quod dixerō:

ne uel id prius, quae quale sit explicauero, repudietis. Ego ille

(dicam saepius) pacis semper laudator, semper autor, pacem

cum M. Antonio esse nolo. Haec in eum quoque sine retuli, ut

ostend

ostēderem oratores cū incepta orationi aliquid lōgius
inseruerūt, redire iterū ad id quod incepterāt. Aliquando
etiā frequētius memoriē iudicū reficiendae gratia, uel eodē
uero repeto, ut in proximo exemplo, uel quod idē
Philip. 7. efficiat. Ut apud eundē, & in eodē opere: Collegam tuum
aiūt ī hac sua fortuna, quae bona ipsi uidetur, mihi (ne gra
uius quippiā dicam) auorum, & auunculi sui consulatū si
imitaretur, fortunatior uideretur: sed eum iracundum au
dio factum. Aiunt, & audio, idem efficiunt.

De questibus & Quæstibus.

CAP. XII.

Questus in plurali pro querela, à Queror, unde fit
Cōqueror, cuius datiuus & ablatiuus Questibus,
ut portubus. Quæstus in utroq; numero, cuius ī plurali da
tiuus et ablatiuus est Quæstibus à Quæro, uñ fit Cōgro
deriuatur per syncope à supino Quæsitū, significatq; lu
crū nūmariū. Nam Lucrū uocamus etiam nō nūmariū,
uelut amicitiae, gloriæ, scientiæ, ceterorumq; huiusmodi.
Quæstū quoq; nōnūquā recipi pro actione ipsa, atq; artifi
cio lucradae pecuniæ: ut apud Ciceronē, Iam de artificijs,
& quæstibus, q̄ liberales habēdi, q̄ sordidi sint. Et Quæsti
lianū: Nā ut primū lingua esse cepit in quæstu, institutūq;
eloquētiae bonis male uti. Quæstu dixit, quasi acquisitiōe.

Offic. 1.

In prēm. li.
1. Instit.

*in nōnūquā
da q̄st. in fa
re ceperit*

De Scala, & Pondo.

CAP. XIII.

Scala à quibusdam in singulari usurpatur. Sallustius eū
Salijs quibusdā ostēdit pluralē tantum habere, quum di
xit in Iugurthino: Deinde ubi una, atq; altera scale cōmi
nutæ sunt, qui supersiterāt afflicti sunt. Nō dixit, una atq;
altera. Pōdo aut̄ caret singulari numero, teste Foca. Dici
mus autē Duo pōdo, Tria pōdo: nō, Bina pōdo, Terna
pōdo. Quintil. in primo: Quid quōd quædā quæ singula
procul dubio uitiosa sunt, iuncta sine repehensione dicūtur?

Nam

Nam Dua, & Tre, & pōdo, diuersorū generū sunt bar
barismi: at Dua pōdo, & Tre pōdo usq; ad nostrā etatē
ab omnibus dicit̄ est, & rectē dici Messala cōfirmat. For
sitan huius rei cā est, q̄ sicut superius de liberis diximus,
ita hīc si quis ita loquatur, Reliquo liberis meis duo pōdo
auri: alterū signatū, alterū rude: intelligitur libram. Idem
est enim Dua, tres, quatuor libris, qd̄ Duo, tria, quatuor
pōdo, ut quidā uolūt, quod multi autores non probāt, ut
Luius lib. x x i i. Argēti pōdo bina, & sex libras in mili
tem præstaret. cū legendū sit se libras. Quidam etiā sin
gularē huic nomini dant, & huius ipsius autoris (si editio
uerax est) nonnulla exēpla sunt. Quale est etiā Columel
le: Scille aridæ pōdo librā, & quadrātem adijci oportere.
Sed nunc pro pondere uidetur accipi. Huiusmodi cōdi
tionis est ludus, & Ludi. Sed hæc in alterum librū reserua
mus. Nunc aliquid etiam de numeris addamus.

De ordine numerorum.

CAP. XIII.

Plato uno & octogesimo anno scribēs mortuus est. Iso
crates quarto & octogesimo anno eū librū q̄ Pana
thenaicus inscribitur, scripsisse dicitur: uixitq; quinque
nū postea: cuius magister Leōtinus Gorgias cētū et septē
cōpleuit annos. hæc Cic. Cuius ex uerbis datur itelligi, an
te cētū præponi numerū minorem, post centum uerō post
poni: quod Quintilianus quoq; cōfirmat, quū ait: Artium
autē scriptores antiquissimi Corax, & Thifias Siculi, quos
insecutus est uir eiusdē insulæ Gorgias Leōtinus, Empedo
clis (ut traditur) discipulus. Is bñficio lōgissimæ etatis (nā
centum & nouem uixit annos) cū multis simul floruit. Et
Paulō post: Nā & Isocratis præstantissimi discipuli fuerūt
in omni studiorum genere. Eoq; iam seniore (octuū enim
& nonagesimū cōpleuit annū) pomeridianis scholis Ari
stoteles

Cicer. de Se
nectute.

*in scribo alia
p̄cedula
de uenta
q̄st̄ intella*
Lib. 3. cap. 1.

Eodē cap.

stoteles præcipere artē oratoriam cepit, Hoc tamē uide-
tur fieri intercedēte copula. Nā ea sublata, ut quisq; nume-
rus maximus est, ita primo loco ponitur, dumtaxat citra
centū; ut, Maior uiginti quinq; annis, nō autē Maior quin-
que uiginti annis. Et iā in illis quæ supra tractauī, numerā
libus, Viceni singuli, Vicenibini, Vicenitermi: aut Singuli
& uiceni, Bini & uiceni, Termi & uiceni. Supra centum
naturalem ordinē sequi mur, ut superiora exēpla docent:
Centū et septē cōpleuit annos, Centū et nouē uixit annos.

Cap. 49. Plin. lib. VII. naturalis historia: Centū & uiginti natos
annos Parmæ tres edidere. Brixelli unū CXXV. Parmæ
duos CXXX. Placētiae unū CXXXI. Fauētiae unā mulie-
rem CXXXII. Bononiæ L. Terentiū Marci filium, Ari-
mini uerō M. Apomū, CL. Tertulā, CXXXVII. Citra
Placētiam in collibus oppidū est Velleiaciū, in quo CX. na-
tos annos sex detulere, quatuor cētenos uicenos. unū CL.

Marcus Mutius Marci filius, Gallerius Felix: ac ne plur-
ribus more mur in re cōfessa in regione Italiae octaua cē-
tenū annorū censi sunt hoies LIII. centenū denū homi-
nes LVII. centenū uicenuū quinū homines duo, centenū
tricenū homines quatuor, centenū tricenū quinū,
aut septenū totidē, centenū quadragenū homines tres.

Idem tamē Plinius paulō pōst ait: Ut tamē in septimū &
quingagesimū atq; centesimū uitæ duraret annū. Ex quo
apparet sine copula maximū quēq; numerū præcedere:
quū copula nonnihil uariet, præsertim retrorsum eundo.
Adhuc quæ diximus, & recitauimus exēpla, intra nume-
rum millenariū sunt, sed in ipso quoq; maximū quēq; nu-
merū semper præponemus: ut, a natali saluatoris anni sunt
mille quadringētī & XXXVIII. uel mille et quadringē-
ti ac triginta octo. Illud tamē notandū est, in millibus ean-
dem

*edre in re
postquam
Arca B. S.
numera ho-
i sunt
numini
e ralis
ut uis
v. f. f. f.
Cap. 52.
ntopa
diu natali
ua m. n. a. j. u.
Stupenda
or quā
atit*

dem esse naturā, atq; in numeralibus citra centū; ut, Mili-
tes nostri sunt sex & uiginti millia: nō autē, Viginti &
sex millia: uel, Milites nostri sunt uiginti sex millia: siue,
Milīū nobis sunt uiginti millia: siue Milites nostri sunt
uicies mille: siue, Nobis singulis sunt decies mille milites,
siue, Nobis singulis sunt dena millia militū: siue, Nobis sin-
gulis sunt decē nullia militū. Omnia autem quæ locuti su-
mus, ultra uice simū numerū intelligi uolo. Nā Decem &
septē, Decē & octo, Decē & nouem, normam illam, quam
dixi non tenent. His inferiora ne ipsa quidē seruāt suam le-
gem. Illa enim coniunctionē habent interpositam, hæc non
habent: uerū tamen nec habere possunt, quum sint compo-
sita, nec plura, sed singula nomina: Vndecim, Duodecim,
Tredecim, Quatuordecim, Quindecim, Sexdecim: sicut
illa quoq; cōposita atq; unica sunt nomina, Vnde uiginti,
Duode uiginti, Vndetriginta, Duodetriginta, Vndecētū,
Duodecentū: hoc est, uno, aut duobus demptis de uiginti,
de triginta, de centū. Ut ab incarnatione saluatoris sunt
anni mille quadringētī duodequadraginta. Et p denominatione
tina: ut, ab incarnatione agitur annus mille simus quadrin-
gētesimus duodequadagesimus. Plin. li. XXXV. natural. Cap. 2.
histor. Duodeuicesima Olympiade interijt Cædaules. Li-
cet pleraq; exēplaria habeat Duode uiginti Olympiade.
Idē proximo lib. Atq; adeo duodequadagenū pedū Lu- Cap. 2. lib. 36.
cullei marmoris i atrio Scauri collocati. Duodequadrage-
nū, pro duodequadagenorū. T. Liu. li. 1. Duodequadrage-
simo ferme anno, ex quo regnare cœperat Tarquinius.

De Domus. CAP. XV.
Domus genitiuos duos habet, unum secūde, alterum
quartæ declinatiōis, Domū, et Domus. Sed prior signi-
ficat locū, ubi q; manet; posterior corpus ipsam, atq; edi-
ficium

Handwritten notes in the right margin, including 'C. 111 Vallae' and other illegible scribbles.

ficium, quod ex parietibus constat, & tecto: ut, Domi ma-
 neo: non, domus: & Partē domus demolitus sum, Superio-
 ra domus ascendi: nō, domi. Nam illud, Domus mea imperi-
 riū teneo, non pro loco accipitur, sed pro familia, quae con-
 tinetur adificio, figuratē continēs pro cōtēto. Quod etiā
 dicere licet Domi meae: quasi, in domo mea. Quod autem
 idē sit Domi, & In domo, notū est. Vñ tamen afferā exē-
 plū: Quintilianus lib. v. In domo furtum factū ab eo, qui
 domi fuit. Datus tātū quartae est: Accusatiuus in differe-
 tes: Ablatiuus secundae. In accusatiuo & ablatiui, uel cum
 praepositione, uel sine praepositione loquimur: ut, Reuer-
 tor domū, uel ad domū. Ex eo domo, uel ē domo: & Sum
 in domo, uel domi: hoc grammatice est, illud uerō Latini-
 tis, & elegantiae. Hunc genitiuū secundae nō coniungimus
 nisi cū tribus, siue quinq; pronomiibus. Meae, Tuae, Suae,
 Nostrae, Vestrae, & uno nomine Aliena: ut, Ego uiuo do-
 mi meae: Nō uiuo domi tuae: Erat domi suae, Nostrae, nō ue-
 strae domi habitare uolo. Cic. in libris ad Herenniu: Qui
 cū ista etate, & forma alienae domi, nolo dicere. Quidam
 uolūt illud Domi aduerbia scere. Sed quomodo cōiungere-
 tur cū adiectiuis: siquādo quinq; haec pronomina adiectiua
 supprimātur, tamē subintelliguntur: ut Domi ero, i. meae.
 Domi erimus, i. nostrae: Domi eris, eritis ue, i. tuae, aut ue-
 strae: Domi erit, aut erūt, i. suae: sicut in altero sensu, & in-
 plerisq; nominib; ut, Partē domus locauī, in altera parte
 ipse habito: i. ptē domus meae. Et, Pater mihi iussit, mater
 te uocat, frater nos expectat: hoc est, pater meus, uel no-
 ster: mater tua, uel nostra, frater noster. Quod autē hic ge-
 nitiuus secundae regat alterū genitiuū, siue pronomē, siue no-
 mē, certū est: ut, Ego erā domi illius, domi huius, domi Cae-
 saris, domi Pōpeij. Domi autē publicae, domi priuatae, domi
 honestae,

honestae, domi infamis, domi paternae, domi maternae ha-
 bito, & similia, non licere dicere, iam tradidimus.

De compositis à Quis, uel Qui. CAP. XVI.

Visquis, & Quicumq; pro eodem accipi solent: ut,
 Quisquis es, huc uenias: et, Quicumq; es, huc uenias
 Quicquid, & Quodcumq; non accipiuntur pro eodē, quū
 alterū sit substantiuū: ut, Quicquid festiuū, quicquid molle,
 quicquid tenerū, quicquid iucunditatis, quicquid gaudij,
 quicquid pecuniarū: alterū adiectiuū: ut, Quodcumq; telū,
 quodcumq; scutū, quodcumq; iaculū. Cuius differentiae cau-
 sa est, quod uoces haec in masculino conuenientes, in neutro
 postea discordant. Erat enim Quidcumq; & uox signifi-
 cato similior, si reperiretur eo mō quo dicimus Quidq;
 & Quicquid. Quodq; enim, siue Vñquodq; cōponitur
 à qd: sed ut nō reperitur Quidcumq;, ita nec Quodquod.
 Illud nanq; componitur ex Qui, quae, quod: hoc autem ex
 Quis et quid. Caretq; genere foeminino, quinetiā masculi-
 no in accusatiuo casu, tantūq; habet nominatiuū Quisquis
 Quicquid, accusatiuū Quicquid, ablatiuū Quoquo, tum
 in masculino, tum in neutro: nōnunquam etiam in foeminino
 Quaquae: ut apud Suet. de uita Titī: Galba mox tenente
 Remp. missus ad gratulandū, quaquae iret, cōuertit hoies
 quasi adoptionis gratia accerseretur. In accusatiuo quo-
 que interdū in alio genere q̄ neutro, sed uix apud orato-
 res. Plaut. in Capt. duo: Nā meus ballista pugnus est, cubi-
 tus catapulta, humerus aries, cū genu ad quenq; iecero, ad
 terrā dabo: dentilegos omnes mortales faciā, quenquem
 offendero. Quenque, id est, quencumq;. Sergius autem Do-
 natum cōmentans ait: Vtraq; parte declinatur hoc prono-
 mē Quisquis, cuiuscuius, cui cui, quenque, quisquis, à quo-
 quo, qui qui, quorū quorū, quibus quibus, quos quos, qui qui,
 à qui

Cap. 5.

Cota maldito

à quibusquibus. Noli putare hoc casu declinationis esse, ut apud Cice. remansit cuius: Hæc Sergius. Igitur quum sit compositum Quidquid ex quid, Quodcūq; ex quod, debuit illud esse substantiuū, ut Quid et aliquid: hoc adiectiuum, ut Quod et aliquod. Dicimus enim, Quid feci? nō autē, quod feci? Aliquid feci: nō autē, aliquod feci. Itē, Quod malū feci? nō autē, quid malū feci? sed, Quid mali? Et, Scio quid faciā, non autē, scio quod faciā: Video quid facis, sepius quā, Video quod facis. Ita & cetera ab his composita Quiddam, Quoddam. Nam Quiddam adheret adiectiuo, Quoddam substantiuo: ut, Mirabile quiddā, obscenū quiddam, quiddā maius: & Quoddā templum, quoddam nemus, quoddam antrū, oppidū quoddā: in quo nulli ferē errāt, hic autē multi, pro Quidq; ponentes Quodq; ut, Optimū quidq;, honestissimū quidq;, saluberrimū quidq;: ubi nō liceret pōi Quodq;, Ex his liquet exēplis, Optimū quodq; prædiū, Honestissimū quodq; consiliū, Ex iuramentis quæ cepi, decimū quodq; sit tuū. Nam substantiuū natura est coniūgi cū adiectiuo, adiectiuū uerō cū substantiuo, quasi connubio quodā. Ideo ubicunq; est substantiuū, considerat adiectiuū quasi coniūgē, impatiens alterius substantiuū. Rursus adiectiuū sine substantiuo, tanquam sine uiro esse nō potest, cū altero adiectiuo nihil consortij habens, Eoq; factū est, ut hi quos dixi, erarrent, quod quādoq; uidetur sine substantiuo esse Quodq; ut, Reliqt mihi pater multa prædia, quorū optimū quodq; sublatū mihi est: uel Ex meis multis prædijs optimū quodq; mihi sublatū est. Sed omnibus liquet subintelligi substantiuū, sic, Optimū quodq; prædiū. Quodq; autē idem esse quod Vnūquodq; antē significauit. Quint. Nec causas cur quodq; eorū accedat, prosequi proposito operi necessarium est. Hoc quoq; addam

lo qantē ssmu
uūdq; uocabu
ū non quidq;
amencicero deo
rabre. firmi ssi
uū quodq;

... qm̄ certū dicitur contra lauro hū
ut (ca. 20) li. 5. epist. 75. fami. pūte hie aliquid uero naturā
hū. abicūf. ce fore

addamus, Quid solere usurpari pro, in quo: ut apud eundē: Quid tibi tantum mali feci? quid offendi? & alibi: Si Declam. 6. Quid offendi. Cice. in Lælio: Quid enim indigens Africanus mei? Eodē modo Nihil: ut, nihil te offendi. De differētia autem inter Quidam & aliquis, siue Quispiam, siue Quisquā, quod illud certū hominem, hoc unam quēlibet significat, in libris dialecticis disputauimus. Hic tantū admonendū est, quosdam his posterioribus eo modo uti, quo ego nō uterer, pro illo superiore: ut Hieronymus, qui sic librum de Hebraicis questionibus exorditur: Qui in illis principijs librorū debeā se uturi operis argumentū proponere, cogor prius respondere maledictis, Terentij quipiam sustinens, qui comœdiarū prologos in defensionē suā dabat. Ego dixissem Quiddā potius, quā Quippiā. De certo enim crimine loquitur, nō de incerto. Idem est enim Quippiam, quod aliquid. Sed de hoc in libris his, quos dixi, latius. Sed fortē Hieronymus scriptū reliquerat Quidam, & librarij in Quippiam mutauerunt.

Lib. 2. cap. 25.

et cerū hūc em
non licet per
quos q. uocabi
a. h. p. soni
hūm. q. s.

De affinitate Genitiui, & ablatiui. CAP. XVII.

Magna autoritate est uir, uel Magnæ autoritatis (utroq; enim modo dicimus) sed rarō sine adiectiuo, duntaxat in genitiuo: nā in ablatiuo nunquā: ut Cic. in Salustii, Nūquid quos protulit Scipiones, & Metellos antē fuerūt aut opinionis, aut gloriæ? Caterū in eadē oratione non est utendū genitiuo, & ablatiuo, nisi uelimus illud Pliniam ex lib. septimo naturalis historie sequi: Choroman Cap. 2. darū gentem uocat Tauron syluestre sine uoce, stridoris horrēdi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dētibus caninis. Poterat dicere, Stridore horrēdo. Quāquā (quod ad elegantiā pertinet) ego pro lege accipio, quicquid magnis autoribus placuit, quorū i primis est Plin. Præsertim quū

Epist. 7, lib. 1.

Cic. ad Lentulū ita scribat: Lentulū nostrum eximia spe, summa uirtutis adolescentē cum cæteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. Licet illud, Eximia spe, posset uideri separātū ab illo, Summæ uirtutis, quod regitur ab illo Adolescentē. Ut si dicas, Habeo summa spe filiū, adolescentē optimæ uirtutis. Quod si ita nō est, licebit in eadē oratione uti genituo et ablatiuo, tamē (ut ego sentio) parcē. Nā illud ab hoc loco separātū est, quod idē dixit: Scipio Africanus id ætatis, atq; his rebus gestis. Illud enim, Id ætatis, uel idem est

quod Ea ætate, sicut dicimus Decem annis uixi, & morte Græco, Decē annos, quē honestiorem locutionē Seru. putat; uel aduerbialiter ponitur; uel subintelligitur Habens, uel Agēs, uel Natus id ætatis. In quo protinus admoniti sumus oratores summopere synecdochē refugisse: quale fiet, Gentē hirtā corporibus, oculis glaucam: historici nō refugerūt, ut Sallust. At ex altera parte C. Antonius peribibus ager in prælio adesse nequibat. Cicero Quintilianusq; dixissent Pedibus ægris. Nec dixissent, Doleo caput, Doleo ilia, aut ilibus, esset enim Synecdoche: sed Doleo mihi caput, & ilia tibi dolēt. In hoc uerbo et illud notandū est, quod de re extra nos posita, sicut de corpore nostro loquimur: ut, Istud qd' facis, dolet mihi, utinā doleret tibi: ut apud Terēt. Dolet dictū imprudētī adolescenti, et libero. Et iterū: Aut hoc tibi doleret itidē, ut mihi dolet. Et in eadē comœdia: Illi facile fit Quod doleat. Quod nūquā per Synecdochē dicere possumus. Nā, Ego doleo istud quod fecisti (qui sermo, ut superior, apud autores est frequēs: ut Sallust. Quasi dolens eius casum) nō est Synecdoche. Hæc enī figura tantū ad animi et corporis qualitatē pertinet, nihil ad externa respiciēs: qualia fuerint Doleo

Epist. 7, lib. 1. Cic. ad Lentulū ita scribat: Lentulū nostrum eximia spe, summa uirtutis adolescentē cum cæteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. Licet illud, Eximia spe, posset uideri separātū ab illo, Summæ uirtutis, quod regitur ab illo Adolescentē. Ut si dicas, Habeo summa spe filiū, adolescentē optimæ uirtutis. Quod si ita nō est, licebit in eadē oratione uti genituo et ablatiuo, tamē (ut ego sentio) parcē. Nā illud ab hoc loco separātū est, quod idē dixit: Scipio Africanus id ætatis, atq; his rebus gestis. Illud enim, Id ætatis, uel idem est quod Ea ætate, sicut dicimus Decem annis uixi, & morte Græco, Decē annos, quē honestiorem locutionē Seru. putat; uel aduerbialiter ponitur; uel subintelligitur Habens, uel Agēs, uel Natus id ætatis. In quo protinus admoniti sumus oratores summopere synecdochē refugisse: quale fiet, Gentē hirtā corporibus, oculis glaucam: historici nō refugerūt, ut Sallust. At ex altera parte C. Antonius peribibus ager in prælio adesse nequibat. Cicero Quintilianusq; dixissent Pedibus ægris. Nec dixissent, Doleo caput, Doleo ilia, aut ilibus, esset enim Synecdoche: sed Doleo mihi caput, & ilia tibi dolēt. In hoc uerbo et illud notandū est, quod de re extra nos posita, sicut de corpore nostro loquimur: ut, Istud qd' facis, dolet mihi, utinā doleret tibi: ut apud Terēt. Dolet dictū imprudētī adolescenti, et libero. Et iterū: Aut hoc tibi doleret itidē, ut mihi dolet. Et in eadē comœdia: Illi facile fit Quod doleat. Quod nūquā per Synecdochē dicere possumus. Nā, Ego doleo istud quod fecisti (qui sermo, ut superior, apud autores est frequēs: ut Sallust. Quasi dolens eius casum) nō est Synecdoche. Hæc enī figura tantū ad animi et corporis qualitatē pertinet, nihil ad externa respiciēs: qualia fuerint Doleo

Doleo caput, Doleo ilia: & Hic pulcher faciem, Ornatus animum. Ideoq; illa Synecdoche non erunt, Potens diuitijs, Grauis pietate, Præditus dignitate.

De In auro, & In æs.

CAP. XVIII.

IN marmore incisæ sunt literæ, in gemma, in lapide, in ligno, in auro: non autem, In marmor, in gemmam, in lapidem, in lignum, in aurum. E' diuerso In æs, non in ære. Ita enim apud omnes autores (quantum inueni) semper scriptum est. Liuius lib. 111. Prius quàm in urbem ingrederetur, leges decëuirales (quibus duodecim tabulis est nomen) in æs incisas in publico proposuerunt. Sed quid exemplâ ponimus paucorū, quod omnes facere affirmamus

De uenustate discordiæ Relatiui cum

Antecedente.

CAP. XIX.

RELatiuum frequenter nō respondet antecedenti neq; in genere, neq; in numero, utiq; quū reflectitur eius sententia ab antecedente ad sequens substantiuum. De masculino in neutrum, ut Sallust. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Quod aliter dixit Val. Maxim. lib. 11. Antea senatus assiduum stationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur. Et Plinius: In coitu uerò lunæ, quod interlunium uocant, quum apparere desierit. Mutato etiã numero, ut Cic. Quibus tandem gradibus Romulus in cœlum ascendit: his ne quæ isti appellant bona? De masculino quoq; in fœmininum, ut idē: Omnes tenues atque humiles, quæ maxima in populo multitudo est, sibi præsidium paratum putant. Et Vergil.

Nec partem posuere suis, quæ maxima turba est. Manente quoq; genere uidetur fieri quædam mutatio, ut Quintil. Vbi uerò uniuersas familias fames extinxit, quæ maxima pars est, inanes domus situm ducunt. E diuerso

Cicero fames in 6. Nerui dixit ad huc modo non modo huiusmodi fames etiam in rebus alijs non est et ita etiam in locutione est nequius

tempe. sicut

In Catil.

Lib. 18. ca. 3. 2

In paradox.

Aenid. 6.

In Iugur. de foeminino in masculinū nō mutato numero. Sallust. *Ea fines habet ab occidēte fretū nostri maris & Oceani, ab ortu Solis declinē latitudinē, quē locū narabā ad pōp incole appellant. Mutato etiā numero, ut Quintilianus: Resistā his, qui omīssa rerum (qui nerui sunt in causis) diligentia, quodā inani circa uoces studio senescunt. Et alibi: Et supplicationes, qui maximus honor uictoribus bello ducibus datur, in toga meruit. De neutro in aliud genus, Sallust. Ipse ex flumine, quā proximā oppido esse aquā supra diximus, iumēta onerat. Mutato etiā numero, ut Liuius: Anxur fuit, quae nūc Tarracina sunt, urbs prona in paludē. Aliquādo sine ullo certo antecedēti: ut Quintil. Ego, quae felicissima uel lassitudo, uel satietas est, uirtute consenui. Diuersum huic genus est, quū dictio respōdet antecedēti, quū deberet respōdere sequēti substātiuo, ut apud Verg.*

At puer Aescanius, cui nunc cognomen Iulo.

Aeneid. i. Liuius lib. xxv. Scipio, cui Africano fuit cognomē. Quī modus per datiuū licet frequentior sit, tamē nonnunquam & nominatio, quod est magis generale, utimur: ut Cicero. Argentarius Sextus Clodius, cui nomen est Formio. Et Quintil. Notū est quid Gliconi acciderit, cui Spiridion fuit cognomē. Neq; p̄ relatiuū modō, sed etiā citra relatiuū: ut Terent. Hecyra est huic nomen fabulae. & hoc per nominatiuū. Per datiuū: ut Liuius li. i. Faustulo fuisse nō mē ferūt. Et Solinus de memorabilibus: Lapis iste in aquis mollis est, humo duratur exēptus: nunquā duo simul reperiantur, inde unioibus nomen datur. Haec de datiuo.

Est & accusatiuo quoq; sua natura, ut antecedens sequatur casum relatiui, relicto suo: ut apud Vergiliū. Oratores autē postponūt antecedens, quale foret, Quātū urbem

urbem statuo, uestra est. Ut apud Ouidium:

-Cecidere manu, quas legerat herbas. Et quale est Lib. i. 4. Metam. Quint. Timeo ne quos porrexerim cibos, uenena fiat. In quo est habita ratio uenustatis, ut relatiuū & antecedens sint in eodē casu. Sed saepius antecedēte postposito: quāntū apud Cic. nonnulli illud in Sallustiū sic legunt: Nunquid eos quos ptulit Scipiones et Metellos antē fuerūt aut opionis, aut gloriā? quidā legunt, Nunquid hi quos ptulit quidā, Nunquid quos protulit. Tale est in Euangelio: Sermonem quē uos audistis, nō est meus, quod in Græco, hoc est, in fonte, est sermo, nō sermonē: unde interpret noster transferēs maluit Latine, quā Græcē loqui. Nec ignoro qualia imperiti in hoc Euāgelij loco disputare soleāt, p̄fectō nequaquam sic disputaturi, si Græcā linguā mediocriter, Latinā perfectē tenerēt. In tali sermōis genere uel idem nomē repetemus, uel accusatiuū in debitū casum resoluemus. Nā utrunq; fieri exemplis cōperimus. Siquidē ita frequenter locuti sunt autores: Quas res tibi tū terra, tū mari nuper cōmisi, hae res sint cū fratre cōmunes: uel, Hae sint tibi cū fratre cōmunes: uel, Ex eis aliquas cōmunicabis cū fratre. Et itē per ceteros casus: ut, Quarū rerum non indiges, eas res donabis mihi: uel, Hae meae erūt: uel, Hae res auxilio mihi esse poterunt. Et ita multis modis per casus uariare orationem licebit. Cic. pro Lig. Sed hoc non concedo, ut quibus rebus gloriemini in uobis, eadem in alijs reprehendatis. Et paulō post: Quotus enim istud quisq; fecisset, ut à quibus partibus in dissensione ciuili nō esset receptus, essetq; etiā cū crudelitate reiectus, ad eas ipsas rediret? Idē tamen in Rhetoricis inuistatus: Sulpitio cui paulō antē omnia cedebāt, eū breuis spatium nō modō uiuere, sed etiam sepeliri prohibuerunt. Illud magis

poëticum, quale apud Horatium in Epodo.

Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiscitur? Et iterum in prima Satyrâ
Qui sit Meccenas, ut nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa
Contentus uiuat, laudet diuersa sequentes?

De interiectu huius uocis, Ne dicam: & Dicere
oportet: similia que. CAP. XXI.

Homo prudens, nec dicā sapientē: melius, quā, Ne dicā
sapiens. Cic. pro Deiotaro: Crudelis Castor, ne dicā
sceleratū, & impiū. Et hoc substantiuo præcedere, se-
cus autē sequente: quale esset, crudelis, ne dicā sceleratus,
& impius Castor. Prudens, ne dicā sapiens homo. Nā
si ponamus in accusatiuo, per quā absurdū foret: sic, Cru-
delis, ne dicā sceleratū, & impiū Castorem. Prudēs
ne dicam sapientē hominem. In priore enim modo subintel-
ligitur Eum: sic, Crudelis Castor, ne dicā eum sceleratum,
& impiū. In alijs casibus nō est hæc neq; diuersitas, neq;
causa: ut idem, An sperasset hoc uiuo Milone, ne dicā Con-
sule: uel sic, An sperasset hoc uiuo, ne dicā Consule Milo-
ne? Illud eiusdem in libris ad Heremiū neq; dissimile his,
neq; usque adeo simile est: Obsuit plurimum eo, tempore
Reip. consulū siue malitiā, siue stultitiā dicere oportet,
siue potius utrunq;. Nam ubi erit suppositum: certē deest.
Illud nanq; uerbum quod interiectum est, de nominatiuo
mutauit in accusatiuū. Sed sicut in Euripo, aut Sicilia fre-
to istata uēto uela, aquarū impetus retroire cogit: ita ora-
tionē lege grāmatica euntē autoritas ipsa cōsuetudoq; in-
hibet, ac repellit. Verūm (ut grammaticorū expectatōni
satis faciā) sic erit construendū: Aut stultitia consulū aut
malitia, aut potius utruq; obsuit plurimū eo tēpore Reip.
siue

siue illud factum consulum dicere oportet stultitiā, siue
malitiā, siue potius utrunq;. uel sic: Obsuit plurimum
Reip. eo tempore consulum factum, siue illud malitiā,
siue stultitiā eorum, siue utrunq; dicere oportet.

De infinitiuis, uel interiecto, uel
postposito. CAP. XXI.

Audiui te ut ceteros affuisse in prælio: & Audiui te
affuisse in prælio, ut ceteri. Hic subintelligitur affue-
runt, ibi intelligi non potest statim sequente infinitiuis, &
omnia ad suum regimen trahente. Itaq; sic exponitur: Au-
diui te affuisse in prælio, ut audiui ceteros affuisse. Alterū
uerō (ut dixi) hoc modo: Audiui te affuisse in prælio, ut
ceteri affuerunt. Quod nequaquā conceditur sic dicere:
Audiui te, ut ceteri affuisse in prælio. Hoc enim declarat,
audiui, ut ceteri audierūt. Alterum fortasse sic, audiui te
affuisse in prælio, ut ceteros.

Vbi utimur Nominatiuo pro Vocatiuo,
uel contrā. CAP. XXII.

Defende me domine, Adiuua me optime uir, Tace im-
perite homo, mutato uocatiuo in nominatiuū nō re-
ctē dicitur. Itē, Defende me tu Deus meus, Adiuua me tu
uir optimus, Tace tu homo imperitus. Hic per nominati-
uum rectē loquimur, subintelligitur enim Ens: hoc modo,
Tu ens dominus meus. Qua ratione defendi posset illud
in psalmo: Domine dominus noster, nisi sumptum esset ē
Greco. Idem fit in uocatiuo alicuius nominis. Verg.
Nate meæ uires, mea magna potentia solus.

Idē fit in nominibus proprijs, quod fit in hoc pronomine,
et in uocatiuis casibus: sic, Aue Cæsar summus imperator.
Neq; illud tantummodo imperatiuo, uerū etiā, et quidē faci-
lius, in alijs modis: ut, Quō tēdis Aenea extremus omnium
Troian

Laurentius
dubitat ut
in re he-
taly audi
de affuisse
prelio ut
seu quo
di prima a
non re for
dauit au
re qnue
etiam reu
teret. s. tu
ut cre. s. u
fa. in ep. i.
lacuun. q. u
afficio ma
potius de
tra qua he
le m illu e
t. l. B. S. i. u
exi. i. p. o. f
m. n. m. e. a. g
p. l. u. e. t. a. b
p. f. a. l. s. u. e. t. a. b
Psal. s. re quo
i. u. n. d. e. f.
i. e. a. l. i. g. e. t.
p. a. n. d. a. t.
t. u. e. s. t. u. t. e. u. d.
i. n. c. o. n. e. l. i. n.
g. r. e. c. p. p. r. o. p.
i. n. o. d. i. e. x. i. s. f. o.
i. n. e. h. u. i. u. i. p.
d. i. u. a. t. i. o. n. e. s. i. a.
i. u. o. r. i. d. a. m. s. e. n. t. i. r.
q. u. o. d. p. i. c. t. a. q. u. o. s. a. l.
n. a. m. e. s. t. e. d. i. u. i. n. g.
t. o. n. a. d. e. x. c. u. s. a. c. i. t. o.
r. o. b. u. i. l. o. r. u. m. u. i. u. i. u. i.

Troianorum? uel, Extreme. Viuis, & regnas Helene do-
no Desum, & regnas medius seuissimorum hostiu: melius
quam Medie. Male per solū proprium nomen, aut iunctū
cum pronomine: ut, Quid facis tu Seruius? aut per nomen
appellatiuū sine pronomine: ut, Quid facis dominus meus
nisi tali mō: ut, Quid sedes inter seruos dominus? hic sub-
intelligitur Ens, ibi subintelligi non potest. Quare illud
Plin. in lib. vii. de Naturali histo. nisi menda librarij est,
non placet mihi: Salue primus omnium parens patrie ap-
pellate: ubi nō modō Appellate à Primus, in casu discor-
dat, (quod etiam imperitis ad reprehensionem patet) sed
ne Appellatus quidem si diceretur, planē Latinum foret:
quum fuerit dicendum Prime: siue sic, Salue Marce Tulli
primus omnium parens patrie appellatus: siue, Salue tu
primus omnium parens patrie appellatus: uel, Salue pa-
rens eloquentiae, primus omnium pater patrie appellatus.
Est enim illud Parens uocatiuus.

Vbi utimur Nominatiuo pro accusatiuo. CAP. XXI
Spero tibi esse bonus amicus, Credo tibi fuisse fidelis,
Sproprie dicitur: per accusatiuum uerō non, nisi alterū
accusatiuum addas, qui antecedit infinitiuum (nam hic se-
quitur) hoc modo: Spero me tibi esse bonum amicum, Cre-
do me fuisse tibi fidelem. Quaedam uerba cū nominatiuo
iungi recusant, imō plerq;. Nam ut recte dico, Incipe mi-
hi esse familiaris, & Noli esse illi intimus: ita inusitate di-
cā, Præcipe illi esse familiaris mihi, Ne libeat tibi esse illi
intimus. Hoc tamen genus loquendi nonnunquam reperi-
mus: ut apud Luca. in 1. x. Tutumq; putauit iam bonus es-
se socer. Alius dixisset, iam socerum esse bonum. Et apud
Ouidium de Ponto:

Lib. 7. epist. 8. *Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,*

Me tamen excepto, qui precor esse tuus? Dicere po-
tuisset, sed non tam uenuste, Quem precor esse tuū. Terē-
tius in Andr. Quae sese inhonestē optauit parare hic di-
uitias Potius, quā in patria honestē pauper uiuere.
Apertius apud eundem Ouidium lib. 1. 1. sine titulo:

Spernq; dat in molli mobilis esse toro. Et ille uersus
uulgatu: Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.
Quod si dixisset, noli repugnādo tibi tu cōtrariū esse, uer-
susq; pateretur, nullū de constructione dubiū esset. Talis
tamē modus loquēdi ē Græco fluxit, ubi usitatissimus est.

Qui personae, generi, numero, uerbum respon-
dere debeat.

CAP. XLIII.

Verbū sequi debet ultimū suppositū in persona, nume-
ro, & genere: ut, Ego illū de suo regno, ille me de no-
stra Rep. percōtatus est. Duo supposita sunt, Ego, & Il-
le, quorū utriq; uerbū accōmodatur. Sed sequēti palam,
antecedēti p subintellectionē: ut sit, Ego illū de suo regno
percōtatus sum, ille me de nostra Rep. percōtatus est. Cō-
uerte ordinē personarū, simul personā uerbi mutaueris:
sic, Ille me de nostra Rep. ego illū de suo regno percōta-
tus sum. Muta genus sic, Ego illā de suo regno, illa me de
nostra Rep. percōtata est. Muta numeros sic: Ego illos, il-
las ue de suo regno, illi illa ue me de nostra Rep. percōta-
ti, percōtata ue sunt: & itē ecōtrario. In hāc tamē formu-
lā nō cadit quoties per comparationē, aut similitudinē lo-
quimur: quale est, Melius ego istud, quā uos, fecissem: nō
autē, Quā uos fecissetis. Hoc ille ita prudēter, ut ego, fe-
cisset: nō autē, Ut ego fecissem. Hic enim subintelligitur sic,
Hoc ille ita prudēter, ut ego feci, & ipse fecisset. Melius
ego istud, quā uos feci sitis, fecissem. Verbū enim principa-
le debet efferri, subintelligi autē quod nō est principale.

Act. 4. scen. 5.

Eleg. 4. lib. 2.

Amorum.

In distichis

Cato.

Cicer. in So-

mnio Scipio,

at. i. quon do t

no uerbis in sine

si resp. nō nō

in quon do t

ui at. quon do t

ad mi tu sciri ta

primū in no sciri ta

mor d. i. p. d. d. p.

ro tu ob tu tu

at. i. ca. de penit

condula tu man

o. i. p. t.

o. i. p. t. m. g.

ant. i. u. t. o. n.

at. i. quon do t

ui at. p. u. d. e. r.

u. n. e. in. d. e. p.

ne. t. u. t. e. n. e. n.

u. l. l. i. s. o. m. i. n. u.

me. u. o. i. q. u. a.

u. s. m. i. t. y. e. s. t.

io. t. u. n. d. o. s. t.

Vbi collocandum sit Adiectiuum. CAP. XXV.

Ad iectiuo, quum praecedat, debet obsequi substantiuo, aliter uitiosum est: ut hoc modo, Nulla uirgo est dicenda corrupto uel animo, uel corpore. Dic pro animo me: sic, Nulla uirgo dicenda est corrupta uel mente, uel corpore: aut, corrupto uel corpore, uel mente, non erit Latinum. Quod contra fit aut praecedente substantiuo, aut reiecto in fine adiectiuo: sic, Nulla uirgo dicenda est, uel mente corrupta, uel corpore: aut, uel corpore corrupto, uel mente. Item, uel mente, uel corpore corrupto: aut, uel corpore, uel mente corrupta. Similiter in plurali (uariabo exempla ad euitandum fastidium) Nemo diues est, uel ualitudine infirma, uel sensibus: aut, uel sensibus infirmis, uel ualitudine. Item, Nemo felix est uel conscientia, uel membris, affectis: aut, uel membris, uel conscientia affecta. Cicero tamen in Philippicis inquit: Optima sunt & mente, & uiribus. Nescio an culpa librariorū sit, qui ita scripserunt, pro eo quod est, & mente optima sunt, et uiribus: uel, optima sunt mente, et uiribus.

Quid momenti faciat Coniunctio, Aduerbium quae ditiunctiuum ex collatione. CAP. XXVI.

Ex his quae tradidimus, palam est, nequaquam recte dicitur, Corrupto uel corpore, uel mente. Debet enim adiectiuum illud ad utrumque substantiuum applicari in genere, et numero. Neque de Vel tantummodo intelligo, sed de ceteris quoque coniunctionibus. per Et, ut modo ex Cicero attuli exemplum: per Nec, per Siue, per cetera huiusmodi: neque hoc solum ubi adest substantiuum cum adiectiuo, sed etiam sine eo, quale hoc est: Tu nec faceres, nec ego permetterem. Non est hic sermo Latinus. Dicendum namque erat, Nec tu faceres, nec ego permetterem: aut sic, Tu nec faceres, nec a me facere permettereris. Toto enim oratio dependet a prima dictione. Item, Potes

Potes cognoscere partim ex aliorum sermone, partim te docerit ipse tabellarius: non est Latinum: sed sic, Partim potes cognoscere ex aliorum sermone, partim ex tabellario. Item, Puto tu ex superioribus literis te omnia intellexisse, tum ex his intelligere potes: dicendum erat, Tum ex his intelligere posse. Item Paratus sis uel pugnare, si qui te laceant, uel si qui non sunt, ne recuses facere pacem: dicendum erat aut sine illo, ne recuses: aut sic, uel paratus sis pugnare. Ex his quae dixi, uideor reprehendere legem illam duodecim tabularum: Liberi parates in egestate aut alant, aut uinciantur: quasi dicendum fuerit, liberi aut parates in egestate alant, aut uinciantur. Sed non est uetustas illa reuocanda ad hanc regulam, quae constat ex usu eorum, qui more illo uetusto non sunt locuti: tamen si haud dubie opinor primum Aut a quibusdam adiectiuum, legimus: ita in uetustissimo quodam codice Declamationum Senecae: Liberi parates alant, aut uinciantur. Huius etiam loci illud est, ne hoc modo uerba commisceamus diuersam naturam habentia, quale est, Ille mihi nec nocuit unquam, nec adiuuit: Ego nec offendi eum, nec profuit: dicendum erat, Ille mihi nec nocuit unquam, nec profuit: aut sic, Ille nec nocuit mihi unquam, nec adiuuit: Ego nec offendi eum, nec adiuui: aut, Ego nec offendi eum, nec eidem profui.

De usu Negationis. CAP. XXVII.

Tres aliquando negationes non plus efficiunt quam duae, in collocazione ipsa dictionum efficiente. ut, Nunquam mihi nec obsuisti, nec profuisti. Tres hic sunt negationes: muta primam negationem in medium, aut in postremum, iam euascescet, quum ibi locum non inueniat: sic, Mihi nec obsuisti unquam, nec profuisti. aut sic, Mihi nec obsuisti nec profuisti unquam. Nescis nec in pace, nec in bello uiuere: nec in pace nec in bello scis uiuere. Ibi tres negationes sunt, hic duae quum eadem sit sententia.

*uereor ne ut
rimu, capite
matue, uere
ut ne facit
quado tamen
hog a timo
affer matue
tica. in epist
quod tam
li. uereor ne
solat uilla pe
fit repru
epist. ad quin
tam. uereor ne
Cud solat uilla
setu fit in ser
de aliorum me
si milite r de
reor ut. uere
cal. que spio. et
mae ue hee mur
huc natura n
paha ty. et pe
planos me
ute cano possi n*

*Subst. ne re. qua qua huc uideri potest
tione que oru. ali quando tamen contra laure
tollit alteraneq. alio ut quod dicitur in. 3. de leg. 3. u
ni. huc habet non modo multa. ubi fitu laura. huc*

*cit locu
2. phil.
ait nullu
ec callia
et la carria
militar locu
est. secon.
anchio. si
ud pot
ut h
e buria*

fit sententia. Vereor, Metuo, Timeo, & si qua sunt alia, illæ efficiunt, uel cū negatiōe, uel sine ea: ut, Vereor ne ueniat, et, Vereor ut ueniat: Timeo ne moriatur: et Timeo ut moriatur. More Cic. Vt ne, pro Vt nō: Metuo ut ne pereat.

In And. act. I. Et Terentius: Apprime in uita esse utile, ut ne quid nimis. scen. I. pro, Ne quid nimis. Ex quo miror Seru. ita scripsisse primo Geor. Vnde male quidā hūc locū in Terentiō scribunt: Pater adest, caue ne te tristē sentiat. Si enī hoc est, dicit, uide ut te tristē sentiat: nā & ne, et caue, prohibentis est. Ne utiquā p nequaquā, & ipsum Nequaquā, et Nusquā, & Nuspiā simplicē negatiōē indicat: ideoq; unico uerbo cōtēta sunt: ut, Nequaquā ueniā. Necubi uerō duplicē, ideoq; duplex uerbū postulat. Volo necubi mihi obuium fias, id est, ne alicubi: ut Sicubi, pro si alicubi: Sic uide, pro si alicūde. Cætera quæ de natura negatiōnū disputari solent, i libros Dialecticæ nostræ cōtulimus: quæ ideo præterimus, quod serè non sunt ignota oratoribus, dialecticorū uerō nemini cognita. Illud tamē ad uerbū huc illhinc trāseramus: Vir malus nulla lacepsitus iniuria ab amicitia recedit: uir autē bonus nulla lacepsitus iniuria ab amicitia recedit, uel recedat: nescio tamen an liceret dicere recedit. Hoc loco eadē uerba dātur malo uiro, & bono: sed tamen malus recedere ab amicitia intelligitur, bonus nō recedere: & illenō lacepsitus iniuria, hic lacepsitus. Et haud scio, an hoc sit satis ad hæc distinguēda dixisse, quod alibi rē si gnificamus, alibi admonemus. Huc addamus unū, in quo nō pauci falli solēt, ubi debeat geminari negatio, ubi non debeat, ut hoc exēplo: Nō modō stellæ, sed ne luna quidem ad solē seruat splendore suū, recte dicitur. Item hoc modo recte: Nō modō nullæ stellæ, sed ne luna quæ, et cætera. At quoties distionibus quedam adest cōtrarietas, non possis

tollere

tollere alteram negationem, ut hoc modo: Non modō stelle non apparent, sed etiam luna ad solem obscuratur. Sine negatione geminata non recte loquaris. Item, non modō non absoluo hunc, sed ne leui quidem pœna cum eo transigendum esse puto. Quidā tamen nuper scripsit: Non modō absolucndum hunc, sed nec etiam grauius puniendum puto: quum dicere debuisset, Non modō non absolucndū sunt enim diuersa Absolucndum & Puniendum. Item, Non tantum nō constanter, sed etiam trepidē, & confusē locutus est. Item, Non tantum inconstanter, sed fortiter, et propē minaciter locutus est. Male hoc secundum dixisti, dempta negatione: erat enim dicendum, Non tantum non inconstanter. In quod uitium incidit Boethius lib. III. in Cæronis Topica, dicens: Si non confusē solam, uerū etiā distributim, & suarum partium proprietate noscantur. Dicendum erat, Non solum non confusē. Diuersum est eorum uitium, qui ad illud Non modō, applicant, Sed etiā quum deberent applicare, Sed saltem: aut, Sed certē: aut, Sed uel: quale est Lactant. lib. I. Quis enim mentis emotio non modō futura prædicere, sed etiam coherentia loqui possit? Dicendum erat, Sed uel coherentia, aut Sed saltē, aut Sed certē coherentia possit loqui. Nisi fortē culpa librarij est. Ego uerō in utroq; non autorem, sed tale genus orationis reprehendo.

Quot modis iubemus. Quid etiā intersit inter Præteritū Futurumque conianctiui modi. CAP. XXVIII.

Veni ad me, Venito ad me, uenias ad me, uenies ad me. Scribe ad me, Scribito, Scribas, Scribes, idifferēter penē bis quatuor utimur. Horū tamē uno in negatiōe, Ne uenias: et altero, quo in affirmatione nō utimur in hūc modū, Ne ueneris. Nā ipsum Veneris, duobus modis accipitur.

tur. Vno mō subiunctiue: ut, Si ueneris; uel, Quū ueneris: altero sine subiūctione: ideo illud nō est uerbū principale, hoc est: ut, Si me iuueris, rē optimā feceris. Dimitte me, et diuītē feceris. Aufer huic magistratū, & eū iugulaueris. Eamus in portū, iam naues uenerint. Cic. At qui nobis gratissimū (ut etiā pro Scipione pollice ar) feceris, si quando, &c. Sciendū tamē est, quōd hęc omnia uerba futuri sunt tēporis: ueluti si ita cōmutemus: Si abstulero huic filiam, eum iugulauero: nō autem iugulauerim. Ego hoc uidero, tu uideris, uos uideritis: quasi Ego hoc uidebo, uel uideā, tu uidebis, uel uideas. Ne ueneris, futuri itē est temporis: Nō ueneris, präteriti: illud uetat, hoc negat: qđ secundū commune est cum prima persona, et tertia: ut, Neq; uerō crediderim, neq; uerō fuerim i ea opinione, qua ceteri. Et sine negatiōe, Improbē dixerim, Dixerit aliq; Ne ueni, ne fac, ne iugula, apud oratores ferē nunq; sed apud Pōetas: ut Verg. Ne seui magna sacerdos. Et Teren. Ne nega. Liu. lib. 11. Crastino die, oriēte sole in aciē redite, erit cōpia pugnādi, ne timete. Et Quint. Tu illā tuere, de fende, ama, ne relinque. Hic nos Quint. admonet, ne p illa. Ne feceris, dicamus, Non feceris: quia alterū negandi est, alterū uetandi. Ideo q; Ne, cum prima persona singularis numeri nunquā coniuictum inuenimus, ob eandem causam, propter quā imperatiuū caret prima persona in singulari, qā nemo sibi soli imperat, aut uetat. Vnde frequēter legimus, Ne timuerimus, ne timeas, ne timueritis, ne timeant. Nunquā autē, Ne timeā: nisi ne pro Vt non: sed, Non timeā, non ausim, non sperē, non timuerim, non sperauerim, nō crediderim. i. Timere, audere, sperare, credere, non possum, aut non debeo: ita in alijs personis: ut idem Quintilianus, Nō expectes, ut statim gratias agat, qui sa-

6. Aeneid.

In Heauton.

act. 3. scen. 3.

Declam. 6.

potestatiue
 nuntij

natur inuitus. id est, Expectare non debes. Non enim eo modo hoc dixit, quo dicere solemus, quū uetamus, Ne me expectes amplius. Hic enim negatio est, non uetatio. Ita, Non expectaueris, & Ne expectaueris, quorum alterum Präteriti temporis est, negatq; alterum futuri, & uetat.

De lepōre Si non, & Nisi, cum

aliis uerbis.

CAP. XXIX.

Hoc quod adhuc de negatione subiiciā, ad solam elegantia dicendi pertinet: quod quale sit, subiectis exemplis per se apparebit. Quintil. Non est difficile ut matrem uxor occidat, si non est difficilius ut filius patrem. Idē: Atq; eō causam dimittimus, ut non sit absoluendus adolescens, nisi etiā laudandus. Idem: Quare non petit, ut miserum putetis, nisi & innocens fuerit: non petit, ut afflictum alleuetis, nisi & probauerit sese infeliciorē, quōd patrem amisit, quā quōd oculos. Seruius Sulpitius: At uerō malum est liberos amittere. Malū, nisi hoc peius sit, hęc sufferre, & perpeti. Sallustius: Parcite dignitati Lentuli, si ipse pudicitia, si fama sua, si dijs, aut hominibus unquam ullis pepercit, Ignoscite Cethegi adolescentia: nisi uiterum patri. e bellum fecit. Titus Linius lib. xxxi. Nam quod ad ea attinet, quæ nobis obiecit, nisi gloria digna sint, factor ea defendi non posse. Ouidius lib. xiii. Metamor.

Nec tamen hęc series in causam proffit Achivi.

Si mihi cum magno non est communis Achille.

Huic simile est, quale apud eundem, lib. i. eiusdē operis:

Mentior obscurum nisi quum nox fecerit orbem,

Nuper honoratas summo mea uulnera caelo

Videritis stellas. Et Quintilian. Mētor, nisi quū peregrinatio mea nos diduceret, maluit esse cū matre: Et iterū,

Asidere enim, cibos ministrare, manū porrigere quilibet

Declam. 2.

Declam. 1.

Epist. 5. li. 4.

Epist. fa. Cic.

In Catil.

primo delinqu
 si danda est pena
 in uiderit fa
 cinus non bono
 na dlm

libet poterat, mentior nisi factum est. Idem uerbum apud Ambrosium eodem modo positum, tum in libris Officiorum, tum Hexameron, tum in alijs reperies. Et Apud Cyprianum ad Donatum: Mentior, nisi alios, qui talis est, increpat: turpes turpis infamat.

De Uter Utri, Alter Alteri, Neuter Neutri,
& Quis Cui. CAP. XXX.

Vter utrum accusat, Latine dicitur: ut Cice. pro Milone, Vter utri insidias fecerit. Vterq; utriq; uix ausum dicere. Neuter neutri, omnino non dixerim. Terē. in Phormione inquit: Quia uterq; utriq; est cordi. In duodecimo quoq; commentario rerū a Casare gestarū, siue ab Hirto, siue ab Oppio (nam incertus autor est) edito, sic legit: Uterim dissensione orta iter Achillā, et Arsinoē, quū uterq; utriq; insidiaretur, et summā imperij ipse obtinere uellet.

Act. 5. scen. 3.
Ces. libro 4.
Commēt. de bello ciuili.

Offic. 1.

li. dicitur uter utrum
accusat. uter utrum
et utrum accusat et
li. q. uter utrum
accusat et al.
eral. utrum accusat
t. neuter ab altero
accusat. et alius
u. utrum
Lib. 1. cap. 2.
usat

Cicero autē & Quintil. (quantū inueni) sic nunquam locuti sunt, quorū prior sic ait: Quorū uterq; suo studio delectatus, contēpsit alterū. posterior sic: Quū enim uterq; alteri obijciat, palam est utriq; fecisse. Atq; sic dicendum esse per illud frequentissimū probatur, Alter alteri obijciat, alter alterū contemnit, alter alterū accusat: alter enim alterū, nō ambo ambos accusant. Idē dico de Neuter, ut idē Quint. Ita fiet, ut cum equali cura linguā utrāq; tueri ceperimus, neutra alteri officiat. Quare peccauit tū amicus meus (si amicos palā licet reprehēdere) qui mihi nuper ad se scribēti, uter utri bellū itulisset: respōdit, neuter neutri, aut potius uterq; utriq;. Tum Priscia, qui li. 1. ait: Fiscina uerō a fisco, an fiscina, an neutrum, a neutro, dubiū est. debuerat dicere, An neutrum ab altero: Nā quōd a se nō deriuetur, superuacuum est dicere: sed dicēdum tantum ab altero, nō autē a neutro, quasi nec ab altero, nec a se. Ne illud

illud quidem sileamus, ut dicimus Vter utri, ita Quis cui, ut Verg. Qua quibus antefera. Et Cice. Quid cui praeponendum sit. Quintilianus: Quid quo loco collocandū sit. Idē Quintilianus: Vt dubiū sit, quid quō referri oporteat.

De Prior, Primus, & similibus. CAP. XXXI.

Vocauit te prius, nō est idē quod Prior: illud significat tēpus, quasi prius, quā nunc, uel tunc: hoc uerō personam, id est, ego duorū prior, & hoc quando duo ad unū referūtur. Siquidē ego, & hic te uocauimus, sed ego prior, hic autem posterior. Idē fit quū unus ad duos refertur. Vocauit te priorem, melius quā Prius: illum autem posteriorem, melius quā Posterior. Per passiū quis iam hoc nequeat dicere? Vocatus es a me prior, si duo estis: Vocatus es a me priore, si duo sumus. Eadē ratio est superlatiuorū Primus, & Postremus, & si qua sunt alia. Vocauit te primus, uel postremus, si multi sumus: uel, Vocauit te primū, uel postremū si multi estis. Nonnūquam ex neutra parte sunt duo, sed utriq; singuli, & tamē per hoc idē cōparatiū loquimur: ut Vocauit te prior, Percussi te posterior, supple quā tu me. Nonnūquā unus hinc est, illhinc plures: ut, Vocauit uos prior, supple quā uos me: Vocauimus te priores, supple quā tu nos. Idē de superlatiuo, ubi multa membra sunt: ut, Primi nos uenimus, uos posteriores, ille ultimus: Primus ego itraui uallū, tu serior, illi tardissimi.

De regimine nominum Criminalium,
& Poenaliū. CAP. XXXII.

Si quis furetur rem sacrā de profano, tenetur ne sacrilegij, an furti, an utroq; nō autē, An utriusq;. Qui sustulerit rē suā de sacro, furti nec tenet, an sacrilegij, an neutro: nō autē, An neutrius, Accusare hūc potes uel furti, uel sacrilegij, uel de utroq;, uel de ambobus: nō autē utriusq;, aut

tempore presentis signi...
ce lenti signi...
LAVRENTII VALLAE

ut in quinto: Ipse multitudinem quoq; quae ferme semper regenti est similis, religionis iustae implicuit.

De Potior, Potitus, & Compos. CAP. XXXIII.

Potior hos eosdē casu habere potest, sed cū ceteris frequentius ablatiū: cū hoc nomine res, ferē semper genitiū: ut, Lacedaemonij rerū diu potiti sunt, id est, rerum imperiū diu tenuerūt. In alijs nominibus magis significatio exponitur per obtinuerunt, quā per tenuerūt: ut, Potitus sum uictoria, Sum potitus amica, id est, pugnādo, uel laborādo obtinui uictoriā, uel amicā. In praesenti tempore plerūq; pro fruor. Cicero: Quōd si uoluptatibus his bona aetas fruitur libentius, primū paruulis fruitur rebus, ut diximus: deinde his, quibus senectus, etiā si nō abunde potitur, non omnino caret. Pro eodē posuit Fruitur, & Potitur. At, Potitur pro Potitus est, praesertim more historico legimus. Potior à Potis descendit, ideoq; illi in significatione similitudinē est. Nā, Sum cōpos mentis, cōpos animi, cōpos rationis, cōpos sanitatis, q; haec habeo: at Cōpos uoti, cōpos uictoriae, cōpos optati, q; haec opera mea, atq; labore obtinui, obtineoq;. Illud tamē sciendū est apud Ouid. in xiii. Metamor. sic legendū: Tuq; tuis armis, nos te poteremur Achille. Nō Potiremur, ante penultima breuis non longa, à tertia scilicet, non à quarta coniugatione.

De Traicio. CAP. XXXV.

Traicio exercitum, id est, transporto exercitum trans mare, aut trans flumen. Traicio mare, uel flumen, id est, transeo. Aliquādo utrumq; coniunctum: ut Livius, Traiecit copias Iberū. Et Plancus: Copias Isarā traiecit. Do tibi, & ad te literas. CAP. XXXVI.

Do tibi literas, tāquā tabellario: Do ad te literas, scilicet ad te pferēdas. Aliquādo haec duo cōiunguntur: ut In Catil. Cic. Dedi illi ad te literas, Et Sallustius: Vulturio literas

In Cato. Ma
io,

de traiech...
raie thump...
pafo acrop...
Epist. 23. li. 10.
Epist. 1a. Cic.
de Iber...
de Isar...
de Isar...
de Isar...

o ad quum Jane...
ELEGANTIARVM LIB. III.

ad Catilinā dat. Ergo q mittit literas, dat: cui literae datur, si pferret, reddere dicitur, sicut ille ad quē dantur, accipere.

De In, & Ad, cum aliis uerbis, CAP. XXXVII.

Eo in uillam, & eo ad uillā: proficiscor in campū, & ad campum: confero me in agrum, & ad agrum, idem sunt. Et item in similibus, praeterquam in hoc ultimo uerbo, quoties refertur ad personam. Dicitur enim, Contuli me ad Catonem, & Contuli me ad patrem: non autem In Catonem, & In patrem, ad distinguendū uidelicet significationem. Nam quum dico, Contuli in personā, non possum addere alterā personā, uelut me: sed rem, uelut beneficium. Eritq; significatio donationis: ut, Multa contuli in Catonem: id est, multa donavi Catoni: Nemo in patre potest tanta beneficia cōferre, quanta contulit pater in filiū.

De Refero tibi, & ad te. CAP. XXXVIII.

Retulit mihi, & Retulit ad me, ita differūt, quōd illud Rest narrauit: hoc uerō in cōsultationē tulit: ut Quintilianus, Relaturus uobis iudices ordine malorū meorum euentum, quem nemo tam crudelis, nemo tam seuus audiet, ut me non pascat. Sed hoc nemini ignotum est. Idem: Vultis scire iudices, nihil impatientia charitatis fecisse patrem, non retulit ad matrem, non propinquos consuluit, non amicos. Cicero in Catilin. Refer, inquis, ad senatum. id est, refer in consultationem senatus. Verg. III. Aeneid. Delectos populi ad proceres, primumq; parentem Monstra Deūm refero. Et ne dubitares de sensu sermonis huius, more suo aperuit, subiungens:

Et quae sit sententia, posco. Pauloq; post: Surge agē, & haec letus longaeo dicta parenti Haud dubitanda refer. Sunt enim Deorū uerba, non cōsiliū ab Anchisa petentium,

officiu min...
in maiore b...
ne faum m...
w rel imi m...
sed eliqua d...
reficup rō b...
ne fau uo...
quom b ene...
capo illi op...
in collo rō b...
au ueller e...
ueller e...
monere...
re feru h b...
maru. re fere...
te. i. an sub...
elle genit su...
Declam. 7
Declam. 8

Eodem lib.

tium, sed illum quid agendum sit docentium. Ideoque additur illud, Haud dubitanda. Porro utraque harum sententiarum in uerbo uersatur, aliquando etiam in facto, sed diuersa est significatio: ut Quintil. Ad patrem arma non retuli, id est, reportavi. Et Cicero: Si ad unum omnia referenda sunt, dignissimum esse Pompeium, hoc est, si in unum omnia conferenda sunt, de re intelligitur, non de oratione. Quale illud eiusdem est pro Deiotaro: Qui rumores ad se referret. Et quale est Caesaris, debel. Gall. Ut quae diceret Ariouistus, cognoscere, et ad se referrent. Hic de uerbis agitur, et tamen non significatur ferri in consultatione, sed potius narrari, et renuntiari mandata ab altero data. Praeterea hic solet adhiberi accusatiuus, uel nominatiuus tibi crebro (in praesertim) ablatiuus cum praepositione De: ut, De omnibus his refera ad senatum. Omnia autem haec refera ad senatum, rarius dicitur. Tamen significat idem, quod est, In senatorum consilium ferantur.

De Interdico.

CAP. XXXIX.

Interdico tibi aqua, et igni: non autem interdico tibi aqua, et igne: neque interdico te aqua, et igni. Quo autem modo mutabitur in passiuum haec oratio? Sunt tres modi (quorum colligere possam) mutandi actiuum in passiuum. Vnus ubi est solus accusatiuus, ab eo in nominatiuum mutato incipit: ut, Dedi tibi equum, Equus a me tibi datus est. Alter ubi sunt duo accusatiui, alterum in nominatiuum conuertendi, alterum relinquendi: ut Docui te musicam, Tu a me doctus es musicam: non autem Musica docta est a me te. Tertius utriuslibet horum accusatiuorum mutandi in nominatiuum, alterum uel relinquendo, uel in ablatiuum cum a, uel ab transferendo: sic, Ego rogavi te ueniam, Tu rogatus a me es uenia: uel uenia abs te rogata est mihi: licet per hoc secundum tu magis uidearis rogasse pro me, quam ego te. Quae horum modorum

dorum huic uerbo tribuimus: nullum. Et tamen tres isti similes sunt. Vnus hic est: Tibi interdictum est aqua, et igni: quod est frequentissimum. Alter hic: Aqua, et ignis tibi interdictus est: ut Liu. lib. v. Interdictumque mare Antiatipopulo est. Quod si esset mari, prioris modi foret exemplum. Tertius est: Tu interdicitus es aqua, et igni: sed tamen hic modus ceteris est rarior. Metel. Numidicus: Illi uero omni iure, atque honestate interdicitus sum: ego neque aqua, neque igni careo.

De Pluit, & Ningit.

CAP. XL.

Pluit caret supposito, habent appositum ablatiuum: Liu. lib. i. ab ut Liuus, Nuntiatum regi, patribusque est in monte Albano lapidibus pluuisse. Licet nunc dicamus: Deus pluit carne, pluit manna, pluit escam: Ningit uero suppositum, et appositum resruit.

De Decet, Iuuat, Conducit.

CAP. XLII.

Decet, Iuuat, Conducit pro utile est, et si qua sunt alia, nec personalia sunt plane, nec impersonalia, quum habeant numeros. Vestes haec decet nos, isti cibi iuuant te, studia secreta conducunt maxime. Explicit, Explicitum nunquam (quod sciam) legi.

De Ausculto, & Audiens tibi sum.

CAP. XLIII.

Ausculto te, audio te: Ausculto tibi, obtempero tibi: Sum audiens te, quod te audio: Sum audiens tibi, quod tibi obedio: ut lex xii. tabularum apud Quint. Filium munus audientem dicto, liceat abdicare. Cicer. in Philip. Et audiens esset huic ordini. Et pro Deiotaro: Aut qui dicto audientes in tanta re non fuissent. Cum uerbo reperisse apud scriptores pro se orationis tale loquendi genus non memini, sed apud Plautum in comedia, quae inscribitur Captiuus duos: Memini quum dicto haud audiebat, facto nunc ledat licet. Hinc est quare unum Obedio ex compositis ab Audio postulat datiuum.

De
sum audiens dicto pro ceptis
si. dicto pro ceptis
pro ceptis

mu non .1.
pendere
18

mu non .1.
pendere
18
liber
pe. 40
um factu
72
ut non
na
de neq
firmant

dem signifi
at do no h
nu nufedo
e mu ne re
significan
do no te nu
ne reke gan
auf di ci h
vonia cu di
at lau re tul

capitulum in actum
nam partem

LAVRENTII VALLAE

De Dono tibi, & te. CAP. XLIII.

Dono tibi munus, notum est, quid significet: Dono te munere, plerumque praeij gratia, sed interdum admirationis, interdum benevolentiae, interdum misericordiae. Cicero pro Archia: Sylla cum Gallos, & Hispanos ciuitate donasset, uidelicet in praemium. Quae exempla sunt plurima: ut, Militaribus donis, corona uallari, immunitate donatus sum. Idem pro eodem: Ita que si ciuis Romanus Archias legibus non esset, ut ab aliquo imperatore ciuitate donaretur, perficere non potuit: certe imperator non remunerationis causa Archiam ciuitate donasset, sed admiratione ingenij, & benevolentia. Vergil. Aeneid. v. Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Eodem lib. Nimirum non praeij gratia. Nam tres praemia primi Accipient. Benevolentiae ergo, non meriti illorum gratia, cum postremi nihil omnino mereatur. Quale est Valerij Maximi lib. i. Rex Antioch. bello, quod cum Romanis gereret, filium Scipionis a militibus suis interceptum, honoratissime excepit: regisque muneribus donatum, ultro & celeriter patri remisit. utique amicitiae gratia. Et Amphitruon apud Plautum: Verum ita animatus fui, itaque nunc sum, ut ea te pateram donec. Et paulo post Alcmena inquit: Pateram profecto feras, qua hodie meus uir donauit me. In quorum utroque sola in donando benevolentia declaratur. Idem Plautus in Aulularia: Dij immortales, quibus & quantis me donatis gaudijs.

Declam. 9. Quintil. in Gladiatore: Quod me facere conuenit, qui per maria latrocinij ista solus petitus sum, qui lucem libertatem, denique quicquid pati debeo non ignarus (ut primo natalis horae tempore) sed uidens, sentiensque acceperim: nec solum donatus his bonis, sed summis periculis liberatus sum. Verba sunt hominis exaggeratis beneficia amici, ut se maxime

amplificans

ELEGANTIARVM LIB. III. 219

Xime illi ostendat obstrictum. Sola ergo fuit ratio benevolentiae. Idem in Pariete palmato: Quam blande ille seposuit miserum suum, quam diligenter uxoris gaudetis exclusit oculos, quam multo caecum pudore donauit. Hic habita est misericordiae ratio. Sueton. in uita Augusti: Et ne enumerem quot, & quos diuersarum partium uenia, & incolumitate donatos. Cornelius Nepos de uita Attici, Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam uniuersos frumento donauit, profecto clementiae, non remunerationis gratia.

De Incumbo huic rei, & in hanc rem. CAP. XLIII. Incumbo studijs, & incumbo remis. Vergil. Validis Incumbite remis. Incubo in studia, & ad studia, sed non. Incubo in remos, & ad remos. Cice. Pergite, ut facitis, adolescentes, atque in id studium in quo estis, incumbite. Et alibi: Quare incubamus o noster Tite ad illa praecleara studia, & eo unde discere non oportuit, aliquando reuertamur. Neque hoc in bonum tantummodo accipitur, sed etiam in malum: ut Idem, M. Catoni incumbenti ad eius perniciem. Sed illud, Incumbite remis, non est per translationem dictum, ut hoc: Nam ut quum remiges incumbunt remis, uel quum nos operi faciundo incumbimus toto peritore, significatur diligentia, & conatus: ita & cum accuratius quid mente agimus, incumbere dicimur: quem admodum e contrario Supini dicuntur, qui negligenter agunt.

De diuerso uarioque regimine uerborum, cum diuersa, similique significatione. CAP. XLV.

Timeo te tanquam inimicum, Timeo tibi tanquam amico. Illuc tanquam offensurus sis, hic tanquam defendendus. Commendo te regi, id est, committo: Commendo te apud regem, id est, laudo. Cedo tibi, unde et concedo tibi, pro non repugno tibi: facitque praeteritum cessi, Cedo te, per flagello te, cuius

cuius

translatio
metaphorice
significat
appellat. pro
infirmitate
ut bene
aria. fide
hanc ut
si propter
ultra
uoluntate
hanc

cuius praeeritū est Cecidi, pro flagellavi, & supinū Cae-
sum. Vnde Casus, uel qui flagellatus est, uel qui amputa-
tus est, siue occisus. Raro pro occido hoc uerbū accipitur.
Cice. in Philip. Cedit greges armētorū. Dimitto te disce-
dens: id est, relinquo. Dimitto te discedentē, i. abire permit-
to. Vel Dimitto te, i. mitto: unde Dimissi legati dicuntur.
Incessit mihi cupiditas. subijr. Incessit me ille: i. offensu-
rus me petit, & accusat. Inest huic loco, & Inest in hoc
loco: primū apud Quintil. ceterosq; frequentius: ait enim,
Verum hoc melius faceret natura ipsa duce, sed naturis
ipsis ars inerat. Secundū apud Cic. frequentius: ut ibi, Illud
enim honestū, quod sepe diximus, si in alio cernimus, ta-
men nos mouet, atq; illi, in quo id inesse uidetur, amicos fa-
cit. Comparo hanc rē illi, & cū illa. Consero te isti, &
cum isto. Ego sum similis tibi, & tui. Hoc est cōmune om-
nibus, & omnū: uel cōmune mihi tecū, & cum ceteris.
Ego sum particeps laborū tuorū: et, tibi sum in laboribus
particeps. Quintil. Et in plerisq; ruris operibus marito
particeps. Curtius: Quod fuisset illis in periculis parti-
ceps. Accedit huic rei, & ad hanc rem: uel accedit huic, uel
eō, uel eodē. Quintil. Atq; ut accedat dolori meo cumu-
lus, que hoc facit, uxor mea est. Cice. Ut ad illā optimam
praeclaramq; praedā damnatio Sexti Roscij uelut cumu-
lus accedat. Impedo curā, uel operā, uel laborē, & simili-
lia, huic rei, & in hanc rē: quod in Quintiliano sepe re-
peries. Partior laborē multis negotijs, & in multa nego-
tia: ut apud eundē. Adijcio huic rei, & ad hanc rē. Re-
spondeo tibi, & ad te. Celo te hanc rē, & celo te de hac
re. Tu es natus ad laudē, & laudi. Cic. pro Sextio: Nā qd
ageret uir ad dignitatē, & gloriā natus? Et in eadē: Qui
se patrie q; ciuibus suis, qui laudi, qui gloriā, nō qui somno
& con

Philip. 3. cir-
cafincem.
I. me
alienam
salutia. n. a
S. Plautu
quod sal
inest illi
ic monest am
an d' ad
am. h. w. e.
mi cas patu
emp no r' b
mi l' p' a r' e
e f' g' u' a' l' f' o
m n' a' s' u' n' t' a
u' n' i' a' m' i' a
a' g' a' c' e' q' u' o
o' n' t' r' a' r' i' u' m
e' s' s' a' l' u' t' i' s' t' e
Pro Sex.
Ros.
p' e' n' a' s' p' a' q' u' a
t' i' n' d' e' i' m' p' e
t' i' o' . i. u' a' l' e' a
u' a' u' e' a' b' a' f' a' c
i' n' o' r' e' s' s' o' d' e' t

& conuiujs, & delectationi natos arbitratur. Aggrega-
bo te illis, uulgò dicimus. Idē: Quare ego te semper in no-
strum numerū aggregare soleo. Idē pro Archia: Adscri-
bi se in eam ciuitatē uoluit. Et pro eodē: Quum fuerit in
alijs quoq; ciuitatibus adscriptus. Idē in Philip. Tu uerò
adscribe me talem in numerū. Idē pro Rabirio: Si qs hunc
reprehendendū putat, adscribat ad iudicium suum nō mo-
dò meam, sed huius etiam ipsius, qui cōmisit, sententiā. Idē
contra Rullum: Illum sibi collegam adscriberes. Tibi hoc
adscribendū est, id est, tibi tribuendum, & imputandum.

De noua ratione regendi quorundam
imperfonalium. CAP. XLVI.

Cœpit eū pœnitere, Posset te pigere, Desinet me te-
dere: sepius dicimus, q̄ Cœpit ille pœnitere, Posset
pigere, Desinā te dere. Quintil. in milite Mar. Neq; si sit
cupidissimus uita, pœnitere eū sui facti potest. Cic. de pe-
tendo consulatu: Si hic ciuis liber est, cuius autoritatis ne-
minē posset pœnitere. Idē in Verrē: Iamā Dolabella me
neq; tui neq; tuorum liberorum, quos tu miseros in egesta-
te, atq; in solitudine reliquisti, misereri potest. Simile est
illud Terētij: Ita me dij amabunt, ut me tuarū miseritū est
Menedeme fortunarum. Me, pro à me miseritum, dixit.

Quum uenustē uerba aut desunt, aut
redundant. CAP. XLVII.

Desunt nonnunquam uerba in oratione, sed non sine
gratia, ut Horatius:
Quò mihi fortunam, si non conceditur uti?
Id est, ad quid uultis esse mihi bona fortunæ? Hic modus
incipit per quò, alius incipit per unde: ut idem,
Vnde mihi lapidem: quorsum est opus: unde sagittas?
Supple putes, uel dicas mihi esse. Iuuenalis Satyr. XIII. Satyr. 7.

Declam. 3.
In Heautōti.
act. 3. scen. 1.
ubi illud secu-
dum me, in e-
mendatis co-
dicibus nō ha-
betur.

Epist. 5. lib. 2.
Lib. 2. Sermo
Satyr. 7.

Vnde

Vnde tibi frontem, libertatemq; parentis,

Quum facias peiora senex?

Epi. 24. lib. 7. Cicero ad Fabiū: Martis uerò signū, quò mihi pacis auctori- fam. epist. ris? Quint. Quò per fidē diuitias iuueni, (de cæco loquitur) apud quē omnium rerū diuersitas perit? Et alibi: Quò nūc tantū frumētī: quò classē cōmeatu grauē? Idē: Vnde hunc illi animū? Et alibi: Vnde tantum urium cæco, ut in uno statim icū mors tota peragatur? Idē tamē ait alio loco: Vnde miseræ tunc, unde somnus? supple erat, uel est.

Declam. 2. Declam. 12. Declam. 6. Declam. 2. Declam. 10. Tertius modus, ut apud eundē: Sequitur quæstio, an utilis rhetorice: nā quidam uehementer in eā inuehi solent, & (quod sit indignissimū) in accusatione orationis utitur orandi uiribus: eloquētiā enim esse, quæ pœnis eripiat sceleros, cuius fraude dāentur interim boni, cōsilia ducantur in peius, supple, dicūt enim eloquētiā. Cic. Habendas esse, quam laxissimas amicitias habendas: caput enim esse ad bene uiuēdū securitatē, supple dicūt enim caput, quod modus loquendi apud Græcos est frequentissimus. Idē uerbū aliquādo redūdat: ut de Oratore Cic. Illū Titium, quod cum studiosē pila luderet, & idē signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesq; cum in capum nō uenisset, requirerēt, excusauit Vespā Terentius quod eū brachium fregisse diceret. Satis erat dixisse, quod brachiū fregisset. Et nō lōgē illi hinc: Cui cum familiaris quidā quereretur, quod diceret uxorem suam suspēdisse se de ficu: amabō te, inquit, da mihi ex ista arbore, quos seram surculos. Sat erat sine illo, quod diceret: sed hoc uerbū libet apponit Cice. Quartus, quū suppletur respondēdo: ut idem frequenter: Quod autē scribis de illo, aut illo negotio, ego nescio quid cōsiliū capiā: uel, ego iam antea tē inuēri, supple respondēdo. Raroq; uel nūquam hoc uerbū profertur. Aliquādo subintelligitur simile uerbum:

Lib. 2. cap. 17. Tertiū modus, ut apud eundē: Sequitur quæstio, an utilis rhetorice: nā quidam uehementer in eā inuehi solent, & (quod sit indignissimū) in accusatione orationis utitur orandi uiribus: eloquētiā enim esse, quæ pœnis eripiat sceleros, cuius fraude dāentur interim boni, cōsilia ducantur in peius, supple, dicūt enim eloquētiā. Cic. Habendas esse, quam laxissimas amicitias habendas: caput enim esse ad bene uiuēdū securitatē, supple dicūt enim caput, quod modus loquendi apud Græcos est frequentissimus. Idē uerbū aliquādo redūdat: ut de Oratore Cic. Illū Titium, quod cum studiosē pila luderet, & idē signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesq; cum in capum nō uenisset, requirerēt, excusauit Vespā Terentius quod eū brachium fregisse diceret. Satis erat dixisse, quod brachiū fregisset. Et nō lōgē illi hinc: Cui cum familiaris quidā quereretur, quod diceret uxorem suam suspēdisse se de ficu: amabō te, inquit, da mihi ex ista arbore, quos seram surculos. Sat erat sine illo, quod diceret: sed hoc uerbū libet apponit Cice. Quartus, quū suppletur respondēdo: ut idem frequenter: Quod autē scribis de illo, aut illo negotio, ego nescio quid cōsiliū capiā: uel, ego iam antea tē inuēri, supple respondēdo. Raroq; uel nūquam hoc uerbū profertur. Aliquādo subintelligitur simile uerbum:

De Amic. in peius, supple, dicūt enim eloquētiā. Cic. Habendas esse, quam laxissimas amicitias habendas: caput enim esse ad bene uiuēdū securitatē, supple dicūt enim caput, quod modus loquendi apud Græcos est frequentissimus. Idē uerbū aliquādo redūdat: ut de Oratore Cic. Illū Titium, quod cum studiosē pila luderet, & idē signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesq; cum in capum nō uenisset, requirerēt, excusauit Vespā Terentius quod eū brachium fregisse diceret. Satis erat dixisse, quod brachiū fregisset. Et nō lōgē illi hinc: Cui cum familiaris quidā quereretur, quod diceret uxorem suam suspēdisse se de ficu: amabō te, inquit, da mihi ex ista arbore, quos seram surculos. Sat erat sine illo, quod diceret: sed hoc uerbū libet apponit Cice. Quartus, quū suppletur respondēdo: ut idem frequenter: Quod autē scribis de illo, aut illo negotio, ego nescio quid cōsiliū capiā: uel, ego iam antea tē inuēri, supple respondēdo. Raroq; uel nūquam hoc uerbū profertur. Aliquādo subintelligitur simile uerbum:

Lib. 2. cap. 17. Tertiū modus, ut apud eundē: Sequitur quæstio, an utilis rhetorice: nā quidam uehementer in eā inuehi solent, & (quod sit indignissimū) in accusatione orationis utitur orandi uiribus: eloquētiā enim esse, quæ pœnis eripiat sceleros, cuius fraude dāentur interim boni, cōsilia ducantur in peius, supple, dicūt enim eloquētiā. Cic. Habendas esse, quam laxissimas amicitias habendas: caput enim esse ad bene uiuēdū securitatē, supple dicūt enim caput, quod modus loquendi apud Græcos est frequentissimus. Idē uerbū aliquādo redūdat: ut de Oratore Cic. Illū Titium, quod cum studiosē pila luderet, & idē signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesq; cum in capum nō uenisset, requirerēt, excusauit Vespā Terentius quod eū brachium fregisse diceret. Satis erat dixisse, quod brachiū fregisset. Et nō lōgē illi hinc: Cui cum familiaris quidā quereretur, quod diceret uxorem suam suspēdisse se de ficu: amabō te, inquit, da mihi ex ista arbore, quos seram surculos. Sat erat sine illo, quod diceret: sed hoc uerbū libet apponit Cice. Quartus, quū suppletur respondēdo: ut idem frequenter: Quod autē scribis de illo, aut illo negotio, ego nescio quid cōsiliū capiā: uel, ego iam antea tē inuēri, supple respondēdo. Raroq; uel nūquam hoc uerbū profertur. Aliquādo subintelligitur simile uerbum:

Quidamata

ut apud Quintilian. Sed si cōfessionē culpæ meæ exigitis, ego sui pater durus: & patrimonij, quod iam melius ab his administrari poterat, tenax custos, supple cōfiteor, quod ego fui, &c. Quintus modus, ut apud Ciceron. In obsequio autē comitatus (quoniā Terētiano uerbo libet utimur) adfit, assectatio uitiorū adiutrix procul amoueat. Subintellige, ita loquimur (quoniā Terētiano uerbo libet utimur.) Et alibi: Satiari delectatione nō possū, ut meæ senectutis requiē, oblectationēq; noscatis. Subintellige, hoc dico, ut noscatis. Sextus modus, ut apud Pliniū Iuniorē: Studeas, an piscaris, an uenaris, an simul omnia? supple facis. Quint. Nil aliud quā reuēt. id est, nil aliud faciet, quod reuēt. Et iterū: Et acceptis literis meis iuuenis filius nihil aliud quā cū matre fleuisset. id est, nil aliud fecisset, quam cū matre fleuisset. Martial. Nil aliud bulbis quā satur esse potes. id est, nil aliud facere. Cui cōfine est illud, ubi prolato aliquo aduerbio qualitatis, subintelligitur per cōditionē materis, aut dixit, aut fecit: ut, Bene Ennius, præclare Anaxagoras, fortiter Scipio, prudenter Fabius, supple dixit, aut fecit: prout ex his, quæ aut iam diximus, aut dicturi sumus, colligitur. Et per cōparatiuū: Dij melius, supple fecerunt, aut faciāt, aut certè uelint. Nec de dijs solū, uerū etiā de hoibus: ut apud Quintila. Tu melius uxor, quæ facturum retinebas, supple fecisti. Interdū etiā per nomē (nam illud Melius est aduerbiū) ut, Dij meliora. Lucanus ipsum uerbū apposuit: Dij meliora uelint. Nec procul ab huius naturæ abest, quādo utimur hoc nomine Res, siue in nominatio, siue in accusatio, fortè etiam in alijs casibus: ut, Restat mihi exponēda uita, quam hic egit in magistratu, res digna auditu in primis: uel, Reliquū est, ut exponā uitā huius, quæ fuit in magistratu, rē dignā auditu in primis.

Quòd

Quòd amcènè tempus aliquando pro
tempore ponitur. CAP. XLVIII.

Annibal apud Titum Liuiū alloquens milites inquit:
Si tales animos in prælio habebitis, quales hic ostend-
distis, uicimus. Quintil. Si tales milites omnes habebimus
Mari, uicimus. Cur de futuro nō per uerbū futuri tēporis
locutus est? Nempe ad asseuerandā rem, ut non futura, sed
iam esse uideatur: multoq; plus ponderis habet, ut dica-
mus Vicimus, quā Vincemus. Idem Quint. Dimitte tan-
tūm, & euocasti. id est, euocaueris. Cicero: Vnum ostende
in tabulis aut tuis, aut patris tui emptū, & uicisti. pro Vi-
ceris. Idem pro Sextio: Restitisses, repugnasses, mortē pu-
gna oppetisses. pro eo quod est, resistere, repugnare, mor-
tem pugna oppetere debuisses. Ouid. lib. IIII. Metamor.
Præmiaq; eripies, quæ si tibi magna uidentur,
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses.

Aët. 4. scē. 4. Id est, petere debuisses. Terent. in Andria: Prædiceres.
In Heauton. pro eo quod est, Prædicere debebas. Et alibi: Fortasse ali-
quāto iniquior erat propter eius libidinem: Pateretur.
pro pati debebat. Item Cic. tertio Offic. Male etiam Cu-
rio quum causam Transpadanorum æquam esse dicebat,
semper addebat, uincat utilitas: potius diceret, non esse
Lib. 2. æquam, quia nō esset utilis Reipub. id est, dicere debebat.
Huic simile est, quale apud Ouidium de Remed.

Gnoscida fecisses inopem, sapienter amasset. Id est, si
Lib. 1. Serm. fecisses inopem, Horatius: Decies centena dedisses
Huic parco, paucis contento, quinque diebus
Epist. II. li. 1. Nil erat in oculis. Id est, si dedisses. Plī. Iunior: Dedis-
ses huic animo par corpus, fecisses qd' optabat. Id est, si de-

Aeneid. 6. diffes. Illud magis poëticū. Ut Verg. Tu quoq; magnā
Partē opere i tāto, sineret dolor, Icare haberes. Id est, si
sineret.

sineret. Iuuenal. Græculus Esuriēs in cœlū, iusseris, ibit. Satyr. 1.
Id est, si iusseris. Adhuc diuersum huic est, quale est apud
Cicer. Conchyliatis En. Pompeij peristromatis seruorū Philip. 1.
in cellis stratos lectos uideres, id est, uidiesses. Quint. sem-
per uidiesses: ut ibi, Vidisses non quemadmodum tenues
umbræ corpus accipere cogitationibus solent. Apud hūc
sepe est hic modus loquendi: Si perseuerassem, duos excæ-
caueram pro excæcasssem. Quale est illud Horatianū 11.
Carminum, quod metri causa Priscianus dici putat:
Me truncus, illapsus cerebro sustulerat, nisi Faunus iclū
Dextra leuasset. Apud illum quiddam penè contrariū:
ut ibi, Dictatoris nomen quod sepe iustum fuisse. pro-
fuerat. Nam de imperfecto subiunctiui, qd' solet poni pro
imperfecto indicatiui, in proximo lib. iam dixi, cuius hoc
exemplum fuerat, Non quia amicus non esses. Cic. de Re
Pub. lib. VI. Et quòd de uia fessus essem, & ad multā no-
ctem uigilassem, pro fessus eram, & uigilaueram.

Vbi nitidius ntimur Aëtio, ubi Passio. CAP. XLIX.
Oportet legere libros, Expedit euoluere autores,
Vtile est cognoscere plurima, Operæ pretiū est ha-
bere quos imitemur, Necessè est adhibere usum, Conduc-
tile est descendere in certamen, & agitare cū alijs con-
trouersias. Vel per Passium, Oportet legi libros, euolui
autores, cognosci plurima, haberi quos imitemur, adhibe-
ri usum, agitari cū alijs cōtrouersias. Hunc posteriorem
modū magis ars grāmatica probat, illū magis autoritas.
Secus in præterito; nanq; nō ita sepe legimus, Fecisse hoc
oportuit, ut Factum hoc oportuit. Cic. in Verr, Tamen
id factū non oportuit. Et in eundē: Apollinis signū ablatū
certè nō oportuit. & alibi: Totam rem illi integram ser-
uatam oportuit. Nō dissimile sanè est illud per alterū uer-
bum

nō sibi oportet et uel p
sed etiam de curio, do, habere opti-
cupis, et ali ali milia et opus ut
ta no opus fuit

Pro A. Cecin

bum (de uolo loquor) ut idem: Liberis consulti uoluimus, etiam si posthumi futuri sint. Idem: Percurrā tamē breuiter, ut non minus hominē ipsum, quam ius cōmune defensum uelitis. Quintil. An incidisse in sordidum nomen, non eo contemptum hominis, quē de structum uolebat, auxisse.

Propositiones, rationes quae interdum misceri. CAP. L.

Nam ubi uinci necesse est, expedit cedere: siue plura sunt de quibus queritur, facilius erit in ceteris fides: siue unum, mitior poena solet irrogari uerecūdiā. Miscuit hoc loco Quintil. propositiones, rationesque, cum sit uisitatissimū sic dicere: siue plura sunt, de quibus queritur, siue unum. Si enim, plura, facilius erit in ceteris fides: si unum, mitior poena solet irrogari uerecūdiā. Atque iterū: Firmis autē iudicijs, iamque extra periculū positis, suaserim et antiquos legere (ex quibus si assumatur solida, et uirilis ingenij uis, deterso rudis seculi squallore, tū hic noster cultus clarius enitescet) et nouos, quibus et ipsis multa uirtus adest. Alius dixisset, suaserim et antiquos, et nouos: antiquos quidem, et c. nouos uerō, et c. Cice. in Anton. O te miserum, siue illa tibi nota non sunt (nihil enim boni nostri) siue sunt, qui apud tales uiros tam imprudenter loquarē.

De usu uenusto uerbi, Videor.

CAP. LI.

Non uidetur tibi quod bene faciam: et, mihi non uidetur quod bene loquaris. Sicut uobis uidetur quod male facimus, ita nobis uidetur quod male facitis: uidetur tibi quod ille bene scribat, et uidetur mihi quod isti bene carent. Rusticanus hic sermo est, et agrestis. Eruditi enim sic loquuntur: Non uideor tibi bene facere: et, Tu non uideris mihi bene loqui. Sicut uobis uidetur male facere, ita nobis uos uidemini: ille uidetur tibi bene scribere: et, Isti mihi uidentur bene arare.

De

De uulgari quodam usu Mihi, & Tibi. CAP. LII.

Is mihi gloriabitur se omnes honores sine repulsa obtinuisse: et alibi idem Cic. narrans Bruto rem in qua ille non adfuerat, inquit: Ecce tibi Pōpeius noster. Illud mihi, et tibi, non magis ad me, uel ad te, quam ad ceteros pertinet: sed est oratio sumpta de medio, qua uulgō utimur. Tu mihi semper dormis. Ille mihi assidue sedet. Quū sup cœna essemus, ecce tibi ostiū crepuit. Hic sermo neque ad me, neque ad te, neque ad quenquam refertur. Ideoque differens est ab illo figurato, quale est apud Vergiliū:

Ne mihi tum molles sub dio carpere somnos,

Ne uo dorso nemoris libeat iacuisse per herbas. Et iterū.

Ne ue tibi ad solem uergant uineta cadentem.

Hic precipitur ad uniuersos sub prima, et secunda personatibi non precipitur, nec ad aliquem sermo est.

Quando maiori tempore expresso, partem eius accipimus, & quando deest Post. CAP. LIII.

Superioribus diebus ueni in Cumanū. et iterū: Qui his diebus erā domesticos tabellarios missurus. et iterū: Tri duo aut ad summū quatruiduo periturū. Hæc Cice. Et Sall. Legati triduo nauim cōscendere. Non est accipiendū per superiores dies, et per paucos dies, per tridū, et quatruidū: sed intra superiores dies, intra paucos dies, intra triduum, et quatruiduum. Nā illud, quod aliqui dicūt, tēpus continuatū, et solidū significari per accusatiuū, secus uerō per ablatiuū, planē falsum est. Cic. enim, atque Vergilius sepius accusatiuo, et quidem indifferenter utuntur, postea uerō plerique ablatiuo. Aliquādo in huiusmodi genere sermonis omittimus Post: sic, Intra decē dies, quam uenit, cōfecit omne negotiū. In paucis diebus, quam R hodū

p 2

appul

in epist. lucia
ei ad marci, mar
c. s. ubi dicit
si pulchrum con
pote sic seruo
u. diu. anj. tho. de
ah. uolo quæ re
magis occupat
i. b. u. quæ ut le
u. u. to. quæ m
liquid p. m. m. a
u. d. alius de co
et c.

Lib. 2. cap. 6.

ta. c. c. in epist.
6. et h. p. p. r. m.
de. r. p. m. a. n. u. c. p.
u. d. m. et u. d. i. c. p. e. t.
f. r. u. i. q. u. d. i. c. i. t. q. u. o. d. i. n.
p. l. e. i. d. e. q. u. o. d. o. m.
o. f. b. i. n. o. u. e. d. e. d. e. d.
u. i. p. u. l. t. a. r. u. m. e. a. d. o.
Philip. 2.
u. o. d. r. e. m. i. n. p. h. o.
c. i. j. q. u. o. d. t. o. m. e. a. d.
u. o. d. e. u. r. q. u. o. d. p. i. s. t. e. m.
i. n. s. i. j. p. u. l. l. i. d. e. i. s. p. e.

Verz. modif
Loquendi ar
u. i. t. a. t. u. s. f
elegans.

1. sine ali cuius
tradi. cio. ut
Cic. in Pilo.

Sub dis. ad p. c. no. ind. acc.
Sub d. i. a. g. f.
Georg. 2.

2. Georg.

In Iugurte

appulit, uxorem duxit. id est, postquam uenit, postquam appulit: quae exempla apud historicos sunt plurima.

Vbi deceant, Nisi, Quam, & Praeterquam, CAP. LIIII.

Quid est animal, nisi corpus cum anima concretum? recte & Latine. Quid est animal, quia corpus cum anima concretum? non recte, nec Latine. Adde Aliud, uel Alter, uel Secus: & utroque modo licebit dicere. Quid est aliud animal, quia corpus: uel, nisi corpus cum anima concretum? Cicerone: Quid est aliud gigantum more bellare cum diis, nisi natura repugnare? Idem faciet comparationem: ut, Quid est melius quam gaudere? uel, nisi gaudere? ut Quintus. Nihil est facilius, nisi totam causam omnino non agere. Praeterquam, eadem aut prope parum uim obtinet, quam Nisi. Cuius exempla, ut facilia praetermittimus, unum illud admonentes, ubi est Praeter, ibi locum habere Praeterquam, ad hunc modum: ut, Nullius rei sum auarus praeter laudem: uel praeterquam laudis: Nulli places, praeterquam mihi, uel praeter me.

De usu huius uerbi Transfero, CAP. LV.

Quem more Spartiatae transtulerunt in foeminas. & alibi idem Cicero. Quod nisi in amicitiam transferatur. Quae in alios transferuntur, non solent remanere penes eos, a quibus transferuntur. Mos autem (ut Cicero uult) ita transferatur, ut penes priorem quoque remaneat. Et libro 1. Officiorum. Quod ab Ennio positum in una re, transferri in multas potest. Et in eodem: Eademque mediocritas ad omnem usum, cuiuslibet uitae transferenda est. Lucanus in x.

Nonnumquam translato Romana in secula luxus.

De Cammitto, CAP. LVI.

Non committas, ut qui omnia tibi a nobis suppeditata fuerint, tu tibi desuisse uideare. Et iterum, Non committas, ut dicendum sit, Non putarā. Haec Cicero. Quintilianus quoque

Offic. 1. **N**on committas, ut qui omnia tibi a nobis suppeditata fuerint, tu tibi desuisse uideare. Et iterum, Non committas, ut dicendum sit, Non putarā. Haec Cicero. Quintilianus quoque

quoque: Non committat, ut illa dubia faciat defensionis sollicitudine. Et alibi: Nihil tibi minus committendum, quam ut ulciscaris hoc flagitium, in eo praesertim, quod apud malignos poterit uideri te permittente fecisse. Cicero tamen quodam in loco non per Verum, sed per Quamobrem locutus est, dicens: Considerare debes nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum quos laudas, te non simulimum praebes. Idem pollet Quamobrem quod Verum: et licebit illud tollere, et hoc subijcere. Ex quibus exemplis datur intelligi hoc uerbum sequente Verum, uel similitudine semper accipi in mala parte: nec recte dicat: Fac committas, ut omnes te laudent: aut sic, Non commisit unquam, ut laudareris. Praeterea semper habet secum negationem.

De Oriundus, & Ortus, CAP. LVII.

Oriundus quod non habeat uim participij, credo alij dixerunt. Cuius utendi hic modus est: Ego sum ortus Romae, oriundus a Placentia. T. Liuius: Nati Carthagine sed oriundi a Syracusis. id est, a Syracusis originem trahentes, unde fuerunt parentes. Vel sine praepositione. ut idem: Alba oriundum sacerdotium. In personis ferè cum praepositione. Idem: Is longe princeps Latini nominis erat (si fama credimus) ab Vlisse, dea quoque Circe oriundus. Idem: Quid hoc, si polluit nobilitatem istam uestram, quam plerique oriundi ex Albanis, & Sabinis non genere, nec sanguine, sed per cooperationem in patres habetis? Nonnumquam per indeclinabilia: ut, Inde ego sum oriundus, unde tu. Liuius tamen (si recte scribitur) ait libro octauo: Palaeopolis fuit haud procul inde, ubi nunc Neapolis sita est, duabus urbibus idem populus habitabat, cuius erant oriundi.

De Memini, CAP. LVIII.

Memini, pro recordor, tum genitiuum, tum accusatiuum postulat. Ut Terentius in Eunuchis. Faciam ut huius loci, dieique

229
lice. tam
sine negatio
profect ut me
ad fac. quin
ser hm caud u
seru, ut ille d
annu postet
sercus adu cec
ubi ne habet na
hu no nec capib
camala partē.
Et tu ad hie
ii. id ad d d d d
hu r i c a l i q u o m
e p r o f i l i o. e t l. i
f a. p r o d a e s t.
f a m o a m i b e a
accu a t i u o m i
d d
r o m e l a t i u a
l a h n o m e h
n a. i. i n p a r t
c o o p t a t o. e
c o p o r a t. u b i
o o y b a h y f a
n o t t r a a n g e
i. a d o n s f a y
Lib. 3. ab urb.
condita.
Voluit Valla
oriundus geni
tuo polle iu
gi, autoritate
Liuii dicētis,
Cuius erant
oriundi: uerū
ibi nō cuius,
sed Cumis le
gendum est:
ideo quod dixit
si recte scri
bitur.
Act. 5. scen. 7.

di mo pui. i. ca. i. tado. de forte uadi mo. mai. a. casar. l. i. r. e. q. d. l. i. n.
facialis 230
LAVRENTII VALLAE

Universitäts-
Bibliothek

In Cat. Maio.
morat. 22. ad
ut uia di mo 230

sia crocodil
et quia crocod
la d. m. g. ca.
di Lib. 11. cap. 17
f. lingua aet
ed acat. g. mo
antes habet

Plin. libr. 8.
cap. 25.
ent. mus. sien
si. me. d. a. t. i. u. m.
act. mus. imp. u.
p. i. t. y. m. a. d. a. c. i. u.
i. b. u. s. d. e. c. u. p. i. m.
i. b. u. s. m. a. n. h. i. t. a. t. a.
Lib. 7. cap. 4.

Lib. 5. Meta.
Cap. 56.

metq; semper memineris. Cicer. Omnia, quae curant senes
meminerunt, uadimonia constituta, qui sibi, cui ipsi, debeat.
Quid iurisperiti, quid pontifices, quid augures, quid philo
sophi senes, quam multa meminerunt? Idem uerbu pro eo,
quod est, mentione facio, recusat accusatiuum, postulatq; ge
nitiuum, uel ablatiuum cum praepositione De: ut Quint.
Neq; omnino huius rei meminit poeta ipse. & iterum: De
quibus multi meminerunt. Hinc uidetur deriuari Meto,
quasi a meno praesenti, et geminato praeterito memini: uel
de supinu Mentu, ex quo Mentio, & Mens, quae omnium
recordatur: & Mentu, quia in mentione facienda, hoc est, in
loquendo, praecipue meto utimur. Nullu enim animal mo
uet parte oris superiorem, nisi Crocodilus, sed omnia infe
riorem, sicut & nos mentu. Hinc etiam Metior, quia con
tra mentu loquor. Forte et hinc uenit Meta. Sed nolo eius
etymologia aliqua afferre, ne cui forte uidear argutus.

De differentia inter Alter, & Alius. CAP. LIX.

Alter de duobus dici, alius de multis, notu est omnib.
Alicet non omnes recte utantur. Macrobius de Saturn.
Quum igitur asseruerimus quatuor in corpore fieri dige
stiones, quaru altera pedet ex altera. dicendu erat, Quaru
ru alia pedet ex alia. Idem in alio opere de Naturalibus.
Illa uero insolubiles cause sunt, quae mutuis inuicem nexi
bus uiuuntur, & alterum altera facit, ac uicissim de se na
scuntur, nunq naturalis societatis amplexibus separantur.
Na Ouid. de noue picaru transformatione loquens, quat
quam eu excusare metri necessitas potest: tu quod singule
singulas, ac certae certas intueretur, intellexit, quu inqt:

Alteraq; alterius rigido concrefcere rostro
Ora uidet. Sucto. de uita Caij: Nec cessauit ex eo alte
ru alteri criminari, atq; inter se omnes committere. Nescio
re bol uerbo entrefi

an sic accipiendum sit, Vnu uni, et rursus huc illi. Plin. lib.
x. inquit de formicis: Et quomiu ex diuerso couehut alte
ra alterius ignara. Quare dicamus aliquando sic loq esse
permissum. E diuerso nonnunquam de duobus dicimus Alius
& alius, nec dicere aliter possumus: ut, Dubitatur uter
excellat, Sallustius an Liuius, & alius aliu praeposit: non
autu, Alter alteru. Ratio postulabat, ut diceremus, Alius
alteru. Nam, Alius ad plurimos refertur, qui de duobus iu
dicat: Alter ad Vnu de duobus, de quibus iudicatur. Sed qa
uidebatur inuenistiu sic loqui, maluerut mutare alteru in
aliu. Afferamus ex eplu. Sall. in Catilin. de Casare, & Ca
tone loquens inquit: Genus, etas, eloquentia propu paria
fiere, magnitudo quoq; animi, et gloria, sed alia alij. Vel
est ea ratio, qua dixi: uel haec, q; idu est Alia alij, qd diuer
sa diuerso: ut, Alia est facies mea, alia est facies tua. i. diuer
sa. Proprie igitur Alter refertur ad unu de duobus: ut An
nibal in trasitu Apennini amisit alteru oculu: siue ad unam
duaru partiu, qd superius etiā significauit, ubi hoc Cice
ronis ex eplu usus sum: Duplices similitudines esse debet,
una reru, altera uerboru. Et quale est Verg. exemplum:
Aurea mala decem nisi, cras altera mittam. Aliquo
ties etiam accipitur Alter, pro secundo ex duobus, pluri
bus ue. ut, Vnus, alter, tertius, quartus: Vna, altera, ter
tia, quarta litera. Et, Hic est alter annus bel. Pu. et, Ego
altero mēse repudiani uxore. i. secundus annus ab origine
belli Punici: &, secūdo mēse a ductione uxoris. Aliquādo
p ipsis duobus: ut, Vnus aut alter. i. unus aut duo. Quod
etiam in aduerbijs respōdet Semel, aut iteru: id est, semel
aut bis. Item Semel, & iteru: Cicero in Bruto semel, &
iterum in Philippic. Dubitari tamen potest, cum dicitur,
Iterum consul, an secunda uice, an bis consul intelligatur:
p a quae

Cap. 30.

alius geminat
et alia gantur
alysa d. i. p. l. i. a.
i. uelle putant
est et alius alio
genio produxit

Ad Herē. II. 3.

Elog 34

pau. ci. i. corin. p.
ren. si. de per
ru. punica fia
i. mala. puni
ponum. q. rana

corbu hunc fit pphete caplam pze tetubz ut dum ego & c
LAVRENTII VALLAE.

quando fiboz
ro et p sona
ne id sit ppe
cipu pze ut
ut p t quam
sum p p p atri
mi um. a bsa
to patri mo no
allah uo est nu
ni nati uis ho po
est ho ut me
no pto te dory
occam aut a
ic lap ius p hui
nam se puo
as se r hui ad
huit laudato sed
illud temp b m
is

lum ingredi potest, nisi interrogatiue: ut, uocat me illud
aut subinueniue: ut, si illus me uocat. Nūquam planē affir
matiue, sic ut illa superiora.

De eadem persona tanquam alia. CAP. LXIII.
ME occupato in administratione magistratus, nullum
tempus seponere ad studēdum poterā. Vel, Me oc
cupato in administratione magistratus, nullū tēpus mihi
reliquum erat. Rarissime Latini sic locuti sunt, Græci fre
quenter, sed hoc modo potius, Occupatus in administra
tione magistratus, nullū tēpus seponere ad studia poterā:
uel, Occupato in administratione magistratus, nullū mi
hi tēpus ad studia reliquū erat. Dixi rarissime, non tamen
nūquam: nā quidam sic locuti sunt, ut Hora. de Arte poēt.

-Laudator temporis a b i
Se puero, censor, castigatorq; minorum.

Epist. penul.
lib. 16. epi. fa.
Cicero ad Tiron. Non potes effugere huius culpæ pœniā
te patrono, Marcus est adhibēdus. subintellige, pro ipso
patronus. Simile quiddam sapit Per, quale est apud Mar
tullium: Cum & per me ipsum egissem, & per Drusum
sepe tentassem. Illud enim Per, significare solet mediam
quendam, aliumq; intercessorem. Nunc uerò quis queat
melius esse inter se & alium? & tamen sic uulgò loqui
mur, Per me ipsum rogavi, Per te ipsum obtinui.

Auxilium do feroque: Opem fero tantum. CAP. LXV.

Avtilium do, feroq; dicimus: Opem do, non dicimus,
sed fero: unde Opitulor, quod Tullianum uerbu esse
Seneca autor est: quo tamē & Sallustius utitur, & Plau
tus, & alij nonnulli.

De A, Ex, & De, cum aliis. CAP. LXVI.

Vdini a patre meo: et, Audiui ex patre meo: et, Audi
ui de patre meo, idē significare iueniet, q bonos lib.

ta p. a. signi f. nat posse f. no ut. te. of hu agli. cezio. off. au. euoluet.
t. g. erati. m. h. i. d. ut. redyt. ip. a. p. sona. ut. ad. u. i. op. a. t. e.
post. ut. te. of. h. i. n. u. s. n. d. ad. y. t. a. c. e. n. a. . i. . post. s. c. e. n. a. . s. e. q. u. i. f. i. c. a. t.
o. f. a. t. i. o. n. e. u. t. u. a. c. a. r. a. l. i. t. o. r. i. s. . e. t. d. o. f. e. n. s. i. o. n. e. u. t. f. a. r. e. a. m. p.
ate

plu idem au honore factum, et causa ut fessus de uia sum. et locu
ELEGANTIARVM LIB. III. 335

tuoluet. Cic. tñ sic præcipue locut⁹ est. Similiter apud eū
dē: Quasi te ab ostio, ex ostio, de ostio. Vocauit te a uia
ē uia, de uia: sed hoc ultimū apud eundē in aliū quoq; sen
sum accipitur, ut in Phil. Cūq; de uia languerē, & mihi
met displicerē. Et de Rep. Et quod de uia fessus essem, &
quod ad multā noctē uigilassem. Et de Academicis: In Cu
mano nuper quū mecū Atticus noster esset, nuntiatum est
nobis a M. Varrone, uenisse eū Roma pridie uesperī, &
nisi de uia fessus esset, continuō ad nos uenturum fuisse.
Quasi de labore uia. Hic enim uia significat iter, hoc est
actionem ambulandi: illi hic locum, quā ambulamus.

De Solus, & Vnus. CAP. LXVII.

Inter omnia adiectiua, quæ non sunt superlatiua, duo se
rē hæc, Solus, & Vnus, more superlatiuorū regunt ge
nitiuū: ut, Solus omnium nō remittit sibi, ut incredibiliō sit
in parricidio cæcus, quā sicut quū uideret. Hæc Quin. Et
Plin. Accipenser unus omnium squamis ad os uersis contra
aquam nando meat. Similiter ablatiuū cum præpositione:
nam ut dicimus, Maximus ex omnibus, et inter omnes ma
ximus: ita, Vnus, et solus ex omnibus, uel inter omnes. Ve
rum Vnus pro solus accipio, ideoq; ferē eū illo adiectiua
Omnis tantummodo coniungitur. Nam Vnus ex fortibus
Vnus ex populo, alterius significationis est. Cū substanti
uo quoq; iungitur: ut idē Plin. Caluitium uni tantum ani
malium homini, sed quasi subintelligitur omnium.

De In diem, In dies, In horam, In horas, Propediem,
ac Propemodum. CAP. LXVIII.

In diem aliud multō est, quā In dies. Illud plerūq; cū
hoc uerbo Viuit, iungitur. Ut Quint. Non ut ferē uolu
eres presentis modō cibi memores in diē uiuūt, duraturus
byeme reponitur uicius. Aliquando, sed raro, cū alio iun
gitur

Philipp. 1.
In Som. Sci.
Lib. 1. a prin
cipio.

no solu unus et so
sed omnia p h d
regites de ca
quas superlatiu
et uelle h uia
minis superlat
geni h uia

Quintilian.
declam. 2.
Lib. 9. cap. 17.

Lib. 11. ca. 37.

ul uero malum
tempora. h d e x
ratio n e x t e m p
i. n o p r e m e d i f a
i. d e x p e n t e i n i
e x t e m p o r a l y
m o. e l q u i c i e n
u i d a d u d e m a n a

si ponimus quo h die possimus peneze qndies na in die sicut
LAURENTII VALLAE

In Iugurt. gitor uerbo, ut Sallust. Panē in diē mercari. quasi dicat,
presentis diei habere rationē, nihilq; cogitare de crastino. In dies, idē est quod quotidie, sed pprie cū quodā in-
cremēto: ideoq; plerūq; cū cōparatiuo ut, Quum in dies
malū arctius premeret. Et, Quū in urbe infinitū malum
serperet, idq; manaret in dies latius. Et etiā sine cōparatiuo
sed tamen per uerbū significans incrementū: ut Lilius, Cre-
scente in dies multitudine. Quod nō liceret dicere, Con-
currente in dies multitudine: sed quotidie, aut in dies ma-
gis: quū tamē liceat superiora exēpla dicere p Quotidie.
Quū quotidie malū arctius premeret: & Quū in urbe
infinitū malū serperet, idq; manaret quotidie latius. Et p
In singulos dies: ut Cic. ad Att. Quotidie, uel potius i dies
singulos, breuiiores ad te literas mitto. i. nō modō quotidie
breuiiores, sed etiā in dies. Nā hęc quotidiana litera sunt
breuiiores his, quas ante a mittere solebā: quę poterāt esse
omnes pari breuitate. Atqui hęc quas in dies singulos, siue
in dies mitto breuiiores, tales sunt, ut hodiernę sint breui-
ores hesternis, et crastina hodiernis, et perēdine crastinis:
& ita assidue. Et pestilētia in dies fit maior, & quotidie
fit maior: sic possūt uideri hęc duo differre, q. in hoc pos-
sunt hodie supra numerū hesternū decessisse quatuor, qui
heri decesserint decē supra numerū eorū, qui decesserant
nudiustertius. Nō ita in illo, ubi ultimus quisq; dies maxi-
mē increscit: ut si nudiustertius decesserint duodecim, heri
quatuordecim, hodie necesse est decedāt saltē decē & sep-
tē, cras saltē unus et uiginti, perēdine saltē sex & uiginti.
Ei. Eandē differentiā habent In horam, & In horas, quam
in diē, & in dies. Cic. in Phil. Hęc ij, qui in horam uiuunt
non modō de fortunis, & bonis ciuium, sed ne de utilitate
Eclog. 10. quidem sua cogitauerunt. Vergilius:

Inter numeros ubi non est maior intercalitōm Gallo
Chonumerus minor debet precedere. p d hoc a uiginti
ad centū. ut duo et uiginti. Si na cōsu chō no ita
uiginti duo, et etiam supra mille. ut mille sunt qm
mōt chylēnti nulli a. l. uiginti quatuor millia sine a uiginti
ut in hoc libro. cap. 14.

Gallo cuius amor tantum mihi crescit in horas.
Quantum uere nouo uiridis se subijcit alnus.
Si quis autē in dies, & in horas, siue in dies singulos, et in
horas singulas, sine illa exacta ratione incrementi accipe-
re uelit, non denegandū ipsi hoc puto. Propediē, est quasi
prope est dies, quando hoc fiet. Cic. Et presens propediē
(ut spero) & dum aberis absens loquar. Eodem modo quo
dicimus Propemodum, quasi prope mensuram: quod acci-
pitur pro penē, siue prope, quum est aduerbium.

De Animaduerto. CAP. LXXIX.

Animaduerto te, & animaduerto in te, differūt, cū
Intueor te, & Intueor in te nō differāt. Animadu-
erto in te, est punio te: sed cum hac differentia, q. Punire est
quorūcūq; siue iure, siue iniuria: Animaduertere, est eius
qui in alterū habet potestātē ordine, ac ritē, id est, cū ani-
maduersione puniendi. Sed hoc pprie refertur ad perso-
nas, Animaduerto, pro intueor personam, & rē dicimus.

Filius, Natus, Genitor, Vir, Pater, Mater, Genitrix, Parens. CAP. LXXX.

Ratores sepius dicūt Filius, quā natus: Pater, quā
genitor: Mater, quā genitrix: Parens pro utroq;
etiam sepe Homo potius, quā uir, quoties ita accipitur
ille, de quo agimus, aut loquimur, quale est hoc: Illi dedu-
xerunt hominem in palestram. Poēta potius ē contrario.
Historici mediam quandam uiam tenēt: ut Sallustius, Eos
mores, atq; eam modestiam uiri cognoui.

De In primis. CAP. LXXI.

In primis potēs, si de masculo loquaris, intelligitur iter
primos: si de fœmina, iter primas, si de neutro, inter pri-
ma. Nā idem pollet In primis, quod inter primos, uel inter
primas, uel inter prima. At si defuerit adiectiuum, utique
accip

comoda liban
ho rā. i. para
na hora

In perorat. 3.
Offic.

ut mori
ut mori
ut mori
ut mori

sed tenen. in se
di. oculi. p
nis. ac u
palastra
raf. il a
lib. more u
di

In Catil.

Georg. 2. accipietur in neutro, quale est illud Vergilij. In primis uer-
Acneid. 1. nerare deos. Nisi sit tale quale apud eundem.

In primis regina quietum

Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.

In primis, nō inter primas, aut inter prima accipiendū est
sed inter primos. Vna enim inter mares foemina nominat-
tur sine foeminis alijs: aut, inter primos, & inter primas.

Hic non est cum illo comparandus. CAP. LXXII.

Hic non est cum illo cōparandus, melius de minore ad
maiores dicitur: ut, Vergilius cum Homero, Horat.
cum Pindaro non est cōparandus: quā ediuerso, sic: Ho-
merus cum Vergilio, Pindarus cum Horatio non est com-
parandus. E diuerso tamen nonnunquam reperitur.

Intercedo. CAP. LXXIII.

Intercedit mihi tecum amicitia, Intercedit tibi cum illo
affinitas, Intercedit tibi mecum necessitudo: hoc est,
amicitia, affinitas, necessitudo inter nos est media qua-
dam, quae nos conciliat. Tribuni intercesserunt: Scipio in-
tercessit: Cato intercessit: hoc est, in medium se uerbis, aut
ui opposuit.

Amare inuicem, mutuo, pariter, & inter se. CAP. LXXIII.

Ater. Quū uerō adhibemus praepositionē Inter, tollit-
tur accusatiuus, q̄ regitur à uerbo, ne turpe foret, si repli-
caretur, sic: Amamus inter nos: nō autē, Amamus nos iter
nos: Amatis inter uos, amāt inter se: non autē, Amatis uos
inter uos, amāt se inter se. Cic. ad frat. Pueri ualde inter
se amāt. & de Amicitia: Neq; solū inter se diligit, & cor-
lent, sed etiam uerebuntur, Terent. in Adelp. Video eos sa-
pere, intelligere, in loco uereri, inter se amare. Idē, & in
omnibus exē eadē. Quasi non norimus inter nos. Bene habeo, bene ha-

Act. 5. sce. 3.
Act. 2. scen.
caterū sic in
omnibus exē

li quādo etiā reperit. nā quod dicitur in
non uergetur di ei, di cerndū est quod amo nā in
er nūq̄ hāradicit, a mām nūq̄ in nōs cōgeu di
t q̄ d

bes: id est, bene ualeo, bene uales. In tertia autem persona
etiam sine supposito, Bene habet: id est, bene se res habet,
quod exemplum, ubiq; frequens est.

De Facio, Ago, Frango, & Accipio. CAP. LXXV.

Facio te certiorē, non certum. Nam Vergil. Anchisen
facio certum, ideo dixit, q̄ syllaba breuis inter lōgas
nō potest collocari in uersu Heroico. Prosa oratione scri-
bentes, semper certiorē dixerunt, Et semper Facio, nunq̄
Ago certiorē, Facio tibi gratū, nunquā Ago tibi gratū.

Facio ludos, facio rem diuinā, facio sacrificium, facio so-
lemnitatem, nūquam Ago: & multa huiusmodi. Item, Feci
iacturā, feci damnum, feci naufragium: uix unquā, Passus
sum iacturam, damnum, naufragium. Cice. Magna in Rep-
facta iactura est. Idem: Damnum enim illius immaturo in-
teritu res Romanae, Latinae q; literae fecerunt. Quintil. in
portu naufragium fecimus. & in ceteris quibusdā. Feci ta-
men fugam, quod ego fugi alterū, nō quod alter me. Feci
timorē, non q̄ ego timui alterū, sed quod alter me. Item,
Feci iter: nō, Egi iter. Aliquādo etiā Feci uiam, Feci co-
piam tibi rerū mearū: nunquā Egi, aut Dedi, aut Praesiti-

non autē, Dedi. Feci lucrū, non autē, Acquisiui lucrū. Ho-
nore dicto, Vrinā fecit: Stercus fecit, non autē Emisit. Si-
militate huic est qd̄ dicimus: Fregit nauim, Fregit brachiū:
quasi ipse fregit. i. ipse egerit, non potius passus sit. Te-
rentius: Nauim is fregit apud Andrum. Cic. Graegalesq;
eū cum in cāpum nō uenisset, requirerēt: excusauit Vespā-
Terētius, q̄ cum brachium fregisse diceret. Alius dixit-
set, Quod ei brachium fractū esset. Ita etiam accepi mo-
lestiam, accepi cladem, accepi contumeliam, accepi uul-
nus, accepi iniuriam, accepi dedecus, accepi ignominiam:

pluribus nūc
legitur, Qua
si nūc nō no-
rimus nos in
ter nos Crefi
pho. Facio hē
Aeneid. 3. Cudo s. i.
Aeneid. 3. Cudo s. i.
tumēti pasati
dare damnum
nō est carerē

ali quādo di ei
pāhos ut frustra
trium in uol cati

Declar. ora. scilicet
pāhi

nauis qui
uolenti me p m
dij fagunt male
dij fagunt male
ceperit di fagis
Bene

potius hōno rāci
cegan dū me s
p agerē
qui si tā natura
In And. Act
scen. 3.
Lib. 2. de Ora

uix

uix autem passus. De quo uerbo commodius alio loco dicam: Accepi etiam uoluptatem, gaudium, letitiam.

De Conuenit.

CAP. LXXVI.

Conuenit hoc mihi, aut Conuenit hoc nobis. i. decens est, & Cōueniens. Cōuenit hoc inter nos: id est, consistat, & cōtrouersia caret. Conuenit mihi hoc tecū: id est, sine cōtrouersia est inter nos quod ego dixi. Cōuenit tibi mecum: id est, sine cōtrouersia est inter nos quod tu dixisti. Nonnunquam sine supposito: ut Conuenit inter nos. Nonnunquam sine appposito, sed tamen subintellecto: ut, Hoc conuenit. Nonnunquam sine utroq; ut, Conuenit.

De Obuiio tibi, Obuius tibi fio, Obuius sum tibi: & similibus.

CAP. LXXVII.

Obuiio tibi, obuius tibi fio, obuius sum tibi, obuium me tibi fero, obuium me tibi fortuna obtulit. Cicer. Obuius fit ei Clodius expeditus in equo. Vergil.

Pro Milone.

Aeneid. 1.

Cui mater media sese tulit obuia sylua. Domitius Afer apud Quint. Fortē uos in ea solitudine obuios casus miseræ mulieri obtulit. Obuiam quoq; per eadē, et alia plura uerba uariatur: ut, Obuiā p̄cessi, obuiā iui, et alia multa.

De uerbis ad Finitionem pertinentibus. CAP. LXXVIII.

Epicurū omnia terminat uoluptate. Zeno cuncta finit honestate. Hiero uniuersa definit, determinatq; indolentia corporis. Carneades singula metitur naturæ bonis. Aristippus nihil non ad cōmodum suum refert. Pyrrhon nihil reliquit, quod non reuocet ad scientiam. Ille summū bonum in gula cōstituit, ego bonum ipsum pono in dilectione Dei. Tuus finis ad quem tēdis, tibi ipsi ignotus est. Tot igitur uerbis unam, eandemq; rem declaramus: quæ exempla passim inquirentibus sese offerent.

De uerbis ad Coniecturam pertinentibus. CAP. LXXIX.

Coniecto

Coniecto, Coniecturo, Coniecturam facio, Coniecturam capio, Coniectura consequor, Coniectura colligo, Coniectura ducor, pro eodem accipiuntur, aut parum differunt: quia efficacius quiddam est in Coniectura consequor, & Coniectura colligo, quàm in cæteris: quorum exempla adducere longum esset.

De uerbis ad Notitiam pertinentibus. CAP. LXXX.

Non me fallit, Non me præterit, Non me fugit, Non me capit, idem significare quod Non ignoro, Quintilianus autor est.

De uerbis ad Spem pertinentibus. CAP. LXXXI.

Capio spem de te, Cōcipio de illo spē, Ducor in spem chuius negotij, Vocor in spem, Ingredior in spem: nō tantum spē firmitatem significat, quantum, Colloco in te spē, & Repono in te spē. Cicero: In quibus tum spē maiores natu dignitatis suæ collocarant. Quintilianus: In quo spē unicam senectutis reponēbam.

De Ora. li. 1.

De uerbis ad Recordationē pertinentibus. CAP. LXXXII.

In mentem uenit mihi, Occurrit mihi, Succurrit mihi, Subit mihi, pro eodē accipi solent. Sed hoc ultimū frequenter quoq; ad miserationē. Quintilianus: Nobis uerō natura aduersus exanimēs in genuit non solum miserationē (quæ cogitationi nostræ subit) sed etiā religionem. Vbi nō ita de cuiisset, Succurrit, Occurrit, In mētē uenit. Verg.

Subijt chari genitoris imago. Subijt deserta Creusa. Vbi nequaquam de cuiisset, In mētē uenit mihi de charo genitore, & de Creusa deserta. Iungitur etiam hoc uerbum cum accusatiuo: ut Curtius, Sera p̄nitentia subijt regē.

Aeneid. 2.

De uerbis ad Visionem pertinentibus. CAP. LXXXIII.

Uideas, uidere licet, licet cernere: apud quosdā etiam, cernere est, pro eodē accipiuntur, Vt, itaq; uideas iustos

Lib. 3.

in cessit

est quoda p̄ uide tenessi
no datq; ultra q̄ licet

stos iniustus rebus maxime dolere, imbecillibus fortes, moderatos immodestis. Licet uidere nonnullos tanta stultitia, ut uix differat a natura brutorum. Licet ora cernere iratorum, uti nutetur. Ciceronis haec exempla sunt.

De Parenthesi per Quis, & Is. CAP. LXXXIIII. Si potuisset redimere oculos matris (qua pietate fuit) uiscarios suos dedisset, i. tanta pietate in matre fuit. Idem Quintilianus: Hoc si scisses pater affirmo, promitto (curius pietatis es) nemo te antecessisset. Et alibi: Quae pietas tua est. Tribus enim modis utimur per relatiuum, totum per pronome Is: Primo modo sic, Ea pietas tua est. Secundo sic, Eius pietatis es, sed hoc rarius. Tertio sic, Ea pietas te es. Ea pro tanta accipitur, Ideoq; & ipso tanta ut licet eodem modo, quo & pronomine. Habet autem aliquid plus talis oratio, quam si dicas, Pro tua pietate.

De uerbis ad finem operis pertinentibus. CAP. LXXXV. Habes quae sentiam Brute de ratione dicendi. Haec habui de amicitia, quae diceret. Haec sunt quae putauit dicenda hoc tempore. Sunt uerba Ciceronis ad extremum materiae a se tractatae, quibus & ceteri autores uti solent. Vt Quintil. Habes Marcelle Victori quibus praecipita dicendi adiuuari per nos posse uidebantur. Et iterum: Nihil habui amplius, quod in uniuersum praeciperem. Et iterum: Haec sunt emendate loquendi, scribendiq; partes.

De nominibus quibusdam in, io. CAP. LXXXVI. Veni in opinionem, actiue accipitur, quod talem opinionem habeo: aliquando etiam passiuem, quum opinio significat famam, opinio in qua, quae de me habetur ab alijs, non qua ipse habeo de aliquo. Sicut Existimatio est opinio, atq; sententia, quum accipitur actiue: ut, Existimatio mea, id est, ita existimo. Aliqua passiuem: ut Homo magne existimationis.

existimatio. i. iudicium actiue. uel praexistimatio. i. iudicium passiuem. i. opinio. i. sententia. i. opinio. i. sententia. i. opinio. i. sententia.

mationis, id est, fama, & nominis, quae cum homines magni existimant: ita Homo magne opinionis: ut Quintil. Quod accidisse etiam Porcio Latroni, qui primus clari nominis professor fuit, traditur: ut cum ei summa in scholis opinio obtinenti causa in foro esset oranda, impense petierit, uti subsellia in Basilica transferretur. Cicero. Sermonibus familiarium peruenimus etiam nos in opinionem. Venio in suspicionem, semper passiuem: ut idem. Etiam si falso P. Sextio uenisses in suspicionem, id est, in suspicionem tui, non tua. Veni in obliuionem, semper etiam passiuem: ut idem, ut si fuerint excellentes uiri, certe iam uenerint in obliuionem, id est, quod ceteri de illis obliti sint, non quod illi de alijs, aut de se. Similiter, Venio in uituperationem. Idem. Verr. Vt propter eum in sermonem hominum, atque in tanta uituperationem ueniret. Offensio etiam proprie semper passiuem accipitur. Ideoq; idem non Clodij offensiones dixit, sed offensas: suas uero offensiones. Et alibi: In aegro corpore odiosa est omnis offensio, id est, molesta omnis passio. Vectatio quoque huic simile est: cuius rei causa est, quod uector qui deberet significare id quod uehit, ut nauis, equus, uehiculum, significat potius id quod uehitur, qui est homo. Cic. Tamen & summi gubernatores in magnis tempestatibus a uectoribus admoneri solent. Quintil. Sic in nauim filij mei male permutatus uector imponor. Non tamen uectorem accipias pro nauis. Hinc est quod inuenimus nonnumquam dictum, Nauas & uectores. Sunt enim Vectores, qui pretio in aliena nauis uehantur. Idem Quintil. Cur in frænatis equis uector insidet? Nonnumquam pro eo qui uehit, ut Seneca in Hercule insano: Tria per undas uector Europae nitet. Idem in Hippolyto: Pro sua uector timidus rapina. Quum de eodem tauro, eademque Europa loqueretur. Nam cetera ferre

uenire in senem aliquid tradere eum. In Cat. Ma. io. Philip. 7. in fine.

92 que

quæ à supinis ueniunt, tam actiue, quam passiue accipi solent: ut Accusatio Marci Tulij, actiue: Accusatio Verris, passiue: Donatio mariti, actiue: Donatio uerò bonorum, passiue: & cetera.

De Bene & Male, cum uerbis. CAP. LXXXVII.

In Cat. Ma-
io.

Male iudico, male censeo, male pronütio, male opinor, male sentio, male existimo, hoc male ad me ipsum refertur, error èq; meum declarat. Male cogito, ad alterum refertur, significatq; perniciem, non error è: ut Cicero: Carthagini male iam diu cogitati bellum inferatur, multo ante denuntio, de qua non ante uereri desinam, quam excisam cognouero. Male cogitantem, uidelicet mala in alterum, perniciemq; cogitantem, non autem se ipsum fallentem. Item Male dico tibi, male opto, male precor tibi, male imprecor. His non nihil similia sunt, Male de te sentio, male tu de me existimas, male de illo iudicamus. Non error hic sentientis, existimantis, iudicantisq; innuitur, sed uitium de quo iudicamus, existimamus, sentimus. Male quoque audio, id est, infamior crimina mea audiens, cuius contrarium est, Male dico. Sallustius in Cicerone: Respondebo tibi, ut si quam male dicendo uoluptate cepisti, eam male audiendo amittas. Bene quoque maxima ex parte huic simile est: ut, De te bene sentio, bene tibi precor, bene de te mereor.

De Loco patris, & In locum patris,
& similibus. CAP. LXXXVIII.

In And. act.
I. sc. 5.

Loco patris, loco fratris, loco filij te habeo, non ita accipitur, quod ubi illa antea erat, ibi tu nunc apud me sis, sed quod in ea charitate qua illi aut fuerunt, aut sunt, aut essent, aut esse debent: ut Chrysis Paphilo apud Terentium loquitur: Si te in germani fratris dilexi loco. Cice. in Verrè: In parentum loco questoribus suis praetores esse oportere. Illa

autem sententia in locum potius, quam in loco, requirit tale aliquod uerbum, quale est apud Quinti. Nam quomodo pugnam ineuntibus tot simul metus laborum, dolorum, postremo mortis ipsius exciderunt, nisi in eorum locum pietas, & charitas fortitudo, & honesti praesens imago successerint? Et alibi: Non perdidit filium quisquis occidit: explicat à dolore patrem, quod sibi uidetur fecisse rem maximam, & iuuenis in loco amissi, substituit de uanitate solatiu. Ergo ita dicitur, ubi aliud erat, aliud successit. quæ diuersa à superiori sententia est. Loco uoluptatis mihi est, loco turpitudinis, loco honoris: id est, uoluptuosum, turpe, honorificum. Illud autem hac in parte copetur, ut dicamus, non recordari me an usquam repererim genus illud sermonis, quo Ecclesiastici passim utuntur: Ego habeo te in patre: tu es mihi in filium: accipio te in fratrem. Dicunt enim ueteres, Habeo te loco patris, Tu es mihi loco filij, Accipio te loco fratris: uel, Habeo te pro patre, Tu es mihi pro filio, Accipio te pro fratre: & nonnullis alijs modis. Atq; hic uidetur aliquid non utiq; tale esse, sed perinde esse, ac si tale foret, Ideoq; expositiones nostrae locum habent, ubi tale aliquid non est, ut dixi, sed pro tali habetur: ut in illo, Ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

quod liceret dicere, Accepit eam loco matris, uel pro matre, siue pro sua: non autem ita in illo, quod pro uero accipi debet: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Licuisset ergo dicere, id est, dixisset ueteres, Ego ero illi pater, ipse erit mihi filius: sed more Graecorum, unde haec sumpta sunt, nostris ecclesiasticis ita loqui placuit. Idem ueteres qui illo modo locuti non sunt, sic tamen loquebantur: Reuertor in patrem, Tibi redij in amicum: sed hic uerbum est significans motum. Quintilianus: Et post exitum amici reuertor in patrem. Quintus Curtius lib. v. Igitur rex arci

Universidad de Sevilla
Biblioteca

248
LAURENTII VALLAE

neri editio, quosdam respondisse Pomponius ait: quemadmodum nec gulosos, nec impostores, aut mendaces, aut litigiosos. Vlpianus: Non tamen si incantauit, si imprecatus est, si (ut uulgari uerbo impostoris utar) exorcizauit, non sunt ista medicinae genera, tametsi sint qui hos sibi profuisse cum praedicatione affirmant.

De uerbo Spectat.
D me spectat, id est, ad me pertinet. Ad mortem spectat, id est, ad mortem quasi respiciendo tendit. Cicero Offic. lib. III. Ad extremum si ad perniciem patriae res spectabit, patriae salutem anteponet saluti patris. Quintilianus in Paupere amatore: Et quod ad pessimum spectat euentum, miserabilis sis oportet, ut amator esse uidearis.

ce ro. nam omnia
uulgisq; consilia
d con cordiam
ne et uerunt
Declam. 15.
Deum est spera
habet q; per
rea. ho mi nup
se a q; sed uis te
sunt spectandi

CAP. XCVI.

TERTII LIBRI FINIS.

LAURENTII VAL
LAE IN QVARTVM LI
BRVM ELEGANTIARVM
PRAEFATIO.

CIO ego nonnullos, eorum praesertim qui sibi sanctiores, et religiores uidentur, ausuros meum institutum hoc, laborumque reprehendere, ut indignum Christiano homine, ubi adhortor ceteros ad librorum secularium lectione: quorum, quod studiosior esset Hieronymus, casum se flagellis ad tribunal Dei fuisse confitetur, accusatumque; quod Ciceronianus foret, non Christianus: quasi non posset fidelis esse, et idem Tullianus. Eoque; sponsondissime, et idem diris execrationibus, libros seculares postea se non esse lecturum. Hoc crimen non magis ad praesens opus pertinet, quam

quam ac me ipsum, ac ceteros literatos, quorum studium, ac doctrina literarum secularium reprehenditur. Respondeamus igitur istorum accusationi, eosque; uicissim et quidem in praeteritum quoque; accusemus, quorum culpa non ex minima parte Latinae litterae iactura, naufragiumque; fecerunt. Quid ais tu non esse legendos (autore Hieronymo) seculares libros? Qui sunt isti quae se libri? omnes ne Oratores, omnes Historici, omnes Poetae, omnes Philosophi, omnes Iuriscōfulti, caterique; scriptores? an unus Cicero? Si illos dicis, ut debes dicere, cur non ceterarum quoque; literarum studiosi abs te reprehendantur, cum quibus me aut danare debes, aut absolueres? Sin ita non sentis, et solum Ciceronem reum facis, uide ne stultum Hieronymum uideri uelis, qui neminem secularium promisit se lecturum, quum de Cicerone tantum promittere deberet. At non quid ille promiserit, inquis, est intueendum, sed quid accusatus sit. Fuit autem accusatus, quod esset Ciceronianus. Ita ne? missum ergo faciamus Ciceronem, relinquamus, abijciamus. Quid de alijs autoribus senties? Quid de totis disciplinis? certe omnes seculares sunt, atque; adeo gentiles: id est, non a Christianis, nec de Christiana religione compositae. Si legedas ais, tibi ipsi repugnabis, qui mihi hanc obijcis lectionem. Si negas, etiam atque; etiam considera, ne secularium disciplinarum familiae in te impetum faciant, teque omnes (nemine auxiliu ferente) discerpant. Minime, inquit, ita est. Sed quum Hieronymus quod Ciceronianus est, reprehenditur, id reprehenditur, quod studiosus eloquentiae esset. Ideoque; damnati, et repulsi intelliguntur, qui comparanda eloquentiae gratiae lectitatur. Iam uideo, times inuidiam, sed sero times, et in eodem haesitas luto, si tantum eloquentes excludis. Cur modo in uniuersum mihi uetabas (ut saepe facere soles) legedas secularium libros? at postea a accusationem tem-

perasti, & de eloquentibus dūtaxat intelligis. Ita sit: Er-
raueris sanē, do ueniā imperitiæ, parco cupiditati feriēdi,
licet lacepsitus. Cur tamē ab Hieronymo disides, qui secū
lares, nō autē eloquētes, se nolle tangere promisit? Cur tu
neq; cum iudice illo unum Ciceronē intelligis, neque cum
Hieronymo uniuersos seculares? Quid sibi uult ista an-
ceps, uacillansq; sentētia? quanquā (dij boni) nihil ne in
illis libris, nisi eloquētia est: nō memoria tēporū, gentiūq;
historiæ, sine quibus nemo non puer est? nō multa ad mor-
res pertinētia? nō omnium disciplinarū tractatio? Nunquid
hæc omnia negligā, ne fortē dū talia discere uolo, eloquē-
tiam discam, & uenenu bibam hoc uino dilutam, malimq;
aquam & quidē cœnosam potare, quā cum hoc timore
Falerna dulcissima? Porro quā sunt isti libri, in quibus
uenena eloquētiæ occultātur? Certē nullos ego scio nō elo-
quentes nisi tuos, tuorūq; similiū, quibus nec robur ullum
adest, nec splendor: contraq; ceterorū opera pro sua unū
quodq; portione miram quandā præ se ferunt bene dicēdi
elegantiā. Ita aut eloquentes, aut nulli libri legendi erūt.
An ex his duobus, de quibus Hieronymus meminit, aut
ille Græcus in facundus fuit, aut noster Latinus ulli duntaxat
Latinorū in philosophia secundus? quorum uterq; ne-
scias præstantior sit philosophus, an orator. Quod si
omnes libri ueterū ita sunt eloquētes, ut uel plurimū sapiē-
tiæ, ita tradētes sapiētiā, ut uel plurimū eloquētiæ habeāt:
quīnam isti erunt, quos ob eloquentiam damnandos pute-
mus? Atq; quū eos duos lectitasse se Hieronymus fateatur,
uide ne nō tam de Oratorijs Ciceronis operibus, quā de
Philosophicis dictū existimare debeat. Ego certē de Phi-
losophicis dictū accipio, ubi soli philosophi nominantur:
quodq; Platonicus esset, non ideo nō obiectū, quasi sanctē
faceret

faceret Platonē legēs, sed tantum Ciceronianus, quod ho-
mo Latinus magis Ciceronis stylū cupiebat exprimere,
stylū in quā, quali ille utebatur in quæstionibus philoso-
phiæ, nō quali in forēsibus causis, cōciniobus uē, aut in se-
nato. Nō enim orator causarū ciuiliū Hieronymus, sed
scriptor sanctarū disputationū studebat euadere. Cur non
ergo credamus, nō minus Platonē nocuisse ei, quā Cice-
ronē? cur nō magis philosophos, quā oratores? At orna-
tus ipse dicendi reprehēsus est, nō sciētia. Si ita est, omnes
ad unū reprehenduntur, quis enim caret ornatu? in quo tu
intolerabili calūnia uteris, quū non sit facta mentio de or-
nato in illa accusatione, sed quod tantum Ciceronianus es-
set. Nūquid tantum in Cicerone ornatus? non ne & philo-
sophia? nō ceteræ artes? nō (ut dixi) in Platone facundia?
non in cæteris? cur non omnes pariter exterminamus? cur
non potius Ciceronis philosophia nocuisse putāda Hiero-
nymo est, quā ars dicendi? Nolo hoc in loco cōparatio-
nem facere inter philosophiam, & eloquentiā, utra magis
obesse possit, de quo multi dixerūt, ostendentes philoso-
phiā cū religione Christiana uix coherere, omnesq; hæ-
reses ex philosophiæ fontibus profluxisse: rhetorica uerō
nihil habere nisi laudabile, ut inuenias, ut disponas, quasi
ossa et neruos orationi des: ut ornēs, hoc est, ut carnē, colo-
remq; inducas: postremò ut memoriæ mandes, decenterq;
pronunties: hoc est, ut illi spiritū, actionemq; tribuas. Hæc
ego cuiquā nocere posse credam, nisi ei qui cetera negli-
gat, & præsertim uerā sapiētiā, atq; uirtutes, quod Hie-
ronymus non faciebat? Hanc ego artem obfuturā putem?
profectò nō magis quā pingēdi, fingēdi, calandī, & (ut
de liberalibus dicam) quā musices artē. Et si ex his qui
bene canunt, bene pingunt, bene fingūt, cæterisq; artibus
multum

multū usus atq; ornamentū diuinis accedit rebus, ut prop-
 ad hāc rem nat. esse uideatur: profectō multō plus acce-
 det ex eloquētibus. Quare nō fuit illa accusatio quōd Cic-
 ronianus esset Hieronymus: sed quōd nō Christianus, quā-
 lem se falsō esse prādicauerat, quū literas sacras despicie-
 ret. Non studiū huius artis, sed nimīū studiū, siue huius ar-
 tis, siue alterius, ita ut locus melioribus nō relinquatur, re-
 prehēsum. Non ceteri, sed solus Hieronymus, accusatus est:
 alioqui ceteri simili castigatione correpti fuissent. Neq;
 enim una oībus medicina cōuenit, et alios aliud decet. Ne-
 que semper, et ubiq; idē aut permittitur, aut uetatur: neq;
 ille hoc alijs uetare ausus est ne faceret: contraq; plurimos
 laudauit tū superiorū, tum suorū temporū eloquētes. Ve-
 rūm quid multis agimus? Quid Hieronymo ipso eloquen-
 tius? quid magis oratorū? quid (licet ille sepe dissimulare
 uelit) bene dicēdi solicitius, studiosius, obseruātius: Quid
 quod ne dissimulabat quidem (nam obijciente sibi hoc som-
 niū Rufino, hominē deridet) planeq; fatetur se leſitare
 opera gentiliū, & leſitare debere. idq; cum in alijs mul-
 tis locis (quāquā etiam sine cōfessione palām est) tum uerō
 epistola illa ad magnum Oratorem. I nunc, & uerere, ne
 aliena accusatio tibi obsit, quū illi nō obſuerit sua: & non
 audeas facere, quod ille rescissa patione facere nō timuit.
 Tametsi nō desunt, qui credāt eū puerili etate illa perce-
 pisse, semperq; postea memoria tenuisse. O' ridiculos ho-
 mines, & omnis doctrinā imperitos, qui opinētur eū tan-
 tam rerū copiā, ac scientiā, qua nulli Christianorū cedit,
 aut tā citō potuisse discere, aut tandiū nō potuisse dedisce-
 re, quū & rarissimi reperiantur, qui centesimā partē sci-
 entiae illius assequi possint, & nō minore labore (ut anti-
 quitus dictū est) hāc facultas retineatur, quā paretur. Et
 tamen

tamen quantum interest inter furari, & furtū non red-
 dere? Quid prodest alijs furtū prohibere, ne furētur, si tu
 furto tuo palām potiris? Si nō debemus discere eloquētiā,
 nec uti certē, si didicimus. Quid quōd libros gētiliū sepe
 in testimoniū assumūt? quos si nō licet legere, minus profec-
 tō legendos exhibere: & si nos dehortaretur à leſione
 gentiliū (quod non facit) magis intuentum putarē, quid
 ipse ageret, quā quid agēdum alijs diceret: ueruntamen
 semper ipse idem dixit, & fecit. Nam postquam teneram
 illam etatē saluberrimo sacrarū scripturarū alimēto pa-
 uit, ac in ea quā despectam habuerat, scientiae sibi uires fe-
 cit, iamq; extra periculum positus, ad leſionē gentiliū
 redijt, siue ut illhinc eloquentiā mutuaretur, siue ut illorū
 bene dicta probans, male dicta reprehēderet: quod ceteri
 omnes Latini, Græciq; fecerūt, Hilarius, Ambrosius, Au-
 gustinus, Lactantius, Basilius, Gregorius, Chrysostomus,
 alijsq; plurimū, qui in omni etate pretiosas illas diuini elo-
 quij gemmas, auro argētoq; eloquētiē uestierunt, neq; al-
 terā propter alterā scientiā reliquerūt. Ac mea quidē sen-
 tentia, si quis ad scribendum in theologia accedat, parū
 refert an aliquā aliam facultatē afferat, an non: nihil enim
 ferē cetera conferunt. At qui ignarus eloquētiē est, hunc
 indignū prorsus qui de theologia loquatur, existimo. Et
 certē soli eloquētes, quales ij quos enumerauī, colūnae ec-
 clesiae sunt, etiam ut ab Apostolis usq; repetas, inter quos
 mihi Paulus nulla alia re eminere, quā eloquētiā uidetur.
 Vides igitur ut in cōtrariū res ipsa recidit. Nō modō non
 reprehendendū est studere eloquentiae, uerū etiam repre-
 hendendū, non studere. Et ego sic ago, tanquā eloquentiae
 contra calumniātes patrociniū praestem, quod est maius
 proposito meo. Non enim de hac, sed de elegantia linguae
 Latinae

Latinae scribimus, ex qua tamē gradus fit ad ipsam eloquē
 tiā. Verūm si quis eloquēs non sit, ita demū non erit casti-
 gendus, si talis non potuit euadere, nō si hūc laborē effu-
 git. Qui uerō elegāter loqui nescit, & cogitationes suis
 literis mādat, in theologia praesertim, ipudētissimus est, et
 si id cōsultō facere se ait, insanissimus: quāquam nemo est
 qui nolit elegāter, & facundē dicere: quod quū ipsis non
 cōtingit, uideri uolūt (ut sunt peruersi) nolle, aut certē nō
 debere sic dicere. Ideoq; aiūt gētiles hoc mō locutos esse,
 nō decere eodē loqui Christianos: quasi illi, quos nomina-
 ui, more istorū locuti sint, & nō more Ciceronis, cetero-
 rūq; gētiliū: q̄ qualiter loquātur nec cognitū istī, nec ex-
 pertū habēt: nō lingua gentiliū, nō grāmatica, non rheto-
 rica, non dialectica, ceteraeq; artes dānandae sunt (siquidē
 Apostoli lingua Graeca scripserūt) sed dogmata, sed reli-
 giones, sed falsae opinioniones de adione uirtutū, per quas in
 caelū scādimus. Ceterae autē scientiae, atq; artes in medio
 sunt positae, quibus & bene uti possis, & male. Quae ppter
 conemur obsecro eō peruenire, aut saltē proximē, quō lum-
 inaria illa nostrae religionis peruenerūt. Vides quā mir-
 rabili ornamento uestes Aaron distinguātur, q̄ arca foede-
 ris, quā tēplum Salomonis: per hoc mihi significari elo-
 quētia uidetur, quae (ut ait nobilis tragicus) regina rerum
 est, & pfecta sapiētia. Itaq; alij ornāt domos priuatas, hi
 sunt q̄ studēt iuri ciuili, canonico, medicinae, philosophiae,
 nihil ad rem diuinā confrētes: nos orne mus domū Dei, ut
 in eā ingrediētes nō ex situ ad contēptū, sed ex maiestate
 loci ad religionē concitentur. Non possum me continere,
 quō minus, quod sentio, dicā. Veteres illi theologi uidētur
 mihi uelut apes quaedam in longinqua etiam pascua uoli-
 tantes, dulcissima mella, cerasq; miro artificio condidisse:
 recentes

Euripides in
 Hecuba.

recentes uerō formicis similini, quae ex proximo sublata
 furto grana, in latibulis suis abscondunt. At ego (quod ad
 me attinet) non modō malim apes, quā formica esse, sed
 etiā sub rege apiū militare, quā formicarum exercitum
 ducere. Quae probatum iri bonae mentis iuuenibus (nam
 senes desperandi sunt) confidimus. Nunc ad inceptū re-
 deo: quāquam ea quae sequuntur, a superioribus nō nihil
 differat. Tractabimus enim de uerborum significatione,
 neque de omnibus uocabulis, sed quasi gustū quendā, &
 eorum maxime, quae ab alijs tractata non sunt: nam de
 omnibus dicere propē infinitum est.

De Libertinus, & Libertus. CAP. I.

LIBERTINVS, & libertus sola elegan-
 tia gratia habēt differētiā, quā nec grāmati-
 ci, nec iurisperiti (quod maxime pudēdū est)
 sciūt, quā ne eorū qdē aliquē, qui his tēpori-
 bus merita bene scribendi laude celebrātur, inueni sciētē:
 qd̄ nolim uideri cōtumeliose dicē, sed necessariō potius,
 atq; honestē. Vereor enim ne p facilitatē, qua semper can-
 didē quaequq; studio inuestigassē, cū amicis cōmunicauī,
 amici ipsi (si modō tales, amici dicēdi sunt) laudē mihi prae-
 ripiāt: qd̄ crimē longe a me semp̄ abfuit. Et ex oibus quae
 in hoc opere praecipimus, profiteor nihil omnino ex ali-
 quo hui⁹ aetatis uel audiuisse, uel legisse. Itaq; sic mihi meā
 ab alijs gloriā praeripi molestē scro, ut illorū a me prae-
 ri nefas puto. Nemo autē literatorū erit, quorū paucissimi
 mihi familiares nō sunt, qui se hoc antea ignorasse, et a me
 uel uerbo, uel scriptis didicisse neget. Igitur Libertinus
 relatiuū est ingenui, Libertus relatiuum est patroni: licet
 unus, idēq; sit & libertinus, & libertus. Per Libertinū si
 significamus cōditionem hominis, sicut per ingenuum: per
 Liber

Libertum significamus priuatū quendam respectū, sicut per patronū. Ideoq; Libertinus adiectiuū est, sicut Ingenuus: eoq; nō fit à Libertina libertinabus, ut à Liberta libertabus. Libertus substantiuū, sicut patronus. Illudq; solemus definire, hoc nō solemus: ut in iure ciuili, Libertini sunt, q̄ iusta seruitute manumisi sunt. Quē admodū ē contrario, Ingenui sunt, q̄ libera matre nati, nec postea seruituti facti sunt. Significatur enim (ut dixi) cōditio hominis p̄ ingenuū, et libertinū: ut Libertinus homo, libertina mulier, libertina cōditio: nō autē Libertus homo, liberta mulier, liberta cōditionis. Hęc enim priuatū quēdā significat respectū, ad patronū, patronam uel relata: i. ad eum, eam uel, qui ante a dominus, aut quę domina huius fuit, quū seruus, ancilla uel esset: ut, libertus Cesaris, libertus Messalinae, liberta Claudij, liberta Agrippinae: nō autē, libertinus Cesaris, aut libertina. Ideoq; interrogamus, Hic ingenuus est, an libertinus? nō autē, an libertus: et quū resposum est libertinus interrogamus, Cuius libertus? nō autē cuius libertinus: Respondeturq; Est libertus meus, aut tuus, aut illius, aut Catonis, aut nullius. Atq; libertus sine patrono, patrona uel nō est, libertinus esse pōt, quāuis necesse est eū aliquādo habuisse: quo factū est, ut dicamus Colliberti, Collibertiq; quē admodū Conserui, Conserua, quōd ij plures sub umbra unius patroni sint, sicut illi sub imperio unius domini: nō autē Collibertini, aut Coingenui: ad nullā enim alterā priuatam personā plures horū referri possunt, nec alij ab alijs distinguuntur. Colliberti à colliberti diuisi sunt, ut mei à tuis, et cōserui à cōseruis, quē admodū conciuies mei à cōciuibus tuis, qui alterius ciuitatis est: cōdiscipuli mei à tuis: cōmilitones mei à tuis, qui sub alio uel p̄ceptore, uel duce es, Libertinis uerō, atq; ingenuis hoc nō contingit

Lib. 1. Instit. de liber. in princ. Eo lib. titu. de inge. in prin.

contingit, quū non magis nexus mihi sit cū ingenuis meae urbis, et tibi cū libertinis tuae urbis, quā cum alijs quibusuis. Ideoq; nō dicitur coingenui, et collibertini. Et libertus, collibertusq; esse aliquando quis desinit, libertinus esse nō desinit. Deniq; licet poteramus altero horū nomini esse cōtenti, tamē distinguere ueteribus placuit priuatū respectū à publico. Et ideo Libertinitas dicimus, nō Libertitas. Ex seruo tamen, non quōd ad priuatū dominum refertur sit Seruitus, sed q̄ ad publicū: dicimus enim non modō Seruus tuus, seruus meus: sed etiam sine respectu patroni, ut hic seruus, et homo seruus, qd̄ in liberto non fit. Caterū cogitāti mihi unde factū sit, ut in tāta exemplorū copia elegantia hanc accuratissimē custodientium, tamen tot hominū nullia nūquā annotauerint: hoc existimo causā fuisse, quōd frequēter inuenirēt sine mentione patroni, libertū nominari, quo falli sopita negligentia fuit. Si enim nonnunquā reperiebāt liberto non apponi patronū, tamen reperiebāt libertino nunquā apponi, quanquā semper adheret liberto patronus uel nominatim, uel subintel ligendo, ut in multis sit: quale est, uendidit patrimonū, suppletur meū: collocasti filiam, suppletur tuam: publicauit opus, suppletur suū. Ita hoc loco, quale apud Quint. Licet nihilominus amicū graue uirum, aut fidelem libertum lateri filij sui adiungere, uidelicet suū. Cic. pro Sext. quem ait, Quintum fratrem auxilio seruorū libertorumq; ereptum à ferro Clodianorū: nō genus seruile, libertinumq; nec cuiuscūq; seruos, libertosq; significat, sed suos ipsius. Quid attinet plura ex iure ciuili exempla repetere, quū etiā sint distincti tituli de libertis, et libertinis? Quā diffidentiam qui ignorat, (omnes autē legulei ignorāt) pluri ma, et capitalia in ipso iure ciuili peccata cōmittit. Seru.

Seru. in illud Verg. 8. Aen. Nascendi cui reus animas Feronia mater, &c. Cap. 24.

gramaticus (si codex est fidelis) pro libertino posuit libertum in octavo Aene. Feronia, Nympha Campaniae, quam etiam supra diximus. Hæc etiã libertorũ dea est, in cuius templo raso capite pileum accipiebãt. Adjiciam quod ait Suet. in uita Claudij, in ipsum Claudiu: Ignarus teporibus Appij, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos nõ ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.

Inter Accessus, & Accessio: Actus, & Actio: Gestus, & Gestio, quid interit. CAP. 11.

Accessus, & Accessio differunt. Siquidẽ Accessus est Aditio, siue appropinquatio: Accessio autẽ adiectio, atq; incrementũ. Quæ differentia rara est in cõsimilibus nominibus. Satus enim, & Satio idẽ sunt: Cultus, et cultio. Motus, et motio: Actus, et actio (nisi q̄ dicimus Actionem causarũ, non actũ: & Actum comediarum, non actionẽ) Cursus, et cursio: Abusus, et abusio. Gestus quoq; et gestio non parũ differunt. Nam Gestus est actio quædã, & quasi pronuntiatio corporis: Gestio uerò est administratio, & actio: quãuis parum in usu est. Hæc autem duo de quibus dicere instituerã, ideo differunt, quòd uerbũ unde descendunt, dupliciter & regit, et significat: ut, Accede ad ignẽ hunc. id est, ad, atq; appropinqua. Et, Hoc calamitatibus meis pòdus accessit: uel, ad calamitates meas. id est, adiungitũ est, & increuit. A prima significatiõẽ nascitur Accessus, cuius cõtrariũ est Recessus. A secũda, Accessio: ut Cicero, Accessionẽ adiũxit adibus. id est, adiectionẽ, et incrementũ. Præter usum tamen superiorũ Macrobius in commentarijs naturalibus dixit: Aut enim accessio, aut in leuam dextrã ue reflexio, aut sursum quis, aut deorsum mouetur, aut in orbẽ rotatur. Et iterum Has solis portas phœnici uocauerunt, quia in utraq; obuiante solstitio ulterrimis Solis

Terẽ in Eun. act. 1. scen. 2.

Offic. 1. Li. 1. in Som. Sup. cap. 6.

Eod. lib. ca. 12

Solis inhietur accessio. Accessus ipse dixissem potus Cicerone imitatus, qui tertio de Oratore lib. ita ait: Ut Luna accessu, & recessu suo Solis lumẽ accipiat. Nam quòd Febris accessio sepe legitur, ego pro incremento accipio, nõ pro accessu: alioqui aliquando legeremus Accessus febris, si idẽ esset, quod nunquã fit. Plin. lib. XXI. Sed id dandũ quidam nõ nisi in accessione cõsent, alij in remissionẽ: illi ut sudorẽ coërceãt, hi quia tutius putant, &c. Accessionem remissionẽq; pro contrarijs posuit: & si remissio immutatione significat, profectò accessio significat incrementum. Quia dixi nomina in us, & in io, a supinis profecta ferẽ eiusdem significationis esse, hoc exceptionis addo, quòd ea, quæ positionẽ habent in io, latius significare solẽt, nec actionẽ modò, sed rẽ etiam, ac corpus: ut, Aratio, Possessio, Sessio. Cic. in Philip. Hæ quondã arationes Capani, & Leontini agri in populi Romani patrimonio Glandiferae, & fructuosae ferebantur. id est, agri ad arandum idonei. Idem in eisã: Quid possessiones datas, quid ereptas proferam? Idem de Oratore: Tot locis cessiones Gymnasionũ. id est, tot sedilia. Ea tamen, quæ sunt in us, pro personis accipi solent. Conuentus non est conuentio, sed homines, qui unum in locum conuenerunt. Confessus non est confessio, sed homines uno in loco confidentes.

Observatio, & Obseruantia CAP. III.

Observatio, & Obseruatia simili quodã modo, ut Accessus, & Accessio differunt. Obseruo nãq; duo significat, unũ est, quòd custodio aliquid oculis: animoq; in modũ speculatoris, ne nos silẽtio, tacitoq; prætereat: ut Obserua trãseũtes. Obserua filiũ, quid agat, qd cũ illo cõsilij captet. quasi custodi, et adnota. Et hĩ fit Obseruatio, quã si anotatio, et animaduersio. Itẽ Obseruo nõ speculãtis modo, sed

Philipp. 1.

Lib. 2.

Terent. in And. act. 1. sce na 1.

do, sed admiratis, ueneratisq; et id tantum in homines, non in res, quoties quae uel uirtute, uel dignitate suspicimus, et colimus: unde fit Observantia, quae est ueneratio quaedam, et honoris exhibitio. Quare melius Observationem, quam Observationem hi, qui nominantur fratres, suum institutum nominarent.

Potus, & Potio.

CAP. IIII.

Potus, & Potio non differunt, nisi ob huiusmodi causam. Potus enim uini, aquae, similiumq; dicitur: Potio uero a medicis datur aegrotanti, quod Graece dicitur *φαρμακον*. Nonnunquam tamen potio, pro potus accipitur. Seneca de Tranquillitate: Aliquando uectatio, iterq; & mutata regio uigore dabunt, conuictusq; et liberalior potio. Cicero in Tusculano. Quid quod ne mente quidem recte uti possumus, multo cibo, et potione repleti? Et alibi: Tantum cibi, & potationis adhibendum, ut reficiantur uires, non opprimantur.

In Cat. Ma.

Senes, Veteres, & Antiqui.

CAP. V.

Senes uocantur, quantum ad priuata ipsorum uitam, quod usque ad senilem aetatem uixerunt. Veteres, quantum ad publicum tempus, quod alia aetate uixerunt, etiam si ad senium non peruenierunt. Unde quidam iuniores fuerunt seniores ueteribus. Antiqui utriusque dicuntur, sed magis ueteres, quam senes.

Defectus, Culpa, & Defectio

CAP. VI.

Defectu medicorum multi perierunt: plures tamen culpa eorum. Is namque defectu medici perit, cui medicus praesto non est. Culpa uero medici, qui moriturus non erat, nisi praesto ipsi medicus fuisset, quam maiorem partem esse arbitror. Hoc ideo dixi, quod nonnulli pro culpa medicorum, aiunt defectu. Et uitia hominum, rerumque uocant Defectus, quam dicere deberent Vitia, uel Culpas, uel Menda, ut menda libri. Defectio plurimum a Defectu differt.

tit, quum sit recessio aut militum, aut ciuitatis a domino, uel a superiore. Est enim deficere, desistere, & a ductu alterius recedere, & quasi rebellare. Et Defectio, quasi rebellio: quae exempla passim reperiuntur.

Rumor, & Fama.

CAP. VII.

Rumor, & Fama idem sunt, quorum alterum Latinum, alterum a Graeco est. Cicero in Philippo. Improbissimis rumoribus dissipatis. Et non longe post: Hoc triduo, uel quadriduo tristis a Mutina fama manarat. Et statim post: Famam istam fascium dissipauerunt. Significatur autem his duobus nominibus, sermo quidam in populo, sine certo autore, de re aliqua reciti siue bona, siue mala. Exemplum Rumoris de re bona ponamus. Liius lib. II. Manat tota urbe rumor, Fabios ad caelum laudibus ferunt. Frequenter tamen fama etiam pro sermone non rei recitis, sed iam inueterata, & pro opinione quadam: ut, Fama est Athenas iam plus annorum uiginti millibus fuisse conditas. Et pro laude, et pro celebritate hominis: ut, fama Camilli, fama Scipionum, Metellorum, Fabiorum: et eorum quoque qui uiuunt: ut, Fama mea, fama tua, fama illius: pro quo non recte dixeris Rumor.

Philipp. 14.

Murus, Paries, Moenia, Porta, & Ianua. CAP. VIII.

Murus, & Paries quid differant, superuacuum erat admonere, nisi his temporibus (ut sunt omnia deprauidata) murus, pro pariete a pluribus usurparetur: quae quae apud Graecos eodem sono pronuntietur utrunque, distinctum tamen & literis, & genere. Murus, est urbis lapideus ambitus, quae Graece dicitur *το τειχος*. Paries uero domorum Graece *ο τοιχος*. Murus est etiam non urbis, sed urbis tamen similitudinem, ut munitionum, castrorumque. Moenia, pro muris accipi solent, & pro aedificijs ipsius urbis. Porta, murorum est, munitionumque, atque castrorum. Ianua, parietis, ac domorum.

τ 3 Gesta,

Gesta, & Acta.

CAP. IX.

Gesta, & Acta hoc differunt, quia illa sunt in administratione magistratus, & in rebus maioribus, & ad Rempublicam, uel ad plurimos spectantibus: ut, Gesta Alexandri, gesta Pompeij, gesta Caesaris. Acta uero etiam rerum priuatarum, & minorum, ac familiarium. Vt Cicero: An in commentariis, & chirographis, ac libellis se uno autore prolatis, ac ne prolatis quidem, sed tantummodo dictis, acta Caesaris firma erunt: quae ille in aes incidit, in quo populi iussus, perpetuasque leges esse uoluit, pro nihilo habebuntur? E quidem sic existimo, nihil tam esse in actis Caesaris, quam leges Caesaris. Quidam illud eiusdem ita legunt in Sallust. Quod si de mea uita, atque actibus huic conuiciatori respondere, inuidia gloria consequetur. Reor scribendum esse Actis. Quod si scribi potest Actibus (ut est apud Lucanum. Licet in genereis abruperit actus) minus miror, cur, Actus Apostolorum magis, quam Acta dicamus. Idem tamen sunt Actus, & Actiones.

Natalia, Natalis, Natalitius.

CAP. X.

Natalia significat idem quod Natales, qui est dies natalitius, utrumque conuersum in substantiuum ab adiectiuo, hic & haec Natalis, & hoc natale: ut Natalis hora tempus, apud Quintilianum in Gladiatore. Natales uero magis conditionem sanguinis, & familiae: ut Generosi natales, obscuro natales: ut idem Quintilianus in eadem declamatione: Cuius interitio mari non fortunam quisquam nosse, non natales, non patrem poterat. Plinius ad Messium: Nonnunquam candidatus aut natales competitoris, aut amos, aut etiam mores arguebat. Hic pro ignobilitate accipitur, illic pro nobilitate.

Praecepta, & Praeceptiones pro eisdem accipiuntur. Instituta, &

Institutiones differre.

CAP. XI.

Praecepta

Praecepta, & Praeceptiones indifferenter utimur pro disciplina. Instituta, & Institutiones per differentiam. Instituta enim sunt mores consilio, & ratione sumpti. Nam mores bonos, & malos dicimus: & in more: id est, similitudinem: ut in morem leonis. In morem stagni, placidaque paludis, inquit Vergilius. Institutum autem bonus mos: ut, Faciam meo instituto. Licet Institutum nonnunquam significet inceptum, propositum: ab instituto, quod est incipio. Instituta uero (ut institueram dicere) boni mores sunt consilio, & ratione sumpti. Quintilianus. Nam is quanquam triennium, nutribus dederit, tamen ab illis quoque iam formandam, quam optimis institutis mentem infantium iudicat. Cur autem ad literas non pertineat etas, quae ad mores iam pertinet? Eandem rem appellans instituta, & mores. Apud Valerium Maximum titulus est, de Institutis antiquis, quasi de moribus antiquis. Institutiones, sunt praeciputiones, quibus instituuntur, & docentur homines: ut libri ab eodem Quintiliano. ac Lactantio, multisque alijs autoribus inscripti de Institutione oratoria, siue ab alio nomine, atque materia.

Aduocatus, & Patronus.

CAP. XII.

Aduocatus, & Patronus sic differunt, quod illud generalius est nomen, quam hoc, ut non tantum significet eum, qui alterius causam agit. Siquidem quicumque adest alteri in causa officij gratia, Aduocatus appellatur, etiam si nihil dicat, neque agat, sed qui tantum paratus sit defendere. Vt Terentius in Eunuchis. Tu abi, atque ostium obserra intus, ego dum hinc transcurro ad forum. Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac. Et Cicero cum in alijs multis locis, tum pro Cicerina: Qui ad possidendum praedium contulit se cum aduocatis, quorum praesidio ab aduersarij iniuria tutus esset, qui & ipse uenit cum aduocatis suis, sed armatis ad arcendum

r 4

Cecina

Lib. 5. cap. 13.

Eod. lib. & ca.

Cecinam à prædio. Patronus autem propriè est, qui agit causam, sed accusati, non accusantis. Quint. Quù accusatori satis sit plerūq; uerū esse id, quod obiecerit, patronus neget, defendat, transferat, & c. Et paulò post: Accusator præmeditata pleraq; domo affert, patronus etiā inopinatis frequēter occurrit. Accusator dat testem, patronus ex eo refellit. Ex quo colligitur, Accusatorē nunquā patronum esse. Verum quoniā nō omnis lis circa accusationem, & defensionem criminū uersatur, ut in mutuis, depositis, locato, & cōducto, similibusq; in ea re tam actor, quā defensor solet appellari patronus. Quippe quū uterq; nō alterius oppugnāde, sed suæ defendēde partis gratia dicatur ut idem: Nec immeritò quidē: quanquā in dicendo mediocres, hac tamē altercandī præstantia meruerūt nomen patronorum. Patronus etiam dicitur respectu liberti. Et nescio an hic ab illo, an ille ab hoc nominatus sit, utrūq; tamē à patre uenit. Vterq; enim simile quiddā patris habet: & ut dominus manumissione serui liberat eū misera conditio ne, ita aduocatus hominē obnoxium potestati iudicum, et periculo litis, opera sua liberat. Propter qđ Clientē uocamus ipsum litigatorē, cuius causam agimus: & eū qui selector est sub tutela alterius, & penē famulus, quales sunt liberti in patronos. Et Patrocinari, tam uerbo, quā factio imbecilliorē protegere: à quo fit Patrocinium.

Facies, & Vultus.

CAP. XIII.

Facies magis ad corpus: Vultus magis ad animū refertur, atq; uoluntatem, unde descendit. Nā Volo supinū habebat Vultū: inde dicimus irato, et mœsto uultu potius, quā facie: & cōtrā, lata, aut longa facie, nō uultu: à quo compositū est Superficies, non sanè discrepans à suo simplici: ut, Facies maris, facies terræ, quasi superficies: & facies

facies hominis, quasi primū illud, quod intuemur in homine. Est tamē aliquando ubi utroq; uti liceat: ut, Fœdata facie, & fœdato uultu: scissa facie, & scisso uultu: conuersa facie, & conuerso uultu: quæ exempla sunt plurima.

Series, & Ordo.

CAP. XIII.

Series ab Ordine in significatione differt. Nā Ordo est digestio, & in suo loco cuiusq; rei collocatio, ueluti in acie fit, ubi pedites, ubi alæ equitū, ubi leuiter armati, ubi sagittarij, ubi fundibularij, ubi cæteri ex utilitate rei distribuitur: et in argumētatione, ubi ponēda sunt firmissima argumēta, ubi infirmiora, ubi mediocria. Vnde in ciuitatibus, & Romæ præsertim, ordines sunt: Ordo consularis, prætorius, senatorius, equestris, ad eō ut Ordo quoque p̄ ipsis hominibus accipiatur illius cōditionis. Cic. In hoc ordine, p̄ in senatu, aut p̄ equitibus Romanis frequentissimè dixit. Idē quodā loco ait: Qui apud omnes ordines esset gratosus: id est, apud omnium ordinū homines. Series, est rerū quædā continuata progressio: ut, In serie orationis: id est, in cōtinuato contextu. Quin. Quod non nisi in contextu orationis, serieq; contingit. Verg.

-Ducta q; ab origine gentis

Fortia facta patrū, series longissima rerū. Statius:

Longa retrō series.

Decus, Decor, & Dedecus.

CAP. XV.

Decus est illa (ut sic dixerim) honorificētia ex bene gestis rebus: unde decora militiæ, laudes, honores, honestamēta militi in bello cōparata: cuius contrariū est dedecus, p̄ priè ignominia quædā, aut ignominie genus, & infamis turpitudine: unde Dedecoro. Cic. inqt de quodā: Magistratū ipsum dedecorabat. id est, turpificabat, & cōtumelia, atq; ignominia afficiebat. Transfertur etiā ad animū: quippe

Offic. 3.

Lib. 1. Aenei.

Lib. 1. Theba.

quippe Decus pro honesto, Dedecus p̄ inhonesto accipi-
tur: ut idē sequetur decus, atq; honestū. Quint. Satis de-
decoris, atq; flagitij castra ceperūt. Decor est quasi pul-
chritudo quaedā ex decētia rerū, personarūq; in locis, tē-
poribus, siue in agēdo, siue in loquēdo. Trāsfertur quoq;
ad uirtutes: appellaturq; Decorū, nō tam ipsum honestū,
quā quōdā hominibus, & cōmuni opinioni honestū ui-
detur, & pulchrū, & probabile. Vnde uerbum Decoro
media longa. Nam decoro media breui à decus uenit.

Iocus, & Ludus. CAP. XVI.

Iocus, & Lud⁹ qd significēt, tum ex Cicerone de Ora-
tore, tum ex Quint. de Ridiculis colligi potest: ut sit
Iocus in uerbo, Lud⁹ in factio. Sed utriūq; tamē patitur ex-
ceptionē. Vt Iuuenalis. Quoties uoluit fortuna iocari.
Satyr. 1. Videlicet non de uerbo intellexit, sed de factio. Ouidius:
De Arteli. 3.

Hos ignaua iocos tribuit natura puellis:

Materia ludunt uberiore uiri.

Mille fac esse iocos, turpe est nescire puellam

Ludere: ludendo sepe paratur amor.

Iocos pro ludo & ipse posuit. Ioca quoq; pro iocos nōnū-
quā legimus. Cice. ad Atticum lib. xiiii. Itaq; ioca tua

Epist. 14. plena facietiarū. E diuerso ludus pro iocus. Horatius:
Primo Serm. Satyr. 1.

Prætereā, ne sic, ut qui iocularia ridens

Percurrā, quanquam ridentem dicere uerum.

Quid uetat? ut pueris olim dant crustula blandi

Doctores, elementa uelint ut discere prima:

Sed tamen amoto quæramus seria ludo.

Lib. 3, circa
princip. Hinc ludere p̄ iocari frequēter inuenitur. Cicero de na-
tu. Deo. Quū uerò deos nihil agere, nihil curare cōstit-
mat, mēbrisq; humanis esse præditos, aut eorū mēbrorum

Epist. 4, lib. 3. nullū usum habere, ludere uidetur. Plinius ad Valerianū
Quum

Quum alij diuinū me, alij rapinis meis, meæ auaritiæ oc-
cursum per ludū acceptū dicitant. Plin. idem ad Fabium
Iustū. Ludere me putas? serio peto. Ludere dixit pro iocari,
& se nō ioco agere, sed serio. Quæ duo cōtraria es-
se Quint. autor est, inquit: locū uerò accipimus, quod est
contrariū serio. Idē in eodē loco inquit: Ludere nūquā
uelimus. Quod nō tam pro eo, quod est iocari, puto dixisse,
quā pro eo, quod est scurriliter, et leuiter loqui, uel de-
ludere alterū, siue eludere. Nā cōposita à ludo ad uerbū
quoq; & orationē pertinet, nō modò ad actionē: ut Cice-
ro: Sed uos ab illo irridemini, & ipsi uicissim illū eludi-
tis. Ludere etiā dicitur uersibus scribere, sed nō nisi in o-
pusculis ferè, qualia sunt epigramata: & hæc opuscula di-
cuntur Lusūs: & hoc ita sentire summos autores annotauit.
Alludere est, quū aliud dicimus, et ad aliud sententiā latē-
ter referimus: ut Verg. Actiaq; Iliacis celebramus littora
ludis. Dū enī narrat ludos Aeneæ, alludit ad Augusti ui-
ctoriam, qua cōtra Antonium in his locis potitus est. Ludus
itē differt à lusu, siue lusione. Ludus enim tū periculū, tū
spem sibi propositā habet: Lusus nihil præter merā uolu-
ptatē. Itaq; qui pila, qui trocho, qui tessera, qui etiā quo-
cumq; genere talorū delectationis gratia ludūt, lususum po-
tius, quā ludū exercēt. Cic. Ex multis lusionibus nobis
senibus talos relinquāt, & tesseras. De uoluptate uideli-
cet senili locutus est, nō de spe lucrificiū spei causa ple-
riq; ludūt. Ideoq; Ludū talariū dicimus, nō lususum: & Lu-
dum aleæ, qui etiā lege prohibetur. Quidā & hūc lususum
uocant: ut Sueton. lib. iiii. Ac ne ex lusu quidē aleæ cō-
pendium spernens. Dicimus etiam Ludū, scholam ipsam,
ubi & periculū, & spes est, & certē labor, atque uapula-
tio, ut, Dionysius tyrannus regno eiecū, factus est ludimag

Epist. 11, lib. 1.

Lib. 6, cap. 4.

Acad. quæst.
lib. 4.

Aen. 3.

In Cat. ma.

In Caio, ca.
41.

Lin. 5. ab urb.
condita.

In Phor. act.
1. scen. 2

Lib. 2.

Lib. 2. cap. 1.

di magister. Et, Camillus ludi magistrū discipulos hostibus prodentē, eisdem pueris cædendam in urbē usque præbuit. Est igitur Ludus literarius tum aliarū quarūdam artium, tum schola grammaticæ, quam Triuiale scientiam dicimus, quod in triuijs, & cōpitis docetur. Hoc ideo admonui, quod in triuijs, & cōpitis scientiam appellant Grammaticā, Rhetoricā, & Dialecticam. Quadriviales alias quatuor liberaliū artium. Ludus igitur (sicut dicebamus) est aliarū quoque artium, sicut Musica, ut apud Teren. de fideiā, quæ quotidie discebat in ludo. De grammaticæ schola (ut mea fert opinio) magis, quam rhetorice intelligit Cice. de Oratore, quū inquit: Hoc in ludo nō præcipitur, faciles enim causæ ad pueros deferuntur. Et statim post: Hæc est in ludo causarū serē formula. Nam ut inquit Quintilian. Rhetores suas partes omiserunt, & Grammatici alienas occupauerūt. Siquidē Grammatici Latini, rhetoricam etiam docēt, quod indicant ipsius quoque Cicer. uerba, quū pueros, nō iuuenes nominat. Est & Ludus armorū, quod idē (ut sentio) Gladiatorius dicitur, ubi discunt gladiatores: ut apud Quintil. Quod me diu piratæ in carcere retentū, quia diuitē illius promiseram patrem, in ludum uendiderūt, tanquā decepti. Et iterum: Et inter debita noxæ mæcipia contēptissimus tyro gladiator, ut non uisimē perderē calamitatis meæ innocentiam, discebam quotidie scelus. Ludos tamē gladiatorios frequētius, quā ludum dicimus, quoties unū, plurā ue paria gladiatorū ad spectaculū pugnaturæ producūtur. Quæ res, munus gladiatorū appellatur, quia populo tanquā munus donatur: & quod donat, Munerarius: et qui familiā gladiatorū habet, gladiatores quod, domi in disciplina, & (ut dixi) in ludo exercet, ac postea uendit, Lanista. Vocantur autē Ludi gladiatorij,

diatorij, sicut Ludi Apollinares, Ludi Circenses, Ludi seculares. Nam spectacula publica utique in honorē Deorum, Ludos antiqui uocabant: ut nō absurdū sit solemnitatem in natali die sanctorū, præsertim cū apparatu illo, & pompa, ludos uocari. Nā quo alio nomine uocemus illam spectaculi exhibitionē, qualis fit in multis Italia ciuitatibus, & (ut audio) in multis alijs provincijs? Hæc de ludo, & de ludis hætenus. De Lusu quoque aliquod asseratur exemplum Quintil. Nec me offenderit lusus in pueris, est & hoc signū alacritatis. Et iterū paulō post: Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingenijs non inutiles lusus.

Libertas, & Licentia.

CAP. XVII.

Libertas in loquēdo accipitur in bonū, quum quis non timidē (quod seruile est) sed ingenuē, et liberē, hoc est ut liberū hominē decet, loquitur: Licentia uerō in malum, quando hac libertate abutitur usque ad temeritatem, & procacitatem: unde Quintil. Quæ in alijs libertas est, inquit, in alijs licentia uocatur. In agendo quoque simili modo: Liberē fecit, liberē egit: id est, digna libero homine. Cic. sepe de liberē dictis, ac factis loquitur: & de licentia Clodiorū queritur Quintil. Porro qui cōfessum defendit non absolutionem sceleris petit, sed licentiam. Terentijs: -Deteriores omnes sumus licentia.

Est autē huius nominis significatio, impunita quædā facultas agendi quicquid uelis, de facto loquor, nā de uerbo iā dixi, quod dubitationem nō habet. Ideo hoc dico, quod uideatur uocari posse in dubiū de facto. Siquidem Sallustius in Iugurthino ita ait. Romā legatos ire iubet, agēdarum rerū, & quocumque modo cōponendi licentiam illis permittit. Quod nescio an in malum accipi debeat, quasi & male, & cum dāno, atque dedecore regis possint componere.

Quale

Quintil. li. 8.

cap. 41

Eod. li. & ca.

Declam. 13.

In Heauton.

act. 3. scen. 1.

Declam. 12.

Quale est Quintil. An existimas hanc legatis peccandi da-
ri licentiam, ut quaecumque scelera in eo officio commiserint, cum
his omnibus hac una lege decendant? An etiam in bonum, ut so-
let dicere iuriscōsulti: Data est mihi licentia eundi, redem-
diq; qualiter etiam pleriq; ecclesiast. scriptorū locuti sunt.

Indulgentia, & Venia.

CAP. XVIII.

Indulgentiam vulgò nunc accipiunt pro uenia: ut, Indul-
gentiam Deum tibi tribuat: uel, Deus tibi indulgeat: quod
quis neget dici non Latine? Indulgere enim est cedere,
& (ut sic dicam) obsequenter, delicateq; tribuere. Cuius rei
admoneri certè debuerat trito illo uersu, nescio cuius, sed
certè inter autores minutos Latiniissimi, & quo mille an-
nis nemo carmè scripsit elegantius: Indulgere gula noli,
quae uetris amica est. Numquid in gula nequaquam misericor-
des iubemur esse ante, quam peccauit? an ne commitemus, ut
illa peccet? Quintil. Mollis illa educatio, quam indulgentiam
uocamus, ueruos omnes & mentis, & corporis frangit.
Non ergo indulgentia, pro uenia accipienda est. Est enim
Venia remissio culpae: ut idè, Peccauit, ueniam peto: & erro-
re hominis est, & ignoscere patris. Melius qui è contra-
rio ueniam, pro indulgentia accipiunt. Ut Verg. 1. Aeneid.

Orantes ueniam, & templum clamore petebant.

Et Cic. pro Archia: Dabitis mihi hanc ueniam. id est, indul-
gebitis, cōcedetisq; mihi hoc, si fortè peccauero. Nam apud
huc uix unquam indulgentia reperitur. Terent. Da ueniam,
p. sine hoc te exorem. Hac duo, pro utroq; posuit, id est,
da ueniam, & sine, ut hoc, etiam si improbum sit, abs te impe-
trè. Et, Cum uenia tua dixerò: hoc est, si quid erro, tamè
cū pace tua, & (ut isti loquuntur) cum licentia tua dixerò.
Frequenter legimus: Facio tibi potestatem eundi, & rediendi
quae in modum mallem ego dicere, quam Do tibi licentiam.

Porro

Porro Dare potestatem est plus, quam Facere potestatem. Est
enim Dare potestatem, rem alterius arbitrio committere. Ex
hoc Veniam dare, admoneor, ut dicam de Poenitere, quod
nonnunquam pro pudere, siue tædere accipitur: ut Liuius
lib. 1. Nec me eorum sententiae esse poenitet. Cice. de Sene.
Num igitur si ad centesimum uixisset annum, senectutis
cum sua poeniteret? Vergil.

Nec te poeniteat calamo triuisse labellum. Quod qui ex-
ponunt pro, parum uideatur, mihi non probantur. Eclog. 2.

Ambitio, & Ambitus.

CAP. XIX.

Ambitio in animo est, Ambitus in actu. Nam qui praeter
modum cupit aut honores, aut laudem, ambitione pec-
cat. Qui uero dilargitur pecuniam suam, aut populo mune-
ribus, ludisq; blanditur, aut ceteris artibus, quae legitime
non sunt, ad publicos honores tendit, ambitum committit. Cui
similis est, quam hodie Simoniam uocant, à Simone Mago, nisi
quod haec tantum in rebus sacris uolunt esse. Ambitus ab am-
bio uenit, siue quod is, qui non suae uirtuti confidit, non rectè
graditur, sed per circuitum: siue quod Romani, qui honores
petere, singulos circuibant, prehensantes, rogantesq; ut se
in suffragijs adiuarèt: siue quod qui pro adipiscendis ho-
noribus solliciti sunt, quum rogant, exordio quodam longiore,
& uerborum circuitu utuntur. Haec omnia, quae ambitus faci-
unt, ambitio facere compellit, à qua Ambitiosi dicuntur, non
ab ambitu. Nonnumquam Ambitus per affectum ambitiois accipi-
tur apud Quint. siue per spe quadam fauoris, & quasi capti-
tione misericordiae: ut, si iuuenis innocētissimus, iudices, uti
uellet ambitu tristissime calamitatis, poterat allegare uo-
bis amissam cum oculis cogitationum omnium temeritatem. Ab
hoc etiam ambitiosus dicitur: ut apud eundem lib. v. 1. Non sum
ambitiosus in malis, nec lacrymarum augere causas uolo, uti-
namq;

In proem.

In Cat. disti-
chis.

Lib. 1. cap. 3

In And. act. 5
scen. 3.

namq; esset ratio minuendi. Ouid. lib. iii. de Ponto:
Sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum,
Pro nostris ut sis ambitiosa malis.

Vicus, & Suburbana. CAP. XX.

Vicus pars urbis. Diuisa est enim urbs in uicos, quasi in membra minora, sicut Suburra, Carinae, Exquiliae, uici Romae (ut opinor) erant. Nam regiones circa xx. fuerant, hodieq; tantum tredecim seruat nomina. Vici autem & olim, & nunc ultra mille. Extra urbem uero frequentes uillae, ac frequentes domus instar uici. Urbani uici uocantur, si modicum suburbana non sint. Tunc namque suburbana dicuntur, plurimum quidem numero; nam singulari significatur praedium in suburbanis; ut, Suburbanum meum, et suburbana mea, si plura sunt. Quale est in similibus; ut, Fui in Cumano, in Tusculano; id est, in fundo meo Cumano, & praedio meo Tusculano; Eramus in Formiano tuo, & in Pompeiano Varronis; id est, in uilla tua, & Varronis. Ceterum (ut ad rem redeamus) hic uiculus paganus ferre muris caret; nam si haberet muros, Castellum nomen acciperet, quod a Castrum descendit, quo significatur locus muris munitus, et (ut Seruius ait) urbs. In plurali uero notum est appellari locum, in quo milites tectoria fixerunt. Quamquam uariis mos est castrametandi. Veteres solebant illas fossas, ualloque circumdare, et alios per naturam loci munitioibus oppidum, omnis urbs est praeter Romam; quae peculiari nomine Urbis uocari coepit, sicut ut ceterae urbes oppida uocantur, quae ipsa oppidum amplius non est. Unde dicatur urbis, et oppidum, tum alij dixere, tum parum attinet de etymologia disputare, quae plerumque fallax est, et in primis (nisi fideliter fundameto nitatur) friuola. Vicinia autem non tam homines, quam eundem incolunt uicium, significat, quod qui prope domum tuam habitant. Vicinitas autem non homines, sed propinquitatem proprie uicium

dem uicinarum, abusu uero etiam ceterarum rerum. Nonnunquam continens pro contentorum, Laudanda, uel potius amanda uicinitas.

Commentarium. CAP. XXI.

Commentarii nomen quid significet, tertio Declamationum libro Seneca declarat, quem dicit: Sine commentario nunquam dixit, sed commentario contentus erat, in quo nude res ponuntur. Et Cicero in Bruto: Non est oratio, sed capita rerum, & orationis commentarium paulo plenius. Et Quintilianus. Plerumque autem multa agentibus accidit, ut maxime necessaria, & utique initia scribant; cetera quae domo afferrunt, cogitatione complectantur, subitis ex tempore occurrant; quod fecisse M. Tullium suis commentariis apparet. Sed feruntur & aliorum quoque, & inuenti forte, ut eos dicturus quisque composuerat, & in libros digessi, et causarum, quae sunt actae a Seruio Sulpitio, cuius tres orationes extant. Sed hi, de quibus loquor, commentarij, ita sunt exacti, ut ab ipso mihi in memoriam posteritatis uideantur esse compositi. Per haec Quintilianus uerba colligitur, non modo id quod dicebam, simulque in plurali hoc nomen esse generis masculini, quam in singulari sit neutri, de quo mox etiam dicam; uerum etiam commentarios idem esse quod libros; quod Cicero confirmat, tum tertio libro de Finibus, dicens: Tu ipse quam tantum librorum haberas, quos hic tandem requiris commentarios? quosdam inquam Aristoteles. tum secundo de Oratore: Tres patris Bruti de iure civili libellos tribus legendos dedit, ex libro 1. forte euenit, &c. Ac statim post: Vbi sunt hi fundi Brute, quos tibi patris publicis commentariis consignatos reliquit? quod nisi pubere te iam haberet, quartum librum composuisset, & se in balneis locutum cum filio scriptum reliquisset. Ecce eandem rem tribus uocabulis Cicero declarauit, Libellis, Libris, Commentariis.

rijs. Quare ita sentio, omnes cōmentarios libros esse, sed nō cōtinuō libros cōmentarios. Namq; ubi res sunt latē diffu-
seq; explicatae, & nō breuius, quā poterāt, tractatae, libri tantum sunt, non cōmentarij. Vnde Caesaris cōmentarij, in quibus ad exequēdā historiam alijs uidetur subiecisse ma-
teriā: qui si fuerint singuli, Cōmentarium, uel Cōmentari-
us, uel Liber dicitur. Liu. lib. XLVIII. Quari iussit ab eo, quē de his rebus cōmentariū à patre accepisset. Qui res pōdisset accepisse se, nihil prius, nec potius uisum esse, quā regis ipsius de singulis res pōsa accipere, librū popo-
suerūt. Si plures, primus, & secūdus cōmentarius nō pri-
mum, & secūdum cōmentariū: ut Hirtius, siue Oppidius, qui accessionē adiecit Caesaris cōmentarijs, ait: Proximus, alter ue cōmentarius, nunquā cōmentarium. Ita mihi in magnis autoribus uideor annotasse. Quidā tamē aliter faciunt, utiq; in alia significatione, quae est (ut sentio) expositio, & interpretatio autorum, utroq; genere promiscue utentes: ut Au. Gellius, Est ad eō Probi grāmatici cōmentarius satis curiosē factus. Et iterū: Nonnulli grammaticis, qui cōmentaria in Vergil. composuerūt. Iterū quoq; No-
ster Scaurus in primo cōmentariorū, quos in Gorgiam Platonis cōposuit, scriptū reliquit. Boethius: Quod in his cōmentarijs diligentius expediimus, qui à nobis in eiusdē Ciceron. Topica scripti sunt. Et iterū: Quo autē modo de

In illud, Describit Hesperiam, & cœli conuexa per auras.

In illud, prima Ceres ferro mortales nertereterrā.

his dialēctis locis disputetur, in his cōmentarijs, quos in Aristotelis Topica à nobis translata cōscripsimus, expeditū est. Quidam etiā talia huiusmodi opera Cōmentum uocauerūt: ut Nigidius, Donatus, Priscian. alijq; nōnulli. Seruius Cōmentariū, Cōmentariosq; pro homine accipere uidetur, quū inquit in VII. Aeneid. Dicit quidā cōmentarius, cōnecta legendū. Et in Georg. I. Superfluō mouent

uent quæstionem cōmentarij.

Cœnaculum, & Cœnatio.

CAP. XXII.

Cœnatio locus ad cœnandū in loco superiori: Cœnatio locus ad cœnandū, sed in imo potius. Iuuen. Et Satyr. 7. algentem rapiat cœnatio solem. Verū tamē Cœnaculū nō tam pro loco cœnandi, quā pro parte domus superiori accipitur, quae frequenter hospitibus ad habitandū locari solet, qui totam domū cōducere nō possunt: & parte inferiore, siue illa taberna, siue officina sit, nō habet opus. Cuius rei proferrem exempla, nisi abundē Varro sufficeret, Lib. de lingua Lat. 5. dicens: Vbi cœnabāt cœnaculū uocitabāt. Postquā in superiore pte cœnare cœperūt, superioris domus uniuersa cœnacula dicta, postq; ubi cœnabāt, plura facere cœperūt.

Epulæ, Epulum, & Dapes.

CAP. XXIII.

Epulæ sunt cibi ministerio hominū, & in nostrū usum cōparati. Epulum, sollemiores quaedā epulæ, & proprie publicū conuiuiū in propatulo uniuersis ciuibus exhibitum, siue in dedicationē tēpli alienius, siue in honorē Deorum, uel in magnificentiæ ostentationē, siue in funere magni alienius uiri. Cui simile est, qd' hoc tēpore fit, quū publice pascimus pauperes, ut in mortibus propinquorū. Quod idē est penē quod Parentare, si Hieronymo credimus, qui ita tertio libro in Hieremiam inquit: Mos autem Iugentibus, ferre cibos, & preparare conuiuiū, quæ Greci *πατρικία* uocat, & à nostris vulgō appellantur parentalia, eō quod à parentibus ista celebrantur. Dapes uolunt esse uel Deorum, uel nostras in sacrificijs Deorum.

Sementis, & Melsis.

CAP. XXIIII.

Sementis est satio, siue (ut sic dicā) seminatio. Liuius: Cāspani sementē facere possent. Miror quare cum in alijs locis apud Hieronymū plurimis, tū in Geneleos principio

sementis pro semine positum est. Messis tum ipsa messio
Lib. 2. est, tum seges iam matura. Cicero de Oratore: Vt semen-
tem feceris, ita metes.

Seges, & Fruges.

CAP. XXV.

Seges est eorum seminum, ex quibus conficitur panis,
Non dum demessa. Nonnunquam contentum pro conti-
nente usurpantes, ipsam humum ad accipiēda semina sub-
actam, segetem uocamus, ut Vergilius:

Georg. 1.

Illa seges demum uotis respondet auari

Agricolae, bis quae solem, bis frigora sensit.

Fruges uero quicquid ex fructu terrae in alimoniam uerti-
mus. Linius: Eam gentem tradit fama dulcedine frugum,
maxime uini, noua tamen uoluptate captam. Idem: Non

Lib. 15.

arbore frugifera, non satis in spem relictis. Plinius titu-
lum dedit de naturis arborum frugiferarum.

Malleolus, & Sarmentum.

CAP. XXVI.

Lib. 3. cap. 6.

Malleolus à Sarmento sic distat, ut pars à toto. Est
enim Malleolus (ut placet Columellae) in modum
mallei rostra habens, aptus plantationi. Quando autem are-
facta sarmenta sunt cum malleolis igni referuata, indiffe-
renter uocantur. Nam & Annibalem legimus sarmenta cor-
nibus bouum alligasse, eaque incendisse, ut hostes falleret. Et
nonnullis ciuibus Romanis, quod domos haberent plenas
malleorum, ad Capitolij, uel urbis incendia, fraudi fuit.

Lini. decadis
3. lib. 2.

Cic. pro Mil.
Sallust. item
in Catil.

Arbor & Frutex.

CAP. XXVII.

Arbor à Frutice ita differt, ut frutex ab herba. Est
enim Frutex, qui ad iustam magnitudinem arboris non
assurgit, & statura similis est multis herbis, sed non demo-
ratur, neque arefcit ut herba, sed perennis est. Inter frutices
est soboles quoque illa arborum, & plantula. Ab hac Frutice
ri uerbum, quasi frutice renasci ex arbore. Marc. Tull. ad
Attic.

Atticum: Excisa est enim arbor, non euulsae itaque quam fru-
ticitur uides. Nam illud, quod saepe legimus fruticari pi-
lum, translatum est.

Acinus, Bacca, Pomum, & Nux.

CAP. XXVIII.

Acinos inter & Baccas hoc interesse puto, quod Aci-
ni inter fructus minutiores arborum, fruticum uel den-
sius nascuntur: Baccae uero dispersius, & rarius. Inter Aci-
nos enim numerantur grana uuae, granahederæ, grana sam-
buci, grana ebuli, grana mali punici, addo etiam morum, &
quicquid his est simile. Inter Baccas uero, fructus lauri, fru-
ctus oliuae, corni, loti, quam fabam Syriacam uocant, myrti,
lentisci, similitumque. Supra haec autem poma dicuntur, dumtaxat
quibus uescimur. Cerasum uero, uel (ut Seruius placet) cera-
sum, & prunum, & mespilum, poma, non acini, neque baccae no-
minantur. Glans in numerum istorum non uenit, syluestris enim,
& pastio porcorum est. Castanea in nuces refertur: unde
Verg. Castaneasque nuces, sicut pinus, corylus, siue a loco
auellana, amygdalus, iuglans, & siqua sunt his similia,
non poma dicuntur, sed nuces. Nonnunquam acini, &
baccae indifferenter ponuntur: ut Vergilius,
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Crepitus, Strepitus, Fremitus, & Stridor. CAP. XXIX.

Crepitus, sonitus est uolentus ex impulsu resultans.
Unde Increpare, est cum eruptione uocis, & immani
sonitu reprehendere. Cymbala, tympanaque crepant. Unde
fit Crepitaculum. Tubae quoque, & cornua, similiaque crepant,
siue crepant. Crepitus quoque speciali uocabulo quid signi-
ficet, malo me tacete minus notum esse, quam me dicente ni-
mis. Strepitus fit ex corporum tactu, siue collisione rerum, et
multarum uocum in unum confusione, si modo non sit immo-
dicus: tunc enim dicitur Fremitus, ut ex alto mari sonus flu-
entis.

Ser. in illud
Verg. 2. Ge-
orgic. Pullu-
lar ab radice
aliis densissi-
ma sylua.
Ut cerasis,
Eclog. 2.
Eclog. 10.

Stoici, ut ait
Cic. epist. 22,
li. 9. fam. epi.
autem crepitus
aeque liberus,
acutus esse
oportere. Est
autem sonitus
ille, qui a pe-
dentis fit.

Etium: et in populo murmur, uocatur etiā frenitus: quini
 & indignantis, & excandescantis, & quasi humanā uo-
 cem pre iracundia imitantis uox, oratioq; Frenitus di-
 citur. Stridor est acrior, & quasi sibilans collisio. Strepi-
 tus tamen proprie pedum ambulantium, manuumq; ali-
 quid pertractantium sonus est. Appellatur etiam factus,
 & pompa diuitiarum, quasi à strepitu comitantium: ut
 apud M. Fabium, Hic quū me euocasset subito trepidans,
 totoq; fortunæ suæ strepitu circumstetisset.

Declam. 13.

Officium, & Officia.

CAP. XXX.

Officium est uirtutis actio, quod Græci καθήκον uocāt.
 Uel, ut latinus explicem, pro loco, pro tēpore, pro re-
 rum dignitate, similibusq;. Inde illud est, quod dicitur à
 multis, In familia bene instituta omnes in officio sunt: id
 est, omnes agunt, quod debēt. Et, Misi sunt legatis obuiā
 ciues officij gratia, & Circumstabāt Senatores Cesarem
 sedentē in aurea sella officij gratia, i. honoris gratia, quē
 legatis, Cesari uel exhibere debemus. Nihil enim tam nos
 decet q̄ meriti uel honorē exhibere, uel opem ferre. Quo
 factū est etiā, ut Officia significēt beneficia, siue obsequia.
 De Amic. Vnde illud Cicer. Odiosum sanē genus hominū est officia
 exprobratiū, quæ memuisse debetis, in quē collata sunt,
 non commemorare qui contulit. Et illud Quintiliani: Du-
 xit me similis etas, euicerūt officia, cepit fides, amantem
 odisse nō potui. Magistratus quoq; officium dicitur, siue qd
 honoris causa factus est, siue opis populo ferēda, siue quā
 ius suū cuiq; & quod cuiq; debetur, reddat. Ceteræ autē
 artes, quæ modō honestē sint, suā rationē officium uocāt ut,
 officium grāmatici est, officium medici, officium architec-
 ti.

Histrio, & Mimus.

CAP. XXXI.

Histrio qui personatus in scena tragædias agit, comæ-
 diasq;

diāsq; uoce, et corporis gestu. Mimus qui uel intra, uel ex-
 tra scenā gestulationes quasdā exercet, imitaturq; mo-
 res hominum, ac naturas, præsertim obscenē. Nam mimo-
 rum scriptores, res obscenas, ut amores, tractant. Primum
 ē Thufco quodā homine tractum nomē esse, T. Liuius, ac
 Vale. Maximus autores sunt. Alterū ē Græco uenit, & ἱ-
 μιῶνα. Mimi tam homines, quā poemata uocātur.

Actor, & Autor.

CAP. XXXII.

Actor, & Autor ita differunt, quod Actor dicitur o-
 rator, qui agit causam, quiq; gestū uultus, et corporis
 agit. Vnde tum ipsa pronūtiatio, tū oratio quæ habetur,
 tum oratio scripta, Actio est appellata. Itē Comædus, &
 Tragædus, id est, histrio qui agit gestus in scena, et quod
 huic generi similitū est, qui agit Atellanas, & Mimus om-
 nīs, Actor uocari potest: et partes comœdiæ, Actus dicū-
 tur. Nam Comicus Tragicusq; poëta ipse est comœdiarū,
 tragœdiarūq; cōditor. Autor autē est (ut sic dicā) factōr.
 Nā Factor in usu non est, nisi in quibusdā ē Græco trās-
 latis. Et illud quotidianū, Credo in unum deū patrē omni-
 potentē, factorem cœli, & terræ: Græcē est ποιητὴν, hoc
 est, poëtam. At nos poëtas, ceterosq; operum conditores,
 Autores uocamus: & illū qui fecit aliquod opus, qui egit
 bellum, egit pacem, autorē operis, autorem belli, autorem
 pacis dicimus, nunquā actorē. Quidam originem eius ē
 Græco repetūt ἀρχαῖος, sed à Latino quoq; facilius forma-
 ri potest, nisi quod nullū Latinū in or, à supino descēdens,
 est cōmunis generis, ut autor. Nam quū est ab augeo (si
 modō unquā reperitur) Auctor, & Auctrix facit, ut Ser-
 uio placet in Vergiliū scribēti. Idē super Donati artē ita
 ait: Queritur, autor utrū per se, an de uerbo oriatur. Sed
 sciendū est quod à se nascitur. Nā illud quod est augeo, nō

Hister, Thu-
 sco uerbo lu-
 dio dicitur.
 Id est, imi-
 tor.

Ser. in illud
 Verg. 12. Ae.
 Autor ego au-
 dendi, sic ex-
 hor. reliq.

nos seducat, q̄ inde ueniat. Aliud enim est Augere, aliud Autorē esse. Ego uerō à Seruio nō oīno dissentio, quū huius uocis nō uideatur mihi origo esse, nec augeo, nec *aufero*: & inauditū est, significationis illius hic & hęc autor esse. Nā nūquam aliud (quantū ego sentio) significat, quā duo: Vnū quod dixi: & alterū, quod est huic simile, hominem, in quo est uis, potestas, & dignitas. Vnde Autoritas

L iiii. lib. i. ab
urb.

dīctā est, ut apud Līuū dicitur: Decreuerunt enim, ut quū populus regem iussisset, id sic ratū esset, si patres autores fierent. hoc est, autoritatē (ut aiunt) suam, & decretū interponerēt, ratum haberēt, atq; ratificaret, siue comprobarent. Et alibi: Maiores nostri nullā ne priuatā quidem rē agere scēminas sine autore uoluerūt: in manu esse parētum, fratrū, uirorūq; Et Autores pupilli uocātur, in quorum administratiōe infirma etas, resq; eius sunt. Ideoq; regū pupillos sub autoribus fuisse legimus. Vnde Paulus Iuriscōsultus: Etiā si nō interrogatus tutor, autor fiat, ualeat autoritas eius, quū se probare dicit, id qd̄ agitur. Hoc est enim autorē fieri. Et Pompon. Et si pluribus datis tutoribus, unius autoritas sufficiat, tametsi tutor autoretur. Quare Autores sentētię alicuius cōsiliij uocātur hi, quorū sententiā, cōsiliūq; secuti sumus. Et duces militū, Autores uocātur. Vnde Autorare. Līu. li. XLVI. Signo dato suo impressas tabellas misit, & uero pignore uel autoratū sibi proditorē ratus est. id est, obligatū, & subiectū. Et Valer. Max. lib. IIII. Autorato socijs officio. Sueton.

In Tiber. cap.
30.

lib. IIII. De legendo, uel autorando milite, ac legionū, & auxiliōrū discretione. E quo fit, Autoramentū, uel quasi obligatio, nexusq; uel quasi stipendiū quoddam, & quasi pretium cuiusdā militię, ac pugne, actionisq; ut Quintil. Nec difficile sanē, sub illo presertim autoramēto, habuisse

set missionem, sed noluit gladiator uiuere. Sueton. Munus In Tiber. cap. 7. gladiatorū dedit, rudiarijsq; quibusdā reuocatis autoramento cētēnū nulliū. Cicero: Est enim in illis ipsa merces Offic. 1. autoramentū seruitutis. Seneca lib. V I I. epist. Nullū sine autoramēto malum est. Auaritia pecuniā promittit, luxuria uarias uoluptates, ambitio purpurā, & plausum, et ex hoc potentiā, & quicquid potētia potest: mercede te uitia sollicitat. Deniq; Autor nihil habere cōmune cum augeo, neq; cum *aufero*, Auctio probat, quę uenditio quędā est in publico, ac celebri loco. Et hinc Auctionari, publicē, et ferē sub hasta uendere, nō ea quę ad esum spectant, sed ea quę ad supellecilem, atque ad alios usus, nec ferē nisi quę penes alium in usu fuerunt. Differt igitur Auctus ab haustu, quia diuersam originem sortita sunt. Auctus enim est incrementum, ab augeo descendens, ut Haustus ab haurio.

Pupillus, & Orphanus.

C A P. XXXIII.

Pupillus est, qui caret quidē patre, sed tantisper dum est in etate, cui adhibetur tutor. Orphanus, qui caret patre, presidioq; paterno, & qui summopere desiderat illius opem, quum sine eo malē habeat. Græcum tamē nomen est, non sanē à ueteribus usitatum.

Triclinium, & Conclauē.

C A P. XXXIII.

Triclinium à tribus toris, mensis uel appellatū est. Ibi enim comedebāt, præcipuē in cōuiuū accepti, quum res ipsa postularēt tres toros, mēsas uel extrui. Qui autem huic ministerio præerat, Architricliniū uocāt. Quintilianus quidē Tricliniū uocat, quod Cicero Cōclauē. Nam de Quint. lib. II. eodē conuiuij loco, ubi Simonides artē memorię traditur cap. 2. inuenisse, ille sic ait: Vix eo limē egresso, triclinium illud supra cōuiuas corruit. Hic sic: Hoc interim spatio, cōclauē Cic. 2. de Orat. illud ubi epularetur Scopas, concidisse. Est igitur Triclinium,

nium cōclauē discubitorū. Nam Cōclauē generalius est: quod est etiam pars quēdā in penatibus remotior, in qua uel uiri colloqui, uel mulieres cōfabulari solēt: Aulā autē, quod Græcū est, nostri semper transferunt atriu. Nā Aulam pro olla, Plauto, uetustissimisq; dicendū relinquamus.

Penus, & Commeatus.

CAP. XXXV.

Penu ea omnia contineri dicuntur, quæ ad uictū pertinent, sed priuatū: si modò domi reposita ac recondita sunt. Nā locū ubi ista reponuntur, Varrone teste, Penarū appellamus. Quæ uerò ad uictū publicum spectant (sicut alio loco diximus) Cōmeatus uocatur: sed ex paucioribus cōstat, ut sumus diligētiores pro re priuata, quàm pro publica. Ferè nihil aliud cōtinet Commeatus, quàm annonā, & quicquid annonæ uicē habere potest. Quāquā (ut iterū dixi) priuatorū etiā cōmeatus est: nec annonā tantum frumētaria, Cicrone dicente lib. II. de Diuinatione: Aut si Epicurei de uoluptate liber rosus esset, putarē annonā in macello cariorē fore. Nescio tamē an Macellū nō tantum pro loco, ubi caro uēditur, accipitur, sed ubi & annonā.

Ceruis, Iugulus, & Collum.

CAP. XXXVI.

Ceruis est posterior colli pars, unde origo est omnibus. Iugulus anterior, unde uox, halitusq; procedit. Collū omnes partes in solidū cōplectitur. Et quoniam nerui, qui corpus erectū, rigidamq; faciūt, in cernice sunt collocati, dicimus Hominē duræ cernicis, quasi indomabile, more ferocis bouū: uel quod qui ceruice erecta, & rigida est, cōtumaciā quandā, et rigore mētis præ se fert, tamquam nemini caput inclinare uelit, tali noīe uocatur, quasi duri capitis, duræq; mētis. Cernices etiā dicimus pro ceruice, imò singulari numero neminē ante Hortensiu dixisse, Quintilia est autor. Similiter quoniā in iugulo mortis

Lib. 8. cap. 8.
de Ornato.

fera statim plaga est præ cæteris membris, eademq; pars corporis uulneri obnoxia, ad quam mucro inter ipsa arma facile subit, à ueteribus dicebatur, Petere iugulum, Ferre iugulum: pro eo quod est, petere in mortem, inferre mortem. Quint. Initurusq; ferestum certaminum pugnam in schola uictoriā spectet, & iugulum petere, & ferre uitalia, aut tueri sciat. Cicero in Verrinis: Sua confessione inducatur, ac iuguletur necesse est.

Sinus, & Gremium.

CAP. XXXVII.

Sinus est intra pectoris, brachiorūq; complexum: unde Sinus uestium, quales erant tunicæ Romanorū, & modò quorundam religiosorum supra cincturam laxitas illa uestis, quæ cingulū operit. Litora quoq; curua, & quasi brachijs mare amplectētia, Sinus uocamus. Gremiū est inter cōplexū femorū, feminum ue: quo in cōplexu mulieres concipere solent. Et per translationē Gremium terra appellamus, quum semē suscipit, conceptumq; retinet, quasi uiuentē factum postea à paritura. Quare quū lactantur infantes, ad sinum admonētur: pueri uerò iā facti, à sedentibus matribus, utiq; quū illis blandiuntur, ad gremiū accipi solent. Ut Verg. de Cupidine sub imagine pueri Ascanij. *Aeneid. I.*

Hæret, & interdum gremio fouet infans Dido.

Quinetiam matres, nutrices ue quum super genua collocant infantem, aut extremis uestibus repositū, & ad uterum usque sublatus gestant, in gremio magis, quàm in sinu, tenere aut gestare dicuntur. Ut idem de eodem.

Et factum gremio dea rollit in altos Idaliæ lucos. *Aeneid. I.*

Socius, Comes, & Sodalis.

CAP. XXXVIII.

Socius sociodicitur, Comes comitari uerò dicitur. Nāq; socius est par, Comes uerò minor, quippe q sequitur, & ducē habet: ut Cicero, Nec se comitē illius furoris, inquit, sed

De Amic.

sed

sed ducem præbuit. Et alibi: Neq; enim princeps tunc ad salutem esse potuissem, si esse alij comites noluissem. Ideoq; duces in bello quoties milites alloquuntur, conciliandæ beneuolentiæ gratia, non frerè appellant comites, sed socios, communicantes quodammodo ipsorū dignitatem cum illis: ut ediuerso quum eosdem commilitones uocāt, communicantes eorum conditionē, ac sortem cum ipsis. Neq; enim dux commilito est militū, sed milites inter se cōmilitones:

Aeneid. 1. ut apud Vergilium Aeneas comites suos consolans ait:

Aeneid. 3. O socij. Et autor ipse sua persona loquens de Achæmenide, inquit: Comes infelicis Vlysi. Et iterum:

Aeneid. 1. — Vno graditur comitatus Achate.

Neq; rectè dixeris de Vlysse, & Aenea, hunc esse comitē Achate, illum Achæmenidis. Idem tamen ait:

Aeneid. 2. Arma, deosq; parat comites. Et iterum:

Aeneid. 2. Sacra, deosq; tibi commendat Troia penates:

Hos cape fātorū comites. Nunquid dij erant comites Troianorum, atq; Aeneæ, an duces? certe dij penates comites erāt, cōfessione tum Aeneæ, tum ipsorū quoq; deorum. Nam lib. 1. Aeneas ait: Raptos qui ex hoste penates

Classe ueho mecum. Et in tertio dij aiunt:

Nos te, Dardania incensa, tuāq; arma secuti:

Nos tumidum sub te permensi classibus æquor.

Sub te, id est, te duce: & te secuti sumus: id est, tui comites fuimus. Idē quoq; de Græcis dicendū est, & de eorū deis.

Idem etiā de Sibylla, & de Aenea, quanquam modò hic, modò illa dux erat, aut comes: tamē qā sequebatur Aeneæ uolūtate Sibylla, & quasi ministrā se præbebat, comes erat. Quia uerò ducebat præmōstrās iter, et declarās ea

De Inuent.
lib. 2.

quæ ignorabat, dux eadē dicitur: tãetsi aliquādo Comitē pro socio dicimus: ut Cicer. in Rhetor. de illo uiatore, qui

quū ante lucē surrexisset, Comitē, inquit, suū inelamauit semel, & sæpius: quum de eodē antea dixisset, In itinere quidē proficiscētē ad mercatū quēdā, & secū aliquātum nummorū ferentē est comitatus. id est, insecutus. Quare peccauit tū Priscianus ad Iulianū scribēs: Tibi ergo hoc opus deuoueo omnis eloquētiae præsul, ut quātūcūq; mihi deus annuerit, suscepti laboris gloria, te comite, quasi sole quodā, dilucidius crescat. Quid magis absurdū, quā quē dicas tuū solem, eundē appellare comitem tuū, hoc ipso q sol est? Tum ille (parco nomini sacrosancti uiri) qui dixit, Ebrietas est comes libidinis, & intemperantiæ: Superbia comes est odij: Diuitiæ sunt comites superbiæ. Nā potius dicendum erat, Libido & intemperantiæ comes est ebrietatis. Sequitur enim libido, & intemperantiæ: ebrietas antecedit. Odij comes superbiæ est: superbiæ, comes diuitiarū.

Cicero: Est gloria comes uirtutis. Gloria enim sequit̄ honestatē, sicut umbra corpus. In eodē opere nuper à quodā

perdocto uiro illud, Iracundiā laudāt, cotē fortitudinis esse dicunt: emendatū sic erat: comitē fortitudinis, ut scire mus

uerū esse, quod ait Quint. Dum librariorum inscitia insectari uolunt, suam contententur. Idē Cicero alio loco: Elo

quentia pacis est comes, otijq; socia. Siquidē pacē sequitur dicendi cupiditas. Quid ergo si hæc comes est? Illa dux

erit: dicimusq; Pax est dux eloquentiæ, & Ebrietas est dux libidinis, & intemperantiæ. Nō est hic sermo quidē uisitat̄, sed potius per alia uerba, quorū tria nunc in mentē

ueniūt: magister, magistra ue: pater, mater ue: materies, materia ue: ut, ebrietas magistra est libidinis, & intemperantiæ: superbia est mater odij: diuitiæ sunt materia supbiæ

quibus tribus ferē indifferētē uti possumus. In personis uerò magis cōuenit dux, aut in his rebus, quæ personis sunt

similes

Pris. in præf.
magni opis

Tulcu. quest.
lib. 1. & 3.

De clar. Ora.

Epist. 3. li. 10.
Epist. fam.

similes: qualis est fortuna, quae dea fingitur. Cicero non se mel dixit, Fortunam non ducere, sed comitem fuisse quibusdam imperatoribus. Est praeterea (ut eodem redeam unde egressus sum) alia differentia inter comitem, et socium: quod Comes est, quod ut cuique sequitur alterius duum: Socius plerumque in negotiis, seriisque rebus, et fortunae arbitrio subiectus: ut Caesar in comitariis, Itaque Androstenes praetor Thessaliae, quum se uictoriae Pompeii comitem esse mallet, quam socium Caesaris, in rebus aduersis omnem ex agris multitudinem seruorum, ac liberorum in oppidum coegit. Verum huiusmodi differentia aptior est inter socium, et sodalem. Est enim proprie sodalis in rebus leuioribus, ac sepe uoluptuosus. Quintil. Quo tandem patereris animo, si delicatus adolescens, praesertim splendidis opibus uel ex aetate mores, uel ex fortuna traxissem, et tepesciua conuiuia, et puigiles iocos ad-

In Cato. Ma. uocata sodalium turba solutus, atque affluens agerem. M. Tull. Sodalitates autem me quaestore constituta sunt, sacris Idaeis magnae matris acceptis. Epulabar igitur cum sodalibus o-

Pro Plancio. mino modice. Idem alibi: Ego Plancium Laterensem et ipsum gratiosum esse dico, et habuisse in petitione multos cupidos sui, gratiosos: quos tu si sodales uocas, officiosam amicitiam nomine in quas criminoso. Caius autem, Sodales, inquit sunt, quae eiusdem sunt collegij, quos Graeci σὺνδικται et εὐδικται uocant. A quo non sane discordat apud M. Tull. Antonius, qui Norbanum quaestorem, suum appellat sodalem. Comis est benignus homo, et facilis, qui alijs non grauatae inseruit.

Pompa, & Spectaculum. CAP. XXXIX.

Pompa omnis spectaculum est, sed non contra. Pompa quidem in prosperis est, et in aduersis, qualis est in triumpho, et in funere, quasi quidam sollemnis apparatus, et ostentatio. Cicero: Sed iam e Pompa in ueram aciem descendamus.

Vergil.

Vergil. Iam nunc sollemnis ducere pompas Ad delubra Georg. 3. iuuat. Quintilianus: Quid enim si respondere iubeas orationem, cur in exequijs totos egerat census, quid sibi uelit ille sinebrium longus ordo pomparum? Spectaculum uero, nunc illud est, quod spectatur: ut,

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane. Verg. in O. Nunc ipsa spectatio: ut, O spectaculum miserum, atque pusculis. acerbum. Nunc locus unde spectatur: ut, Sedebat in spectaculis: et, de spectaculis excitatus est. Cic. 7. Verr.

Seneca, & Senectus: Iuuenta, & Iuuentus. CAP. XL. Senecta est senilis aetas. Iuuenta autem iuuenilis, et (ut quibusdam placet) dea ipsa melioris aetatis, et iuuentutis. At senectus idem est quod senecta. Iuuentus uero etiam frequentia iuuenum, non solum aetas. Senium quoque pro senectute accipitur.

Continentia, & Abstinencia. CAP. XLI.

Continentia ab Abstinencia ita differt, quod Abstinencia iustitia est. Continentia uero illa, quae inter uirtutes quarta numeratur, quae eadem dicitur Temperantia, et Modestia. Est enim haec, quam a uoluptatibus nos continemus. Abstinencia, quam abstinemus ab alienis, nulli uim inferentes, nihil cuiquam eripientes. Cic. Si in una uoluptate continuerit, in alia se effuderit. Rursus: Quod beneficium est, quod te abstineris a nefario scelere. Nonnunquam tamen indifferenter, ut apud Valerium Maximum titulus est De Abstinencia, et Continentia: ubi exempla istarum uirtutum promiscua sunt. Ut tamen sentio, continentiae dare poteris nomen Abstinenciae, potius quam e diuerso. Illud enim specialius uideatur, hoc generalius: quemadmodum temperantia putatur sub iustitia esse, uel ab ea non posse separari: illa uero sine hac frequenter est. Quare recte continentia uocatur abstinencia.

Pecus

Pecus pecudis, & Pecus pecoris. CAP. XLII.

Pecus pecudis, & Pecus pecoris, propè nihil differunt. Significatur enim hoc nomine animal, quod sub imperio hominũ ex pabulo terræ pascitur: ut Bos (qui taurum, uaccamq; cõprehendit, præter suũ propriũ significatum) Equus, Caballus uel qui asinariã potius operã exercet. Asinus, nõ autẽ Onager, nec Lalasio. Mulus, qui propriè generatus est ex Asino, & Equa. Nam Hinnulus dicitur, qui patre Equo, matre Asina genitus est, quẽ quidã Burdonẽ nominat. Camelus quoq; nam nõ tantũ pascitur sub magistro, uerũ in quibusdã locis inter armẽta. Et eius significatio nõ modò ad marẽ, sceminãq; pertinet, ut passer, et aquila, sed cũ genere sceminino nonnunquã iungi inuenitur: ut

Eclog. 1. Camelos scetas: quale est bos: ut apud Vergi. Ille meas errare boues, ut cernis. - Quod ideo minus mirum est, quòd Lupus etiã apud Varronẽ, & Enniũ, et Fabiũ pictorẽ in genere sceminino reperitur, sic ut hic Lupus Lupã quoq; significet. Huic simile est Bubalus. Ceterum et ipsi Camelus, & cetera quæ enumeravi, Armẽta faciũt, licet quidam uelint tantũ esse Boũ, quasi ab arando aramẽta dicta, deinde sublata tertia litera armẽta. Præterea Ouis quæ marẽ, sceminãq; significat. Capra, cũ qua Caper, siue Hircus: Porcus, cum quo Porca intelligitur. Vnde fiũt greges: ut, grex ouĩũ, grex caprarũ, grex porcorũ. Ouid. Met. 1111.

Mille greges illi, totidemq; armenta per herbas pascebant. Vergilius tertio Georgicorum:

Hæc satis armentis: superat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtasq; capellas.

Idem tamen de ceruis primo Aeneidos dixit:

Eclog. 6. - Hos tota armẽta sequuntur A tergo. Vt minus mirandũ sit, si de bobus Gregem dixerit, ibi: Aut aliquam in magno

magno sequitur grege. Tamen ad distinctionem adiecit magno, sicut Horatius adiecit mugientium in Epod.

Aut in reducta ualle mugientium

Prospectat erranteis greges.

Quasi Grex sit generalius nomen, Armentum uerò specialius, & illud sine apposito de pecoribus minutis intelligatur, cum apposito possit etiam ad maiora transferri. ut Cic. in Philip. Fudit apothecas, cecidit greges armentorum: Hæc omnia Pecudes, & Pecora dixeris: quorum exempla tot sunt, quoties hoc uocabulum reperimus. Verumtamen Pecus pecoris, nonnunquam reperitur pro multitudinẽ pecorum, siue pecudum, sed gregalium potius, quàm armentalium: ut Vergil.

Dic mihi Dameta, cuium pecus? - Et paulò post: Eclog. 1.

Infelix õ semper ouis pecus. - Et alibi:

Caprigenumq; pecus nullo custode per herbam. Aeneid. 3.

Ouidius Metamorphoseos libro XII.

Hoc pecus omne meũ est: multa quoq; uallibus errat:

Multas sylua tegit, multa stabulantur in antris.

Nec (si fortẽ roges) possim tibi dicere quot sunt.

Pauperis est numerare pecus: de laudibus harum

Nil mihi credideris: præsens potes ipse uidere,

Vt uix sustineant distentum cruribus uber.

Sunt scetura minor tepidis in ouilibus agni.

Sunt quoq; par alijs etas in ouilibus hædi. Cur dixit

multa, & harum, cum nullum genus antea nominasset?

nisi quòd intellexit oues, et capras, quas postea nominat.

Cicero in Verr. Nominat iste seruum, quem magistrum

pecoris esse diceret. Vergilius tamen Georg. III.

Pascitur, idq; pecus longa in deserta sine ullis

Hospitijs, tantum campo iacet, omnia secum

t Armenta

Armētarius Afer agit. Armētariū pecoris dixit. Non-
nūquā Pecus pecoris significat ouē, nec solum uulgo, ubi
hæc animalia pecora dicuntur, uerum etiā apud graues au-
tores, quorū est Plin. qui lib. v. inq̄: Est & in Hispania,
Cap. 94. & maxime Corsica, nō ab simile pecori, genus must-
monū, caprino uillo, q̄ pecoris uelleri propius. Quorum
ē genere & ouibus natos prisca Umbros uocauerūt. In-
firmūsimū pecori caput. Et nō lōgē post: suis factus sacri-
ficio die quinto purus est, pecoris die octauo, boū tricesi-
mo. Quint. Cur in usum uestiū sepe pecori lane detrahū-
tur? Præter pecudes autē ceteræ quadrupes Ferae sunt,
licet propriē uideātur Ferae dici, quæ feritatem habēt, ut
Leones, Ursi, Pardi, Lupi, Vulpes. Harū quæcūq; mā sue
factæ sunt, Cicures uocantur. qualis Canis, qui nec pecus,
nec fera est, licet sit natura ipsa nō tantum fera, sed etiā fe-
rus: qualis Elephas, siue (quod uisitatius est) Elephātus ad
bella domitus, alioqui fera natura. De quo nomine idē qd
de Camelo fortasse dici potest, qd & cōmunis gen. sit, &
armentū faciat. Quidam Suem domesticū tantum, cicurū
uocāt. Ego potius, Aprū dixerim, qui ex fero cicur est fa-
ctus. Nec aprū modō, sed etiā Onagrū, Ceruū, Capreolus,
Damā, Caprēā, Leonē quoq; deniq; qd cicurari potest.
De ling. Lat. lib. 6. Cicurare enim (ut Varr. ait) est mā sue facere. Quod enim
à fero discretū est, id dicitur cicur: et ideo dicitur, Cicur in-
genium obtineo. i. mansuetū. Innatū à cicō cicur uidetur.
Cicū dicebāt membranā tenuem, quæ est in malo puncto
diferimē. Hæc Varronis uerba cōfirmat Cic. ubi ait: Nam
aliæ sunt feræ, aliæ Cicures, aliæ natantes, aliæ uolucres.

Collis, Iugum, Cliuus, & Promontorium, CAP. XLIIII.
Collis est (ut ita dicā) mōticulus, siue per se, et à mōte
C separatus, siue pars montis. Iugū (ut etiā ita dicant)
ip̄sa

Ipsa arduitas mōtis, et procliuus, ac prona supinitas, cui si-
milis est in colle Cliuus, tamen mollis magis, & clemēs, ut
cliuus Capitolinus, cliuus q̄ ducit ad Ianiculū, cliuus mōtis
Auentini, quos oēs scimus esse in urbe Roma colles. Vnde
quidā uocant eā urbē Septicollē. Et antiquitus fiebāt festa
Quedā Septimontalia. Liu. Itaq; quū p̄ Casilinū euadere
nō posset, petēdiq; mōtes, & iugū Calliculæ superandum
esset. Et alibi: Quantū in altitudinē egrediebatur magis,
magisq; syluestria, et pleraq; inuia loca excipiebant. Vt
uerō iugis appropinquabāt (quod rarū ī alijs locis esset),
ad eō oia cōtecta nebula, ut haud secus, q̄ nocturno itinere
impediretur. Promontoriū, locus est in mari prominēs, ut
Plin. lib. xxvi. Promōtoria aperiuntur mari, & rerū na-
tura agitur in planū. Liu. lib. xxxiii. Aut aperiētib; clas-
sem p̄ montorijs. Idē xlvi. Adiunctaq; in insula Euboica, &
excurrente in altū, uelut promontoriū, Attica terra sita.

Officina, & Taberna. CAP. XLIIII.

Officina, est ubi opera fiunt: Taberna ubi opera ipsa,
ceteræq; merces uēditatur. Officina est statuarij, su-
foris, flatoris, cælatoris, excusoris, uitrearij, sutoris, fabri:
q̄ multiplex est, lignarius, et hic nō unū generis: ferrarius
nec hic simplex: lapidarius, q̄ & ipse in multas diuiditur
species. Taberna uocatur uinaria, lanaria, olearia, et mil-
le huiusmodi: unde Opifices, et Tabernarij uocantur. Cic.
pro Lucio Flac. Opifices, & tabernarios, atq; omnē illam
secē ciuitatū, qd est negotij cōcitarē? Nec negauerim ali-
quando unū, eundēq; locū officinā, & tabernā esse, ut Su-
trina, in qua calcei & fiunt, & uenduntur. Quædā igitur
Artificia (quanq̄ sola artificia sunt opificū) cetera Quæ-
stus, & Operæ dicuntur: sed quedā huiusmodi semper ha-
bent suum nomen, ut hæc ipsa Sutrina sutoris, & lignarij
t 2 prop

proprie Fabrica, aurificis Aurificina, cauponis Caupona: tñ & ea, quæ uinū uendit, cauponā uocamus. Quidam malūt dicere cauponā, pro loco. Argentarij Argentaria, quod nomē quidā, p artificio, & Argētariū, pro artifice (qui idē est aurifex) accipiūt; atq; ita est in Hieremia. Titus autē Liuius, Cicero, Quintilianus, cateraq; omnis antiquitas pro his accipit, qui Cāpsores uulgō dicuntur, non illos dico minutos, qui Nūmularij, & Mēsarij à nobis, uo λυβιστὰ à Grecis dicuntur, q̄ idē Trapezitæ uocari possent. Nam Colybiſtæ trapezas habent. Sed Plaut. in Curculione trapezitam, & argentarium pro eodem accipit.

Auis, & Volucris, CAP. XLV.

Avis est, quæ oua parit, pennisq; est prædita, præter Annum uespertilionē, qui utroq; caret: quatuor enim pedes habet, & semimus est. Volucris est quæcūq; uolat, nec auis solū, sed illæ bestiolæ quoq; minuiiores, ut, Apes, Vespa, Culex, Tabanus, Locusta, Musca, Cicada. Siquidē Quint. apes uolucres uocat. Et Plin. nō semel hoc signat, unde & Cupido uolucer dicitur.

Declam. 13.

Indoles, CAP. XLVI.

In Cato. Ma. Lib. 3. Libr. I. deca. 1. Lib. 5. Indoles est non solum in pueris, & adolescentibus significatio futuræ uirtutis: ut apud Quint. In primis annis laudaretur indoles. Cic. Vt enim adolescentibus bona indole præditis sapiētes senes delectantur. Et Valerius titulum de indole fecit, non tantum puerorū, adolescentiumq; exempla repetēs, sed etiā in uiris, & quidē præsentis uirtutis, ut idē Cic. de Offi. In quibus est uirtutis indoles, commouentur. Idem pro Celio: Si quis iudices hoc robore animi, atq; hac indole uirtutis, & continentia fuit. Liuius de Lauinia, iam matre. & post mortem Aeneæ res administrante inquit: Tanta in ea uirtutis indoles fuit. Lucanus.

Indole

Indole si dignum Latia, si sanguine prisco Robur inest animis. Indole quasi generositate quadā uirtutis, atq; animi. Liuius ad malam quoq; partem, & ad Lib. I. deca. 3. muta, atq; inanimata transfert, loquens de Annibale: sic, Cum hac indole uirtutum, & uitiorum triennio sub Hasdrubale imperatore meruit. Et alibi: Sicut in frugibus, pedibusq; non tantum semina ad seruandam indolem ualent, quantum terræ proprietates, coeliq; sub quo aluntur: generosius in sua quicquid sede gignitur, insitum alienæ terræ in id quod alitur, natura uertente se degenerat.

Concio. CAP. XLVII.

Concio est populi multitudo congregata uel ex magistratus iussu, uel ex publici sacerdotis, uel interdū sua autoritate, & sponte propria ad audiendum oratorē concionantem in bonum publicum: cuius etiam oratio uocatur Concio. In priore significato est Græcē ἐκκλησία, quā nos pro Latina uoce habemus. Multiq; ecclesiam nescio quo iure ædes sacras appellant, quum cœtum hominum, ut dixi, significet, non loca.

Aliud Leges esse, aliud Iura. CAP. XLVIII.

Leges, iuraq; scripta, sæpe inuenimus: ex quo datur intelligi aliud esse Leges, aliud Iura. Sunt igitur Leges aut principis, aut liberi populi. Quæ à rege cōdātur, alterius cōsensum nō requirūt: quæ ad populū ferūtur, quæq; sine eius iussu ferē ratæ nō sunt, q̄a rogari. i. interrogari de his populus solet, Rogationes etiā dicūtur. Iura autem magis generalia sunt. Siquidē & Ius gentiū est, & Ius ciuile. Nā Ius naturale dicere, qd̄ natura omnia animalia docuit, ridiculū est. Appetitū cōeundi, atq; adeo, nocendi imbecilliori animali, spoliandi, occidendi, q̄s ius esse dixit: Ideoq; M. Tul. in lib. Offi. de iure naturali filētū egit

t 3 inter

no bene huc
telligit hanc
... de 30
uit. et iust
multo ad gen
p. cancip in n
ho m a d' a p
diolofo 37m

De Inuē. li. 2.

inter solos homines ius esse significās, idq; Gentū esse, uel Ciuile. In rhetoricis tamē ius naturale statuit, sed quod in homines tantummodo cadat: cuius species sex esse uoluit, Religionem, Pietatē, Gratiā, Vindicationem, Obseruantia, Veritatē. Sed hæc hæctenus. Ius ciuile dicim⁹ tā leges, quā plebiscita, senatuscōsulta, decreta principū, respōsa prudentū: quod ultimū uelut interpretatio est superiorū: quod q̄ proficitur, iuriscōsulti nominātur. Qui uerō legē fert ad populū, ferē Orator est, aut præsidio oratoris indi gens, ut appareat quātō præstantior Orator est, q̄ iuriscōsultus, quū hic sit quasi illius scriba: aut ille præceptor, hic pædagogus: ille dux, hic ducis legatus, atque affecla. Quid dicā de Iurisperitis, hoc præsertim tēpore, qui cum maximo ab illis cōsultis interuallo distēt, se literatorū arcem tenere arbitrantur: quorū quāta sit eruditio, uel hinc colligi cōiectura pōt, q̄, quoties Pauli, Vlpiani, aliorū uel testimoniuū assumūt, Legē nomināt, quū longē aliud sit, legem esse, & habere uim legis: quodq; deformius est, unam legē in plures partiumtur: uerbi causa: Ad legē Aquiliam quoties Scæuola, quoties Papinianus, alius uel quis loquit, etiam si bina uerba, & quidē à superioribus depēdētis, toties nouā legē appellant: nō ab aliquo legislatore unam legē, sed ab infinitis interpretibus legū, infinitas leges esse iudicantes. Etiam titulum de Verborum significatione non legem, imō leges appellant: quo quid absurdius?

Aceruus, Strues, Strages, & Sarcina. CAP. XLIX.

Aceruus, minutarum propriē rerum congeries est, ut frumētī, & leguminis, ut salis. Interdū aliquātō etiā maiorum, ut Aceruus scutorum apud Verg. & ferē generale ad omnia est. Strues autē propriē lignorum. Strages cū primaciē uerō cadauerū interfectorū uno in loco, ac propriē iacētium

Verg. Aen. 8.
Qualis eram,
cū primaciē

tium multitudo, siue humanorū, siue mutorum. Sarcina, utē silium, & corū quæ ad cultum, ad ornatū, & ad ceterum usum pertinet (ut sic dicā) fascis, quæ quis in itinere faciendo cōportare possit. Siquidem milites, cum castra mouere uolunt, sarcinulas colligere dicuntur: & qui in aliam domū immigrāt, sarcinas suas cōponere. Res enim nostras domi cistis, capsisq; compositas, Sarcinas uocamus. ut apud Quintil. Iacent relicta sine hærede sarcinae

Inter Ministerium, & Mysterium. CAP. I.

Ministerium, ministri opera est propriē: sed p̄ operatiōe quoq; accipitur: ut de rege Latino. Ver. Auerfusq; refugit

Fæda ministeria.

Aeneid. 7.

Mysterium uerō Græcū est, μυστήριον, arcana quædā res, & propriē diuinis uiris, sacerdotibusq; tantummodo cognita. Illud prius in numero plurali solet accipi pro ministris, sicut Seruitia pro seruis. Nam Seruitium, aut seruitus ipsa, aut seruitutis actio est: ut Dauus apud Terentiū,

In Andr. act. 4. scen. 1.

Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo,

Conari manibus, pedibus, noctesq; & dies

Capitis periculum adire, dum pro sim tibi.

Afferamus etiā in alijs exēpla. Sallust. Interea seruitia repudiabat, quorū in initio ad eū magnæ copiæ cōcurrerant, quia opibus cōiurationis fretus, simul alienum suis rationibus existimās uideri, causam ciuū cum seruis fugitiuis cōmunicasse. Quintil. sæpe Ministeria pro ministris dixit: ut ibi, Non tor sit ministeria cæci. Et Officia, pro officia, obsequiaq; exhibētibus. Paulus iuricons. teste Laetone ait, urbana ministeria dicimus etiā, quæ extra urbē nobis ministrare cōsueuerūt. Vlpianus deniq; concubinā, filios naturales, alūnos, constituit generali appellatione contineri, & si qua alia sunt eiusmodi ministeria. Linius

t 4 lib.

lib. 1. 1. 1. Frumento nanq; ex Hetruria priuata pecunia per hospitem, clientumq; ministeria coempto.

Scurra, & Parasitus.

CAP. LI.

Scurra est, qui risum ab audientibus captat, nō salua dignitate personae. Parasitus, qui omnia ad uoluntatem eius loquitur, in cuius cōubernio est: omnia assentatur, omnia illius facta, simul ac dicta laudat, nihil repugnat, nihil facere recusat uentris gratia, in quo summū bonum constituit: quorum magna copia in principū domibus est.

Bucca, Gena, Mala, & Cilium.

CAP. LII.

Buccam, & Buccas pro eodem accipimus. Oratores frequētius in singulari: unde illud usitatū: Dicā quicquid in buccam uenerit. i. in os: sed non in labra, ut uulgus existimat, Quintil. probante, qui ait: Ore enim magis, & labijs loquendum est. Sed uulgus errat, atq; fallitur, cum legit Buccam, & Duas buccas: in illa accipiens unum os, in his duo labra. Verūm ego ostendi, Os, ipsam concauitatem esse, unde uox prodit, non oram laborum. Etenim

Satyr. 3. Iuuen. cum ait, Bucca foculum excitat. non de extremitate oris, sed de interiori parte dixit, quae inflari solet, uentumq; concipere. Et iterum de tubicinibus loquens: Noteq; per oppida buccae: de illa deformi utrinq; inflatione intellexit tubam infantium, non de labris, quae latet, cum tuba canit. Nam & Horatius quoq; quum inquit:

Lib. 1. Serm. satyr. 1. - Quin illis Iuppiter ambas iratus buccas inflat. Non de labris locutus est, quae inflari non possunt, Quod Plaut. apertius docet in Pœn. Nescias utrum ei maiores buccae, an mame sient. Quid autem Buccae significet, ex Plin. audiamus, simulq; qd Mala, quid Gena, qd Cilium. Haec enim eodē loco tractat is, praeterquam qd alibi dicit, Cap. 37. Buccarū sinus: & iterū, Buccarū inanitas: ita lib. x. 1. ait, (sequar

(sequar autem ipsius ordinē, seriemq; libri) Quibus fragilia operimēta, ijs oculi duri. Omnia talia, & pisces, & insecta nō habēt genas, nec integūt oculos. Oibus mēbra na utri modo trāslucida obtēditur. Pauloq; pōst: sed qua drupedi in superiore tantū gena, uolucris in inferiore, Ac paulo pōst: Grauiores alitū inferiore gena cōnuent. At quadrupes, quae oua pariūt, ut testudines, crocodili inferiore tantū sine ulla nictatione, ppter praeduros oculos. Extremū ambitū genae superioris, antiqui ciliū uocauerunt, unde & supcilia. Hoc uulnere aliquo diductū nō coalescit in paucis corporis humani mēbris. Infra oculos male homini tantum, quas prisci genas uocabāt, x. 1. 1. tabul. interdicto radi a foeminis eas uetates. Pudoris haec sedes. Ibi maxime ostēditur rubor. Infra eas hilaritate, risumq; indicātes, buccae. Et altior homini tantum (quae noui mores subdole irrisioni dicaere) nasus. Nō alij animalium nares eminet. A uibus, piscibus, serpētibus, foramina tantum ad olfactus, sine naribus. Et hīc cognomina Simorū, Silonū. Septimo mēse genitis se penumero foramina aurium, & narium de fuere. Labra, a quibus Brōci, Labeones dicti. Ex his Plinij uerbis apparet etiā eam in uultu partē uocari Buccas, quae uēto inflari solet: Genā membranā illam, & quasi uestē, qua oculus integitur, & cōnuet, id est, aperitur, & clauditur: hoc enim est cōnuere. Malā uerō illud inter genā, & buccam, quasi rotundū in speciem mali (nā utrinq; horū uocabulorum primā longam habet: Malus uerō mala malum, primā breuē) cuius interior pars, quae oris hiatus efficit, ubi molares affixi sunt, Maxilla dicitur, nomen diminutiū, nō re, sed uoce. Malā quoq; genā dicit Plin. idem fatetur. Ideoq; dens ille intimus, & ipsi genae affixus, Genuinus dicitur, qui qd maxime latet, ea re factum

factū est iam tritū uetustate prouerbū, Genuino rodere dente. i. latenter per inuidiam carpere famā alterius. Et hoc (ut ille testatur) a posterioribus: nā ueteres tantū membranā illā oculi, genam appellabant. Quā uetustatem a posterioribus quibusdā seruata reperimus, nec poetis modo, ut draconis gena, pro oculis, continens pro contento: & Seneca in tragædia de Oedipo loquēs inquit, Et perirati sibi genas parentis, etiam continēs pro contento: uerū oratoribus quoq; ut Quintil. de cæco loquens, Illa perpetua nocte clausa gena non custodierunt.

Pastio, Pastus, Pabulum, Esca, Pasco, Pascor, & Vescor.

CAP. LIII.

Pastio uidetur significare cibū, sed tamē potius ad alimenta pecudū pertinet, quæ pasci dicimus, quāquam suapte natura significat ipsam actionē pascedi, nunc frequentius cibū. Pastus homini cōpetit. Varronis liber de Re rust. titulū habet de Villaticis pastionibus: uidelicet, quæ ad bruta pertinent. Cicer. Tuscul. lib. v. Cum oblectatione solertia, qui est inuis suauissimus pastus animorum. Pabulū est pecudū quidē, & tamē aliorū quoq; brutorū, quātumq; ego sentio, magis cibus herbaceus, feniceusq; ac paleaceus, et stramētitiū, similitūq; quā ex seminibus. A pasco enim hoc descendit, sicut Pastio. Esca antiqui accipiebāt etiā, quod dabatur auibus, piscibus uel ad decipiendū, nō solum p cibarijs humanis, aliorumq; animalū. Quomodo autē Pasco neutriū, et Pascor deponēs, idē significēt, Priscianus uiderit, qui hoc sibi per sua sit. est enim Pascor comedo, & uoro, semperq; regit accus. illud uerō sine accusatiuo: ut, Pascetes seruabit Tityrus hoc dos. Propriē Pascere bestiarum est, sicut Vesci hominū, nisi quōd hoc regit ablatiuum, & aliquando potū quoq; complect

Libr. 3. cap. 2.

Prisc. lib. 1.

Eclog. 5.

complectitur: ut Anacharsis apud Cic. Carne, caseo, lacte uescor. Pro quo significato non rectē dicam carnē, caseū, lac pascor. Aliud ergo est pascor, aliud uescor.

Incola, Inquilinus, & Accola.

CAP. LIIII.

Incola, qui in alterius regione habitat, et in aliena ciuitate, atq; Repub. Inquilinus, qui in alieno priuato, proprie tamen in cōducto, siue in urbe, siue ruri. Cic. de Offi. Peregrini, & incolæ est, nihil præter suū negotiū agere, nec esse in aliena Repub. curiosum. Idem in Philip. Quæ in illa uilla antē dicebantur? quæ literis mandabatur? iura pop. Rom. monumenta maiorum, omnis sapientiæ ratio, omnisq; doctrina. At uerō te inquilino, non domino, personabat omnia uocibus ebriorū. hoc est in quo incola differt ab inquilino. Rursus Incola ita differt ab Accola, qd Incola, q in loco: Accola, q ad locū habitat: ideoq; quicūq; iuxta aquas sunt, Accolæ dicuntur, nec refert in suo, an in alieno: ut, accola Vulturini, accola Padi, accola Rhodani. At qui in mōtibus domos, urbesq; positas habent, Incolæ dicuntur: qui iuxta mōtes, Accolæ. Nec immeritō legendū est illud in psalmo CIII. Et Iacob incola fuit in terra Chænon autem accola, quia uox Græca etiam consentit $\pi\alpha\sigma\alpha$ $\chi\alpha\epsilon\pi$: licet multis alijs in locis apud Hieronymum quoq; hoc uocabulum reperitur sic positum.

Campus, Area, & Ager.

CAP. LV.

Campus est planities terra ampla, et grādis, ideoq; spatiosæ plateæ, aræ uel campi nomē acceperūt. Vnde Romæ Cāpus Martius: nā locus huiusmodi angustior uocatur Area. Ager uerō, tum circumiectū ipsi urbi territorium: ut, Ager Cāpanus, ager Leōtinus, ager Faliscus: tū locus in rure, quē colimus siue arando, siue cōserendo. Nā is, qui seritur frumentis, Aruū nominatur. Verū in hoc secundo

Tusc. quæst. lib. 5.

Lib. 1.

Philipp. 2.

secundo significato habet pluralem numerum: ut, Omnes agros civium depopulatus est. in priore non habet, duntaxat dum loquimur de singularium urbium territorijs; nō enim dices rectē sic, Antonius dedit militibus suis agros Campanos, & Leontinos: nam hoc pacto non complector nemora, saltus, pascua, desertos mōtes. sed sic potius: Dedit militibus suis agros, Campanum, & Leontinum: id est, agrum Campanum, & Leontinum: quo quidem modo complector omnia, quae in territorio illo sunt. Ager etiam flumina, lacus, ceteraq; omnia includit.

Sylva, Lucus, Saltus, & Nemus. CAP. LVI.

Sylva, & Lucus, saltusq; sic differūt, q̄ Sylva generālius nomen est: praeterea solet esse caedua. Lucus nequaquam caeduos est, quin potius manu consitus, religiosus, atq; uel alicui deo, uel alicuius hominis cineribus cōsecratus. Ideoq; aut circa delubra numinum, aut circa sepulcra uirorum positus est. Saltus uerō, sylua inuia, nec transeuntibus peruia, in quo pasci, atq; aestiuare pecudes solent: aut si locus, aërq; patiatur, h̄yemare. Nemora autem uoluptatis causa comparata sunt, & plena amoenitatis.

Femora, Femina, & Coxa. CAP. LVII.

Femora partē illam exteriorē significāt: Femina partē interiorē, mollioremq; quae se contingunt: uel, Femora partem anteriorem, Femina posteriorem. Linius lib. xxii. Quosdam & iacentes uiuos succisis feminibus, poplitibusq; inuenerunt. A quo conficitur nomen Femoralia, siue Feminalia (utroq; enim modo scriptū reperio) pro braccis. Tamen nominatiuus Femina non reperitur. Coxa pars supra femora: uertebraumq; ipsum quoties uitiatum est, aut os illud, quod in uertebro uoluitur fractū, coxa uitiata, fracta ue dicitur.

Crimen

Crimen, & Flagitium.

CAP. LVIII.

Crimen non modò pro delicto, sed pro ipsa etiā criminatione. Cic. in Phil. Hereditatem mihi negasti obuenisse, utinam hoc tuum uerū crimen esset. Flagitium propriè in libidine, quasi flagris dignū crimē: sed pro ceteris quoq; peccatis accipitur, nec tantum turpibus, uerum his etiam, quae per negligētiā, imprudentiam, obliuionemq; committuntur: ut idē in Bruto, Tantam ne fuisse obliuionē, inquit, in scripto praesertim, ut ne legens quidem senserit quantum flagitij admississet: id est, erroris.

Uestigal, & Foenus.

CAP. LIX.

Uestigal nō solum ex publico, uerum etiā ex priuato capitur: ut in Paradoxo Cic. Ex meo tenui uestigali detractis sumptibus, & c. Et iterū: Nō intelligūt homines quā magnū uestigal sit parsimonia. Paulus: Cae arundinis, uel pali cōpendium, si in eodē fundo uestigal esse consuevit, ad fructuariū pertinet. Ex omni tamē praedio uestigal est. Foenus uerō ex solo ipso. Nā dicitur naturalis fructus terrae Foenus. Postea autem ad usuram translatum, quasi pecunia per se fructum producat, sicut terra.

Luctus.

CAP. LX.

Luctus est dolor, quae exterius pditur uultu ipso, atq; aspectu. Saepe ipse habitus, uultus, atq; uestis, luctus est. Vnde de secundo bell. Pun. post cladē illā Cannensem censuerūt Patres cōscripti, ne foeminae ultra triginta dies iluctu essent: nō uidelicet, ne in dolore (nō enim imperare dolori possumus) sed ne in illo lugubri habitu. Et matronae Iunium Brutum anno luxere, tanto tēpore item Publium Valer.

Otium.

CAP. LXI.

Otium uacatio à labore, quod notū est, cuius contrarium est Negotiū. Sed quia hi qui studijs operā dāt, necesse

Eod. lib.

Liu. lib. 2. de cad. 3.

Liu. 2. ab urb.

neceſſe eſt, ut non negotioſi ſint. factum eſt, ut Otium pro literario ſtudio accipiatur: ut Quint. Inquirendo ſcribendoq; talia, coſolemur otium noſtrum. Non deſiderat otium ſolatum, ſed labor: ergo pro labore ſtudij otium accepit Cic. Quid eſt enim dulcius otio literario? id eſt, ſtudio, & (ut ita loquar) negotioſo otio. Tale quid habet apud Graecos, $\sigma\chi\omicron\lambda\iota$.

Amor, & Charitas: Caritas, & Penuria. CAP. LXII.

Amor genus eſt, Charitas ſpecies. Illud ad oia pertinet, hoc autē ad homines demū, & quidem pro dignitate, ac qualitate perſonarū. Maxima quidē charitas debetur parentibus, proxima filiis, et deinceps reliquis. Caritatem etiā pro Penuria accipimus: ſed frumenti quidem, & annonae caritatem dicimus. Penuriam uerō uini, aquae, pabuli pecorū, pecuniae, uirorum, ceterarumq; huiusmodi rerum. Vel Penuria eſt (ut ſic dicam) carentia omnium rerū: Caritas uerō, quae contraria eſt uilitati. Ideoq; Plin. Iunior ait, acceſſiſſe agris ſuburbanis caritatem. Et Quint. quum ait: Ita q; caritas annonae, rarum frumentum, caedes, ac direptio pecorum, idem eſt, ac ſi dixiſſet caritas annonae, penuria frumenti.

Seditio, & Factio. CAP. LXIII.

Seditio, uel à ſeorſum ſedendo, uel (ut Ciceroni placet) à ſeorſum cundo dicta, tunc eſt, quum populo ſecum diſcordante, res ad manum uocatur. Qualem ciuitatis ſtatum Vergilius deſcribit, ſic dicens,

Aeneid. 1.

Ac ueluti magno in populo quum ſepe coorta eſt

Seditio, ſeu itq; animis ignobile uulguſ:

Iamq; faces, & ſaxa uolant, furor arma miniſtrat.

ſimiliter dicitur Seditio in exercitu, i. claſſe. in ſchola, et ſiq; eſt tale. Factio eſt diuiſio ciuium in diuerſa ſtudia, quibus aliqui

aliqui ſe principes, & primarios in ciuitate efficere conantur, inter quos emulatio eſt, qui & Factioſi dicuntur, pro ſe quiſq; quam maximam poteſt ciuium multitudinē (qui Clientes uocantur) ad ſe trahens, cibiq; quouis pacto perſas, neſasq; concilians: quae peſtis inſeſtina cunctas ciuitates duntaxat Italiae inſecit.

Bellum, Prælium, pugna, & Certamen. CAP. LXIIII.

Bellum, eſt tū ipſa pugna, tum totū tēpus, quo in militia ſumus, quā illiterati Guerram uocant, Prælium. ipſam tantūmodo armorū certamen. Nā & Pugna Certamenq; etiā citra arma ſit: interdū etiā ſit nudis uerbis.

Copia, & Copia.

CAP. LXV.

Copia, facultas, poteſt aſq; eſt: ut, Faciam tibi copiam inſpiciendi libros meos. i. dabo tibi facultatem, uel ſciam tibi poteſtatem. ut enim alio loco dixi, ſemper iungitur eſt cum uerbo Facio, duntaxat apud oratores. Nam Poetae cum alijs uerbis, & præcipue cum Do. ut Vergil.

Aſſari extremū miſere data copia matri. Et iterum: Poſtquam introgreſſi, & coram data copia ſandi.

Aeneid. 9.

Aeneid. 1.

Sine his autē duobus uerbis, Copia plerūq; pro abundantia accipitur. Vnde dicta eſt copia orationis, & Copia periculi, & Copia frumētii. In plurali quoq; pro eodē ſignificato: ut, Noui copias tuas: Omnium rerum copias habeo. Peculiariter tamē appellamus militū multitudinē: ut Copiae Pōpeij, Copiae Caſaris, Copiae aduerſariorum: pro quo iſperiti dicūt, Gētes aduerſariorū, Gētes noſtrae. Et in hoc etiam ſignificato nonnunquam in ſingulari: ut Pompeius ad Domitium: Neq; ſolus cum iſta copia tantā multitudinem ſuſtinere poteris. Et paulō poſt: Etiam atque etiam hortor, ut cum omni copia quam primū ad me uenias. Sallu. Poſtremo ex omni copia Catiline neque in præli

Epist. 19. li. 8.

epist. ad Att.

In Catil.

prælio, neq; in fuga quisquam civis ingenuus captus est. Verg. 11. Aeneid. - Et quæ sit me circum copia, lustro-

Elogium.

CAP. LXVI.

Elogium, est testificatio de aliquo siue honoris, siue vituperationis causa. Vituperationis: ut Quintil. Nō est iudices, q̄ puteris ideo nullum adiectū ad exheredationem iuuenis elogiū, quia de scelere constaret. Et alibi: Si exheredatū à se filiū pater testatus fuerit elogio, p̄pter ea quōd is meretricē amaret. Multa sunt huiusmodi exempla apud Iuriconsul. sed unum suscepit Modestini, ubi huius nominis (nisi ab altero adiecta sit) interpretatio reperitur. Cuius hæc uerba sunt: Desertorem auditū ad suū ducem cū elogiō (id est, cū uituperatione) mittat. Honoris causa, ut M. Tullius: In quod elogiū plurimæ consentiunt gētes, uirum esse ciuitatis primariū, & c. Et iterū: Quia elogia sepulcrorū? Quæ qualia sint, Sueton. in Claudij uita ostendit. dicens: Nec cōtentus elogium tumulo eius ueribus à se cōpositis insculpsisse, etiā uitæ memoriā profusor, oratione composuit. Seneca in Declam. Decessit negotiator, testamento omnium honorum reliquit formosam uxorem heredē, & adiecit elogium, quia pudicam comperit. Pro simplici autem sententiæ suæ testificatione, Cic. Soloris quidem sapientis elogium est, quo se negat uelle suam mortem dolore amicorum, lamentisq; uacare.

Conditio, & Conditio.

CAP. LXVII.

Conditio, à cōdico nascitur. Cōditio à cōdo. illud uariū est, quod ita Iustinia. (si credimus hominē Græcū Romanis iurā potuisse præscribere) definit: Cōdicere est denūtiare, prisca lingua. Nunc uerò abusuē dicimus Conditioē, a cōdione in personā, quā actor intēdit sibi adri oportere. Nulla enim hoc tēpore eo nomine denūtiatio

Lib. 2. de fin.

Tusc. quæst. lib. 1.

Cap. 1.

In Cato, maior.

fit. Ergo Conditio erit uel hæc actio, uel illa denūtiatio. Conditio uerò multi his temporibus male (ut pleriq;) usurpant, accipientes pro mentis qualitate: ueluti, Hic est homo mansuetæ, & bonæ conditionis: quod antiqui dicebāt, boni, & mansueti ingenij: nos quoq; mansueti animi, & mansuetæ mentis. Nos cū dico, de illis dico, qui Latine loquūtur. Nam homo bonæ cōditionis, Latine dicitur, si ad fortunas referatur, nō si ad mores. Ut, Ille est uir magna, parua, mediocris cōditionis: diues, pauper, ue, aut inter hos medius. Ego sum positus in hac cōditione: i. fortuna, ac sorte. Cic. O miserā conditionē administradi cōsulatus. Huius significato illud penē par est, quū inter plura eligendæ fortis est oblata electio: ut apud Mar. Fabiū, Oblata est à iuuenibus tyranno cōditio, ut dimitteret alterū ad uisendam matrē, ad diē præstitutū reuersurum, ita ut nisi accurrisset ad diē, de eo, qui restiterat, poena sumeretur. Dicimus igitur, Offero conditionē: uel, Fero, uel pono cōditionē. Nunquā ferē per aliud uerbū. Quæ cōditio dū placuit, etiā ferē semper dicimus, Accipio conditionē. Ut apud Terentiū, amatores Chrysidis tulerūt mulieri conditionē, si uellet eis morem gerere, se duros illi pretiū, liberalemq; mercedem. Ipsa uerò accepit conditionē, hoc est, pactioni, promissioniq; assensit. Ab illo significato nō longē absunt, Offero electionē, Do optionē. Hæc tamen solent esse inter plura, illud uerò in uno frequentius: ut, Offero electionē utrū uelis eligēdi: &, Do optionem, quod uelis potissimū optandi: deinde tu aut eligere te dicis, aut optare. Offero cōditionē Chrysidis, unam scilicet.

Frondes, & Folia.

CAP. LXVIII.

Frondes arborum sunt tantum. Folia autem & arborum, & herbarum, & florum quoq;

u

Excub

In Andr. act. 1. sc. 1.

Excubiæ, & Vigilia.

CAP. LXXIX.

EXcubiæ diurnæ, & nocturnæ. Vigiliæ tantummodo nocturnæ.

Suffragia.

CAP. LXX.

Suffragia sunt (ut sic dicā) uoces, quæ dicebātur ad cōmitia, in tabella uē scribebātur, quibus suā quisq; declararet uoluntatē de aliquo eligendo in magistratum: qualis est hoc tempore electio summi Pōtificis, & eius quem Cæsare Augustū Christiani non erubescunt appellare, à damnatis nominibus tyrannorū, qui non modò oppressere Rempublicā, ut nemo iam possit uocari rex Romanorū, sed sub eorū gladio, REX uerus cœli, & terræ occisus est. Et postea isti insani, & nostræ religionis immemores, uocāt diuum Augustum, diuum Claudiu, diuum Traianum, quasi uulgus, atque homines possint principes referre in deos. Sed hæc omittamus, hoc tantum dicentes, Romanos non agnoscere regē aliquē. Et quum cæteræ gentes in libertatem se asseruerint, hoc multò magis nobis licere. Suffragia igitur (ut dicebam) sunt uoces in electionibus: quod suffragiū, quia cui præstamus, nimirum eidē gratum facimus, hinc factū est, ut Suffragiū pro auxilio sepe ponamus: & Suffragor, pro auxilium fero. Refragor, repugno, propriè quidem in dictis, sed nonnunquā & in factis.

Catulus, Pullus, Hinnulus, & Fœtus.

CAP. LXXI.

Catuli sunt ferarum siue immitiū, siue mitiū. Nam & Catulos murium legimus. Pulli uerò pecudū. Fœtus auium, & piscium: quanquā & hoc generalius nomē est. Vnde Fœtificare, pro parere: & Fœtura pro partu, ad omnia animalia muta pertinet. Ceruorū hinnulos dicimus capreolorū quoq; caprearū, damarū, leporū similitumq; Georg. 3. Catulos quoq; serpentū, ut Vergilius de colubro: -Catu-

los

los testis, atq; oua relinquens. Immaniumq; piscium, qui non edunt oua. Propriè tamen catuli sunt filioli canum. Eclog. 1. Vergil. Sic canibus catulos similes. Cicero de Diuin. Lib. 1. Erat autem mortuus catellus eo nomine.

Lues, & Pestis.

CAP. LXXII.

Lues, & Pestis hoc differunt, quo genus, & species. Nam quum in urbe, aut in agro febris, aliud uē genus morbi seuit, siue soloshomines, siue sola pecora, siue utroque que corripens, Lues dicitur: interdū etiam si arbores, ac sata. Pestis uerò aut citò occidit, aut citò abit ab eo, quem inuasit, quæ eadē dicitur Pestilentia. Nonnunquā tamen pro lue ponitur, atq; ad animi uitium sepe transfertur.

Corpus, & Caro.

CAP. LXXIII.

Corpus potius, quàm carnem, nostrū uiuentium dicimus: & hominem corpulentum potius, quàm (ut aliqui loquuntur) carnosum. Quintilianus in sexto: Corpulento litigatori, cuius aduersarius item puer circa iudices erat, ab aduocato latus, quid faciam: te ego baiulare non possum. Item in primo: Ossa detegunt: quæ ut esse & adstringi neruis suis debent, sic corpore operiēda sunt. Idem in quinto, Neruisq; illis, quibus causa continetur, adijciunt, inducti super corporis speciē. Et alibi: Hæret adstricta nudatis ossibus cutis, & in fame sua homine consumpto iam membra sine corpore: Cicero ad Gallum: Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. Nam & uires, & corpus amisi. Sed si morbū depulero, facile (ut spero) illa reuocabo. Quod etiam significauit Martialis, quum ait:

Viuebant laceri membris stillantibus artus,
Inq; omni nusquam corpore corpus erat.
Videlicet quòd in corpore illius non erat caro.

Lamina, & Bractea.

CAP. LXXIIII.

u 2

Lamin

Epist. 27. lib.
7. epist. fam.Epigr. 7. ad
Cæs.

Laminam tam ferream, aream, plumbeam, stanneam, quam auream, argenteam, electreã, orichalceã dicimus: Braçtea potius ex his posteriorib. Aut certe Braçtea tenuis est, et sua spõte plicabilis: Lamina uerò crassior, ex qua armatura cõficitur, & qua incesa olim hoies torquebantur: nec crepitat, ut braçtea præ tenuitate. Verg. i. v. i.

Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice, sic leni crepitabat braçtea uento.

Veruntamen ita tenuis nonnunquam braçtea est, ut crepitare non possit: ut illa ex qua fit auratura, & argẽtatura.

Munimenta, & Monumenta.

CAP. LXXV.

Munimenta sunt munitiones castrorũ, ceterarumq; rerum, quæ contra aduentum hostium muniunt, siue uallo, & fossa, siue alio quouis modo, quo sint milites (ut dixi) ab hostiũ aduentu muniti. Monumenta, in uita in u. sepulchra, statuae, tituli, libri ceteraq; quæ nos alicuius rei præteritæ moneant. Nam de futuro (ut quidam uolunt) ideo sepulchra appellari monumenta, quòd nos nostræ ipsorum mortis admoncant, falsum est. In honorem enim mortui illa tantummodo fiunt, nõ in publicã præceptione: uixq; monumenta dixerim, nisi literæ, aut alij tituli appareat: quæ si desint, magis sepulchrũ, quam monumentum erit. Liu. lib. XLVIII. Vtrobique monumenta ostenduntur, & statuae. Nam & Linterni monumentum, monumentoq; statua superimposita, quam tempestate distictam nuper uidimus ipsi: & Romæ extra portam Capenam in Scipionũ monumento tres statuae sunt, quarum duæ P. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetæ Quinti Emij.

Opera, & Opus.

CAP. LXXVI.

Opera est actio, ut Dabo operam: & in iure ciuili, de Operis libertorũ. Cicer. de Officijs, Non malè præcipiunt,

cipiunt, qui seruis uti iubet, ut mercenarijs ad operã exigendam, & iusta præbenda. id est, ad laborẽ, & operationẽ corporis. siue (ut ait Vlpianus) Operæ sunt diurnũ officiũ: Opus est finis, fructusq; operæ. Vnde Opera autorũ dicitur, & Opera publica, ipsa publica ædificia. Nonnunquam uidetur Opus pro opera accipi: ut Vergilius: Molibus è stratis opera ad fabrilia surgit. quasi ad operas. Sed (ut uidere uideor) quoties non ad laborẽ corporis, sed ad laborem animi, & artem, industriamq; respicimus, magis Opus, quàm Opera, dicendum est: ut, In opere rustico, in opere faciendo, in opere fabrili, in opere textorio. Hanc differentiam ita ponit Seruius. Hoc Opus, & hæc Opera

tunc dicimus, quando negotium ipsum significamus, quod geritur. Si autem foeminino genere dixerimus Operas, ipsas personas, quæ aliquid faciunt: sicut Custodia dicitur, quæ custodit: ut, Cernis custodia qualis. Nã ut hi, qui custodiuntur, Custodiæ dicantur, usurpatũ est: unde male est in usu, custodiæ audiuntur. Hæc Seruius. Sed non absolute definit opus, & operam: utrunq; autẽ horum nominum in eodẽ posuit loco Terentius: Quod in opere faciendo opere cõsumis tuæ, si sumas in illis exercẽdis, plus agas. Opere autẽ pretium ab opera est, ut uersus indicat Iuuenalis:

Est operæ pretiũ penitus cognoscere, toto Quid faciãt, agitentq; die. Id est, fructuosum est, & ad rem pertinens, ideo uel quia decẽs, uel quia utile, uel gloriosum, uel quia incundũ. Ab hoc nomine Liuius exorsus est, dicẽs, Facturus ne operæ pretium sim, si res gestas populi Romani ab initio perscripsero, necdũ scio, nec si sciam, dicere ausim.

Solatum, Consolatio, & Solamen. CAP. LXXVII.

Solatum, & Consolatio idem sunt, nisi quòd illud re, hoc uerbis fit. Quintil. Cæcitas miseræ solatiũ est habere

Aeneid. 8.

Serui. in illud Vergi. ii.

Aen. Extulerat lucem referens opera,

atque labores.

Aeneid. 6.

In Heauton;

act. i. sce. i.

Satyr. 6.

Lib. i. ab urb.

bere rem uidentium. Idem: Itis obuiam cōsolationibus: & (quod omnē modum feritatis excedit) captatis in magna calamitate laudari. Nec mirū, quum consolari sit oratione, Solari uerò semper ferē aliter. Nolo afferre plura male utentium exempla, quae facile quilibet sibi inueniet. Cicero tamen de Amicitia ait: Ipse me consolator, & maxime illo solatio, quod co errore careo, quo in amicorū discessu pleriq; angī solent. Vtrunq; rectē dictum est. Quid enim non rectē Cicero dicat? Nam quum se tanquam alterum, quasi colloquio à mōre reuocet, debuit dicere consolatur. Quia uerò oratione non utitur, solatiū dicere potuit. Solamē idē quod solatiū est, sed magis poēticum. Vergil.

Aeneid. 3. Solamenq; mali de collo fistula pendet. Quo tamen Boëthius, & quidam alij utuntur.

Affectus, Affectio, & Affectatio. CAP. LXXVIII.

Affectum nusquā uideor reperisse apud Marcū Tullium, frequētissimē Affectiōne. Contra, apud Quintilianū frequētissimē Affectū, rarō Affectiōne: ut illo loco (si modō non est mendosus) ubi ait: Cupiditas causa sceleris fuit, quae uis eius ira quantū efficiat in animis hominū, talis affectio. Nescio an sit affectus. Et in alio loco: illa uerò frigida, & puerilis in scholis affectio. Affectiōne Cicero modō sic definit: Affectio est animi, aut corporis ex tēpore aliquo de causa cōmutatio: ut lētitia, cupiditas, metus, molestia, morbus, debilitas, et alia quae in eodē genere reperiuntur. Modō sic: Affectio est quaedā ex tēpore, aut ex negotiorū euentu, aut administratione, aut hominū studio cōmutatio rerum, ut nō tales quales antē habitae sunt, aut plerūq; haberi solēt, habendae uideātur esse. In Tusculanis idem auctor, & alibi uoluntatē hominis affecti ad uirtutē, atq; ipsam uirtutē animi, appellari Affectiōne ait, qualis

non est Affectus, qui Græcē dicitur πάθος, quod ipse Cicero interpretatur, Perturbationē malens dicere, quam morbū, quo nomine sapissimē utitur. At Quintil. nō perturbationē, sed Affectum nominat: neq; ipse aut solus, aut primus sed pleriq; ante eū, ut Seneca, Plinius, Rutilius, Columella, Valerius, Liuius, alijq; multi. Ita enim ille ait: Alterā Græci πάθος uocant, nos, uertentes rectē, ac proprie, affectū dicimus. Illa igitur (ut ego quidē sentio) affectio Græcē πάθος dicitur, quā nostrates philosophi in Latinū uertētes appellant Dispositionē. Aliquibus tamē uideri posset definitio illa Ciceronis hunc quoq; significatū, qui est πάθος cōplecti. Quibus, quia ad rē nō multū attinet, nō sanē repugno: cum praesertim oēs ferē iuriscōsulī, omnesq; ecclesiastici scriptores affectiōne pro affectu accipiāt. Est autē Affectus pars illa animae qualitatis, quae ē regione rationis est. Quicquid enim in anima, praeter partē illā memoriæ, ratio nō est, affectus est: & rursus, quicquid nō est affectus, ratio. Ab hoc sit Affecto, quo etiā Cicero ipse sepe utitur in libris ad Herennium: Nō tam affectanda, quam illae superiores, sed tamē adhibēda nonnunquam: Apud eundē nunquā (nisi me incuria fefellerit, aut memoria fallat) legi Affectationē, frequēter apud Quintilianū & ceteros, ut ibi: Nihil odiosius affectatione, i. affectu, conatuq; emulādi alteri uirtutē, quā assequi nequeas res a sate natura: uel nimio affectu, nimioq; conatu alteri uirtutē emulādi: ita ut turpe sit ac deforme, sic auide emulari.

Latebrae & Latibula.

CAP. LXXIX.

Latebrae, hominū proprie dicuntur: Latibula, ferarum. Quintilianus: Et quāuis odio euersoris nostri euocatus ē latebris suis populus, subsellia nō implet. Cicero: Viuant, ne queratur latebra piurio, id est, excusatio piurij.

u Latib

Latibula nonnunquam hominum: Latebrae etiam ferarum. Liuius lib. XLVII. Inter uepres in latebris ferarum no-
ctem unam delituit.

De Luce, & tenebris, Die, ac nocte. CAP. LXXX.

Luce, & tenebris, pro Die, ac nocte accipere solemus. Differt tamē Prima luce, à prima die. Nam ibi intelli-
gitur prima pars diei, & quasi diluculum: hinc autē prima
dies. Ita Primis tenebris, et Prima nocte. Ibi de prima par-
te noctis loquimur, hinc de nocte ipsa. Ideoq; Ante lucē me-
lius dicimus q̄ Ante diē, si diluculum significamus. Nam
Ante diē, pro ante tempus, dici solet: præterquā si de cer-
to die loquamur: ut, Ante diē decimū: uel, Ante sextū Cal-
endarū Nouēbrū: id est, sexto die ante Calend. Nouemb.
In quo loco præceptū Pauli inserere nō inutile fuerit, qui
ait: Ante diem decimū Calendarū, & post diem decimum
Calendarum, æque utroque sermone undecima dies signi-
ficatur. Verū nō quemadmodū Ante lucē melius, quā
ante diē, pro diluculo dicimus: sic Ante tenebras, q̄ ante
noctē, pro crepusculo, sed ediuerso potius. Reperitur au-
tē Luci pro luce, ut Vesperi pro uespere, & Ruri pro ru-
re. Cic. in Philip. *Quis enim audeat luci? quis in militari
uia? Diē pro diurno tēpore, itēq; pro certo tēpore uolunt
esse masculini generis, notauerūtq; Vergiliū indifferēter
accepisse. Ego tamē & apud hunc, & apud ceteros pro
tēpore ipso semper annotauit esse fœmininū: ut, Ipsa dies fa-
cit hominē prudentē: & Multa dies magnā dat homini-
bus rerū experiētiā. Vnde Pædianus uult fieri Dieculam,
pro paruo tēpore. Et apud Iuriscōsultos, Bimā, trimā, qua-
drimā die, pro tēpore Biēnij, triēnij, quadriēnij: quod Iu-
risperiti nō intelligūt. In certo tēpore Pædianus idē con-
sentit, debere esse generis masculini. Dicimus ergo He-
sterno*

Philip. 12. cir-
ca finem.

sterno die, & crastino: non hesterna die, & crastina. Ad
diem non uenit, ad diem non affuit: id est, die præstito.

Orator, Rhetor, & Declamator. CAP. LXXXI.

Orator, qui causas orat uel in iudicijs, uel in cōcioni-
bus: qui Græcè dicitur ῥητορ, id est, rhetor. Nos ta-
men rhetorem professorem rhetoricæ uocamus, nō orato-
rē. Mirorq; cur in hoc tā facili, peruulgatoq; nomine ex-
ponēdo Victorinus errauerit. Declamator est, qui studēs
apud rhetorē in cōuentu scholasticorū fictā causam orat,
id agens, ut in ueris postea causis possit orare. Ipse quoque
rhetor, & quicumq; alius etiā extra scholā hoc ipso gene-
re utitur, siue ut alios, siue ut se exerceat, Declamator uo-
catur. Nonnunquā tamē more Græco reperimus poni, ut
Cic. lib. 11. de Nat. deo. Hæc quum Cotta dixisset, tū Vel-
leius, Ego, inquit, incautus, qui cum Academico, & eodē
rhetore cōgredi conatus sum. Nā neq; indifertū Academi-
cū pertinuissē, neq; sine ista philosophia rhetorē, quāuis
eloquentē. Rhetorem dixit uel oratorem, uel rhetoricum.

Peregrinus, & Hospes, Diuersorium, &
Hospitium. CAP. LXXXII.

Peregrinus, & Hospes hoc differūt: quod Peregrinus
uocatur, qui in ciuitate sua nō est: Hospes, qui in alic-
na est. Vel peregrinus, qui ex nostra ciuitate oriūdus non
est: Hospes qui in nostra est. Cic. Vos hospites in hac urbe
uersamini, uestra peregrinantur aures? Quintil. Attica
anus Theophrastū hominē alioqui disertissimū, annotata
uius affectatione uerbi, hospite dixit. Nec alio id se de-
prehendisse interrogata respōdit, q̄ quod nimīū Atticē lo-
queretur. Pro hoc imperiti dicūt Forenses, aut Extranei:
loquēdū enim mihi barbarē est, ut barbariē emendē, Ho-
spites igitur sunt, tā q̄ in priuato alicuius hospitio sunt, quā

u s qui

Victorinus
in sua præfa.
in lib. 1. Cice.
de Inuent.

Lib. 8. cap. 1.
Pro Milo,

qui in publico, quod diuersorū, uel tabernā meritoria appellamus: itaq; q̄ recipit, q̄ qui recipitur. Vnde Ouid. - Nō hospes ab hospite tutus. Cic. Per dextrā istā, quam hospes hospiti porrexisti. Sed ille receptor proprie uocatur Hospes, q̄ priuatim, et amicitia causa recipit: unde Hospitiū: ut idē, Fuit mihi cū illo uetus hospitiū, i. amicitia familiariter uel mihi hospitiādi apud illum, uel illi apud me. Vnde Hospitalis hoies, qui amore nō pretio hospitiū suū cōmunicat. Hospitiū & priuatū, & publicū dicitur. Liuius, Tarētio Annibali per doliū prodito, ait hospitia tantummodo Romanorū à militibus fuisse direpta. Certē priuata, nō publica. Cic. Ex hac uita sic decedo tanquā ex hospitiū, nō tanquā ex domo: cōmorandi enim natura diuersorū, non habitandi dedit. Pro eodē posuit diuersorū, & hospitiū.

Conciuis, Conterraneus. CAP. LXXXIII.

Conciuis, qui eiusdē ciuitatis est: Cōterraneus, qui eiusdem terrae, hoc est, territorij. Maior est enim terra, quam urbs, oppidum ue, cuius habitatores uocātur Ciues. De Amic. Cic. Eorū qui in hac terra fuerūt, magnāq; Graciā (quae nunc quidē deleta est, tū florebat) instituitis, & praeceptis suis erudierūt. Plin. tamē Catullum conterraneū suū uocat: uel q̄ ex diocesi illa, uel quod ex urbe sit Veronēsi. Vterq; enim dictus est Veronēsis. Nā illius nepos, & per adoptionē filius fuit Nouocomēsis, & ideo Plin. Secundus & ipse dictus est. Quidā librū nuper sic inchoauit: Fauonius ciuis meus, optime princeps, & cōsul tuus. Quomōdo cere debuisset, Cōciuis meus Dominus enim ciuitatis, ciuē suū uocat, quia nō pōt appellare conciū. Quēadmodū milites socij in militia, nō milite suū uocare potest, sed cōmilitonē. Et discipulus cū, qui unā eidē praeceptorī dat operam, nō discipulum suū, sed cōdiscipulum. E' diuerso praeceptor

Metamor. i.
Pro Deiora-
ro.

In Cat. Maio.

Plin. in praef. nat. hist.

ceptor nō uocat auditores suos, cōdiscipulos suos, sed discipulos. Et dux in bello, nō cōmilitones, sed milites suos appellabit. Licet Caesar, & quidā alij appellauerint milites suos cōmilitones, cōparāda beneuolentiāe gratia: ut apud Vergil. Aeneas qui sub eo erāt, socios uocat. Hic ergo homo priuatus nō debuit quenquā suū ciuē appellare, sed cōciū: nec rursus aliquē principē consulē dicere. Nonnumquā tamē inuenitur ciuis pro cōciuis, ut Lelius apud Luc.

Nec ciuis meus est, in quem tua classica Caesar Audiero. - Dicam tamen municeps meus, pro eo quod est, cōciuis meus, quia cōmuniceps non inuenitur. At quoties non apponimus pronome, rectius sine appositione loquimur: Audite ciues, succurrite milites, legite discipuli. etiā si mei fuerint cōciues, cōmilitones, cōdiscipuli. Quod si quando per hęc posteriora sine pronomine loquor, tamen pronomen subintelligēdum est: ut, Omnes me conciuēs amant. Cur tu non das cōmilitonibus partē? Ille semper exagitat cōdiscipulos quaestionibus. subintelligitur, mei, tuis, suos. Dicimus tamen, Vos estis ciues nostri: quasi Republica nostra, nō quasi singulariū aliquorū ciuium.

De Praetor, Praetoriusque, & aliis magistratum nominibus. CAP. LXXXIIII.

Praetor, qui praturā: Consul, qui consulatū: Quaestor, qui quaesturā: Aedilis, qui aeditatem: Censor, qui censuram: Tribunus, qui tribunatū: Primpilus, qui primipilatū gerit. Senator, qui senator est, aut fuit. Praetorius, qui praturā: Consularis, qui consulatū: Quaestorius, qui quaesturam: Aedititius, qui aeditatē: Censorius, qui censuram: Tribunitius, qui tribunatū: Primpilaris, qui primipilatū gessit. Senatorius nō dicitur senator, sed (ut dixi) uel senatorij ordinis, aut de domo senatoria. Triūphator, q̄ triūphat

Verg. Aen. i.
O socij, neque enim ignari fumus ante malorū.

phat proprie, sed etiam qui aliquando triumphauit. Ut uictor exercitus, qui uicit. Triumphalis, qui triumphauit. Ceterum illa priora nomina sunt substantiua, quia iunguntur cum adiectiuis: ut, diligens consul, bonus tribunus, iustus praetor, seuerus censor. Haec posteriora sunt adiectiua, eorum quia iunguntur cum substantiuis: ut, Homo consularis, tribunitia mulier, praetoria familia, censorium edictum. Quod si absint substantiua, subintelliguntur: ut, Consulares rogantur primi sententiam in senatu, proximi praetorij, deinde tribunitij: intelligimus homines: quemadmodum in illis, plebeij, nobiles, potentes, ingenui, libertini. Proconsul, non qui pro alio consule praestitit prouinciae, sed qui cum potestate consulari extra ordinem ad aliquam prouinciam administrandam mittitur: praeterquam quod non duodecim fasces eum praecedunt, qui praecedunt consulem, sed tantum sex, ut etiam praetorem, et praesidem. Propraetor non pro alio praetore praeturam, sed extraordinariam gerit. Itaque dicitur Proquestor, et si qui sunt alij huiusmodi nominum magistratus.

De locorum quorundam nominibus, & possessiuis horum. CAP. LXXXV.

RHegini ex oppido Calabriae, Rhegienses ex oppido Galliae Cispinae: quorum oppidorum utrumque uocatur Rhegium. Albani, et Albenses, ex oppido Alba in Latium, Albani: ex oppido Alba ad lacum Fucinum, Albenses: qui a quibusdam Albani dicuntur. Cumani ex oppido Cumarum in Campania, quam nunc praue uocant Terram laboris: Campaniam uero illam regionem, quae illi finitima est Romae uersus. Comenses ex oppido Como in ea Gallia, quam nunc Lombardiam nominant, in qua ipsa Gallia, et finitimum Como est Bergomum, unde Bergomenses. Pergamum, ex qua urbe Pergameni, in Asia: a qua, quia ob penuriam chartae, ab Attalo rege

rege missa est membranarum copia, membrana Pergamena sunt nominata. In Asia cum dico, prouinciam intelligo. Nam in ea, quae est tertia pars orbis terrarum, regio quaedam est eodem nomine, quam Turchiam nunc uocant, non autem, ut quidam uolunt, Teucriam: quemadmodum in Africa, quae et ipsa tertia pars orbis dicitur, est etiam regio eiusdem nominis. unde Afros dicimus homines, non autem Afram regionem. Thebani a Thebis in Graecia: Thebaei a Thebe in Aegypto, sed Thebaei secundum Graecam formam fit: nam et Thebani, Graece Thebaei dicuntur. Non tamen occurrit, ubi in libris gentilium legerim Thebaeos.

Priscus, & Pristinus. CAP. LXXXVI.

PRisca, quae superioribus seculis, aut superiore aetate: ut, prisci Latini, priscus Tarquinius, prisca tempora. Pristina, quae superioribus annis, mensibus, diebus, et quae nostra memoria fuerunt: ut pristina nostra amicitia, pristina beneficia nostra. Neque recte hic dicas prisca, neque illhic pristina. At uero si de rebus, quae non senescunt, loquaris, Pristinum, non priscum decebit: ut, Pharos et Tyrus nunquam in pristinum statum redibunt. Maria in freto Messanen- si laborat, ne montes, si Lucano credimus, repetat pristina confinia. Atqui tantum temporis est, ex quo illuc mare irrupit, ut memoriae non ueniatur proditum. Padus post quingentos, et eo amplius annos solet reuerti in pristinum cursum.

Prosper, & Felix.

CAP. LXXXVII.

Prosper qui dat: Felix qui recipit prosperitatem. Sidus Veneris (si credimus mathematicis) Prosperum est: natus sub illo sidere Felix est. Dicimus ergo proprie homines quidem Felices: Deos autem, tempora, loca, actiones, fines, successus Prosperos, et si qua sunt similia. Vtrumque tamen aliquando recipit exceptionem. Nam et non semel legimus prosperam

Lucan. lib. 7.
Vis illhic ingens pelagi, semperque laborat Aequora, nerupti reptant confinia montes.

Cap. 45. *spera alicuius ualetudine: ut Suetō. de Cæsare, Fuisse eum prospera ualetudine. id est, bona, & quasi felici. Et de Tiberio, ualetudine prosperrima usum eum esse ait. Sallust. sed post quam res ciuibus, agris satis aucta, satisq; prospera uisa est. Rursus Verg. Sis felix, nostrumq; leues quæcūq; laborē. Pro eo quod est, sis prospera, et benigna.*

Saluber, & Sanus.

CAP. LXXXVII.

Saluber, siue (quod usitatus est) Salubris, dicitur aer, Cibus, potus, locus, multaq; huiusmodi: idem ferè quod Salutifer, siue Salutaris. Sanus homo dicitur, cæteraq; animalia. Res salubris præbet sanitatem, homo uerò recipit: qui potest & præbere, tuncq; saluber, quasi salutifer dicitur. Sed in utroq; etiã aliqua reperitur exceptio. Siquidẽ sanũ aerem, sanũ cibum, sanũ locũ uocamus, quasi salubrẽ, & præbentẽ sanitatem. Contrã Salubris pro sano. Sallustius: Genus hominũ salubri corpore, uelox, patiens laborum, plerōsq; senectus dissoluit. Liuius: Grauiore tẽpore anni iam circumactõ, defuncta morbis corpora salubriora esse cœpere. Martialis dum describit uitam beatã, inquit:

Lis nunquã, toga rara, mens quieta,
Vires ingenue, salubre corpus,

Prudens simplicitas, pares amici. Hi tres quos produxi loci, idem nomen habent coniunctum cum corpore. Quare non ausim dicere, ut dixit Boethius in translationibus suis, Ager an saluber. Nam de æquali suo Castodoro, qui apud nonnullos in pretio est, nunquã ideo facio mentionẽ, quia cum regibus suis Theodorico, & Alarico, quorum scriba fuit, Gotthicum sonat, & barbarum.

Incundus, & Gratus.

CAP. LXXXIX.

Incundus, et Gratus sic differunt, quod Incundus proprie in prosperis, Gratus in aduersis. Incundũ uoco non qui

letus

letus est, sed qui letitiã est alteri: ut prosper, ac saluber. Vsq; ad eò potest quis tristis, mœstusq; esse, & tamen iucundus: ueluti quum hostis meus in dolore est, tũc mihi iucundus est: & ego gaudẽs, sum illi minime iucundus. Quare nõ rellẽ locutus est, qui ait, Iucundos nos faciã suã interesse cõmemorationi. Sed ad differentiã Cicero ad Sul. Epist. 6. li. 4. pitiũ Consolantẽ de morte filie inquit: Seruius tamẽ tuus famil, omnibus officijs, quã illi tẽpori tribui potuerũt, declarauit, & quãti ipse me faceret, & quã suũ talem erga me animũ tibi gratũ putaret fore: cuius officia iucũdiora scilicet sepe mihi fuerũt, nunquã tamẽ gratiora. Idẽ ad Lucium: Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit Epist. 15. li. 5. in his literis, quas à te proximẽ accepi: nõ ille quidẽ mihi famil, ignotus, sed tamẽ gratus et optatus: dicere iucundus, nisi id uerbũ in omne tẽpus perdidissem. Idẽ ad Attic. Fuit enim mihi sepe & laudis nostræ gratulatio tua iucunda, & timoris cõsolatio grata, Idẽ tamẽ lib. 1111. in uelutiarũ: Est mihi iucũda i malis, & grata in dolore uestra erga me uolũtas. Iucũda dixit, quasi letitiã plena, et uoluptuosa, qualis est in p̄speris. Grata, quasi plena affectus, ac fructus. In iucũdo enim quẽdã gratia est delectatiõis, in grato uerò etiã cõmodi. Quippe aspectus rosarũ, liliorũ, uiolarũ, florũq; ac similitũ iucundus est. Aspectus plene m̄sis uberum olearũ, granũ fructu uitũ, pinguiũq; pecorũ, gratus. Et pueritia filiorũ, atq; infantia iucundior: adolescẽtia uerò, ac iuuetus gratior, utpote utilior. Idẽ de Offi. lib. 11. Atq; etiã ill. e ip̄sẽ meliores sunt, muri, naualia, portus, aquarũ ductus, oiaq; q̄ ad usum Reip. pertinet. Quãquã qd̄ presens, tãquã in manu datur, iucũdius est, tamẽ hæc i posterũ gratiora sunt. Hierony. nõnũquã his duobus nominibus cũ ea, quã ostẽdi, proprietate, et distinctiõne usus est.

Plura

Plura, Complura, Plerique, & Plerunque. CAP. XC.

PLura, & Cōplura sic differūt, q̄ Plura possunt esse duo: Cōplura duo esse nō possunt: illud cōparatiuum est, hoc uerō minime: ideoq̄ nō regit casum. Pleriq̄, modo autores pro maxima parte accipiūt, modò p̄ nonnulli.

In Iugurth. Sallust. In diuisione orbis terræ, pleriq̄ in parte tertia Africa posuere, pauci tantūmodo Asia, & Europā. Paulò post: Plerosq̄ Senectus dissoluit, nisi q̄ ferro, aut bestijs in-

Declam. 15. tericre: nā morbus haud sepe quēquā superat. Quint. Vi deas plerosq̄ ita paratos, i. nonnullos. Plerunq̄ magis à priore significato, q̄ à posteriore uenit: id est, pro eo quod est fere semper. Quint. in amatore: Excussa sunt plerūq̄ languentiū, uitia uerberibus, id est, nōnunquā. Tamen in hūc sensum hæc dictio (siue nomē, siue aduerbiū sit) raro reperitur. Seruius quidē nescio an unquam utatur aliter.

Clarus, & Præclarus. CAP. XCI.

Clarus & Præclarus figuratē accipiūtur pro eo, qui tanquā fulgore quodam famæ, & gloriæ resplendet. Unde Clarissima, & præclarissima gesta dicimus. Sed Præclarus nōnunquā pro bono reperitur apud Cicero.

Philip. 7. sicut apud eundē Luculentus p̄ magnus, ut in Philip. Luculentā tamē ipse plagā accepit, ut declarat cicatrix. In

Philip. 3. eodē opere ait: O præclarū custodē omniū (ut aiunt) lupū.

Non Claritas in custode desideratur, sed probitas: ergo Præclarū pro bono posuit. Idē in Lelio: Cū illo uerò q̄s neget actū esse præclarē? Et paulò post: Cū illo quidē (ut supra dixi) actū est optimē, mecū incommodius. Nā non supra dixerat actū cū illo optimē, sed præclarē. Verū ideo sic dixit, q̄ Præclarē, & Optimē idē roboris, et uirtū i significatiōe obtinet. Eoq̄; κἀριστερον (Quod est optimū) & apud Græcos accipi solet, & à nobis trāsferri præclarū.

Festus

Festus, & Festiuus. CAP. XCII.

Festus dies, potius quā Festiuus: Res festiua, potius quā festa. Nam Festus, festa, festum, ad diem festum pertinens. Festiuus, festiua, festiuum, res iucunda, & lepida: ut Oratio festiua, dictum festiuum: frondem festiua legimus, non quæ ad festum comparata sit, sed quæ iucunda, & leta. Nam & festam frondem uocamus, quæ festis adhibetur. Festiuum multi pro festo accipiunt.

Venale, & Vendibile. CAP. XCIII.

Venale, & uendibile hoc habent differētiæ, quod illud significat rem uenditioni expositā, hoc rē quæ facile potest uendī. Hæc domus est uenalis. i. proscripta, uel exposita uenditioni. Et hoc de Curione significat Lucanus, Lib. 1.

quum dicit, Audax uenali comitatur Curio lingua. i. pretium, non ueritatē honestatemq̄; sequens ex suæ lingue fauidia. Cic. in Brut. Horū ætati propē coniunctus L. Gell. non tam uendibilis orator, quā ut nescires, quid ei deesset.

Et in eodē: Nam populo nō erat satis uendibilis præceps quedā, & cū idcirco obscura, & peracuta, tū rapida, & celeritate citata oratio. Et alibi: Nā ut sint illa uendibilia, hæc uberiora certe sunt. Vendibile dixit pro gratum, & quod animos hominum sollicitet, ritu rerum, quæ ad se alliciunt emptorem. Hoc à uendo uenit, illud à ueneno.

De Sciens feci, Prudens feci, & similibus. CAP. XCIII.

Sciens feci, & Prudens feci: itē Insciens, & imprudēs, atq̄ ignorās feci: hoc est, quod cū facerē aliquid, sciui me facere illud, aut ignorauī. At Sciens feci, idē est quod cum sciētia, ac doctrina feci: semperq̄; in laude est sciēter quid fecisse. Sciētē uerò quid fecisse, tū laudare, tum uitu perare solemus pro rei qualitate. Si ergo Sciens fecere semp̄ laudabile est: diuerso Insciēter facere semp̄ est uitu perabile.

x

perabile.

De finib. li. i.

perabile. Prudenter quoq; facere, opus prudentiae nimirum est. Imprudenter uero, stultitia. Tamē quid imprudenter facere ignoranter ue, raro in usu est, in cuius locum uelut succedit Per ignorantiam, & Per imprudentiam factum, per se neq; laudi, neq; uitio dandū. Idem enim est Per imprudentiam, siue Per ignorantiam fecisse aliquid boni, uel mali, quod imprudentem, ignorantemq; fecisse: quorum neutrum aut praemiam meretur, aut poenam.

Marinus, & Maritimus, & Transmarinus. CAP. XCIV.

Marinū pisce dicimus, & Aucm marinā, & Deam marinā, uel Deam, uel nympham marinā. Nominatim quoq; Vitulum marinū, Lupum marinū, Turdum marinum, Turturē marinū. Praeterea Colorem marinū, Casū marinum, Periculum marinū, sonum, fluctū. Aquam marinam, non maritimā: Nauem marinā, quidam etiā nauem maritimā. Rursus Oram maritimā, gentem maritimā, res maritimas, bellam maritimā, non marinā. Item Homine, gentem, urbē, triumphum transmarinū, non transmaritimum. Horū omnium haec differentia est, quod Marinū uocatur, quod icolit mare, aut ex mari est, Maritimū, q̄ mare accolit, & ad mare est, uel ad mare fit. Transmarinū, quod trans mare est: Transmaritimū enim foret, q̄ trans loca maritima esset, idem proprie quod mediterraneum.

Frequens, & Celebris. CAP. XCVI.

Frequentē locū dicimus, quē frequentare multi solent: ut urbs frequēs, oppidū frequens, platea frequens, ubi multi homines aut habitāt, aut diuersantur. Quando autē de persona, aut de re animata loquimur, duobus modis dicitur, uel de sola sic: Sit miles frequēs spectator praeflorū. i. creber, & assiduus. Vel de turba, sic: Frequēs populus, frequēs senatus. id est, copiosus, & multus. Et quidē cum nomine

nomine collectiuo in singulari, cū ceteris uerō in plurali: ut, Frequēs ciues, frequēs senatores. hoc est multi, et numerosi. Verūtamen quū dico, Sis frequēs, immo actiōne: quū dico Frequēs locus, passiōe. Ille frequēt, hic frequētatur. Cui simile est Celebris semper passiuē positū, tā ad rē, quā ad personā relatu. Locus celebris, quod celebratur: Homo celebris, quod cū honore celebratur. & colitur. Propter quod in hāc ducor opinionē, ut Locus celebris proprie sit honoratorū frequentia cultus: nō ita frequēs, neq; frequētatur quo nomine qualiscūq; hominū multitudō significatur: quod ex uocabulo hinc ducto probatur, quod est Celebritas, quā tū hominū cōtū honoratorū delata, tū dignationē ipsā, atq; honorē. Quinti. Ante oīa siturus orator, cui i maxima celebritate, et i media Republica uiuendū est, assuescat iā a puero nō reformidare homines: neq; illa solitaria, et uelut umbratili uita pallefcere. Cic. De. Offi. li. 3.

Iā q̄ in maxima celebritate, atq; in oculis quondā ciuim iuimus, nūc fugiētes conspectū sceleratorū hominū, quibus omnia redūdant, abdimus nos quantum licet, & saepe soli sumus. Idē in alterā significationē: Hac tanta celebritate famae, quū esset iā absentibus notus, Romā uenit, Mario, et Catulo cōsulibus. Quare improprie, licet frequētissimē dicitur, locus celebris, an desertus, quasi cōtrariū sit celebrē esse ab illo, Desertū esse. Vbi enī baiuli, aut aleatores, aut lenones, scortaq; esse cōsueuerunt, quis eū locū proprie dixerit celebrē nō aliter, quā celebrē meretricem, aut nobilē: ut saepe legimus & singulare improbitatem, & unicam turpitudinē: ut in bonū, ita & in malum.

Ferus, & Peros.

CAP. XCVII

Ferus homo, q̄ animū ferinū obtinet, ut Leonis, Vrsi, Pardi, Lupi. Peros, q̄ peranimosus est ad decertādū

cum altero, & ad uim alteri faciendā, atque ad nocēdum.

Corporeus, & Corporalis.

CAP. XCIII.

Corporeum est existēs ex materia, atq; substātia corporea, & ediuerso incorporeū: ut lapis est res corporea, uirtus incorporea. Corporeale uerò existens in materia substātiaq; corporea: & ediuerso incorporeale: ut Dominus, fundus, mancipiū, corporalia sunt, nō corporea: Legatum, hereditas, iura, incorporalia sunt, nō incorporea. Nāq; hic de qualitate agimus, quæ inest substantiæ, ibi de ipsa substātia: quas res diligentius exequemur in dialecticis nostris. Et sanitas, uires, pulchritudo, bona corporalia appellātur, nō corporea. Præterea (ut alia ratione hanc differētiā distinguamus) corporeus, et incorporeus nō nisi cū hoc noie Res, aut substātia iūgūtur, aut ubi res subintelligitur: ut Lapis est res, siue substātia corporea, non autē est corporeus. Virtus est res incorporea, nō autē uirtus incorporea, Omnia autē corporea aut tangūtur, aut uideētur, .i. omnes corporeæ res, nō autē sic, res incorporeæ.

De Lassus, Laxus, Lapsus, Fessus, Defessus, Fatigatus, Defatigatus.

CAP. XCIX.

Lassum, quod labore fatigatū est, tam animo, quā corpore: ideoq; ad ea demum spectat, quæ laboris molestiam sentiūt. Laxū uerò magis ad inanimata, quæ sunt læta, mollia, flexibilia, nō dura, nō rigida: ut, Laxi rudētes, laxi funes, laxæ chordæ, Lapsus à labēdo, quod uel corpore, uel per translationē animo, & opinione labitur, Fessus idē est, quod fatigatus siue animo, siue corpore, Defessus, defatigatusq; qui ita fessus, atque fatigatus est, ut non queat amplius, & sepe à labore, atque incepto quod insisterat, desistat: ut in Bruto Cic. Et ne defatigaretur, orauissent. Et de Oratore: Profectò nunquā cōquiescā, neque defat

Lib. 3.

defatigabor antē, quā illorū ancipites uias, rationesq; & pro omnibus, & contra omnia disputandi percepero.

Bonum, & Bonitas.

CAP. C.

Bonum generale nomē est, honesta pariter, atque utilia cōplectens: ut Bonū animi, bonum corporis, bonū fortunæ. Bonitas uerò nō (ut multi opinantur) idē, utique quod bonū, honestū, sed idem quod benignitas. A primo fit Bonus uir, bonus seruus, bonus iudex: id est, iustus, & exequēs officij sui debitū: ab hoc, bonus pater, bonus dominus, bonus Deus, bonus Aeneas: hoc est, benignus, & clemēs, quā alterā iustitiæ partē esse constituit, uocantes eandē Beneficentiā. Nā iustitiā partiūtur in duas partes: Iustitiā, quæ est seueritas: & Beneficētiā, quæ ego uoco Bonitatē. Ergo qui planē bonus esse uult, planēq; iustus, bis bonus sit necesse est. Et hoc quidē ad uirtutē pertinet. Est autē & alia bonitas, nō ex industria, sed ex natura, tam homini, quā quibusdā alijs rebus attributa. Cic. Quæ & bonitate naturæ multi assequuntur, & progressionē discēdi. id est, excellētia, & dote naturæ. Quintil. At in solo soccūdo plus cultor, quā ipsa per se bonitas soli efficit. Nō dixit, plus bonitas cultoris, quā bonitas soli, quia excellēs cultor industria sit, nō natura. Nonnunquā tamē Bonitas pro iustitiā siue pro honesto accipitur. Cicer. de Officijs tertio: Quū enim bonitatē alicuius, fidēq; laudāt, dignū esse dicūt, qui cū in tenebris mices. Quinti. in xii. Quōd si in mediocribus etiā patronis cōuenit hæc, quæ uulgò dicitur bonitas: cur nō orator ille, qui nōdū fuit, sed potest esse, tam sit moribus, quā dicēdi uirtute perfectus? Nonnunquā etiā Bonū accedit ad naturā uirtutis, & bonitatis. Nā quū dicimus de Aequo, & bono, nō de rigore iustitiæ, et de sūmo iure loquimur, sed quasi de bona ægitate.

De Offic. 3.

Cap. 1.

Lubricus.

CAP. CI.

Lubricus locus est, in quo neque as insistere, nec ingre- di, quales sunt herbae perfuse sanguine (ut apud Ver- gil. de Niso, & Homeru de Aiaee Oilei) aut aliter hume- ctata. Marmora leuigata, lapidesq; uel humore cōsper- si, terra glaciata, aqua gelata, pauimenta, ceteraq; huius- modi, lubrica dicuntur. Inde p translationē adoleſcētia uo- camus lubricā, in qua q sūt, uelut in glacie facile labitur. Anguilla quoq; cōgrus, murena, et similia lubrica sunt.

Lib. 2.

Alio tamē modo uidetur Cic. dixisse Lubricos oculos, & imitat⁹ cū Laetātius in lib. de Dei opificio. Ita enim ait il- le de natura deorū. Sed lubricos oculos fecit, & mobiles, ut declinaret, si quid noceret: et aspectū quō uellet, facile cōuerteret. Dicti sunt Oculi lubrici eo modo, quo ā qbus dā pes lubricus, p eo qd est in lubrico. Ita oculi quasi i lu- brico positi sunt, ut uix queāt cōsistere: quale est quā dici- m⁹: spargo humū florib⁹; p eo qd est spargo humi flores: et sterno lectū pallio: pro eo quod est, sterno palliū lecto.

Aequalis, & Aquabilis.

CAP. CII.

Li. 5, Aeneid. In Cat. Maio

Eodem lib.

De Inuē. li. 1. Ad Her. lib. 3.

Aequalis, quid sit notum est, ut in illo. Sintq; pares in amore, & aequales. Saep accipitur pro coetaneo, siue coaetuo. Ut Vergil. Aequalēq; ab hamo miserās attol- lit amicu. Cic. Ego Q. Maximū cu qui Tarētum recepit, senē adoleſcēs ita dilexi, ut equalē. Et iterum: Nec cum aequalibus solum qui pauci admodum restant, sed cum ue- stra etiā etate, atq; uobiscum. Aquabilis idē quod equa- lis in priore significato: ut idem. Non ius aequabile, quid utilitatis haberet, acceperat. Iterum: Et uox reducitur in sonum quendam aequabilem, atque constantem.

Perfidus, & Infidus.

CAP. CIII.

Perfidus, qui fidem uiolat. Infidus cui nō est fidēdam. Hoc ā fido descendit, quod habet primā longam, siue

fido ā fidas: illud ā fides, quod habet primā breuē. Ideoq; haec duo adiectiua uario accentu esseruntur.

Moratus, & Morigeratus.

CAP. CIIII.

Moratus, q morib⁹ bonis est praeditus: Morigeratus, participiū ex morigeror, quod est morem geror, id est, obsequor, & obedio. Vnde Morigerus, obsequēs, obe- diens, & facile morē gerens. Quod Accursius nō intelli- gens (quid aut intelligat, si ignorat, qd sit morē gerere:) p glossa scriptū reliq; soluat Apollo: quasi aut enigma esset, aut Apollo soluere aenigmata soleret magis, q propo- nere soluēda. Et alibi: Primipilus, inq; nomen Graecū est.

Proteruus, Procax, & Petulans.

CAP. CV.

Proteruus, Procax, & Petulans, multū similitudinis habēt, & quasi aliud alio magis increſcit, tā in factis, quam in dictis. Tria haec, tū quandam lasciuā, libidinēq; declarant, tū iniuriā nam, & proteruam, petulantemq; eodem loco de inhonesta foemina apud Cice. legimus pro Celio: si uidua libere, proterua petulāter, diues effuse, li- bidinosa meretricio more uiueret. Proteruā minore gra- du, q petulantē significauit. Petulans, pro libidinoso, lasci- uoq; accipi notum est: ut, Petulansq; iuuenta. Et Ouid.

Quinetiam ut possem uerbis petulantius uti,

Non semel ebrietas est simulata mihi.

Id est, lasciuus, et licēt⁹. Procaces quoq; meretrices legi- mus, qualis Baechis Terētiana, ceteraeq; ipudicā mulie- res, quae pudori suo (quae una dos foeminarū est) ne uerbis qdē mordacib⁹, simul et turpib⁹ parcūt, ā seipsis, suaeq; cō- ditionis foeminis capiētēs principium. Proteruia, leuior quaedā cōtumelia, Procacitas maior, Petulantiā maxima. Cic. in Sall. Ne in idē incidā uitū procacitatis, quod huic obijcio. Et iterū: Nō enim procacitate linguae, uitaesordes

In eadem.

In eadem. cluūtur. Atq; iterū: Nā quōd ista inuistata rabie petulāter in uxore, filiāq; meā inuastisti. Et iterū in eadē: Desine bonos petulantissima insectari lingua: desine morbo procacitatis isto uti. Sallu. in Cic. Grauitē, & iniquo animo maledicta tua paterer Marce Tulli, si te scire iudicio anī

In eadem. nī magis, quā morbo, petulantia ista uti. Et iterū: Bibulum petulātissimis uerbis lēdis. Hæc eadē nomina in factis quoq; nonnunquā reperiūtur: ut si quis ambulās p impotētiam mētis, obuiū cubito feriat, aut cōtumelia sibi cedere cogat, hunc proteruū dicimus. Et Verg. Austros procaces uocat. Et ab eodē: Hæc diq; petulci Floribus insultēt. dictum est, quōd hæc di soltant iniuriā facere, per animositatem quandam transcendendo sepes, & in alia loca pene trando: quæ iniuria petulantia est.

Orbus, & Coelebs.

CAP. CVI.

ORbus, est quicūq; aliqua re chara priuatus est. Proprie autē parēs amissis liberis, quasi amissa luce oculorū. Vnde illud frequēs, Parēs liberorū, an orbus sit, plurimū distat. Et hinc orbitas, quæ est illa qualitas patrum post amissos liberos, ut uxoris uiduitas post anisū matrum. Quintil. de patribus, in ipsos loquens pro uxoribus ait, Nō habet orbitas uestra lacrymas sup ardētes rogos, tenetis incōcussam, rigidāq; faciē. Contrarium huic est, quum dicitur Orbus, quasi orphanus, ut apud Teren. Orba, qui sint genere proximi, His nubant. Et hinc Orbitas apud M. Tull. lib. 111. de Orat. quasi orphanitas. Deplo- rauit enim causam, atq; orbitatē Senatus, cuius ordinis à Consule, qui quasi parēs bonus, aut tutor fidelis esse deberet, tanquā ab aliquo nefario prædōne diriperetur patri- monium dignitatis. Coelebs, tā qui caruit semper uxore, quā qui nunc caret; & inde cælibatus.

Diut

Diurnus, Diutinus, Præcox, Serotinus, Præma-
turus, Maturus.

CAP. CVII.

Diurnus, & Diutinus nihil differūt. Vtrūq; enim et in bonū, & in malū reperitur: & utrūq; à Diu, siue Diutius uenit. Sed unū eo modo formatur, quo à die Diurnus, à nocte Nocturnus: alterū quomodo à serō Serotinus à mane siue à Matuta, quæ dea est, Matutinus: utq; aliqui uēitur, à uespere Vespertinus. De Diurno plurima exempla sunt. De Diutino apud Cic. per pauca. Ad Brutū sic scripsit: Libertatis desiderio, odioq; diutinae seruitutis Quint. Nō sic cōfundūt obuios grauibus catenis colla stri- deia, nec diutino squallore cōcreta facies. Quia dici Serotinus à serō, uideor significasse Serō p uespere, nō pro eo, qd' est tardē, siue post tēpus. Hæc enim tria Serō signi- ficat, quæ tñ pene idē sunt. Vna, et uera significatio est p uespere, qd' est post occasū. Altera quæ hinc nascitur, quæ est post tēpus. Quod enim post solis lucē est, id uerē potest post tēpus dici. Cic. quū accusator Milonis idētidē inter- rogans, instaret, quo tēpore Clodius esset occisus, urbanē respōdit, serō. non tā horā intelligens, quā tardius occi- sum, & post tempus, quo debuisset occidi. Tertia signifi- catio est, pro tardē: ut apud Senecam in Hercule furente, Serō nos illō refrat senectus. Nemo ad id serō uenit, unde nunquā, Cum semel uēnit, potuit reuertī. Serotinus igitur quū à primo significato (ut quibusdā pla- ce) uenit, qui dicūt Horā serotinam, tempus serotini, plu- riam serotinā, tum à posterioribus. Appellamus enim ut Præcoces uuas, præcoces ficus, præcocia poma, quæ antē legitimū, consuetūq; tēpus, siue citō maturescūt, ita sero- tinas uuas, serotinas ficus, serotina poma, quæ post legiti-
mum,

x s mum,

Epist. 8. li. ix.
famil. epist.
Quintil. lib. 6
cap. 4.

Lib. I. cap. 4.

mū tēpus, cōsuetūq; ceteris pomis, uel tardē mature scūt. Præcox quoq; ingenium per trāslationem dicimus, quod nimis citō maturitatē consecutū, nimisq; citō uidetur adoleuisse. Ideoq; ait Quint. Illud ingeniorum uelut præcox genus non temere unquam peruenit ad frugem. id est, non ferē unquam ad perfectionē, tanquam ad frugem, fructūq; peruenit. Præcox quasi ante tempus excoctū. Huic simile ac dissimile est, Præmaturus, quod est antē, q̄ sit maturus, & ante maturitatē, ut, Segetes præmaturæ, frumētā præmatura, poma præmatura. id est, nondum matura. Et per trāslationem, Præmaturus sum militiæ, præmatura etas, præmatura legatio, præmatura allocutio, præmatura postulatio. id est, immatura. Quamquā Maturū ipsum in singulis propriē dicitur, & id uno modo: in personis uerō si guratē, & hoc duobus modis: Vno sic: Ego sum maturus audiendæ philosophiæ. Tu es maturus rei militari. i. perfectionē tēporis habeo ad hęc rē. Vnde senilis etas uocatur matura, quasi omnino perfecta, & tēpus debitū affecta. Altero sic: Ego sum homo maturus. i. perfectis moribus. et in hac significatione non cōponitur. Inde Matureasco, maturus fio. Et Maturō maturas, maturū facio, uel perficio, atq; festino. Vt Verg. Maturate fugam. Cic. ad Heren. In etate matura dixit: pro in etate festinatissima. Et Mature aduerbium, pro citō.

Annuus.

CAP. CVIII.

Georg. I.

Annuus eodē modo dicimus, quo Diurnus: spatium diurnum, spatium annuum, unius dici, unius ue anni. Annuus quoq; quomodo Quotidianus. Febris quotidiana est, quæ singulis dieb; uenit. Ita apud Verg. Atq; annua matigne Sacra refert Cereri. Id est, singulis annis. Et duo illi Epicurei philosophi annua febre quo die nati fuerāt, corripiebant.

plebantur: qua febre & mortui sunt, atque eodem quidem die. Dicitur ergo Annuū, quasi anniuersarium. Nam ut festa, ita febres quibusdam, quorū etiam Augustus fuit, anniuersariæ sunt.

Capitalis.

CAP. CIX.

Capitale odium, quod caput, & uitam alterius petit. Cicero: Cum is tribunus plebis capitali odio a Qu. De Amic, Pompeio, qui tū erat cōsul, dissideret. Itē Capitale suppli- cū, Capitalis morbus, qui caput alterius petit. Capitalis autē homo, capitale uitii, capitale peccatū, nō quod petat alterius caput, sed cui; caput, aut ppter qd; caput cōmittēris peti debeat ad pœnā: ut idē: Capitalis Etheocles, uel potē Euripides. Et alibi, Fieri ait i ciuitate uitia capitalia. De Offi, li. 3.

Meritorius.

CAP. CX.

Meritoriam tabernam, diuersoriū, atq; hospitii mer- cenariū uocamus, quō cuiq; introire licet dātū mercedē. Nam Merere, mercede operari, laborare, atq; alteri inseruire est. Ideoq; Merere, i militia est exerceri, proprie tamē spe stipēdij, ac præmij, quod dicitur, Stipēdia facere. Hinc Meretrices dictæ, suā et ipsa militia exercentes, ac stipēdia sua faciētes. Et inde adiectiuū Meritori, meritoria, meritorū: unde scorta mascula, Pueri meritorij uocantur: nā puella nō uocatur meritoria, quippe propriū suū habētes nomen, quod est Meretrix. Quidā aiunt hos pueros, dici Catamitos, quod mihi non uidetur, sed potius Cōcubinos: Meritorij namq; ut meretrices, pretio merēt. Cic. in Antonium: Ingenii pueri cū meritorijs, scorta cū matribus familiās uersabantur. Ingenios liberos dixit, meritorios: ergo non liberos: quos mango, qui ideo homines merentur, ut uendat, commodare etiam abutendos pretio solet. Siue illi dominorum permissu, aut ipsi suo iure pro-

stant,

Phillipp.

stant, appellamus Corpus meritorium tam puerum meritorium, quam meretricem: Oratione quoque meritoriam, quasi uilem, & male coemptam.

Inensus, & Infestus.

CAP. CXI.

Inensus uehementer iratus, & odium gerens: Infestus uehementer molestus, atque in aduersum uadens. Inde Instare, incurfibus crebris molestia afficere: & Signa infesta, quae in aduersum tendunt: hoc est, uexilla in hostem euntia, ut molestiam inferant. Molestare autem rarius reperitur, quam Infestare. Modestinus Iuriscōsultus ait: Ab Aurelio Sempronio fratre meo, neminem molestari uolo.

Præfens,

CAP. CXII.

Præfens, non modo quod est huius temporis, sed etiam alterius: ut Cic. Ego incolumitati ciuium primum, & postea dignitati: ille presenti potius dignitati, quam futurae cōsulebat. De mortuo loquitur: ergo non nunc presentis, sed tunc. Quintil. de ipso Cicerone iam defuncto loquens ait: Postea uero quam triumuirali proscriptione cōsumptus est, passim qui oderant, qui inuidebant, qui emulabantur, adultores etiam presentis potentiae, non responsurum inuaserunt. Presentis potentiae, quae tunc erat praefens. Neque in praeteritum modo, uerum etiam in futurum: ut Horatius.

Lib. 12. ca. 10.

De Art. poë.

Pleraque differat, & praefens in tempus omittat:

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis autor.

In praefens: id est, in suum tempus, ut dixi, & quando tempus dicenda rei aderit: nisi accipiatur pro Impresentiarum. Ut idem secundo Carminum:

Ode. 16.

Latus in praefens animus, quod ultra est,

Oderit curare, & amara lento

Temperet risu: nihil est ab omni Parte beatum.

Præfens quoque dicitur subitus, & non dilatus in alterum tempus

tempus. Ut Vergilius:

Præsentemque uiris intentant omnia mortem. Iuuenal. Aeneid. 1. Satyr. 1.

Præsentemque uiris intentant omnia mortem. Iuuenal. Aeneid. 1. Satyr. 1. Poena tamen praefens. Et, Praefens ultio. Vnde Praefentissimum periculum, & Praefentissima medicina, remedium praefentissimum, uenenum praefentissimum, quod etiam praesentaneum uocatur, Praefentissimum, quia statim aut sanat, aut occidit. Et quoniam ea quae praesentem uim, affert, exhibet, praesentiora, ac potiora ceteris uidetur, ideo in hunc quoque sensum accipi solet: ut, Praesens animus, dicitur praestas, atque excellens. Et praesens remedium, Praesensque uirtus, id est, potes, et in primis efficax. In re praesente, non tempus, sed locum significat. ut Cic. Offic. lib. 1. Ut si constitueris cuiuspiam te in re praesente esse uenturum: id est, ad locum, de quo controversia est. Liu. lib. xxxviii. Responderi legatis utriusque partis placuit, missuros se in Africam, qui inter populum Carthaginensem, & regem in re praesenti disceptarent. Idem libro xlviii. Eodem anno inter populum Carthaginensem, & regem Masinissam in re praesenti disceptatores Romani de agro fuerunt. Valer. Max. lib. vii. Q. Fabius Labeo arbiter a senatu finium constitutorum inter Nolanos, & Neapolitanos datus, quum in re praesente uenisset, utroque separatim monuit. Ad tempus, duobus modis sumitur. Vno ad conditionem temporis, necessitate, opportunitate. Cic. pro Mil. Quam ad tempus aptae simulationes. Quintil. Fingere nimirum ad tempus uidebor, & rem nimum manifestam imprudenter coplorare. Altero ad spatium temporis: ut, Silebo ad annum, latebo ad tempus. id est, usque ad annum, usque ad tempus quoddam, uel in tempus, ut Quintil. Optimam emendandi generis, si scripta in aliquod tempus reponatur, ut ad ea post interuallum uelut noua, atque aliena, redeamus. id est usque ad aliquod tempus. Nam saepe subintelligitur usque: ut idem, Neque

Lib. 10. cap. 4

Neq; id ueribus Romanis dedecori fuit: argumentum est sacerdotum nomine, & religione durans ad hoc tempus saltatio. id est, usq; ad hoc tempus.

Stultus, Fatuus, & Stolidus. CAP. CXIII.

Stultus, qui imprudens est, & improvidus; multiq; non insipientes homines aliquando stulte agunt. Fatuus plane insipiens est, tractum a sapore ciborum. Nam cum illi non sapiunt, fatui dicuntur: Ita homo qui non sapit, fatuus uocatur. Martialis:

Li. 13, epig. 13

Vt sapiant fatuae fabrorum prandia betæ,
O quam sepe petet uina, piperq; coquus.
Melior huius uocabuli uidetur hæc causa, quam ea que quibusdam placet, fatuos dictos, qui furore quodam (quali uxor regis Fauni Fatua nomine, corripit solebat) futura predicatur: ut illa faciebat. Stolidus est, qui proxime accedit ad naturam sensumq; pecudum.

Beatus. CAP. CXIII.

Satyr. 1.
De Ioue, li. 2

Beatus, qui rebus omnibus ad uitæ usum, ornatumq; spectantibus abundat. Ideoq; locupletes sanè omnes Beatos uocamus, ut apud Iuuenalem: - Vetula uesica beata. Et Cicero. Sint florentes, sint beati. Et alibi: Crotoniatæ quondam quæ florent omnibus copijs, & in Italia quæ in primis beati numerarentur. Vnde apud inferos in Elysjs capis beati uocatur, & a nobis qui apud superos uiuunt: ut penè idè sint Felices & Beati, Felicitas et Beatitudo. Felices, inquit, omnium bonorum cõpotes. Sunt & aliæ res pro sua quæque natura beatæ, felicesq; ueluti de uoce apud Quintilianum Ornata erit pronuntiatio cui suffragatur nox facilis, magna, beatæ, flexibilis, firma, dulcis, durabilis, clara, pura, secans aëra, auribus sedens. Beata dixit pro eo quod est plena, & perfecta. Et alibi: Nam uocis, quantum in nullo cognoui felicitas.

Lib. 11, cap. 3.

Mollis homo, Molle opus. CAP. CXV.

Mollis homo dicitur, & molle opus: hoc in laudem, Millud in uituperationem. Verg.

Georg. 1.

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi. Idem.
Excudent alij spirantia mollius æra:
Credo equidem uiuos ducent de marmore uultus.

Aeneid. 6.

Quod non sine ratione factum est. Nam qui non fuerit seuerus, fortis, & cõstans, & in morem rei duræ patiens, resistensq; fortunæ uel aduersæ, uel blandæ, hic mollis est, simili ceræ, & tenellis plantis: quum præsertim qui mollicula membra habet, serè molli sint mente, ut pueri, sceminaeq;. Contra autem nulltes, nautæ, agricolæ, ut corpore, ita animo indurati putantur. Hoc igitur modo Mollis accipitur in uitium. In laudè uerò, quod ut uitio datur durum, ut Durus cibus, durum cubile, durum solum, ita durum ingenium, ueluti durus equus ad domandū, durum ingenium ad docendum, & ad (ut sic dicam) sculpendum: eadem ratione Molle dicitur, quod nõ est durum, eritq; laudabile. Quint. de signis loquens, inquit: Illius opera duriora, huius molliora. Dicuntur autem Signa, opera sculptilia, siue fusilia, siue cætera eiusmodi ad effigiè animalium fabricata quemadmodum tabulæ, opera pictorum. Siquidem in tabulis antiqui pingebant, non in parietibus. Hæc talia magis dicuntur mollia, quæ sunt, quam ingenium, quod facit.

Crudus. CAP. CXVI.

Crudus uocatur, non qui cibum indigestum habet in stomacho, sed quæ græ, difficileq; digestibile, et à quo offenditur, uel tanquam nimio, uel tanquam noxio: ut Cicero de Rose. Qui in cœnam non ueniret, quod esset crudior. Et Quint. Crudo oratori declamandum non putat. At cibo indigesto serè & oramus, & negotia agimus, uel magis, quam

quàm digesto. Siquidē digesto, & modificato cibo, iterū refici malumus, quā cetera facere. Appellamus autē Homine crudū, praesertim q̄ est truci aspectu, quod eius aspectu oculi nostri offenduntur, ut stomachus cruditate cibi: uel quod facies crudū habentis animū insuavis, et foeda est ut facies crudum stomachū habentis, siue crudū cibum in stomacho. Est etiā Crudum idem quod recēs: unde Crudus dolor, crudum uulnus. Et Recrudescere dolor, & uulnus dicitur, quasi renouari. Et Cruda poma dicimus, quae non sunt matura: ut Cice. Quae cruda sunt, ui auelluntur: quae autem cocta, & matura, decidunt.

QVARTI LIBRI FINIS.

LAVRENTII VAL
LAE IN QVINTVM LI
BRVM ELEGANTIARVM
PRAEFATIO.

ERTIVS iā mihi, & propē quartus annus agitur peregrinanti semper, & p̄ omnia maria, terrasq; uolūtati proxima etiā astate, & quidē tota militiā exper- to: qđ utrū honestiore, an magis neces- saria causa fecerim, haud equidē scio. Illud tamē uel me nō affirmate, indubitātū cūctis esse nō ambigo, quae maxima, atq; adeo sola studiorū praesidia sunt, ea mihi omnia desin- se, literatorū consuetudine, librorum copiam, loci oppor- tunitatem, tēporis otiiū, ipsam postremo animi uacuitatē. Quorū singula quum plurimū incōmoditatis afferat, quū desunt, quid tandem putandum est, uniuersa fecisse? Tam- etsi repugnauimus assidue, & quoad licuit necessitatibus

reluct

reluctati sumus. Interq; nauigandum, peregrinandum, militandum, frequenter ad studia respeximus: ita ut si nihil lucri in literis (quod optabamus) certē (quod proximum est) nihil damni faceremus: quod si non contigit, iacturam hanc multarum rerum notitia, quas uel uidimus, uel sumus experti, fortasse pensabimus. Hac enim praecipue uia Homerus informandum esse uirum sapientē praecipit, Vlysis exemplo. Ita nanq; Odysseam inchoat:

Dic mihi Musa uirum captae post tempora Troiae,

Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.

Qua quā quid tergiuersamur, quid blāda, aut inani excusatione nos fallimus? quale scūq; redierimus, nihil tamen quo dotē filiae iam me absente adultae ampliāre queamus, attulimus, et collocādi iam tēpus est, satiusq; multo quā primū nuptui dare, quā diutius custodiendo, pudicitiae periculū adire. Mira enim est puella, uel procorū, uel amatorū multitudo, ipsa quoq; teneri amplius non uult. Et (quod me ualde sollicitū facit) alios magis incipit amare, quā patrē. Quare nō uacat cōparare plura, quō splendidius, ac magnificentius collocemus. Sex nanq; talēta, quae ante profectiōnē nostrā parata, ac reposita erant, in dotem dabimus. quod quū satis esse debeat, tamen plus est, multo quod post hac tēporis accessiōe adijcere possemus. Et certē similia impedimēta (ut de morte taceam) extimescenda sunt. Ne forte (qđ Dij omē auertāt) uel absente patre, uel mortuo, filia (ut quae ea aetate, atq; adeo ea mēte sit) profectet. Sufficiāt igitur huic operi quatuor superiora uolumina, quintūq; hoc de uerbis, accedēte sexto de notis autorū. Quod si etiā plura scribēdi facultas, tēpusq; suppeteret, nescio an faciendū putarē: cū scia, ea quae uel optima, atq; pulcherrima sunt, nisi cōpēdij gratia uiuēt, ut pōtifica-

les olim cœne, longitudinis fastidio laborare: simulq; huius, de qua loquor, materie, neminem (de prudentibus loquor) uniuersum corpus aggredi esse ausum, suam sibi uniusquisq; particulam ad scribendum delegit, siue ne longiore opere legentibus fastidium moueret (quod enim uocabulum non suam habet in significatio elegantiam?) siue immensitatem, infinitatemq; uoluminum ueritus. Quibus rebus me quoq; motum fuisse fateor, cum mea sponte, tum illorum exemplo maxime, ne semper imperfectum, ne semper inclusum habere, ne semper efflagitantibus opus negare uideamur: ne uel quibus obsequi, & a quibus laudum suffragia nancisci cupimus, eiusdem iustæ querelæ, iustæq; uituperationis materiam præbeamus. Tum eò quod insidiatores, & fures re expertus (ut secundo libro dixi) cauere debeo, quos nunc multo plures esse, ac fore amici ostendunt: quæ causa Prisciano (ut ipse testatur) fuit, ut festinantius opus illud de arte Grammatica ederet. Hac eadem nos causa, & cæteris, quas enumerauimus, sumus adacti non modò ut festinantius libros nostros, uerum etiam ut pauciores ederemus. Et illi tantum æmulorum insidiam nocebant, mihi etiam præter cætera fautorum, atq; amantium studia nocent. Tradatur ergo aliquando uiro puella, contenta hac (quantulacumq;) dote. Non enim formosam esse credibile est, quæ maritum, nisi magnitudine dotis conciliante, non inuenerit, uirgo præsertim. Maritum autem puellæ coetum literatorum intelligimus, à quo sanctitatem uxoris, pudoremq; & custoditum esse cupimus, & custodiri debere testamur. Sed ad promissam uerborum disputationem (cuius hoc libro locus est) descendamus.

Disco,

Prisc. in præfa. magni operis,

Disco, Edisco, Dedisco, Dedoceo,
& Instruo.

CAP. I.

DISCO, & Edisco manifestè differunt. Nam Discere est, ut intelligas; Ediscere uerò, ut memoriter complectaris. Ideoq; caput apud Quintil. quod inscribitur de Ediscendo, ita incipit: Illud ex cōsuetudine mutandū prorsus existimo in his, de quibus nunc differimus ætatibus, ne omnia, quæ scripserint ediscant, & certa, ut moris est, dicant. Dedisco, quod didici obliuiscor. Dedoceo te, ostendo falsum esse quod doctus es, docēs quod uerū est: ut apud eundem in secundo: Et quidē dedocendi grauius, ac prius, quàm docendi. Illud, quo quidē utitur, Instruo (quale est, Instruā te in uia hac, qua gradieris) nobis apud idoneos autores incōpertū est. Dicimus enim Instruo classem, instruo aciem, instruo causam, instruo militē: non autem discipulum, aut mentē alicuius, nisi eo modo, quo instruimus ea, quæ dixi.

Excogito, Reperio, Inuenio, Offendo,
Nactus sum.

CAP. II.

Ex cogitare, est per cogitationem inuenire, idq; ad res tantū incorporeas pertinet: ut, Excogita uit argumētis, rationes, figuras, causas. Est ergo Excogitare, & Inuenire, cōsiliij: Reperire uerò fortunæ. Vnde Ouid. - Tu non inuēta reperta es. Sed iā usus obtinuit, ut idē sit reperio, quod inuenio. Est autē Inuenire uel cōsilio, uel casu, siue corporea, siue incorporea reperire. Offendo frē qd̄ reperio, neq; solū reuertendo, & ad statū rerū publicarū, uel priuatarū pertinet: ut Offendes Rēpublicā perturbatam cōsilijs nepotis mei: Verū etiā sine his, ut idē Cic. Sed tamē neminē tam maleficum offendi, qui illū negaret. Antonij dignū senatu. Nactus sum etiā pro inueni, seu reperio,

Cic. in somn. Scip.

γ 2 freq

Lib. 2. Meta.

Lib. 2. cap. 8

Cap. 3.

Psal. 31.

frequentem accipitur. Vt idem in Paradoxis: Eū tu hominem terreto, si quem eris nactus, istis mortis, aut exilij minis. Et de Senectute: Vitis quidem, quæ natura caduca est, & nisi falta est, fertur ad terram, eadem ut se erigat clauiculis quasi manibus, quicquid est nacta, complectitur.

Desipio, Desipisco, & Resipisco. CAP. III.

Desipio, siue desipisco significat, uel q̄ aliquid à communi sensu, sapiētiaq; minus habeo, uel quod à meo sensu destitutor. Quod ferè uitium aut ex ætate uenit, aut ex morbo, aut timore, aut amore, aut simili aliquo affectu. Cuius contrariū est Resipiscere: & senes quidē iā dementes unquam resipiscūt, ceteri autē resipiscere, id est, ad priorē mentis statum, uel ad meliorem mentem redire solent. Terentius: Multo omnium nunc me fortunatis simiū

In Heauton,
act. 4. sc. 8.

Factum puto esse gnate, quum te intellego Resipisse.

Prohibeo, & Inhibeo. CAP. IIII.

Prohibeo uel generale nomen est, uel ante rem inceptam. Inhibeo autem re iam incepta. Illud uetat, ne quid facias, uel ne quid incipias: hoc ne pergas ire, desistasq; ab incepto. Vergilius:

Aeneid. 1.

Quod genus hoc hominū? quæ ue hūc tā barbara morē

Aeneid. 12.

Permittit patrias hospitio prohibemur arene. Idem:

Parcite iam Rutuli, & uos tela inhibete Latini.

Vtor, Fungor, & Fruor. CAP. V.

Vtor, et Fruor aperte differūt, sed nō ea ratione, quæ quidā uolunt, omnia sua imperitia confundentes, qui aiunt nos Vti humanis, Frui uerō diuinis: imō & diuinis utimur, & humanis fruimur. Quis enim mihi usū diuinorū iter dicat? q̄s rursus uetet me frui rebus meis, labore, & industria paratis? Aut quis dicat me frui sacris, cū in illorū uersor usu, atq; administratiōe? Vel quis neget, quū uoluptati

ptati operā do, me frui his rebus, unde capio uoluptatem? Quod si dicerēt, debere nos frui rebus diuinis, uti uero humanis (quāquam ne in hoc quidē illis accedo) fortasse audirē. De rebus enim, nō de uerbis disputarēt. Nunc uerbū exponūt, non res. Sed hos cū sua imperitia, & (quod fœdus est) cū sua pertinacia relinquamus. Vti igitur est alterius rei gratia: Frui nullius, sed (ut sic dicā) propter se. In illo iter est, in hoc meta. Hoc alterius finis, ad quē illud tēdit. Qui hoc habet, quiescit, & cōtētus est: qui utitur, nunquam cōtētus est, semperq; ulterius tēdit. Ideoq; reprehensus est Annibal, q̄ cū posset uti Cānensi uictoria, frui maluit. Vtor armis, uitor domo, uitor libris, uitor studio, diligētia, operaq; ut ex hoc postea emolumētū aliquid boniq; cōsequar. Fruor bonis meis, fruor tuo aspectu, tuo colloquio, tuo cātu, hoc est, delectationē, uoluptatēq; p̄cipio ex hac re, atq; ex huius rei usu. Nonnūquā eadē re duo pariter, hic utitur, ille fruitur: ut si alter ad focū sedeat sanitatis causa, alioqui id nō facturū, alter uoluptatis: hic non tēdit ultrā, sed apud finē ipsam quiescit: ille non cōtētus præsenti cōditione, ad ulteriora tendit: qualis Annibal si fuisset, nec tā præsenti uictoria req̄scere, q̄ progredi malisset, nō eū Maharbal scire uincere, sed uictoria nescire uti dixisset: i. qui frui illa, q̄ uti maluerat. Dicimus tamen nonnūquā Vtimur pro Fruimur, uerecūdiæ cuiusdā causa: ut, Vtor pane triticeo, uitor palmulis, uitor ficis, quasi uicēdi potius causa edamus, q̄ edēdi causa uinamus. Deniq; Frui est delectationē capere ex utēdo. Itaq; in idē recidūt, idēq; efficiūt Frui, Delectari, Voluptatē capere. Quō sit, ut nō fuerit causa, cur recētiore hoc uocabulū Frui, unde uenit Fruitio, solis rebus diuinis dare uoluerint. Habet enim hoc uerbū duo supina, Fruitū, et Fretū: quorū primū

Epist. 13, li. 2.
epist. fam.

uix in usu est, nisi apud eos, qui uerborum nouitatibus & gaudet, & gloriatur. Secundū significat confisum: ut, *Fre- tus* forsasse familiaritate, quae est ei tecū, ausus est cōfite- ri. Adiungimus etiā alterū uerbū ad personam (de *Vtor* dico) significatq; cōuersor, & opera uitor. Idem *Cicer. ad Caelium*: Fabio uiro optimo, & homine doctissimo, fami- liarissimē uitor. Et inde fit *Vsus*: ut, *Vsus* mihi fuit tecū: id est, cōuersatio, familiaritas, & consuetudo. *Quintil.* Mu- lierem cū qua longa cōsuetudo, seu longus illi fuerat usus. Atq; quia solemus aliqua re ideo uti, ut ex ea fructū perci- piamus, factum est, ut dicamus *Vsum* pro utilitate, & fru- ctu, tam in singulari, quā in plurali: quorum exemplorū plena sunt omnia. *Fungor* autem idem est, quod officium, munusq; ago: ut, *Fungor* magistratu, *fungor* praetura, *fun- gor* legatione, *fungor* officio delegato, *fungor* munere iu- dicis. *Fungor* autē uita, quod *fungor* officio uita, & mune- nere administrandi, gubernandiq; corpus: munere, in- quā, assignato nobis ab imperatore Deo. Inde *Defunctus* est uita: id est, finiuit officium uita. *Vergilius*:

[*Aeneid.* 6. O tandem magnis pelagi defuncte periculis. *Titus Liv.* Defuncta morbis corpora salubriora esse caepere. *Defun- ctus* periculis, q; finita sunt pericula: & defuncta morbis corpora, q; finiti sunt morbi corporū. *Legimus* etiam *De- functus* morte, i. mortē finiuit. De *Potior dixi* alio loco.

Sto, Sedeo, Sido, Sisto, & Stator. CAP. VI.

Stare, est nō ire, in his duntaxat, quae eūt sine pedibus, *S* aut quae erecta nō sunt: ut, *Naui* stat, *flumē* stat, *currus* stat, *sol* stat, unde est *Solstitiū*, & *Iustitium*, quia ius stat, forūq; clausum est. *Anguis* etiam, et *piscis*, & *lacertus*, et auis in aere stāt. Quaedā ediuerso dicūtur *Stare*, q̄ erecta sunt, quādiu nō cadūt, sed hęc serē sunt inanimata: ut, *Ar- bor*

bor stat, *simulacrū* stat, *domus* stat, *colūma* stat. *Quaedam* uerō non dicuntur *Stare*, nisi nec eant, & erecta sint: ut, *Homo*, *equus*, *uolucris*q; stat. *Nanq;* homo quum sedet, & equus quū recumbit, & auis quum cubat, nō stant, nec ta- men eunt. Illud tamē notandū aliter dici *Sedere* de homi- nibus, aliter de auibus. Nam cetera non sedent, nisi simia, & si quid est simile. Ipsum uerō *Sedere* auium, est in loco altiori esse: ut *Passer* sedet in tecto, *hirundo* sedet in per- tica, *cornix* sedet in arbore: nec rectē dixeris, *Stat* i arbo- re: sed tali potius quodā modo *cornix* stat, nō cubat. *Verg.*

Alitis in parue subito conuersa figuram,

Aeneid. 12.

Quae quondam in bustis, aut culminibus desertis

Nocte sedens, serum canit importuna per umbras.

Quintil. Vt si queratur, an sit credibile super caput *Va-* Lib. 2, cap. 4.
lerij pugnatis sedisse coruū, qui os, oculosq; hostis *Galli*, rostro, atq; alis euerberaret. Deniq; eodē mō dicitur *Se- dere* auis supra rē quāpiā, ut homo super equū aut iumen- tum: qui dū super equū est, non dicitur *Stare*, aut manere, sed *Sedere*, quocunq; modo, aut quocūq; corporis habitu, gestūq; cōpositus sit. *Sidere* autē à *Sedere* multū distat. Est enim *Sidere* deorsum descendere, pessumq; ire. *Verg.*

Sedibus optatis gemina super arbore fidunt. Id est, ab alto demittūtur. Vnde *Subsido*, *Desido*: ut *Oui.* *Metam.* 7.
-*Subsideo* ualles. Et *Lucā.* *Subsedit* dubius. Nam (ut ego Lib. 1,

sencio) à *Sedeo* praeteritū mutuatur. Inde *Insidio* quoq; in- sedi, & *Resido* resedi, *Assido* assedi. Siquidē *Assidēre* est apud aliquē, ut *agrotū*, ut regē, *Sedere*. Cū enim *Sallustius* *In Catil.*
inquit, *Postq̄* *Cato* assedit: magis ab *Assido*, q̄ ad *Assideo* praeteritū hoc esse, significatio pōt esse documēto. Vt autē à *Sedeo* distat *Sido*, ita à *Sto* *Sisto*: ut, *Siste lacrymas*, *siste* *fugam*, *siste gradū*: id est, fac *stare* gradū, *stare* *fugā*, *stare*

2 4 Lacrym

lacrymas. Atq; ut illa superiora idem præteritū habent, uel alterū ab altero mutuum sumit: ita hæc duo idem supinum, uel sisto, à sto, uel sto à sisto accipit, quod est Statū. Vnde fit Stator, quod magis à sisto, quam à Sto descendit: ob idq; Iupiter Stator uocatus est, qui Romulū orantē, ut fugā suorū sisteret, audiuit. Quare nescio, cur Hieronymus contra Iouinianū dixerit, Offendet Iouem Statorē, qui libenter sederit. quasi Iupiter Stator à stādo dicatur, & nō à sistendo. Nimirū oblitus historiæ est, ut super Ionā, fabulæ: ubi ait, Ex Ioppe Iudææ portu Andromedā à Perseo liberatam. In quo eorū manifestus est error, qui quum legunt, quōd Ionas surrexit, ut fugeret in Tharsis, & uenit Ioppen, opinātur hanc esse Andromedæ urbem, quum sit in India ciuitas Tharsis, unde illa fuit, ut ipse quoque Hieronymus meminit. Ouidius libro 1. de Arte amandit

Perseus Andromeden nigris portauit ab Indis.

Et Sappho ad Phaonem:

Candida si non sum, rapuit Cepheia Perseum

Andromede patriæ fusca colore sue.

Eadē obliuio eiusdē fuit, quōd Gallos matris Deū in Osee ait esse ex gente Galloru, qui à Romanis ob ignominiam illius nationis uindice animo effœminantur, quū à Grecis hoc antea, ut tunc, fuerit facilitatū. Sistere dicimus etiam pro representare, & præsentia corporis exhibere, dictū ab eo quōd non tantum cōparere quis debet, nisi & manserit: unde de iudicio sisti, hoc est de sistēdo aliquē in iudicio. Cic. ad Att. Des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Calendas Ianuarias, ubicunq; erimus, sistas. Et hinc Stator, nuntius, tabellarius uel cōsulis. Idē de Offi. lib. 111.

Vas factus est alter eius sistendi, ut si ille non reuertisset, moriendū esset sibi. Vergil. — Et patrio te limine sistam.

Appeto

Appeto, & Expeto.

CAP. VII.

Appeto cum affectu: Expeto cū ratione. Appeto qualiacūq;: Expeto honesta, planeq; bona. Vnde de rebus expetēdis scripsere philosophi, quæ scilicet peti debēt: nō autē de Appetēdis: ex quo deriuatur Appetitus, qui imen sa, & imoderata cupiditas dicitur. Quare qui dixit, Oia bonū quoddā appetere uidentur, mallē dixisset Expetere.

Vendico, & Vindico.

CAP. VIII.

Vendico idē est quod (ut sic dicā) approprio, ac meum esse dico. Quintilian. Circo usitatū nomen Pœni sibi uendicant. Et iterū: Rusticus petit partem bonorū, orator sibi totū uendicat. Et ferē hoc uerbū postulat datiuū, & hunc frequentissimē ex pronomibus primitiuis: ut, Hunc agrū ego uendico mihi, tu uendicas tibi, frater uēdicat sibi. Vindico ulciscor, unde Vindicta, quoties iniuriā, cōtumeliā uel illatā punio. Interdū Vindico, idē quod ab iniuria, cōtumeliā uel, siue iactura faciēda, defendo. Cice. pro M. Marcello: Nobilissimāq; familiā iam ad paucos redactā penē ab interitu uindicasti. Idem de Senectute: Et est senectus natura loquacior, ne ab omnibus eā uitijs uideat uindicare. Vitijs, id est, uituperationibus, quæ admodū criminibus, pro criminationib. Dicimus Vindicare in libertatē, aut in seruitutem, quasi asserere in libertatē, aut in seruitutē: non (ut quidam uolunt) Vindicare: ut Linius lib. x xiii. Intermori uehementioribus, quā que pati possit, remedijs ciuitatem sinere in ipsa uindicta libertatis perituram. Et in secundo: Præmium indici pecunia ex ærario, libertas, & ciuitas data. Ille primum dicitur uindicta liberatus. Quidam Vindictæ quoque nomen tractum ab illo putant: Vindicio ipsi nomen fuisse. Ego nescio an uendico reperiatur, sed tantum uindico.

2 5

Explo

Explodo, Complodo, Supplodo. CAP. IX.

Explodo non tantum significat eijcio, sed eijcio manibus, & quidē cum sono pulsantibus, qualiter quempiā ē domo, ē theatro, ex aliquo cōcilio iniectione manuū atq; pulsatione eijcimus. Quod apparet ex alijs à plodo cōpositis. Cōplodo, & Supplodo. Est enim Complodere aduersas manus inuicem collidere, quod fieri pluribus de causis solet; uel ad testificandū, more foeminarū dolorē: uel pro gaudio; uel per subitam admirationē: uel si quae sunt aliae cause. Supplodere est pedē terrae incutere, quod interim solet in oratore laudari. Itaq; quum dicit Cic. Quoniam Pyrrhonis, Aristonis, Herilli iam pridem explosa sententia est; appositissimo uocabulo (ut semper) est usus. Non enim dixit eiectam sententiā eo modo, quo cetera eijciuntur, sed quasi pulsatione manuū, tanquā ipsi illi huius sententiae autores ē coetu ab ipso coetu, iniectis in eos manibus, eiecti sint, ut apertius alio loco idicat: Histrio si paulū se moueat extra numerū, aut si uersus pronūtiatus est una syllaba breuior, aut longior, exhibilatur, & exploditur.

De Dico, & quibusdam deriuatis ab eo. CAP. X.

Dicere proprie est oratorū, & eleganter, faciendū; loquentiū. Quintil. lib. x. Nam mihi nec dicere quidē uidetur, nisi qui dispositē, ornate, copioseq; dicit. Cice. de Offi. Vt non modō Græcarū literarū rudes, sed etiam docti aliquantulum se arbitrētur adeptos & ad dicendū, & ad iudicandū. id est, in oratoria arte, & in philosophia. Omnes frē codices habēt Discendū pro Dicendū. Quod exemplum ideo subieci potissimū, ut uulgus emendarent. Vnde Dictio uocatur, oratoria & facienda oratio. Nā ab illo generali huius uerbi significato fit Dictio, quae est uocabulū, siue uerbū. Ex hoc ipso uerbo Dico, duo frequētia

De Offic. li. bro. 1.

In Parado.

In praef. li. 1.

tina oriuntur, Dicto, & Dictito: sed posterius potius frequētia inuē est, & idē est quod frequētib; tēporibus, frequētib; locis dico, et narro. Alterū autem est, quod dico, si id alter scribēs excipiat, & manu, styloq; notet: ut Cicero ad Atticū quadā epistola testatur se illā non scripsisse, sed reparandi lateris gratia obambulante dicta esse. Et Quintilianus delicias dictādi appellat, senties delicatissimō laboriosi esse dictare, nec accuratē dictando scribi. Ita dicta sunt Dictito, & Dicto, à Dico, ut Vērito, et Aduēto à Venio, & eadē penē ratione significat. Nā Vērito re est frequēter uenire: Aduētare uerō proximū iā esse ueniedo. Vēritate autē eodē modo dicitur, significatq; non frequēter uiuere, sed uesci, & quasi uictu uti, siue tali genere uictus frequētissimē, & frē semper uti: ut, Sarmatae uisitant laele. Dictū, & Dicta, de omni sermone intelliguntur, sed specialē quoq; significationē habent pro dicaci sermone: unde dicta est Dicacitas, quam Quintilianus ita definit: Dicacitas sine dubio à dicēdo, quae ex omni genere cōmuni dicta est. Propriē tamē significat sermonē cū risu aliquos incessentē. Ideo Demosthenē urbanū fuisse dicunt, dicacē negant. Dicacitas igitur (ut dicebam) sermo cum risu aliquos incessens, Dictum uocatur, quod Græcē dictū dicitur: quale est Ciceronis: Nisi forte iure Germanū Cimber occidit. Germani, quos Francos nunc dicunt Hieronymus ait, & Cimbri, nationes sunt olim inter se dissidentes. Cicero autem de quodam, cui nomen erat Cimber, à quo frater occisus est, loquitur, captans risum ex hac ipsa ambiguitate sermonis. Et illud Terentiani Thraonis in adolescētulum, quod Gnatho uetus dictum credidisse se simulat, id est, ueterē facetiā, ac uetus ridiculum: Lepus tute es, & pulpamentum quaris.

Epist. 23. li. 9.

Lib. 10. cap. 33

Lib. 6. cap. 4

Philip. 14

In Eunu. act. 3. scē. 2.

Valer

Valerius Martialis ad Domitianum:

Lib. 1. epig. 5. Consuevere iocos uestri quoq; ferre triumphi,
Materiam dictis nec pudet esse ducem. Qualia autē
sunt dicta, quae in ipsum triumphantē milites iaculari sole-
bat, illud quod Caesari dictatori fuit decātatū, erit exēplo:
Sueton. in Caes. cap. 49.

Ecce Caesar nunc triumphat, qui subegit Gallias:

Nicomedes non triumphat, qui subegit Caesarem.

Illud subegit, & Caesarem, in quem dicitur, mordet: &
alijs, apud quos dicitur, risum mouet.

Adorare, & Supplicare.

CAP. XI.

ADorare, ab Oro, quod est ore precor, componitur:
Supplicare, à Plico, quòd genu, poplitemq; aut cer-
uicē plicamus, quum à potentiore aliquo magnum quid
precamur. Et tamen Adorare sine ore, hoc est, sine uoce
fit, nō sine plicatione genuum, ac gestu corporis. Suppli-
care sine plicatione genuū, ac gestu corporis, nō sine ore,
& uoce. Hinc est, quare Supplicare tantum homini datur,
Adorare etiam mutis: unde elephas, & phoenix, & alia
quaedā irrationalia solem adorare dicuntur. Nosq; rebus
mutis, & sensu carētib; nō supplicamus, sed adorationis
honorē exhibemus, ut regū statuis, signis, uestibus, literis,
alijsq; similibus. Et praecipuē picturis, imaginibusq; tum
Dei, tum sanctorū, tū ipsius etiā crucis, quā sapiētes ado-
rāt, stulti etiā orāt. Quod de cruce, idē etiam de sudario
dico, ceterisq; similibus: idē de reliquijs sanctorū, quorum
corpora praesentia adoramus, animas uerò absentes ora-
mus. Siq; autē ad haec muta, quae uidemus, dicimus, saluta-
tione utimur, nō precatione, quale est: Salue sancta crux.

Assurgo.

CAP. XII.

Assurgunt sani, ut stent, aut ut obuiā eant: assurgūt e-
groti, ut sedeāt, aut ut cubito innitātur. Vtroq; modo
in alt

in alterius honorem, aut officij, aut beneuolentiae causa
hoc agentes. Ideoq; firē adiungitur datiuus: ut, Adueniēti
magistratui omnes assurgimus, etiam morbo affecti, uide-
licet ob honorem. Et, Pater quum iaceret in lecto, redeun-
ti à peregrina militia filio assurrexit, optatissimum illud
caput amplexurus, nempe ob charitatem.

Tollo.

CAP. XIII.

Sustuli filium ex uxore, id est, habui filium. Itē, Sustu-
li filiū, id est, educaui: & ab utroq; fit sublatū. Primum
est à Tollo, pro capio: secundū à Tollo, pro educo. Paulus:
Tamē intelligendū est de his legē sentire, qui liberos tol-
lere possunt. Itaq; si castratū libertū iureiurando quis ad-
egerit, dicendū est, nō puniri patronū hac lege. Quintil.
Cupidus ego liberorū uxorem duxi, filium sustuli, natum
educaui, in adolescentiā perduxi. Aliud est igitur hic Su-
stulisse, & Educasse. Et alibi: Qui ex duobus legitimis,
alterū in adoptionē dederat, alterū abdicauerat, sustulit
nothum, id est, habuit: quanquam parū proprie significo,
quod uolo. Nā ut foemina quum mater fit, dicit, Peperi fi-
liū: ita uir quū fit pater, dicit, Sustuli filiū. Terēt. Quic-
quid peperisset, decreuerūt tollere: i. educare. Idē: Memi-
ni in me esse grauidā, & mihi te magnopere intermina-
tū, si puellā parerē, nolle tolli? CHREME S, Scio quid fe-
ceris, sustulisti. Eodē modo dicimus, Tulit filiū, ut sustu-
lit. Sueton. in Domitiani uita: Deinde uxorē Domitiani,
ex qua i secūdo cōsulatu suo filiū tulerat, repudiāuit. Alia
duo significata notiora sunt, quorū alterū est summonisse,
ut Vergilius: — Iubet & sublata reponi Pocula. Alterū, in
altum tulisse: ut idē: — Et sublātū altē consurgit in ense.

Quae duo declarantur ex illo in Neronem epigrammate:

Quis neget Aeneae magna de stirpe Neronem?

Sustulit

In Andr. act.
1. scē. 3.

In Heaut. act.
4. scē. 1.

Aeneid. 8.
Aeneid. 9.

Sueton. in Ne-
ro. cap. 39.

Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem. Hic sustulit matrem, qui, occidit, & de medio abstulit. Ille sustulit patrem. id est, supra humeros sumpsit, & ab incendio eripuit.

Prouoco, & Lacesso.

CAP. XIII.

PRouoco, in malam partem dicitur, & in bonam. De mala notum est. De bona uero, Cic. ad Brut. Tuis literis amantissimis sum prouocatus. Lacesso plerumque in malum. *Offic. 1.* ut idem, Sed iustitia primum munus est, ne cui quis noceat, nisi lacesitus iniuria. Sed nonnunquam in bonum: ut idem v. Tusc. Tuis me amantissimis libris lacesisti. Et ad Att. lib. xiii. Cum ipse homo nunquam me lacesisset, i. nunquam me libris suis prouocasset ad respondendum. Est autem Prouocare, & Lacescere, tentare ad pugnam, & ad concertationem.

Hio, Hisco, & Dehisco.

CAP. XV.

Hiare, est aliquid sua sponte, & externa aliqua uia diffundere, ut, Tellus aestu, & lingua ariditate aut nimio calore hiant. Hiscere est tantum oris, & quidem humani, & accipitur pro eo quod est loqui, aut os aperire ad loquendum, sed ferè per negationem: ut, Coram illo non audeo hiscere, aut per interrogationem: Quid nunc habes, quod hiscere audeas? Ouidius tamen poetice dixit,

In epist. Hypsiph. ad Iaso
Hiscere nempe tibi terra roganda foret.

Cum oratores soleant potius dicere Dehiscere, id est, deorsum, pessumque se aperire.

Do, & Habeo fidem.

CAP. XVI.

DO fidem, non est (ut nunc multi loquuntur) Des fidem uerbis illius: & Non dedit fidem illi secum tantis uerbis loquenti. Hi uidentur significare, quod non credatur illius uerbis, quod Latine dicitur, Fidem habere, loquendumque sic potius: Habeas fidem uerbis illius. Nam Dare fidem est aliquid sancte promittere. Ut Terent. Grauidaque facta, dat fidem uxorem sibi

In Andr. periocha.

sibi Fore hanc. Vergilius: Accipe, daque fidem. id est accipe sponsonem factam a me, & tu mihi uicissim da tuam. Aeneid. 8.

Quintilianus: Fidem habeas hominibus, quos metiri alius affirmat. Accius apud Ciceronem: Neque dedi, neque do infideli cuiquam fidem. id est, non promisi uere ex animo: quia ipse meretur, ut uicissim fallatur.

De Offic. lib. 3.

Præ se ferre.

CAP. XVII.

PRæ se ferre, est dicto, factio ue, & ipsa statim fronte qualis opinio de aliqua re aut homine habeas, confiteri. Quintil. Fiduciam igitur præ se ferat orator, semperque ita dicat tanquam de causa optime sentiat. id est, ex ipso affectu oratoris, ex ipsa uoce, ex ipsa tota oratione luceat fiducia: quemadmodum qui pugnaturi sunt, in uultu, & gestu indicant tacitam uel formidinem, uel fiduciam: hoc est, præ se ferunt fiduciam, uel formidinem. Cic. Nam ille qui accipit iniuriam, meminit, & præ se fert. id est, ait se accepisse iniuriam, meminit ue se habere persequendam iniuriam ostendit. Iterum: A beneficio sum usus tuo, quod quanquam illud ipsum, quod commemoras, præ me semper tuli, malui tamen me tibi debere confiteri, quam cuiquam minus prudenti non satis gratus uideri. Præ se ferre, & Confiteri, pro eodem posuit. In eundem sensum accipi solet Præfero, item Præ me duco, Præ me gero, Ante me duxi. Idem: Et tamen quum ita uiuit, neminem præ se ducit hominem. Vbi accipitur Præ se, pro ante se, uel in comparatione sui. Et alibi: Præ se utilitatem gerit. Et alibi: Tamen iniuria a te in me facta, semper ante me duxi.

Rationem habeo, & Ratio constat. CAP. XVIII.

Rationem habeo, idem est quod Respectum habeo, sed tantummodo in bonum. ut, Habenda est ratio salutis, ratio honoris, ratio rei familiaris: non autem in firmitatis, turpitudinis in commodorum, ut quosdam annotauit scribentes. &

TU

Epist. 3. lib. 6. fam. epist.

Tu facis contra rationem ualeitudinis. id est, non habes respectum ualeitudinis, sanitatis in qua, non aegritudinis: quae duo, hoc significat nomen. Quae exempla, quia passim inueniuntur, omitto. Cic. ad Martium inquit inuistatus: Pudori tamen malui, famaeque, cedere, quam salutis meae ratione ducere. Et in 1. 1. Offic. Siue ratio constantiae, uirtutisque ducitur, aut haec ars est, aut nulla omnino, per quam ea assequamur. Et hoc fit cum genitiuo. Cum ablatiuo autem praepositione Cum, habet aliam significationem: ut Cicero in Catone maiore: Rationem habet cum terra, quae nunquam recusat imperium. id est, negotium, et commercium habet

Lib. 5. cum terra. Quod probatur ex illo in Tusculan. Quis est omnium qui modo cum Musis, id est, cum humanitate, et doctrina habeat aliquod commercium, qui se non hunc ma-

Epist. 5. lib. 2.

thematicum malit, quam illum tyrannum? Idem ad Att. Num uero, quoniae ea quae putauit praecleara, expertus sum quam essent inania: cum omnibus Musis rationem habere cogito. Rationem constare (ut breuiter dicam) est aequam legitimamque rationem aut ostendi, aut apparere ostendi posse.

Epist. 5. lib. 1.

Plinius Iunior: Mihi et tentandi aliquid, et quiescendi illo autore ratio constabit. Et iterum: Mirum est quam singulis

Epist. 9. lib. 1.

diebus in urbe ratio constet, aut constare uideatur pluribus, cunctisque; non constat. Vlpianus: Plane ne si defendendi gratia aliquid fecerit, rationem ei constare oportet. id est, rationem eum iustam aut ostendere, aut facile posse ostendere.

De E, & Ex, diuersis que nominibus, & uerbis eisdem apposis. CAP. XI.

Republica est, id est, pro Republica est. Quint. At hoc nemo dubitabit quin si nocentes mutari in bonam mentem aliquo modo possint, sicut posse conceditur, saluos esse eos, magis est Repub. sit, quam puniri. E Republica dicitur est, ut in

ut in Orat. Cic. te statur, non ex Repu. Tollitur enim a, sicut in omnibus fit serere quae ab r. incipiunt, E regione. i. ex opposito, uel ex aduerso, atque est contrario: non ex regione. E re mea, est re tua, est re nostra. Liu. lib. xxxiii. Perinde ac si non postulauerint, quae est re sua essent, sed suaserunt, quae nobis cesserunt utilia esse. Similiter est dignitate, ex utilitate, ex usu: pro eo quod esset, pro dignitate, uel ad dignitate, utilitatem, uel usum. Cic. Facis ex tua dignitate, et est re-

Ad Brutum, epist. 2. De Inuic. li. 2. In Heauton, act. 1. scen. 2.

pub. Et alibi: Legere (ut aequum est) ex utilitate Reip. considerate. Terent. Quod ex usu fiet. Caesar in Commentariis: Vtrum praelium committere ex usu sit. Ex tempore dicere, est ex improviso, et impraemeditatum dicere, nec domi compositam orationem afferre. Hinc uocatur Extemporale oratio. Persius autem ait: Atque ex tempore uiuis? Ex tempore quoque agere. Cic. Offic. 1. 1. Quos credimus expedire rem et consilium ex tempore capere posse. Aliter idem tertio eiusdem operis libro dixit: Vnius generis quaestiones sunt haec omnes, in quibus ex tempore officium queritur: ex tempore, quasi ex temporis conditione. E renibus laborabat, idem inquit: hoc est, morbum in renibus patiebatur. Ex uinculis causam dicere, est alligatum respondere criminibus: ut Ex equo pugnare, est in equo sedentem pugnare.

Satyr. 3.

Aestimo, & Existimo. Cogito, & Excogito. CAP. XX. Aestimo, & Existimo a plerisque confunduntur, qui diuersa sunt, sicut Cogito, & Excogito. Antequam enim est Cogitare, deinde Excogitare, licet non quicumque cogitat, statim et excogitet. Ita prius rem aestimamus, deinde qualis sit, existimamus. Aestimare enim est considerare. Existimare uero iudicare. Quint. Consumptis affertibus, non reperiens quo digno modo uultum patris posset exprimere uelauit eius caput, et suo cuiusque animo dedit aestimandum

Lib. 2. ca. 14.

Lib. 1.

dum. Cic. de legib. Sifenna eius amicus, omnes adhuc scriptores, nisi qui fortè nondum ediderunt, de quibus æstimare nõ possumus, facile superavit. Et in Verrin. Expendite deinde hæc, atq; æstimate pecunia. Vnde dictum est æstimare, pro taxare, ab æs aris, & τῆμὰ Græcè, quod est precium Latine. Ouid. III. de Trist. lib.

Quod quicumq; leger (si quis leget) æstimet antè,
Compositum quo sit tempore, quoq; loco.

Coniuro, & Conspiro. CAP. XXI.

Coniurare, & Cõspirare, ferè in malum accipiuntur, quoties in patriam, aut bonũ principè coniuratio fit, atq; cõspiratio. Sed si honesta causa id fiat, in bonũ etiã accipi debet. Nam & Mutius Scævola ad Porcennam regem inquit: Trecenti coniuravimus principes iuventutis Romanæ, ut in te hac via grassaremur. Et Cic. ad Casarem pro Ligario, Fratrum cõspirationem dixit, quasi unanimitatè. Verùm Cõspiratio, ut in hoc ipso loco, nõ nunquã nemini perniciosa est, in neminemq; grassatur. Coniuratio semper in alterius perniciem grassari solet.

Cordi est, & In animo est. CAP. XXII.

Cordi est, et in animo est, differunt. Nãq; hoc secundũ notũ est significare in animo habeo, vel animus est mihi, uel uolo, atq; cõstituto: ut ad Terentiã Cic. Nobis erat in animo Ciceronẽ ad Casarẽ mittere. Illud uerò, est deletat, & placet. Ut idem: Itaq; non tam me ista sapientia, quam modò Fannius commemoravit, fama deletat, falsa præsertim, quàm quòd spero amicitia nostræ memoriam sempiternã fore: idq; mihi eò magis est cordi, q; ex omnibus seculis uix tria, aut quatuor numerãtur paria amicorum. Quo in genere sperare uideor Scipionis amicitia et Lælij, notam posteritati fore. i. eò magis me deletat, & placet.

Placet. Terentius: Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. Et alibi: Quia uterq; utriq; est cordi. id est, Nuptiæ iucundæ sunt tibi, & uterq; alteram amat.

Inuerto, & Interuerto. CAP. XXIII.

Inuertere est quasi in cõtrariũ uertere, ut interiora uertis, aut pellis, aut aliarũ rerũ exteriora facere, præposereq; uerba pronũtiare: ut p. Lauo Vola. Interuertere est re aut cõmodatã, aut depositã, aut creditã, callidè, doloq; ne domino restituatur, efficere. ut Cic. in Verr. Can delabrũ, quod rex Syria. Ioui Capitolino dono tulcrat, à Verre, q; illud à rege cõmodato acceperat, interuersum esse cõqueritur. Marcellus iuriscõsultus. Si duo, inq; hæc redes rem apud defunctũ depositam dolo interuerterint.

Compertum est, & Exploratum est. CAP. XXIII.

Compertũ est mihi, & Exploratũ est mihi, idem est quod scio p. inuestigatione: similiter comperi, & explorari. Cõstitutũ est mihi, Deliberatũ est mihi, Decretũ est mihi, idẽ quod Apud me cogitando firmatũ est: similiter constitui, & decreui, at nõ ita deliberavi. Possũ nanq; deliberasse, & nihil tamẽ constituisse. Quint. in agro redemptor: Oderitis licet confessionẽ meam, deliberavi. hoc est, dubitavi, et hesitavi. Itaq; differt an dicamus Senatus deliberavit: an, Senatui deliberatũ est. i. decreuit. Plinius in iunior: Tũ ego, si fixum istud tibi ac deliberatum est, sequar te. Cic. in Verr. Deliberatũ autem est, si res opinionem meam, quam de uobis habeo, sefellerit, non modò eos persequi, ad quos maxima culpa corrumpendi iudicij, sed etiã illos ad quos conscientia contagio pertinebit. Explorari tamẽ pro inueni ferè accipitur, quũ Exploro idẽ sit, quod inquiri sagaciter: unde dicuntur Exploratores. Idẽ fit in nõnullis alijs, ut Exigo, quod est uehemẽter, & iure quodam

In Andr. act. 2. scen. 1.
In Phor. act. 5. scen. 3.

Act. 6.

Declam. 5.

Epi. ult. lib. 7.

Act. 7.

quodam postulo: inde Exegi, & Exactū, pro postulando obtinui, & postulando obtentum. Tale est quæ situm pro partum, & quero.

Fœnero, Fœneror, Mutuo, & Mutuor. CAP. XXV.

Fœnero tibi dicitur: sicut Mutuo tibi: Fœneror abs te, sicut Mutuor abs te. Qui mutuatur pecuniā, dat mutuo. Qui fœnerat pecuniam, dat ad usuram. Qui mutuatur pecuniam, mutuo accipit. Qui fœneratur pecuniam, ad usuram accipit.

Gradum facio, & Gradum iacio. CAP. XXVI.

Gradū facere, non est transitū facere, sed ad aliquā rē gradū, & quasi scalā ad alia facere. Idcoq; à quibusdam dicitur, Gradū iacere: ut si riuum transire, si in arborem, fenestram uel aut tectū scandere uelim, & saxo, et scamno, aliqua uel alia re gradum facio: ut apud Quintil. Nanq; & illud frequēs est, ut ea, quibus minus cōfidimus, quā tractata sunt omittam: interim spē nostra uelut donantes, interim ad ea, quæ sunt potētiora, gradū ex his fecisse contenti. Hoc eodē modo Ambrosius in libris Offitiatur. Cice, contra Rull. Nunc quasi gradum quendam, atq; aditū ad cetera iactum intelligetis. Idem pro Cluentio: Antequam ad hoc nefarium facinus accederet, aditum sibi alijs sceleribus antē muniuit.

De Certum est. CAP. XXVII.

Certum est, non modō accipitur pro Manifestum est. Cut Quint. Nempe legem esse certum est: sed etiā pro Deliberatum, & constitutum est. In quo secundo plerumque adiungitur datiuus cum infinitiuo: ut, Certum est mihi ire in Hispaniam. Nonnūquam datiuus subintelligitur, ut apud Verg.

Eclog. 10. Certum est in syluis, inter spelæa ferarum Malle pati.
Liccor,

Liceor, Licitor, & Addico. CAP. XXVIII.

Liceor uidetur carere præterito, tamē quasi præteritū habeat, format à se frequentatiuum (sed eiusdē tamen significationis) Licitor: unde sunt participia Licitans, & Licitaturus. Vtriusq; igitur uerbi significatio est, pretiū deferre in auctione faciēda: hoc est, in uēditōe, quæ publicæ sit. Hinc unū compositū fit Polliceor, nō multū à prima significatione disidēs. Est enim Polliceri, ultro aliqd pmittere. Ita qui licētur, aut licitātur, ultro p re emena a pretiū, alius alio maius pollicentur, ut sibi potius, q̄ alteri uenalia addicātur. Nā tali modo uēdere, Addicere est. Et inde apud Iuriscōsultos, De in diē additione titulus est, quē nostri iurisperiti emendāt De in diē adiectione, non uerbū modō, sed sententiā quoq; atq; ius ipsum corrupentes. Afferamus ergo exēpla utriusq; uerbi. Vlpia. Si res eius uenierit, & existat qui plus liceatur, an in integrum ppter lucrū restituēdus sit? Et quotidie prætores restitunt, ut rursus admittatur licitatio. Caus: Licitatio uel illegaliū, quæ calore licitantū ultra modū solitæ cōditionis inflatur, ita demū admittēda est, si fideiussores idoneos, et cautionē is, q̄ licitatione uicerit, offerre paratus sit. ad cōducendū uectigal inuitus nemo cōpellitur. Et ideo cōpleto tēpore cōductionis, licitatores alloquēdi sunt. Licitatores uectigaliū ad iterandā cōductionē antē, quā superiorī cōductioni satis faciāt, admittendi nō sunt. Paulus: Si uenditor simulauerit meliōrē allatā conditionē, cū minoris, uel etiā tantidē alij uenderet, utriq; emptori in solidū erit obligatus. Sed si emptor aliū non idoneū subiecit, eiq; fundus addictus est, nō uideo, inquit, quemadmodū priori sit emptus, cum alia cōditio, & uera subsequuta sit. Sed si uel ter subiecit emptorē, maiore aut pretio addictū est prædium ei,

dū ei, q̄ soluēdo nō est, abitu est à priori emptione, q̄a ea melior intelligitur, quā uenditor cōprobauit, cui licuit nō addicere. Quibus ex uerbis intelligitur, quid sibi uelut illud Cic. in Offi. lib. iii. Non licitatorē uenditor, nec q̄ contra se liceatur, emptor opponet. Idē p̄ Cecim. Quū esset (ut dicere instituerā) constituta auditio Romae, & c. Ita q̄ mulier facere cōstituit, mādāt ut fundū sibi emat & c. Ebutio negotiū datur, ad est ad tabulā, licetur Ebutius, dēterretur emptores multi, parti gratia Casenniae, partim pretio: fundus addicitur Ebutio, pecuniā argētario promittit Ebutius. Quo testimonio nūc uir optimus utitur, sibi emptū esse, quasi uerō aut nos ei negemus addictū, aut tam q̄sq̄ uā fuerit, q̄ dubitarit, quin emeretur Casenniae, cū id pleriq̄ seiret, oēs ferē audissent, hi cōiectura assequerēt, cū pecunia Casenniae ex illa hereditate deberetur, eā porō in praedijs collocari maximē expediret, esset autē praedia, quae mulieri maximē cōueniret, ea ueniret, liceretur, is quē Casenniae dare operam nemo miraretur, sibi emerere nemo posset suspicari. Quint. de Pastro cadauere: si nobis nihil ex cōmeatu nostro partiris, nos uicinā ciuitati uenūmus, liceat seruire ubi frumentum est. Nō exigua res est. p̄ uita, p̄ sepultura, p̄ innocētia licemur. Idē in Aegro redēpro: Omnes facultates in pretia cōlegi, rus, seruanlos, penates, & omnia utiliora propter aiti festinatione parētis addixi. Inde addicti apud ueteres dicebātur, qui praetoris promittatione, ac iussu, quū soluēdo nō esset, creditoribus uēdebātur. De quibus magna apud Liu. fit mētio. Et Ad dictus morti, destinatus dicitur. Cic. de Offi. li. iii. Et is, q̄ morti addictus esset, paucos sibi dies cōmendātorū suorū causa postulasset, uas factus est alter. Aliquādo sine auditio ne sit licitatio: ut apud Curtiū de Dario, qui pollicebatur pretium

Declam. 12.

Declam. 5.

Lib. 4.

Pretium pro capite Alexādri, si quis eū dolo occidisset, ita inquit: Et quū habeatis arma, licita mīni hostiū capita. Si quid tamē inter Liceri, & Licitari differt. i. quod Liceri uidetur, aut sine respectu esse aliorū emere uolētium, aut factum semel de ferre pretiū. Licitari uerō cū multis, et sepius augere pretiū, ut emere uolētes deterreas ab emēdo.

Audio, & Exaudio, Oro, & Exoro. CAP. XXIX.

Vdio, & Exaudio, indifferenter ponuntur pro duplici significatione. Vna pro eo quod est, auribus accipio: altera pro eo quod est, audita petenti concedo: ut Audire uocem uisa sum modō militis. &

Vox quoq̄ pro lucos uulgō exaudita silentis. Idem:

Audijt, et caeli genitor de parte serena Intonuit Latū.

Nulli exaudita deorum Vota precesq̄ mea.

Audio tamē frequēter accipitur pro eo quod est, credo, accedo, pareo precipiōti, sed ferē cū negatione, & frequēter per particip. quod transit in nomē, quod est Audientur ut apud Quint. Nec audiēdi quidam, quorū est Albitius, qui tres modō primas esse partes uolūt: q̄a memoria,

atq̄ a cōsilio, natura, non arte cōtingant. Audiendus nō est, idem est, q̄ audiri non debet. Ideo q̄; licebit dicere. Neq̄ uerō quosdam, quorū est Albitius, audire debemus. Sine Particip. Cic. Tusc. lib. i. Nec Homerū audio, qui Gany-

medē à dijs raptū ait propter formā. Sine negatione, idē in eodē: Endymion uerō (si fabulas audire uelimus) nescio

quando in Lycio obdormiuit. Sed cōiunctio haec, tacitam

quandā in se habet negationē. Aut certē idē hoc loco dicitur, quod diximus lib. i. de nullus. Sed nonnunquā sine negatione apte dicitur, ut apud Liu. Ciūc tuum non audi

sti arma capere, ac sequi se iubentē Annibalē. Paulō post

Audiisti castra prodi, & arma tradi iubentē. Audio infur

Teren. in Eū
nuchō, act. 3.
scen. 2.Verg. Geor. 1
Aeneid. 9.
Aeneid. 8.

Lib. 3. cap. 3.

per, pro fateor, quae similis significatio superiori est. Ideoq; sepe sic scriptum legimus: Audio, et fateor; quasi posterius declaret primum. Exoravi hoc munus, id est, quod oratio impetrat. Exoravi patrem, exoratio induxi: quod licet etiam pueris notum sit (quippe Terentium legitibus, ubi hoc uerbum nullies est, nec unquam reperitur aliter acceptum) tamen quidam sic loquuntur, Exoramus te Deus.

De Lego, & Perlego, multisque aliis à Per, compositis. CAP. XXX.

LEgo, & Perlego differunt, & multa huiusmodi. Legere quod sit notum est. Perlegere uero ad finem usque legere: ut Quintilianus in XII. Ideoq; opus est intueri omne litterarum instrumentum, quod uidere non est satis, perlegendum erit.

Epist. Oeno. ad Parid. Ouid. Perlegis an coniux prohibet noua? Lactantius in prooemio lib. v. Non iniuste petere uidentur, ut si quis erit, qui incidit in haec, si leget, perlegat. Ita differunt Scribere & Perferre, quae exempla sunt plurima. Tit. Liv. lib. i. statim in prooemio. Facturus ne operae pretium sim, si à primordio urbis res gestas Populi Romani ab initio perfero.

Aeneid. 2. Perferre, usque ad constitutum finem ferre. Vergilius. Nec spatium euasit, nec totum pertulit ictum.

Et multi ferunt literas, sed eas uel negligentia, uel dolore, uel casu non perferunt. Cicero. Sed nuntius ille, qui literas accepit, non pertulit. Seneca in Tragediis:

Leue est miserias ferre, perferre autem graue. Id est, ad spatium temporis in miseris esse, leue est: ad finem uero usque uitae, graue est: ut in illo simili exemplo Martialis:

Li. 9. epig. 71. Na uigilare leue est, Peruigilare graue. Hoc est partem noctis uigilare, leue est: usque ad finem uero, & totam noctem insomnem ducere, graue: quod dicitur etiam Peruocitare, unde & Pernox, quod à peruigilando ita differt, quod hoc interdum

interdum quoque fieri potest, illud uero tantummodo noctem, quamquam pernoctare peruigilantes possumus. i. totam noctem insomnem ducere. Peruigil draco dictus est, non quod pernox esset, sed quod nunquam dormiret, semper uigilans. Peragere reum, est non tantum agere reum, nisi peruenias ad illius condemnationem. Dicitur enim accusator reum condemnasse, cum illum condemnandum curauit. Vlpianus: Peragisse autem quis reum non aliter uidetur, nisi & condemnauerit.

Perorare, sine orationis orare. Unde Peroratio, finis orationis dicitur. Sed quia in hac parte utimur plerumque affectibus, ideo usurpamus interdum Perorare pro ipsa commotione affectuum: ut Quintilianus. At ista legem recitat, et in caetera dauit filij perorat. i. indignationem commouet. Persuadere, est suadendo inducere: ut Cicero in Philippicis. Duo tamen tempora incidit, quibus aliquid contra Caesarem Pompeio suaserim, ea uelim reprehendas si potes. Vnum ne quinquaginta Caesaris imperium prorogaretur: alterum, ne pateretur fieri, ut absentis eius ratio haberetur. Quorum si utriusque persuasisset, in has miseras nunquam incidissemus. Suasit ergo, & non persuasit Cicero Pompeio. Ideoque dicere solemus, sic mihi persuadeo: non autem sic mihi suadeo. Persuasum habeo, persuasum est mihi: non autem suasum habeo, suasum est mihi. Idem ad Brutum. Persuasum est enim adolescenti, & maxime pro me eius opera nos esse saluos. Ille tamen qui alijs, siue alios (utrumque enim dicimus) persuasit, non Persuasor eius sententiae appellari solet, sed Autor. Cicero lib. Offic. 111.

Atque huius deditio, ipse Posthumus quod deditur, suasor & autor fuit. quasi dixisset, suasor, & persuasor. Apud Quintilianum autem, caeterosque sui temporis dicitur Persuasio, pro certa opinione, atque sententia, quam nobis persuasimus: ut lib. 1. Si qua publicè est recepta persuasio. Quae (quatum ego quod

Declam. 6.

Philipp. 2.

Epist. 3.

dem sentio id significare uidetur, quod Christiani dicunt, Fidem. Et si originem Graecam inquiramus nescio an commodius dicamus Persuasio, quam fides, praesertim re ipsa pro nobis faciente. Fides enim proprie Latine dicitur probatio: ut, Facio fidem per instrumenta, per argumenta, per testes. Religio autem Christiana non probatione nititur, sed persuasione, quae praestantior est quam probatio. Nam saepe probationibus non adducimur: ut malus seruus, malus filius, mala filia, mala uxor, optimo consilio, quod consutare non potest, non tamen acquiescit. Qui persuasus est, plane acquiescit, nec ulteriore probatione desiderat. Non enim solum sibi probatum putat, sed sese commotum ad ea exequenda intelligit, sed quia fides etiam pro (ut si dicam) credulitate accipitur, quale est, Habeo tibi fidem, recte etiam nostra religio nominata est fides, sicut a Graecis uolunt. Verum eodem, unde egressi sumus, reuertimur. Persuadere est in effectu: Suadere autem in actu, ut quod Dissuadere. Itaque nonnulli peccant, cum dicunt, Dissuasi hoc illi pro eo quod est, reuocari ab opinione, in qua erat. Si quidem pro hoc sensu dicimus, Persuasi ne faceret, sicut eduersos, Persuasi, ut faceret, Quare et Suasor, et Dissuasor nisi persuadeat, nihil effecerunt. Quod. Ergo pars deliberatiua, quae cadem suasoria dicitur, de tempore futuro consultas (quaerit etiam de praesente). Officium constat duobus, suadendi, et dissuadendi. Non dixi persuadendi, quoniam non est officium oratoris positum in euentu, qualis est persuasio: quod est eius ars persuadendi, sed suadendi, et dissuadendi in deliberatiuo genere. In uniuersum autem bene dicendi, quod est in actu, non in euentu. Praeterea deliberatio uocatur suasoria, quoniam utrinque suadetur: quoniam dissuadet, nil aliud quam in contrarium suadet. Cicero in Catone maiore. Dissuasimus nos. Deinde, ut scias finem euentuumque dissuasione subit

Lib. 3. ca. 10.

subiunxit: Itaque lex popularis suffragijs populi repudiata est. id est, dissuasimus, et dissuadendo ne fieret, persuasimus. Quantum errat philosophi nostri, quorum Albertus unus est, qui quum de comparatione dialecticae, et rhetoricae disputant, huius uerbi significationem nescientes, quisquis illos leget, intelliget. Permanere, est usque ad finem manere. Plinius iunior: Tunc demum lente, cunctanterque ueniunt, nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alij dissimulant, et surtim, alij simpliciter, et libere.

De quibusdam alijs a Per, Prae, uel Re, compositis. CAP. XXXI.

Locuti sumus nonnihil de praepositione Per, quando compositur: addamus adhuc aliquid amplius. Nonnunquam haec per compositionem in malum accipitur, Periuurus, Perfidusque, qui iurandam fidemque uiolat. Pertinax, qui nimis est tenax. Perfuga, qui ad hostes transit. Perditus, quum in omne scelus est traditus. Percitus, qui iracundia, furoribusque incitatus. Perversus, qui uersatur in malo, et a bono uersus est. Perpeffus, laboriose passus. Saepe accipitur quasi per medium, ut Perlucidum, siue Pellucidum, id est per cuius medium fulgor emanat. Perspicuum, per cuius medium, licet operum sit, oculos dimittimus, et per eius medium uidemus: ut aqua, glacies, laterna, uesica, uitrum, crystallus, gemma. Sed perspicuum plerumque ad mentem refertur: ut, id quod ais perspicuum est, id est tale, quale intrum, aut crystallus. Pellucidum magis ad corpoream. Plautus in Aulo. Ita is pellucet, quasi laterna Punica. Seneca de tranquillitate: Quid pellucetis ad imum aquas, et circumfluentes ipsa conuiuia? Quintus. Sed ut inter se iuncti, atque ita coherentes, ne commissura pelluceat. Aliquando, sed figurate, ad mentem refertur, ut apud M. Tulium in Bruto: Ita recedit is, exquisitasque sententias, mollis et pellucens ueliebat

bat oratio. Idem est Pellucens, & Translucens, adeo ut Plin. maior ferè nunquã utatur perlucens, siue perlucidus sed trãslucens, siue translucidus, quod etiam figuratè ad mentem refertur: ut apud Quint. libr. v. 111. Similiter illa trãslucida, & uersicolor quorundã elocutio res ipsas efforminat, quæ illo uerborũ habitu uestiantur. Perfluere, p mediũ alicuius fluere, ut si lagœna male materiata maleq; cõpacta sit, perfluit, id est, per eius mediũ humor, qui intus est, fluit. Teren. Hæc, atq; illhac perfluo, id est in modũ nõ fidelis lagœna, quæ mihi cõmittitur, effundo. Plin. idem sepius utitur Trãsluo p perfluo, quæ idem sunt, ut perfluga, & Transfuga. Perpluere, per mediũ alicuius pluerent, Hæc domus ppluit, hoc tectũ perpluit. Quint. in v. 11. Quum cœnaculũ eius perplueret. Frequentissimè accipitur pro ualde, ut alio libro ostèdi: Permagnum, Pergraue, Pericundũ. Quo in loco notãdum est, quod cum Præ in eadem significatione reperiatur, tamè quædã uocabula cũ Præ coniunguntur, non cũ Per: ut, Præpotens, Præcelsus, Prælatius, Præfulgens, Prædiues, Prædulcis, Prælongus, Prædurus, Præclarus, Præcultus. Quod si quid inter has præpositiones interesse uelis, id erit, q; uehementius auget Præ. Nã Prælongus homo, Prælonga oratio, ea dicitur, quæ enornũ lögitudine est: & Præpotēs, Præcelsus, & similia, maiorè in modũ potēs, celsusq; et quasi præter modum, morem uel aliorũ potens, ac celsus. Vnde etiam Præcox fructus, præter morè cæterorũ coctus, siue ante cæteros. Vnde uia, ficusq; præcoces dicitur: & Præmaturus, antè quàm sit tempus maturũ, collectus. Quiddam tamen Præcoquus dicunt, ut Martialis:

Li. 1. epi. 46 Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis persica cara sumus.

Eadem

Eadè præpositio iuncta cũ uerbo, nonnunquam habet penè nihil diuersum à sui simplicis significatione, ut Præluo, præcido, præmior, præcingo. Idè sunt enim q; ludo, cado, siue incido, morior, cingo. Cuius naturæ est etiam, Re, ut Reseco, recido, recingo, repurgo, refodio, repono, reuincor: quæ sepe uix quippiã à simplicibus differentiũ in significatione. Per in obtestationibus, atq; adiurationibus ferè solet separari à suo accusatiuo, interiecto nominatiuo, qui frequentissimè est Ego, ut Ver. Per ego has lacrymas, dextrãq; tuã, te, & c. Quint. in Mathem. Per ego has te optime pater (si uis) tantum fortes manus.

Lib. 4. Aenel.
Declam. 4.

Inter Prosequor, & Persequor. CAP. XXXII.

Prosequor, & Persequor multi nesciunt distinguere qui ne falli possint, ita accipiant, Prosequi nõ ferè care re ablatiui comitatu, ut Prosequor te oculis, charitate, oratio, honore, uersibus, cantu, cõuitijs: significaturq; actio, declarans alterius affectũ in alterũ. Persequor autè uel in malam partem, id est, insequor, & insector: uel in bonã, cum perseuero exequi, quod agere cœperam.

Partio, & Impertio, & Partior. CAP. XXXIII.

Partio, & Partior quidã pro eodem legunt. Sed mihi uidetur rarò reperiri Partio sine In, et Partior cum In, quãdo est deponēs, sed quãdo est passiuũ. Est namq; Impertio idè, quod impendo, uel partè do. M. T. Aliquid temporis impertias huic quoq; cogitationi. quasi impendas. Idem: Oneris mei partè nemini impertio. quasi partè do. Reperitur aliquãdo mutata cõstructione, ut apud Terẽ. Plurima salute Parmenonẽ summũ suũ impertit Gnatho: modo quo dicitur, Dono tibi hunc equũ, & Dono te hoc equo. Huius passiuum est Impertior, ut Cic. Atq; etiam uiro forti

Epist. 14. li. 9.
ad Att.
Pro Sylla,

In Eunu. act.
2. scen. 2.

ro forti college meo laus impertitur. Partior idē est, quod partes factio, partesq; distribuo: sicut Sortior, forte facio, sortem ue recipio. Vergil. — Et factos partitur in omnes. Quint. Partire uel gratis, dum quo respiremus afferas. Partiri itaq; de partibus dicimus. Impertio magis de re incorporea, & quasi communico. Impartiri tamen aliqui dicunt, pro impertire, ab ipso deponente Partior.

In manu est, & In manibus. CAP. XXXIII.

In manu est, In manibus est, utrūq; accipitur p eo, quod est, i potestate: sed dupliciter, de presenti, et de futuro. De presenti, Cic. Verum haec nō sunt in nostra manu. Et filius in patris, & seruus in domini manu dicitur esse. Vn de Mancipium, & Manumissio. Lucanus:

Lib. 7. In manibus uestris quantus sit Caesar, habetis. Verg.
Aeneid. 9. Terra autem in nostris manibus. De futuro, Sallu. Verum enim uero pro Deorū atq; hominum testor fidem, uictoria in manu uobis est, uiget etas, animus ualet. Cōtra illis annis, atq; diuitijs omnia consenuere. Tātum incepto opus est, cetera res expediet. In plurali tamē frequētius, quū dicimus, Victoria in manib; est: quasi iamā tenetur. Etia dicimus In manibus est, in alia significatione, p eo q; est inter manus est, aut qa admiratiōi est, aut quia nondū operi summa manus imposita. Quādo est admiratiōi: Cic. in Cat. Ma. Est in manibus laudatio: quā quū legimus, quē philosophorū non contemnimus? Quādo res non est consummata: idē in eodē libro: Septimus mihi liber Originū est in manibus, omnia antiquitatis monumenta colligo.

Præditus sum, & Affectus sum. CAP. XXXV.

Præditus sum bono dicitur, & Præditus sū malo: sicut Affectus sū malo, & Affectus sū bono: id est (ut breuiter magis, quā optime dicā) habeo bonū, & habeo malū.

lum: ut, Præditus sum humanitate, uirtute, diuitijs, dignitate, uiribus: qui sermo est uisitatissimus, nunquam tamen cum ablatiuo, et prepositione a, uel ab, ut fit in Affectus: ueluti, Ego sum a rege magnis honoribus affectus: non autem Sum præditus a Deo magnis uiribus. De malo rariū. Cic. pro Sylla: Ni uerō unū me uis ferum præter ceteros, me asperū, me inhumanū existimari, me singulari immanitate, et crudelitate præditū. Idē pro Rabir. Senectute affectus, morbo præditus, Cōtingit idē in singulari, ut i pximo exēplo: Existimari me singulari immanitate. Saepq; legim; Ille est singulari improbitate, Tūe singulari stultitia. Similiter fit in alijs tribus, quatuor ue: Nobilis, insignis, & Eximius. Quint. Hūc tu animū modo inter libidines, ac scorta perdebas, macie notabilis, pallore deformis, solaq; impatiētiae tuae fabula notus. Nobilior scortū, quasi i ordine meretricio excellēs, uel maxime inter alia notū. Et apud Liui. Nobilis ille clade Rom. locus. Et apud Cic. Testis est Phalaris, cui; præter ceteros est nobilitate crudelitas. Et latrones uocamus insignes, q; maiore manu, maioreq; audacia grassantur. Et insignis improbitas, insignisq; stultitia dicit; quē admodū singulari eximīaq; stultitia, qd rari; est. Cic. Ver. 4. Sin hāc uos in rege tam eximīā iniuriam, tam acerbā neglexisse audiet.

Descendo.

CAP. XXXVI.

Descēdo in præliū, descēdo in forum, descēdo in campum dicimus: nō quia de loco superiore in inferiore descēdimus, sed quia de loco tuto in locū discriminis: opinor, q; qui in loco celsiore se tenet, pugna detrectare existimatur, quē cum reliquit, & in locū æquum uenit, atq; descēdit, mentem se pugnādi habere declarat. Ideoq; non ferre dicitur In forum descendere, nisi qui pugnādi, & descendende

sendenda litis causa uenit in forū, nō rerū uenialium cōem-
ptor, ac negotiator. Et in campū descēdere, nō nisi qui li-
tis dignitatis uē causa (sicut in Cāpo Martio fiebat) certu-
turus uadit. Nec, in praeliū, pugnam uē descēdere, q̄ in lo-
ca inferiora descēdat. Nō enim locus est pugna, et praeliū
cū nihil intersit qualis locus sit, planus, an montosus, in
quē se confert, qui in pugnam descendere dicitur: ut apud
Aeneid. 11. Verg. (satis autem erit in re perspicua unum exemplum
protulisse) instructos acie Tyberino à flumine Teucros,
Tyrrenamq; manum totis descendere campis.

Amo, & Diligo.

CAP. XXXVII.

Amare, est generalis significati, idem qđ diligere, ni-
si q̄ putetur plus quiddā esse, in amando, quam in di-
ligendo: ut Cic. ad Brut. L. Clodius trib. pleb. designatus
ualde me diligit, aut (ut ἐμπελνωρ ὀπορ dicunt) ualde me
amat. Et iterū: Sic igitur facies, et me aut amabis, aut, quo
cōtētus sum, diliges. Idem ad Dolab. Quis erat, qui puta-
ret ad eum amorē, quē erga te habebā, posse aliquid acce-
dere: tātū nūc accessit, ut mihi deniq; amare uidear, an-
teā dilexisse. Ad amare est amatorie amare, ut Quintil.
multis in locis, sed unus suffecerit: Me quidē marite si q̄
interroget, oēs matres liberos suos tanquā ad amauerint,
amāt. Videbis oculos nunq̄ à facie, uultuq; desistere, co-
mere caput, habituq; cōponere, suspirare quā recesserit,
exultare cū uenerint, cōserere manus, pēdere ceruicibus,
nō osculis, nō colloquijs, non præsentiē uoluptate satiari.
Amicus cū honesta res est. Amica, quādo ad uirū refer-
tur, ihonestat, Hęc amica mea est. i. cōcubina. Ego uerō
ip̄sius nō amicus, sed amator sum. Ideoq; apud Terē, dicitur:
- Hęc putabā hūc Pamphilum Amicū, amatore, uir-
rum. Ne putas amicū in malam partem accipi, adiecit
amator

In Andr. act. 4. scen. 3.

amatorem. Sed apud profam hoc obseruatum semper in-
uenies, apud poetas forsasse non semper.

Declaro.

CAP. XXXVIII.

Declaro, frequentius ad facta pertinet, quam ad dicta.
Cicero, Declarauit id modō temeritas C. Cesaris, Aliquando
qui omnia iura diuina & humana peruertit. Aliquando
etiā in dictis. Idem ad Ligariū: Postea uerō quā magnā
spem habere cœpi, fore ut breui tēpore te incolumē habe-
remus, facere nō potui, quin tibi & sententiam, & uolun-
tatem declararem meam. Et in eadem epistola: Quando
quid sentire exposui, quid uelle tua causa, re potius decla-
rabo, q̄ oratione. Interdū accipitur pro significo: ut idem
lib. 1. de finibus, Nullū uerbū inueniri potest, qđ magis
idem declaret Latine quod Græcē ἰδωνί, quā declarat
uoluptas, declaret, i. significet, uel ostendat, uel indicet.

De Off. lib. 1.

Epist. 13. li. 6. fam. epist.

Ingredior.

CAP. XXXIX.

Ingredior componitur quidem ex in, sed diuersa ratio-
ne: nūc ad locum, ut ingredior forū, uel in forum. Qui
modus loquendi nemini ignotus est. Nunc in loco, quod est
ambulo, & incedo. Vergilius:

Continuō pecoris generosi pullus in aruis

Altius ingreditur, & mollia crura reponit.

Cicero lib. v. ad Att. Si dormis expergiscere, si stas, ingre-
dere: si ingrederis, curre: si curris, aduola. Idem est ergo
Ingredieris hoc loco, quod graderis, quod est ambulas.

Georg. 3.

Epist. 23. li. 2.

Consulo te, & tibi. Consulto. Consultor. Con-
sultus, & Inconsultus.

CAP. XL.

Consulo te, consiliū peto à te, uel interrogo, & in-
quiro. Quint. Quid per fidē facere uultis? Iuuenē quem
de parricidio consuluit pater ille seruatus, miror hercule
(nō dixisse uolui) sum ueneficus, sum parricida. Idē: Ergo

Lib. 10. ca. 2

A primum

primū est, ut quod imitaturus est, quisq; intelligat, et quare bonū sit, sciat: tū in suscipiēdo onere cōsulat suas vires. Et iterū: Ego aures cōsulens meas. Consulo tibi, consiliū do tibi, uel prouideo tibi: sed hoc frequentius, & magis propriē in rebus: ut, Consule uita tua, consule ualitudinis, cōsule dignitati, cōsule saluti, cōsule rebus tuis: adeo frequentissimē, ut quum dicitur Cōsulere uolo mihi, & liberis meis, intelligatur potius de corpore, & de rebus externis, quā de animo. In plurali autē numero interdū reperitur, sine apposito tamē: ut, Consulunt senatores: quod frequentius dicimus, cōsultāt, id est, deliberāt. Nisi enim ad sit qui consiliū petat, & qui cōsiliū det, nō erit deliberatio, siue cōsultatio. Atq; ut Consulunt dicimus, pro cōsulant, hoc est, quod altera pars petit, altera dat consiliū: ita cōtrario nōnunquam Consultare est unius, nō pluriū partiū, sed ita si apud se duas partes sustinet, secumq; deliberat. Hinc duo nomina nascuntur, Consultor & Cōsultus. Consultor ferē pro eo, qui aliū consulit, accipi solet: nōnunquā tamen pro eo, qui alij consulit. Sallust. in Iugurth. Simul ab eo petiuit, uti fautor, cōsultorq; sibi ad sit. Et iterū: Ita cupidine, atq; ira, pessimis consultoribus, grassari, neq; factō, neq; dicto abstinere. Consultus, est homo prudens, ac sciēs, dignusq; à quo cōsiliū petas. Caterū nō occurrit mihi ubi repererim, nisi aut participiū: ut ibi, Cōsulti medici dixerūt eundē esse languorē. Aut nomē pro Iuriconsulto, ut Horat. lib. 1. Serm. Saty. 1. Eris tu, q̄ modò miles,

In arg. declam. mat. 8. Quintil. Vergil. 3. Georg. Nec responsa potest cōsultus reddere uates,

Mercator: tu cōsultus, modò rusticus. Quint. in v. 1. Scripti, & uoluntatis frequentissima inter consultos questio est. Liu. tamē li. 1. ait de Numa Pōpilio: Cōsultissimus uir, ut illa quisquā etate esse poterat, omnis diuini, atq; huiusmodi manu iuris. Et in decimo: Callidos, solertesq; iuris, atq; eloquentie

quentiae consultos. Horatius primo Carminum:

Ode. 34.

Parcus Decorum cultor, & infrequens,

Insanientis dum sapientiae Consultus erro. In compositione frequēs est, sed adieciui: ut apud Quint. O' incon-

Declam. 19.

sultā muliebrem semper amentia. id est, imprudentē, inconsideratā, & nullius consilij. Alterum quoq; compositū, si compositū est, Iuriconsultus, quod etiā dici solet Iureconsultus. Nōnunquā in simplici, ut Ouid. 1. de Arte amādi:

Sit tibi credibilis sermo, consultaq; uerba.

Ago gratias, Habeo, Refero, ac Reddo gratias.

CAP. XLI.

Agere gratias, est uerbo: quod quidā barbarē dicunt, Regrator. Habere gratias, in animo: quū memorem accepti beneficij mentē, animūq; habeo, & inuicē gratificandi uolūtātē. Referre, siue reddere gratias, est factio: ut, si tu à me subleuatus aut pecunia, aut patrociniū, aut manu, aliō ue subsidio, uicissim me aliquo modo subleuaueris, gratias retulisti, reddidistiq;. Licet Seneca nolit malas referri posse, sed reddi. Cic. tamē in Sallustiu ait: Nam q̄ ista iniustitia rabie in uxore, & filiam meam inuasiisti (quae se facilius mulieres abstinerūt à uiris, quā tu uir à uiris) satis doctē, ac peritē fecisti. Nō enim sperasti me mutuā tibi gratiā relaturū, ut uicissim tuos cōpellarē. Quanquā Cicero nunquā ferē ait Reddere gratiā, sed Referre. Porro hoc exemplū in aliū quoq; usum attuli, quod uidetur significare gratiā etiā uerbo referri, nō solum factio. Sed multū tamē differt ab illo, Agere gratias, quo tantū inuenitur cōfessio accipiētis beneficiū. Qui uerō refert gratiā, reddit beneficiū, & interdū maleficiū, siue factio, siue dictio, quoniā dicendo nōnunquā profumus aequē, atq; factio. Plancus ad Ciceronē: Immortales ago tibi gratias,

Epist. 16. lib. 10. famil.

A 2 agamq;

agamq; dum uiuā: nam relaturum me, affirmare non possum. Tantis enim tuis officijs non uideor mihi respondere posse. Ecce respondere officijs, & satisfacere beneficijs, est gratias referre. Caterum frequentius est Refero gratias, quā Habeo gratiam. Item frequentius Habeo gratiam, quā Ago gratiam. Vix enim audiimus Ago gratiam, sed gratias. Et raro Refero gratias, sed gratiā. Cuius rei testimonium est illud in lib. XLVI. Titi Liuij: Satiatusq; tandem cōplexu filij, Renuntiate, inquit, gratias regi me agere, referre gratiam aliam nunc nō posse, quā ut suadeam, non antē in aciem descendat, quā ut in castra me rediisse audierit. Dicimus itē Ago grates, sed sepius apud

In Somnio
Scipionis.

poetas, qui necessitate uersus, Ago gratias dicere nō possunt. Nonnunquā etiā apud oratores, ut Cicer. Aliquātōq; post suspexit ad cœlū, & Grates tibi, inquit, ago summe Sol, uobisq; reliqui cœlites. Nisi legēdum est Gratias, & nō Grates, pro eodē significato, siue pro eo quod est, Reddo grates. Seneca in tragœdia, quæ inscribitur Agamemnon, dixit: Reddunt grates tibi grandæui, Lasijq; senes compote uoto. Reddūt grates, id est (ut ego interpretor) agunt Gratias. Quis enim referre possit gratiam Deo? quod etiā fādo nūquā cognitū est, præterquā apud quosdā recētes, nihil nisi barbarē loqui sciētes: sed Gratias agimus, raro etiā Gratiā Dijs habere dicimur, quoties agno scimus, apudq; nos ipsos fatemur ab illis beneficiū accepisse. Act. 4. scē. 4. se, citra spē gratiā referēdi: ut in And. Terēt. - Dijs pol ha beo gratias, Cū in pariundo aliquot affuerunt libera.

Gratulor. & Grator.

CAP. XLII.

GRatulari, est uerbo testari te gaudere fortuna, ac felicitate alterius apud eū ipsum qui affectus est felicitate. Nonnunquā apud te ipsum ob tuā felicitatem. Ideoq; sepe postulat

postulat datiuum: ut Gratulor tibi ob tuam praturā adeptā: Gratulor manibus meis, quibus ut te cōtingerent, datum est. Quintil. Non efficiet tamen in fandum præsentis reatus, indignūq; discriminē, ut misera puella non gratuletur sibi, quod ipsam pauper accusare iā potest. Poëtæ nō nunquā prætereunt datiuū, utiq; quū fuerit pronomē: quæ fuit causa, ut quidā existimarent, quorū est Apuleius, hoc uerbū idē significare, quod gaudeo. Quid in Heroidibus:

Declam. 15.

Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris. Epist. Deian. ad Hercul.

Gratulor, in quā, tibi, uel mihi, uel nobis. Idē III. de Arte amā. Prisca iuuēt alios, ego me nūc deniq; natū Gratulor.

Gratulor, subintellige, mihi. Et interdū etiam oratores.

Declam. 12.

Quintil. in Pasto cadauere: Gratule mur iam, quod nulla

ciuitas fame labore. subintellige, nobis. Verba autē Apuleij hæc sunt in apologia, de Magia: Eo in tēpore, quo me non negabūt in Getulie mediterraneis mōtibus fuisse, ubi

Pisces per Deucalionis diluua reperiātur. Quod ego gratulor nescire istos, legisse me, & c. Prætermisit datiuum:

aut gratulor, pro gaudeo accepit. Quod tātū abest ut ap-

probē, ut possit gratulari quis, quū minimē gaudeat, atq;

adeo doleat: qd' frequēter usu uenit, utiq; inter falsos amicos, quum alter inuidus, atq; æmulus tacitē quidē dolens,

quod alter honoribus auctus sit, tamē illi gratulatur. Fortē & Apuleius subintellexit mihi. In eadē significatione

accipitur grator, sed poëticiū, historicūq; est. Vergil. Aeneid. 4.

Inueni germana uiam, gratare sorori.

Titus Liuius lib. VII. Tuum sequentes currum, Iouis optimi maximi templū gratātes, ouātesq; adire. Dicimus aliquādo Gratulari pro eo qd' est, gratias agere: sed nō sepe nisi dijs immortalibus. Ideoq; propriē idē est, qd' supplicare. Siquidē triūphantes in Capitoliiū ascēdebāt, Ioui

optimo maximo ceterisq; dijs gratulatū. Eiusdē quoq; significatiōis fortassis est Grator, qd' significat Liu. lib. x. dicens: Itaq; prator extēplo edixit, uti aditui aed sacras tota urbe aperirēt, quo circumeundi, salutādīq; Deos, agendīq; grates per totā diē populo potestas esset. Nec mirum, si dicimus Gratulari, gratari uē dijs, quasi ostēdere nos illis aggaudere, quū dicamur etiam eosdē Salutare, quasi salutē illis optare, quod hominibus cōuenit, nō Dijs.

Fingo, & Effingo.

CAP. XLIII.

Fingere propriē est figuli, qui formas ducit ex luto. Ut de generale fit uocabulū ad cetera, quae ingenio, manuq; hominis artificiosē formatur, praesertim inusitatē, & nouē. Effingere est ad alterius formā fingere, & quodam modo fingendo representare. Cicer. II. de Oratore: Tum accedat exercitatio, qua illū, quem antē delegerit, imitatio effingat, atq; ita exprimat, &c. Quintil. Nā id quoq; est docilis natura, sic tamen, ut ea, quae discit, effingat. Et iterum: Nam mihi uidetur M. Tul. quū se totū ad imitationē Graecorum contulisset, effinxisse nīm Demosthenis, copiam Platonis, iucunditatē Isocratis. Vnde ductum est nomē Effigies, figura ad uiaū alterius similitudinē, uel ad ueritatis imaginē facta, tā in picturis, quā in sculpturis.

Obeo, Oppeto, & Defungor.

CAP. XLIII.

Obeo legationē, exequor munus, & officiū legationis. Obeo prouinciā, exequor officium prouinciale. Ita Obeo mortē, exequor, uel perago mortē, uel adeo mortem, quemadmodū dicitur quis Obiisse diem, pro adiuisse. Itē, Obijt diem suū, idem est, quod mortuus est, & iuit ad diem suū: ut apud Quintilianū, Nuntiatū est Marcellum diem suū obiisse. Praetermittimus autem nonnunquā illum accusatiū dicentes, Marcellus obiijt. Quod idē fit in illis signific

significatione similibus uerbis, Oppetijt, et Defunctus est, atq; etiā in Detulit, & si qua sunt alia. Nā in priore subintelligitur accusatiuus, Mortē, ī posteriore ablatiuus, Vita. Quid signi? q; saepe reperimus haec nomina esse his uerbis, adiūcta. Est autē Oppetere frequētius quidē mori, nō fatali sed illata morte: interdū tamē & fatali. Ut Cice. de Officijs tradit, Ajax nullies mortem maluisset oppetere, Lib. I. quā mulierib' (si Circe, & Calypso mulieres appellāda sunt) ut Vlysses fecit, inseruire. Idē de Diuin. Aequus esse Lib. I. cēluit se maturā oppetere mortē, q' P. Africani filiā adole scētē. Foemina emisit: ipse paucis diebus post est mortuus.

Sine accusatiuo apud Vergiliū. — O terq; quaterq; beati, Aeneid. I.

Queis ante ora patrum, Troia sub moenibus altis

Cōtingit oppetere. Defunctus quoq; dicitur, quasi perfunctus munere uiuēdi. Ideoq; ut dicimus, Perfunctus est, siue Defunctus officio pratorio, munere adilitio, cura tribunitia: ita Defunctus uita, id est, ab hac administratione, ab hoc munere, ab hac procuratione cessauit: ut apud eundem: — Defunctaq; corpora uita. Detulit autem (quod tertio loco posui) in idem significatum accipio, quod est accusauit, ubi subintelligitur Reus: ut Quintilianus, Diuitem detuli reum pauper inimicus, occisi pater.

Vestigo, Peruestigo, & Inuestigo.

CAP. XLV.

Peruestigo, et Inuestigo, nō solum quero, sed etiā (& quidē frequentius) quæredo inuenio: ut sit Vestigo, quero: Inuestigo, & Peruestigo, quasi acquirō. Ductum autē est hoc uerbū à uestigijs, tanquam signis, indicijsq;, quibus ad rei notitiam peruenimus. Cic. II. de Ora. Ipsa tractatio, & quæstio quotidie ex se gignit aliqd, quod cū desidiōsa delectatione uestigis. Idē in eodē, lib. I. I. Nosse regiones intra quas uenias, & peruestiges, quod quæras.

A ✚ Idem

In Heu. a. f. 4. sec. 2. Idem pro Ligario: Sed quoniam diligētia inimici inuestigatum est, quod latebat, cōfitendū est, ut opinor. Terent. Nihil tam difficile est, quin quærendo inuestigari possit.

Nutrio, & Alo.

CAP. XLVI.

NVtrius, est & paruulorum ut crescāt (unde Nutrices dicuntur, Nutritijq; qui curam infantiū habent, habuerunt) & adultorum, ut uiuant. Ali quoq; in eodem significato: unde lex illa xlii. tabularum: Liberi parētes alant, aut uiuantur. At in rebus incorporeis frequētius, ut crescant. Quintilianus: Sed alere faciendā, uires augere eloquentiæ possit. Perinde ac si dixisset, Augere faciendā, augere uires eloquentiæ possit. Cicero: Sed nec illa extincta sunt, alunturq; potius, & augentur cogitatione, & memoria. Coniunxit & ipse hæc duo, sicut solemus in multis, quæ similia sunt: ut, possum & licet, ut Munus & officium, ut Mens animusq;. Vergil. Hos successus alit, id est, quasi horum animos successus augete facit.

Spero, & Confido,

CAP. XLVII.

SPero pro Credo usitatum est, siue de presenti loquamur, siue de præterito. De presenti, Quintilianus: Facilis (ut animaduertere uos spero) defensionis meæ cursus est. De præterito, idē: Et innocentiam quidē puellæ satis (ut spero) defendimus. Et Cicero: Spero iā probatam esse amicitiam nostram. Similiter Cōfido pro credo, tum in præterito, tum in presenti, tum in futuro. In præterito: Quoniam probatā rationē officij mei uobis esse cōfido. In presenti: Quāquā à Cratippo nostro principe huius memorie philosophorū, hæc te assidue audire, atq; accipere cōfido. In futuro: Ita fore cōfidimus. Hæc exēpla ex Cicer. sunt.

Dico, & Fero sententiam: Dico, &

Fero legem.

CAP. XLVIII.

Dico

Dico sententiam consiliarius, Fero sententiam iudex. Quorum exempla frequētiora sunt, quā ut à me repei debeant. Nonnūquam tamē Dico pro fero: ut apud Quintilianū, Apud iudices quidē secundū legem dicuros sententiam de confessis præcipere, ridiculum est. Iuris quoq; consultos hoc uerbo in hunc sensum frequentissimē uos uidemus. Dico leges, aliud quā fero leges. Est enim Ferre ad suos: dicere frē ad uictos, ut Linius lib. xlvii. Nihil ea mouerunt regē, tutam fore bellis Asiam ratum, quando perinde ac uicti, iam sibi leges dicerentur.

Circunsto, & Circunsisto.

CAP. XLIX.

Circunsto, & Circunsisto, utrūq; facit Circunstiti: sed primū pro circundo, alterum pro inuado, & irruo, & quasi terrificatione aggredior. Vergilius: Circumstant animæ, dextra læuāq; frequentes. Idem: At festi tandem ciues infanda furentes Armati circunsistunt. — Et alibi:

Aeneid. 6.

Aeneid. 8.

Aeneid. 2.

At me tum primū se uis circunstitit horror.

Quintil. in Apes pauper, Quum me euocassent subitō trepidam, totoq; fortune suæ strepitu circunstitissent. Nonnunquam non terrificandi, sed terroris auferendi gratia ponitur, ut Cæsar in Commentarijs: Si quis grauiore uulnere accepto deciderat, circunstitēbāt, hoc est, socij iacentem exhortabantur, tela hostiū arcentes. Nonnunquam etiam ut circunsto accipitur: ut apud eundem: Et mercatores in oppidis uulgus circunsistit, quibusq; ex regionibus ueniant, quasq; ibi res cognouerint, pronuntiare cogit. Quo etiam modo apud Quintilianum accipi potest.

Declam. 13.

Lib. 4. de bello Gall.

Usurpare.

CAP. L.

Usurpare, est uti, siue usitari, tū dicto, tum facto. Cic. in Oratore: Post inuēta cōclusio est, qua credo usuros illos

A 3

illos ueteres fuisse, si iam nota, atq; usurpata res esset, quā inuēta, omnes usos magnos oratores uidemus. Hoc etiā sic dicere licebat in eandē sententiā, Post inuēta cōclusio est, quā credo usurpaturos illos fuisse, si iā nota, atq; usurpata res esset, quā inuēta omnes usurpasse magnos oratores uidemus. Idē: Quod semper usurpamus in omnib; dictis, ac factis minimis, ac maximis, cum hoc decere dicimus, illud nō decere. Idē: Praclare enim hoc est usurpatū a doctissimis, quorū ego autoritate nō uterer, si mihi apud aliquos agrestes habēda esset oratio. Sed quū apud prudētissimos loquar, quibus haec inaudita nō sunt, cur ego simulē, me, si qd in his studijs operae posuerim, p̄didisse? Dictū est igitur ab eruditissimis uiris, nisi sapientē, liberū esse neminem. Usurpatū, & dictū pro codē accepit, sicut doctissimis, & eruditissimis. Quid multa? cum frequēter iuriscōsulturnā utatur Vsurpo pro dicto: nam pro factito, minus dubiū est.

Præsto sum, & Adsum.

CAP. LI.

Præsto sum, idē est quod adsum, nec alteri ferē uerbo coheret, nisi uerbo substantiuo, & huic simplici: nam Præsto adsum, magis poēticiū est. Quid igitur significat Adsum? Tria: unū naturaliter, duo per quendam flexum, & derivationem. Primū est, Præsens sum, quod modō cū ablatiuo iungitur, In prepositione seruiēte: ut apud Cic. de Oratore: Paulus in pugna nō adfuerat. Modō cū datiuo: ut apud eundē in Philippicis: Omnibus his pugnis Dolabella adfuit. Et apud Quintil. Nā in libris Observatiōnū a Septimio editis, adfuisse Ciceronē tali causae inuenio. Secundū est hinc ductū, q. sepe corrogamus, qui nobis adfuerint periclitantibus, quales sunt aduocati, quorū officii est adesse in iudicio. Sed ipsū illud Adesse, fauere est, præstatioq; esse: ideoq; dicimus Adesse, pro eo qd est, esse præstatio

fidio. Vergilius: - Modo Iuppiter adsit. Et iterum: Aeneid. 2.
 Adsit o tandem, & propius tua numina firmes. Aeneid. 8.
 Et in prosa, Quintil. Nūc omnes in auxiliū Deos, ipsūq; in primis, quo nec præsentius aliud, nec studijs magis proprium numen est, inuocem: ut quantum nobis expectationis adiecit, tantum ingenij aspiret, dexterq;, ac uolens adsit. Idē: Si tamē pater, qui diuisit patrimoniu, & reos parricidij defendit, sic agat, quod contra legē sufficit. Parricidii obijcitur iuuenibus, quorū pater uiuit, atq; etiā liberis suis adest. Tertium est Aduenio, seu magis Adueniam. Nam propē idē sunt, iam ueniet, & iam præsens erit. Ita que aderit, accipitur pro utroq;, siue pro utrouis. Vergil. Iaq; aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus. Iterū: Aeneid. 2.
 Huc ades o formose puer. Et, Eclog. 2.
 Huc ades o Galatea, q. est nā ludus in undis? Et iterū: Eclog. 9.
 Huc ades o Melibœe, caper tibi saluus, & hœdi. Eclog. 7.
 Vbi si eadem foret significatio, quae est in illo Præsens sis, hic ades, non huc diceretur. Ergo Huc ades, pro adsis, idē est, quod huc ueni. Has easdē significaciones habet Præsto sum, & eadē ratione. In prima, Ciceronis exemplū est in Bruto: Quibus quidē causis tu etiam Brute præsto fuisti. In secunda eiusdē pro Murena: Ius ciuile didicit, multum laborauit, uigilauit, præsto multis fuit. Et pro eodem: Tu interea Romae scilicet amicis præsto fuisti. In tertia eiusdem ad Herennium: Hirundines aestiuo tempore præsto Lib. 4.
 sunt, hyeme pulsa recedūt. Et in epistolis frequenter: Stator tuus mihi cū literis præsto fuit. Et proprie accipi solet hoc ultimum, pro eo quod nunc dicimus, compareo: ut si quis aliqua dignitate, imperio uel affectus, alteri sic iubeat: Cras mihi ad hunc locū, & hanc horam præsto sis. id est, compareas, & te representes, atq; exhibeas mihi.
 Flco,

Fleo, Gemo, Ploro, Plango, Eiulo, Lamentor,
Vociferor.

CAP. LII.

Flere, est lacrymis, ideoq; tātū hominū, sicut Ridere.
Gemere, est in pectore, quū prae angustia in sonū pro-
rūpit. Ideo & iumēta sub nimio pondere gemūt, & inani
mata quoq; quum nimis onusta sunt, gemere dicuntur. Ut
Aeneid, 6, apud Verg. - Gemuit sub pōdere cymba. Plorare, est uo-
ce flebili & effusa dolorē suū aperire. Vnde Implorare,
est plorādo opē orare. Plāgere est percussioē, ac uerbera-
tione pectoris, capitis, uultus, aliorū ue mēbrorū se in do-
lore affligere: regitq; post se accusatiū. Ideoq; per trās-
lationē dicitur fluctus plāgere littora: quasi ad declarandū
dolorē, in modū lamētationis. Eiulare, est uoce sublata fle-
re, quod magis mulierū est propriū. Vociferari, est uoce
effrenata nō modō dolorē, sed etiam indignationē (quar-
quā indignatio doloris genus est) ostēdere. Interdū sine
affectu, sed tamen uehementius exclamare. Lamentari est
uoce querula, & tristi oratione cladē testari suam. Quae
exempla lecturis hoc opus inuestiganda relinquimus.

Existit, & Extat.

CAP. LIII.

Existit, atq; Extat, quorū uerborū unum, atque idem
præteritū est, simile quiddā significant, quod est emi-
net, & superest. Sed primū cum motu, alterū sine motu: ut
illud sit, prodit, uel exurgit: hoc uerō, superstat. Cic. de Di-
uin. Atq; delapsus in flumen nunquā cōparuisses, me con-
tremuisse timore perterritū, tum te repente letum exti-
tisse. Et iterū in eodē lib. Summerfus equus uoraginib. nō
extitit. Adhuc iterū in eodem: Vocem ab æde Iunonis ex
arce extitisse. Atq; iterū: Neq; diu ulla uox extitisset. Et
in secundo: Anguē ab ara extitisse. Et iterū: In Lysandri
statue capite Delphis extitit corona. De rebus quoq; mu-
tis

tis existere dicimus: ut idem in Lælio, Existit hoc loco
questio subdifficilis. De extare exemplū unum Vergilij
suffecerit Georgicorum III. - Stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum, confertoq; agmine cerui

Torpent mole noua, & summis uix cornibus extant.
Quo fit ut de libris, qui demortui non sunt, dicamus Ex-
tare: ut, Extant paucissimi Varronis libri, plurimi nō ex-
tant. Nā ut de homine, qui adhuc uiuit, loqui mur, Super-
est, quasi non subter est: sub terra humatus: ita de rebus,
Extant, quasi extrā stant, nō intrā, & in tenebris latent.
Cicero in Oratore: Quae (ut scis) extat oratio. Et de Se-
neclute: Et tamen ipsius Appij extat oratio.

Conciliare amorem, & beneuolentiam nos dici,

Inire autem gratiam.

CAP. LIIII.

Conciliamus amorē nobis alicuius, Conciliamus bene-
uolentiā: non autē Conciliamus nobis gratiā. Rursus
Inimus gratiā, non autē Inimus amorē, aut beneuolentiā.
Quarū omnium orationū eadem ferē sentētia est, ac si hoc
uerbo uterer Cōtraho, uel Cōparo: nisi q; Inire gratiā, est
magis fauorē cōparare, q; amorē: ut apud Quintil. Quin-
etiam hoc timeo, ne ex eo minorē gratiā hic liber ineat, q;
pleraq; non inuenta per me, sed ab alijs tradita cōtinebit.
Recōciliari tamē, et In gratiā redire, idē sunt: quoties amī-
ci iterposita aliqua offēsa, quū aliquādiu fuerūt inimici, in
pristinā redeūt beneuolentiā, ac familiaritatē. Sed Redire
in gratiā etiā cū inanimatis solemus: ut Cic. de Senecclute,
In gratiā cum uoluptate redeamus. Præterea Cōciliamus
nobis laudē, famā, honores, similiaq;: nō autē Inimus. Quin-
til. lib. II. Nam & plus autoritatis afferūt ea, quae nō præ-
sentis gratia litis sunt cōparata, & laudē saepe maiorem,
quā si nostra sint, cōciliant. Rursus, In eo rationem, in eo
foedus,

foedus, in eo pacē, in eo societate, in eo bellū, in eo pugnam, in eo uitā, quasi capesso atq; ingredior: quod non fere nisi in re momētosa, aut graui, gradū ue dici solet. Nā nō ita recte loquar, in eo prandiū, cenam ue, ut in eo conuiuium. Vnde principii rei maioris Initium uocatur, ut Initium rationis, Quintiliano quoq; testante, qui ait: Quod principium Latine, uel exordium dicitur, maiore quadā ratione Graeci uidentur procerum nominasse, quod à nostris initium modo signatur. Et huius uerbi participium absolute positū, sine regimine, maioribus rebus adhibetur: ut, Ineunte pueritia, ineunte adolescētia, ineunte aetate, ineunte uere, ineunte aetate, hyeme ineunte, ineunte anno nouo. Nō autē dormitione ineunte, cōuiuio ineunte, die ineunte, nocte ineunte, hora ineunte, sed incipiente: nisi dicamus illud ipsum ineunte, certis nominibus debere adiūgi, quae sunt ea, quae modo exposui.

Obruo, Ingurgito, & Crapulo. CAP. LV.

Quid, lib. 1. de Reme. amo.

Obruerē est operire, siue aqua, ut Obrutus undis: siue terra, ut Obrue uersata Cerealia, semina terra. Sine per translationē ad animū: ut Quinti. Tot uoluptates obruerē possunt unum dolorem. Sed de multo uino potando etiam Obruerē dicimus, sicut Ingurgitare de absumendis multis cibus. Cicer. pro Deiotaro ait: Vino se obruisse, nudumq; salta se. Et i Antonium: Ut fratrem imitetur, se obruit uino. Et in eundem idem: Quum se cibus ingurgitasset. Ingurgitare aliquando utrunq; complectitur, sicut Crapulari nō modo in uino, uerū etiā in cibo, unde fit Crapula.

Philipp. 2.

Vt idem in eundem: E dormi inquam crapulā, & exhalā.

Deuenio, Peruenio, Deuoluo, Despicio, & Dispicio. CAP. LVI.

Deuenimus i motē, Deuenimus ad diuitias, minus iustitiam, ac minoris rationis est, quā Peruenimus in motem,

tem, Peruenimus ad diuitias. Similiter ediuerso, Deuenimus in planū, Deuenimus in uallē, quoties ab editiore loco profecti sumus, iustitius, probabiliusq; q̄ Peruenimus in planū, Peruenimus in uallē. Ita Deueni in paupertate, quasi descēdi, et delapsus sum i humiliora. Deuoluo, deorsum uoluo: ut, Deuoluere rogos, deuoluere trabes, deuoluere saxa, deorsum praecipitare. Despicio, deorsum aspicio: sicut Suspicio, sursum aspicio. Inde per translationem quū quis aliū contemnit, ac parui facit, despiciere uidetur, quasi infra se, & ad pedes suos proiectū aspiciere: quē admodū & Suspiciere est uenerari, quasi supra nos aspiciamus illū esse collocatū. Nā Dispiciere est puidere, et circūspiciere mēte, tāquā in omnē partē lumina mētis intēdere, omniaq; discernere. A quo Dispiciētia dicta est, circūspicio, & prouidētia, & cōsideratio diligēs, atq; discretio.

Occupo.

CAP. LVII.

Occupare, est locū tenere, aut capere, & ui capere: ut apud Liuiū lib. x x x i i i. Nam & ipsis uocantibus urbem hanc accepi, nō occupauī, id est, non ui accepi, aut mea sponte accepi, sed aliorū rogatu. Saepē uerō antē capere est, & (ut aliqui loquūtur) praecipitare. Vnde schema illud, Occupatio appellatur, quoties quae dici ab alio poterāt, ea ipsi praeueniēdo dicimus in nostrā partē, ne nobis postea officierēt retorqueētes. Cic. Off. lib. 1. Sunt autē nulla priuata natura, sed aut ueteri occupatione, ut ij qui quondā in uacua uenerūt. Certē primi illi, qui uenerūt in uacua, nō potuerūt in aliena, ut isti aiunt, qui uolūt occupare, utiq; in aliena re se possessorem facere. Proprie est enim Occupare, qd̄ in medio, siue in mediū, atq; in cōmune positū est, ante ceteros capere. Quod testatur Quint. inquiens: Multa nihilominus, quae libera fuerant, trāseunt in ius

in ius occupantiū: sicut uenatio, & aucupatio. Inde Occupatus dicitur, qui ante negotio aliquo detentus, nō potest negotio alterius operā dare. Cicero: Nemo adhuc me conuenire uoluit, cui fuerim occupatus, hoc est, cui causarer me quibusdam alijs negotijs ante praeventum. Atq; hinc uocatur Occupatio, quā alicui necessariae rei, & cui ante omnia operam dare debemus, cum diligentia uacamus.

Peto, Posco, Postulo, Flagito. CAP. LVIII.

Petere est in bonū, & in malum: quod declaratur per ipsam rem, aut bonum, aut malum significantem. Vt, Medicus sanitatē aegri petit, pater laudē filij, tu diuitiās, ego uoluptatē peto. Item, Multi filij petunt mortē patris, serui mortē dominorum, medici longitudinem morbi. Petere autē uitam alterius, itēq; Petere caput alterius, petere famam, petere pudorem accipitur in malum, quōd illa in hominis perniciem petas, siue quōd ea oppugnes. At quum non in rem, sed in personam refertur Peto, utique cū ablatiuo in malam partē accipitur: ut, Peto te gladio, peto te ueneno, peto te insidijs. Nam illud apud Vergiliū:

Eclog. 3. Malo me Galatea petit lasciuia puella: idem est, quōd,

Ead. Eclog. 3. malo me incessit, & pomorū iactu percutere me solet. Et ideo quasi audaciae, culpaeq; sibi conscia, dicitur: Et fugit ad salices. Ab hac significatione absunt alia uerba, Posco, quod est propriē rē debitā, & honestam peto. Inde Reposco, quod est rē meā, & quod mihi reddi debet, peto. Postulo, est quōdā modo requiro (ut res, tēpus, locus, persona, causa postulat) & tanquā rē iustam peto. Curtius: Postulabat autē magis, q̄ petebat, nisi accipiamus, ut Varro

Lib. 4. apud Seruū uult, humiliter petebat. Sic enim aut Poscere est, quū aliqd pro merito nostro deposcimus. Petere uerō est, quū aliquid humiliter, et precibus postulamus. Expositio

stulo, quod est cū querela apud amicos requiro, & quasi officium amicitiae in alio desidero: ut Terent. in Adel. Qui ita putant Sibi fieri iniuriā, ultro si quā fecere ipsi exposulant. Sed frequentissime post se habet ablatiuū, seruiente praepositione Cū: ut, Quid habes, quod me cū exposules? Flagito uehementer, & plus q̄ postulo: ut Cic. pro Quintio, Quamquā haec causa postulat: & si postulat, nō tamē flagitat. Quint. ad Triphonem: Efflagitasti quotidiano conuitio, ut libros quos ad Marcellū meū de institutione Oratoria scripserā, iam emittere inciperem. Quae uerba etiam Ciceronis sunt in epistola ad Quintum fratrem.

Labo, & Labor. CAP. LIX.

Labo, & Labor ita differunt, q̄ Labare est ruere, & Lrepentē cadere: ut apud Verg. - Labat ariete crebro Ianua. Labi uerō leniter, sensimq; deorsum ire: ut Labuntur flumina, labitur caelū, labitur anguis, labūtur ab aethere pēna, labūtur dij à caelo, nō labāt. Quint. Vt numen, et deus delabi sideribus, et uenire de liquido, puroq; aëre uidebatur. Cic. Sicut aliquē nō ex hac urbe missum, sed de caelo delapsum intuetur. Ideoq; daemones magis è caelo labūt, quā lapsi sunt. Angeli uerō assidue ad nos labūtur. Labi quoq; dicūtur, q̄ in lubrico imprimentes uestigia, ad terram feruntur, non cū ruina, sed lentius, & cum aliqua mora: tametsi nonnunquā Lapsus, p̄ ruina accipitur: & p̄ translationē de corporeis ad incorporea, de eo, qui aut p̄ infirmitatē animi, aut per imprudentiā deliquit, dicimus, Lapsus est, quasi pes animi unus, ambo ue, qui sunt fortitudo, et prudētia, in lubrico lapsi sint. Et Elabi quoq; periculū fugere dicitur eo mō, quo anguis lubricus, murēna ue, aut anguilla manu prehensa lapsu fugit: q̄ est, è manu elabatur. Ita qui è medio periculo euasit, Elapsus dicitur.

B

citur.

Act. 4. scē. 3.

Epist. 9. lib. 2.
ad Q. frat. ait
Cl. Epistolā
hāc conuitio
efflagitarunt
codicilli tui.

Aen. 2.

Pro lege Manil.

Aencid. 2. citur. Verg. Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites. Sed hic nō est translatio, utpote in re corporea: erit translatio in incorporea. Quin. Serui quidē Galbā miseratiōne sola, qua nō suos modō liberos paruulos in cōcionē deduxerat, sed Galli etiā Sulpitij filiū suis ipse manibus circumtulera, elapsū esse, tū aliorū monumentis, tū Catōis oratione testatum est. Cic. Hic Tito fratre suo Cēsore, qui proximus ante me fuerat, elapsus est. i. accusatorū, quasi prehensantiū manus effugit. Trāslatiū quoq; illud Terentianum est à labo, nō à labor: Labascit, uictus uno uerbo, quā cito. Labo primā breuem habet, Labor primā longam. Hinc Labor laboris, & Laboro laboras prima breui, quod an ab altero illorū deriuetur, et ab utroq; potius, liberū opinaturis relinquo. Hoc tamen nō omittens, Inlaboratum dici, quod nō artificio satis excultū est: Illaboratū uerō, quod sine labore uidetur factū. Illud uitio dari solet, hoc laudi. Quint. de Cice. ita ait: Quum interim haec omnia quae uix singula quisquā intentissima cura cōsequi posset, fluunt illaborata: & illa, qua nihil pulchrius auditu est, oratio praese fert tamen felicissimam facilitatem.

Deligo, & Eligo.

CAP. LX.

Deligere, & Eligere sic differunt. Deligere est, quod magis idoneū ad rem agendā est, cernere. Eligere uerō uel ad nostrū emolumentum, uel ad illius, qui eligitur dignitatem. Delegit sibi saepe pop. Rom. imperatorem ad bella, ut Pompeium ad bellum Mithridaticū. Imperator quoq; deligit milites nō eligit, ad rem uidelicet bellicā idoneos, & inter eos agit delectū, qui cui rei sit magis cōmodus. Et agricola delectū agit inter tauros, quos scindendo solo, quosq; procreandae soboli destinet. At si ex multis daretur optio, quē sibi uellet, eligeret, non deligeret. id est semper

semper ferē dicitur in eodē sensu, Datur tibi, siue offertur optio: & Datur tibi, siue offertur electio. At Cic. Deligere, inquit, oportet, quā uelis diligere: de uxore loquēs. Deligere dixit, quasi ad res domesticas administrandas. Nec inficias eo posse fieri, ut in aliquē cadat delectiōis, et electiōnis nomē, ut in ipsum principē, quē ad honorē pariter, & ad remp. bene gerendā assumimus. Ceterum Deligo sine praepositione accusatiū habere solet: ut, Populus Romanus delegit Cn. Pompeiū imperatorem. Eligo alterū accusatiū sine praepositione, alterū cū praepositione: ut, Idē populus elegit in principē sibi Octauiū. Cicer. inquit? Quos Caesar in senatū elegerat. Porro utrumq; horū uerborum tam in superiores, quā in inferiores cadit: ut illud quod modō dicebā, Quos Caesar in Senatū elegerat. Et sacerdotes eligūt sibi pontificē, & clerus episcopū. Rursus cōsul milites deligit, & milites imperatorem, nautae gubernatorem, discipuli praepositorē sibi deligunt. Nā inter collegas, paresq; aut ferē pares dicitur Cooptare. Liu. Dictatorē dēci placet. Dicitur M. Furius Camillus, qui magistrū equitum L. Aemyliū cooptat. Ut Cic. in Bruto: A quo in collegium augurū fueram cooptatus. Illud nō est silētiō trāseundū: duobus tantū dici modis Deligere, praeterquā per hoc uerbū ipsum. Vno Agere delectū: altero, Habere delectū: nunquā Facio delectū. Qui duo modi differunt ab ipsa significatione deligēdi, quod Deligimus aliquando unū tantū. Agere uerō, uel habere delectū, ad multa semper refertur. Apud Quintil. legi Facere, pro agere, quod haud scio, an uitio librariorū factū sit, an etiam sic dicere liceat. Ita enim legitur: Proprietates ingeniorum dispicere prorsus necessarium est. In his quoque certum studiorum facere delectum, nemo dissuasit. Nanque erit alius

historia magis idoneus, alius compositus ad carmen, alius utilis studio iuris, & nonnulli rus fortasse mittendi.

Percontor, Interrogo, & Sciscitor. CAP. LXI.

Lib. 2. cap. 5.
Percontari, significat interrogare, quamuis suapte natura spectet ad finem coarguendi: ut Quintilianus testatur dicens: Quid enim tam commune, quam interrogare, uel percontari? Quorum utroque indifferenter utimur, quum alterum noscendi, alterum arguendi gratia uideatur adhiberi. Interrogo igitur (ut ego interpretor) noscendi gratia adhibetur. Percontor uero arguendi. Sciscitari (ut ipsa uox indicat) sciendi causa interrogare est.

De bello, & expugno. CAP. LXII.

Debellare, est bello uincere, aut bello capere. Expugnare pugnando capere, uel potius pugnando, & oppugnando uincere: quod significauit Liu. lib. XLV. Haud paulo facilius, quam ante, duae unam, tunc una duas naues expugnauit, cepitque. Sed Debellam? potius homines: unde Debellatum esse dicimus, pro eo quod est bello certatum, bellog; res parata est, aut perita. Expugnamus autem opera, molesque, ut castra, ut urbes, ut castella, ut naues. Quocirca minor illud in psal. Saep̄ expugnauerunt me a iuuentute mea, dicat nunc Israel, Saep̄ expugnauerunt me a iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. pro eo quod est oppugnauerunt, siue impugnauerunt me. Si enim non potuerunt mihi, profectio non expugnauerunt, sed oppugnauerunt tantum. Graecum autem ἐπολιμνομα, magis est oppugnauerunt, siue impugnauerunt, quam expugnauerunt. Pro eodem tamen significato interpres accepit, nisi librorum uitium est.

De compositis a Re. CAP. LXIII.

Ftego, inde Refigo, quod fixum erat, educo. Tego, inde Retexo, quod erat

erat textum, reddo non textum, & quasi infectum, quod erat factum. Claudio siue cludo, Recludo, quod clausum erat aperio. Velo, Reuelo, uelamentum tollo. Signo, Resigno quod erat signatum, obsignatum uel relaxo, uel patefacio. Et multa alia huiusmodi sunt: multa non sunt, ut, repeto, repono, renouo, represento, reuelo, remoueo, remanco.

Preparo, & apparo. CAP. LXIII.

Preparare, & Apparare ita differunt, quod preparare est antea parare sibi quae utilia sunt, aut fore credit. Apparare, ad dignitatem quadam, ac uerius propria. Ideoque oratores preparant, quibus obtinere causam possint. At procerum apparatus reprehenditur, quod plus pompae, atque ostentationis, quam utilitatis habere uideatur. Cic. Offic. 1. Facile totius cursum uitae uidet, ad eamque degenam preparat res necessarias, ut passum, ut latibula, ac alia generis eiusdem. Idem de Orat. 1. 1. Illa quae in apparatu forti appellantur insignia. Quamquam Apparatus uidetur interdu significare utrumque, Apparatus belli, quasi preparatio. Sed ut dicimus naues non modo instructas, sed et ornatas, quod res instructiores ad bellum, et pulchriores sunt, ita Apparatum belli uocamus, ubi instrumenta bellica etiam adornata sunt.

Præsum, & Præideo. CAP. LXV.

Praesum & Praideo differunt. Ab hoc fit Praeses, sicut a desideo Deses, a resideo Reses. Ab illo uero Praesens, quod a suo uerbo in significato recedit: de quo ante diximus. Praesse, est praepositum esse rei cuius gerenda, atque administranda. Praesidere, est ad opem praestandam praesistere, quam proprie praestat homines iniuria quidem patientibus, aut in discrimine adductis: dii uero beneficentiam fauoreque inuocantibus. Aliquando tamen indifferenter. Sueton. de Tibertio: Praesedit et Aetiacus ludis, quasi dixisset, praesuit. Cic.

Cap. 6.

pro Solla: Noli animos eorū ordinū, qui praesunt iudicijs, offendere. Idem pro eodē: Quam ob rem uos dij, & patrij penates, qui huic urbi, atq; imperio praesidetis. Idem pro Milone: Vos inuicti, & in cuius inuicti periculo centuriones, atq; milites, uobis non modò inspectantibus, sed etiam armatis, & huic iudicio praesidentibus, haec tanta uirtus ex urbe expelletur, exterminabitur, eijcietur? Quintil. in x. Nam beneuolū auditorē inuocatione de arum, quas praesidere uatibus creditum est, & intētum, proposita rerum magnitudine, & docilem summa rerū celeritate comprehensa facit. Et non longē post: Quē praesidētes studijs deae propius audirent. Vnde tam dij, quē homines Praesides dicti sunt: illi quidē in suo quisq; numine, suaq; uis: hi uerò in sua quisq; prouincia aut ab rege, aut à populo sibi commissi. Idē Quintil. Quod omnia sic egerit, ut genitū praeside bellorū deo incredibile non esset. quasi cuius in manu esset imperiū bellorū, aut auxiliū: ut apud Liuiū libro sexto, Dij, deaeq; omnes, qui Capitoliū incolitis, sicine uerum militē, ac praesidē finitis uexari ab inimicis? Praesidem dixit pro auxiliatorē, ac defensorē: ut alibi etiā sepe. Praeses (ut definit Vlpianus) is est, qui maius in prouincia imperiū habet omnibus post principē. Hinc Praesidiū dictum est auxiliū principale. Nam subsidiū id, quod in auxiliū succedit, dicitur. Et milites qui ad tutelam oppidii, castelli, similiumq; collocati sunt, Praesidiū uocantur: ut Impositū est praesidiū Caietae. Nam Praesul antiquitus is dicebatur, qui primus erat inter Salios, id est, Martis sacerdos, Romae dictaxat, à salicō dicti in portadis ancilibus.

Assentor, Adular, Blandior.

CAP. LXVI.

Assentari, Adulari, Blandiri ita differūt, quod Assentari est insidiosē, et cōciliāde alicuius utilitatis gratia, effusus,

effusus, & plerunq; falsò quēpiā laudare: adulari uerò inferuire, et captare, ut fauorē emereamur quoquo modo uel uoce, uel gestu: estq; tractū a nō r. adlar, q; est seruu. Et sanē adulari seruile est, nō liberale, & ingenuū. Blandiri proprie ad tactū pertinet, & per abusionem ad alios sensus transfertur, nōnunquam etiam ad animum. Quin. Tu non cogitas, quemadmodum suspensa manu sonantem Declam. 1. blādē cardinē flectas. Idē: Blādiar paulisper iudices, calā micatibus meis, & sic agā, tanquam inuenerim utrunq; sanum. Ideoq; idē quodā loco penē pro eodē posuit haec duo Declam. 3. posteriora uerba. Transeo oblatā nolenti munerū uacationem, & blandius, quā militiē disciplina postulat, adulatū militi tribimū. Adulatū blādus dixit, ne aut blādus blanditū, aut adulatū adulatū diceret, si tamē adulatū reperitur. Et alibi: Et animalū quoq; sermone carentium ira, letitia, adulatio, & oculis, et alijs signis corporis deprehenditur. Sūt enim muta animalia hominū serua, quae signa maximē apparēt in canibus, de quibus inquit Verg. Georg. 3. Hinc canibus blādis rabies uenit. Nā assentari nō cadit in muta animalia, nisi credimus hoc modo coruum à uulpe fuisse deceptum, quum optimum cibum ore gestaret.

Excuso, & Causor.

CAP. LXVII.

Excusare apertā significationē habet: itēq; Causari. Excusamus crimē obiectū: quod quū uidetur satis purgatū, recentes dicūt. Habeo te excusatū: ueteres dicebāt. Accipio excusationē: sicut in illo, dū quis nūhi tulit condationem (uerbi gratia) an uelim negotiari in sua pecunia in commune lucrū, dicam, Accipio conditionem. Est & altera huius uerbi significatio, quae à priore defluxit, quoties id qd' i causa fuit, ut peccarem, afferimus in excusationē. Nec dicemus (ut aliq; loquūtur) Accuso, sed Excuso: quā

B 4 uis

Declam. 12.

uis potius uideatur ratio exigere, ut per accuso, q̄ per excuso loquamur: ueluti si latrones aut flumina impedimēto fuerint, ne ad diē adesse possem, dicā eo modo, quo Quintil. Tu tamē si interpellatus tēpestatibus serius uenisses, excusares mare, & ambiguos flatus, et tibi bonā causam habere uidereris, quū diceres, antē non potui. Excusares dixit, nō accusares. Liu. li. v. Exacta iā etatis Camillus erat, comitijs iurare iā parato in uerba excusandae ualectudinis solite, cōsensus populi restiterat. Et li. xlvii. Vbi dies uenit, citariq; absens est cōceptus, L. Scipio morbu cau se esse cur abesset excusabat. Luc. in viii. Littusq; malignum Excusat. Causari, est causam rei gestae asserre. Suet. Syllanū item focerū ad necē, secādasq; nouacula fauices cōpulit, causatus in utroq; q̄ hic se ingressum turbatius mare nō esset secutus. Aliquādo penē qd̄ illa significatio superioris uerbi (de Excuso dico) in secūdo significato. Quint. Nec causanti pupillo sic tutor irascatur unq̄ ut nō remaneant amoris uestigia, & sacra quēdā patris eius memoria causanti pupillo, quasi excusanti acerbitate tutoris, cui simile est illud Papiniani: Iustus rationē reddere, & liber esse, si hāeres causabitur accipere rationes, nihilominus liberū fore. i. si impedimēta pratēdet. Verg.

Eclog. 6.

Causando nostros in longū ducis amores. Id est, impedimenti causas asserēdo. Vlpian. Proscribere palam, sic accipimus, claris literis, ut planē rectē legi possint, ante tabernam scilicet, uel ante eum locum, in quo negotiatio exercetur, nō in loco remoto, sed euidenti: literis Graecis, an Latinis? puto secundum conditionem, ne quis causari possit ignorantiam literarum. Et alibi, Causari tempestatem, ac uim fluminū. Vbi liceat dicere, excusare ignorantiam literarum, & excusare tempestatē, ac uim fluminū.

Mando,

Mando, Præcipio, Iubeo, Impero, Edico, & Indico.

CAP. LXVIII.

MAndare, est cuius p̄sonae gerendū aliquid exequendumq; cōmittere: ut Quint. Mandata tamē tua fili Perago. id est (ut nūc loquimur) cōmissionē, nō aut iussa. Nā de forme alioqui esset, si filius iuberet, imperaretq; patri. Præcipere, est tū magistrorū, quod est præcepta tradere, tū magistratuū, & superiorū personarum. Sallu. in Catil. Iudices rerū capitalium quibus præceptū erat. Idē in Iugur. Micipsa pater meus moriēs mihi præcepit. Iube re frequenter idē est quod imperare: ut Quint. Pater me iussit. Et alibi: Nā quāuis infestum latronibus mare iussus intraui. Neq; dissimulauerim magnas fuisse causas patri, cur hoc mihi imperaret, q̄ ipse facere nō potuerat. Pro eodē accepit iubere, & imperare. Hic tamē annotandū est, quod sicut elegāter dicimus, Impero mihi: ut apud eundē, Imperauit sibi, ne quas admitteret amplius preces. ut etiā Permissi mihi, permisisti tibi, p̄misisti sibi: ita nō elegāter dicam, Iussi mihi. Præterea quū ita dicamus iperata, ut iussa: huic apponimus uerbū Exequor, Perago, et si quid est simile: illi autē ferē unū uerbū quod est Facio: ut apud eundē, Neq; ipse hoc periculū ignoro, expertus non leui documento, quātī steterit mihi, quod semel imperata nō feci. In hoc etiā hæc uerba differunt, q̄ Impero tibi hanc rem, dicimus: Iubeo uerò præter hanc cōstructionē, pot habere et illā, cuius exemplum modò protuli, Pater me iussit. Est etiā Iubere, non planē imperare, sed quasi hortari: ut idē, Spera tu, iube sperare matrem. Cic. etiā frequenter hoc nō loquitur: ut p̄ Deiotaro, Literis, quas ad me Tarracone misisti, bene sperare iussisti. Cui simile est Terent. Saluere Hegionem plurimum Iubeo. Verg. in v.

Declam. 9.

Declam. 8.

In Adel. act. 3. Icen. 5.

B 5 - Reddiq;

Reddīq; viro promissa iubebat. Quam queso decorū fūisset, ut regi milites, ac comites sui imperarent? Edicere est magistratū, regūne. Vnde Edictū consulū, sunt literae consulū, quibus aliquid iubēt, atq; imperant. Nā Indicere, proprie denuntiare est; ut, Indictū est bellum, indixi bellū fortune, indixi bellū uoluptatibus, indixit Romulus spectaculū. L. i. Indici deinde finitimis spectaculū iubet. Iterum: Indixit in posterum diem ut adessent. Idem: Indico iustitio. Iterum: Delectusq; & iustitium indictū est.

Introcludo, & Intercludo. CAP. LXX.

Introcludo te, id est, in interioribus claudio. Intercludo te, iter tuum impedio, & quasi iter cludo. Verg.

Interclusit hyems, & terruit Ausfer euntes.

Aenel. 2.

In Paradox.

Declam. 13.

Cic. Qui Carthaginensium aduētum corporibus suis intercludendum putauerunt. Quia ratione etiā dicimus Intersepio. Quintil. His textis ne uniuersi mellis pondus effluat, intersepia onera clauduntur. Quasi circūsepta, uel, quā effluere mella poterant, septa.

Exsententiā, & Aduotum habere. CAP. LXX.

Exsententiā aliqđ habere, et Ad uotū, licet illud uideatur rationis esse, hoc affectus, eodē tamē serē significatiōis ueniūt, ut Quint. Habes ne uxore ex animi tui sententiā? Et alibi: Et ad omne uotū fluēte fortuna laeuit otū.

Facere iter uel uiam, & Iter habere. CAP. LXXI.

Iter facere, Viā facere, Viā munire: Itē, Iter facere, et Iter habere differūt. Iter facere, est (ut imperiti loquuntur) uinerare, & (ut periti) ingredi iter, aut uia: ut Ci. de Seneca. Masinissā, quū pedibus iter ingressus est, in equū nō ascendere: quū in equo, ex equo nō descendere. Idem li. 1. Offi. Tēpus à natura ad eligendū, quā quisq; uiam uiuendi sit ingressurus, datū est. Viā facere proprie est, tibi non erat

erat uia, uia, & transitū aperire. Quintil. Seratur igitur nō semitis, sed cāpis, nō uti fontes angustis fistulis colligantur, sed ut latissimi amnes totis uallibus fluāt, ac sibi uiam (siquando non acceperit) faciat. Quod nō probē dixeris, munit. Est enim Munire uia, repurgare, reficere, ac substruere interdū lapidibus, quales sunt uia Romana à plebisq; portis, in multorū dierū iter silicibus strata. Cic. pro Milone: Ideo ne Appius ille cæcus uia muniuit, nō qua popul' uteretur, sed qua sui posteri latrocinaretur? Et p' trāslationē de corporalibus, ad incorporaliā. Quintil. lib. 111. Propterea quod plurimi autores quāuis eodē tēderēt, uias tamē diuersas muniuerūt, & in suā quisq; induxit sequētes. Dicimus etiā ut uiam, ita ripā munire, aluēū munire, aditum munire, quū illa reficimus, uel reparamus. Cic. etiam Aditū munire, pro uiam munire dixit pro Cluentio: Aditū sibi alijs sceleribus ante muniuit. Iter habere, est iter aliqđ esse facturum. Cic. Habebant iter ad Laium regem. Et ad Q. fratrem: Et quod ille in Sardiniam iter habebat.

Propono, & Ostendo, cum aliis uerbis. CAP. LXXII.

Propono prēmium, propono metum, Ostendo spem, ostendo metum, serē in eadem significatione: hoc est, hinc hortor, illinc deterreo: nisi quod Proponere est potius potestatem, imperiūq; habentis: Ostendere uerō consilium dātis. Cicero: Quis est, qui proposito tanto prēmio non excitetur? Idem: Propositis mortis, & exilij minis. Item: Tum spem, tum metum ostendere. Atque iterum: Magnum huic urbi periculum ostenditur.

Pacificatus, Pacatus, & Placatus sum. CAP. LXXIII.

Pacificatus sum, pacē feci: Pacatus sum, in pace sum, uel ab armis recessi: Placatus sum, ab indignatione animi ad lenitatem redij: uel, animo leni sum.

Parem

Epistola 11.

lib. 2. fam.

Epist. 4. lib. 2

6. Ver.

Parem esse, & Paria facere. CAP. LXXIII.

Parem esse, idem est quod sufficere alicui operi, siue resistendo illi, siue exequendo. Cic. ad Attic. lib. x. Tū interpellat fletus, repugno quoad possū, sed adhuc *pa-*
Declam. 8. res non sumus. Quintil. in Geminis languētibus: Nunc infelix nō par est dolori, nunc nō inuenit ulla solatia, ex quo uidetur sibi filiū perdidisse uicturum. Idem: Non fallit nos nefāde quid captes hoc, quōd supra silentium trahis alta suspiria, quōd in prorūpenti uidēris exclamatione de fere remendacio paratur autoritas, & in fidē eruptur & uocis affertur, ut fateri uidearis inuitus: dic tamen, par est huic rei matris integritas, ut mentiaris? Lucanus:

Lib. 2. Hunc habuisse pares Phœbeus ignibus undas.

Et hoc in resistendo. In exequendo autem, idem Quintil.

Declam. 15. Aspicio par laboribus corpus. Nonnunquam Par idem est, quod decens: ut idem, Si propter matrimonia uiolata urbes euerse sunt, quid fieri adultero par est? Paria facere, est quod alibi amissum est, uel quod aliunde acceptum.

Declam. 6. alibi, uel aliunde compensare. Idem Quintil. Paria tecum facio Respubl. quæ propter me unum ciuem perdideras. Et alibi: Sic paria faciemus. Tu illhic eris uicarius meus.

Lib. 2. ca. 86. Plinius Auunculus: Nascuntur & alio modo terræ, ac repente aliquo mari emergunt, uelut paria secum faciēte natura, quæq; hauserit hiatus, aliquo loco reddente. Plinius

Epist. 10. Iunior ad Priscam lib. viii. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. Ego solatium relegatarum, ego ultor reuersarum non feci tamen paria: atque eō magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora supersint. Seneca: Ut statim tibi soluam, quod debeo, & quantum ad hanc epistolam paria faciamus.

Sollicito.

CAP. LXXV.

Sollicito

Sollicito te, uel quōd spem, metum uel tibi ostendo, ut sollicitare plebem: uel inquieto, & tibi curam iniicio.

Gratum facio, & Gratificor. CAP. LXXXVI.

Gratum facio, & Gratificor (si quid differūt) ita differunt, quanquam utrunq; est ex gratum, & facio, non tamen utrunq; compositum. Differūt autem ita, quōd Gratum facere est quiddam minus, & propē idem quod obsequi, & inseruire: ut Cicero, Si hunc iuueris, gratissimum mihi feceris. Gratificari quiddā maius. Vnde Deum gratificari hominibus dicimus, non autem gratum facere, quasi idem sit, quod beneficia conferre.

Deduco, Reduco, Comitari, & Affectari. CAP. LXXVII.

Deduco, et reduco generalē habēt significationē, sed in hoc specialē, quoties alicui officij gratia prestamus comitatū: ut Deduxi Catonē in Senatū, eūq; ut domū reducā, hic expeflo. Sed propriē hoc est inter homines nō multū dignitate, et autoritate distātes: Comitari uerō minorū potius erga maiores. Ceterū Deducere, et Reducere, est quasi ad certū locū. Affectari uerō, quasi comitatū prestare, nō tātū ī itinere, aut nauigatione, aut militia, sed frē p urbē: ut Cic. de Orat. lib. i. Quū adilitatē Crassus peteret, eūq; maior natu, & cōsularis Sergius Galba affectaretur, quōd Crassi filiam Cn. filio suo despondisset.

Satio, & Saturō.

CAP. LXXVIII.

Satiare ad omnes sensus attinet: Saturare ad unum gustum. Nam figuratē locutus est Cic. Iracundiam meam saturā tuo sanguine. quasi sitim meam saturā. Satiare frequenter ad animum transfertur.

Incedo, & Ambulo.

CAP. LXXIX.

Incedere, est ambulare: inde Incessus, siue tardus, siue festinus, siue cōmotus, et incōpositus, immoderatusq;.

Proprie

Proprie tamē sublimior qdā, & fastū prae se ferēs. Verg.
 Aeneid. 1. Regina ad templum magna stipante caterua
 Aeneid. 1. Incessit. — Et iterum: Et uera icesu patuit dea.
 Quod Seneca quodam loco declarat: Tenero, ac molli pas-
 su suspendimus gradum, nec ambulamus, sed incedimus.

Aduersor, & Auerfor. CAP. LXXX.

Aduersor tibi, et Auerfor te. De primo nihil dubij est:
 secundum sumit significationem à gestu, quoties ab
 aliqua re, quam detestamur, uultū auertimus. Quintil. in
 Cap. 3. x 1. Aspectus enim eodē semper uertitur, quò gestus, ex-
 ceptis quae aut dammare, aut nō concedere, aut à nobis re-
 mouere oportebit, ut idem illud uideamur uultu auersari,
 Aeneid. 3. manu repellere. Maro: — Dij talē terris auertite pestem.
 In Deuteron. & alijs pluribus locis est: Gentes quas domi-
 nus auersatur. id est, detestatur, atque abominatur, & à
 quibus prae odio uultum auertit. Multi tamen indocti scri-
 bunt, leguntq; Aduersatur Dominus.

De Leuo, & compositis suis. CAP. LXXXI.

Leuo, est alleuo, & molestiā, laboremq; extenuo. Nam
 pro illo significato, quod est sustollo, notum est: ut Li-
 uius lib. x x 1. Mox aqua leuatur uento, quū super gelida
 montiū cacumina cōcreta esset. Subleuo, auxiliū, de sen-
 sionemq; praesto. Cicer. Zopyrus, qui se naturā cuiusq; ex-
 forma prospicere profitebatur, derisus à ceteris est, qui
 illa i Socrate uitia nō agnoscerēt, ab ipso autē Socrate sub-
 leuatus, cū illa sibi signa ratione à se deuicta diceret. Alle-
 uo in altū tollo, uel de imo, et ubi qd iacet, atq; proiectū est
 sursū tollo. Quintil. Vidi multos, quorū supercilia ad sin-
 gulos uocis conatus alleuaretur. Idē Homini i aqua lapsō,
 atq; ut alleuaretur orāti. Inde p translationē ad qualitātē
 Declam. 1. fortuna: ut idē: Quare non petit ut miserū putetis, nisi &
 innocens

Tusc. quaest.
 lib. 4.

innocens fuerit. Non petit ut afflictu alleuetis, nisi & pro-
 bauerit sese infeliciores, quod patrē amisit, quā quod ocu-
 los. Et tū nonnunquā Subleuo pro alleuo: ut apud Suet. de Cap. 24.
 Vespassiani uita, Dūq; surgit ac nititur, inter manus suble-
 uatium extinctus est. Eleuo, imminuo, & extenuo: ut idē
 Quint. Nā quis ignorat, quin id longē sit honestissimum, Lib. 12. cap. 7.
 ac liberalib; disciplinis, et illo quē exigimus animo dignis-
 simum, nō uendere operam, nec eleuare tanti beneficij au-
 toritatem, cū pleraq; hoc ipso possint uideri uilia, quod
 pretium habent? Nusquā memini in aliū sensum reperisse
 me. Nā Hieronymus testatur quodam loco Esaiā, Eleuatū
 est super limina templi: debuisse transferri Sublatum est:
 sed ad tollendā ambiguitatem (ne quis putaret sensum esse
 talem, qualis est, sublatum est mihi pallium) ad aliud uer-
 bum recursum fuisse. Propriū tamē erat Sublatū: ut idem
 Quint. Tunc te fas est sublati ad coelum manibus procla-
 mare, Mathematicè, mentitus es. Declam. 4.

Perpendo, Expendo, Appendo, Impendo,
 & Impendo. CAP. LXXXII.

Perpendere, est exactē pōderare, atq; examinare: nō
 autem (ut aliqui uolunt) intelligere, atq; animaduerte-
 re. Cic. Quid in amicitia fieri oportet, quae tota uirtute
 perpenditur? Expēdere, eiusdē ferē significationis est.
 Idem in Ver. v. Expendite haec deinde, atq; aestimate. Idē
 Offic. 1. Quae contēplantes expēdere oportebit, qd quisq;
 habeat sui, eadēq; moderari, nec uelle experiri, q se alie-
 na deccant. Appendere est tum suspendere, ut notum est:
 ut, Appondi uiuas: tum ad lancem, stateram ue ponderare.
 Idem in Ant. Vt iā appēdatur pecunia, nō numeretur. Et
 in proemio orationum Aeschinis, ac Demosthenis à se
 translatarū figuratē ad incorporea transtulit: Ea putari
 non

non annumerari lectori debere, sed tanquã appèdere. Impendo habet participiũ presentis tale, quale est ab impendo, ut admoniti sumus cauendũ esse, ne ista nos fallat ambiguitas. Quale est apud eundẽ de Senect. Mortem igitur impendentẽ omnibus horis timẽs, quis possit animo consistere? Hoc participiũ est ab impendo, nõ ab impèdo. Est autẽ Impendẽre, supra caput iamũ casurum pendẽre: ut nubes impendent. Et gladius ille equina seta appensus supra Dionysij comiue caput imminens impèdebat. Impendẽre, ab Impendere, apice distinguendum est.

Rapio, Eripio, & Præripio. CAP. LXXXIII

Rapere manifestã significationem habet, quũ de alijs rebus loquimur: quũ uerò de personis, duobus modis accipitur. Vno, qui ad res quoq; pertinet: ut apud Verg.

Georg. 4.
Acneid. 8.

Quid faceret? quõse rapta bis cõiuge ferret? Raptã dixit p ablata. Et alibi: Raptas sine more Sabinas. Altero p eo quod est uim afferre, siue uitiare, uel si nõ asportet, nec foeminam loco deducat: q; proprie de uirginibus, quæ uitiata sunt, dicitur: ut apud Senecã, qui eandẽ legẽ nõ cis dem uerbis repetit, quodã loco sic retulit. Rapta raptoris aut mortẽ, aut indotatas nuptias optet. Alio loco sic: Vitiata uitiatoris aut mortẽ, aut indotatas nuptias optet. Ab hoc uerbo duo cõposita sunt, Eripio, & Præripio: quorũ primũ quoties habet cũ accusatiuo datiuũ, fere in malam partẽ accipitur: ut, Eripuisti mihi oēs bene uiuẽdi facultates. Quoties uerò ablatiuũ cũ præpositione à, uel ab, siue abs, plerunq; in bonã: ut, Eripuisti me à periculo. interdũ in malã: ut, Eripuisti à me filiã. Quod uerbũ ita differt à Præripio (præter quã quod nunquã hoc postulat: talem ablatiuũ) quod qui alteri aliquid eripit, pöt id non in suos usus eripere: ut, Eripuit illi uitã: qui uerò Præripit in suos

propri

Proprios usus rapit: neq; præpositio illa anteceßionẽ temporis declarat. Cic. p Gallo: Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator: tu illi, ne solus. Non hoc intelligit Cic. quod Demosthenes huic aut aliqd eripuit (ut q auferre nihil posset nondũ nato) aut priorẽ se fecerit. Nõ enim Demosthenes primus oratorũ antiquitate tẽporis dicitur, sed facultate: neq; hũc solus Demosthenes ætate anteceßit eò quidẽ magis, q; hic ipse, æqualis Ciceronis nõ potuisset inuicem antiquissimo illi aliquid antè auferre. Ergo ille præripuit tibi, id est, rapuit sibi istam dignitatem, ut summus orator esse uideatur, futurus etiam solus, nisi tu partẽ in te illius laudis transtulisses, essesq; tu dignus nomine oratoris, quãuis non æquãdus Demostheni, quo nomine adhuc post illũ præter te dignũ uidimus neminẽ. Nonnũquã hoc uerbũ significat antè capere, sed magis in passiuo: ut immatur a morte præreptus nõ potuit præstare, qualẽ promiserat regẽ. Sunt autẽ hæc uerba Plinij iunioris de uiris illustribus, quasi dixisset, immatura morte præuentus.

Titubo, Nuto, ac Vacillo. CAP. LXXXIII.

Titubare, est pedibus nõ ualẽtis insistere, quales sunt ebrij aut infirmi, aut uulnerati, aut decrepiti senes: ut apud Quintil. At nõ tua culpa fames cœpit, sed uulnerati iugulasti, titubantẽ strauisti, sumãtẽ incēdisti. Trãfertur etiã ad animũ: ut apud eundẽ, Neq; ulla unquã tãta fuerit dicẽdi facultas, quæ non titubet, aut hæreat, quoties ab animo uerba dissentiuũt. Titubare quoq; lingua, & dẽtes dicũtur: hinc lingua, & oris titubãtia. Nutare est proprie alicuius male solidatæ molis ruinã minãtis. De animo quoq; dubitãte, & nesciẽte, quod se potissimũ cõferat, Nutare dicitur. Vacillare, est alterno motu incõstãtẽ esse: ut idẽ, Est & illa indecora in dextrũ, et sinistrũ latus uacillatio

C

cillatio

De Anco
Martio rom.
rege quarto.

Declam. 12.
Lib. 12. cap. 1.

De cla. Orat. cillatio alternis pedib⁹ insisterū. Cic. Cum ex eo in utrāq[;] partē toto corpore uacillāte quā fuit. Vnde et naues utiq[;] uacue uacillāt. Et idē Cic. de quodā prae in firma ualetu dine nō re sē scribēte inquit: Vacillantibus literulis. Ad animū quoq[;] trāsferimus, ut apud Iuriscōsultos, de fide te stis uacillāte, q̄ incōstantia, & diuersa testimonia dixerit.

Vaco, Vacat, & Carco. CAP. LXXXV.

VAcas sapiētiae, das operā sapiētiae: Vacas sapiētiae, cares sapiētia. Quāquā Carere propriē, est uacare quibus indiges: quod significauit Cic. quū inquit, Satiatis uerō, & expletis incūdius est carere, q̄ frui: quāquā nō caret is, qui nō desiderat. Impropriē tamē dicimus, Cares culpa, cares periculo, cares damno. Cū nomine tamen significante actionē quandam, siue qualitātē, adiungimus, d, prae positionē: ut, Vacas à labore, uacas à componendo, uacas ab agricultura, uacas ab omni molestia. Similiter p nomen: Vacuus sum ab omni occupatione, atq[;] ab omni solitudine. Hoc autē uerbū quū est impersonale, queri potest, quid significet. Quintil. inquit, Nō, imō oderit reum uerba aucupantē, & anxii de fama ingenij, & cui diserto esse uacet. Hic uidetur Vacet, accipi pro eo, quod est,

Lib. 11. cap. 1. curae sit. Idē alibi: Tunc inchoare haec studia uel nō uacabit, uel nō libebit. Hic uidetur esse pro eo, qd̄ est tēpus uacūū erit. Nā Libebit, idē est, quod curae erit. Et ne quis auerēt immutare, Libebit, p Libebit: Plin. 1um. (quāquā infinita sunt huiusmodi exēpla) querēs, q̄ nō posset operā dare admirando cuidā philosopho, ita ad amicū scribit: Quō magis te, cui uacat, hortor, quū in urbē proximē uenies (uenies autē ob hoc maturius) illi te expoliendum, li mandūq[;] permittas. Quid igitur duas has significaciones huic tribuimus uerbo, cum praeter id, quod ambigūū erit,

utrum

utrum potius significetur, superuacuum uideatur dicere, uel nō uacabit, uel non licebit: satis sit dicere, nō uacabit: quo uidebūtur fortassis illa duo significari? Quare exponamus, ut ceteros locos. Ita & illū, Cui esse diserto uacet: Vacet, uacuum est, hoc est, uacūū tēpus est, uel si uis, cui est uacuus animus, quod significauit Vergil. quū inquit:

Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Aeneid. 2.
Hoc quantum ad uoluntatem, quod est, si libet. Deinde quantum ad facultatem tēporis, uel uacuitatem animi:

Et uacet annales nostrorū audire laborū. Dixerat enī:
Et iam nox humida caelo

Præcipitat, suadētq[;] cadētia sidera somnos. Quasi non uideretur tēpus illud tantā narrationē pati, aut ipsa Dido eo tēpore aequo animo posse audire qd̄ audire cupiebat.

De Conscisco, Ascisco, Descisco. CAP. LXXXVI.

Consciscere, serē ad mortem pertinet. Plerūq[;] enim sic legimus: Mortem sibi ipse consciiuit: Mortem tibi ipse consciscis: Mortē mihi ipse cōsciscam: cogā te ad mortem tibi per teipsum consciscendā. Asciscere est remotum aliquid, quasi scite uocatū capere. Cicero de Oratore: Ex- Lib. 1. partes esse prudentiae, quam sibi ascisceret. Idē in Oratore: Quōd minime politae, minimeq[;] elegātes sunt, ascieunt aptū suis auribus opimū quoddam, & quasi adipale dictionis genus. Desciscere, est ab imperio se, ductūq[;] alterius subtrahere: ut milites à duce, populi à domino, disepuli ab opinione magistri, quā prius sequebātur, praesertim ad alterius uel imperiū, uel sententiā se transferentes.

Assueo.

CAP. LXXXVII.

Assueo est inter ipsa argumēta, probationesq[;] admiscere uim animi, motūq[;] quod declarat Quintil. Lib. 5. cap. 12. quū inquit, Altera ex asseueratione probatio est: ego hoc

C 2 fci,

fecit, tu hoc mihi dixisti. & ð facinus indignum. Et alibi: Quum præsertim quorundam probatio sola sit in assue- ratione, & perseverantia.

Exhibeo, Facio uel Faceſſo negotiũ. CAP. LXXXVIII.

Exhibere illi negotiũ, Facere, uel Faceſſere negotiũ, Est alterũ molestia, ac labore afficere, frequẽter quidẽ per accusationẽ: ut Cic. Offi. 111. Criminabatur etiã quod Titũ filiũ, qui postea Torquatus est appellatus, ab hoibus relegasset, & ruri habitare iussisset. Quod quũ audisset adolescẽs, negotiũ uidelicet exhiberi patri, hoc est, patrẽ accusari, uel molestia, laboreq; affici. Nam Negotiũ sepe

Tusc. quaest. pro labore apud hũc præsertim legimus: ut, Quid negotij libro 1. est, ista poẽtarũ, & pictorũ portẽta cõuincere: quomodo?

Lib. 1. quid operis? Quæ exẽpla passim reperiuntur. Idẽ de natu- ra deorũ: Quod beatũ, et immortale est, id nec habet, nec

Cap. 12. exhibet cuiquã negotiũ. Quint. lib. 4. Vt uulneratus, aut filio orbatu, nõ fuerit aliũ accusaturus quã nocentẽ, quã-

Epist. 10. lib. 3. epist. fam. rit. id est, si innocẽtẽ reum facit. Cic. ad Appiũ: Quum est ad nos allatũ de temeritate eorum, qui tibi negotiũ fa- cesserent. id est, accusarẽt, insectarẽtur, ad poenã uocarẽt.

Deturbo, Exturbo, & Disturbo. CAP. LXXXIX.

Deturbare, est deorsum cum uolentia deijcere. Aeneid. 5. Puppis deturbat ab alta. Exturbare, ẽ loco eundẽ in modum deijcere. Disturbare, dissipãdo, di- ruendoq; disijcere. Quintil. Non enim discussos alicuius

Philipp. 1. operis angulos, aut disturbatos parietes obijcimus. Cic. Vt dicere in hoc ordine auderet, se publicis operis distur- baturum publicẽ ex Senatus sentẽtia edificatam domum.

De Amoueo, & Amoueo: Aduerto, & Auerto:

Aduersus, & Auersus.

CAP. XC.

Amoueo

A moueo manum, appono manum. Amoueo manum, Remoueo manum. Aduerto oculos, mentem uel: aliquò oculos, mentem uel cõuerto. Auerto oculos, aut mentẽ: ali- cunde cõuerto oculos, aut mentẽ. Aduersus, oppositus, op- posito pe store, atque obiecto. Auersus, terga ostendens. Vnde illud Tullianũ aliquantò obscœnius, sed ad rem de- clarandã pertinẽs: Et aduersus, & auersus impudicus es.

Lib. 2. de Orat.

Consternere, & Consternari. CAP. XCI.

Consternere est corporis: Consternari autem animi, Quũ mens turbata est, & de statu mota, & quasi humili strata. Ideoq; sepe coniungi animum uidemus, ut conster- natus animo. Sallustius tamẽ primo Historiarum inquit: Equi sine rectoribus exterriti, aut saucij consternantur. quum sit usitatus consternuntur.

Non placeo, Displiceo, & Placeo mihi. CAP. XCII.

Non placeo mihi, & Displiceo mihi, ab illo, Placeo mihi diuersæ significationis sunt præter negationẽ.

Nã ea prima aperti intellectus sunt, ut de Oratore Cic. Lib. 2.

Nunquã mihi minus, q̃ hesternò die placui. Et in Philipp. Philipp. 1.

Cumq; de uia languerẽ, et mihi met displicerẽ. Tertiu est idẽ quod superbio dote aliqua, bono uel, qd mihi adsit, &

glorios, & mihi eo nomine cõfido, plerũq; cũ inferiorum contẽptu. Quintil. Placeas licet tibi, opum tuarũ fiducia

diues, si mihi idẽ inuidere nõ expedit, pares sumus. Penẽ in hũc sensum accipitur, Mirari se. Nã id efficere i alterũ,

laudabile est. Vnde apud eundẽ de Socrate dicitur: Nam

ideo dictus est ἀπαρ, id est agens imperitiũ, & admirator

aliorũ tanquã sapientũ. De seipso crebrius in uitium est.

Idem: Quod se silentio parricida miraretur. Martialis: Lib. 13. epig.

Ipse ego quã dixi, quid dentem dente iuuabit

Rodere? carne opus est, si satur esse uelis.

Ne perdas operam, qui se mirantur, in illos
Virus habe, nos hæc nouimus esse nihil. Se miran-
tur dixit, quasi sibi placent, uel de se magnificè sentiunt.

Moror te, & Manco te.

CAP. XCIII.

Moror te, & Manco te, à quibusdam exponuntur,
pro expecto. Sed mea tamè sentètia, magis poëticè,
quàm oratoriè. Verg. Et tua progenies mortalia demor-
ror arma. Terentius: Quem hic manes? Oratores potius
accipiunt, Moror te, pro retineo te, & in mora teneo.
Ideoq; hæc duo uerba sæpe iunguntur, ut apud Quintil.
Quid me adhuc pater detines? quid moraris abeuntem?
Maneo pro eo, quod est, futurum est, ut ipse accipio, apud
Aeneid. 6. ipsos interdum etiam poëtas. Verg. Te quoq; magna ma-
Philipp. 2. nent regnis penetrabilia nostris. Id est, tibi futura sunt. Ci-
cero: Cuius quidem te fatum, sicut C. Curionem manet. hoc
est, cuius fatum tibi futurum est, sicut fuit Curioni.

Conflauit, Cōtraxi, & Dissolui es alienū .CAP. XCIII.

Conflauit es alienum, & Contraxi es alienum, idem
est, quod factus sum debitor alienæ pecuniæ. Dissoluo
es alienum, id est, quod cōtraxeram æris alieni, restituo,
ac pluribus soluo: uel quasi catena qua ligabar, me, soluen-
da pecunia, dissoluo. Quintil. Non ego es alienum luxu-
ria contraxi. Cic. patri persuasi, ut es alienum filij dissol-
ueret. Quibus exemplis plena sunt omnia.

Migro, Decedo, Discedo, & Recedo. CAP. XCV.

Migro, Decedoq; sic à Discedo, Recedoq; differunt,
q; Migro est domiciliū mutare, et aliud se ad habi-
tādū cōferre, relicta priore habitatiōe. Et est apud Iuriscō-
sultos titulus, De Migrādo. Similia huic sunt, Emigrare,
Demigrare, Cōmigrare. Remigrare autē, reuerti in pri-
stinū domiciliū. Transmigrare, est in longinquioris loci
domici-

domiciliū, habitationem ue migrare. Immigrare, in do-
mū aliquam habitandi gratia ire. Eapropter homines, qui
moriuntur, migrare dicuntur. Sed rectius cū apposito, quàm
sine apposito, ut multi faciunt, nesciētes Ciceronē cum ap-
posito solere loqui, ut de Republica lib. v. i. Antequam ex
hac uita migro, cōspicio in meo regno, et his testis P. Cor-
neliū Scipionē. Et Quintil. in Corpore proiecto: Seu quū
Declam. 6.
ad infernas sedes anima migravit. Etenim qui moriuntur,
tanquā domiciliū corporis relinquētes, aliud ad habitan-
dum (duntaxat anima) se transferūt. Cōtraq; nequaquam
militēs, quū castra mouēt, aut de statione, munitionibus ue
decedūt, Migrare dicuntur, utpote ubi domiciliū non ha-
buerūt, nec in domiciliū se cōserūt. Decedere quāquam
accipiat nonnunquā pro eo quod est discedere, aut rece-
dere, tamè propriè est à mandato custodiæ suæ loco rece-
dere. Vnde consules, proconsules, præsidēs, prætores dicū-
tur ex prouincia decedere. Itē præsidia de urbibus, atque
castris. Sine appositione intelligitur pro mori, quasi à cu-
stodia, & gubernatiōe corporis proficisci. Cic. de Senect.
Vetatq; Pythagoras sine iussu imperatoris, i. Dei, de præ-
sidio, & statione uitæ decedere. Idē de Repub. Ideoq; &
tibi Publi, & cæteris omnibus retinēdus est animus in cu-
stodia coporis, nec iussu eius, à quo ille est nobis datus, ex
hominū uita migrandū est, ne munus humanū assignatum
uobis à Deo defugisse uideamini. Eo igitur modo dicitur
Decesit, quo dicitur Defunctus, ut subintelligat Vita. At
in Excedo addit Vita, nō subintelligitur. Idē i. Anto. In ipsa
cura, & meditatione obeundi sui muneris, excessit è uita.

Preco, & Impreco.

CAP. XCVI.

Precari quid significet certum est, quum merū accu-
satiuum habet: adiuncto autē datiuo, idē est, quod im-
C 4 precari

precari, hoc est, optare alicui, Deos precādo, bonā fortunam, aut malā. Qui datius sepe subintelligitur: ut apud M. Tull. in Pisonē: Vt omnes sui ciues salutē, in columitatē, reditū precētur, quod mihi accidit, an quod tibi proficiscenti euenit, ut oēs execrarentur, male precarētur? Et

Declam. 12. Quintil. Indē fugientia uela longo uisu profecuti, facilem emptionē, secūdos uentos, placidū mare, nō secus ac si ipsi

In præfa. li. 1. nauigaremus, precati sumus. Cū datiuo, idē: Sed si tanto opere efflagitantur, quā tu affirmas, permittamus uela uentis, & oram soluentibus bene prece mur. De Imprecamur

Declam. 15. uerō, hoc eiusdē sit exēplū: Nō imprecamur debilitates, naufragia, morbos: pauper sit, & amet quācumq; meretricē, et amare nō desinat. Quod crebrius accipitur ī malū.

Habeo orationem, Facio sermonem. CAP. XC VII.

Habui orationē, nō Feci orationē. Feci sermonem potius, quā Habui: nonnunquā etiā Habui. Cic. de Senect. Cyrus quidem in eo sermone, quē moriēs habuit, quū admodum senex esset, negat se unquam sensisse senectutē suam imbecilliolem factam, quā in adolescentia fuisset.

Polliceri, Conuenire. & Audire habeo. CAP. XC VIII.

Epist. 5. lib. 1. fam. epist.

Tantum habeo polliceri, inquit Cicer. ad Lentulū. Idē in Catone Maiore: Neq; eos solūm cōuenire habeo, quos uidi, sed etiā quos audiui, & legi. Idem de Oratore: Audire habeo, qd hic sentiat. Quod (ut ipse interpretor) idē est, quod pollicēdū, conueniendū, audiendum est mihi. Quod probatur ex illo, licet diuerso loquēdi modo, qualis apud Quintil. Ad eō ludibrijs miseræ sum diuersitatis implicitus, ut impetrādū à uobis habēā odij mei fauorē. Vt impetrādus mihi sit à uobis odij mei fauor. Quod licet cōmutare ī superiorē modū: sic, Vt impetrare habēā odij mei fauorē: sicut contra illum in hunc: sic, Tantūm habeo pollicendū

pollicendum, neq; eos solūm conueniendos habeo, audiendam habeo huius sententiam. Vel Habeo pro uolo: ut non mirum sit, quare aliqui legant, aueo. Sed non rectē legere eos, ex illis Cesaris Augusti uerbis ostenditur, quum dixit, Quid aliud habeo, quā deos immortales precari?

Mereor bene uel male de te, Demereor,

& Emereor.

CAP. XC IX.

Mereor de te, est aliquid in te cōfero: si beneficij quidē, bene mereri de te dicor: sin autē offensionis, male de te mereri. Nonnunquā utrūq; reticemus, sed in ambigū sensum: ut, Quid de te sum meritus? Nonnunquā per negationē: sic, homines nihil de me meriti, i. q. nihil in me beneficij, aut officij contulerūt. Quibus exemplis omnes M. Tullij libri scitent. Demereor quoq; pro bene de ali

quo mereor, accipitur, sed cū accusatiuo: ut Ouid. Heroid.

Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amauit?

Crimine te potui demeruisse meo.

Et Quintilianus: Simul ut pleniore obsequio demererer amātissimos mei. Emereor, idē penē est qd mereor, præteritum eius Emeritus. Vnde Emeriti stipēdia, qui militia perfuncti sunt, nominātur. Et in significatione passiua, Stipēdia emerita, ut idem, Emeritis huic bello stipendijs. Et per translationem à Vergilio Emeriti boues dicuntur, & quædam alia: Emeriti autem senes solent habere eos, qui pro se laborēt, qui dicūtur p alio opus agere. Quintil. de apibus inquit: Habebam qui pro me opus agerent.

Refero, & Fero.

CAP. C.

Retulit Pompeius ad Senatū, id est, consuluit. In eadē rāmen sententia Pōpeius ad populū tulit. Ex illo fit Senatū consultū, ex hoc Rogatio, quæ instar est legis. Dicimus prætereā Refero tibi acceptū, p eo quod est, fateor

C 5 me

me hoc abs te accepisse: neq; id modò in bonam partè, uerum etiã in malam: ut pro Deiotaro Cicero, Vitam acceptam refert clemèti tue. Idè in Antonium: Omnia deniq; quæ postea uidimus (quid autem mali non uidimus?) si rectè ratiocinabimur, uni accepta referemus Antonio. Idem est, Fero tibi acceptũ, siue pro eo quod est, Habeo pro recepto abs te, quod mihi debebas, etiam si solutio nulla intercesserit. Vnde fit Acceptilatio, quàm Iustinianus per interrogationem, & responsionem fieri uult. Rctuli expensum, id est, rationem de impensis confeci, uel exhibui.

Exhorreo, & Abhorreo. CAP. CI.

Exhorreo hanc rem, idem est quod expauesco. Abhorreo ab hac re, idem est quod per quàm alienus sum ab hac re. Hoc semper postulat huiusmodi ablatiuum: illud uerò nunquam, sed accusatiuum.

Bene agi cum aliquo quid sit, & quid Actum esse. CAP. CII.

Bene mecũ agitur, idè est, qd̄ in bona cõditione sum. Itè, Præclare tecũ agitur, Optimè cũ illis agitur: melius cũ hominibus ageretur, si paruo cõteti essent. Ita, Male mecũ agitur, & peius, incõmodius ue, & pesimè. Cic. Cum illo uerò quis neget actũ esse præclare, mecum incõmodius? Nonnunquam actiue. Valer. Max. lib. v. Bene egissent Athenienses cũ Miltiade, si eũ post trecẽta millia Persarũ in Marathone deuicta, in exiliũ protinus misissent, ac nõ in carcere, & uinculis mori coegissent. Actum est, semper in malam partem accipitur: ut, Actum est de Republica, i. Respub. extincta, desperata, & perditã est.

Salio, & Salto. CAP. CIII.

Salio, unde Saltus, pro eo, qd̄ est saltũ facio. Salto, tripudio; unde Saltatio. Interdũ salio p̄ salto. Verg. II. Georg.

Georg. Mollibus in pratis unctos saliere per utres. Quid autem distent Saltus, & Saltatio, notũ est. Saltus enim est qualis ceruorum, leporumq;: Saltatio uerò, illa hominum iactatio, quam uulgò tripudium uocant. Et licet Salio pro Salto accipiatur, non tamẽ Saltus pro Saltatio, Saltatus ue, quæ eiusdem significationis sunt. Liu. Ferre, Lib. I, ab urbe ac per urbem ire cum tripudijs, solenniq; saltatu iussit.

Abdico, & Exhæredo. CAP. CIIII.

Abdicare, est expellere à bonis filium, dum uiuit patris. Exhæredare uerò, post mortem. Sed Abdicare est grauius, quod etiam in se exhæredationem continet.

QVINTI LIBRI FINIS.

LAVRENTII VAL-

LAE IN ELEGANTIARVM

linguæ Latine Librum sextum, qui de

Notis Auctorum inscribitur,

proœmium.

SVLPIVS ille Seruius, cuius quantã in iure ciuili fuerit autoritas, plurimorum monumẽta testantur, siue aliorũ exẽplo, siue priuato cõsilio fretus, nõ exstimauit turpe sibi ad famã fore, ut librũ de Notis Scæuolæ conscriberet, nõ modò antistitis in ea facultate, atq; omnium principis, uerum etiã præceptoris sui. Cogitabat enim neq; id posse sibi uitio dari, qd̄ publicæ utilitatis causa susciperet, neq; iniuriã illi fieri, q̄ reprehederetur, si modò ritè reprehedatur, qd̄ i se fuisset ipse facturus, si errata sua animaduertisset. Probè itaq; Sulpi. et i genue, ac uerè Romanè. Quin ipse quoq; populus prudẽter, et grato inuicem

uicem animo, qui factū huius non reprehensione, sed laude dignū & gloria putauit: nec minore uolumen hoc, quam cetera, honore prosecutus est. Nā praecepta aliqua doctrinae tradere, cuiuslibet mediocribus saltē literis imbuto, prōptum est. Errores maximorū uirorum deprehendere, id uerò cum doctissimi hominis est, tū opus utilissimū, & quo nullū dici possit utilius. Quis enim dubitet, nō minus agere, qui aurum, argentū ceteraq; metalla expurgat, quam qui illa effodit? qui triticū mūdāt, quā qui metit? qui pinus, amygdala, ceterasq; nuces seligit, quā qui easdē legit? Ita eū, qui emēdat (nisi paucissima sunt, quae emēdat) non inferiorē existimare debemus, quā ipsum illum inuētorē, nec minorē ab illo, quā ab hoc percipi fructū. Insuperq; non modò huic ex illius castigatione nullū damnum afferri, atq; iacturā, uerū etiam pretium, ac dignitatē, perinde atq; auro, ac ceteris, quae modò cōmemorauī, quantum corpori purgatio ipsa detrahit, tantum residuo pretij (ut dixi) & dignitatis accrescit. Ad eō plus utilitatis in parte est, quae superat, quā quae fuerat in solido. Quare si quis apud inferos Scaeuolae de Sulpitij factō sensus fuit (quae erat illi aequitas, & iustitiae amor) ausim affirmare fuisse gauisum, secūq; praeclare actū esse dixisse, q; suorū librorum aurū ab omni scoria esset, ac faece cōpurgatū: nihilq; foret, per quod cōciues sui per eius scripta falli posset. Neque immeritò Plinius Iunior ad amicū ita scribit: Ita enim magis credā cetera tibi placere, si quaedā displicuisse cognouero. Quomodo igitur nō sit beneficiū id offerre, quod solet beneficij loco postulari? Quòd si hoc non praestatur aut iā defunctis, aut tale beneficiū respuentib. profectū hīs praestatur, ad quos ex ipsa magnorū autorum emēdatione multa in primis utilitas puenit. Ideoq; ab optimis quibusq; cuiuslibet

Epist. 13. li. 3.

cuiuslibet artis professoribus praēptū est, ut eorū ipsorum, quos discentibus ad imitacionē proponunt, etiam uita (si qua fuerint) ostendant. Huiusmodi igitur ego & exemplis, & rationibus adductus, faciendum mihi putauī, ut unum librum hunc de Notis scriptorum componerem, non quò illos carperē (nam praeterquam quòd haec inhumana uoluptas foret, certē & alibi maior mihi haec facultas daretur, & de hac ipsa re penē infiniti libri conscriberentur) sed quò prodessem aliquid linguam Latinam discere uolentibus non modò ex nostris praēptis, sed ex aliorum quoq; erratis ubi & de nostro nonnihil ad rei te-
 stificationē admiscebimus. Dedimus autem nostrorum librorum suam cuiq; materiā, ut si per se opus non multum sibi fauoris pararet, ipsa certē uarietas commendatione blandiretur: ex hoc praesertim uolumine, in quo & uersa, quae in superioribus singula cōtinentur, & de pluribus, praestantissimisq; autoribus pronuntiat, iudiciūq; contra eos fit. Sumus autem iidem simul & accusatores, & iudices, sed qui aliorum pariter accusationem, iudiciūq; subeamus, nisi legitime & autoris, & iudicis fuerimus officio functi. Sed iam in forum descendamus.

In Noniam Marcellam de Alumnus. CAP. I.

ALVMNVS eum significat, Nonius Marcellus inquit, & qui ab aliquo alitus est, & qui alique aluit. Cui in prima significatione suffragor, in secūda refragor. Nec illius exemplū secū facere ostendā, sed meū: quae sunt, tū Ciceron. in Verrē: Italia autem alumnū suum seruitutis extremo, summoq; supplicio fixū uideret. tum Varronis: Et ecce de improviso ad nos accedit cana ueritas Atticē philosophiae alumna. Quorum exemplorū (salua Nonij pace) utrunq; signific

Var. Eudemonibus.

significat educatū, non educatorē. Nam Cicero quidē Italiam quasi altricē, & illum ab ea alitū dixit. Varro uerō nō modo alio locutus est, quā Quintil. ubi ait: Verba oīa, & uox eius alumna urbis esse solet, ut oratio Romana plānē uideatur, nō ciuitate donata. Vult enim uerba nostrā, & uocē uideri debere natā, & alitā intra Romā, Varro inter Athenas, atque in sinu altricis philosophiæ. Adijcit etiā Nonius Alumnū significare dominū: ut apud Vergil.

Aeneid. 12.

Corpus ubi exanimū positum Pallantis Acetes
Seruabat senior, qui Parrhasio Euandro
Armiger ante fuit, sed non felicibus æquē
Tū comes auspicijs, charo datus ibat alumno. Durē nimis (ne dicā incrudite) uir sanē eruditus exposuit, quasi nesciamus non domini mortē à seruo, uel comite Vergiliū fecisse deplorari, sed quod est plus, quā si uel Euāder ipse fuisset occisus, ac multō tristius ab altore, siue nutritio mortē eius quem aluerat, & quē loco filij habebat: qualis Phoenix ille Homeric. in Achillē fuit, quē quoniā educasset, filiū semper appellat, pro alumno. Et certē armigeri magnorū principū semper & ipsi magni uiri fuerunt. Si quidē (ut taceā de Phœnice, qui bonæ parti Myrmidonū imperabat) Patroclus auriga Achillis, princeps erat: & Stheleus Capanei regis filius auriga Diomedis, & Meriones inter primos duces Cretēsū auriga Iliōneri: & Hectori aliquis fratru fere aurigabatur currū. Talis fuerat Acetes Euandro. Ergo non erat seruus, aut seruo similis apud Euadrū, multō minus apud filiū, sed patri similis & pro patre, præsertim illo absente. Duo autē hæc noīa, quæ ab eadē litera incipiūt, Armiger, & Auspicū, quæ apud Vergiliū modō legimus, non nota omnibus, etiā explicemus. Armiger est, q̄ in prælio gerit tela domini sui, ut scutum.

tum, ut arcum, lanceā, & cætera huiusmodi. Imperiti, Armigerū uocāt armatum equitē. Auspicium est uel à pastu auū, uel ab inspectione auū. Sed quia consul antē, quam iret in expeditionem, capiebat auspicū: hinc factū est, ut dicamus Auspicia ducū, atq; principū, quæ à solo duce capiuntur. Et hinc Auspicari non modō auspicū capere, sed etiā incipere: nec in bonā tantum partē (quod frequentissimum est) uerū in malam quoq; ut apud Plinium, At homo infeliciter natus, manibus pedibusq; denictis, animal ceteris imperaturū, à supplicijs uitā auspicatur. Nā quādo nō est uerbum, fere in bonū accipitur: ut apud Terentium: Haud auspicatō me huc appuli, id est, nō feliciter, quasi auspicijs repugnantibus. Quod declarat Quintil. de Achille (ut opinor) loquens, qui ad mortē, quam dii futuram denuntiauerant, cupiditate ulciscendi Patrocliaruebat. Sic nanq; ait: Eant nunc potētæ antiquarum fabularū conditores, & se ad exhortandam amicitie fidem, magna quædam cōposuisse carminibus putent, si dixerint aliquos per maria, terrasq; asperiores fortunā amicorū tantum secutos, aut principem Græciæ uirum in ultionē interfecit amici inauspicata bella gessisse. Et alibi: Itaq; ut apud illos Homerus, sic apud nos Vergilius auspicatissimum dederit exordium. Auspex qui præerat nuptijs celebrādis, quia Auspicium pro nuptijs capere solebat: ahibebaturq; hic pro parte mariti: ut Pronuba, quæ præest & ipsa nuptijs celebrandis, pro uxore aliquādo etiā magis proprie pro eo, qui dux militiæ est: ut primo carminum apud Horat. Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro. Ode 7.

In proœmio lib. 7.

In And. act. 4. sce. 5.

Lib. 10. cap. 1.

Ode 7.

In eundem, de Citare. C. A. P. II. Citare, idē inquit, pro laudare accipitur, ut Cice. Citaturq; Salamis clarissima testis uictoriæ. Nescio cur id dixerit

sed quia habemus alium in usu modū magis propriū, Tenet me dolor, sicut Tenet me desiderū. Delectatio enim videtur tantū capere, nec diu permanere: dolor autem, et desiderium tenere, quasi permanēdo. Item, Cēpi indignationē: cepi, siue cōtraxi molestiā, potius, quā, Cepit me indignatio, cepit me molestiā, Contrā, cepit me tediū, cepit me obliuio, cepit me odiū, potius, q̄ retrorsum. Verg.

Georg. 4. In Eun. act. 5 scen. 6. *Alii præcipit legunt. De Inuē. li. 1. Offic. 1. Cap. 37.

Tanta meæ si te ceperunt tedia laudis. Terent. Neq; agri, neq; urbis odiū me unquā cepit. Cice ro tamen, Quibus rebus tantū odij, atq; inuidiæ cepit eloquentia, ut hoies ingeniosissimi quasi ex aliqua turbida tēpestate in portū, sic ex seditiosa, & tumultuosa uita se in studiū aliquod traderent quietū. Idem: Ut eos iustitia capiat obliuio. Plin. tamē li. v. 11. Natur. hist. ait: E' præalto tecto lapsus matris, & affiniū, propinquorūq; cepit obliuionē. Altera proprietās, q̄ capere significat uel spōte, uel nō spōte accipere: Sumere tamen spōte: atq; hinc est illud, Cēpi labores, cepi molestiā, cepi dolorē, cepi uel suscepi inimicitias, suscepi curas, suscepi sumptus: accepi calamitatē, accepi cladem, accepi damniū, accepi iniuriā, accepi contumeliā, accepi repulsam, accepi uulnus: quod nunquā ferē aliter dicimus: non Sustinui, non Perpeffus sum uulnus, sed ferē semper accepi, nisi more poëtico: ut apud Ouid. lib. 1. 1. Metam. - Nullam patiēte repulsam.

Offic. 3.

In domū multiplicatā honoris non solum repulsam retulit, sed etiam ignominia, & calamitatē: cum dixit, nequaquā cōtra hoc, qđ præcipio facit. Nā sumo supplicium, sumo pœnā: nō in me, sed à me, in alium infligi intelligitur. Ideoq; adiūgitur ablatiuus cum præpositione de.

In argumen. Declam. 16.

Cic. de illo paulō pōst supplicii sumitur. Quint. Vt nisi occurrisset ad diē, de eo qui resisterat, pœna sumeretur. Potest,

Potest tamen quis de se etiā sumere supplicii, eruntq; tanquā duæ personæ, quæ agit, & quæ patitur. Porro quia sumere est ultro, quasi non pmissu aliorū capere, eō fit ut intelligatur pro nimium: & interdū pro arroganter sibi tribuere: ut Cic. de Offi. Orationē autem Latinā efficies profectō legendis nostris pleniorē. Nec uerō arroganter hoc dictū existimari uelim. Nam philosophādi scientiam concedens multis (quod est oratoris propriū) aptē, distinctē, ornateq; dicere: quoniā in eo studio etatē consumpsimus, si id mihi assumo, uideor id meo iure quodammodo uēdicare. Assumpsisse sibi ait eā laudē, quæ nisi uera esset ac palā uera, ppter rei magnitudinē, arrogās uideretur. Ergo Assumere, est multum, et penē nimū sibi tribuere. Idē p Plācio: Quanquā nō mihi tantū sumo iudices, neq; argo. Inde ineruditorū uocabulū Præsumptuosus. Deniq; quodā loco Vale. Max. ita planē horū uerborū proprietatē distinxit, ut hāc differētiā penē præcipere uidea tur, quū de Catone Cēsorio loquitur, qui ensem de medijs hostibus recepit: quāquā hoc aliqui filio Catonis tribuūt, inquietes, ut nō coactus acciperet, sed sua spōte sumere uideretur. Quare si Latine & nos loqui uolumus, dicamus dominū IESVM carnē quidē humanā sumpsisse, mortē uerō accepsisse. Meo iure, quod modō apud Cice. legimus, si quis fortē desiderat, exponamus. significat autē idē quodammodo, qđ mea autoritate, meaq; licētia, & cōcessa mihi ab hominib; libertate: ut idē p Archia: Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poētas. Suo iure, inq; poēta erat, et pbatissimus poēta. Idē est Pro meo iure: ut idem alibi, Pro meo iure hoc dico, uos eo me priuastis: quasi cōfidēter dico. Est enim efficiēs eā, nō finalis: qualia cetera sunt hoc mō dicta, Pro mea in uos beneuolentia,

In proce. lib.

Ad Herēniū.

pro uestra in me humanitate, pro tua mansuetudine, p sua pietate: ubi efficiens (ut dixi) causa intelligitur, nō finalis.

In eundem, de Contendere. CAP. IIII.

Aeneid. 1.

Contendere, idē ait, est festinare; ut Verg. - Quae proxima littora cursu Contendant petere. Contentio est perseverantia, uel elatio. M. T. de Offi. lib. 1. Ex contentione uocis, & submissione, et ceteris similibus facile iudicabimus. Sall. Historiarum quarto: Rursus iumēta nacli, ad oppidum ire contendunt. Cōtendere, cōtinuare. Cic. de Orat. secundo: Id quod eius scripta declarāt, & cōtentio nes uocis, & remissiones cōtinuarētur. Et in tertio: Nihil perniciosius est, q̄ sine intermissione contentio. Præterea ait, Cōtendere esse astringere, intorquere, cōparare, certare, extorquere, proripere, uel dirigere signum. Iterū p festinare, intendere. Sed neq; præcepta, neq; exēpla satis distincta sunt. Quid enim differt, Cōtētio est perseverantia, & contendere est cōtinuare? Quū præsertim eadem exēpla utrobq; subijcias. Quid iterū Vergilianum illud, Contendant petere? Et illud Sallustianū, Ire contendunt? Quae quo idē declarant, quod tendunt, uel pergunt ire, siue petere. Iam uerò apud Cic. Contentio non est perseverantia, neq; contendere cōtinuare, sed intentio, atq; intendere: indifferenter enim dicimus hoc loco cōtentio, & intentio, cōtendere, & intendere. Nā plurimi falluntur, accipientes Intentionem pro uoluntate atq; proposito. Asseram ad hoc probandum ex M. Fabio exemplū, per quod & ipsa res, de qua agimus, probabitur: Neq; grauius autē in musica sonus, nec acutissimus orationibus cōuenit. Nā & hic parū clarus, nimumq; plenus, nullum afferre animis motū potest, & ille prætenuis, & immodicæ claritatis, quū est ultra neruū, tum neq; pronuntiatione flecti, nec

Lib. 11. cap. 3.

nec diutius ferre intentionē potest. Nā uox ut nerui, quōd remissior, hōc grauior, et plenior: quōd intētor, hōc tenuis et acuta magis est. Sic ima uim nō habet, summa rumpi periclitatur. Medijs ergo ut eadē sonis. Hi quoq; quū augēda intentio est, excitandi: quū summittenda, sunt tēperandi. Manifestum ergo est, quid sit Intentio, cuius etiā similitudo neruorū manifestius docet, unde similitudo sumpta est. Nam ut neruus in cithara, aut neruus in arcu, quōd magis intenditur, eō uehementiorē sonum, uel iclum efficit: quōd magis relaxatur, eō remissiore: ita & uox, quae utique usum neruorū corporis exigit, quos uidere licet in acutissimē exclamātibus maximē intēdi, tanquā in cithara aut in arcu, siue cōtendi: quae (ut dixi) idē sunt, atq; idē esse ex uerbis utriusq; autoris, quos nominauim⁹, liquet. Neq; uerò quisquam negauerit Continēter esse, quod cōtinuē siue cōtinuatē, quod Marcellus ait, sed à contineo uenit; Contentus uerò à Contendo, licet Contineo faciāt cōtentum.

In eundem, de Cursus. CAP. 5.

Cursus, inquit, idē qd' uolatus: ut Verg. - Cursumq; p Cauras Dirigite in lucos. quasi non figuratē dicamus de uolatu cursum, et de cursu uolatū: ut ille apud Terent. festinatō seruē ire iubēs, inqt, Vola: p eo quod est, curre. De nauigationē quoq; festina, dicim⁹ cursum: ut M. T. Nauesq; in cursu frumētō onustas petentes Rhodum uiderit. Et Quint. nauigationē dixit fugam, siue naues fugientes, quae uelocē cursum cōficerent, quū inquit: Inde fugientia uela lōgo uisu psecuti. Is enim q fugit, uelocissime currit. Eoq; Verg. inquit, - Pedibus timor addidit alas. Idē quoq; Quint. inqt: Multa sunt & Græcē, & Latine nō denominata. Nā & qui iaculū emittit, iaculari dicitur: qui pilā aut sudē, appellatione priuatim sibi assignata caret. Et ut

Caesar. li. 1. de bel. Gel. Proximique sunt Germāis, qui trans Rhenū incolūt, quibuscum continenter bellum gerunt.

Aeneid. 6.

In Hecy. act. 3. scen. 4.

De Off. lib. 3.

Declam. 12.

Aeneid. 8. Lib. 8. cap. 2.

Lapidare, quid sit, manifestū est: ita glebarum, testarūq; iactus nō habet nomē. Vnde ab usio, quae uox a χρῆσις dicitur, necessaria est. Quare ad hanc Quint. formulam non aliter nauē uelociter eūtem, & auem uelociter uolantem currere dicimus, quā iaculari sudem. Illud autē apud oratores obseruauī, Volitare potius, quā Volare pro discurrere dici solere: ut apud eūdē: Me per omnia maria uolitantē. Et apud Cic. Qui per forū uolitant. Quale est Reptare. Nam cū Reperere sit animalium carentium pedibus, & uentre euntium, licet quaedā reptilia pedes habeāt, ut lacertae: tamen Reptare hominem dicimus, qui segniter, lentē, & quasi testudineo passu incedit: quales sunt, qui in hortis aut uinetis, similibusq; locis spatiantur. Horatius:

Epist. 4. lib. 1.

An tacitū syluas inter reptare salubres. Plin. ad Ebeium: Scholasticis porrō dominis, ut hic est, sufficit abundē tantum foli, ut releuare caput, reficere oculos, reptare plimitem, unā semitā terere, omnesq; uiticulas suas nosse, & numerare arbusculas possint. Idē: Frequentior currentibus, quā reptantibus lapsus est. Terent. in Adel. Perreptantibusq; omne oppidum, ad portam, ad lacum, Quō non?

Epist. ult. lib. 1.

Aet. 4. scē. 6.

In eundem, de Carpere. CAP. VI.

Georg. 1.

Carpere, inquit, pro attenuare, & aperire. Verg. Nec nocturna quidem carpentes pensa puella. Hoc ne puellae quidē ipsae dicerēt. Nā ut carpimus linum uirens ex humo, quū uellimus: ita puellae sinistra manu de colo pēs sum trahētes, sensimq; uellentes carpūt. Et ut decerpimus rosam primis digitis, sic puellae primis et ipsae digitis decerpūt particulatim linum, lanam'ue. Iterum carpere, celeriter praeterire: ut Verg. - Et acri Carpere praeta fuga. Et in eodē: Carpere mox gyrum incipiat. Quasi in primo non celeritas illa magis intelligatur per hoc, quod

Georg. 3.

quod dixit Fuga, qui est celer cursus, quā per illud, Carpere. et in secūdo significetur uelociter praeterire. Aliud namq; est Ire in gyrum, aliud Praeterire, quod de equo, & sessore utrunque poēticē dictum est.

In eundem, de Accipere.

CAP. VII.

Accipere pro pascere, idem inquit Terēt. Accipit homo nemo melius prorusus, atq; prolixius. Et hunc imitatus Seruius in Vergillum:

In Eun. act. 1. scen. 9.

Aeneid. 3.

Illos porticibus rex accipiebat in amplis. Urbanius profecto, & lautius loqui poterāt. Pecora gregatim, alitiasq; dicūtur pasci, nō homines. Nos enim quoties accipimur, siue excipimur in cōuiuū, nō ad saginā, sed ad iucunditatē illā, atq; apparatus inuitamur, ut minima pars cibis assignetur. Vnde Cōuiuere dicimur eo tēpore, nō Comestari, aut Cōpotare, aut (quod deformius est) Cōpascere, siue Compasci. Siquidē Terēt. de Thrasone, nō tanquā de saginato locutus est, sed tanquā de splendido apparatore conuiuiorū. Et Verg. Helenū regem uult regiam quandam magnificētiam in exhibēdo cōuiuio declarasse, non solum (ut ita loquar) pastione, & (ut dixi) saginā. Fateor tamē Accipere, nōnunquā significare in domum suam, honoris, & amicitiae gratia aliquē conuiuā capere: ita tamē ut subintelligatur in cōuiuū: ut, Acceptus sum a te laute id est, acceptus sum in cōuiuū: uel tractatus. Nā frequenter in cōtrariū dici reperimus: Indignis cū egomet sim acceptus modis: hoc apud Terent. Et apud Cicer. Ex quo illud laudatur Archytas, qui cū uillico factus esset irator, Quo te modo, inquit, accepissem, ni iratus essem?

In Adel. act. 2. scen. 1. Cicer. libr. 4. Tusc. quaest.

In eundem, de Graue.

CAP. VIII.

Graue, inquit, significat grauidum. - Ver. Donec regina sacerdos Marte grauis. Circūlocutio fecit, ut intellig

Aeneid. 1.

D *

- intelligatur grauida. Nam si dicā regina, aut Ilia est grauis, nemo prorsus intelligat, sed addā ex rege, aut ex marito, fortasse intelligatur esse grauida. Ita apud Vergil. **Eclo. 1.** Marte grauis, pro semine Martis impleta. Graue, plēnū. Verg. Nō insueta grauis tētabūt pabula fœtas. Si accipit fœtas pro grauidas, superuacaneū est exponere Graueis pro plenas. Per illud enim q̄ pręgnātes sunt, plena esse intelligūtur. Graues uerō esse, p̄ epitheton appositum est: quippe grauida omnes graues, ut ipsa quoq; uox indi- cat: nā ā Grauis fit Grauidus. Sin accipit Fœtas pro his, quę pepererūt, ut puerperas mulieres, quę proximis diebus matres sunt factę, graues lacte dicemus, quasi onustas nō quasi plenas: durū sit nāq; appellare oues capras uel ple- nas lacte, sed ubera plena lacte, ut est apud eundē p̄ tras-
Georg. 3. lationē, grauida: - Et grauido superant uix ubere limen. Quod si quādo reperitur grauis pro plenus, hoc tamē in loco nō ita accipitur. Hūc eundem quē ego protuli uersū, et ille affert, quasi de grauido, et nō de graui sit questio. Nec poëtę modō, uerūm etiā orato, sic loquūtur: ut Qui-
Declam. 12. til. Luclātur intra uiscera animę, et uterū funeribus grauidū in os agūt. Sed ad graue reuertamur. Grauis, ingt,
Aeneid. 1. plenus. Verg. Tum pietate grauem, ac meritis si fortē uirum quem conspexere, silent. Virum pium, & bene meritum, appellare plenum pietate, & plenum me- ritis quis audeat? Non ergo ita exponēdum est, ut nec est utendum. In quo paulō pōst meam sententiam ostendam.
Aeneid. 5. Graue, inquit, Grandęuum. Vergilius:

Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes. At ego potius accipio grauis prudentia, & moribus, quomodo proximē grauis pietate, et meritis dicebatur. Multa prę- terea significata dat huic eidē nomini, quę profectō forēt infinita,

infinita, si ad illū modū, poëtarū omniū exponamus exem- pla. Quod lōgē abest tum ab utilitate discētium, tum ab ipsa rei natura. Etenim Graue suapte natura pōderosum significat: ut, graue saxum, grauis sarcina, grauia arma, graue scutū, qđ sciūcet grauat nos in ferēdo, & qđ agrē et cū molestia fertur. Inde p̄ abusione trāsferimus ad sene- ctute, ad morbū, ad laborē, ad dolorē: quā hi, qui molestiā ex senectute, morbo, ceterisq; sentiūt, quasi onere intole- rabili pręmūtur, qđ cupide, uelut graue pōdus, ā se uellēt deponere. Neq; solū ad molestias corporis trāslatio hęc fit, uerūm etiā ad molestias animi: ut, Grauis cōtumelia, grauis iniuria, grauis moeror, grauis iactura, quę animū genere quodā pōderis premūt. Itaq; unus modus est, quę corpori, aut animo molesta sūt, ea grauia appellare. Eoq; Molestia ā mole. i. ā re magna, magniq; pōderis uocitata est. Alter modus est, q̄ quē admodū grauia saxa, & gran- des trunci non facile loco mouētur, sed ad omnē temporis mutabilitatē hærēt: ita hoies cōstātes, ac pręditi sapiētia meritō p̄ figurā Graues nominātur, q̄ nec precibus, nec minis, nec uanitate, nec pmissis ab equo, & iusto summo- uentur: ut hi faciūt, quos Leues uocamus, q̄ in similitudinē pulueris, et palearū ad omnē aurā uētilātur. Sciamus ta- men Grauis tūc regere dati, quū est in priore significato: ut, Tu es grauis mihi. Quare nō probē quidā legūt apud Cic. de Offi. Quod etati tuę esset aptissimū, et autoritati
Lib. 1. proce. meę grauisimū. Nā hoc Grauisimū superuacueū est. Ceterum qđ mirer, si in his quę sunt altioris intelligētie fal- liunt, quū leuioribus, atq; aptis hallucinetur Marcellus?

In eundem, de Inficiator.

CAP. IX.

Inficiatores, inquit, sunt falsi criminis obiectores: ut Ci-
de Orat. lib. 1. Ut si ille inficiator probasset iudici antē

D 5 petitam

petitam esse pecuniam, quam esset cepta deberi. Hoc de reo dictū est à Cicerone, nec reo criminis, sed pecuniariū: ille uerò accepit nō tantū pro reo, sed pro actore etiā, & accusatore falsi criminis. Vbi enim pecunia, & petitor nō minatur, ibi nulla est criminatio. Inficiator igitur is significatur, qui negat se uel debere quod actor petit, uel comississe quod accusator obijcit. Vnde Status cōiecturalis dicitur Inficialis, in quo semper reus inficiatur, uel inficias it. Inficiari enim, & id quod dixi, inficias ire, est uerbo negare. Nam Negare est aliquando etiam factio: ut Vergilius:

Aen. 10.

Egregij forma, sed queis fortuna negarat

In patriā reditus. Veto notū est aliud esse, quam Negro, & (ut breuiter signē) contrarium est illis Impero, et Iubeo. Non est autē huic nomini nisi accusatiuus casus, & unum uerbū Bo. is, it, de Inficias loquor: cui simile est Suppetias, pro eo qđ est auxiliū: ut in XIII. Cōmen. Cas. Et nuntiabantur auxilia magna equitatus oppidanis suppetias uenire. Et in eodem: Suisq; rebus timens, elephantisq; xxx. relictis suis sinibus, oppidisq; suppetias profectus est. Et iterū in eodem: Atq; suis fugiētib; suppetias ire contendit. Sueton. de Vespasian. Legatum insuper Syriae consulare suppetias ferentem, rapta aquila fugauerunt. Plaut. in Epidic. Sed memento, si quid seuiūt senes, suppetias mihi cum sorore ferre. Idem in eadem, nomina- tiuo est usus: Auxilia mihi, & suppetiae sunt domi.

In eundem, de Incisim.

CAP. X.

Incisim, inquit, quasi simul. Cic. in Ora. Hæc quidē duo binis pedibus incisim, deinde mēbratim dicere solebas. Quid magis cōtrariū, quam incisim. i. minutatim, & simul, qđ est cōiunctim? quasi nesciamus, quid sint cola, cōmata, & periodi, de quibus Cice. pluribus in locis dispu-

tat, appellans ea incisionē, membrum, circuitū, siue ambitum, siue cōprehensionem, siue continuationē, siue circumscriptionem. Cuius ultimi (quod multis nominibus Cic. uocat) duo genera Quint. facit: priora autē sic definit: Incisum, est sensus nō expleto numero cōclusus, pleriq; pars membri: ut, Domus tibi deerat? at habebas. pecunia superabat? at egebas. Fiunt autem ex singulis uerbis incisa. Membrum, est sensus numeris cōclusus, sed à toto corpore abruptus, & per se nihil efficiens.

In eundem, de Candeo.

CAP. XI.

Quid ergo? nihil ne bene dixit Marcellus? imò uerò aliqd, atq; adeo multa, sed nūc bene dictis nō est locus, tametsi in his, quæ laudari queūt, nō nihil interdū desidero: ut, Candet, ignitū est. M. T. de Offi. Candete carbone sibi adurebat capillū. Candet, candidum est. Verg. Aen. IIII. Candentis uaccæ media inter cornua fundit. Sed hic (ut dixi) nō nihil desidero. Nā & Excandescere hominē dicimus, quū uehemēter irascitur. Præterea ostendenda est passim causa, quamobrem unū uerbū plura significet, ut in hoc: Quū enim ignis obstātia exuperat, ac fumū uincit, candorē flammæ concipit: uel quod Sol quanto candidior, tanto ardētior: ita animus dū ira concitatus est, inflammatus, incensus, & excandescens dicitur: uel q; mare uentis confractū, & in morem aquæ ebullientis in lebetē, uel ipsa aqua lebetis ebullies, spumas albentes ciet: ita animus simili perturbatione percitus, excandescere dicitur, ut tanta cōmotio mētis significetur, quanta est uel maris, uel aquæ ad ignē iā albescentis: quod ex unius à Quintiliano Lib. 8. cap. 2. expositi uocabuli patescet exēplo: Vertex (inquit) est cōtorta in se aqua, uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexū capillorum, pars sum. ma capitis: ex hoc inquam

quam in motibus eminentissimū. recte dixeris haec omnia uertices, proprie tamen unde initium duxit. Quare nemini debet mirum uideri, cur interdum una uox plura significet.

In Seruium, de Latus. CAP. XII.

Seru. in illud 1. Geor. Vnde prius letum si liqua quaslan te legumē: ac in illud 1. Aeneid. Vela dabantur lati, &c. aliis quoque in locis multis.

Actum Seruio placet multa significare, secundum pingue, grauidum, pulchrum, uiride, & multa alia. id quod apud Verg. modum: quod si alios quoque poetas exposuisset, adhuc alia multa significata adiecisset. Sed ipse rationem reddat, cur in uarios sensus abutamur, cum unum natura significet. Letum id appellamus, quod aspectu gaudium permittit. Nam Gaudere, proprie est intrinsecus, Letari extrinsecus. Recte igitur animata dicuntur leta, quoties letantur. Et quia natura sic comparatum est, ut quae bona corporis habitudine sunt, alacriora: quae uero debili, tristiora sint: eodem fit, ut pinguis nocentus leta, ut letas oues, letos greges, leta arma. Transferimus hoc ad similia, ad segetes, ad uites, ad oliuetas, ac ceteras arborum. Vnde sicut ex illis superioribus Domini percipiuntur fructus, & quae admodum illa, ita haec quoque qualia sunt, declarat aspectus: appellaturque leta segetes, leta uites, leta oliueta, leta arbusta, eodem quidem magis quod multi uolunt haec animata esse. Vel leta dicimus ab effectu, quod nos letos faciunt ut Locutus, quia nos tutos efficit. Ideoque non appellatur homines leti ob fecunditatem, pinguedinem, pulchritudinem, grauitatem, & similia: sed tantum ea, quae in nostros usus cedunt, aut (si ita contingat) in nostram delectationem. Letitia nobis uoluptatemque parientia. Haec igitur regulam tenentibus, hoc nomen & apud autores inuentum facile intelligetur, & multifariam sine ambiguitate in utendo suppedabit.

In eundem, de Accuso, & Ineuso. CAP. XIII.

Ser. in illud 1 Aen. Talibus

Accusare (ut idem cum multis alijs uoluit) est maiorem de minore: Ineusare est minoris de maiore, uel pariter de pari.

de pari: quorum singularis incusatio uehementer est castiganda. Apud quem enim auctorum obseruatio ista reperietur? Nonne apud ueteres adulescentuli solebant probitatis, simul & eloquentiae laudem capeffere ex magnorum uirorum accusatione? Atque (ut ait M. Fabius) crediti sunt etiam clari iuuenes ob fidem Reip. dare malorum ciuium accusationem: quod significauit Cic. quum dixit: Quam est illa misera, quam dura seruitus, adulescentibus paulo loquacioribus seruiendum est. Nunquid Demosthenes quum tutores suos adulescentulus in iudicium uocauit, aut Cic. quum Verrem fecit, praetorium uirum ipse questorius non accusauit? maleque locutus est, dicens accusationem suam semper, minusquam incusationem? Et hoc quidem de Accusando. Quid autem de Ineuso? Certum si illud non est de maiore in minorem, neque hoc erit de minore in maiorem: & alioqui nullo unquam in iudicio auditum est nomen Ineusionis: quid porro extra iudicium? Vergilius inquit:

incusat. gressu que ad moenia tendit.

Lib. 12. ca. 7.

Aeneid. 2.

Quem non incusauit amens hominum uel Deum uel? Dij quidem maiores Aenea sunt, homines uero Troiani dumtaxat minores. At est apud Terent. pater ad filium loquens: Quid me incusas Clitipho: Hoc enim isti exemplum ponunt, ceterorum exempla omittunt, quae contra eos faciunt, quae sunt infinita: ut Caesar Commentario primo, Haec quum animaduertisset Caesar, conuocato consilio, omniumque ordinum ad id consilium adhibitis ceterionibus, uehementer eos incusauit. Sed (ne multis morer) Accusare, est uel apud iudices, uel apud alium quemuis, etiam apud illum ipsum, quem accusas, significare, atque ostendere aliquem peccasse: Ineusare uero reprehendere mores alterius, & plerumque cum quere la, quod ab illo iniuria sis affectus. Et ita apud Verg. Terentium, Caesarem, ceterosque autores accipiendum est.

In Heau. act. 5. scen. 2.

In eund

In eundem, de Barba, & Barba. CAP. XIII.

Ser. in illud 2. Aene. Squalentē barbā & concretos sanguine crines: & in illud 3. Geor. Nec minus intereā barbas, incanaque mēra. Sat. 8. li. 1. Sermo.

Cap. 13. Georg. 3. Georg. 3.

Cap. 11.

Seru. in illud Verg. 6. Aer. Infelix Dido uerus mihi nūtius ergo. & c. & in illud 11. Intereā Turnum in syluis fauifemus implet Nuntius.

BArba, idē inquit, hominis est: Barba uerò quadrupes tantum quadrupedū: quin & barba quadrupedū, & barba hominum, utiq; multorum, dicuntur. Horatius.

Vtq; lupi barbā uarię cum dente colubrę Abdiderint furtim terris. Plin. lib. xxviii. Rabię hircorum, si mulceatur barba, mitigari: eadem præcisa, non abire eos in alienum gregem. Nam illud Vergilianam.

Stiriaq; impexis induruit horrida barbīs: magis de hominibus dictum est, quā de hircis. Et illud: Nec minus intereā barbas, incanaq; menta Cyniphij tondent hirci.

Ad multos hircos refertur, pinde ac si diceremus caudās quū tamen singulę singulis hircis sint, ita & barbīs. Sit etiam & Barba aliorū quā quadrupedum: ut Plinius in xxx. Quum Geminos transit sol, cristis, & auribus, & unguibus gallinaceorum. Si luna, rasis barbīs eorum.

In eundem, de Nuntius, & Nuntium. CAP. xv.

Nuntius, inquit idem, est qui nūtiat, quod autem nūtiatur, licet neutro dicatur, tamen inuenitur & masculinō. Miror cur ita dixerit. Ego quidem nusquam hoc Nuntium legi: at ne ipse quidem, ut opinor, quum Festus Pompeius, uetustior eo autor, ita scribat: Nuntius & res ipsa & persona dicitur.

In eundem, de Arceo, Abigo, Abigeus, Abactor, Abigeatus. CAP. xvi.

Arcere idē ait esse prohibere. Sed mihi uidetur potius esse uetare, ne accedat hi, qui ueniūt. Iuno septem tantum annos arcuit Troianos ab Italia, quā ubi cōtigerūt. nō arcebat ab ea amplius, sed in ea esse phibeat. Transfertur

fertur (ut pleraq;) de corporeis ad incorporea. Cic. in Padox. Quę uis enim est, quę magis arceat hoīes ab improbitate, quā si senserint nullū in delictis esse discrimē? Cōtrariū huic uerbo est Abigere, qđ significat à loco surgere, atq; expellere: ut, Abige muscas à facie mea scriben- tis. abige canes à popina tua: abige sturnos sonitu à uinea.

Quint. Ibo in litus miser, plāctibus aues abigā. De pecoribus uerò idē, qđ de ceteris animalibus accipiendū est: quę si nobis odiosa sunt, abigimus. i. expellimus: ut oues, capras, asellos, ab hortis, à uinetis, à pratis. quod si ita nō sit, sed furto tollimus, utiq; gregatim abigere aliud significat. i. furto tollere, aut etiā latrocinio: ut apud eundem, adhuc spolia transeuntium, & abacti pecorū greges sub hoc titulo defendebātur. Vnde abactores uocatur pecuariorū animalū fures, latrūculi uel. Hos quidā abigeos uocāt. Vlpian. autē inquit: Abigei proprie hi habētur, qui pecora ex pasuis, uel ex armētis subtrahūt, et quodāmodo depr. edātur, & abigēdi studium quasi artē exercent, equos de armētis, uel oues de gregibus abducētes. Ceterum si qđ ouē oberrātē, uel equos i solitudine relictos abduxerit, nō est abigeus, sed fur potius. Hic abigeum à nō abigeo distinguit loco, nō numero: Claudius numero, non loco inquit. Quātitas discernit furē ab abigeo. Nā q unā suę surripuerit, ut fur coërcebitur: qui gregē, ut abigeus. Hic furē ab Abigeo separat, ut superior fecit. Macer non separat, cū ait: Abigeatus crimē publici iudicij nō est, quia furtū magis est: sed quia plerūq; abigei et ferro utūtur, si deprehendantur, ideo grauitur puniri eorum admissum solet. Quomodo autē hi iuriscōsulti inter se cōueniāt, aut nō cōueniant, nihil ad hoc tēpus. Hoc tantum dixerim, nō modò fures siue furtim aliqui solent abigere armenta, uel

Declam. 6.

uel greges, sed etiam latrunculi, qui facta praedonum manu in alienum agrum incursionē exercentes, pecora etiā interdum abigunt, & abigei nominari possunt. Praestare (quo uerbo saepe & iurisperiti & oratores utuntur) est prohibere ne alicui fiat aliquid incommodi, & si nō prohibuerint, satis facere: ut, Vēditor debet praestare uitium rei quam uendit. id est, prohibere, atq; efficere ne emptor damni quid faciat, alioqui satis facere. Neq; illud in alterū modō, uerūm etiam in nos ipsos. Cicero in Tusculana. Quum id quod ab homine non potuerit praestari ut non eueniret, euenerit. id est, cauere, & prohiberi.

In eundem, de Innocuus, & Innoxius. CAP. XVII.
Innoxius, inquit Seruius, est cui non nocetur. Innoxius qui nō nouit nocere. Vellem ex epla recitasset, quibus ostenderet eam expositionē Innocui ueram esse. Nam q; illud Vergilianum quod eum impulit in hanc opinionem.

Aeneid. 10. Donec rostra tenent siccum, & sedere carinae
 Omnes innocuae. Non est accipiendum, quod subsederunt tales, ut eis nihil noceretur: sed uel more poetico, & nihil peccauerunt, quasi innocentes homines (Nocentes enim sunt qui cumq; ab honesto recedunt, etiam si nemini noceant) uel quod non nocuerunt neq; sibi ipsis, neq; uestra ribus, aut nautis.

In eundem, de Instar. CAP. XVIII.
 Aeneid. 1. **I**nstar motis equū diuina Palladis arte. Instar, id est, ad similitudinem, Seruius ait. Quid similitudinis equo ad montē? quod si etiā similis esset, nō tamen eum magnū potius, quam paruū esse, quod Ver. senserit, intelligeremus. Archimēd. ille geometricus globū ad similitudinē cœli fabricatus est, i quo effigies cœli aderat, magnitudo nō aderat. Idē fit de tabula illa depicta ad similitudinē orbis terrarum,

rarū, quam nō ausim dicere depictam instar orbis terrarum. Neq; alia multa huiusmodi: ut, Instar Antonij ambulans, instar patris scribis, instar laeguidi sedes; sed ad similitudinē, uel in similitudinē, uel in modū, uel in morē, uel sicuti, et simil. Instar poti⁹ significat ad æquiparationē, uel ad mensurā: ut apud Verg. Argolici clypei, aut Phœbæe Aeneid. 2.
 Lampadis instar. Cice. Hexametrorū instar uersum. Nam De offi. lib. 2.
 illud apud eosdē: Instar mortis putant: et, Turbinis instar: Ver. Aen. 12.
 significat æquiparationē doloris in morte, & impetuse turbinis. Quod si quādo reperiat proxime accedere ad star. Volat atriturbinis instar.
 significat similitudinē, admoniti simus, ut nimia utē di licetiam deuitemus. Nam ego sic auderē uix uti, ut Seruij familiarissimus Macrobius cum saepe aliās, tum statim in proce. Satur. ita inquit: Ut quæ indistincte, atq; promiscue ad subsidium memoriæ annotaueramus, in ordinē instar membrorum coherentia conuenirent.

In eundem, de Passim, Vbiq; & Vsquam. CAP. XIX.
Passim, inquit, significat ubiq;. Mihi autē aliud uidetur Vbiq;, q̄ Passim. Namq; in prato ubiq; est herba, Seru. in illud Ver. georg. 1.
 nō passim. Cōtra, grex passim pascit, potius q̄ ubiq;: q̄ppe Et passim riuus currentia uina repressit.
 aliquid interualli est inter pecudē, et pecudē: nō ita inter herbam et herbā. Est autē passim, quasi passu distāte, uel sparsim, quæ admodum dicimus. Passis manibus, & passis erinibus. Quod accipi solet etiā pro crebrō, dū de rebus mentis loquimur. Lactant. tamen pro Vbiq; accepit, cum Libr. 2. cap. 7.
 inquit: Creditur ei passim tanquā cognitæ ueritati. Neq; solum pro Vbiq;, sed etiā (quod usitatius est) pro Vndiq; Libr. 2. cap. 7.
 idem Lactan. accepit: Cumq; is numerus cōdendæ urbi parum idoneus esse uideretur, cōstituit asylū: eō passim cōfugerūt ex finitimis locis pessimi quiq;, sine ullo cōditionis discrimine. Vsquam, duo hæc potius significat, in loco, E simul

Aff. 2. scen. 3. simul & ad locū: ut Terent. in Eum. Occidi, neq; uirgo est usquam. Cic. in Philip. Nec uerō usquam discedebant.

De aduerbiis in im exeuntibus. CAP. XX.

Addamus de quibusdam aduerbijs in im, uocē exēti bus. Priuatim nihil differt à Priuātē, si priuātē dicere liceret: nihil Separatim à Separatē, si hoc reperiatur nihil Properatim, à pperāter: nihil Dissimulatim, à dissimulanter. Vbertim idē est, qđ copiosē: Assatim, qđ abūde: Raptim, qđ festinatē: Cur sim, quod currēdo. Tamen aliud est Generatim, qđ generaliter. Hoc enim significat, omnia simul, quae sub genere sunt, amplectēdo: illud uerō per singula genera, seu magis per singulas species. Si quidem species genera uocamus: ut, Quot sunt genera arborum, uirium, potius, qđ quot sunt species. Verg. - Generatim discite cultus. Varr. Non in uolucris generatim seruat analogia. Non ex aquilis aquila, neq; ex turdis procreatur turdi. Sic ex relijs sui quisq; generis. An aliter hoc fit, qđ in aere, quam in aqua? nō hic cōchae inter se generatim innumerabili numero similes. Eodē modo, ut Generatim p singula genera dicimus, ita Summatim p singulas summas, aliquādo dicimus summatim, et generatim nō per singulas summas, genera q; sed per unā, unum uerū, ut, Dicam de hac re summatim. Cic. de Ora. lib. 11. Infinitū mihi uidetur id dicere, in quo aliqd generatim queritur, hoc modo: expetēda ne esset eloquētia? expetēda ne honores? Caterū quomodo differat ab illis Ad summā, In summa, postea reddā. Viritim, p singula capita uirorū: ut, Gracchus diuidebat uiritim sex modios frumēti. tamē de uno aliquādo dicimus: ut apud Curt. Si qs uirū dimicere uellet, puocauit. Nominatī p noia singulorū: ut, asinatī sunt cōiurati notatī custodi carceris. et de uno etiam ut, Al

Geor. 2. rum, uirium, potius, qđ quot sunt species. Verg. - Generatim discite cultus. Varr. Non in uolucris generatim seruat analogia. Non ex aquilis aquila, neq; ex turdis procreatur turdi. Sic ex relijs sui quisq; generis. An aliter hoc fit, qđ in aere, quam in aqua? nō hic cōchae inter se generatim innumerabili numero similes. Eodē modo, ut Generatim p singula genera dicimus, ita Summatim p singulas summas, aliquādo dicimus summatim, et generatim nō per singulas summas, genera q; sed per unā, unum uerū, ut, Dicam de hac re summatim. Cic. de Ora. lib. 11. Infinitū mihi uidetur id dicere, in quo aliqd generatim queritur, hoc modo: expetēda ne esset eloquētia? expetēda ne honores? Caterū quomodo differat ab illis Ad summā, In summa, postea reddā. Viritim, p singula capita uirorū: ut, Gracchus diuidebat uiritim sex modios frumēti. tamē de uno aliquādo dicimus: ut apud Curt. Si qs uirū dimicere uellet, puocauit. Nominatī p noia singulorū: ut, asinatī sunt cōiurati notatī custodi carceris. et de uno etiam ut, Al

Lib. 7.

Philip. 2.

ut Altē extollēs M. Brutus cruentū pugionē, nominatim, Ciceronem clamauit. Membratim, per membra. Cēsīm, per incisiones gladij. Punctim, p punctiones, infixionesq; gladij: siue incidēdo, & pūgēdo. Strictim, stringēdo singula, uel certū aliquid. Carptim, hinc & hinc decerpēdo, nō ipsam seriē sequēdo. Tractim, trahendo, non interrūpendo seriē. Cateruatim, Gregatim, Turmatim, Manipulatim, p diuersas cateruas, diuersos greges, diuersas turmas, diuersos manipulos. Domesticatim, Vicatim, Regionatim, Oppidatim, Municipatim, Prouinciatim, p uarias domos, uarios uicos, uarias urbis Romae regiones, uariāq; oppida, uaria municipia, uarias puincias. Venio nunc ad id quod promiserā. In summa, & Ad summā, magis modo utēdi differūt à Sumatim, qđ significato. Quin, in Corpore proiccto: In summa nō recedo: Fas est mihi etiā inuitis Parentibus piē facere. Cic. de Offi. Ad summā (ne agā de Lib. 1. singulis) cōmunem totius generis humani hominū conciliationē, & consociationē colere, tueri, conseruare debemus. Differt autē Ad summam, & Ad summum, quōd secundum ad numerū refertur: ut idem Cic. pro Mil. Vnus, aut ad summum duo inuenti sunt, qui Milonis causam non probarent. id est, non plures qđ unus, aut duo ex omnibus. Idem ad L. Messinū: Nolim enim existimare te mihi non solitudinem iucundiorē esse, qua tamē ipsa uti non licet, quam sermones eorū, qui frequentant domum meam, ex cepto uno, aut ad summum altero. hoc est, excepto uno, aut (ut multū) duobus. Quint, in sensu priore solet uti tali genere dicēdi p aduerbiū, Semel: Deniq; ut semel finā, sic ferē cōponendū, quo modo pronuntianđū erit. Et alibi: Et ut semel omnia cōplectar. Et iterum: Et ut semel, quod est Potissimum dicam, Secretū in dictando perit. id est, ut in

Declam. 6.

Lib. 1.

Epist. ult. li. 7. fam, epist.

Lib. 10. cap. 3.

summa dicam. Cuius rei causa est ipsum illud semel, quod significat una uice pro omnibus, ita ut postea non oporteat quid addi. Ideoque solet accipi pro immutabiliter, & irrevocabiliter. Quod enim semel tantum fit, id non habet regressum ut iterum fiat. Idem in Mathematico: Quid haec fulgentium siderum ueneranda facies, quod quaedam uelut in fixa, ac coherentia perpetua, semelque capta sede collucet, alia toto sparsa caelo uagos cursus certis emetiuntur erroribus? Verg. - Qui, ne quid tale uideret, Procubuit moriens, & humum semel ore momordit.

Epist. Oeno. Ouidius: -Nulla re parabilis arte
ad Parid. Lib. 9. Lasa pudicitia est, deperit illa semel. Lucanus.
-Dixitque semel nascentibus auctor Quid quid scire licet.
Semel, inquit, ut nullum postea uerbum addat. In eundem sensum idem Quint. accepit Breuiter: ut in Geminis languentibus, Breuiter tamen longa crudelitatis explicanda seuita est, ex omnibus quae protulit, leuissimum fuit, quod occisus est. Plinius maior: A reliqua uero Gallia, latere Septentrionali, montibus Gebena, et Iura agrorum cultu, uirorum, morumque dignatione, amplitudine opum, nulli prouinciarum postferentibus in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distinguitur confuso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infusatur ex inopinato: interdum et secum ipsa murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus, ubi uisum est, uibrans, summus, medius, imus. Breuiterque omnia tam paruulis in faucibus quae tot exquisitis tiliarum tormentis ars hominum excogitauit.

Lib. 10. ca. 19. In eundem, de Tandem, Demum, & Denique. CAP. XXI.
Tandem idem ait, poni non necessitatis, sed ornatus causa, ut in illo Vergilij Aene. 1.

Ser. in illud r.
Aene. Et quo
sub caelo tan-
dem, &c.

Sed

Sed uos qui tandem; quibus aut uenistis ab oris?
Nec cuius ornatus, aut quare sit ornatus, explicat. Idem sentit Priscianus, dicens: Tandem non solum pro aduerbio temporalis, sed etiam per coniunctionem expletiuam inuenitur; ut Cic. Inuestiuarum lib. 1. Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra? Mihi quidem nullum ornamentum uidetur esse in superuacuis, & nihil agentibus uerbis. Quamquam apud Graecos dictiones nonnullae sunt, quae aut numerum, aut sonum implent; quod in hac dictione non est, quae habet potius uergens quiddam, & accelerans, eoque ferre per interrogationem; quae exempla uulgo sunt plurima, ut Cic. in Catilinam cuius oratio sic incipit: Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra? Quo exemplo usus est Priscianus. Quidam tamen inter primos huius aetatis docti, solent contra interrogationem hoc aduerbio uti, non tam auctoritatem sequentes eiusdem Vergilij, & in eodem loco:
Et quo sub caelo tandem, quibus orbis in oris
Iactemur, doceas iter. Et Horatij, qui ait:
Quamuis Scaeva satis per te tibi consulis, & scis
Quo tandem pacto deceat maioribus uti,
Disce docendus adhuc. quam Ciceronis in Catone maiore dicentis: Qua tandem spe sibi tam audacter obstitet, respondit, senectute. Et pro Roscio: Quum ab eo quaereretur, quid tandem accusaturus esset in eo. Nonnullis quoque alijs in locis. Sed tamen utrumque interrogationem habet, & eam directam latenter ad secundam personam. Nam hic qui loquitur, uerba alterius refert. Siquidem Pisistratus a Solone sic quaesuit: Qua tandem spe mihi tam audacter obstitis? Et Fimbria ab illo (quisquis fuit) sic petiuit: Quid tandem in eo accusaturus es? Neque uero legem illius dictionis scribo, sed usum frequentissimum trado. Sine interrogatione autem quid signum

Lib. 15.
Cic. inuect. 1.
in Catil.

Aeneid. 1.

Lib. 1. epi. 12.

Aeneid. 6. significet, nemo ignorat: ut Vergilius,
 Iam tandem Italiae fugientis prendimus oras. Eiusde si-
 gnificationis sunt Demum, & Deniq; ut notu est: ut idem
 Vergil. Tunc demum admissi stagna exoptata reuisunt.
 Cic. Quum excessisset e uita, tum deniq; uiueret. Sed ple-
 runq; qui sint multa enumerata, tu subiungimus Deniq;
 Eclog. 2. significantes hoc ultimum esse omnium: ut idem Verg.
 O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
 Nil nostri miserere, mori me deniq; cogis.
 Et Cic. Quum sibi non multitudinem militu, non idoneos
 Imperatores, no pecunia sibi praesto esse uiderent, no de-
 niq; ullam rem quae pertineat ad bellu administrandu. De-
 mum solet accipi pro solum, siue pro omnino, praecipueq;
 iunctu cu Is, & cum Ita. Cic. in Sall. Ea demu magna uolu-
 ptas est Crispe Sallusti, aequali ac pare uerbis uitam age-
 re. M. Fabius: Illud ingenioru uelut praecox genus, no te-
 mere unquam peruenit ad fruge. Hi sunt qui parua facile
 faciunt, & audacia prouecti, quicquid illhic possunt, statim
 ostendunt. Possunt autem id demu, quod in proximo est: uer-
 ba cotinuant, haec uultu interrito nulla tardati uerecudia
 proferunt. Et iteru: Tu illa quoq; ex causa, q; mentem tanta
 rei intentam uacare omnibus alijs, etiam culpa carentibus cu-
 ris oportet. Ita enim libera, ac tota nulla distringente, atq;
 alio ducete causa, spectabit id solu, ad quod accingitur. Et
 Declam. 10. alibi: Iacebat haec in somnis, inquieta, quu diceret, iam statim
 apparebit, iam statim ueniet, nunquam tamen tardius ueniet.
 Miseram me fili, proxima nocte iam ueneras. Ecce iam me-
 dios sidera tenent cursus, indignor, irascor. Ita mihi demu
 satisfacies, si apud patre fuisti. Ideo autem dixit solum, siue
 Lib. 10. ca. 24. omnino, quod Plin. uidetur accipere pro omnino, siue
 rundine dicens: Ea demum sola auium, non nisi uolatu de-
 pascitur.

pascitur. - Quidam uolunt ab is, & demum componi Idem.
 Ouidius pro demum, posuit deniq; lib. 111. sine titulo:
 Si qua metu dempto casta est, ea deniq; casta est.
 In Macrobius, de stella & sidus, CAP. XXII.
 Stella et Sidus differunt, si Macrobio credimus, ita scri-
 benti: Nunc uideamus, quae sint duo haec nomina quorum pa-
 riter meminit, quu dicit, Quae sidera, et stellas uocatis.
 Neq; enim hic res una, genuina appellatione monstratur,
 ut Ensis Gladius: sed sunt Stella quidem singulares, ut erra-
 ticae quinq; & caeterae, quae non admittunt alijs sole ferun-
 tur: Sidera uero, quae in aliquod signum stellaru plurium
 compositae feruntur: ut, Aries, Taurus, Andromeda, Per-
 seus, uel Corona, & quaecunq; uariaru genera formarum
 in caelum recepta creduntur. Sic & apud Graecos ἀστέρα
 & ἀστρο diuersa significat. Et Aster stella una, Astron
 signu stellaru coactu, quod nos Sidus uocamus. Haec differē-
 tia (Macrobij pace) nusquam reperitur, ut apud eundem
 Cic. de Vniuers. Itaq; nesciunt hos siderum errores. Et ite-
 rum: Toto igitur orbe constituto, sideribus parem nume-
 rum distribuit animoru, & singulos adiunxit ad singula.
 Et lib. 11. de Nat. deor. Nam quu duo sint genera sideru,
 quoru alterum spatij immutabilibus ab Ortu ad Occa-
 sum commens, nullum cursus sui uestigium inscrltat: al-
 terum autem continua conuersione sui eisdem spatij, cur-
 sibusq; conficiat. Quint. in Mathematico: Quid haec ful-
 gentium sideru ueneranda facies: quod quaedam uelut in-
 fixa, ac cohaerentia, perpetua, semelq; capta sede collucet,
 alia toto sparsa caelo uagos cursus certis emetiuntur er-
 roribus. Quod no sensisse Cicerone (ut Macrobius uult)
 documento est, q; non praeposuit stellas. Debet enim spe-
 cies generi, pars toti praeponi: ut, Dicam de prudentia,
 E A & de

Ouid. Ele. si-
 ue Amor. li. 3.
 elegia 4.
 Lib. I. c. 14. in
 Som. Scip.

Eod. lib.

Declam. 4.

et de uirtute huius: Dicam de facie Helena, et eiusdem pulchritudine, non autem ediuerso. Fateor tamē nunquā Stellam Arietē dici, Taurum, Andromedam; Perseum: sed sydus. Et hinc est quōd dicimus Hybernū sydus. Et illud Quintilianī: Nos graue huius anni sydus afflauit.

Declam. 12.

In Aulam Gellium, de Resciso. CAP. XXIII.

Lib. 2. cap. 19.

Resciscere, Aulus Gell. uult esse rem occultam, inopinatam, insperatamq; cognoscere. Miror de hoc solertissimo uerborū inuestigatore, atq; cōsore, qui uocabulū hoc de facili difficile, de claro obscurū, de trito nouū, de exposito abstrusum fecerit, ne dicā falso exposuerit. Nūquid si uideā hominem cælo uolantē, ut fecisse Dedalus, Perseusq; fertur: aut aliquē è terra prodire qualis Tages fuisse ab Hetruscis creditur: aut Satyrum aliquē semuirum, semicaprumq; quem se uidisse nonnulli scripsere: aut arcana quædam naturæ peruestigauero, dicam Resciscere: aut se nō opinor. Est igitur proprie Resciscere, rem postgesta est, scire, quā nescibas quum gereretur, præsertim ad te, tuos ue pertinentem, ut Terent. in Adelphis: Hec tibi, Resciscuit omnem rem, id nunc clamat scilicet.

Act. 5. sce. 3.

In eundem, de Deprecor. CAP. XXIII.

Gell. li. 6. c. 16

Deprecor supplicium, idem Aulus Gellius ait dictum esse, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor: ego autem ita dici puto Deprecor, ut et imprecor. Precor tibi bonum, precor tibi malum: sic, Deprecor liberationem, et deprecor pœnam: illam, ut potiar: hanc, ut uitem. Ouidius lib. 1. de Ponto:

Epist. 2.

Sæpe precor mortem, mortem quoq; deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum. Deprecor dixit, quasi precor mortem non dari mihi in hac terra. Nec mirum id fieri in Deprecor, quum fiat in magis usitatis;

usitatis, ut in defendo. Siquidē dicimus defende me quā ferē dicitur, et non nunquā defendo istus: ut Cicer. de Senect. Vestitaq; pampinis, nec modico tepore caret, et nimios solis defendit ardores. Cum præsertim mos Romanis sit etiā mala præcādi ne ueniāt. Vnde tēpla Timori, Pallori, Febri, alijsq; simul. fuere dedicata, et ijs (ut ita dicam) munibus fiebant sacra: quod etiam Vergilius probat: Lib. 3. Aen.

Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam. Neq; solum Deprecari est uoce, sed etiam per ea, quæ instar uocis obtinere solent, uultū, gestumq;. Etenim Bucephalum, qui præter unū Alexandrum omnem alium recusabat sessorem, non ineptē dixeris Deprecari alios sessores præter regem. Deniq; Deprecor magis significat uel dicto, uel factō recusō, quā illa quæ Aulus Gell. attigit.

In Priscianum, de Situs.

CAP. XXV.

Situs (Priscianus inq;) dicitur pro negligētia, ut Verg. Prif. circa fi. Aeneid. v. 11. Sed te uicta situ, ueriq; effœta senectus. lib. 10. Sed nō ita est, potiusq; sordes illa, et illumies, qualis nascitur inter opaca domus: quæ diu nō repurgatur. unde inq; M. Fab. Excitanda mens, et attollēda semper est, quæ in huiusmodi secretis aut lægue scit, et quædam uelut in opaco situm ducit: aut cōtra, tumescit, inani persuasione. Huiusmodi igitur quidam situs sedet in uultu, capite, totoq; corpore uetularū, et habitu, præsertim inopum, qualem illum Verg. intelligit, et Lucan. de malefica anu ait: Fœda situ macies. Quod etiā Pædorē possumus appellare: ut idē Luca. Lōgusq; in carcere pædor. Et Cic. in Tusce. Pædore muliebres. Et iterum: Barba pædore horrida. Miror Priscianū hoc in loco à definitione Seruij descuisse, q hoc uocabulū proprie definiuit, inquit: Situs proprie est lanugo quædā ex humore, præcreata. Fit autē illocis

Prif. circa fi. lib. 10.

Lib. 1. cap. 3.

Lib. 6.

Lib. 2.

Lib. 3.

In eod. lib.

Sertu. in illud

Verg. Aen. 6.

Per loca senta situ cogūt.

E 5 carent

noctē que p- fundam.

Prisc.lib.18.

1. ad Timo. 3.

Lib. 1.

Verg. Aen. 10 Aspice nū no strū mage sit penetrabile telū. Et geor. 1. Et Boreæ penetrabile frigus adurat Ser. illud ro Aene. Aspice num mage sit nostrum, &c.

carentibus sole. Situs uerò pro loci qualitate manifestum est, ut de situ Messanæ, et de situ Syracusarum, & simul.

In eundem, de Docilis, & Docibilis. CAP. XXVI.

Docilis, idē inq̄, est, qui facīle docetur. Docibilis est, qui facīle discitur: quomodo Penetrabilis est, qui in intimis est partibus: Penetrabilis, qui facīle penetratur. Nō occurrit, ubinā legerim Docibilis. Est enim cōsuetum magis Perceptibilis, nisi magis apud Ecclesiast. atq; in aliū sensum: Et erūt docibiles dei, dictū est quasi dociles.

Nam Cypria, super illud Pauli, Episcopū nō litigiosum, nō cōtentiosum, sed mitē, & docibilē esse debere ait: Docibilis autem ille est qui est ad discēdam patientiā lenis, et mitis. Hoc (ut ego sentio) idē est, quod docilis. Ratio tamē postulat, ut id significet, qđ ait Priscian. eō quidē magis, qđ habemus in eodem sensu Docilis, ut superuacūū fuerit duas uoces ad eōdē confines unī significationi dare, nisi dictum simile hoc esse illis, Aequale, & Aequabile, de quibus dixi alio uolumine. Insuper Sensibile, & Sensile. Lucret.

Ex insensibili ne credas sensile nasci, hæc duo pro eodem accepit. Exitiale, & Exitiabile. Verg. in v. 1.

Sed me facta mea, & scelus exitiale Lacæne,

His mersere malis. Ouid. v. 1. Metamorph.

Dumq; manu tentat trahere exitiabile ferrum.

Rationale, & rationale. Quint. in 1. 1. Sed quia carent sermone, quo id faciāt, muta, atq; irrationabilia uocātur. Porro Penetrabilis (quātū mea fert opinio) non reperitur: sed Penetrabile: substātiuumq; est, nō adiect. Penetrabilis adiect. qui facīle penetrat, ut apud Verg. Penetrabile telum: & Penetrabile frigus. Tū qui facīle penetratur, ut apud Liu. lib. XLVI. Et in asperis locis silex sepe impenetrabilis ferro occurrebat. Seruius qđ penetrat, inq̄, penetrabile

ne trale dicitur: qđ autē penetratur, penetrabile. In quorum priore dissentio, cū non sit neq; adiectiuum (ut ipse uult, exponens penetrabile frigus, pro penetrabile frigus) neq; significationis adiuuæ. Deniq; (ut ad docilis reuertar) docilimus mea sententia faciet potius, quā docilissimus: Qualia sunt facilis, gracilis, agilis, similis, humilis.

In eundem, de Numen, & Nutus. CAP. XXVII.

Numen, idē inquit, est dei nutus. Ante hunc Varro dixerat, Numē dicunt esse imperiū, dictū à nutu. Vter horum commodius definiuit? Certē numen est imperium, potestasq; dei: nō autem nutus, neq; imperium cuiuslibet. Sed Varronem de imperio dei suspicor intellexisse.

In eundem, de Necatus, & Nectus. CAP. XXVIII.

Necatus, idem inquit, proprie ferro: Nectus uerò, alia ueremptus dicitur. Sed ego sentio generalē significationē Necatus, specialē uerò Nectus esse. Cic. in Rhetoricis, & libris ad Heren. & alibi sæpe ait: Veneno necatus. Quint. in 1. 1. Hinc adulter Ioris cæsus est, fame necatus. Nec unquā Nectus dicitur, sine certo genere mortis: ut Enectus siti Tantalus. Nec tā mortuus, quā prope modū mortuus: sicut Exanimatus p eo qui similis est mortuus: ut, Fame, siti enecli. quæ plurima sunt exempla.

De Ne, & Ne. CAP. XXIX.

Nae pro ualde idem dixit, nec tamen solus. Teren. in Andr. Næ illa illum haud nouit. Mihi uidetur idem apud nos significare, qđ apud Græcos, scribiq; cū diphthongo debere uari, quod est certē: ut apud eundē, Faciunt næ intelligēdo, ut nihil intelligāt. Quasi dicat, faciūt profectō. Hæc apud Cic. dictio frequens est, ut de Orat. li. 1. 1. Næ ille haud sanē quē admodū uerba struat, et illuminet, & magistris istis regret. Apud Quint. ceterosq; illius aui rariß

Prisc. lib. 4. Varro li. 6. de ling. Lat.

Prisc. lib. 9.

Ad Herē. li. 3.

Cic. Tuscul. quæst. lib. 2.

Prisc. lib. 15. Act. 4. sc. 4.

In prologo Andr.

rariſſima. Ne componitur cum *Queo*, cum *Scio*, cum *Vo*
lo. Frequentius tamē ſine cōpoſitione, appoſita negatione
reperimus illud primū, quā duo ſequentia. Adeo ut barba
De Orat. ad rū putet Cic. dicere. Non ſcio, & Non uolo, licet nonnun-
Brut. quam apud ipſum quoq; reperiatur. Ideo frequentiſſimē
Lib. 15. legimus, Haud ſcio, Haud uelim. Idem Prſcianus ait à Po-
tius fieri Potiſſimē, quod ego nunquā legi, ſed Potiſſimū.

In Donatum, de Valeo.

CAP. XXX.

Terē. in And.
act. 4. ſcc. 2.

Valeant Qui inter nos diſſidiū uolunt. Donatus, Ser-
uius, & quidā alij ſic exponunt: Percant qui hoc no-
bis uolunt. Quæ uox, & oratio aliena fuerat ab ingenio
De Nat. deo. Pamphili pio, & probo. Cic. Si deus talis eſt, ut nulla gra-
Lib. 7. tia, nulla hominum charitate teneatur, ualeat. Quid enim
dicā propitiuſ ſit? Eſſe enim ppitiuſ pōt nemini. Nunquid
eō irreligionis, atq; eō impudētiæ Cic. uenerat, ut deo exi-
Lib. de ira dei tium precaretur? Abſit. Lactantij quoq; teſtimonio, q̄ de
cap. 8. his ipſis Ciceronis uerbis ait: Quid enim cōtēptiuſ potuit
dici in deū? Valeat, inquit, id eſt, abeat, et recedat, quādo
prodeſſe nulli poteſt. Vides ut Lactan. quū uult Ciceronē
contumelioſum fuiſſe in deū, non tamē expoſuerit ualeat,
pro pereat, ſed abeat, & recedat, Quāquā (ut mihi uide-
tur) non ſignificatur per ualeat, quōd abeat ille à nobis,
ſed quōd nos ab illo, uale dicentes. Enim uero Vale, ſalu-
tatio eſt recedentis, ut Salue, & Aue uenientis. Quomodo
ergo uerbum ſalutantis, poteſt accipi pro mala precatio-
ne, atq; ſalutatione? Eſt autem Salutare & aduenientis,
& abeuntis. Vergilius in 1 x.

Hanc ego nunc ignaram huius quodcumq; pericli eſt,

Inq; ſalutatā linquo. Ideoq; nōnunquā reperimus ſalue
etiam in diſceſſu: ut in calce epiſtolarū Ciceronis ad Tiro-
nem, Vale mi Tiro, uale, uale, et ſalue. Et iterū: Et itā atq;
etiam

Epiſt. 6. li. 16.

Epiſt. 9. lib. 16

etiam noſter Tiro uale: Medico, Curio, Liſoni de teſcri-
pſi diligentiffimē. Salue, uale. Verg. in x 1.

-Salue æternū mihi maxime Palla, Aeternūq; uale.
Nec mirum ſi in ſine loquēdi reperiamus Salue, quū etiā
ille qui aditur, et ſalutatur, dicat Salue, quemadmodū qui
abit, & qui alterū à ſe dimittit, dicit Vale. Quod etiam
Græci faciunt, ut Homerus primo Iliados:

Χαίρει ε κίρυνεſ δίοſ ἀγρελοί, ἡδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Neq; eſt apud Latinos aliud uerbum, quo aduenti nos re-
ſpondeamus, quā Salue: niſi more iam uulgari magis,
quā probato, dicamus, Bene ueneritis. Idem uerbū apud
eundem, pro Vale. x x i i i. Iliados:

Χαίρει μοι ὦ Πάτροκλε, καὶ ἐν αἰδέο δόμοισιν.

Cic. ad Att. indicatio huius uerbi uſus eſt, dicens: Et ſal-
uebis à meo Cicerone. Plau. in Trucul. in prima poſitione
utitur: Salue ſatis eſt mihi tuæ ſalutis, nihil moror, non ſal-
ueo. Martialis etiam dixit, Valebis:

Quum pinguis mihi turtur erit lactuca ualebis,

Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Ceterū (ut ad inſtitutū redeā) qui, Valeāt, pro execra-
tione acceperūt, forſitan hoc argumēto inducī ſunt, quōd
nonnunquā hoc uerbum languorem ſignificat: ut idem de
Oratore, Sicut medico diligenti prius, quā conetur agro
adhibere medicinā, nō ſolū morbi eius, cui mederi uolet,
ſed etiā cōſuetudo ualētis, & natura corporis cognoscen-
da eſt. Vnde Valetudo, p̄ lāguore frequentiffime accipitur
et Teſtes ualetudinarij nominātur. Idē ad Terētiā: Va-
letudinem tuā cura diligēter: hoc eſt, languorem & infir-
mitatē. Alibi, p̄ ſanitate: Sed nūc ualetudini tribuamus ali-
quid. Frequentē tamē apponimus adiectiuum, uel Fauſtū,
uel Infaſtū, ad diſtinguendū ſtatum corporis: ſiquidem
indiffer

Epiſt. 3. lib. 6.

Li. 13. epig. 53.

Lib. 2.

Epi. 10. li. 14.

indifferēter significat more sui primitiui. Dicimus enim, Ut uales? Quō ualuisi? Qualiter ualet fili? Sic, Qua ualitudine es? Qua ualitudine est fili? Respondebis, Infirma aduersa, mala ualitudine: uel cōtrā, Bōa, icolumi, optima

In Varronem, de Vas. & Obses. CAP. XXXI.

Lib. 5. deling. Latin.

Vas, inquit Varro, appellatus est, qui pro altero uadimonium promittebat. Consuetudo erat, quū reus parū esset idoneus inceptis rebus, ut pro se alterū daret. Videtur Varro significare Vadē eum esse, quem Fideiussorē uocamus: et Vadimonium, Fideiusionē. Nos hoc negare ita esse quī possumus, cū Varro omnium consensu sit Romanorum eruditissimus, et linguae Latinae peritissimus: quā Latinas literas fecit et Latiniore, et literatiores? Quāq; multum sunt, qui eū quibusdā in locis reprehendāt: quae facultas praecipue discipulis Quinti adesset, lōgē Varrone doctioris, atq; eloquentioris. Verū ego nō ausim reprehēdere, sed tantū affirmare, me nō legisse (duntaxat quantum aut recordor, aut intelligo) Vadē eū esse, qui uadimonium pro altero dat (si Vadimonium significat fideiusionē) sed eum, qui spōsor est alterius in capitis periculo, siue idē supplicium subiturus, siue pecuniā soluturus: ut apud Quintum in Declamatione, quae inscribitur. Amici uades. Et apud Ciceronem lib. v. Tusculanae quaestionum de Pythagoreis amicis: quorū alteri quū tyrannus diem mortis dixisset, alter pro amico ad uisendam matrem ituro uas factus est. Et apud Terentium in uerbo de Caesone capitis reo, ita dicentē: In uincula conijci uentant, sisti reū, pecuniāq; (nisi sistatur) populo promitti placere pronūtiat, summā pecuniae quantā aequum esset promitti, ueniebat in dubium. Id ad senatū reijcitur. Reus (dum cōsulerentur patres) retentus in publico est: uades dare placuit: unum uadem trium millium eris obligarunt: quot

Lib. 3. ab urbe condita.

quod darentur, permīssum est tribunis: decem finierunt. Tot uadibus accusator uadatus est reū. Hic primus uades publicos dedit. Quod Festus quoq; sentit, dicēs: Vas spōsorem significat in re capitali. Vadimonium (quantum ego sentio) est spōsio ad certū diem sistendi se in iudicio. i. comparandi per se, uel per aduocatos, ut in Oratione Ciceronis pro Quintio datur intelligi, ubi longa est altercatio de Vadimonij: altera parte dicēte fuisse sibi uadimonia deserta, altera uerō nequaquā à se illa fuisse facta. Et Quintilianus de Legato frumētario, qui ad praestitutum diem uenerat, inquit: Nisi tamen ad uadimonium legate uenisses, nō multorum dierū commeatum habebamus. Et hoc ipsum fortasse Varro sensit. Obses autem est, qui traditur impetio alterius, ea conditione, ut si dator obsidis à fide recedat, recipienti sit ius in corpus, et uitam obsidis. Quod praecipue inter potentes commercium est, qui non habent superiores, ad quos pro iustitia prouocent.

Lib. 19.

Declam. 12.

In eundem, de Decurio. CAP. XXXII.

Decuriones, inquit idē, primi singularū decuriarum dicti, quod probat Terentianus ille apud Titum Liuium, quā ipse approbat Festus. Idēq; ait: Decuriones appellantur, qui denis equitibus praesunt. Est ergo dictus Decurio à decē, ut Centurio à cētum. Nam (ut ait Padianus) Decuriae sunt nobiliorū, Centuriae inferiorum. Quidam uolunt (quorū est Fronto) decurionē praeesse turmae, quae constat ex duobus et triginta equitibus. Neq; belli solum, sed domi quoq; Decurio dicitur, nomē quoddā praepositurae significans: ut Suetonius in Domitiana uita, Saturius decurio cubiculariorum. Et hoc quidē apud Romanos: in municipijs autē (ut mihi quidē uidetur) idem est Decurio, qui Romae Senator. Nam qui in Senatu, et consilijs Reipublicae municipis

Var. lib. 4. de ling. Lat.

Cap. 17.

palis

palis interesse poterat, Decuriones erant. Cic. pro Sexto. Qua de causa, & tum coniectus ille Capuae huic P. Sextio apud me maximas gratias egit, & hoc tempore beneficium, fidemque hominis, testimonio declarat, periculum deprecatur suo decreto. Recita quae so P. Sexti, quid decreuerit Capuae decuriones. Quod autem differat Decurio Romanae & Decurio municipalis, ex epistola quadam Plinij 1. lib. 1. declaratur, dicentis: Esse autem tibi centum millium censum satis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur ut te non decurione solum, uerum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equitis Romani facultates, trecenta milia numerum. Non dicitur itaque Decurio, aut quae decem praestit militibus (ut quidam uolunt) quae Graeci δέκα ἑκατόν uocant, quum Decurio sit maior equite, eques centurione, centurio decarcho, ut ex stipendiorum magnitudine datur in multis libris intelligi: aut in municipijs qui decem equitibus praestit, quum sit equite duntaxat Rom. minor. An quae decem praestit equitibus municipalibus? aut hoc erit dicendum, aut Pöponij Iuriscons. opinio sequenda, dicentis: Decuriones quidam dictos aiunt, eorumque initio quum coloniae deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur, consilij publici gratia conscribi solita sit. Quare eum quae nunc Militum appellamus, aut falsa dignatione afficimus (nam et si omnes, qui militant, Milites sunt, Miles tamen proprie, qui pedibus militat dicitur, Eques quae equo) aut si uere, Decurionem potius appellamus. Quidam horum temporum docti Equitem uocant, sed rectius Decurionem uocarent. Nam eques est aut qui Romae ex ordine Equestri est (quod non facit ad gloriam militarem) ut quae equo militat: cuius nulla dignatio est, quaequam Iurisper. multa ineptissime fabulatur de dignatione militum, quae quidem uel nulla, uel communis est omnium siue pedestrium,

Epist. 19.

strium, siue equestrium, qui militiam exercent. Nam de auro gestando, uel huiusmodi nugis, nullum uerbum est in iure civili. Sed haec omittamus, quae non sunt huiusmodi scriptio- nis, dum illud admonuerimus, Romanum decurionem, quae praestit decem Romanis Equitibus, longe praestare ceteris decurionibus, quibus etiam ipse Eques Romanus praestat.

In Festum Pompeium, de Exemplum.

& Exemplar.

CAP. XXXIII.

Exemplum (inquit Festus) est, quod sequamur, aut uite- Festus lib. 5.
mus: Exemplar, ex quo simile faciamus. Illud animo estimatur, istud oculis conspicitur. Mihi autem (licet Festus scientissimè de exponendis uocabulis loquatur) aperta a trinitate est magis horum nominum differentia. Nam Exemplum est, ex quo simile facimus: ut opera Homeri exemplum sunt poemata scribere uolentibus. Quint. lib. x. Sic literarum ductus, ut scribendi fiat usus, pueri sequuntur: sic musici uocentium, pictores opera priorum, rustici probata experimento cultura in exemplum intuetur. Et Exemplar animo quoque estimatur. Cic. lib. 11. de Orat. Illa oratio fuit mihi exemplar benedicendi. Quint. in x. Cornelius autem Senerus etiam si uersificator quam poeta melior, si tamen (ut est dictum) ad exemplar primi libri bellum Siculum perscripisset, uindicaret sibi secundum locum. Horat. in Epist. inquit:

Cap. 2.

Cap. 11.

Epist. 1. lib. 2.

Plaut. ad exemplar Siculi properare Epicharmi.
Idem Cic. pro Mur. Domesticum te habere dixisti exemplum ad imitandum. Est illud quidem exemplum tibi propositum domi, sed tamen naturae similitudine illud a te magis, qui ab illo ortus es, quam ad unumquemque nostrum pertinere potuit. Ad imitandum uero tam mihi propositum exemplar illud est, quam tibi. Itaque unum pro eodem penes Exemplum, & Exemplar posuit, & quidem eodem loco. Ceterum

F Exent

Exemplum est ipsa res, quā imitāmur, aut (si ita fors tulerit) deuitāmus in aliquo: ut in Catone, Cato autē ipse exemplar. Illud contentū, hoc continens. Quod si dicamus, Ad exemplar Catonis: aut, Ad exemplar Epicharmi, sic intelligimus, ad exemplar Catonis, quod est Cato: ad exemplar Epicharmi, quod est Epicharmus: siue opus epicharmi: ut, Opus hominis, p ipso homine. Animā corpusq; filij destruis, quā si aliud illa sint à filio. Exemplū p exemplari. Est enim contentum, pro continente, ut apud eundē: Fuit ille uir exempli continentiae: quomodo dicimus, Ille uir fuit norma uiuēdi: quū tamen nō sit norma uiuēdi uir, sed in uiro: ita nec ille exemplū cōtinētiē, sed in illo. Ideoq; exemplaria multa sunt, unius tamē exempli: ut, Reddita sunt mihi binē literae tuae eodē exemplo, id est, eiusdē formae. & Duo uel tria exemplaria Aeneidos, hoc est, multi codices eodē exemplo: & Exemplar ab exemplari sumitur, non ab exemplo. Nam Exemplū incorporale est. Exemplar plerumq; corporale. Hinc

In Catil.

Sallu. Litera, quas sibi nomine Catilinæ redditas dicebat, eorū exemplū infra scriptum est. hoc est earum forma infra scripta est, melius, quā carū exemplar. Quod forma sit exemplū, Paulus Iuriscōsultus testatur: si legatū certam petatur, non iubet p̄tor uerba testamēti edere: ideo fortasse, quā heredes solēt habere exemplū testamēti, id est, formam. Cic. ad Appiū. Ex his literis, quarū ad me exemplum misisti: Et ad Cic. tum Plancus, exemplar eius chirographi Titio dedit: tum Asinius Pollio, Ex literis cognoscēs, nā carū tibi exemplar misi. Hi de pagina scripta, quod corporale est, intelligunt: ille de sententiā, quae in pagina continetur, uel potius ex pagina percipitur. Quod si in distincte his duobus libet uti, nō sanē repugnabo: quū praesertim Quid, dicat, Exempla plura unius rei, pro exemplaribus

Epist. 3. lib. 3. fam. epist.
Epi. 21. lib. 10. fam. epist.
Epi. 30. lib. 10 fam. epist.

ribus. Nam unius rei unum, atq; idem exemplum est propriē (ut dixi) in diuersis licet exemplaribus. Loquēs enim de opere suo Metamorphoseos, lib. 1. de tristibus ait:

Pluribus exemplis scripta fuisse reor.

Reperitur etiam exemplarium, pro exemplari: Plin. lib. 11. Iuba haec omisit in hoc tractatu, nisi exemplarium uitio sum est. Nō de eo autem exēplo dixi, quod adhibetur rei aut probandae, aut ornandae causa, quae significatio nota est omnibus. Vnde pars probationis uocatur ab exēplis, et in elocutione exemplum inter ornamenta numerantur.

In Boethium, de Persona.

CAP. XXXVIII.

Persona est (inquit Boethius) incommutabilis natura, et indiuidua substantia: existimās se argumētatione collegisse, quare nō sit qualitas, nec aliud praedicamentū ullum, sed substantia. Sed huic homini Romano osēdam Romanē loqui nescire. Persona nanque nō est in Deo magis, quā in bruto sicut humanitas, sicut alia plura. Sed demō, ut in Deo etiā sit persona: quāro, quāobrē ea nō sit qualitas, siue de homine loquimur, siue de deo? Nam in homine quidē Persona significat qualitātē, qua alius ab alio differtur, tū in animo, tū in corpore, tū in extrā positis, quae à rhetoricis enumerātur ī attributis personae. Animi: ut quo studio se exerceat, medicina an iuris ciuilibus, an militia. Et qua mēte: iracūndus, an moderatus: auar⁹, an liberalis. Corporis: iuuenis, an senex: pulcher, an deformis: fortis, an ibecillus: mas, an femina. Extrā positōrū: diues an pauper: clarus an obscur⁹: maritus an caelebs: parens liberorū, an orbuet his similia. Ideoq; figura, et sigilla quadā, quae rotas, aut alia corporis parte aquā fontanā emittūt, quia representāt uarios hominū uult⁹, & gest⁹, psonae dicūt. Et hystiones ī scenā personas accipiūt, aut quū seruū agunt,

Eleg. 6.

Apud Plin. lib. 6. cap. 29. in emendatis codicibus sic legitur: Iuba, qui uidetur diligentissime p̄secutus haec omisit in hoc tractatu, nisi si exemplarium uitium est. Berenicē alteram, &c.

aut ancillam, aut matronā, aut meretricē, aut senem, aut
 adolescentē, aut patrē, aut matrem, aut filium, aut regem,
 aut militem, aut lenonē, aut parasitū, & mille huiusmodi,
 quae nō sunt singula in singulis, sed plurima: ueluti in me
 est psona humani, liberalis, timidi, iracūdi, hebetis, somni-
 culosi, literati, senilis, mariti, soceri, generi, patris, filij,
 fratris, pulchri, fortis, diuitis, nobilis, et interdū cōtrariā.
 Nā ad fortissimū, pulcherrimū, ditissimū, non sum fortis,
 nec pulcher, nec diues, sed imbecillis, deformis, pauper.
 Alia itaq; ad hūc persona sum, quā ad eū cui in his omni-
 bus antecello. Et ad Priamū sum persona filij, ad Astryanā
 cōtra persona patris, ad Andromachā persona uiri, ad Pari-
 dē persona fratris, ad Sarpedonē persona amici, ad Achil-
 lem persona inimici. Quo fit, ut adsit mihi multiplex per-
 sona ac diuersa, sed una tantū substantia. In deo autē perso-
 nam ponimus, uel quōd nullū aliud uocabulū quadrat: non
 natura, quo ueteres utebātur: nō substantia, quo Graeci utū-
 tur; uel q; uerē in deo triplex est qualitas. Atqui hīc mi-
 hi os cōprimet Boëthius, neq; uocē prodire pmittet, dicēs
 qualitātē eam esse, quae possit etiā abesse praeter subiecti
 corruptionē. Hanc ego de definitionē (ut Graeculam, & ine-
 ptam) derideo: Dico lucē, uibrationē, calorem in sole esse
 qualitates, & hoc dico Latine, omnibus, qui unquā Latine
 locuti sunt, cōsentientibus, quanquam de hac re suo lo-
 co in nostro opere de dialectice disseruimus. Tales quali-
 tates statuo in Deo, & has dico esse personas, quae ab eo
 abesse nō possunt, & qualitātē significare, nō substantiam,
 ut Boëthius uoluit, q; nos barbarē loqui docuit. Hinc enim
 forsitan adducū uulgus, ut sic loquatur, tres persone me
 experiat, uideo duas psonas, hīc est bona persona: qui ser-
 mo antea fuit inauditus, & hodie nemo nisi imperit⁹ omni-
 no sic

no sic loquitur. Quanquā Boëthius ipse uiderit, quomodo
 persona est sustātia. Sūt autē in Deo tres persone: nō tres
 sustātias illi adesse intelligamus: praesertim quōd neq; ul-
 la uox meram substantiā significat, neq; ulla res est mera
 substantia, ut in eodem nostro opere ostendimus.

In Iustinianum, de Noxā dedere. CAP. XXXV.
 Noxā dedere, Iustiniani pace, siue Trebelliani, et so-
 riorū (nā Iustinianus nec tura, nec forsitan Latinas
 literas nouit) est pœnā dare, siue tradere ob noxam, qua si
 significatur culpa. Ille autē ait: Noxā, est corpus quod no-
 cuit. Et in eodē loco: Corpus deditur noxā. Si noxā corp⁹
 est, quomodo corpus deditur noxā? Nūquid corpus dedi-
 tur corpori, aut corpus sibi? Quanquā quid hāc oratio ad
 significandū pœnā faceret? Est autē hāc pœna seruorum,
 quos domini malūt ad pœnā tradere, quam praestare male-
 ficū quod illi admiserūt. Paulus ita definit: Noxales ap-
 pellantur actiones, quae nō ex cōtractu, sed ex noxā, atq;
 maleficio seruorū aduersus nos instituūtur: quarū actionū
 ius, & potestas hāc est, ut si dānati fuerimus, liceat nobis
 deditione corporis, quod deliquerit, euitare litis est im-
 nationē. Vlpian. quoq; addit, ut corpus tradatur uiuū igni.
 Quintil. in Gladiato. Alebat deuotū corpus grauior omni
 fame sagina, et inter dedita noxā mācīpia cōtemptissimus
 tyro gladiator, ut nouissime perderē calamitatis meae in-
 nocentiam, discebam quotidie scelus. Nam noxā etiam da-
 mnum significat, ut apud Ouid. lib. x. v. Metamor.

Nocte nocent potae, sine noxā luce bibuntur.
 Et Suetoniū de Caesaris uita: Spurinamq; irridens, & ut
 falsum arguēs, quōd sine ulla sua Idus Martiē adef-
 sent. De brutis autem improprie dicitur, ea dedi noxā: ut
 de capra apud eundem Ouidium libro primo Pastorum,

Institut. Im-
 per. li. 4. titu.
 de noxā, act.
 §. j. & ij.

Declam. 19.

Cap. 81.

Verba fides sequitur, nox a tibi deditus hostis
 spargitur effuso cornua Bacche mero. Seru. super
 illud Verg. Vnius ob noxam, & furias Aiakis Oilei: ait,
 Aencid. 1. Noxā pro noxia, id est, culpa: quasi per se Noxa nō signi-
 ficet culpā: quā familiaris eius (ut opinor) Macrobius. leuē
 Lib. 4. cap. 5. culpā accipi uult. Atq; ut sibi crederemus, noxā nō culpā
 esse, sed poenā, ait culpā Noxiam dici: quasi noxiā sepius
 quam noxā in hac significatione reperiamus, quam aētio
 nem nusquam reperimus. Quōd dixi Iustinianam forsitan
 nec iura, nec literas Latinas scisse, nemo miretur: tū quia
 semper in Graecia uixit, tum quia se dominū Iustinianum
 (ut ex numismate eius apparet) dici uoluit, ut quidam alij
 Caesares fecerūt, quod a uiro Romano est alienissimū: &
 character ipse literarū, figurarūq; illorum temporum
 numismatis Gothicum magis redolet, quā Latinum.

In eundem, de Testamentum. CAP. XXXVI.

Iustitia. in-
 stit. lib. 2. tit.
 de testamen-
 in prin.

Testamentū, idem inquit, ex eo appellatur, quōd testa-
 tio mentis est. Quae definitio quorundā Iuriconsulto
 rū fuit, quos si iuste A. Gellius coarguit, quantō ego iusti-
 hunc arguere possū, qui explosam, atq; derisam etymolo-
 giam inculcat? Nā cur a mēte potius dicatur, quā a men-
 to, uel a mēta? quia nihil ad hāc significationē mentū, men-
 ta ue facit, inquires. Quid ergo Mens ad armentū, ad salsa-
 mentū, ad ornamentū, ad cōdimentum, ad armamentum,
 ad pauimentū, & cēmentū, ad calceamentū, ad uestimen-
 tum, & huiusmodi infinita? Nec minus inepta uidetur mi-
 hi hāc etymologia, quā illa apud Donat. apud Seru. apud
 Isidorum: Oratio dicta est, quasi oris ratio. Quid Aratio
 est? quid Deuoratio? quid Trituratio? quid Operatio? quid
 nulle huiusmodi? nunquā in his ratio est? an talia sunt, qualia
 cetera a supinis profecta, Satio, Potatio, Messio, Lectio?
 Quid,

Quid? nō etiā a supino Ratio uenit, Reor, ratū, ratio, si-
 cut ab Oratū Oratio? Eō magis quōd secundam syllabam
 bis accipi uult, quasi dicatur Oriratio? & nō Oratio. Nō
 est ergo uera etymologia hāc, neq; a mente, neq; a mēto,
 neq; a mēta: sed potius hāc nomina assumūt, Tū, syllabā,
 cū exirēt antea in Men, ut, Vestimē, calceamē, munimē,
 lenimen, nutrinen, spiramē, medicamen, uelamen: quibus
 adiecta Tū, fit Munimentū, lenimentū, nutrimentū, spira-
 mentum, medicamentū, uestimentum, uelamentū, calcea-
 mentum: ita Testamentum addita syllaba tum, fit testamentū.
 Quōd si a mēte descenderet testamentū, Testamentia dice-
 remus, quemadmodū Dementia, & Amētia. Nihil habet
 magis ridiculum hāc, de qua loquitur, scientia, quā etymo-
 logiam, in qua ipse quoq; Varro & Iustit, & Iustus est.

In Donatum, de Syncerum. CAP. XXXVII.

Syncerū (Donatus inquit) quasi sine cera, mel simplex
 & purū, & sine fūco. Imō cum cera potius Syncerū a
 dūp componitur, non a sine, quae nunquā compositionē
 admittit, qd ipsa etiā scriptio declarat, quae y, habet nō i.
 Est enim ex duobus Graecis cōpositū, ex dūp & cera, quae
 ab illis dicitur κηρός, uel a κούρη & conuertimus. Quō
 magis uenusta, atq; apta huius auctoris etymologia est, indi-
 catur etymologia plerūq; fallacē esse: quae significatio hāc
 nō ita absoluta, et uera est. Quid uenustius atq; aptius di-
 ci pōt, q̄ Fidem ideo uocatam, quia fiat quod dicitur: Quā
 etymologia fallacē esse declarat, quōd hoc nomen chordā
 instrumētī musici significat. Et tamē licet dicere syncerū
 quasi cum cera mel, quod integrū est, & solidū, & nulla
 sui parte fraudatū: ut si diuidere fructum communium al-
 ueariorū cū socio uelim, partēq; tantum mellis a signem,
 ni miram non ago syncere, quōd sine cera mella dedi.

Donat. in il-
 lud Teren. in
 Eun. act. 1. sc.
 2. Si istud cre-
 derem syncer-
 re dici,

In Iuriconsultos, de Mulier. CAP. XXXVIII.

Mulieris appellatione (Caius inquit) etiā uirgo uiri potens continetur. Vlp. autem quodam loco ita ait: Quod si ego me uirginem emere putarē, quum esset mulier, emptio non ualebit. Hic mulierem appellat, quae uirgo nō est: ille etiā quae uirgo est. Et Vlpiani quidē locutio recta est, Ciceronis testimonio, qui obiurgantibus, q. sexagenarius Popiliā uirginē duxisset, Cras mulier erit, inquit. Sed Caij quoq; definitio locū habet aliquādo: ut si q; uadens decē foeminas, quarum aliqua uirgo sit, etate tñ qua mulier esse possit, dicat, Vidi decē mulieres. Quo modo etiā i Euāgelio dicitur: Quid mihi, et tibi est mulier? sed ex Græco sumptum est γυνή, uel θήλυς, quo significatur uel foemina, uel mulier. Idem quoq; Vlp. inquit: Mulierē ita arctam, ut mulier fieri non possit, sanā non uideri constat. Eandem dixit & mulierem, & non mulierem: primum pro ea, quae est foemina: secundum pro corrupta.

Quint. lib. 6. cap. 4.

In eisdem, de Munus, & Donum. CAP. XXXIX.

Munus (Paulus inquit) tribus modis dicitur. Vno Donum, et inde Munera dici dari, mitti uel. Altero Munus quod quū re mittitur, uacationem militiæ, muneri quoq; praestat: inde Immunitatē appellari. Tertio dicitur Officium, unde Munera militaria, & quosdā milites Munificos uocari. Igitur Municeps dici, q. munera ciuilia capiunt. Idē alibi: Municipes intelligēdi sunt et ij, q. in eodē municipio nati sunt. Vlp. Municipes quidē proprie appellantur muneri participes, recepti in ciuitatē ut munera nobiscum facerent. Sed nūc abusuē Municipes dicimus suae cuiusq; ciuitatis ciues, ut puta Capanos, Puteolanos. Pōponius ita ait: Munus publicū, est officium priuati hominis, ex quo cōmodum ad singulos, uniuersosq; ciues, remq; cō-

tum

rum imperio magistratus extra ordinem peruenit. Marcus autē sic: Munus proprie est, quod necessario subimus, lege, more, imperio uel eius q. iubēdi habet potestātē. Dona autē proprie sunt, quae nulla necessitate, aut iuris officio, sed sponte praestatur, quae si nō praestentur, nulla reprehensio est: & si praestentur, plerūq; laus est. Sed in hoc uētū est, ut nō quodcūq; munus, idemq; donū accipiatur. At quod donū fuerit, id rectē munus accipiatur. Quomodo hi Iuriconsulti inter se cōueniāt, & an aliquid desit alicui horum, Accursius cū Bartholo, Baldoq; cōsultet: dūq; mihi (ut more ipsorū loquamur) ambo, tres uel respoēcant, affirmētq; quod Marcus ait, donū esse speciē, munus uerō genus, idēq; contrariū esse uerbis Vlpiani dicentis, Inter donū, & munus hoc interest, quod inter genus, et speciē. Nā genus esse donū: ideo Labeo ait à donando dictū: munus esse speciē, nā munus esse donum cum causa, ut puta nataliū, nuptiarum: hic meam non interpono sententiam, ne illos triumphos doceā contra me respondere. Quod si qui me utiq; sequi uoluerint, respondeāt neutrum uerū dicere. Nā neq; genus, neq; species in hęc duo nomina cadit & nullum mihi uidetur donum sine causa esse.

In eisdem, de Peculium. CAP. XL.

Peculiū est, Pōponius inquit, nō id, cuius seruus seorsum à domino rationē habuit, sed quod dominus ipse separauit, suam à serui ratione discernens. Peculiū Celso referēte, Labeo sic definit, Est quod seruus domini pmissu separatū à rationibus dominicis habet, deducto inde, si quod domino debetur. Idē alio loco: Pater familiās peculiū habere nō potest, quemadmodū nec seruus bona. Ex his uerbis apparet, nec dominū habere peculium posse, et solum seruū habere. Idē Pōponius, & Celsus alibi aiūt. Vnde

F 5 colli

colligi possit, etiam non seruum ac dominum habere peculium. Pomponius enim ita scribit: Castrense peculium est, quod a parentibus, & cognatis in militia degenti donatum est: uel quod ipse filius in militia acquisiuit, quod nisi militaret, acquisiturus non fuisset: nam quod erat sine militia acquisiturus, id peculium eius castrense non est. Celsus autem sic: Et audisse se rusticos senes ita dicentes, Pecunia sine peculio fragilem esse. Peculium appellantes, quod praesidij causa reponeretur. A quo non dissentit Ulp. dicens: Peculium dictum est, quasi pusilla pecunia, siue patrimonium pusillum. Quid ergo inter has definitiones sequemur multiplices, & inter se propemodum contrarias? quum praesertim Festus ita scribat: Peculium seruorum est, a pecore dictum, sicut pecunia patrum familiae, siue nobilitatis. Et Seruius Grammaticus: Peculium patrimonium (ita enim maiores dicebant) a pecoribus, in quibus constabat uniuersa eorum substantia. Unde etiam Pecunia dicta est a peculio, quod proprie tantum est seruorum: & Peculium dicimus (licet abusu) pro patrimonio. Ipse uero tanquam arbiter honorarius, hanc rem diiudicabo, et quidem breuiter. Peculium est quicquid labore nostro partum est, in quacumque persona, licet in seruis iura uelint dominorum accedere consensum. Et ita sensisse Vergilium sentio in ea parte, quam exponit Seruius:

Lib. 14.
In illud Ver.
Eclog. 1. Nec
spes liber. &c.

Eclog. 1.
Scr. 1. Saty. 1.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi. Et Horat.
Rem poteris seruare tuam: redit uncia, quid sit?
Semis, ad haec animos erugo, & cura peculi.
Et Cicero in Paradoxis: An eorum seruitus dubia est? A cupiditate peculij nullam conditionem recusant durissime seruitutis? Et illos quoque rusticos senes, de quibus Celsus meminit, pecuniam sine peculio fragilem esse, id est, sine lucro industria parto. Nam cur habenti pecuniam maior spes praesidij

sidij collocetur in pusillo, quod reposuit, quam in ipsa pecunia, quum praesertim peculium pars sit pecuniae: aut quomodo praestare possit reposita illa pecunia, ne caetera dilabatur? Vel, Peculium est quicquid proprie alicuius est. A peculio sit adiectiuum Peculiaris, pro re ad peculium pertinente, siue peculij propria. Sed in usu iam receptum est pro proprio, siue speciali. Quintil. li. viii. Quod commune est & alijs nomē, intellectum alicui rei peculiariter tribuitur: ut Urbem Romam accipimus: & uenales, nouittos: & Corinthia erant, quum sint urbes aliae quoque, & uenalia multa, & tam aurum, & argentum, quam aes Corinthium. Idem in xi. Ambulatem loqui ita demum oportet, si in causis publicis, in quibus multi sunt iudices, quod dicimus, quasi singulis iter inculcare peculiariter uelimus. Et in lib. vi. Paulum impendamus huic quoque peculiaris operae. Peculatus, furtum rerum ad ipsam Rem publicam pertinentium, uel ad prouetus principis spectantium, sicut Sacrilegium rerum sacrarum. Inde Deprecator, quod quidam ad sacrilegium etiam transferunt.

Cap. 2.
Cap. 3.
Cap. 5.

In eisdem, de Fundus, Ager, Villa,

Prædium.

CAP. XLI.

Fundus, Ulpianus ita finit, Locus est non fundus, sed portio fundi aliqua. Fundus autem aliquid integrum est. Plerumque fundum sine ulla accipimus. Idem alibi: Ager est locus, qui sine ulla est. Modestinus uero sic: Quaestio est fundus a possessione, uel agro, uel praedio quid distet. Fundus est omne quicquid solo continetur. Ager est species fundi, quae ad usum hominis paratur. Possessio ab agro iuris proprietate distat. Quicquid enim apprehendimus, cuius proprietate ad nos non pertinet, aut nequit pertinere, hoc possessionem appellamus. Possessio ergo usus, ager proprietate loci est. Nam et ager, & possessio huius appellationis species sunt. Florētinus:

tinus: Fundi appellatione omne aedificium, & omnis ager
cōtinetur. Sed in usu urbana aedificia, aedes rusticae, Villa
dicuntur. Locus uero sine aedificio in urbe, Area: in rure au
tē, Ager appellatur. Idemq; Ager cū aedificio fundus dicitur.
Eccē diuersae Iurisconsultorū sententiā cū in alijs, tū
in hoc, quod Vlpianus ait plerūq; fundū esse sine uilla, id
est, sine aedificio: Florētinus autē, agrū cum aedificio esse
fundū. Modestinus obscure exponit, agrūq; definiēs, cum
neutro aliorū concordat, sed ridiculē a possessione distin
guit ne dicā imperitē, loquēs de possessione, quādo signifi
cat qualitātē, nō quādo significat substantiā, perinde ac si
quis dicat de uirtutibus, ac uitijs loquens, Prauū, & Ma
lum sic differūt: Prauū est id, quod non recta ratione, &
uia fit. Praua enim appellatur, quae nō sunt recta, ut lignū
prauū. Malum uero genus pomi est. Quid hoc foret dictū
ineptius, ubi de qualitibus, & actionibus agitur, digressū
ad substantiā, quae ad rem nō pertinet? ita hic quū de fun
do, de agro, de praedio, de possessione disputat: non de ea
significatione possessionis loquitur, qua proprietās intel
ligitur, sed qua actio possidendi, siue qualitas. Quod si
ita est, quid affinius habet possessio ad fundū, agrū praediū,
quā ad nauē, equū, uestē? Harū nanq; rerum ita pos
sessio est, ut illarum: sed non de huiusmodi possessione lo
quendum erat, quae praesertim (ut ipse ait) non est spe
cies praedij, uel fundi. Praedium enim, fundus ue proprie
tas est, quorū utrūlibet (si generale nomen est) ad posses
sionē profectō non usus, sed proprietās dicēda Modestino
possessio fuit. Sed quid faciās? ipse aliter possessionē defi
nit. Quod si quis dubitet an possessio proprietās sit, acci
piat praeter ipsorū Iurisconsultorum, etiā Ciceronis, &
Quintil. testimonia: quorū alter in Paradoxis ita scribit:
Etenim

Etenim si isti callidi aestimatores prata, & areas magni
aestimāt, q; ei generi possessionū minime noceri pōt. Non
de usu uidelicet locutus est Cicero, cui certē noceri potest,
sed de proprietate. Alter in sexto de Oratoria institutio-
ne: Patris eius dialogos dedit legēdos, quorū quū in Pri
uernati unus, alter in Albano, tertius in Tyburti sermonē
habitu cōplecteretur, requirebat ubi essent hae possessio
nes. Omnes autē illas Brutus uendiderat. Nemo interro
gat ubi est usus praediorū, sed ubi est proprietās. Nemoq;
usum uēdit, sed proprietatē, aut usufructū. De Praedio au
tē Vlpianus ita scribit: Praedia urbana, omnia aedificia ac
cipimus, nō solū ea quae sunt in oppidis, sed etiā si forte sta
bula, uel alia meritoria in uillis, & in uicis, uel si prae
toria uoluptati tantū deseruētia: quia urbanū praediū nō lo
cus facit, sed materia. Proinde hortos quoq; (si qui sunt in
aedificijs constituti) dicendū est in urbanorū appellatione
cōtineri. Planē si plurimi horti in reditu sunt, uinearij for
tē, uel olitorij magis, hae nō sunt urbana. Etiā de Prae
dio, sicut de fundo Iurisconsultorū cōtrouersia est. Nec mi
rū, quum nemo nō habeat suā de rebus quibusq; uerbisq;
sententiā. Sed de posterioribus, qui ex operibus illorum
excerpserūt, miror quod hae indiscussa reliquerūt. Id (ut
ego quod ad me attinet faciā) ita sentio: Agrum cōtinere
fundū, nō contineri a fundo: nihilq; prohibet eū cum uilla
esse. Erāt in agris senatores, & uixerūt multi nobilissimi
philosophi in agris, nimirū nō sine uilla, & habitatione.
Differētq; Ager ab Aruo, quod Aruū sementi datur. Sallu
stius: Quia Numidae pabulo pecoris magis, quā aruo stu
dēt. Quintil. Pauper, & diues in agro uicini erant iūctis
hortulis. Et mox: Sed si ex omni parte diuitis circūiectus
ager uix tenuē ad gressus meos semitā dat. Quid agimus
inquam?

Cap. 4.

In Iugurt.
Declam. 13.

inquam: undique uallo diuitiarū clausi sumus. Hinc hortu
 li locupletis, hinc arua, inde uineta, hinc saltus. Fundus
 (ut dixi) min⁹ quiddā est. Singula enim propriē prata, sin
 gula uine, & singuli horti, singula oliueta, pomoxia, sali
 eta, arbuta, pasena, nemora, loca aucupatoria, uenatoria,
 piscatoria, siue uillam, atq; edificiū, siue piscinam, atq; al
 uearia, siue uiuaria habeant, siue non habeant, singuli Fun
 di sunt, & hoc quidem in agro. In urbe autē, siue oppido,
 siue uico, siue castello, tantūmodo Prædiū est, quicquid ter
 re est, qualia hæc, quæ enumerauī. Nāq; eadē in agro etiā
 prædia sunt. Fundus enim species prædij est. Itaq; fundus
 est Possessio rustica. Prædium & rustica, & urbana dum
 taxat possessio, qualem descripsi. Nam uidetur Possessio
 etiam significare tabernas, hospitia, horrea in urbe. Cic.
 in Philipp. Possessiones notabat & urbanas, & rusticas.
 Puto non tantū prædia, sed & cetera, quæ Immobilia
 uulgò appellantur. Addamus ad hæc aliquid de hoc Fun
 dum, quod an à fundo fundas, an potius fundo à fundum,
 siue à fundus ueniat, ambigi potest. Quidam Fundus à fun
 da dici uolunt. Cicero in quodam ioculari libello:

Fundum Varro uocat, quem possis mittere funda,
 Nil lapis exciderit, qua caua funda patet.

Nisi hæc sententiā sit, tam parū illū fuisse fundum, ut fun
 da prehendi, & in morē lapidis iaci posset. Fundū igitur
 est ima pars rei, propriē aliquid liquoris intra se cōtinēs,
 aut ad cōtinendū facta, ut doliū, ut nauis, ut alueus, uel flu
 minis, uel lacus, uel stagni, uel maris. Nam Fundum turris
 (ut quidam scripserunt) ipse nō dicerem. Fundamentum
 (ut omnibus liquet) aliud est, quā Fūdum: & tamē Fun
 dare magis ad fundamentum, quā ad fundum pertinet:
 Fundamus enim domum, non nauem, aut doliū: ut Vergi
 llic

Philipp. 5.

Ille urbem Argypam patriæ cognomine gentis,
 Victor Gargani fundabat Iapygis aruis.
 Nā Fundamentare non reperitur: nec Fūdare quidem est
 sanē frequēs, nisi per translationē. Quint. in Gladiatore:
 Hoc fundatā paternis, auitisq; opibus domū exhaurit. Est
 enim frequentius Iacere fundamenta, etiā per translatio
 nem: ut idem lib. 1. Nam inde & contemptus operis inna
 scitur, & fundamenta iaciuntur impudentiæ, & (quod est
 ubiq; perniciosissimum) præuenit uires fiducia. Et Cic. In
 quo templo (quantū in me fuit) ieci fundamenta pacis. Sine
 translatione, Suet. de uita Caij: In arce Capitolina noue
 domus fundamēta iecit. Ceterū hoc differunt Fundare, &
 Fundamenta iacere, quod Fundare est ualidis fundamētis
 falcire: Fundamenta iacere, quasi qualiacumq; fundamēta
 facere, & quodammodo dare rei principium. Neq; uerò
 sicut reperitur Fundus, & Fūdum, ita reperitur Pūctus,
 & Punctum. Errantq; philosophi, quū punctus, & linea
 dicunt. Nam de Punctum, quod est breuissimum tempus,
 nullalis est: ut Terent. in Phor. - Tam temporis mihi pun
 ctum Ad hanc rem est. Pro eo autem sensu in quē utuntur
 philosophi, Cic. pro Plancio: Nam quod questus es, plures
 te testes habere de Velina, quā quot in ea tribu puncta
 uuleris. Quidam Momentum pro eodem significato acci
 piunt, cuius est punctum, tamen aliter est. Breue enim tem
 pus significatur per illud, per hoc uerò breuissimū. Hora
 tius: Quid enim concurritur horæ Momento.

In eosdem. de Noualis. CAP. XLII.

Noualis (inquit Paulus) est terra prosciissa, quæ anno
 cessat, quæ à Græcis οὐδὲν ἔχει τὸ νέον, quæ uocatur.
 In quo auctoritatem Varronis secutus uidetur, dicentis:
 Ager restibilis, q̄ restituitur, ac reseritur quotānis. Cōtra
 qui

Aeneid. 11.

Declam. 9.

Philipp. 1. Cap. 22.

Act. 1. sc. 4.

Lib. 1. Serm. Satyr. 1.

Varr. li. 4. de ling. Lat.

Lib. 8. ca. 19. qui intermittitur, à nouando Noualis ager. Et Plinij, qui ait, Nouale est, quod alternis annis feritur. Idè quoq; sentire uidetur Festus Pompeius, qui dicit: Noualis ager, noua relictus sementi. Sunt qui uolunt Noualem esse aruum, tunc primum ad semetem proficissum, quorū est Seruius, qui inquit: Dicimus & has nouales, & hæc noualia. Proprie nouales tunc primum arua proficissa. Quod ita sentisse Vergilium palam est, in illo uersu:

Lib. 12. Scru. in illud Verg. Alternis idem tonsas, &c. Georg. 1. Eclog. 1.

Impius hæc tam culta noualia miles habebit?
Ineptum erat deplorare agrū à barbaris possideri, quod non esset restibilis, sed quod anno interquiescisset. Deplorabat igitur agrum, in quo instruendo magnopere laborasset, & nouitate ipsa præter ceteros uberiores, datum iri in manus alienas, & barbaras, & impias. Quod etiā & sentit, & declarat in milite Mariano Quintilianus. Mox ingentibus lacertis humum fodere, segnem futuris noualibus eruere syluam. Hieronymus etiam desinit in hunc sensum, dicens: Nouale, est ager nunc primum proficissus. Sed Verg. in sensum priorem accipit, quum inquit:

Georg. 1. Alternis idem tonsas cessare nouales,
Et segnem patiere situ durescere campum.

Seru. in illud Verg. impius hæc tā culta, &c. Eclog. 1. Ideoq; Seruius alibi ait: Noualia; id est, noua rura, quæ per singulos annos renouantur per semina.

In eosdem, de Liber, & Volumen. CAP. XLIII.
Si cui, Vlp. inquit, centum libri sunt legati, centum uolumina ei dabimus, nō centū, quæ quis ingenio suo meritus sit, quæ ad libri scripturā sufficerent: ut puta quū haberet Homerum totū in uno uolumine, non quadraginta octo libros computabimus, sed hoc unum Homeri uolumen pro libro accipiendum est. Vlpianus Homeri opus nunc unum

unum librum, nunc quadraginta octo libros nominat. Nec tamen ait librum duo significare, ipsum opus, & certam operis partem. Prætere à opus siue opera Homeri librum appellat, & uolumen, quorū utrunq; inauditum est. Vergilij Aeneis, non liber est, sed duodecim libri. Georgica, non sunt item liber, sed libri quatuor. Bucolica, unus liber est, idemq; unum uolumen. Georgica, quatuor uolumina: Aeneis, duodecim. Ouidius:

De Trist. li. 3. eleg. 13.

Sunt quoq; mutatae ter quinq; uolumina formæ. Sed quid exemplis agimus, quū nusquam plura afferri possint? At Vlp. putat etiam si omnia opera Didymi, quo nemo plura scripsit, in unum codicem cōglutinantur, unū tantum debere uolumen appellari, quod nemo nec posset euoluere, nec ferre uellet. Est enim uolumen uel à uolo, quod in libris uolūtas apparet, uel (quod magis sequeretur) à uoluo, q; uoluitur, quales libros hodie Hebræi quosdam habent, qualesq; in ueteri, & nouo testamento lectitamus fuisse. Et Romani, qui in libris arborum, id est, corticibus scribebant: quod libellos illos, quod ferrent cōmodius, complicabant, uolumina fortè appellauerunt. Itaq; uolumina libellis similia fuisse, quā libris. Quod ex eo quoq; loco apparet, ubi Plin. de libris anniculi loquens, ait, Studiose (scilicet libri) tres in sex uolumina propter amplitudinē diuisi, quasi dicat in sex minores libros, ut sint uolumina aliquantō minora, quā libri. Quod etymologia quoq; nō nihil probat, ut ostendi. Vnde adhuc durat uerbum Euoluere libros, pro eo quod est aperire lectitandi gratia, quasi rem complicatam explicare: quemadmodū Reuelare, est rem uelatā detegere. Nisi dicamus euolui libros propter numerum paginarum. Accipitur autem nunc Euoluere libros, siue autores, pro eo quod est lectitare.

Epist. 5. lib. 3.

In eodẽdem, de Probrum, & Opprobium: Exprobrare, & Improbare. CAP. XLIIII.

Probrũ, & Opprobriũ, Vlp. inquit, idẽ est. Probra quẽdã natura turpia sunt, quẽdãm ciuilitẽ, & quasi more ciuitatis improba: ut puta, furtum, adulteriũ natura turpe. Enimvero tutela damnari, hoc nõ natura probrũ est, sed more ciuitatis. Nec enim natura probrũ est, quod potest etiã in hominem idoneũ incurrere. Vlp. Probrum accipit pro infamia tantũ, qualis est ex furto, uel male gesta tutela, non pro flagitio: quod principale significatum est. Nã Probrũ idẽ est, quod dedecus: quod duo significat.

Declam. 3. Vnum, quod est crimen: ut Quint. statim in principio declamationis in milite Mariano inqt, Satis dedecoris, atq; flagitij castra ceperũt. Alterũ, qd est ignominia, atq; infamia, quod notũ est. Similiter accipitur Probrũ pro crimine: ut idẽm libr. 1. iam si minor in eligendis custodũ, & preceptorũ moribus fuit cura, pudet dicere, in quẽ pbra nefandi homines isto c. edẽdi iure abutãtur. Pro ignominia Liu. li. v. His freti occursant portis, ingerũt probra, a grẽ abstinẽt quin castra oppugnẽt. Quẽ duo nomina tanquã similia eodem loco Cic. coniunxit in Catone Maiore: Mihi uerò, & Flacco neutiquã probari potuit tã flagitiosa, & tã perdita libido, quẽ cũ probro priuato coniungeret imperij dedecus. Præterea ne simile quidẽ est sanẽ probrũ opprobrio. Non enim Latine dixisset Cic. quẽ cum opprobrio priuato coniungeret imperij dedecus: quemadmodũ in Sallu. dixit: Itaq; timens ne facinora eius clam uobis essent, quum omnibus matribus familiãz uestris opprobrio esset, confessus est uobis a uidentibus adulteriũ. Est autem Opprobrium aliquando factõ, sed frequẽtius uerbo. Nam salustius (ut uult Cic.) uel ex eo quod quibus cum facinoris

nis habuisset usum, erat notum: uel quod ipse illis uulgo impudicitiam obijciebat, opprobrio erat. Horatius: Sic teneros animos aliena opprobria sepe Absterrent uitijs. Quintilianus: Modò maledictis, opprobrijsq; uulgi, modò crebra riuulium contẽtione pulsatus, abigi tamẽ, cõpesciq; nõ posset. Opprobrijs dixit, quasi exprobrationibus, atq; cõuitijs. Et alibi: Solebat indignatio uestra, conuitia nostra ferre nõ posse: & matronalis indignatio dicere uidebatur, Nõ parcis erga me marite uerbis, nullã habet nostri tuus sermo reuerentiã, facilẽ prorũpis in opprobria, facilẽ quodlibet obijcis. Pro eodẽ ferẽ posuit opprobria, & cõuitia. Nec inficias eo, nonnunquã hoc modo accipi probrum, ut Liuji proximũ exemplũ, et Cic. ad Att. Epistolas mihi legerũt plenas omnium in me probrorũ. Sed de hoc significato Vlpianus nõ intellexit. A' Probro unum uerbũ cõponitur, quod est Exprobrio, quod significat tum qualemcunq; culpam impropero, ut apud Ouid. lib. xiii. Metamor. Scit bene Tytides, qui nomine sepe uocatum Corripuit, trepidoq; fugam exprobrauit amico. tũ ingratitude, ut Terent. in And. Nã isthęc cõmemoratio Quasi exprobratio est imemoris beneficij. Sed pro hoc significato frequẽter nos uitij alieni nomẽ apponim: frequẽter etiã nomẽ nostri meriti. Cic. de Amic. Quorum pleriq; aut querũtur semper aliquid, aut etiã exprobrãt, eoq; magis si habere se putãt, quod officiosẽ, & amicẽ, et cum labore aliquo suo factũ queant dicere. Odiosum sanẽ genus hominũ officia exprobrantiũ. Exprobrare ergo beneficij sua est immemorẽ beneficij accepti inculpare. Imputare uerò frequẽter ad significationẽ exprobrantis accedit, sed citra reprehensionem: quod an apud Cicer. sit, nescio

Saty. 4. lib. 1. Sermo.

Declam. 15.

Declam. 19.

Epist. 9. li. 11.

Act. 1. scen. 1.

nescio. In posterioribus uerò creberrimū est: ut Quintil.
Declam. 1. Neq; ego grauisimū patrem suprema sua inueni iactasse
crediderim, quòd heredē filium scriberet, nō est res quae
imputetur. Et alibi: Imputas nobis propitios uentos, et se-
Declam. 12. cundū mare, ac ciuitatis opulētā liberalitatē, quae tātum
frumētū uēdidit, quantū duobus populis satis esset. Impu-
tare nonnunquā pro computare reperitur: ut Caius, Quae
ratione placuit legata, quū legatarij non capiūt, quū apud
heredē subsederint, hereditario iure apud eos remanere
intelligi, & omni quadrātī imputāda. Marcus, In quarta
hereditatis, quā per legē Falcidiā heres habere deberet,
imputatur res, quas iure hereditario capit, non quas iure
legati, aut fideicommissi, uel implēda cōditionis causa acce-
pit. Nā haec in quarta nō cōputantur: sed in fideicommissa-
ria hereditate restitūda, siue legatū datū sit heredi, siue
percipere, siue deducere, uel retinere passus est, ei impu-
tatur. Reputare quoq; in idē significatū. Vlpia. Praeter-
ea si matrē aluit pupilli tutor, putat Labeo imputare eū
posse, sed est uerius nō nisi per quē egenti dedit, imputare
eū oportere. Deinde: sed & si seruis cibaria praestiterit,
uel libertis scilicet rei pupilli necessarijs: dicendū est repu-
taturū. Idēq; est si liberis hominibus, si tamē ratio praestā-
di iusta intercedat. Itē sumptus litis tutor reputabit, et uita-
tica, si ex officio necesse habuit aliquò exire, uel p̄ficisci.

In eisdem, de Stuprum, & Adulterium. CAP. XLV.

Inter Stuprū, & Adulterium (Modestinus ait) hoc in-
teresse quidā putat, quòd Adulteriū in nuptā, Stuprū
in uiduā cōmittitur. Sed lex Iulia de adulterijs indifferen-
ter hoc uerbo utitur. Et hoc quidem cōtinetur in libro de
Rerū, & uerb. signifi. Alibi autē idē ait Stuprum commit-
tit, qui liberā mulierē cupidinis causa, nō matrimonij cō-
linct,

linct, accepta uidelicet cōcubina. Adulteriū in nupta, stu-
prū in uirgine, uel uiduā, uel puero cōmittitur. Quid mī-
rū si plures iuriscōsulti in definiēdo inimicē dissentiat, quū
unus, atq; idē secū dissentiat? Hic nō uidetur sentire cū le-
ge Iulia. Sed culpa illorū est, qui definitiones huiusmodi
descripserūt, quae si apte fuissent cōglutinatae, probari pos-
sent, ut illa Papiniani dicētis: Lex Iulia stuprū, & adulte-
rū promiscuē Graecē μοιχεύειν appellat. Sed propriē adu-
terū in nupta cōmittitur propter partū ex altero conce-
ptū, cōposito nomine. Stuprū uerò in uirgine, uiduā ue cō-
mittitur: quod Graeci διακόποιον appellāt. Cuius defini-
tionē approbo, illud tamē addēs, Legē Iuliā rectē haec duo
Promiscuē appellasse: nō q̄ omne stuprū sit adulteriū, sed
quòd omne adulteriū sit stuprū. Neq; rectē Iuriscōsulti
excipiūt stuprū à nupta, quū etiā in quotidiano sic sermo
ne loquamur. Quale est apud Quintil. Vxor marito di-
xit appellatā se de stupro à priuigno, & sibi constitutū
tēpus, et locū. Et alibi: Furtiua supra, raptosq; cōcubitus
objicit uel ex falso maritus. Fas est, fieri solet. Parcius ta-
mē, si iā sit et mater, si in fidē castitatis uxoria foecūditate
profecerit. Quare ego ita sentio, Stuprum esse coitū lege
uetitū: qui duplex est. Vnus, cū nupta, aut cū puero, aut cū
sanguine cōiunctis, aut sanctimonialibus. Quanquam haec
duo posteriora potius appellamus Incestū. Alter quū uim
asserimus cuilibet personae, etiā ancillae. Vnde Stuprare
dupliciter accipitur, cuius posterioris sensus testimonio
est lex, quae stupratoribus masculorū poenā statuit decem
millium, quum p̄diconibus nulla esset poenā constituta.

In eisdem, de Instratum, & Stragula. CAP. XLVI.

Instratū (Vlpianus inquit) omne uestimentū cōtinere,
quo amicumur, Labeo ait. Neq; enim dubiū, quin Stra-
gula

gula uestis sit omne palliū. Videtur Vlpianus intelligere stragulam uestē esse uestimentum hominis, quo amicitur, quale est Græcorū palliū. Vt enim Romani Togati à toga, sic Græci Palliati à pallio uocātur. Ego uerò nō meminisse reperisse me Stragulā uestē in hūc sensum, sed in oportoriū lectōrū potius, ubi & dormiebāt, & discumbebant. Quod Varro testatur de culcitra loquēs: Ac quicquid in sternebāt, à sternēdo stragulū appellabāt. Et equorum, similiūq; quorū operimentū etiā Instratū uocatur. Hic illud ad monebo, in uerti frequēter significatū uerbi, ut in hoc ipso uerbo Sternere: Sternimus quidem uestes humi, ramos arborū, flores, & multa huiusmodi. Tamē frequētius dicimus, Sternere humū floribus, ramis, uestibus. Hinc est, quare dicimus toros, lectosq; sternere, & equū sternere, non quia sint diuersi sensus, sed quia resoluuntur: ut sit Sternere (uerbi gratia) lectos, & equos tapetis, idem quod sternere tapeta lectis; & equis. Culcitra autem est tam lana, stupea, & si quid est eiusmodi, quā plumea.

In eodē, de Pulsatio, & Verberatio. CAP. XLVII.

Inter Pulsationē, & Verberationē, Vlpianus ait hoc interesse, ut Offilius scribit: Verberare est cum dolore cedere: Pulsare sine dolore. Sed cū utriusq; uenia, nō est eiusmodi inter hęc uerba differētia. An quū uerberamus frumētā: cū dolore uerberamus? Aut pulsamus potius, quā uerberamus? Et iumentū quū sentit ex flagellis dolore, uerberatur? quū nō scitit, pulsatur? An Entell' ille Vergilian' sine dolore pulsabat Dareta? Sed (ne multis) quis nō uidet Verberare esse, uerbere cedere: quod est instrumentū lōgū, et exile, qualis est uirga, baculus, fustis, lora, flagellū, ferula, arūdo, et si qd est simile. Nec aliter dictū est Verberare à uerbere, quā Flagellare à flagello, Fustigare à fuste.

Varr. li. 4. de
lingua Lat.

Aencl. 5.

fuste. Nā Verbera licet p uerberatione accipiatur, tamē rē corporeā propriē significant, ut flagella, quæ sunt propriē summitates sarmentorū. Quin. Ignes ex proximo raptos, uerberaq; quæ casus obtulerat. Pulsare uerò est graui, ac uehementi ictu cedere, nec tā instrumento lōgo, et exili, q̄ breui, ac rotundo, ut pugnis, ut calcibus, ut malleis, ut saxis, quæ manu tenētur: quū aliū pcutimus in similitudinē tympanorū, quæ manu pulsantur: nec est semel, sed multis ictibus pcutere. Nāq; non propriē pulsātū aliqū dixeris, qui semel pugno pcutus est. Adeo nō minor iniuria sit ex pulsatione, q̄ ex uerberatione, præter eā causam, quā modò dixi, q̄ Pulsatio, & Verberatio est multa pcutio, quodq; plerūq; pulsatio fit in facie. Et ob pulsatos corū legatos Laurētes Tatiū regē occiderūt, q̄ nō punisset pro pinquos suos, qui Laurētibus hanc iniuriā fecerāt. Et ipsa incussio calciū contumeliosissima est, sepe etiā mortifera, utiq; si fiat in agrū, in senē, in puerū, in prægnatē. Taceo si alia re quis alterū pulsauerit, q̄ manu, aut pede: quū uicinus meus uxorē solitus sit nō modò p̄stillo, uerū etiam mortario arco pulsare, ut non crebrius pulset ipsum mortarium. Dictū est autē à Pello, quod est percussio, & serio: ut apud M. Tull. lib. 1. de Diuin. Vt pelluntur animi uehementius, sepe etiam cura, & timore. Et in secundo: Num igitur, quum aut muros Babylonis, aut Homeri faciem cogito, imago illorum me aliqua pellit?

In eodē, de Pellex & Pallace. CAP. XLVIII.

Pellicē apud antiquos Masurius, Paulo testāte, scribit in libro Memorabiliū, eam habitam, quæ quum uxor nō esset, cū aliquo tamen uiuebat. Eamq; nunc uero nomine Amicā, paulò honestiore Concubinā appellari. C. Flaccus in lib. de iure Papiniano scribit, Pellicem nunc uulgo

G 4 uocari,

Declam. 19.

Lit. libr. 1. ab
urb.

Cap. 10.

uocari, quæ cū eo, cui uxor sit, corpus misceat. Secundum quosdā ea, quæ uxoris loco sine nuptijs in domo sit, quam Græci παλλακή uocant. Horum utrumq; uere sensisse, & dixisse arbitrator: sed tamē pro suscepti operis officio admonere debeo, Pellicem apud oratores & poetas eam demū haberi, quæ cū eo, cui uxor est, corpus misceat. Ideoq; uno semper prosequitur pellices, quæ sibi uxori Iouem præripent. Vnde Plin. libr. x x v. uerbo Græco maluit utiq; quum de Alexandro loqueretur, quem constat eo tēpore cœlibem fuisse, quum Apellem scorto donauit, quam ueteri (si uerum est) Latino, pallace potius, quam pellice. Ita autem ait: Nanq; quum dilectam sibi ex pallacis suis præcipuam nomine Campassē nudam pingi ob admirationē formæ ab Apelle iussisset. Quo fit, ut Curtiū ubi de codē Alexandro, & alijs loquitur, ceterosq; scriptores opiner pallacē potius, quam pellicem pro concubina cœlibis hominis dixisse, culpāq; librariorū in editionibus esse uitiatū. Suet. de Vespasiano loquens, pallacarum dixit, nō pellicam. Et alibi quoq; & T. Linius, multiq; alij Græco nomine utuntur. Sin aliter inuenitur, libratorum (ut dixi) uitio dandum est, cuius rei hoc argumētum est, quod non rectē quis dicitur habere pellicem, sed uxor. Et est nomen relatiuū ad alterius uxore, cuius cū utro rem habet, non autē ad masculum: nec rectē dicturos fuisse reor oratores illos, qui pallacem dixerūt, si pellicem dixissent, ut patet.

Cap. 12.

In eosdem, de Cauillatio. CAP. XLIX.
Natura Cauillationis, quam Græci σκώμματα appellauerunt, hæc est, ut ab euidenter ueris p breuissimas mutationes disputatio, ad ea quæ euidenter falsa sunt, perducatur. Hæc duobus in locis Vlp. Caius autem inquit: Si calumniatur, & moretur, & frustretur. Unde Calumniatores appel-

appellati sunt qui per fraudē, & frustrationem alios uexarent litibus. Unde & Cauillatio dicta est. Caius nullā fecit mentionē de euidenter ueris aut euidenter falsis, nec de breuitate. Nec puto faciendā fuisse, quū plerūq; cauillatio sit tecta, & insidiosa, multisq; ac longis frequenter ambagibus utēs, & quæ uix ab acutis deprehēdatur. Quare Cauillatio est subdola ratio, quam nos consciij nobis mēdacij, uincēdi tamē causa proferimus. In hūc sensum semp Iuriconsulti usi sunt, & Quintiliani ferē seculū. Cic. autē pro genere quodā facetiariū, & hūc imitatus Aul. Gell. Titus Linius utroq; modo. Ipse quoq; Cic. definit lib. II. de Ora. dicens: Et enim quum duo sint genera facietiarum, alterū equaliter in omni sermone falsum, alterum peracutum et breue: superior Cauillatio, altera Dicacitas nominata est. Ceterū Caius uidetur sentire, idē esse Calūniari & Cauillari. Quod non sentit Martianus, tantum accusatori tribuens calūniari: quū ait, Calumniari esse falsa crimina intendere: quod per legē illam declaratur XII. tabularum: Calumniator idem patiatur, quod reus, si conuictus esset.

In eosdem, de Præuaricator, Pergiuerfator, & Calumniator. CAP. I.

Præuaricatores, Vlp. inquit, eos appellamus, qui causam aduersarijs suis donāt, et ex parte actoris, in partē rei cedūt. A Varicādo enim Præuaricatores dicti sunt. Idem alibi: Præuaricator autē est, quasi uaricator, qui diuersam partem adiuuat prodita causa sua. Quod nomen Labeo à uaria certatione tractū ait. Nā q præuaricatur, ex utraq; parte cōsistit. In prima definitione uidetur sentire præuaricationē in solū actorē cadere: in secūda uerō, etiā in reum. Sed forsitan & hīc de solo actore sensit, cui assentiri uidetur Martianus, qui ait: Accusatorum temeritas

ritas tribus modis detegitur, et tribus poenis subicit. Aut enim calūniatur, aut prauaricatur, aut tergiuersatur. Calūniari, est falsa crimina intēdere: Prauaricari, est uera crimina abscondere: Tergiuersari, in uniuersum ab accusatione desistere. Et post iterū: Prauaricatorē eū esse ostēdimus, q̄ colludit cū reo, & trāslatiuē munere accusandi defungitur, eō q̄ pprias quidē probationes disimularet; falsas uerō excusationes admitteret. Quod nos quidē uerū fatemur esse, legēq; antiquitus de prauaricatorū poena fuisse, ut Cic. Philipp. lib. 11. Vt creor Patres conscripti, ne (q̄ turpissimū est) prauaricatorē mihi opposuisse uidear. Ceterū (ut præterea, quod Cic. idem in Partitionibus ait, prauaricationē definiri nūc ab accusatore, nūc à reo corruptelā esse iudiciū) reperto nonnunquā prauaricatorem ex parte rei quoq; neq; p̄fidia tātū, ac malitia, sed imprudentia etiā, & negligētia peccantē. Quint. in 11. Vt in prauaricationū criminibus, ut absoluator reus, aut innocentia ipsius fit, aut interueniēte aliqua potestate, aut ui, aut corrupto iudicio, aut difficultate probationis, aut prauaricatione, nocētē fuisse cōfiteris, nulla potestas obstitit, nulla uis: corruptū iudiciū nō quereris, nulla probādi difficultas fuit. Quid superest, nisi ut prauaricatio fuerit? Hic p̄ p̄fidia accusatoris accipit, alibi uerō aliter. Sed de una causa loq̄ superuacūū est. Ego in uniuersum neq; oratoris puto esse unquā prauaricari: neq; litē intelligo, i qua pars utraq; idē uelit. Ideoq; Prauaricatorem appellamus, quicumq; à p̄scripto officij sui deflexerit, atq; aberrauerit.

Cap. 19. Plin. lib. xviii. Arator nisi incuruus, prauaricatur. Plin. Epist. 20. li. 1. Iunior ad Cornelii Tacitū: Alioqui prauaricatio est trāsire dicēda. Prauaricatio est etiā breuiter, & cursim attingere, quae sunt inculcāda, infigēda, repetenda. Et Adā praua

prauaricatū fuisse dicimus. Tergiuersari uerō nō est (quātū ego intelligo) ab accusatione desistere. Illi uidentur ex hoc trahere significationē, quōd q̄ terga uertūt, à pugna desistūt. Verūtāmē nō protinus, qui terga uertūt, à pugna desistūt, ut Parthi. Itaq; qui uertētes terga, adhuc tamen pugnat, nec rationibus uolūt se uictos agnoscere, tergiuersantur. Cic. de Offi. lib. 111. Atq; in his tamē tribus generibus, quoquo modo possunt, nō incallidē tergiuersantur. Prudentiā introducūt, scientiā suppeditantē uoluptates, depellentē dolores, fortitudinē quoq; aliquo modo expediūt, quū tradūt rationē negligēdaē mortis, perpetiēdiq; doloris. Etiā tēperantiam inducunt, nō facillimē illi quidē, sed tamē quoquo modo possunt. Dicūt enim uoluptatis magnitudine doloris detractionē fieri. Nūquid qui hoc dicūt aut desistūt ab accusatiōe, aut accusasse se iudicat? Idē pro Roscio Comædo: Attēde quāso Piso Fānij uultū, & huc atq; illuc tergiuersantē, testimoniū cōtra se dicere cogo. Erat autē Fānius accusator, quē, si omnino ab accusatione desisteret, nō insequeretur iure patrociniij Cic. sed uictū, nolle tamē dare manus, obiurgat. Liu. li. 11. ab Vrbe cōditā: Mouebāt hęc consulē, sed tergiuersari res cogebat. id est, nō agnoscere ueritatē, & eā quibuscunq; rationib; poterat disimulare, et quasi subterfugere. Tertiu autē uerbum ab eodē Martiano definitum (de Calumnia loquor) meretur & ipsam aliquam emendationē: quod non modō apud Cic. pro cauillatione accipitur, non illa quidem mouente risum, sed ea qua Cic. ipse non utitur: ut de Offi. lib. 1. Existunt etiam sepe iniuriæ calumnia quadam, & nimis callida, & malitiosa iuris interpretatione. Ex quo illud, Summū ius, summa iniuria. sed etiam apud Quintilianum nonnunquam; ut ibi: Quamuis exiguo diuisus spatio

spatio opē non feret, nō succurret, ut hac saltē se calūniā defendat: non abij, non reliqui, nō absceſi, neque pede (ut aiunt) uno à parēte disceſi. Aliosq; cōplures, quorum Caius est, usu quoq; probāte, per quē utraq; pars iurat de calūniā uitanda. Nimirū de cauillatione eō magis, quōd calūniari pro cauillari dicim⁹, quā uox quatuor primas literas habebat easdē cum calūniari. Postremō probatur hoc ex illo Digestorum loco, cuius titulus est: Si mulier uentris nomine calūniā causa in possessione fuisse dicatur. Calūniā scilicet, ibi intelligitur dolus malus.

In eosdem, de Ferri. Portari, Agi. CAT. 11^a

Ferri propriē dicimus, Caius inquit, quā quis corpore suo baiulat: Portari ea, quā quis iumēto secū ducit. Agi ea, quā animalia sunt. In hoc ipse Caio assentior, nisi q; Portare est suo etiā corpore, interdū etiam magis quam ferre. Quis enim neget iumēta portare? quā quū homines imitantur, & ipsi portare dicuntur. Terent. Andr. Mi homo, quid isthuc obsecro est? Quō portas puerum? Horat.

Agr. 4. sce. 3.

Epist. 13. li. 1.

-Ne fortē sub ala

Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum.

Et ab hoc cōposita: Deportauit Verres amicā de prouincia. Deportauit Pōpeius beneficio Ciceronis tertū trūphum. Multi imperatores uictorē exercitum reportauerūt quasi reducerūt. Agere autē non uno modo dicitur,

Epig. 47. sed de uno tamen nō tacebo. Martia. li. 1. Epigrammatōn:

Semper agis causas, & res agis Attale semper.

Est, non est, quod agas, Attale semper agis.

Si res, & cause desunt, agis Attale nullas.

Attale (ne quod agas desit) agas animam.

Epist. 13. li. 8.

fam. epist.

Caelius ad Ciceronem: Horensius, quum has literas scripsi, animam agebat. id est, expirabat.

In eosdem, de Conuitium, & Maledictum. CAP. LII.

Conuitiū apud Vlpianū iniuriā esse Labeo ait, quasi maledictū iniuria nō sit. Addit idē Labeo: Cōuitium dicitur uel à cōcitatione, uel à cōuētū, hoc est, à collatione uocū. Quū enim in unū complures uoces conferuntur, quasi conuocū est. Sed quā additur à pratore aduersus bonos mores, nō omnē in unū collatam uociferationē prætorem notare, sed eam quā bonis moribus improbatur, quāq; ad infamiā, & inuidiā alicuius spectat. Et iterū: Conuitiū autem nō tantū presenti, uerū absentī quoq; fieri posse Labeo scribit. Proinde si quis ad domū tuam uenerit te absente, conuitiū esse factū dicitur. Item si ad stationē, uel tabernā uentū sit, probari oportere fecisse conuitiū nō tantū uidetur, qui uociferatus est, uerū is quoq; qui concitauit ad uociferationē alios, uel submisit, qui uociferarentur. Et paulō post: Ex ijs apparet nō omne maledictū conuitiū esse, sed id solum, quod cum uociferatione dictū est. Et siue unus, siue plures dixerint, Conuitium est, quod in cœtu dictū est. Quod autē in cœtu nec uociferatione dicitur, conuitiū propriē nō dicitur, sed infamandi gratiā dicitur. Ex ipsa nominis etymologia argumentum significationis Labeo sumpsit. Sed quū falsa sit etymologia, falsa erit et definitio. Quūq; falsa sit definitio, falsa erit et etymologia. Quis enim Labeoni credat cōuitiū à cōcitatione, aut à cōuētū dictū, aut collatiōe uocis, quasi conuocū, quū sit alia propria magis siue etymologia, siue expositio per cōpositionē à Con, & Vitiū, uel à Cōuitio, quasi uitandū, & uituperationis causa factū? Habet autē conuitiū, uel nō breuem, ut uitiū, sed longā, ut uito. Licet Conuito aliud significet, quā conuitiū, si modō significat idem, quod inuito, non obstat, quum à suo quoque simplici, quod est Vito, in signific

significatione magis distet, quam Cōnitiū à suo, siue illud sit Vito, siue Vitū. Ipsa quoq; Con, præpositio in bonā, et malā rē accipi solet, ut Conficio, pro perficio, & pro eo, quod est consauciando trucidō. Inde Cōfectores ferarum. Conitiū igitur, à Vitū, uel potius à Vito descendit, ut Viperō: tametsi nō omnino repugnē scribi per c, ut quibus dā placet, nō per t. Et hoc qd̄ de etymologia, quæ si pro Labrone, Vlpianoq; nō pro me faceret, tamen definitioni repugnare auderē, nusquā reperiens apud summos uiros hāc differentiā custoditā inter conitiū, & maledictum. Inter quæ si qua est hęc erit, quōd Cōnitiū est maledictū contumeliosum. Quintil. lib. v. Sic autē præparabit ætione prima iudicū aīos, ut noluisse poti⁹ obijcere, quam nō potuisse credatur. Eoq; satius est, omni se antē actæ nitæ abstinere cōnitiō, quam leuibus, aut friuolis, aut manifestē falsis reū incessere, quia fides cæteris detrahatur, & qui nihil obijcit, omisisse credi potest maledicta tanquā su peruacua: qui uana cōgerit, cōfitetur uanum in antē actis argumentū. Ex his uerbis planē datur intelligi, nec uociferatione utiq; fieri conitiū, nec aliud esse quā maledictū. Cic. pro Cœlio: Maledictū autē nihil habet propositi, præter cōtumeliā: quæ si petulātius iactatur, conitiū: sin facietius, urbanitas nominatur. Illud autē uerbū Inuidiam, quo Labeo, siue Vlpian⁹ utitur, quid mirū si Accursius nō intelligit: qui in Institutionibus, ubi dicitur, Appellatione autē Ligni omnis materia significatur, ex qua edificia fiunt: sic interpretatur, ut cæmēta, & lapides, immemor à iuriscōsultis exponi materiam pro ligno ad edificia utilit: quanquā et Cato, et Varro, et Columella, & Plin. qui de agricultura scripsere, alijq; unam etiam arborē, particulamq; illius materiā appellant, & breuiter omne lignum.

In eodē, quæ sint Versicoloria. CAP. LIII.

Versicoloria apud Iurisc. uocantur, quæ natiuum colorem mutauerūt: ut uestes si albæ sint, aut nigrae, subnigræ uel quales ex lana nō tincta solent esse coloria, si in aliam colorē tinctæ sint, uersicolores nominantur. Cæterum uix in hunc sensum reperimus. Nā Cic. collum columbi, pauonisq; & eius caudam uersicolorem uocat, & non nulli aquam maris: uel quōd uersat, & mutat colorē subinde, uel potius quōd sit discolor: ut apud Plin. lib. xxxvi. Capi. 6. Subit mentē non fuisse tum autoritatē maculoso marmoris, quam fecere è Thaso Cycladū insularum una, æquē & è Lesbō: liuidius hoc paulō uersicolores qd̄ maculas habēs Et in eodē: Primum (ut arbitror) uersicolores istas maculas Chiorū lapicidinæ ostenderūt, quū extruerēt muros. Et in eodē: Veluti quū calculi fiunt, quos quidam abaculos appellāt, aliquos etiā pluribus modis uersicolores. Et in xv. Ingēs postea turba prunorū, uersicolor, nigra, candidans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Et in xxv. Versicolorib⁹ uiperarū maculis. Et in xxviii. Nul lum animal pauidius existimatur, et ideo uersicoloris esse demutatiōis. Per qd̄ apparet collū colūbæ, pauonisq; & caudā, aquāq; nō ideo uersicolorē dici, quōd uersat colorem, sed qd̄ diuersum colorē habeat. Alioqui satis habuisset Plin. dicere, Et ideo uersicolor est, nec adiungere demutatiōis. Neq; uerō uestes ab hac significatione cōmuni excipiedæ sunt, putādæq; solæ ipsæ uersicolores ita demū dici, si lana tincta cōfectæ fuerint: ut apud Quin. Dū in his, de quibus erit quæstio, meminerimus nō athletarū toros, sed militū lacertos esse, nec uersicolorē illam, qua Demetrius Phalereus dicebatur uti, bene ad forēsem puluerē facere. Apud Titū uerō Liniū est, secundo Punico bello, interdium

Definib. li. 32

Cap. 6.

Eod. lib. & c.

Cap. 26.

Cap. 13.

Cap. 2.

Cap. 8.

Lib. 4. bel.

Maced.

Etum fuisse matronis, ne uersicoloribus uestiretur. Quod qualiter accipiendum sit, Val. Max. lib. ix. significat, dicit: Quam foemina tollere cupiebant, quia in his nec ueste uarij coloris uti, nec auri plus semicia habere, nec iuncto uehiculo propius urbem mille passus, nisi sacrificij gratia uehi permittebatur. Idem Liuius alibi ait: Corpus alteri magnitudine eximium, uersicolori ueste, pictisq; & auro celsatis refulgens armis. Profecto de uarij coloris ueste locutus est. Et iterum: Tunica auratis militibus uersicolores, argenteis

Aeneid. 10. linthe candida. Nam illud Vergilij, Versicoloribus armis, exponit Seruius depictis, per quod bellicosus ostenditur.

In eisdem, de Penes, & Apud. CAP. LIII.

Penes te, ut Vlp. ait, amplius est, quam Apud te. Nam Apud te est, qualitercumq; a te tenetur: Penes te est, quodammodo possidetur. Et ante hunc Festus Pompeius: Apud & Penes in hoc differunt, quod alterum personam cum loco significat: alterum personam, & dominium, ac potestatem: quod trahitur a penitus. Personam cum loco Festus accepit pro personam & locum: ut, apud Platonem: & apud forum: id est, in Platone, et in foro: quorum utriusq; de definitione probabo, illudq; addo, Penes dum tantum ad personam refertur, non modo dominium adesse significare, uerum etiam laudem, ac uituperationem. De laude, ut Cicero in Brut. Cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit rationis, ac scientie. De uituperatione, ut Quintilianus in Gladij. Vereor, ne illi in expiabilis, et sepe reprehendi odij alij culpa uideatur penes patrem, quod tam facile irascitur. Illud quoque quod crebro usurpamus, Fides penes autores sit: et in laude, et in uituperatione simul accipit, quasi laus ueritatis, aut uituperatio falsitatis penes autorem sit, ad quem spectat fidei rei, cuius autor est, facere. Ad me certe ista uel laus, uel uituperatio non spectat, quod hoc non affirmo.

Declam. 9.

affirmo, sed ad alterum autorem refero. Quod de laude, & uituperatione dico, idem accipio de commodo, & incommodo: ut Liuius, ut penes eosdem pericula belli, penes quos praemia essent. Nonnunquam etiam loco seruit, sicut apud Cicero. lib. i. i. i. ad Herennium. Ita petulans es atque acer, ut ne ad solarium quidem (ut mihi uidetur) sed penes scenam, & in eiusmodi locis exercitatus sis. Penes scenam, id est, apud scenam.

In eisdem, de Patres, Maiores, Posteriores, & minores. CAP. LV.

Patres, inquit Paulus, usque ad tritauios proprio uocabulo nuncupantur apud Romanos. Vltiores, qui non habent speciale nomen, Maiores appellantur. Item Liberi usque ad trinepotem: ultra hos, Posteriores uocantur. Sed cum uenia Pauli neque usus in hoc, neque ratio consentit. Omnes enim qui ante nos fuerunt, utique qui liberos reliquerunt, atque id in nostra ciuitate, Maiores dicuntur: qui uero post nos, Posteriores. Cicero in Sallustium: Ego meis maioribus uirtute mea praeluxi, ut si prius noti non fuerint, a me accipiant initium memoriae suae. Tu tuas uitam, quam turpiter gessisti, magnas offudisti tenebras, ut etiam si fuerint egregij ciues, certe uenerint in obliuionem. Numquid Cicero ait se praeluxisse illis tantum, quod supra tritauium fuerunt, Sallustium uero tenebras offudisse? An potius ut quisque a Cicerone, atque Sallustio recentissimus erat, ita illi maxime horum utrumque, uel praeluxisse, uel tenebras offudisse? An si quis claris maioribus ortus quereretur, non multo magis is dicatur, qui patrem, autem, proauum, abauum, atauum, tritauium, claros, ceteros autem obscuros habuit, quam qui ista e contrario? Hoc ne ipse quidem Paulus negaret. Insuper Patres non opinor usque ad tritauios, posse deduci. Quum enim dicimus Patrum memoria aliquid factum esse, de proxima aetate semper intelligimus, non de illa etiam

H sexta.

sexta. Dixi de Maioribus, & Patribus: uideamus de Posterioribus, siue posteris. Idē Cicero eūdē locū sic profectur: Quare noli mihi antiquos meos obiectare. Satius enim est, me meis rebus gestis florere, q̄ maiorū opinione niti: & ita uiuere, ut ego sim posteris meis nobilitatis initium, & uirtutis exēplū. Ita, opinor, nō pertinebat ad filium, nō ad nepotē, non ad pronepotē, non ad abnepotē, non ad trinepotē Tulliana nobilitas, & uirtutis imitatio, sed à filio trinepotis inceptura, q̄ ab eo posteritas Tulliana initium acceptura erat, quam potius tūc esset acceptura occa-

In Cat. Mai. Sum. Idē alibi: Nec uerō dubitat agricola (quis sit senex) querētī cui seruat, respōdere, dijs immortalibus, q̄ me non accipere modō hæc à maiorib⁹ uoluerūt, sed etiā posteris prodere. Taceo q̄ Caius Caligula uolebat solos posteros filios esse, nec iura cōcessa posteris ad nepotes peruenire. Sed ne causari queat, nō positū exēplum posteriorū, sed posteriorū esse, Quintil. in x. 11. Maluit enim uir sapientissimus, q̄ superesset ex uita sibi perire, quam q̄ præterisset: & quādo ab hominibus sui tēporis parū intelligebatur, posteriorū sese iudicijs reseruauit. Nescio tamē an potius legendū sit Posteriorū, ut intelligamus, hoc quā illud nomē esse uisitatius, & nō modo ad eos, qui ex nobis geniti sunt, sed ad uniuersos, qui post nos erūt, pertinere. In eūdē opinionis errorē incidit Seruius, qui in octauo Aeneidos ait: Minores nō dicim⁹, nisi quoties gradū deficit nomē, ut pater, filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos. Vbi isti grad⁹ defecerūt, meritō iā dicim⁹ Minores: sicut ēt dicim⁹. Maiores post patris, auī, p̄auī, atauīq; uocabulū. De Maiorib⁹ satis mō disputauimus. Alterius nominis rō cadē uno exēplo satis p̄babitur, eoq; (quia cum Seruio expositore Vergilij agimus) Vergiliano ex primo Aen. hunc

In illud, Ex illo celebratus honos, laetique minores Seruauerunt diem, &c.

Hunc Latum Tyrijsq; diem, Troiaq; profectis
Esse uelis, nostrosq; huius meminisse minores.
quis nō uidet Didonē locutam de parentibus, qui tūc erāt, eorūq; filijs, natisq; natorum, & qui nascerentur ab illis, non autem de filijs atnepotam, & deinceps, qui illius diei meminisse non poterant, nisi id à parentibus accepissent?

In eisdem, de Victus, & Penu. CAP. LVI.

Victus uerbo (Vlpianus inquit) cōtinentur quæ esui, potui, cultuiq; corporis, quæq; ad uiuendū homini necessaria sunt. Vestem quoq; uictus habere uicem Labeo ait. Cetera quibus uiuēdi, curādīq; corporis nostri gratia utimur, ea appellatione significātur. Ne hoc quidē aut ratio aut usus probauit. Victus à uiuendo uenit. At uiuere sine uestitu, cultuq; corporis licet, ut in Aethiopia: sine esu, potuq; nō licet. Ideoq; semper distincta hæc duo reperimus, & semper addi alterū (de uestitu loquor) quia alterum, quod est Victus, hoc etiam significatū non complectitur: alioqui non diceretur Victus, & uestitus. Significat etiā Victus genus uitæ, quantum ad mores, ut quibus tū quis uiuat, & à quibus instituatur, & quibus moribus. At neq; de Penu Iurisconsultis assentior, multa quæ ad uictum nō pertinent, penui cedere uolentibus. Potior apud me breuis illa Ciceronis definitio ualebit in libris de Natura Deor. Lib. 2. Est enim omne, quo uestiuntur homines, penus.

In eisdem, de Pignus, & Hypotheca. CAP. LVII.

Inter Pignus, & Hypothecā tantum nominis sonus differt. Hæc Martianus. Vlpianus uerō: Propriè pignus dicimus, quod ad creditorē trāsit: hypothecā autē, cum nō trāsit possessio ad creditorem. Ego magis cū Martiano sentio: Iustinianus cū Vlpiano in Institutionib. dicēs, Nā pignoris appellatione eā propriè rem contineri dicimus,
H 2 que

quae simul etiam traditur creditori, maximè si mobilis sit. At ea quae sine traditione, nuda conuentione tenentur, propriè hypotheca appellatiõe cõtineri dicimus. Sed nõ esse hãc differentiã, ex eo argumētũ est, q̄ alterũ Latinũ, alterũ Græcũ, suã utrũq; deseruiẽs linguã. Pignus autẽ nõ tantũ creditori datur, sed inter paratos secũ decertare mutuo offertur, & apud sequestrũ deponitur. Verg. in Buc.

Eclog.3. -Ego hanc uitulam (ne fortè recuses,
Bis uenit ad mulctram, binos alit ubere factus)
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.
Qui tamen sensus rarissimus est. Nam illo figurato crebrius utimur, ut apud eundem:

Aeneid.3. Ipse pater dextram Anchises haud multa moratus
Dat iuueni, atq; animum presentis pignore firmat.
Quasi dicat, Securũ fecit, ut qui dat pignus. A priore significato dicimus Pignero, & Oppignero: hoc est, do aliquid arraboni, quã quidã Arrã appellant. Et Repignero, quod est recipio pignus soluto debito. Propter hæc uerba quidã, quorũ est Priscianus, existimãt Pignus in hũc sensum, & in aliũ proximũ, habere genitiuũ Pigneris: in illũ quo significamus filium, & per abusione coniunctissimas sanguine personas, habere genitiuũ Pignoris. Vnde enim Oppignero, & Repignero, inquit, haberemus, nisi Pignus pigneris faceret? Nõ inepta quidẽ ratio: sed quid respondebũt, q̄ quum habeamus, Fœnus fœnoris, facit tamẽ

Lib.6. Fœnero, & fœneror? Idẽ Priscianus ait, antiquos dixisse etiã Fœneris. Nec tamẽ, ut ei credamus, exẽplo probauit. Quid q̄ ex Frigus frigoris, sit Refrigero? qd q̄ ex Tempus tẽporis, sit Tẽpero? ex Litus litoris, sit Oblitero? ex Penus penoris (ut sentio) sit penetro? addita t, quasi ad locũ penoris intro. Tã enim Penus, q̄ Penetro breui prima syllaba

laba est. At mihi quidẽ propria, & uera pignoris significatio esse ea uidetur, unde uerba deriuãtur. Nihil enim illi alij significato cũ his uerbis: & filij (ut sentio) nõ alia ratione appellati sunt Pignora, nisi q̄ pignus quoddã inter cõiuges sunt tũ uinculi, ne aliter fortè diuortiu fieret, tum charitatis. Cuius rei argumētũ est, q̄ legimus sæpe pignora filiorũ, ut apud Suet. in Tiberij uita: Cõmunis filij pignora. Et iterũ: Tam marium, quã fœminarũ pignora.

In eodem, de Ferrumino. CAP. LVIII. cap.7. In August. cap.21.

Ferruminatio, Caius apud Paulũ ait, per eandẽ materiã facit confusionẽ: Plumbatura non efficit. Idẽ sentire uidetur Põponius, dicẽs: Si tuũ scyphum alieno plumbo plumbaueris, alieno uergeto ferruminaueris nõ dubitatur scyphum tuũ esse, & à te rectè uendicari. Scyphum enim argenteũ intellexit. Cũ ijs pleriq; nõ sentiũt, quorum est Plin. qui lib. x. ait: Nãq; surculo super bina oua imposito, ac ferruminatoalui glutino, subdita ceruice medio, & qua utrinq; libra deportat aliõ. Ferruminato dixit, quasi agglutinato materia illa. Idẽ x. Et medulla ex eodẽ uidetur in iuuẽta rubẽs, in senectute albescens: nõ nisi cauis hæc ossibus, nec crurib; iuuentorũ, aut canũ: quare fracta nõ ferruminatur. Quasi nõ glutinatur, nec coalescit, & colligatur. Idẽ xxx. Carrhis Arabie oppido muros, domosq; massis salis faciũt aqua ferruminãtes, quasi glutinãtes. Idẽ xxxv. Calcis quoq; usum bitumẽ præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Idem xxxvi. Ea maximè causa, q̄ fulto calcis sine ferrumẽte suo cãmẽta cõponũtur. Quasi dicat glutino. & in eodẽ: Vitru sulphuri cõcoctũ ferruminatur in lapides, quasi cõglutinatur in formã lapidis. Idẽ xxxvi. In festãtur plurimis uitijs, scabro ferrumine, maculosa nube, occulta aliqua uomica, præduro, fragiliq;

Cap.7. In August. cap.21.

Cap.33.

Cap.37.

Cap.7.

Cap.15.

Cap.23.

Cap.26.

Cap.2.

gilit; centro, quasi glutino, & commissura, siue iunctura, siue ligatura. Ergo ferruminatio nō ubiq; per eandem materiam facit confusionem, sed interdum quoq; per aliam. Plumbatura per solum plumbum efficit confusionem, ut ipsum indicat nomen, si hęc confusio dicenda est.

In eodē, de Veterator, & Nouitijs. CAP. LIX.

Seruus, ut est apud Vemleū, tā Veterator, quā Nouitijs dici potest: sed Veteratorem nō spatio seruiēdi, sed genere, & causa esse estimandum Celijs ait. Nā quicūq; ex uenalitijs nouitijs emptus, alicui ministerio propositus sit, statim eum ueteranorū numero esse. Nouitijs autē nō tyrocinijs animi, sed cōditione seruitutis intelligi: nec ad rem pertinere, Latine sciat loqui, nec ne. Nec ob id ueteratorē esse quōd liberalibus studijs eruditus sit. Apud Vlpianū sic scribitur: Precipiūt ediles, ne ueterator pro nouitijs ueneat. Et hoc edictū fallacijs uenditorū occurrit. Vbiq; enim curant ediles, ne emptores a uenditoribus circumueniātur: ut ecce pleriq; solent mācipia, quę nouitijs nō sunt, quasi nouitijs distrahere, ad hoc scilicet, ut pluris uēdāt. Presumptū est enim mācipia, q̄ rudia sunt, et simpliciora esse, & ad ministeria aptiora, et dociliora & ad omne ministeriū habiliora. Trita uerō mācipia, & ueterana difficile est reformare, et ad suos mores formare. Quia igit uenaliarij sciūt faciliē decurri ad nouitijs emptione, idcirco interponūt ueteratores, ut p nouitijs uendant. Quid tā cōtrariū, q̄ hęc duę iurisconsultorum sententię? Quid magis absurdū, quā nō dico iter eas nō iudicasse, sed eas, aut ambas scripsisse, aut cōtrarias esse nō uidisse? Et quātō plura ī rebus (ut cōiectura ducimur) esse debēt, quā in uerbis tot sint, et tā manifestē cōtrarię? Ego ut instituto officio fungar, et inter hos duos sententiā serā, q̄ alterius definitio

definitio a me tolli nō potest, potior mihi uideatur Vlpiani opinio, & cū ceteris scriptoribus cōuenire. Venalitarij, mangones dicuntur uenalium hominum. Martialis, Millia pro puero centum me mango poposcit.

Lib. I. Ep. 28.

In eodē, de In annos, Quotannis, ac similibus.

CAP. LX.

Nihil interesse, Pōponius apud Vlpianū scribit, utrū in annos singulos, uel quotānis, an in singulos mēses, uel quot mēsi bus, an in singulos dies, uel quot diebus legatur. Ipse quoq; huic sententię accedo: p inde et si Quot anni legentur, Tot anni idē erit dicēdū. Corrupte est illud Vlpiane, atq; Pōponi, Latine linguā, nō iuuare. Quis unquā dixit, Quot diebus, & nō potius quotidie? quis etiā Quot mēsi bus, & nō singulis mēsi bus? Cur etiā nō addimus quot horis, quot noctibus, quot lustris? Quod si quis hoc mō loquatur, itelligemus quidē ex ipsa uerborū serie, qd uelit: tamē ut barbare locutū reprehēdemus, & ne deinceps ita loquatur, admonebimus. Nō autē formulā alijs loquēdi trademus, ut uos facitis. Iabolenus melius: Vini, ingt, Falerni, qd domi nascetur, quotannis, uel in singulos annos binos culeos hares meo Titio dato. Quidā aduerbiū hinc ducūt, qd est Annuatim: ut Plin. li. xii. dicēs: Herodoto teste, qui tradit, singula millia talentū annuatim thuris pensitasse Arabes regibus Persarū. si codex uerus est.

Cap. 17. In emendatis Plinij codicibus annua legitur, non annuatim.

In eodē, de Turba, & Rixa. CAP. LXI.

Inter Turbā, et Rixā, testimonio Vlpiani, relictissimē Labeo ait multū interesse. Nāq; turbā multitudinis hominum esse perturbationē, & cōtum: Rixam etiā duorum. Videtur Vlpianus, et Labeo sentire, Turbā suapte natura significare multitudinē: ideoq; turbā in altero sensu esse perturbationē multitudinis. Ego uerō, primū & natura-

H 4 lem

lē sensum esse pro perturbatione, quod docet uerbū ex ea significatione ductū, Turbo, pturbo, disturbo, deturbo, cōturbo, quæ nequaquā ad solā multitudinē referuntur. Et Turbo turbinus, & Homo turbidus, qui est iracūndus. Cōtraq; uinū, & multa alia turbida dicuntur. Ipsaq; Græca origo τὸ βῆν approbat hūc eūdē sensum. Cæterū qa multitudo nō serē uacat perturbatione, & ipsam appellamus Turbā: ut Colluuiē, homines uiles, & cōtēptos, dicimus, & facē & sentinā: nō q̄ homines sint sordes, sēx, sentina, sed quōd sordidā, & abiectā uitā agāt. Terēt. in And. Sed si tu negaris ducere, ibi culpā in te transferet. Tū illæ turbæ fiēt. Inter quos hæ turbæ fiēt: nēpe inter Simonem, & Pāphilū, in quē omnis culpa trāsferetur. Ergo Turbā erit inter duos. At idē in eodē ait: Dij uostrā fidē, Quid turbæ est apud forū? quid illhic hominū litigat? Ego non nego aliquādo Turbā inter multos, quē admodū Rixam nō semper inter duos, cuius multa exēpla sunt, sed etiam inter plures: ut apud Liuiū, Eo anno Romæ, quū per ludos à Sabinorū inuentute per lasciniā scorta raperētur, concursu hominū rixa, ac prope præliū fuit. Et nō longē post: Quū conuersus in patres impetus esset, Consulū intercursu rixa sedata est. Sed Terentius fortasse ideo adiecit, Quid hominū illhic litigat? quia per uerbū Turbæ nō satis significatū erat perturbationē esse multorū: quāquam & illud Turbæ, non minus pro multitudine hominū accipi potest, quā pro perturbatione: quū præsertim de perturbatione adieciat, Quid illhic hominū litigat? Sed de uno loco nō attinet disputare, ubi infinita suppeditant. Dixi à turbā fieri Turbo, cuius genitiuū grāmatici quidā uolunt esse pro ludicro illo instrumento, Turbonis, quod uel ex hoc falsum esse, documentū est, quōd formā acumine fastigiato

Act. 2. sce. 3.

Act. 4. sce. 4.

Lib. 2. ab urb.

giato uocamus Turbinatam, ad similitudinem ligni illius. Fallitur igitur grammatici in Turbo turbonis, quomodo in Cardio, cardonis, quod nec ipsum inuenitur.

In eisdem, de Exauro. CAP. LXII.

Ignominiosa autē missio (si Iuliano credimus) toties est, quoties is q̄ mittit, adiecit nominatim ignominia se causa mittere, semp enim debet imperator addere, cur miles mittatur. Sed si eū exautorauerit, iter ifames efficit, licet nō addidisset, ignominia causa eū exautorasse. Pace tamē Iuliani Exautorare, est ducē ab iperio suo dimittere, uel missum milite facere, illūq; donare missioe militiæ plerūq; ut apud Quintilianū in Milite Mariano, Pater huic eme ritis bello stipendijs, tum, cum tota subnixū Numidia fegimus Iugurthā, exautoratas armis manus, agresti labori subegit. Titus Liuius ab urbe cōdita lib. x x x v. Volonū quoq; exercitus, qui uiuo Graccho summa fide stipēdia fecerat, uelut exautoratus morte ducis à signis discessit. Et i x x i x. Vbi hoc mō exautoratū equitē eū gratia Imperatoris uiderūt, se qsq; excusare, & uicariū accipe. Et in l x i i. Vbi is uenisset, oēs milites exautorati domū dimitterētur, præter quq; millia sociū his, quos obtineri circa Ariminū prouinciā satis esset. Idē lib. x x x v. Postero die concione aduocata de rebus à se gestis, & de iniuria Tribuni bello alieno se illigātis, ut suæ uictoriae fructu se fraudaret, quum deseruisset milites, exautoratos dimisit.

In eisdem, de Depectus. CAP. LXIII.

Depectus (si Vlpiano credim⁹) dicitur turpiter pac⁹. Mihi autē p̄ simplici potius accipi uidetur id, qd̄ in multis fit, ut, demiror, deambulo, desumo, demonstro, deosculor, depigo, deposco, denito, degusto, demoror, deprecor, demulcco. Quod si quū reperiat̄ p̄ turpiter pac⁹

H 5 (quod

(quod nō memini legisse me) id sit nō magis ui praeposito nis, qua hoc uerbu cōponitur, quā ui ipsius uerbi, qd' ci tra cōpositionē nonnunquā turpē pactionē significat. Cic. in Paradoxis: Si quotidie fraudas, decipis, poseis, pacifce ris, aufers, eripis, si socios spoliās, erariū expilas, si testa menta amicorū expectas, ac ne expectas quidē, atq; ipse supponis: hęc utrū abūdātis, an egētis signa sunt? Exēplū uerō, q; Depectus non significat turpiter pactus, sed tan

Aet. i. scē. 3. tum pactus, apud Terent. in Phorm. Ita me dij bene amēt, ut mihi liceat tandiu, quod amo, frui, iam depecisci morte cupio. Tale est hoc Terētianum, quale est illud Vergilij,

Aeneid, 5. - Vitamq; uolunt pro laude pacisci.

Illud quoq; apud M. Tullij, secundo Rhetoricorū: Quidā cū circumfederetur, neq; effugere ullo modo posset, depectus est cū hostibus, ut arma, & impedimēta relinqueret, milites educeret. Itaq; fecit: armis, et ipedimētis amissis, praefer spem milites cōseruauit. Nō est accipiēdū pro turpiter pactus, ab autore esse positū. Quippe q; causam narrat, de qua cōtrouersia est, an ille turpiter pactus sit: non autē factum hominis damnat: & aliquoties factū hoc paulō post pactionē uocat. Et in libris ad Herennij hanc eandē rem gestā ita exponit: ut quod erat sui officij neq; accuset, neq; excuset, sed tantūmodo pactū inter Pompe lium, & Gallos ita fuisse significet: hancq; controuersiam ab accusatore, atq; ab reo declamandam proponat.

In eodē, de Gemma, & Lapillus. CAP. LXIII.

Gemmae, lapillosq; Vlpian⁹ sic distinguit, dicēs: Gemae sunt plucidae materiae: quas (ut refert Sabinus ad Vitellij) Seruius à Lapillis sic distinguebat, eō q; Gemae es sent plucidae materiae, ueluti Smaragdi, Chrysoliti, Amethysti: Lapilli cōtrariae superioribus naturae, ut Abstrani, Neuentani.

Neuentani. Margaritae autē nec gemmis, nec lapillis contineri satis cōstitisse idē Sabinus ait: quia cōcha apud rubrum mare & crescit, & coalescit. Murrhina autē uasa in gemis non esse Cassius scribit. Hoc falsum esse, pace horū quatuor Iuriscultorū, cū omnes autores probant, quorū titulū Plinius de gemis nō trāslucentibus fecit, & Murrhina in gemis numerat, et omnes lapides pretiosos, praeter Margaritā (cui Vnio nomen, quod tantum lingua Latina habet) gemas appellat: tū ipsa ratio. Nā quis non uidet, Lapillus, quod generale nomē est omnīū paruorū lapidū, sed subintellectione pretiosus, idē esse quod Gemula? Nā Gemas etiā accipimus multorū cubitorum inueniri: quas ut uerē lapides, nō lapillos appellare possumus, ita quā minuta fuerint, Lapillos appellare debemus. Quōd si lapides tam grādes trās lucidi nō fuerint, siue perlucidi, quales sunt imperfecti, nunquid uocabimus eos Lapillos? Quid hoc magis ridiculū? Quōd si etiā omnis lapis perlucidus gemma est, etiā Parium marmor, quod in modum uitri translucidum est, gemma erit. Postremō reperimus eiusdem coloris lapides quosdam permixti in cōstare ex perlucidis, & nō perlucidis, & ita permixtos natura, ut nō possis partē appellare gemmā, partē lapillū. Curtius lib. viii. quum dixisset, Gemmas, margaritasq; mare litoribus infundit: paulō post de eisdē Indis ait: Lapilli ex auribus pēdentes, profectō perlucidi intelligendi sunt. Et iterū lib. x. de rege Indo: Pendebant ex auribus insignes candore, ac magnitudine lapilli. Margaritam uerō, siue Margaritum quis negare lapillum possit, qui semper est pusillus lapis: Ego qdē cādidos illos lapillos ex Indiae regis auribus pēdētes, Margaritae interpretor. Horatius, quum inquit:

Nec magis huic inter niueos, uiridesq; lapillos:

Lib. 37.

Pli. li. 9. ca. 35.

Saty. 2. lib. 1. Ser.

de

Seru. in illud
1. Aenei. Col-
loque monile
Baccatum, &
duplice gem-
mis, auroque
coronam. In
Ver. act. 6.

Plin. li. 9. ca.
35. vnionē di-
ctū ait, quod
nulli duo re-
periantur in-
discreti.

de Margaritis, & Smaragdis intelligit. Margaritā autē,
sicut lapillis forsitan nego, ita gemis fateor cōtineri: quod
ferē omnes concedunt. Seruius tamen grammaticus, quasi
multi aliter sentiant, inquit: Sanē multi separant gemmā
à margarita, ut Cicero: Nego ullā gemmā, aut margaritā
fuisse, & c. Et gemmas uolunt dici diuersi coloris, margari-
tas uerò albas: uel gemas integras, margaritas pertusas.
Hæc Seruij opinio ab omnibus, & ab ipsa ueritate dissen-
tit. Est enim Margarita, quæ in concha nascitur: unde Cō-
chylīū dicitur, quam uulgò Perlam appellāt. Hæc etiā uo-
catur Vnio (ut idē Plinius ait) quia nūquā nisi distincta
reperitur, estq; generis masculini. Nam foemini illud,
quo nūc quidā pro unanimitate utūtur, nec auctoritate nit-
tur (nescio enim apud quē reperitur) nec arte, quū debe-
ret esse masculini potius generis, ut talio, stellio, curgulio.

FINIS ELEGANT. LIB.

LAURENTII VAL

LAE AD IOANNEM TOR-
tellium Aretinum, cubicularium Apo-
stolicum, De reciprocatione Sui
& Suus, libellus pluri-
mum utilis.

INGULARIS tua, Ioannes Tortelli,
tum erga me beneuolentia, tū de meis, quā-
tulæcumq; sunt, literis opinio, ijsq; præcipue
quæ ad eloquentiam spectant, facit ut quic-
quid de Elegancia linguæ Latinæ, qui pri-
mus ad eloquentiā gradus est, adnoto, id omne ad te potis-
simum scribā. Cū præsertim nihil eius generis tam exi-
guum

guū proficiscatur à me, quod non tuo, nescio iudicio dicā,
an amori, magnū esse uideatur. Nō repudiabis igitur hoc
tāquam exiguū, quod de pronomīne Sui cū eius deriva-
tuo adnotauī, uelut appendicem quæstionis illius, ubi quæ-
sunt huic cū genitiuis primæ & secūda personæ commu-
nia (quemadmodum scis differuimus. Nā illhic, quæ trium
omnium, hic uerò quæ unius tantū propria sunt expli-
cantur, eatenus prorsus, quatenus pertinet ad reciproca-
tionem. Hui dicet aliquis, perexigua, pexexilisq; mate-
ria, nec satis scribi digna. Isti ego (uitādus est enim in prin-
cipio maximē contemptus operis) affirmo, non talem sibi
introgresso eam uisum iri, sed magnam, profundam sinuo-
sam, similemq; Labyrintho cuidam, etiam si Minotaurus
non inesset: ut uerē liceat Vergiliano uersu dicere,

Hic labor ille domus, & inextricabilis error.

Aeneid. 6.

Vbi utinam non pleriq; fallere mur, nō modò plebeij, sed
etiam principes in dicendo, ac Theseo pares, qui filo illo
Ariadnes aut nō utimur, aut abutimur. Neq; de nostra
tantū memoria, uerū de aliquot iā proximis seculis lo-
quor, in quibus uix quispiā uitio hoc nō laborauit, uel utē-
di isto pronomīne, quū non oportet, uel non utendi, quum
oportet. At quā usitato, quā necessario, quā et iā di-
gnitatis uocabulo? Etenim (ut supersedeā de genere hoc
toto dicere) quātūm grāmaticis, dialēcticis, philosophis,
utiq; in ijs, quæ metaphysica uocāt, quātūm theologis, iu-
risperitis, oratoribus, quātūm deniq; omnib; sermone utē-
tibus cōducit rerū, uerborūq; interpretatio, quod propriū
est eloquētiæ? Certē hoc, cuius uim, iusq; interpretamur,
tātū faciēdū est inter cætera uocabula, quātū Pluton inter
reliqua numina triū maximorū deorū & unus, & frater
tertius. Rides uicissim cōparationis hyperbolē. Tu uerò
uel

Lib. Serm. 1, Horatius ridete dicere uerū Nil uetat. Rideas, inquā, nō derideas. Nā & propius ad ueritatē accedet mea superlatio ridicula, q̄ tua cū detractione derisio. Nec nihil bella, nec incōcinna, nec inepta sanē cōparatio erit. Sigdē quē admodū tres filij Saturni (si uetustati credimus) omnia inter se diuisere: ut Iupiter cōlū, Neptunus maria, Pluton inferos sortiretur: ita tria pronomina & inter se germana, & inter ceteras uoces primaria, tū omnē personarum numerū cōplectūtur (Ego simile Ioui, cuius prima est dignitas: Tu simile Neptuno, cuius secūda: Sui simile Plutoni, cuius tertia) tū oīa deriuatiua per totidē casus singula sibi uēdicāt. Nā quid est, quod nō meū, aut Tuū, aut Suū dici queat? & licet Sui nō cōtineat tertiā omnino personam, tamē illius ueluti fons est, perq̄; ipsum ea tota nūcupatur, ditius nimirū ac locupletius utroq̄; aliorū, quoniam plures uoces possidet tertia persona, q̄ reliquae. Et hinc quoq̄; Plutoni comparandū, qui Dis à diuitijs, & eadem causa Græcē Pluton appellatur. Et eō quidē magis, quod sicut Pluton defectum lucis sentit, eiusq̄; imperiū omne ex alieno pendet orbe, quod hinc illuc animæ descendūt sine quibus nō existeret illius regnū: ita Sui, & defectū nominatiui habet, & nisi regimē eius aliunde pendeat, nequit subsistere, & (quod ad rē maximē facit) quē admodū Plutone praeside, bene maleq̄; factorum iudicia exercētur: sic in usu dictionis huius, bene maleq̄; loquētes praecipuē iudicātur: ut qui ex hoc iudicio absoluti discesserint, ij optimo iure tāquā ad Elysiū eāt, cūq̄; Vergiliano Anchisa dicāt:

Aeneid. 6.

Quisq̄; suos patimur manes: exinde per amplum Mitimur Elysiū, & pauci leta arua tenemus. Quare si pronomē istud tanto Deo cōparari potest, cur eius

eius tractatio perexigua, perq̄; exilis existimetur? Libuit iocari Ioānes, dū nostram materiā (munus uidelicet in te meū) nō esse tantopere cōtemnendā ostendere uoluimus. Sed id ipsa tractatio planū faciet, meq̄; non modō potuisse illam Labyrintho comparare, sed fortassis etiā intus Minotaurū, id est, desperationem habenti. De cuius natura. & usu cū alij ueteres grāmatici nonnulla, tum Priscianus (cui inter ceteros ferē tribuitur palma) p̄ multa praecipit, & haud scio an ulla de re diligētius, ut mirer sic laesam loquendi consuetudinē defluxisse de uia. Nos huiusmodi erroris causas (ut aberrantes reducamus in uiam) quoad facultas feret, diligentius tradere conabimur.

In quo distent Sui, & suus inter nos, & Græcos. CAP. I.

PRINCIPIO (quoniā Priscianus pleraq̄; ad Græcā figurā reuocat, & hoc in primis pronomē de quo agimus) indicandū est multa esse cū alibi, tum uerō hic inter nos Græcosq̄; distimilia. Primū apud illos Sui, id est, εὖ, οὖ, ε̄. σφε̄, σφῑ, σφῆ̄, σφῶ̄, σφισ̄, σφῆ̄, nō sanē frequēti in usu: & Suus, id est, εὖς, οὖς, σφε̄ρ̄, σφε̄ρ̄, in minus frequēti esse: apud nos uerō frequētissima, & quā uisitatissima. Itēq̄; p̄ his duobus apud eosdem aliud pronomē, id est, αὐτ̄ς, αὐτ̄ς, αὐτ̄, αὐτ̄, usurpari: qd̄ proprie est ipsius, ipsi, ipsum, ipso: uel ex utroq̄; cōpositū, εαὐτ̄ς, & c. Et licet nonnihil differat, tamen crebrō illud pro hoc poni, ut uix scias, quid inter ipsa intersit. Neq̄; me fugit ad signandā differentiā illud aspirare solere, quū pro hoc ponitur: sed nescio an omnes id scriptores obseruarint. Certē nec oēs editiones seruatiū habent, & quae habent, uix ubiq̄;: & si ubiq̄; haberent non tamen in totū linguæ Latinae responderet. Præterea hoc

hoc ipsum cōpositū priā, secūdaq; p̄sone accōmodari, nō solū tertiā, ut τὸ ποσὶ χεῖρ ἢ πῶς ἐὰν τοῖς, apud nos (si uerbū sit ē uerbo) absurdissimū, Attēdite nobis sibi, siue nobis sibi ipsi: cū tātūde significet Nobis ipsis. Postremō apud Homerū, & si qui sunt alij, se xētis in locis reperiri, ὅ, ἔ. hoc est, Sui, sibi, se: p̄ Eius, ei, eū, eo: siue pro Illius, illi, illū, illo: cuius autoritatē imitatū nostrū inuenio neminē. Ita & suā naturā interdū deserit hoc pronomen, & in locū suū aliud succedere patitur. Quod nobis ad eō denegatum est, ut sicuti Mei & Meus, Tui & Tuus: ita Sui & Suus nequeāt alterū pro altero poni, quū nō Latina sit, sed barbara oratio, Ego amo amicum mei, uel tui, Hic amat filiū sui: pro, Meum, Tuū, Suū. & Hic me credit omnia facere amore meo, odio tuo, inuidia sua: p̄, Mei, Tui, Sui, que apud Græcos non est differentia. Siquidem (ut alibi probauimus) Sui, ut Mei, Tui, Nostrī, & Vestri, passim semper accipitur: Suus uerō, ut Meus, Tuus. Nostrum, Vestrū, Nostrer. Vester, possessiue, uel aīiue: quod Priscianum ignorasse ob Græcā forsitan imitationem quā mirū, tam uerum est. Quum ergo tot sint quibus à Græca nostra dissentit oratio, nō quid illi dixerint est intuendū, ne in eundem in quem nonnulli (sicut ostendam) errorem incidamus: sed quid nostri, quorum autoritatē imitamur.

Non esse tria genera constructionis prædictorum pronominum, sed reciprocaionem sufficere. CAP. II.

Hæc præfatus, ad rē ipsam uenio, cuius Priscian⁹ tria genera facit. Vnū, quod uocat Reciprociū, quū pronomen in seipsum reflectitur: ut, Cato amat se. Alterum, quod uocat Transitionē, quū per deriuatiuum eius loquimur: ut, Cato amat suū filium, siue Catonem amat suus filius.

lius. Tertium, quod uocat Transitionem, quū accedit alterum membrum: uel in primitiuo, sic: Cato precatur me, ut sui miserear: Vel in deriuatiuo sic: Cato precatur me, ut sui filij miserear. Sed optimū fuerit eius ad literā subijcere uerba, eaq; aliquāto longius repetita (quoniam non in unius tantum quæstionis usum repetentur) quæ hæc sunt:

Possessiua uerō modis cōstruuntur tribus: cū uerba uel à possessore in possessionē, uel à possessione in possessore, uel extrinsecus trāsferuntur. A possessore in possessionē: ut, Doceo meū filium, doces tuū discipulū, docet ille suū auditorē. A possessione uerō in possessore: ut, Paret mihi meus filius, paret tibi tuus cliens, paret illi suus seruus. Extrinsecus: ut, doces tu, uel ille meū filiū: doceo ego, uel ille tuū filiū: doceo ego, uel tu suū, uel illius filiū. Sed melius hoc per transitionē: ut, Rogat ille me, ut doceā suū filium. Cū enim suū sit relatiuū, exigit, ut prius cognoscatur p̄sona possessoris sui, ad quā referatur. Et sciendū, q̄ omnia possessiua, possessoris quidē personā secundū primitiuū significāt. Possessio uerō ipsa tertiæ est p̄sone, ut Meus, Tuus, Suus, quomodo & noīa quibus iungūtur: ut Meus pater, Tuus filius, excepto uocatiuo, q̄ solus in primæ p̄sone possessiuis inuenitur, quū secūda copulatur p̄sonæ: ut, Mi pater, o mea Tullia, o noster Chremes. Omnia tamē possessiua in genitiuos primitiuorū, nō solum nominibus, sed etiā uerbis trāsitiuis sociata, possunt resolui: ut, Amicum meū moneo, pro amicum mei: & Euādrium filiū Turnus interfecit, pro Euādri filium: et Daunius filius ab Aenea uictus est, pro Dauni filius. Hoc autē interest inter possessiua pronomē, ut Meus, Tuus, Suus, & primitiuum Mei, Tui, Sui, q̄, uoce possessiui genus, et Casus, & numerus ipsius possess. ostenditur, et substantiua qdē uerba possessiuis

seſſiuis cōiuncta ad poſſeſſores referūtur: ut, Tuus ſum ſi
 lius, & Meus pater es, et Suus eſt illius ſeruus. Et aliquā
 tō poſterior: ut, Nos uerō primitiuis quidē. i. Sui, ſibi ſe, à ſe
 uel p reciprocationē: ut, Sui potitur, ſibi indulget: uel p
 retrāſitionē utimur: ut, Hortat me ille, ut ſui potiā, Ro
 gat te ille, ut ſibi indulgeas. Poſſeſſiuis uerō quū i ea poſ
 ſeſſionū fiat trāſitio: ut, Sui ſerui miſeretur, et ſuo ſeruo
 prodeſt, & ſuum ſeruū diligit. Nec aliter tamē poteſt ſu
 pradictū poſſeſſiuum tertie perſonae cōſtrui cū alijs ex
 trinſecus pſonis, niſi per trāſitionē (quomodo & primiti
 uum eius) id eſt, niſi prius à poſſeſſore eius proficiſcatur
 in aliā uerbi perſonā: & ſic ab illa ruruſ ad poſſeſſionē
 tertie, ſicut & ad ſe: ut, Rogat me ille, ut ſuus ſeruus mi
 niſtret mihi uel tibi: Precatur me ut ſui patris miſerear.
 Petit te ut ſuo proſis filio: Obſecrat Cicero Varronem ut
 ſuū erudiat gnatū, Et notandū q̄ quū à tertia in tertiā fit
 trāſitio perſonam, in dubiū uenit, poſſeſſio ad q̄ pertinet
 earū: ut, Rogat iſte illū ne ſuo noceat filio, ambigū cur
 filio, ſuo iſtius, an illius. i. an rogātis, an eius qui rogatur
 quomodo & apud Græcos παρακαλῆ Πλάτωνος Ἀεγο
 τῆλιν ἴνα τὸν εἰαυτὸς φιλοῦται ἄδου. dubiū fit utrū Pla
 tonis, an Ariſtotelis ſuum. Hac ille. Non uideo, quid opus
 fuerit hac diuiſiōe, quū et alia genera, et alie ſpecies eſſe
 poſſint, ut poſteriori apparebit, neq; hæc ipſa ſatis inter ſe
 diſtincta ſint. Quæ enim ſpecies hæc erit? Cato cupit me
 amicū ſibi, uel ſuū: Optat te colī à ſe, & à ſuis: Ait domū
 tuā ſe autore extruclā, ſiue ſua pecunia: Relinquā Reip
 teſtimoniū meæ in ſe uolūtatis: Rex eſt domi ſuæ letuſ ſua
 gloria: Sua quæq; delectant: Terra per ſe ſtat: et alia plu
 rat: ut ſortaſſe ſicut expeditius, ita ſatiuſ fuerit hæc oīa ap
 pellare Reciprocationē: q̄ propemodū Prifcianuſ ipſe
 conſite

conſitetur. quū lōgè poſt inquit: Nō aliter tamē hoc fit ni
 ſi prius à tertia perſona uerbū aliquod (ut diximus) profi
 ciſcatur ad aliā extrinſecus pſonā, & ſic ab illa p retran
 ſitionē ad eā reciprocetur aliud uerbū: ut Rogat me ille,
 ut ad ſe ueniā: Petit te, ut ſibi deſ: Hortatur milites impe
 rator, ut ſe largo potiātur. Quapropter hoc tanquā ge
 nerali uocabulo (ſi modō auſim dicere) ſolo uti poſſumus.

Vnde dicta ſit Reciprocatio. CAP. III.

Quod ex eo dictū eſt, quōd ſicut reciprocatur ſpiri
 tus, quū recipitur, et unda uiciſſim alluēs litus, &
 Euripus ad priſtinū ſubinde curſū rediēs reciprocus eſt:
 ita hæc pronomina alterū primitiuū, alterū deriuatiuum
 ad id unde prodierāt, reuocātur. Quod Græci διονάθ &
 & διονάθας uocāt. Prifcianuſq; interpretatur, Sui paſ
 ſum, & Sui paſſionē, tum durē, tū minus aptē: quia Sui (ut
 diximus) tantummodo paſſiuē accipitur. Satis autem erat
 Reciprocum, & Reciprocationem dixiſſe.

Quomodo ſolæciſmus admittatur in Sui, & Suus. CAP. IIII.

ET hac quidē quomodo ſit utendum, ex ſuperioribus li
 quet. Quonā autē modo aliqui abutantur, Prifcianuſ
 oſtēdit, inquit: Tertia uerō perſonae poſſeſſiuū ſine uoce
 altera ſignificante poſſeſſorē ſuum, nō poteſt adiungi alij
 perſonae p ſe. Si dicā ſeruus ſuus miniſtrat mihi uel tibi,
 ſolæciſmū facio. Propemodum ipſe præceptor hoc prono
 mine abuſus eſt. Ego dixiſſe ipſius, ut referatur ad poſſe
 ſiuū potiūſ, quā Suus, quod referri uideatur ad uocē alte
 rā, qd' ille nō ſentit. De quo latiuſ poſtea. Sed cur de pri
 mitiuū ſolæciſmo omiſit exēpla? quæ res multū faciebat
 ad hoc uitiū deuitandū: ut, Ego dixi ſibi, Nō eſt ſibi curæ
 Reſpublica, Tu fuiſti ſecū: pro eo qd' eſt, Ego dixi ei, Nō
 eſt ei

est ei cura Respu. Tu fuisti cum eo. An quod temporibus eius in hoc nunquam, aut uix unquam peccabatur? Quippe cum hac quoque tempestate minus in Sui peccetur, quam in Suus. Sicut enim datiuo et ablatiuo postposita prepositione Cū, prout exēplis docui, & nonnunquam forsitan genitiuo, ut, Feci amore sui, uulgus utitur: ita nō utitur accusatiuo, ablatiuoq; . Quis enim ē uulgo sic loquitur? Vidi se: Pergo ad se: Indigeo se: Redeo ad se: pfectō (q; scia) nullus: ut si recte ratiocinamur, minor sit eius pars i qua peccat, utpote nō planē p duos casus: at uerō in Suus p omnes. per nominatiuū, quale fuit Prisciani exemplū. & in opposito: ut, Hoc est opus suū, per obliquos: ut, Ego sum amicus patris sui: Tu non places filio suo: Legisti librū suū: Pone hoc ad pedes suos: Libris suis fruor: In hortis suis cenauimus: pro eius, siue ipsius, siue illius: quæ dici nō Latine, si qua ratio est, reddi ista potest: In primitiuo quidē (q; quū inter hūc modū loquendi quem reformidant, & illum quo utuntur, nihil inter sit) palam est eos (semp enim falsitas se ipsa conuincit) sua cōfessione peccare, ut nuper quendam litterarū Græcarū ignarum, quæ quod negaret propter loquendi cōsuetudinē dicendū esse Aristoteles, ita sum percōtatus, nonne Aristotelicus omnes dicūt: Quūq; ille respōdisset, etiam: ergo, inquam, etiā uestro testimonio dici debet Aristoteles, nō Aristotiles, ut fieri possit Aristotelicus. In deriuatiuo autē quod consequēs est, quum hoc sit eiusdem nature, quod illi tanquā genitori, uel domino, uel duci nō licet, id huic uel filio, uel seruo, uel militi nō licere

Prima causa, cur Sui, & Suus abutatur pro Eius, uel Ipsius, uel Illius.

C A P. V.

Verūm hic quispiam, neq; hac mea ratione contentus, necque Prisciano satis fidei habens, aget nobiscum autor

authoritatibus, opponetq; Vergilianum illud:

Tum breuiter Barsen nutricem affata Sichei,

Aeneid, 4.

Nanq; suam patria antiqua cinis ater habebat.

Quod haud dubiē illi simile est, Seruus suus ministrat mihi: siue, Seruū suū uidi, & cetera quæ protuli paulō ante per omnes casus exēpla. Vbi etsi abest ad quod referatur Suus, id tamen subauditur: nemo enim dicit Suus, nisi de eo, cuius habitus sit mētio: ut si rogāti, Vbi est Titus? Respondeas, Nescio, seruus suus est hic, uel seruū suū uidi. In quo si solæcismus est, & in uersu Vergiliano sit necesse est. Sin in hoc nō erit, falsō ait Priscian. in illo esse. Quid igitur ad hoc dicemus? Si Vergiliū dānamus, tantū uirū, & poetarum Latinorū longē principē, quis ferat? & non eius autoritatē qualibet ratione potiorem existimet? Sin Priscianū, iam omnis huius rei ars subuerteretur, nullāq; aut superuacua maximorū autorū fuisse dicamus obseruationem oportet. Ego etsi uideo Priscianū (si modō animaduertit) hoc dissimulasse, tamen ipse nō dissimulabo, aut iam non dissimulaui potius: quippe qui superioribus exēplis simile esse cōfessus sum. Sed uel poeticam licentiā excusandam reor, uel operis imperfectionem, Et enim credere libet Vergilium, cum talem quēdam uersum faceret,

Nanq; suam patria liquerat tellure sepultā, impeditū prima syllaba uerbi lōga, mutasse formā dicēdi atq; ita in solæcismū (si dictu fas est) incidisse. An nō illud huic ex superiore lib. etsi nō per simile, tamē nō dissimile prsus est?

Viuite felices, quibus est fortuna peracta iam sua. Aeneid, 3.
Pro Vestra, positū est Sua. Quod si quis dicat positū esse pro propria, recteq; hoc dici: ut id recte diceretur, Viuite felices, quibus est fortuna peracta iā propria. hic nihil dicit, cum suū etiā pro proprio acceptū naturā tertiæ per-

sona nō mutet, nemoq; sic loquatur: Est mihi, aut est tibi
suus scribendi mos: quum tamen dicamus, Est mihi, aut est
tibi proprius scribēdi mos: Nā in illo huius eiusdem poētae
uersu. Quisq; suos patimur manes: nō refertur id suos, ad
primā personā, qā sic resoluenda est oratio: Nos patimur
manes, sed quisq; nostrū suos. Eiusmodi passim reperiūtur
exempla: ut, Qui in bibliotheca nos ad suū quisq; studiū
libros euolueremus. Nō est autē huic Vergiliano, de quo
disputamus, Ouidianū illud simile: Respice Laërten, ut iā
sua lumina condas: Vbi nonnihil rationis est, quōd utrūq;
uerbum eidem supposito seruit. Hæc igitur Vergilij auto
ritas (& si qua sunt eiusmodi apud alios loca, quorū non
nulla posterius attingam) prima extitit causa (ut iam cau
sas enumerare incipiam) uulgaris erroris.

Epist. Penel.
ad Vlyf,

Aeneid. 6.

Secunda eiusdem causa. CAP. VI.

ALtera, quōd nonnullis in locis siue hominū, siue tem
porum culpa, libri corrupti sunt: ut apud Cic. in Sal
lustium, Quōd si istius uita memoriam uicerit, aliam Pa
tres Conscripti, nō ex oratione, sed ex moribus suis specta
re debetis. Quē locum (nisi emendetur) non confido me
expositurum. At qui se exponere posse confidunt, ut in to
ta sententia, sic in uerbo suis, quid ratio poscat, non respi
ciunt. Nec solū communis est huiusmodi menda librorū,
sed etiam priuata in suis cuiusq; codicibus. Nec aliunde fa
ctum est, ut q; encleticam quidam præponant (quorū sunt
Ebrardus & Alexander) nisi quōd Vergilium male le
gunt: ut in illo uersu, Se satis ambobus Teucrisq; uenire
Latinis. pro Latinisq;.

Aeneid. 7.

Tertia causa. CAP. VII.

ATque hæc quidē cause citra nostram forsitan culpam
sunt. Totidē autē quæ sequūtur nobis utiq; assignāda
sunt.

sunt, nonnihil ex duabus superioribus alimenti sumentes.
Prior, quando non præuidemus quōd referatur hoc pronomen,
quadam ambiguitate decepti: ut apud Vergilium,
En Priamus, sunt hic etiam sua præmia laudi.

Aeneid. 5.

Et apud Quinti. Itaq; accedam in plerisq; Ciceroni, atq;
in ijs ero, quæ indubitata sunt, breuior, in quibusdā paulū
fortasse dissentiam. Nā cum etiam iudicium meum ostendero,
suum tamē legētib; relinquā: quasi id suum de Cicero
dicatur, nō de legētib;. Et alibi, dum idem autor
cur Ciceronis exēplum cōtraxerit, inquit: Quæ qā erant
lōgiora, nō suis uerbis exposui. Suis acciperēt pleriq; pro
Ciceronis, quū sit accipiendū eo modo quo illud: Exponā
altercationem nostrā suo ordine, ac suis uerbis. Idē quoq;
in primitiuo cōtigit, ut apud eundem: Nam & de filio ni
hil aliud perdidit miser, nisi dies: nec iam timebat, ne
ille, quo fruebatur, mori posset: plācibus, lacrymisq; (pe
nē improbē dixerim) parcus utebatur, nec sibi permitte
bat dolor lugere uenientē. Nam id sibi ad dolorē refer
tur, nō ad matrē. Per multa sunt huius generis exempla,
in quibus errandi ambiguitas est causa, ex quadā rei simi
litudine nobis labātibus: ut quia illud bene dicitur, Ado
lescens asidue à me increpatur, obiurgatur, castigatur,
hoc suis nō placet: uideatur & hoc bene dici, Adolescen
tem asidue increpo, obiurgo, castigo, qā suis nō placet:
quod ipsarū statim iudicio aurīū probabile est: hoc autem
secus, & perinde est ac si dicas, Me increpare adolescen
tem asidue obiurgare, castigare suis nō placet: nisi quis
uelit uerba hæc ad iua passiuē resolui posse, & huius ge
neris locū illum esse Ciceronis: Qui autē annus ei primus
ab honorū perfūctione aditū omnīū consensu ad summā
autoritatem dabat, is eius omnem spem, ac omnia uite

consilia morte peruertit. Fuit hoc luctuosum suis, acerbū patriæ, graue bonis omnibus. Illud transeo, quòd in nemi nem nisi stultū cadat, ut hoc non intelligat, quale est apud Quintil. Tu prima docuisti sibi nō parcere, potius quā plus flere: ubi subauditur, illum, ut sit, Tu prima docuisti illum sibi non parcere, seu suis.

Quarta causa.

CAP. VIII.

Posterior (quæ eadē quarta est) causa, q̄ uidemus in-differens esse, an quis dicat, Omnes optāt, q̄ sibi uti le est, uel q̄ ipsis utile est. Ille repetit q̄ suum, siue quod ipsius est. Quisq; uult, q̄ sibi, uel quod ei, siue ipsi expedit, prodest, cōducit, placet. Idq; apud summos quosq; scri-ptores. Cic. pro Marcel. Multi dubitabāt, quid optimum esset, multi quid sibi expediret. Idē pro Lig. Legatus in pace profectus in prouincia pacatissima ita se gessit, ut ei pacē esse expediret. Idem in Philip. Dicit enim si quis eorum, qui prius se rogati essent, grauiorē sententiā dixis-

set, in eam se iturum. Quint. in Milite Mar. Neq; ignora-uit, quæ manerent eum pericula. Dixit de Is, dicam de Ipse, addamq; de Ille. Cicer. pro Rab. Nec enim cuiquam eius cōsiliū, uehemētius, quā ipsi displicet. Et in Offi-111. Vas factus est alter, ut si ille nō reuertisset, moriēdū esset ipsi. Et in Offic. 1. Homo qui errātī comiti monstrat uia, quasi de suo lumine lumen accēdat, facit, ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accēderit. Idem pro Marcello: Est uerō fortunatus ille, cuius ex salute nō minor penē ad oēs quā ad illū uētura sit, letitia peruenerit. Quint. in Pa-

riete palmato: Quapropter nō petit, ut illum miserū putetis, nisi & innocēs fuerit. Et in Milite Maria. Affirmo

Declam. 3. tibi C. Mari, nō sic nuper repugnasset, si illum tribunus uoluisset occidere, Adijciam unum de libris ecclesiasticis exemplum

exemplum, de quibus postea locuturus sum: Iusurādum quod iurauit ad Abraham patrē nostrum daturum se no-bis: Vt sine timore de manu inimicorū nostrorū liberati, seruiamus illi in sanctitate et iustitia corā ipso. Aliquādo uidere licet, ubi desideres eum, ibi esse Se: & rursus ubi Se, ibi Eum. Cic pro Lig. Atq; hæc propterea de me dixi ut mihi Tubero, quū de se eadē dicerē, ignosceret. Et per amphibologiam lib. Offic. 1. Nā negligere quid de se qsq; sentiat, nō solū arrogātis est, sed etiā omnino dissoluti. Non ne licebat hic dicere, quid de eo quisq; sentiat, ut in illo eiusdem pro L. Sylla: Quid est huic q̄ eū in hac uita teneat? E diuerso alibi: Hic igitur Titus Ligarius, q̄ tū ni-hil aliud egit (neq; enim hoc diuinabat) nisi ut tu eum stu-diosum, & bonū uirū iudicares, nūc à te supplex fratris salutē petit. Vbi ego citius dixisē Se, q̄ in illo eiusdem ad Attic. Subquerulas literas miserat, q̄ quædam constituta à se rescinderem. Cum non minus belle diceretur, Quòd quædā ab eo, siue ab ipso. Hæc eandem differētiā agnos-cas interuentu præpositionis, sed magis in ipse, q̄ in Is. Quintil. v. Instit. Nec libenter exēplum, quod in se for-tasse recidat, facit. Idem in v. 1. Quanquam aliqui repe-riuntur: qui ne id quidem, q̄ in ipsos recidere possit, eui-tēt. Sæpe duo hæc cōiuncta reperias, uel nulla, uel aliqua interueniente præposit. & præcipuē inter: ut idem in x. Quum sit diuersa non earū modò inter seipsam cōditio, sed in singulis etiā partibus causæ, sintq; alia leniter, alia asperè, alia concitate, alia remissè, alia docendi, alia mo-uedi gratia dicēda: quorū omnium dissimilis, atq; diuersa inter se ratio est. Huius præpositionis & illa proprietates est, q̄ nihil interest, an Se, an Ipso utaris, quum antecedit uel genitiuus, (ut in pximis exēplis, et in hoc Tull. Nec

mibi ceterorū iudicio videtur solum, sed etiā ipsorum inter ipsos cōcessu ita tributū fuisse) uel datiuus, aut ablatiuus, ut apud eundem Quint. Circa quē inexplicabilis & gramaticis inter ipsos, et philosophis pugna est. Et iterū Nā in magnis quoq; autoribus inciđūt aliqua uitiosa, et a doctis inter ipsos etiā mutuo reprehēsa. Secus quoties antecedit nominatiuus accusatiuus ue: ut apud Cic. Vt enim pulchritudo corporis apta cōpositione membrorū mouet oculos, & delectat, hoc ipso quod inter se omnes partes quodam lepore consentiunt. Et iterum: Damonē, & Pythiam Pythagorcos ferunt hoc animo inter se fuisse. Vbi ego nō ausim dicere inter ipsas, & Inter ipsos. Nā illud ab hoc genere diuersum est, quale apud Quintil. Nemo igitur dubitauerit, longē esse optimū genus Atticorū, in quo, ut est aliquid inter ipsos cōmune, (id est, iudiciū acriter sumq;) ita ingeniorū plurimā formā. Haellenus exēpla de Sui, nunc de Suus proferam. Cicer. Offic. (unde modō protuli exempla) lib. 1. In primisq; uersutū, & callidum factum Solonis, qui (quō & tutior eius uita esset, & plus aliquatō Reipub. prodesset) surere se simulauit. Et in eodem: illa tamen prestare debet, quae erunt in ipsius potestate. Rursus in 111. Quid Agamemnon? quum deuotus esset Dianae, qđ in suo regno pulcherrimū natum esset. et in eodē: Piscatores ad se cōuocauit, & ab eis petiuit, ut ante suos hortulos postera die piscarētur. Inuistatius in eodē: Quid dominus nauis, eripiet ne suū? minime: nō plus quā si nauigatē in alto eijcere de nauis uelit, qđ sua sit. Nec minus inuistatē pro L. Sylla, si modō syncera scriptura est: Sylla si sibi suus pudor, & dignitas nō prodesset, nullum auxiliū requisit. Vtrumq; probatur ex altero: illi hic quidem licuisset dicere, Quo tutior sua uita, et Quae erūt in sua

sua potestate: hic autē Quod in ipsius regno, et Ante ipsius hortulos, & Quia eius illa sit, & Si eius pudor. Ceterum in ijs testimonijs duplicia uerba fuerunt: quid ubi sunt singula? Nēpe idē fieri uidetur, nec differre utrum dicas, Cepi columbā cū pullis suis, an cum pullis eius. Inueni turturē in nido suo, an in nido eius. Expuli leonē ex antro eius, an ex antro suo. Nec auī lupā, et catulos suos, an catulos eius, siue ipsius. Tuetur nos Deus propter suā clementiā, an propter eius, ipsius ue clementiā. Ante domū suam me inelamauit, an ante domū eius, ipsius ue, et similia. Ego uerō ita sentio, quū interuenit copula, nō licere uti Suus: quia nulla tūc est reciprocatio. Ideoq; nō catulos suos dicēdū, sed Eius. In ceteris, si substantiuū pronomini Sui respicit ad suppositū, Suus utiq; dicendū: sin ad appositū, sepius Eius dici, siue ipsius, siue illius. Ad suppositū: ut, Tuetur nos Deus propter suam clementiā: non, propter eius: quemadmodū dicimus, Tuetur nos Deus sua bonitate, nō eius bonitate. Inelamauit me ante domū suā, nō ante ipsius quemadmodum dicimus, Eiecit me domo sua, non domo ipsius, siue eius. Ad appositū: ut, Amamus Deum propter bonitatem eius: Allocutus sum hominē ante domum eius, libentius dixerim, quā Suum. Item, Cepi columbā cum pullis eius: Inueni turturē in nido eius: Expuli leonem ex antro eius: nec tamen ratio obstat, quin & Suo dicatur, ac ne autoritas quidem Ciceronis de Republica libro sexto: Itaq; ego illum de suo regno, ille me de nostra Republica percontatus est. Terentius in Adelphis: Sui sibi hunc gladio iugulo. Nisi si quod addatur appposito adiectiuum, uerbum ue ad quod fieri reciprocatio debeat: quod genus est: Inueni leonem iratum ac sauiorem ob anussam praedam suam; Video columbā tristē in periculo pullorum suorum:

suorum: Nosti illum minus suo quam suorum casu perterritum: Sentio hominem ambulante per domum suam, non per domum eius. Itē, Scio illum dolere fortunā suam. Et in primitiuo quoq; ut, Opinor hunc cognoscere contēptū sui. Alud transeo, neminē posse errare, quum Suus est substantiuum, ut Eius, aut Ipsius, aut Illius utatur: ut, Cōperi illum cū suis, siue inter suos: quin etiam uix erratur, quū accipitur pro proprio: ut, De hac re dixi suo loco: nō Ipsius: & Referā hęc omnia suis locis, ac temporibus: non Eorum.

Causa cur Eius, Ipsius, Illius, abutamur, pro Suus, CAP. IX.

ATque ex ijs quidē quæ cōmemorauī, non modō factū est, ut multi p̄ Eius, siue Ipsius, siue Illius, uterētur Suus: uerūm etiā ut econtrario pro hoc illis abuterentur (de quo solocissimo nullā facit Priscianus mentionē) qualia sunt mea proxima exēpla: ut, Video columbam tristēm in periculo pullorū eius: uel, Columba luget pullos eius: & quale Donati grāmatici (ut grāmaticos potissimū suæ artis admoneā, si modō Donati grāmatici libellus est de uita Vergilij, in quo alterius quoq; generis uitia reprehēdas) ait enim loquens de Vergilio: Voluit etiā eius ossa Neapolim trāsferri, ubi diu, et suauissimē uixerat. Ac paulō post Trāsata igitur iussu Augusti eius ossa (prout statuerat) Neapolim, siue sepulta uia Puteolana intra lapidē secundū, suoq; sepulcro id distichō, qd̄ fecerat, inscriptū est. Et iterū: Itē rogauit, quo pacto quis altam, felicemq; eius fortunā seruare posset. Superius uerō: Quod quū magister stabuli Augusto recitasset, duplicari sibi in mercedē panes iussit. Et alibi aliquoties sibi, uel suo p̄ eius, & eius p̄ suo, uel sibi. Verūm ē Græca quoq; figura non minimū causā accessit huic errori, id quod me pollicitus sum ostensurū. Nam

Nā quum pro uno ad ὁ, liceat dicere tū Suus, tum Eius, tū Ipsius, tum Illius (non tamen quodlibet semper tardus, aut indiligens interpres quando hoc, & quando illud comperat, nō dispicit. Quo uitio in interpretatione quidē ecclesiasticorum librorū omnis interpretes decepit lingua peregrina. Sed nos indigni reprehensione, qui maioribus credimus: illi uerō digni, qui maioribus suis credere noluerunt. Quo magis ex ijs præcipuē uiltiosa à me sunt exēpla proferenda, ut errorē nostrum, ubi frontē eius agnouerimus, deuitemus: quū tamē ex hoc nec cōtumelia ulla fiat libris ecclesiasticis, Hebræa tantū, aut Græca lingua loquētibz (nescio an honor potius habeatur) nec magna eorum traductoribus: si modo dignitatis horū ratio habēda est, q̄ uel incerti sunt, uel ignoti, uel inter se dissidētes. Hoc mihi dissimulandū non fuit, uel ob id, ne quis mihi istorū obijceret autoritatē. In psalmis igitur (quos Hieronymus certē nō trāsstulit) ubi pleraq; huiusmodi rectē trāsata sunt, illud nō rectē: A gloria eorū expulsi sunt: p̄ a gloria sua. Et iterū: Qui exaceruēt ut gladiū linguas eorum: pro linguas suas. Et iterū: Saturati sunt filijs, & dimiserūt reliquias paruulis eorū: pro suis. Et iterū: Perierūt p̄pter iniquitatē eorū: pro suā. Neq; uerō me latet, in quibusdā codicibus rectē legi, Sua, Suas, Suis, Suam, sed ego rē, nō hominē noto. Nec non ibi: Et abstulit sicut oues populū eius: qd̄ melius alibi legitur Sui: sicut ibi quoq;: Sicut locutus est p̄ os sanctorū suorū, qui à seculo sunt prophetarū eius: alibi melius, Per os sanctorū prophetarū suorū, qui à seculo sunt. In his omnibus Græcē est genitiuus ἀὐτῶν, ἀὐτῶν, ἀὐτῶν ille pluralis, hic singularis. Aliquādo etsi Eius, seu Ipsius, seu Illius tolerari pōt, tamē Latinius est Suus: ut in eisdē psalmis, Neq; descēdet cum eo gloria eius: pro Sua: tametsi

tamet si aliqui non legunt eius. Et iterū: Desideriū cordis eius tribuisti ei, & uolūtate laborū eius nō fraudasti eū: pro Sui, & Suorū. Et iterū: Brachium eorum non saluauit eos: p. Suū. Et iterū: Benedicite domino omnes angeli eius, benedicite domino oēs uirtutes eius, benedicite domi no oīa opera eius: p. Sui, Sui, Sui: quale est illud in Apoc. Opera enim illorū sequūtur illos: quod ego citius dixisse, Opera enim sua. Huius tamē generis non est, si interuenit uerbū, ad hūc modū: Quod pater nō amarit te, siue patre non amasse te, probat ipsius testamentū: potius quā Suū: ut est apud Quint. lib. 1. Quomodo et ipsum & Vergiliū quoq; scripsisse manus eorū docēt. Nam in illo apud Psal. Omnia à te expectant, ut des illis cibū in tēpore, dante te illis colligent: illis pro Sibi positū est: de secundo, Illis, magis loquor, quod Sibi quoq; translatum inuenio. Suo autē pro Eius (quod superioris generis uitiū est) illhic: Ad nihilum deductus est in cōspectu suo malignus. Et iterū: Si autem dereliquerint filij sui legē meā. quanquā lego in quibusdam editionibus utrobiq; Eius. Et iterū: Anima autē mea exultabit in domino, et delectabitur sup saluari suo: nā id Suo, ad dominum refertur, non ad animam: quem admodū Græcè ἀπὸ τοῦ κυρίου. At ibi nescias an uarietate gauisus interpretes sit, an consilio mutauerit: Quoniā secundū altitudinem coeli à terra corroborauit misericordiā suam super timētes se. Quomodo miseretur pater filiorū, miserus est dominus timētibus se. Et in eodē Psalmo paulō post: Misericordiā domini ab eterno, & usq; in eternū super timētes se: & iustitia illius super filios filiorū, his q; seruāt testamentū eius. Et, Memores sunt mādatorū ipsius. Pro his quinq; nostris, Suam, Se, Eius, Ipsius, Illius, unū est nomen Græcè ἀπὸ τοῦ κυρίου, ἀπὸ τοῦ κυρίου. Idem, quod modō dixi, quod

quod nunc aspiretur nec ne, non attinet dicere, ut taceam raris in codicibus Psalmorū reperiri hanc diligentiam. Nam ceterorū ecclesiasticorū librorum in nullis adhuc reperi, nec eam (iudicio meo) satis exactam. Vter tamen sermo melior, Super timentes se, an Super timentes eum, lucis duntaxat gratia, super timentes eum, uel ipsius interpretis testimonio, qui priorem quodammodo posteriorē correxit: nisi uarietatis gratia id facit. Huius generis ille quoq; locus est: Stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt: quod si dixisset, Aduersus eos, qui ipsos angustiauerunt, obscuritatem deuitasset, ut taceam quod magis ad uerbum etiam transtulisset.

Quomodo uidetur amphibologia in Sui,

& Suus.

CAP. X.

ENIm uerò euitatur obscuritas hæc amphibologia per aliquod ferè trium pronominum, Is, Ipse, Ille, quæ cū alijs duobus Sui, & Suus modō pugnat, modō conueniūt, ritu Troianorum puerorum: ut est apud Vergilium,

Et nunc terga fuga nudant, nunc spicula uertunt

Insensi, facta pariter nunc pace fruuntur.

Mutui modō Se in Ipsos, mutabo alio exēplo in Eos, ut fecit interpres superius in psal. si tamen mutasse dicendus sit. Cic. in Brut. Is soceri instituto, quē (quia coopatus in augurū collegium nō erat) nō admodū diligebat: præsertim cū ille Q. Scaeuolam sibi minorē natu generū prætulisset. Nā id Sibi (ut Quintiliani uerbis utar, qui cum notat) & ad socerū referri, & ad Fannium potest. At si dixisset Eī, de Fānio utiq; locutus intelligeretur: aut si Ipsi, aut si Illi, sic, Præsertim quum is Q. Scaeuola illi. Et ego quidē deuitare cupio amphibologiā. At Prisc. (cuius hoc erat officij) quū eā notat, nō modō id nō facit, uerū etiam

in ipsam incidit paulò post, dum ait: Vel quò transitù faci-
cit in aliquos sibi còiuinctos, ut ille miseretur eorù, q̄ secũ
uiuunt, uel sibi parètium, uel secũ degetium, dat sibi fauē
tibus, inculsat secũ certantes, et inuidet se indigētibus. Nā
id sibi, & id se (quò tam plur. sit numeri quàm singul.)
quò referatur ambigū est; sed hæc amphibologia in pri-
mitiuo est, illa quā ipse notat, ï deriuatiuo, Rogat iste illū
ne suo noceat filio. Quasi uerò nihil ad rē faceret illud de
Cicerone & Varrone, aliud ambigui protulit exemplū.

Suus est illius seruus, & similia malè dici. CAP. XI.

In quo etiā exponēdo, quod in illo nō fecisset, errauit,
ut ad aliam quæstionem transeamus. Errauit enim, in-
quiens, Ambigū cuius filio suo, istius, an illius: cuiusmo-
di est, quod superius dixit: Doceo ego, uel tu suum illius
seruū. Et iterū: Suus est illius seruus. Et iterū: Suus illius,
istius, ipsius hominis. Inq; alia lōgè post materia, nisi sub-
stantiuus uel uocatiuus uerbis adiungatur, sicut et nomina
meus es filius, meus uocatur seruus: tuus nominor pater,
tuus est pater: suus illius sũ filius, suus illius es filius, suus
illius est filius. Et aliquātò post nō semel, quæ uerba mox
subiungā, quorū Prisciani exēplorum unū est: Suus Ver-
gilij uersus: simile illi, utrū Platonis, an Aristotelis suum?
Quod sermonis genus (quantum memini) nusquam inue-
ni: eoq; malle aliena prompsisset exempla is, qui hoc tra-
dit, quàm sua finxisset. Ad hoc probandum ea quoque fa-
cient, quæ de coniuncta huic materia disputabimus.

Suus neque discretionis, neque abundantie causa posse
addi ad Ciceronis uel istius filius, sed potius
redundare. CAP. XII.

Iam uerba, quæ modò promisi me subiuncturū, utriq;
atq; adeo multiplici quæstioni seruiēt, et idcirco proli-
xius

xius recitetur, quæ hæc sunt: Discretionis quoq; causa, uel
abundantie, solet cum genitiuo possessoris addi nominati-
uus possessiu: ut, Suus est Homeri mos: intelligitur enim
nō alterius: & Suus Ciceronis filius hæres est patris con-
stitutus: Suus dicitur ad discretionē illius, qui secū dum le-
ges non est suus: id est, sub potestate patris legitimi nō est.
Quò autē Suus p uniuscuiusq; pprio accipitur, usus cō-
firmat. Verg. Georg. i. Molles sua thura Sabæi. Terent.
in Phorm. Quot hoies, tot sentētia, suus cuiq; mos est. Sin
autē in possessionē sit à possessore transitio, obliquis pos-
sessiu utimur: ut, Cice. miseretur filij sui, præbet suo filio,
aspicit suū filiū, potitur suo filio. Sin extrinsecus sit trāsiti-
o in possessionē tertie psonæ, sufficit genitiuo uti ipsius
possessoris: ut, Misereor filij Ciceronis: dono filio Cicero-
nis: accuso filiū Ciceronis. Licet tamē etiā addere possessi-
ui casus cōsequētes, uel discretionis causa, uel abundantie: ut
Egeo ingenij sui Cicerōis Benedico ingenio suo Ciceronis,
& similia. Illud quoq; sciēdū, q̄ cū in alijs omnibus posses-
suis liceat primitiuo genitiuo p omni eorū uti casu, quod
ostēdimus, in hoc quoq; possessiuo p nomine tertie psonæ
quomodo ï alijs tūc uti mur, quū ipse possessor aliqd agat
in possessionē suā, & cum in aliā personā transitū ostēda-
tur facere pro sua possessione: ut, Amat ille suū filiū, & a-
mat sui filiū: Benedicit suo filio, et benedicat sui filio: Petit
à me ut prosim suo filio, & ut prosim sui filio, si ipsa tamē
possessio in possessore faciat trāsitionē, nō est congruū uti
primitiuo genitiuo pro possessiuo: quia uim habet cōpositi
Græci: ut, Ciceroni redit suus filius, nō satis cōmodè p hoc
dicitur, Ciceroni redit sui filius: nec, Ciceronē laudat suus
filius, p sui filius, et similia: quæ nec apud Grecos bene dicitur,
Κικέρωνος φίλῆν ὁ ἐαυτῷ υἱὸς, nisi more Attico pro sim-
plici

plici compositum accipiatur. Et sciendum quod quia primitiuum cuius tam singulare, quam plurale est, licet in possessiua & unum & plures possessores eius intelligere, pro significatione genitiui ad possessorem pertinetis: ut, Suus illius, & Suus illorum: nec mirum si per transitionem Romani utitur his pronomibus, sui, sibi, se, a se, & eius possessiua, ut ostendimus: nec non si ad coniunctionem sui, ad alias etiam personas aliquid agat: ut, Ille uocat me ad se, ducit te secum, trahit omnia in se: uel quum transitum facit in aliquos sibi coniunctos: ut, Ille miseretur eorum, qui secum uiuunt, uel sibi parentium, uel secum de gentium: dat sibi fauentibus: inculsat secum certantes: et inuidet se indigentibus. Et uidetur haec omnia possessiuorum uim habere, & similia, nec incongrue huiusmodi constructione habuisse, cum Attici quoque soleat huiusmodi compositis uti in constructionibus. Xenophon ἀπομνημονεύματων primo: Ἀλλὰ Σωκράτης ἐπι, ὁ κατὰ γένος τῶν πατριῶν τὸ πομπιλαύειν ἐδίδασκε τῶν ἄλλων συνόχας ἀποσοφώτερος τοῦ ἑαυτῶν πατριῶν. Quod autem etiam genitiuo, uel datiuo, qui loco sit genitiui possessoris, bene additur etiam possessiuum (ut supra diximus) non solum nostrorum, sed etiam antiquorum usus comprobatur. Vergilius in Bucolicis:

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt lauri, & suauē rubens hyacinthus.

Eslog. 3. Terent. in Adelph. Suo sibi hunc gladio iugulo. Plato in Timæo: Μὴτ' ἀρα ἀρ' ἕνεκα μὲν χερσὶν μὴτ' ἀλλο τῶν ἄλλων ἢ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἰδίου. Et (quod mirum est) hoc ipsius τὸ ἰδίον etiam prima, & secunda adiungitur personae apud illos, ut Iseus ἐπὶ τῶν εὐδαίμων, οὐκ αὖτὰ ἰδίου τὰ ἐμαυτῶν: pro quo nos dicimus, meum proprium, & tuum proprium. Dicitur tamen etiam suum proprium illius, ut non putetur ab illi dare suum, sed indubitabilem discretionem significare. Illud quoque

quoque; notandum, quod tertiae personae possessiuum ad innumerabiles (ut dicimus) refertur personas: quippe cum ad omnia tertiae personae pronomina, & ad omnia nomina & participia potest referri, ut Suus illius, Suus istius, huius, eius, Suus Vergilij uersus, Sua discitis diligentia. Prima autem personae possessiua, & secunda, non eget per se prolata adiunctione alicuius genitiui, quum uim genitiui finiti in se habeat: quomodo nec Suus eget genitiuo sui primitiui, quem in se possidet, sed extrinsecus alterius uocis propter multitudinem tertiariae personarum. Praeter rem fuerit hic notare tam multas, atque adeo innumerabiles tertiae personas, quum tantum una sit, sed huius personae innumerabiles uoces. Primum aliud est Suus illius filius, &c. Aliud, Suus est Homeri, uel Homero mos, & Suus cuique mos. Et apud Catullum: Suus cuique innatus est error: quoniam hic accipitur Suus pro proprio, illi hic minime. Deinde nulla illi hic reciprocatio, quae hic est: quippe intercedente uerbo inter Suus et genitiuum datiuum: sic, Homeri, uel Homero est mos suus, siue mos suus est Homero: Cuique est mos suus, siue mos suus est cuique: Cuique est innatus suus error, siue suus error est innatus cuique. Phœbo sunt semper lauri sua munera apud me, siue lauri sua munera sunt semper Phœbo apud me. De quo genere construendi, posterius quod sententia apparebit. Nam illud exemplum,

India mittit ebur, molles sua thura Sabai:
inutile exemplum est, in quo non accipitur Sua pro propria: sed quomodo quum dicimus: Mittit suos legatos, suos milites, suas naues, sua agrumina: quo etiam modo accipitur in Terentiano exemplum: Suo sibi hunc gladio iugulo. quod Sibi, nulla nisi sententiae cuiusdam gratia additum est, nec ita cohaeret cum hoc ablatiuo datiuus sui primitiui, ut fit in illis genitiuis, Suus illius, Suus Aristotelis, Platonis uel, nullo pacto separabi-

Georg. i.

316
libus. Nā si separet, iam alterū genus loquēdi erit, de quo nō loquitur Priscianus hoc loco, Suusq; significabit quod proprius. Separes autē interiecto uerbo, ad hunc modum: Suus est illius mos, Sua est istius natura, Suus est Aristot. modus, Suū Platonis genus, Suus est Vergilij uersus, Sua est discētis diligētia, sua docētis. Et sine uerbo substātiuo: Suus tenet dolor patrē, suus matrē, nec procul ab hoc abest Vergilianū illud: -Fessosq; sopor suus occupat artus. Quapropter nō eadē (ut Prisciano placet) ratio dicēdi, Suus est Homeri uel Homero mos, usitatissimū loquēdi genus: & Suus Cicerōis filius hāeres est patris institutus: qd̄ dici ratio uetat. Nam q; ait, ad discretionē illius, qui secūdū legē nō est suus, id est, sub potestate patris legitimi non est, nulla ratio est, nisi & doceat sic locutus esse uel legūlatores, uel principes, senatū uel, aut populū, uel praeiores, uel Iurifconsultos: qui etiā de finitū reliquerūt, qui sui dicantur uel heredes, uel serui, nunquā hoc pronome cum genitiuis huiusmodi copulātes. Et (ut rationē quoq; addā) Suus hāeres, ad eū, cuius quis hāeres est, refertur: sicut Suus seruus, ad eū, cuius quis est seruus: ut si dicā: Nemo potest suū instituere heredē seruū suū: & Sua tutela ad illū refertur cuius tutela est, nec aliter dicitur Suus ad discretionem alterius, quā Meus, Tuus, Alienus. Cum ergo nihil agat Suus, si apponatur ad Ciceronis filius, palā est redūdare, nō aliter, quā in altero exemplo. Egeo ingenij sui Ciceronis, Benedico ingenio suo Cicerōis ubi Suū redūdare nō aliter quā in altero exēplo diffitetur Priscian. sed pro Redundātia dixit, Abundātia. Sanē abundātia interdū aliquid cause habet, redūdantia nihil. Nā quō dictionē non dico absurdā, sed otiosā, ac similitē mēbro quod intergro corpori (ueluti sextus in manu digitus) adnascitur? quam

quam ipse quoq; qui ait, tacitē reformidat longē post, quū de uocatiuis pronominū agit, inquit: Ita q; quamuis ad ipsam rerum naturam rectē uideatur posse dici, O sue fili Euandri: & O sua uxor Euādri: ut si dicā Euandrie fili, & Euandria uxor, quum in hoc duae tertiae intelligantur persona, possessoris & possessionis, usus tamē deficit. Cur Prisciane usus deficit? nempe quia deficit ratio, atq; ipsa rerū natura: quoniā sue & redundat, & reciprocationem (quod ipsius proprium est) perdit. At tu uis addi etiā proprium, nec tamē tunc redundare siue abundare suum, sed indubitabilē significare discretionē. Harum rerū (quum ratio tecum non faceret) si nulla uspiam reperiebas exempla, tradere praecepta non debuisti. Si reperiebas, & illa debebas proferre, quod fecisses (opinor) si reperisses.

Suus, non caret uocatiuo.

CAP. XIII.

Quod si usus & uitāe redūdantiae, & cōseruandae reciprocationis causa respicit talem uocatiuū, o sue fili Euādri, quid faciet neutra obstāte istarū causarū profectō uocatiuū oportet admittat, quum natura (Prisciano quoq; testāte) nō refragetur. At quo pacto reperiemus nec redūdantē, et reciprocū uocatiuū: id uerō iā superius ostēdimus. Si enim illhic, Benedicite domino Angeli sui, id Angeli uocatiui est casus, p̄inde ac si diceretur, o Angeli sui, & quale esset, Defendite, adiunate, protegitē Caesarē uitā periclitantē o amici sui, o milites sui, o ciues sui: quid ni uocatiuū suus habere dicēdū est? Quod si nulla huiusmodi reperiat̄ exempla, nec mirū, quia rarō sit opus hoc sermone, & ratio tā ualida est, ut ipsa possimus esse cōtenti.

Non tantū per nominatiuum, quale est, Videt illum suus filius, licere loqui, sed etiam

per alios casus,

CAP. XIII.

K 3 Sicut

Sicut in ea quaestione que reliqua est ex Prisciani uerbis, sic paulò ante dicētis: Est tamē aliqua differētia in possessio tertie personae, cuius nominatiuo tum utimur, quādo ad suū possessorē possessio trāsitionē facit, & nō ad aliū: ut, Indiget illius, uel Ciceronis suus filius: Prestat illi, uel Ciceroni fili⁹ suus: Videt illū, uel Ciceronē suus filius: Bene meretur de illo, et de Cicerone suus filius. Similiter passiva que à possessore solo sūt, nominatiuū possessionis exigūt: ut, Amatir ab illo, uel à Cicer. suus filius. Nec nō tam nominatiuo, quā alijs casibus possessiui licet uti, quū possessorē ostendimus extrinsecus facientē transitionē ad aliquā aliā personā pro sua possessione: ut, Rogat me ille, ut suus legat apud me filius, & ut suus doceatur à me filius, & ut sui miserear filij, & ut suo donē filio, & ut suū sequar filiū, & ut suo potiar filio. Nā cur ad nominatiuū coarctat hāc regulā? An nō hoc per accusatiuū eiusdē generis est? Piget Ciceronis suū filiū, Rumor est Casari infidari familiares suos, Constat suū esse Homeri morē, Fugere Pompeiū sua interest, Fratr^{is} iā pigere incipit uxore suā. Nam per accusatiuū Latinius dici, quā per nominatiuū, sic, Fratris iā incipit uxor sua pigere, alibi docuit. *Declam. 3.* Cui simile est illud Quintiliani in Milite Mariano: Nec si sit uir, cupidissimus, pœnitere eum facti sui potest.

Quaedam reliquae praeceptorum, quando indifferenter, quando differenter utamur his pronomibus.

CAP. XV.

Harū porrò duarū Prisciani regularū, quas nūc ad litterā subieci, i posteriore licet pro Suus uti Eius, siue ipsius, id est, genitiuo: ut, Rogat me ille, ut eius legat apud me filius, et ut ipsius doceatur à me filius. In priore nō itē, qd̄ superius quoq; significauimus. Etenim (ut diuersa pronomam

nā claritatis gratia exēpla nō ausim dicere, Pythagorā uenerabatur discipuli eius, sed sui nec, Quēq; decet ipsius defensio, sed sua, siue sui, ut apud Valerium Martialem:

Lib. 5. epigr. 10.

Et sua riserunt secula Maonidem.

Nam id quod in principio negauit sub speciem transitionis cadere, sua quēq; delectant, sua cuiusq; sunt, sua cuique reddantur, iam admonuimus nō posse mutare pronomē, quia tunc substantiuum est, illud autem ancipitis usus est (quod in posterum consultò reseruauit) quoties per ablatiuum loquimur absolutum: ut, Beatus ille est, tot se uel cum iuuantibus. Potest iam securē uiuere tanta sibi, uel ei accedente hereditate. Quo in genere nonnunquam usu uenit, ut per se, non per eum, uel ipsum utique loquendum sit.

Quemadmodum in construendo resoluantur,

Sui, Suusq; in Is, Ipse, Ille. CAP. XVI.

ET (quod mireris) ab ipso se incipiēdū, ut apud Quintilianū institutionū primo: Tradito sibi puero, docen- *Cap. 4.* di peritus ingenū eius in primis, naturāq; perspicat. Nō enim dixerim, Tradito ei puero, sibi in ei mutato: aut eius & puero pmutatis: sic, Docēdi peritus in primis ingenū pueri, naturāq; perspicat tradito sibi eo. Sed magis hoc in Suus permittitur, q̄ in Is, ob id q̄ sequi uult illud in cōstructione. Ideoq; resoluti in quodlibet trium (de quibus differuimus) pronominū, Is, Ipse, Ille, tanquam affinitatis quodā, aut cōsanguinitatis gradu propinquorū: ut apud Senecā: Sæpe in magistrū scelera redierūt sua: qd̄ ita cōstruēdū erit, resoluendūq; scelera magistri sæpe redierūt in eū, siue in ipsum, siue in illum. Nonnunquam resoluti nō potest: nō modò quādo est substantiuū: ut, Suum cuiq; soluitur, sua cuiusq; sunt, nisi lōga et perinde dura circuitio ne utamur. Quod cuiusq; est, ei soluitur: quae cuiusq; sunt

K 4 ipsius

ipsius sunt: sed etiā quādo accipitur pro proprius: ut, Suus est Homeri mos. Sunt & sua dona parēti. Sunt hīc etiam sua prēmia laudi: nisi hīc circūitione utamur: ut, Mos Homeri est eius: Dona parētis sunt ipsi, Prēmia laudis sunt illi: quod mihi nō probatur. Est autē & alterum per hęc ipsa tria pronomina resolutionis genus, ut si dicas: Sæpe in magistrū scelera redierūt ipsius, uel eius, uel illius: quale est illud superius ex Quinto. Quomō & ipsum & Verg. scripsisse manus eorū docent. Resoluamus enim: Sæpe scelera magistri rediere in ipsam, uel in eū, uel in illū: item, Quomodo manus & ipsius & Vergilij docent eos scripsisse. Sed hoc transeo, & cetera, nō tam natūa materia, quā ad optina. Nam gratius facere scriptorem existimo, qui nō nihil, quā qui nihil omittit, ne saltē plus magnitudini, uoluminis, quā utilitati legētū studuisse uideatur.

PERORATIO OPERIS.

MAEC habui, Ioannes, de pronominum Sui, & Sui reciprocatione, quæ dicerem. Cuius questionis tantum abest ut timeam, ne quis tenuitatem, facilitatem que in se ceteretur, ut uerear, ne magnitudine potius, ac difficultate deterreatur, & quidē (sicut initio dixi) Labyrinthea. Etenim me quæ iuuat ad eius finem, uelut ad exitum Labyrinthi peruenisse illius Cretensis (nam complures fuisse memorantur) quem Vergilius idem alibi narrat,

Acneid. 5. Parietibus textum cæcis iter, ancipitemq;
 Mille uis habuisse dolum, qua signa sequendi
 Frangeret, inde prensus, & irremediabilis error.
 Verū non est cur ego iam uerear istam legentium (si quis
 modō hunc libellum legent) desperationem. Nāq; omnem
 que

quæ ante à erat, difficultatem, ut illis demerē, ipse suscepi, uniuersasq; fere scrutatus cæca domus ambages, de Labyrintho, ut amphitheatrū facerē, elaborauī, quale ī media urbe uisitur, à Vespasiano extructū, aut quale Puteolanum, Cāpanum ue, aut Veronense (nam eiusdem exemplarum sunt plurima) nulle uias illud quidē habens, sed sine cæcitate, sine dolo, sine errore, aut (quo magis ē uicino similitudinem sumā) quale summi pōtificis palatium, quod proxime Nicolaus Quintus ex cōfuso, & Labyrinthos anfractus habēte augustissimū reddidit, non tamē aboletis eorū titulis, qui illud edificarāt, exornarantq; , sed reparatis, atq; magnificētius restitutis, ut nō immeritō ueteres summi pōtifices (si quis illis harū rerum sensus est) huic plus, quātū ad edificationē pertinet, quā sibi ipsis debere fateatur, à quo edificate plus ornamenti acceperunt. Factum haud dubiē omnīū palatiorū magnificētia præclarior. Cui nō nihil nostrū fortasse cōferri poterit, qui priscorū autorum (quantū in nobis est) restituiimus, reparauimusq; dignitate. Sed quid demēs ego qui meū cū illius opere conerulla ratione cōparare casam cū regia, topiū cū marmore, ac cū auro, literulas cū excellenti uirtute, ac singulari sapientia: præsertim quū opusculū hoc non ausim edere, nisi prius ab eo cōprobatū, optimo literarū censore, nō solum literarū præside ac principe? Est enim ille, ut semper antea doctrinarū omnium cultor, censorq; , ita nunc nō modō Romani pontificatus, ac Romani imperij, uerū etiā Romani eloquij moderator & princeps. Quæ tria cuienam post homines natos affuisse dicemus: id est, ad duo priora, hoc tertium accessisse. In primis curā gerēdi, ut cum omni doctrina, tum uerō lingua Romana (quæ uisitatius Latina dicitur) cunctarum doctrinarū seminarium coleretur, &

I N D E X.

cresceret: res profectò (si uerè aestimemus) maioris laudis, quam cetera. Si quidè illa ad nos aliorū iudicio, & interdum inuitos, deferūtur, hoc nō nisi iudicio nostro, studioq; contingit. Illa nonnunquā parū rectè administrantur, hoc non uideo quemadmodum non rectè queat administrari. Illa huius operam, atq; opem desiderant: hoc etiam ut illa non adsint, per se potest esse contentū. Itaq; ego Nicolaum Quintum, cū propter alia summum hominem iudico, tum uerò propter id, quòd non tantum cultor est sapientiæ, sed plurimos etiam cultores efficit, haud iniuria comparandū censeo choro Musarum (si quæ unquam Musæ extiterūt) quæ & sapere ipsæ omnia, & nobis ad capeſſendam omnē sapiētiam autores esse creduntur. Ab hoc igitur Ioannes, cuius tu intimus es (ut ad nos reuertar) oraculum poses, nunquid hic liber tibi dedicatus editione sit dignus.

FINIS.

I N D E X E O R V M,

QVAE HOC IN LIBRO SCITU digna uidebantur: cuius primus numerus librum, alter libri caput indicat.

A	A		
Ab & abs quibus cum literis iungantur	lib. 3. cap. 66	Abhorreo	5.101
Abaculi	6.33	Abiegnus	1.4
Abactores	6.16	Abigo	6.16
Abdico	4.107	Abigeatus, Abigeus	ibidē
Abfore	1.26	Ablatiuus	2.6
		Ablatiui & Genitiui affini	3.17
		Abstin	3.17

I N D E X.

Abstinentia	4.41	3.49	
Abus habentia nomina in datiuo & ablatiuo	1.1	Actor, 4.32. adu est,	5.102
Ac	2.58	Ad, cum uerbis	3.37
Accedit, 3.45. Accedo, 4.2		Adamo	5.37
Acceptus in conuiuium	5.7	Addico, addicō? morti	5.28
Acceptilatio	5.100	Adduco in inuidiam	1.21
Accerso	1.23	Adeo, 2.47	Ad hoc, 2.131
Accessio, Accessus	4.2	Adiectiua in bundus	1.12
Acinus	4.28	Adiectiuū ubi collocādū	1.04
Accipio ignominia, &c.	3.	Adiicio	3.45 (25)
Accipio	6.7	Aditū munire, Aditus	5.26
Accipio excusationem	5.67	Ad me spectat	3.96
Accipio iniuriam	6.3	Ad moueo manum	3.99
Accipio conditionem	4.67	Adolescentia lubrica	4.101
		Adoro	5.11
		Ad summa, ad summū	6.20
Accipio fidem	5.16	Adsum, 5.51. Adueto,	5.10
Accola	4.54	Ad tempus	4.112
Accusator	4.12	Aduerbia quedam in im	
Accuso	6.13	exeuntia	6.20
Accusationis uerba	3.32	Aduerbia quædā compara	
Accusatiu ⁹ cū ifinitiuo	2.14	tiua & superlatiua, ser	
Accusatiuus temporis	3.17	uiunt accusatiuo	2.12
Accusatiuus p. noiatiuo	3.	Aduerbiū disjunctiuū quid	
Aceruus	4.49(23)	momēti ex situ habeat	3.
Acus, Acicula	1.5	Aduersor	3.89(26)
Acta, Actiones	4.9	Aduersus, Aduerto	5.90
Actio, Actus	4.2. & 32	Adulatio, Adulor	5.66
Actio noxalis	6.35	Adulterium	6.45
Actiui in passiuum resolu		Adultus	1.30
tio	3.39	Aduocatus	4.12
Actiui uerbi nitidior usus		Ad uotum	5.70

I N D E X.

Aedes, cum deriuatis	134	Albani, Albenfes	4.85
6.40		Aleator, Aleare, Alea lu-	
Aedificare	3.7	dere,	1.6
Aedificium	6.40	Aliquantisper	2.48
Aediles	4.84. & 3.7	Aliquantò	1.16
Aedilitius	4.84	Aliquis	3.6. & 3.16
Aeditui	3.7	Alius	230 1.16. & 3.59
Aegresco	1.22	Aliter	1.16
Aequalis, Aequabilis	4.	Alleuo	5.81
102. & 6.26		Allocutio præmatura	4.107
Aerarium	1.6	Alludere	4.16
Aes alianum conflare	5.94	Alo, 3.76.	Altilis, 1.8
Aestimo	5.20	Alter alterum accusat	3.30
Actas præmatura	4.107	Alter	230 3.59
Affatim	6.20	Aluearium	1.6
Affectatio, Affectio	4.78	Alumnus	6.1
Affectio, Affectus	ibidem	Amamus nos inuicem, mu-	
Affectus sum	5.35	tuò, & pariter	3.74
Afficio te iniuria	3.94	Amator	5.37
Affinitas geniti. et abl.	3.27	Amatorium	1.6
Affore	1.26	Ambitio, Ambitus	271 4.19
Africa, Afri	4.85	Ambitosus	ibidem
Agè, Agitè, Agedum	1.17	Ambulo	5.79
Agere, 6.51. Age uerò, 2.		Amicus, Amica	5.37
Agere delectū	5.60	(24 Amiculum	1.5
Ager	4.55. & 6.41	Amo, 360 Amor	362 6.2
Ager meus & mei	2.1	Amorem conciliare	5.33
Ager restibilis	6.42	Amoueo manum	5.90
Aggrego	3.45	An, An'ne	117 2.24
Ago gratias	3.71	Anacreon poëta	1.11
Agotibi gratum	3.75	Andromeda	5.6

Anguilla

I N D E X.

Anguilla lubrica	4.101	Armamētariū, armariū	1.6
Animaduerto	3.69	Armēta, Armētarius	4.42
Animofus	1.21	Armiger	6.1
Anniuersarius	4.108	Arra, Arrabo	6.57.
Anniculus	1.5	Artificia	4.44
Annona	4.35	Aruum	4.55. & 6.41
Annuatim	6.60	Ascisco, 5.86. A scribo,	3.45
Antè uim habet compara-		A scriptitiuſ	1.11
tiui	1.16	Affectari	5.77
Antecedentis à relatiuo di-		Affentor	7.90
ſcordantia uenusta	3.19	Affuero	5.87
Ante diè uenire, ad eſſe	4.80	Aſiduo, Aſido	5.6
Antehac, ante illud	2.56	Aſinus, 4.42, Aſylū,	6.19
Antiqui, 4.5. Aper,	4.42	Aſt, 2.15. Aſter, aſtrū,	6.22
Apertum, Apertile	1.8	Aſſumo, 6.3. Aſſurgo,	5.12
Apes non apis dicendū	1.5	At, Attamen, 2.27. atq;	2.
Apparatus belli	5.64	Atramentarium	1.6 (58
Apparo	ibidem	At uerò	3.24
Appellationis uerba	3.92	Auctio, Auctionari	4.32
Appendo	5.82	Auctus	ibidem
Appetitus, Appeto	5.7	Audiens ſum tibi	217 4.2
Apud te	6.54	Audio te, & tibi	5.29
Aquatilis	1.8	Audiui à patre, de patre, et	
Aratio	4.2	ex patre	3.66
Arbor, 4.27. Arceo	6.16	Audire habeo	5.98
Arceſſo, & Accerſo	1.23	Auditorium	1.6
Architriclinus	4.34	Autor	4.32. & 5.30
Arcta mulier	6.39	Autoramētū, Autorare,	4.
Arca	4.55. & 6.41	Autoritas	3.88. & 4.32 (32
Argentarius	4.42. & 44	Auerſor	5.80
Argutus	1.30	Auerſus, Auerto	5.90

Auc,

I N D E X.

Aue, 6. 30.	Auis, 4. 45	Bonitas, Bonum	4. 100
Aula	4. 34	Bos, 4. 42.	Bractea, 4. 74
Auricula, Auris	1. 15	Breuiter	6. 20
Auscullo	3. 42	Bubalus	4. 42
Auspicari, Auspex, Auspicium	6. 1	Bucca, buccæ	4. 52
Aut	2. 17	Bundus finita nomina	1. 26
Autem, Autem non	2. 24	Burdo	4. 42
Auxilium do, & sero	3. 65		
B		C	
Bacca	2. 28	Aballus	4. 42
Barba, Barbæ	6. 14	Calamariū, Calceariū	1. 6
Beatitudo, Beatus	4. 14	Calculi	6. 53
Bellum 303	4. 64	Calumniator, Calūnior	6.
Bene 2. 32. & 3. 87		49. & 50	
Bene censeo, Bene precor,		Calumnia	6. 50
Bene mereor	3. 87	Camelus	4. 42
Bene agi cum aliquo 3. 107		Cāpania, 4. 85. Cāpus, 4. 55	
Benedico, Benedicus	1. 10	Candeo	6. 11
Beneficentia	4. 100	Caper, Capra	4. 42
Bene habeo, Bñ habet	3. 74	Capesso	1. 23
Beneuolentiā cōciliare, 5. 53		Capio spem de te	3. 81
Bergomēsis, Bergomū	5. 85	Capio, Capior oculis	6. 3
Biduo, 2. 33.	Bimus, 1. 5	Capitalis	4. 109
Binoctium	2. 33	Captus	6. 3
Binus, Bini codicilli	3. 5	Cardo, 6. 61.	Careo, 5. 85
Bis centum, Bis mille	3. 4	Caritas, Charitas 303	4. 2
Blandior	5. 66	Carnarium	1. 6
Bombarda	2. 34	Carnosus, Caro 307	4. 73
Bona corporalia, & incorporalia	4. 98	Carpo, 6. 6.	Carptim, 6. 20
		Cartilago	1. 5
		Castellum, Castrum	4. 20
		Castrense peculium	6. 40
		Casus	

I N D E X.

Casus septimus	2. 6	Circūfisso, Circumsto	3. 77
Catellus, Catulus	4. 71	Circumspectus	1. 30
Cateruatum	6. 20	Citare	6. 2
Catamiti	4. 110	Citra. 2. 49.	Citro, 2. 57
Cuillari, Canillatio	6. 49	Ciuis, Ciuitas	4. 83
Caupona	4. 44	Clarus	4. 91
Causa mea, & mei	2. 1	Cliens, 4. 12.	Cliuus, 4. 43
Causari, 5. 67.	Cautus, 1. 30	Cœpit eum poenitere	3. 46
Cædo, Cedo	3. 45	Cogito	5. 20
Cæsim	6. 20	Collybiæ	4. 44
Cælebs, Cœlibatus	4. 106	Colliberti, Colliberta	4. 1
Celebris, Celebritas	4. 96	Collis	4. 43
Cœnaculum, Cœnatio 277		Colloco te in spem	3. 81
Censor, Censorius	1. 6.	Collum	4. 36
& 4. 84		Comenses	4. 85
Centum & uiginti quinque		Comes, Comis	4. 38
annos natus	3. 14	Comicus, Comœdus	4. 32
Centeni	3. 5	Comitari	5. 77
Centurio	6. 32	Comitatus	4. 38
Cerasum	4. 28	Commecatus, 3. 10	186
Cerebrosus	1. 21	Commendo	3. 45
Cernere est	3. 83	Cōmētariū, Cōmentū, 4. 21	
Cestamē, 4. 84.	Certe, 2. 27	Commigro	5. 95
Certum est	5. 27	Commulitones	4. 83
Cerui, Ceruicis dura	4. 36	Committo 228	3. 56
Ceu	2. 36	Committo ut 143	2. 38
Cicurare, Cicuris	4. 42	Commune, Comparo	3. 45
Cicur, Cicum	ibidem	Cōparatio in equaliū	3. 72
Cilium, 4. 52.	Cimbri, 5. 10	Comparatiua aduerbia seruiunt accusatiuo	2. 12
Circiter	6. 10	Comparatiui & superlatiui differ	
Circumscriptio	6. 10		

I N D E X.

differentia	1.23	Conclauē	4.34
Comparatiui natura	1.23	Conclusio	1.30
Comparatiui pprietates	1.23	Condictio, Conditio	2.64
Comparatiui resolutio	1.12	Condiscipuli	4.83
Compareo	3.51	Conducibile est	3.49
Compendiū participij	1.37	Conducit	3.41
Comperendmare	2.33	Conducitius	1.11
Comperi	3.34	Confero	3.45
Compertum est mihi ibidem		Confector, Conficio	6.52
Complacitus	1.32	Confido	5.47
Complodo	5.9	Conflare es alienum	3.94
Complura	4.90	Confluēs, 1.33. Cōfore,	1.26
Compos	3.34.	Congrus lubricus	4.101
Cōponere sarcinas	4.49	Coniecturæ uerba	3.79
Cōposita ab ac, q; &	2.5	Coniuratio, Coniuuro	5.21
Cōposita ab en, et ecce	2.15	Coniunctio quid momēti ha	beat ex collocatiōe
Cōposita ab olim et diu	2.36	Coniunctiui modi præteritū	3.26
Cōposita à dudum, nuper et		à futuro eiusdem quomo-	
pridem	2.43	do differat	4.28
Composita à leuo	5.81	Conniueo,	4.52. & 6.7
Cōposita à quis, uel qui	3.16	Conscisco	5.86
Composita à re	5.63	Confessus	4.2
Composita quædam à præ,		Consideratus	1.30
per, uel re	5.31	Consolatio, Consolor	4.77
Cōpositorū ab esse & fore		Conspiciuus	1.30
differentia	1.26	Conspiro, Cōspiratio	5.21
Con præpositio	6.52	Constat ratio	5.18
Concilio	3.34	Cōsternari, cōsternere	3.95
Concipio spem de illo	3.81	Cōstitui, Cōstitutū est	5.24
Concio	9.93	Consuetudo	5.5
Conciuis	4.83		Coll

I N D E X.

Consularis, Consul	4.84	Cubiculum, non à cubili, Cu	
Consulo te & tibi	3.80	biliculum	1.5.
Consulto, Consultor, Con		Cuias, 2.7.	Cuius, Cuiā, 3.2
sultus	ibidem	Cuiusq;	2.1
Contendo, Contentio	6.4	Culcitra, 6.46.	Culpa, 4.6
Contentus	1.30. & 6.4	Cū præpositio,	2.22. et 3.9
Conterraneus	4.83	Cumani	4.85
Continens	1.33	Cum pace tua	4.18
Continentia	4.41	Cum primum	1.17
Continuò cū nō & ne	2.30	Cupido uolucer	4.45
Contraxi es alienum	5.94	Curo	1.27
Contraxi tedium	6.3	Curia, Curiosus	1.21
Conuenio	3.76	Cursim, 5.20.	Cursus, 6.5
Conuenire habeo	5.98	Custodia	4.76
Conuenit	3.76		D
Conuentus	4.2	Annūdi uerba qbusca	
Conuersatio	5.5	sibus cōstruatur	3.32
Conuitium	6.52	Dapes	4.23
Coopto	5.60	Dare facultatem	4.65
Copia mea & mei	2.1	Dare operam	4.70
Copia, Copia, arum	3.265	Dare potestatem	4.18
Cordi est	3.37	Dare ueniam	ibidem
Corporalis, corporeus	4.98	De, 3.66.	De bello,
Corpulentus, Corpus	3.473	Decedo, 5.95.	Decet,
Coxa	4.57	Declamator	4.81
Crapulari, Crapula	5.55	Declaro	5.38
Cras, Crastinus	2.33	Decretum est mihi	5.24
Crebresco	1.22	Δεκαρχ	6.32
Crepitaculū, Crepitus	4.29	Decoro, Decor	4.15
Crimen	4.58. & 5.8	Decreui, Decretū est	2.54
Crudus	4.116	Decurie	6.32

L Decu

I N D E X.

Decurio, Decurio muniti-	De repetendis pecunijs	1.24
palis Decurio Roma. ibi.	Descendo	5.36
Decus, Decoro	4.15 Descisco	5.86
Dedecus, Dedecoro ibidem	Deses, Desideo	5.65
Dedere noxæ	6.35 Desideratiua uerba	5.23
Decititius	1.11 Desinet me cadere	3.46
Decisco, Dedoceo	5.1 Desipio, Desipisco	5.3
Deduco	3.77 Despicio	5.56
Defatigatus, defatigor	4.99 Detulit, 5.44 deturbo,	5.89
Defectio, Deficere	4.6 Deuenio, Deuoluo	3.36
Defectus	1.30. & 4.6 Dicax, Dicacitas	5.10
Defedo, 6.24. defero, 5.44	Dicere oportet	3.20
Defissus, 4.99. deficio, 4.6	Dicere, Dicta, Dictio	5.10.
Defire	1.26 Dico sententiam	3.46
Defingor, Defunctus	5.5 Dictio	5.10. & 50
& 4.4	Dicto. Dictum	5.10
Dehisco, 5.15. deiceps, 2.56	Die, Dies, Diecula	4.80
Delabor	5.59 Diem obijt	5.44
Deliberaui	5.24 Differentia comparatiui à	
Deliberatū est mihi ibidem	superlatiuo	1.13
Deligo, Delectū agere	3.36 Differentia infinitiuorū esse	
Dementia	3.36 et fore, et cōpositorū	1.26
Demereor	5.99 Differentia, & numerus offi-	
Demigro	5.95 ciorū apud Roman.	1.12
Demum cum cōpositis	6.21 Diligo	5.37
Deniq;	ibidem Diluculum	4.80
Deorsum	2.57 Diminutiua i ulus, a, um	1.5
Depectus	6.63 Dimitto	3.45
Depeculor	6.40 Discedo, 5.95. Disco, 5.1	
Depositarius Depositor.	1.6 Discordia elegans relatiui	
Deprecor	6.24 cum antecedente	3.19
	Discre	

I N D E X.

Discretus, Disertus	1.30 Dudum, 2.141 Dum, 2.48	
Dispicio	5.56 Duntaxat	150 2.41
Displiceo mihi	5.92 E	
Displicentia	5.56 E Adem persona tāquam	
Dissimulatio	6.20 E alia.	3.64
Dissoluo	5.94 Eatenus	2.42
Distributiua	3.5 E' & Ex, E' regione	5.19
Disturbo	5.89 E' re mea, E' republica ibi.	
Dissuadere, 5.30. Diu, 2.35	Eccc	115 2.25
Diuersa et similis uerborū si	Εκκλησία Ecclesia	4.47
gnificatio, et regimē	7.19 Eccos, Eccas, Eccum	2.15
Diuersorium	4.82 Edico, Edictum	5.68
Diurnum spatium	4.108 Edisco	5.1
Diutinus, Diurnus	4.107 Effigies, Effingo	5.43
Do tibi literas, & ad te	5.38 Efflagito	5.58
Do auxilium	3.77 Eheu, 2.11. Eiulo,	5.52
Do optionem	4.67 Elabor	5.59
Do fidem	3.50 Elephatus, Elephas	4.42
Docibilis, Docilis	6.26 Eleuo, 5.81. Eligere,	5.60
Docilimus	ibidem Ellū, Ellā, Ellos, & c.	2.15
Doleo	3.17 Elogium	4.66
Dolor meus, & mei	2.1 Emercor, Emerita	5.99
Domesticatim	6.20 Emeriti senes, & boues ibi.	
Domū, Domus	1.7 3.15 Emigro, 5.45. En,	2.15
Donariū, 1.6. Donec, 2.48	Enectus fame, & siti	6.28
Dono tibi, & te	1.7 3.43 Enimucro	2.24
Donum	6.39 Eō magis	1.16
Dormitorium	1.6 Eō, & quō cū cōpatiuo	1.15
Duceni, 3.5. Ductilis, 1.8	Epistola	1.6 1.18 3.6
Ducor in spem huius nego-	Epulum, 4.23. Epula. ibidē	
tij	3.81 Eques	6.32
	L 2 E're	

I N D E X.

E'renibus	3.19	Excuso	5.67
Ergo, 2.43. Ergo'ne,	2.17.	Exemplar, Exemplū	6.33
Eripio	5.83	Exemplarium	ibidem
Errabundus	1.9	Exequor iussa	5.68
Esca	4.53	Ex equo	5.19
Esse cordi, & i animo	5.22	Exheredo	5.104
Esse cum casibus	3.23	Exhibeo negotium	3.87
Esse & fore cum compositis	1.28	Exhorreo	3.107
Essendi	1.27	Exigo, 5.24. Eximius	5.35
Esse parem	5.74	Existimo	3.99
Est maturus rei milit.	4.107	Existimatio	3.86
Esurio	1.24	Existit, Exto.	3.87 5.53
Et, 2.38. Et alios,	4.38	Exitialis, Exitiabilis	6.28
Et geminatum	3.92	Exoletus	1.30
Et certè, Et sanè	2.27	Exsomnia	1.20
Etiam, 2.50. Et si,	2.21	Ex, & inter cum interrogatione	1.12.
Et hoc, & id	2.58	Exoro, 5.29. Expedit,	3.49
Et hoc nō sine, & c. ibidem		Expendo	5.82
Euentus	1.21	Expeto, 5.7. Explicit,	3.47
Euidēs passiue sumptū	1.30	Explodo	5.9
Euoluo librum	6.43	Exploratū est mihi, Explo-	
Ex, 234 1.13. & 3.66		ravi, Exploratores,	5.24
Exanimatus	6.28	Expostulo	5.58
Exaudio	5.29	Exprobro	6.44
Exauro	6.62	Expugno	5.62
Excandesco	6.11	Exsententia habere	5.70
Excedo	5.95	Ex tēpore, extēporalis	5.19
Excogito	5.2. & 20	Exturbo	5.89
Excretus	1.30	Ex uinculis	5.19
Excubiæ	4.69	Ex usu, utilitate	ibidem
		Fabrica	

I N D E X.

F		Felix, felicitas	4.87. et 4.114
Fabrica	4.44	Femē, Femia, Femora	4.57
Faceffo	1.23. & 5.88	Femoralia, Feminalia	ibidē
Facies, 4.13.		Fex	5.62
Facio certiozem, iacturam.		Feræ, 4.12. Ferè,	2.49
& c.	3.65	Fero, Fero tibi acceptum.	5.
Facio delectum	5.60	100	
Facio gradum	5.25	Fero conditionem	4.67
Facio gratum	5.76	Fero auxilium, & opē	3.65
Facio copiam	4.65	Ferox, Ferus	4.97
Facio potestatem	ibidem	Ferre sententiā, et legē	5.48
Facio inuidiam	1.21	Ferri	6.51
Facio paria	5.74	Ferruminatio, Ferrumino,	
Facio tibi iniuriam	3.94	Ferrumen,	6.58
Facio iter, & uiam	3.94	Fessus	4.99
Facio negotium	5.88	Festa Septimontalia	4.43
Facio potestatem	4.18	Festiuus, Festus	4.92
Facio sermonem	5.97	Ficitiuus, Ficilis	1.8
Facio stipendia	4.110	Ficus, Ficulus	1.13
Facio ut	1.48	Fides pro tormentis	1.5
Factio, 4.63. Factor,	4.32	Fides	5.30
Falsus, 1.30. Fallit me,	3.80	Fides nō fidis, Fidicula	1.5
Fama	4.7	Fiens non dicitur	1.22
Fama mea, & mei	2.1	Filiaster, 1.5. Filius,	3.77
Famosus, Famosa mulier	1.	Finis, et ppositi uerba	3.85
Fasces	4.84	(21) Finitionis uerba	3.78
Fastidiosus	1.21	Fingo, 3.77	Fio, 1.22
Fastidium meū, & mei	2.1	Fio tibi obuius	3.77
Fatigat ⁹ , 4.99. Fatu ⁹ ,	4.113	Fisilis	1.8
Febris annua, & quotidiana		Flagella, Flagellare	6.47
n a	4.108	Flagitiū, 4.58. Flagito	5.58
		L 3	Fleo

I N D E X.

Fleo, 332. Fluvialis, 1.8			
Fluxus 1.30		G	
Fœneratilius 1.11	G	Alli	5.6
Fœnero, Fœneror 3.56		Gaudeo, Gaudiũ	6.12
Fœnus 4.59		Gemma, 6.64. Gemo, 5.42	
Fœtificare, Fœtura 4.71		Gena	4.52
Fœtuosus 1.21		Generatim, Gñaliter	6.20
Fœtus, Fœtura, Fœtificare		Genitiuorũ significatio	2.1
4.71		Genitini & ablatini affini-	
Folia 305		tas	3.17
Fore, & esse cum compo-		Genitor, Genitrix	3.70
titus 1.26		Geminus dens	4.52
Formidosus 1.21		Gemino rodere	ibidem
Frãgo nauim & siml. 3.75		Gerundiorũ significatio &	
Fremtus 4.29		us, 1.25. & 77	
Frequens, Frequentia 4.96		Germiculum	1.5
Fronde 309		Gesta, 4.9. gestº, gestio, 4.2	
Fruges, 4.25. Fruor, 5.5		Glans	4.28
Frumẽta præmatura 4.107		Gladiatorium munus	4.16
Frumenti copia 4.75		Gloriosus	1.41
Frutex, Fruticari 4.27		Gradum facio et iacio 3. 36	
Fuga 6.5		Grammatici audaces & su-	
Fundus, Fundum 6.41		perciliofi	2.1.
Fundare, Fundamentũ ibi.		Gratiã ago, refero, habeo,	
Fungor 5.5		& reddo	5.41
Fustigare 6.47		Gratiam in eo non dici 5. 51	
Futilis 1.8		Gratificor	5.76
Futurum coniunctiui, quo		Grator, Gratulor	3.72
diset à præterito eiusdem		Gratum facio	3.77
modi 3.28		Gratus	4.89
Futurum participij 1.33		Graus, Grauidus	6.80
		Gregati, 6.20. greges, 4.42	
		Greus	

I N D E X.

Greuium 4.37	parandus	3.72	
Tuon 6.38	Hinnulus	4.42. & 71	
	H		
	Hio, Hisco	8.50.	
H abeo ad uotum 5.70	Histrion	4.31	
Habeo à patre manda-	Hoc nomine	2.49	
tum 1.25	Hoc magis	7.14	
Habeo cum gerundijs 1.26	Holitor, 1.6. holus, 1.6. et 3.9		
Habeo copias omnium re-	Homo celebris	4.96	
rum 4.65	Homo capitalis	4.109	
Habeo audire 5.98	Homo mansue & bonæ		
Habeo conuenire	ibidem conditionis	4.67	
Habeo delectum 5.60	Homo maturus, & præma-		
Habeo fidem 5.60	turus militie	4.107	
Habeo gratiam 5.41	Hortus 1.26. 1.6. & 3.9		
Habeo in animo 1.25	Hospes, Hospitium	4.82	
Habeo iter 5.71	Hospitales	ibidem	
Habeo orationem 4.97	Huc	2.57	
Habeo rationem 5.58	Huc ades, pro adsis	5.51	
Habeo polliceri 5.98	Hypotheca	6.57	
Habeo sermonem 5.97	I		
Habeo te excusatum 5.67	Acere fundamenta	6.41	
Habeo te loco patris, & si-	lacere gradum	5.25	
milia 3.88	Iaculari, Iaculum	6. 198	
Haud auspicato 6.1	Iam, Iamiam, 198.	2.47	
Hei, 1.12. Hem, 2.15	Iandiu, Iandudum	2.35	
Heri, Hesternus 2.33	Iam uero 2.24. & 47		
Herba 4.27	Iamolĩ, 2.35. Iapridẽ, 1.34		
Hesternodie 4.81	Iam ueniet, & iam præsens		
Hen, 1.11. Hic, 2.5	erit	5.51	
Hic mihi gloriã, & c. 3.52	Ianna	4.8	
Hic non est cum illo com-	Icus finita nomina	1.19	
	L		
	4	Idem	

I N D E X.

Idem,	2.5. & 6.20	Impudenter non dici, sed		
Identidem	2.50	per imprudentiam, siue		
Id etatis,	3.17. Idq;	per ignorantiam	ibidem	
Id quod, cum alio antecede-		Impugno	5.62	
dente,	3.62	Imputo	6.44	
Igitur	132	In, cum uerbis	213 3.37	
Ignominiosa missio	6.62	In agendo, In cena	3.91	
Ignorans, Ignoranter	4.94	In animo est	5.22	
Ignotus	1.30	In annos	6.60	
Ilis terminata nomina	1.8	In auro, In aes	L9 1 3.18	
Illaboratum	5.59	Ineedo	3.77	
Ille,	2.4. Illuc,	Incesso, 3.45. Incessus,	6.45	
Imago mea & mei	2.1	Inchoatiua uerba	1.22	
Immigro	5.95	Incido in es, uel in ere	3.18	
Immunitas	6.39	Incisim,	6.10. Incola,	4.54
Impendens, Impendeo	5.42	Inconsideratus	1.30	
Impendo	3.45. & 5.82	Inconsultus	5.40	
Imperiosus	1.21	Incorporeus	4.98	
Impero	5.48	Increpare	4.29	
Imperatiuo deest prima per		Incumbo	219 3.44	
sona	3.28	Incuria	1.21	
Impersonalium quorundam		Incurio	6.13	
regimen nouum	3.46	Indico, Indictum	5.68	
Impertio	5.33	In diem	3.68	
Impertior passiuum & de-		Indoles	4.46	
ponens	ibidem	Indulgēs passiuē sūptū,	1.30	
Impleo	2.1	Indulgentia, Indulgeo	2.78	
Imploro,	5.52	Industrius	1.21	
Impono, Impositor	3.95	Inelaboratum	5.59	
Imprecor	5.96. & 6.24	Ineo gratiam	5.54	
Improbare	6.44	Inest rei & in re	3.45	
Impudens	4.94	Infer		

I N D E X.

Inferus, Infestus	4.111	Instar	6.18
Inferare	ibidem	Instituta, Institutiones	4.11
Infacialis status	6.9	Instratum	6.46
Infacias ire, Infaciator	ibid.	Instructæ naues	5.64
Infidus	4.103	Instruo	5.1
Infinitiuorum esse & fore		In summa	6.20
differentia	1.26	Intendo, Intentio	6.4
Infinitiuum interiectiui, uel		Inter	1.13
postpositum	201 3.21	Inter actionem	3.91
Infinitiuo ubi utendū	1.25	Inter agendum, Inter co-	
Infinitiuo loco suppositi ib.		nandum	ibidem
Infra	2.53	Intercedit	3.73
Ingenium præcox	4.107	Intercludo	5.69
Ingenuus	4.1	Interdico	218 2.49
Ingredior	3.69	Interim	1.62 2.49
Ingredior in spem	3.81	Interest cum supposito	2.1
Ingurgito	5.55	Interrogatio & responsio	
Inhibeo	5.4	in diuersis casibus	2.50
In horam, In horas	3.68	Interrogo	5.61
Initium, Iniens	5.54	Intersepio	5.69
In loco, In locum	3.88	Interuerto	5.28
In manibus	5.34	Intimus	1.17
In mentem uenit	3.82	Intra	2.53
In morem	4.11	Introcludo	5.69
Innocuus, Innoxius	6.17	Intueor te, & in te	3.59
In primis	3.71	Inuenio	5.2
Inquinus	4.54	Inuerto	5.25
In rem præsentem	4.112	Inuestigo	5.45
Insciens, Insciēter feci	4.94	Inueteratus	1.30
Insignis	5.35	Inuicem	167 2.59. & 3.74
Insomnis	1.20	Inuidia, Inuidiosus	1.21

I N D E X.

Iocus, Iocari, Iocularia	4.16	Iustitium	5.6
Ipse	2.1	Iuuat	3.41
Is, ~~is~~ Is demum	6.21	Iuuenta, Iuuentus	4.40
Iste, cum aduerbio Iste & alij,		L	
Ita comparatum seu constitutum est	3.89	Abasco, Labo	3.39
Ita cum superlatiuo	1.15	Labor, eris, Labor, oris	
Id responsiuum	2.50	ibidem	
Ita pro ualde	2.54	Lacertosus	1.21
Ita ne, 2.17. Ita q;	2.54	Lacesso	2.23. & 5.14
Iter facere, & habere	5.71	Lalifio	4.42
Item, Ibidem	2.50	Lamentor	5.32
Iterum	1.62. 2.56	Lamina	4.74
Iterum consul	3.59	Lanista	4.16
Iubeo	5.68	Lapidare	5.6
Iubendi uerba	3.28	Lapillus	6.64
Iucundus	4.89	Lapsus	4.99. & 5.59
Iudicij uerba	3.92	Lassus	4.99
Iugerum	1.7	Latebra, Latibula	4.79
Iugulus, Iugulū petere	4.36	Lauo, eiusq; deriuatiua	1.2
Iugum	4.43	Lexus	4.99
Iuratus	1.30	Legatio prematura	4.107
Iura, Iuris naturalis species, Iurisconsultus,	4.48	Leges	4.48
Iurisperitus nemo nisi literarum peritus 3, in praef.		Legibus comparatum seu constitutum est	3.89
Iurisconsultus	5.40	Lego, & Perlego	3.60
Iurisperitus	4.48	Lenticula	1.6
Ius naturale, Ius ciuile ibid.		Letabundus	1.9
Iussus	1.7	Letor, Latus,	6.12
		Leues, 6.8. Leuo,	5.81
		Liber, libri	9.43
		Libere loqui	4.17
		Libe	

I N D E X.

Liberi	1.89. 3.8	Ludus	4.16
Liberi ingenui	4.110	Lues 907	4.72
Liberta	4.1	Lupus	4.42
Libertas	4.17	Lusio, Lusius	4.16
Libertinitas	4.1	M	
Libertinus, Libertus ibidē		Accellum	4.35
Libra pro pondo	3.13	Maceror, Macesco	
Licentia	4.17. & 18	1.22	
Liccor, Licitor	5.28	Magis	1.12.
Licet	2.21	Magister, Magistra	4.38
Lictor, Lictorius, Lintearius,	1.6	Magistratus officium	4.30
Litera, Litera, arum	3.36	Magna autoritate uir	3.17
Loco patris	3.88.	Magnificens	1.30
Locorum quorundam nomina,	4.85	Magni interest	3.3
Locus celeberrimus & frequens		Magniloquēs, & sua copana,	
4.96		ratina, & suplatiua	1.10
Lombardia	4.8	Maior, Maius	1.13
Longē	1.32. & 4.8	Minor, Maximus ibidem	
Lotium	1.2	Maiores	6.55
Lubricus	4.101	Mala 4.52. Malē 2.42. &	
Luculentus	4.91	Maledictum	6.52 (3.87)
Luce, Luci	4.80	Maledicentissimus	1.10
Lucrum	3.12	Mallecolus	4.26
Luctuosus	1.21	Malum	6.41
Luctus	4.60	Mando	3.49
Lucus	4.56	Maneo te	5.93
Ludere	4.16	Mango	4.110. & 6.59
Ludibundus	1.9	Manipulatum	6.20
Ludicrum	1.12	Marinus, Maritimus	4.95
		Margarita	6.64
		Mater	3.70. & 4.38
		Mat	

I N D E X.

Materia	4.38. & 6.52	Mesis	3.24
Materies	4.38	Metuo	3.27
Matuta dea	4.107	Meum & mei differunt	2.1
Maturè & Prematurè ibi.		Meum solius	ibidem
Maturefco, Maturo ibidem		Migro	3.99
Maturrimus, Maturus ibi.		Mihi	3.52
Maxilla	4.52	Miles	1.14. & 6.32
Mca	174 2.2. & 3.2	Miles frequens spectator	
Me cum infinitivo & accu-		praliorum	4.96
sativo	115 2.2.	Miles munificus	6.39
Mediatiua uerba	1.24	Milia, Mille	1.17. 3.4
Mei, tui, sui pronomina	2.1	Mimus	4.13
Membrum	6.10	Minimum, Minime	1.18
Membratim	6.10. & 20	Ministeria, ministeriū	2.59
Mēbrane Pergamenæ	4.85	Minor	1.13
Meme, Memini,	3.38	Minores	6.55
Memoria mea & mei	2.1	Minoris emi	3.1.
Memoria, Memoriter	3.93	Minus	1.12
Menda	4.6	Mirarise	5.92
Mœnia	4.8	Mirificissimus	1.10
Meno, Mëtio, Mens, Men-		Mis, tis, sis	2.1
tum, Mëtior, Mëta,	3.38	Miserere potest, Misertum	
Mensarius	4.14	est,	3.46
Mentula	1.5	Modestia	6.41
Meo dormientis	2.1	Modi tres quibus actiui in	
Meo iure	6.3	passiuum resoluitur	3.39
Meo nomine	2.49	Molestia afficere, Molestia-	
Me occupato, & simil.	3.34	re,	4.11E
Mereor,	4.110. & 3.99	Molestia	6.8
Merere	4.110	Mollis	4.115
meritori ⁹ puer, meretrix ib.		Momenta	4.41
		Momen	

I N D E X.

Momentum	6.41	Nascor	3.45
Monumenta	4.75	Natales, Natalia	4.10
Morbus capitalis	4.109	Natalis, Natalitius	ibidem
Moratus, morigerat ⁹	4.104	Natus	3.70
More maiorum compara-		Natura cōstitutū, cōpatū,	
tum est	3.89	& prescriptū est	3.29
Morigeror, Morigerus	4.	Natura comparatiui	1.2
104		Natura superlatiui	1.14
Morosus	1.21	Naues instructæ & ornatæ	
Moror te,	3.96	Mos,	4.11
Mulier	6.38		5.64
Mulier famosa	1.21	Na, 6.39, Ne,	6.29.
Mulus	4.41	& 2.14. & 17. & 3.29	
Multò	1.16. & 18	Nec, Nec enim ibi. &	2.58
Munus	6.39	Necesse est	3.49
Munerarius	1.6. & 4.16	Necubi	3.27
Municeps	4.83. & 6.39	Nec uerò	2.58
Munificus	ibidem	Necatius, Nectus	6.28
Municipatim	6.20	Ne dicam	1.00 3.20
Munire uiam	5.71	Nedum	1.21 2.98
Munimenta	4.75	Negationis usus	2.02 3.27
Murus	2.8	Nego	6.9
Musculus	1.5	Negotium.	4.61. & 5.88
Mutuo aduerbium	2.59	Nemo nostrū, nō nostri	2.1
Mutuo amare	3.74	Nempe	2.27
Mutuo, as, Mutuor	5.25	Neq; autem	2.24
Mysterium	4.50	Neq; id sine, neq; enim	2.58
		Neq; hoc, Neq; illud	ibidem
		Nequaquā, Neutiquā	3.27
		Neuter neutri accusat	3.30
		Né ue	2.17
		Nihil ad te	3.90
		Nihil	

I N D E X.

Nihil ad Persium ibidem Non, & nisi, cum alijs uer-
 Nihil, & Nisi 3.54 bis, 3.29
 Nimirum 2.27 Non placeo mihi 3.97
 Ningit 3.40 Nō pridē, nō ita pridē 2.34
 Nisi, 122. 19. & 3.29. 54 Non quia, Nō quōd, Non ut,
 Nobilis 5.35 Non quōd 2.57
 Nocentes 6.17 Nō me fugit, et similia 3.80
 Noctē 6.80 Nō modō 2.18. et 31. et 3.27
 Nomina diminutiua 1.5 Non scio, & non uolo, bar-
 Nomina in bundus 1.12 bara 6.39
 Nomina in arius 1.6. & 21. Non solum, Non tantum 2.
 Nomina in aster 1.5 18. & 31. & 3.27
 Noīa in ceus, eus, iius 1.11 Nostras 3.97
 Noīa in er, uel in ellus 1.5 Notabilis 5.35
 Nomina in icus 1.96 Nouacula 1.5
 Nomina in io 3.96. & 4.2 Noualis 6.42
 Noīa in orius, & in oriū 1.6 Noui copias tuas 4.65
 Nomina in osus 1.21 Nouissimē 2.50
 Nomina in rium 1.6 Nouitius 6.59
 Nomina adiectiua in tilis si- Noxa, noxales adicōes 6.35
 lis & xilis 1.8 Nudiustertius Nudiussuar
 Noīa quorūdā locorū 4.65 tus 139 2.33
 Nomina in 6.20 Non 2.50
 noiatiuus p accusatiuo 3.28 Numen, Nutus 6.27
 Noiatiuus p uocatiuo, 3.20 Numeralia 1.77. 114. & 3.77
 Nominum criminalium, & Numerantium usus, & ordo
 pœnaliū regimen 3.31 3.5. & 14
 Non 147 2.50. & 3.28 Numerorum ordo 189 3.14
 Non autem 2.24 Nummularij 4.44
 Non continuō, protinus, sta Nunc 2.58 155
 tim 2.30 Nunquādo 2.50
 Num

I N D E X.

Nuntium, Nuntius 6.15 Officina 4.44
 Nuper 2.34 Officium 4.30. & 6.39
 Nuspian, Nusquam 2.28 Olim, Olimiam 143 2.35
 Nutrio, Nutrix 3.26 Olus 3.9
 Nuto 5.84 Omnium rerum copias ha-
 Nutus 6.27 beo 4.65
 Nux 4.28 Onager 4.42
 O Opem fero 3.65
 119 2.13 Opera, r. a. operapretii 4.
 Operosus 1.21 (76
 Obeo 3.74 Oportet legere libros 3.49 225
 Obiter 2.49 Opinio 3.86
 Obruo 3.82 Opifices 4.44
 Obseruantia 4.3 Oppetere 5.44
 Obseruatio, Obseruo ibid. Oppidatim 6.20
 Obses 6.31 Oppidum 4.20
 Obuiō 3.77. & 5.107 Oppidum frequens 4.96
 Obuiustibi fio, Obuius sum Oppignero 6.57
 tibi, & similia 3.77 Opprobrium 6.44
 Occupatio, occupatus 3.37 Oppugno 5.62
 Occupo 3.83 ibidem Opus 4.76
 Occurrit mihi 3.82 Opus agere 5.99
 Otium 4.61 Oratio 6.36
 Oculi lubrici 4.101 Orationis copia 4.65
 Odiosus 1.21 Orator 4.81
 Odor 186 3.9 Orbitas, Orbus 4.106
 Odium 1.21 Ordo 4.14
 Odium capitale 4.109 Ordo numerorum: n 3.74 189
 Offendo 5.2 Oriundus 229 3.57
 Offero electionem 4.67 Ornatus nauium 5.64
 Officia 4.30. & 50 Orphanus 4.33
 Oro

I N D E X.

Oro 5.29 Participij compendiū 1.32
 Os 4.52 Participia in ens in substan-
 tiuum transeuntia 1.33
 Ostēdo cū alijs uerbis 5.72 Participiorū copulatio cum
 Ouis 4.42 infinitiuo fore 1.26

P
 Abulum 4.53 Participium futuri tēporis
 Pacatus sum, Pacifica- in nomen transiens 1.35
 tus sum 3.75 Participiū präteriti actio-
 nem, præsēntis passiōē
 Pædor 6.25 significat 1.30
 Pallium 6.46 Participium præsēntis tēpo-
 ris, p. präterito poni 1.35
 Pampinarium 1.6 Parui interest 3.3
 Pannosus 1.21 Parumper 2.48
 Par 5.74 Pasco, Pascor 4.53
 Parasitaster 1.5 Pasim 6.19
 Parasitus 4.51 Passiui usus elegans 3.49
 Parenthesis 3.11. & 84 Pastio, Pastus 4.53
 Parens 3.70 Pater 3.70. & 4.38
 Parentalia, Parētare 4.23 Patres 6.55
 Parem esse 3.74 Patrocinari 4.12
 Paria facere ibidem Patrociniū, Patronus ibidē
 Paries 4.8 Paucis diebus 3.53
 Pariter 2.32 Paulisper 2.48
 Parit mulier filium 5.13 Paulō 1.16
 Pars mea, & mei 2.1 Peccatum capitale 4.109
 Partio 5.33 Pecora, Pecudes 4.42
 Partior 5.33. & 3.45 Peculatus, Pecunia 6.49
 Particeps 3.45 Peculiaris, Peculiū ibidem
 Parturio 1.24 Peculiarum copia 4.65
 Participia perbellē infini-
 tiuo adiuncta 1.25 Pediculus uel Pedūcul. 1.5
 Peius

I N D E X.

Peius 2.52 Perlego 5.30
 Pellex 6.48 Perlucidum 5.31
 Pello 6.47 Permissus, Permissu 1.7
 Pellucidum 5.31 Permaneo 5.30
 Penarium 1.6. & 4.35 Per meipsum, teipsum 3.64
 Pēdo, et inde cōposita 5.82 Permitto 5.68
 Penes 6.54 Pernoctio, Pernox 5.30
 Penetrabilis, Penetralis 6. Peroratio, Peroro ibidem
 Penetro 6.57 (26 Perpendo 3.87
 Pensilis 1.8 Perpeffus 5.31
 Penuria 4.62 Perpluo ibidem
 Penus 4.35. & 6.56 Perquam 1.17
 Per 2.48. & 3.64 Perscribo 5.30
 Per, & q̄ cū gradibus, 1.47 Persequor 5.32
 Per, cum compositis 5.30 Persona 6.34
 Peragere reum 5.30 Perspicuum 5.31
 Perago iussa 4.68 Persuadere, Persuasio 5.30
 Perceptibilis 6.26 Pertinax 5.31
 Percontor 3.38 Peruenio 5.56
 Perditus 5.31 Peruersus 5.31
 Peregrinus 4.82 Peruigil, Peruigilo 5.30
 Perēdie, perēdinus dies 2.33 Peruestigo 5.45
 Perfero 5.30 Pessimē 2.52
 Perfidus 4.103 Pestilentia, Pestis 3.47. 72
 Perfusio, Perfuga 5.31 Petere iugulum 4.36
 Perfunctus 5.44 Peto 3.74 3.87
 Pergamenū, Pergamū 4.85 Petulans 4.105
 Πόσιδα πνα 4.23 Petulantia ibidem
 Perinde 1.9 2.50 Πάριανον 4.4
 Periodus 6.10 Philomela 6.20
 Periratus, Periurus 5.31 Philosophaster 1.5
 M Pige

I N D E X.

Pigere	3.46	Pondo	3.13
Pignero, Pignus pigner.	6.	Pono, conditionem	4.67
Pigneratitius	1.11 (57)	Populabundus	1.9
Piscis, Pisciculus	1.5	Populus	1.4
Placatus sum	5.73	Populus frequens	4.96
Placco mihi	5.92	Porcus	4.42
Plango	5.52	Porrò	2.24
Plantarium, Planta	1.6	Porta	4.8
Platea frequens	4.96	Portari	6.51
Plenus	3.33	Portitor, Portorium	1.6
Pleriq; Plerunq;	4.90	Posco	5.58
Plicatilis	1.8	Possessio	6.41
Ploro	5.52	Possit te pigere	3.46
Pluit 217	3.40	Possessiva nominum quorundam locorum	4.85
Plumbatura	6.58	Post, uim habet comparationis,	3.11
Pluralis, pro singulari abusu,	3.11	tini	1.16
Plura	4.90	Posteri	6.55
Pluris	3.1	Posteriores	ibidem
Plusculus	1.5	Postremus	3.31
Pluviatilis	1.8	Post hac, Post illud	2.56
Poëta	4.32	Postridie	2.10. & 33
Pœnitet	3.46. & 4.13	Postulatio prematura	4.
Polliceri habeo	4.98	Postulo	5.58 (107)
Poma cruda	4.116	Potestas mea & mei	2.1
Poma præcocia, præmatura, & serotina	4.107	Potio, Potus	4.4
Pomarium	1.6	Potiri, Potitus 217	3.34
Pomeridianum	ibidem	Potissimū, nō potissimè	6.29
Pomura	4.28	Poto, eiusq; derivata	1.2
Pompa	4.39	Potorium	1.6
		Potuum	6.40
		Præ,	

I N D E X.

Præ, in compositione	3.31	Præteritū pro futuro	3.48
Præcepta, præceptiões	4.11	Præuaricatio, Præuaricari,	6.50
Præcipio	5.68	Præuaricator	ibidem
Præclarus, Præclare	4.91	Præcor	3.99. & 6.24
Præcoquus	5.11	Pridem	2.34
Præcox	4.107. & 5.31	Pridie aduerbiū	3.33
Præditus	5.15	Pridianus	2.33
Prædium	6.40	Prima luce, Primis tenebris	4.80
Prægnans	1.13	Primis tenebris, prima nocte	4.80
Prælium	3.03. 4.64	Prima die, ac nocte	ibidem
Præmaturus	4.107	Primipilaris, Primip.	4.84
Præ me fero	5.17	Prior, primus 213	3.31
Præparo	5.64	Princeps	1.18
Præpositiones accusatiuæ, & ablatiuæ iunctæ	1.17	Priscus, Pristinus	4.86
Præripio	5.68	Priuatim et Priuatè	6.20
Præscribit ratio	8.89	Probram	6.44
Præ se fert, præ se ducit	3.17	Procacitas, Procax	4.105
Præfert, Præ se gerit	ibid.	Proconsul	4.84
Præfens	1.33. & 4.112	Procul	2.11
Præsentaneum	4.112	Procul dubio	5.49
Præses, Præsideo	5.65	Profectio	2.27
Præsides hoies, præsidium	(5.66)	Profluens	1.33
Præstans	4.112	Profere	1.26
Præstare	6.16	Profusus	1.30
Præsto sum	3.78	Prohibeo	5.4
Præsul, Præsū, præsid.	5.65	Proinde	2.30
Præterquam	3.54	Promontorium	4.43
Prætor, Præto. 1.6. et 4.84		Pronomina mei, tui, sui	2.1
Præteriti distãtia inter futurū coniunctiuu modi	207	Pro	

I N D E X.

Promuba	6.1	Punctum	6.20
Pronunciatio memoriter, non memoria	3.93	Punio	3.69
Proximum	5.54	Pupillus	4.33
Proximum apparatus	5.64	Q	
Propediē, Propemodū	3.68	Q Vadringeni, Quadringenti, Quadragesima	3.5
Propius urbem	2.12	Quadrimum	1.5
Properatim	6.20	Quadrinoctio	2.33
Propono cū alijs uerb.	3.77	Qualitas	6.34
Propositiones, & rationes interdum confundi	3.30	Quam pro quantum	1.17
Proprator, Proqstor	4.84	Quam, ubi deceat	3.54
Proprietas cōparatiui	1.19	Quā pridē, quā dudū	2.34
Prosequor	3.67	Quā cū gradib ⁹	1.17. et 18
Prosper	4.87	Quamuis sub dictione, tamen, subintelligi	2.40
Proteruis, Proteru ⁹	4.104	Quam ut, quam qui, quam pro	1.17
Protinus cū pticula nō	2.30	Quamobrem	3.43
Prouinciatim	6.20	Quamuis	2.21
Prouoco	5.14	Quādo, Quādoqdē, Quādo utimur nominatiuo pro uocatiuo	3.22
Proximē hostem	2.12	Qua pietate es	3.74
Proximus	1.17	Quancquam	2.21
Prudens feci	4.94	Quanti, Quāticunq;	3.1
Pudor	4.195	Quanti interest	3.5
Pueri catamiti	4.110	Quantum & tantum indifferenter iunguntur cum tanto & quanto	1.16
Pueri meritorij	ibidem	Quare Quapropter	2.43
Pugillares	5.8	Quat	
Pugna	3.13 4.64		
Pullastra	1.15		
Pullus	4.71		
Pulsare, Pulsatio	5.47		
Punctum	6.41		

I N D E X.

Quartum consul	3.59	Quis et is i parēthesi	3.84
Quasi	2.36	Quis cui præponēdū	3.30
Quatenus	2.42	Quisquis, Quicunq;	3.16
Quaternus	3.5	Quisquam, Quisquam	3.63
Quatriduo	3.53	Quisq;	1.14
Que, coniunctio enclitica	2.58	Quisq; cum uerbo, aut participio	3.60
Quemadmodum	2.54	Quod, pro qua res	3.61
Questum est	5.24	Quō, & eō	1.15. & 2.37
Questui te ab ostio, ex ostio, de ostio	3.66	Quod autē, Quē uerō	2.55
Questus, Questibus	3.22	Quōd cōiunctio	2.20. & 39
Questus, Questibus ibi.		Quōd scribis gaudeo, & q scribas gaudeo	2.20
Questor, Questorius	1.6. & 4.84	Quodcunq;	3.16
Questuosus	1.21	Quodq;	1.15
Quia	2.31	Quō minus, Quō feci ⁹	1.12
Quicquid, Quicūq;	3.16	Quomodo	2.54
Quid	1.13. & 3.16	Quoniam	2.27
Quid ad te	3.90	Quoquo	3.16
Quid est nisi	3.54	Quoquo uersus	2.8
Quid interest inter preteritum & futurum cōiūctiui modi	3.28	Quōq; ablatiuus	1.14
Quidq;	1.15	Quoq;	2.58
Quidam	3.16. & 63	Quorundam locorum nomina	4.85
Quidem	2.23	Quotannis	6.60
Quin, Quinetiam	2.45	Quotidiana febris	4.108
Quippe	2.27	Quotidianus	ibidem
Quippian	3.16	Quoties	2.49
Quis	1.13	Quot modis iubemus	3.28
		Quotus	1.14
		Quum	1.39

I N D E X

R	Regimen nominū crimina-	
Apio	lium, & pœnaliū	3.32
Raptim	Reginē uerborū cū diuersa	6.20
Rasilis	corū significatiōe	3.45
Ratio	Regionatim	6.20
Rationē habere, Ratio con-	Relatiui cum antecedente	
stat, Rationē ducere	discordia elegans	4.19
Rationum, & propositio-	Religiosus	1.21
num inculcatio	Remaneo	5.63
Re	Remigro	5.95
composita	Reperio	5.2
Recaluaſter	Repeto	5.63
Recedo	Repetūdārū, repetūdis	3.34
Receptor	Repignero	6.57
Reciprocatio fol. 499. ca. 3.	Repo, Repto	6.5
Recludo	Reporto	6.51
Reconcilio	Reposco	5.63
Recordationis uerba	Repono in te spem	3.91
Recrudesco	Repositorium	1.6
Reddo, pro do	Repurgo	5.31
Reddo gratias	Reputo	6.44
Redco	Reſciſco	6.23
Reditus parenthesis	Reſpondeo	3.45
Reduco	Reſpondeo ſubauditū	3.47
Refero ad Senatū	Reſes, Reſideo	5.65
Refero gratias	Reſpiſco	5.3
Refero tibi, & ad te	Reſigno, retego retexo	5.63
Refert cum ſuppoſito	Reuertor	2.56
Reſercio, Reſertus	Rheginēſes, Rhegini	4.85
Reſigo	Rhetor	4.81
Reſragor	Ridiculus	1.5
	Rixa	

I N D E X.

Rixa	6.61	Sciſcitor	5.61
Rogationes	4.49	Sciſus	1.30
Rogatos uelim	1.27	Scomma	5.10
Roma urbs Septicollis	4.43	Scribo	5.30
Rofarium, Roſetum	1.6	Sculptile	1.8
Rumor	4.7	Scurra	4.51
Ruri	4.80	Secunda uice conſul	3.59
Rurſus	2.56	Secius	1.12
	S	Seſtile	1.8
Acellus, la, lum	1.5	Seſtor	1.2
Sacrarium	1.6	Secundum præpoſitio	2.46
Sacrilegium	6.4	Secundus	1.18
Salij	5.65	Secus uim habet compara-	
Salio, Saltatio, Saleus, Sal-		tini	1.16
to	4.107	Sed cū relatiuo	3.27. & 37
Saltus ibidem, &	4.56	Sed ſaltem, Sed certē, Sed	
Salyber, bris	3.8	uel	3.27
Salue, Saluebis	6.30	Sed cui	3.61
Salueto, Salueo, Salutare i-		Sedeo	5.6
Salutiſer	4.88	(bidē. Sedicula	1.5
Saltem, Sanē	2.27	Seditio	4.63
Sanus	3.18	4.98	
Sarcina, Sarcinam compo-		Segetes præmatura	4.107
nere, uel colligere	4.49	Semel	6.20
Sarmentum	4.26	Sementis	4.24
Satio uerbum, Saturatio	3.77	Seminarium	1.6
Saxatilis	1.8	Semiſomnus	1.20
Scala	1.8	Senator	4.84
Scaturio	1.24	Senatorius	1.5. & 4.84
Sciens feci	4.94	Senatus frequens	4.96
Scilicet	4.67	Senatusconſultum	5.100
		M	4

I N D E X.

Senecta, Senectus	4.40	Simul	2.72
Senes	4.5	Sin, & cōposita	1.12. & 2.
Senilis ætas matura	4.107	Sinus	4.37 132 (26
Senium	4.40	Si non, cum uerbo	603.29
Sensibilis, Sensilis	6.26	Singularis	1.15. & 5.35
Sentina	6.61	Siquidem	2.25
Separatim	6.20	Sis, 2.1. Sis frequens	4.96
Sepulcra	4.75	Sisto	5.6. & 6.31
Septicollis urbs Roma	4.43	Situs	6.25
Septigeni, Septingēteni	3.5	Siue	2.17
Septimontalia festa	4.43	Soboles	4.27
Series	4.14	Socius, Sodalis, Sodalitas	4.37
Seriō	4.16	Solamen, Solatium, Solor	4.77
Sero, Serotinus	4.107	Sollicito	3.95
Seruitium, Seruitus, Seruitia	4.50	Solus	235 3.67
Sese	2.2	Solstitium	5.6
Sesilis	1.8	Soluendo esse	1.27
Sexceni	3.5	Solummodo	2.41
Si subauditur	3.48	Solutilis	1.8
Sic, Sicq;	3.50. & 54	Somn ^o , et eius cōposita	1.36
Sicut, Sicuti	3.50. & 54	Sordes	6.61
Sicubi, Sicunde	3.27	Sortior	5.33
Sido	5.6	Spargo humū florib.	4.101
Sidus	6.22	Spatium annuum, & diu- libus	4.108
Signa pro operibus sculpti- libus	4.115	Species generi præponitur	6.22
Significatio, & regimen uerborum uarium	3.45	Spectacula	4.69. & 16
Siliqua, Siliquastrum	1.5	Spectat	3.96
Similis tui, uel tibi	3.45	Spei uerba	3.85
Simonia	4.19		

I N D E X.

Spero	376 3.47	Subter	2.53
Spē, mētūq; ostendere	5.72	Suburbana	4.20
Sponte	2.57	Succurrit mihi	4.82
Statī, cū particula nō	2.30	Suffragia, Suffragor	4.70 306
Stator, Statum	5.6	Sui	2.1
Status inficialis	6.9	Sulphuraria	1.6
Stella	6.22	Summatim	6.20
Sterno	6.46	Sum maturus audiēda phi- losophie	4.107
Sterno lectum pallio	4.101	Sumo	6.3
Stipendia facere	4.110	Sum positus in hac condi- tione	4.67
Stipendiarius	1.6	Sū præmatur ^o militie	4.107
Sto	1.6	Sumptuosus	1.21
Stolidus	4.113	Strages	4.49
Stomachosus	1.21	Stragula	6.46
Strages	4.49	Stramentitius	1.11
Stragula	6.46	Strepitus, Stridor	4.26
Stramentitius	1.11	Strictim	6.20
Strepitus, Stridor	4.26	Struētilis	1.8
Strictim	6.20	Strues	4.49
Struētilis	1.8	Studiosus	1.21
Strues	4.49	Stulte, Stultus	4.113
Studiosus	1.21	Stuprare, Stuprum	6.45
Stulte, Stultus	4.113	Sua	3.2
Stuprare, Stuprum	6.45	Suadeo, Suasor	5.30
Sua	3.2	Subijt mihi, & me	3.82
Suadeo, Suasor	5.30	Subinde	2.50
Subijt mihi, & me	3.82	Subleuo	5.81
Subinde	2.50	Subsido	5.6
Subleuo	5.81	Subsidium	5.65
Subsido	5.6		6.9

I N D E X.

Supplico 5.11 Tanquam 2.36
 Supplicium capitale 4.109 Tanti, Quanti, cum com-
 Supplicium sumo 6.3 positis ~~1.71~~ 3.1
 Supplodo 5.9 Tanti interest 1.7.4 3.3
 Supra 2.53 Tantisper 2.48. 1.56
 Surdaster 1.5 Tantum 2.44
 Sursum, & Deorsum 2.57 Tantū abest, Tātū nō 2.44
 Suscipio curas et similia 6.3 Tantū & tantō quibus im-
 Suspicio 5.56 gantur gradibus 1.16
 Sustulit pater filium 5.13 Tantundem, Tantidem 3.1
 Sutilis 1.8 Tedere 3.46
 Sutrina, 4.44 Suus, 2.2 Tectorium 1.6
 Suum quisq; 3.60 Temere 2.49
 Sylva 4.56 Temperantia 4.41
 Syncerum 6.37 Tēpus p tēpore positū 2.48 2.24
 Synecdoche 3.17 Tēpus cōtinuū p acensatiū
 Svarixs 4.38 significari falsum esse 3.53
 Tenebrae 4.80
 TAberna, Tabernarij Teneo memoria 6.3
 4.44 Tentorium 1.6
 Taberna meritoria 4.110 Tenus 1.11.8 & 9
 Tabellarium 1.6 Tergiuersator, Tergiuer-
 Tabule 4.115 sari 6.50
 Tacitus 1.30 Ternus 3.5
 Tam 1.16 & 18 Ter consul, Tertium con-
 Tamen, qua de causa abo- sul 3.59
 ratione quandoque abij-
 ciatur 2.40 Terra, Ferritorium 4.83
 Tamen cum relatiuo 5.61 Terra gremium 4.37
 Tametsi 2.21 Tertia uice consul 5.59
 Tandē, 6.21. Tandiu, 2.35 Testamentum 6.36
 Tete et tutu 2.2 Tertilis 1.8
 Thar

I N D E X.

Tharsis 5.6 Tripudium 5.103
 Thebani, Thebai 4.85 Triumphalis 4.84
 Theca 1.6 Triumphator ibidem
 ΘΑΛΥΣ 6.38 Triuialis scientia 4.16
 Tibi uacans 3.53 Tua, Tua interest 3.2
 Timeo 1.25 Tui 2.1
 Timeo tibi, Timeo te 3.45 Tum, 2.29. Tū uerō. 2.24
 Tinclilis 1.8 Tuo ipsius 2.1
 Titubo 4.01 4.04 Tuo nomine 2.49
 Toga, Togati 6.46 Tuos qui 2.1
 Tollo 5.13 Turba 6.61
 Tornatilis, Tortilis, Tonsi Turbo, binis ibidem
 filis 1.8 Turchia, Teucria 4.8
 Traclim 6.20 Turmatim 6.20
 Traiicio 2.14 3.56 Tutu, & tete 2.2
 Tragædus, Tragicus 4.32 Tutus 1.30
 Transfero 2.27 3.35 Tuus 2.1
 Translucens 5.31 V
 Transmarinus 4.95 VAcillo 5.84
 Transmaritimum ibidem Vaco, Vacat 4.02
 Transnigro 5.95 Vadatus, Vas 6.31
 Trapeza, Trapezita 4.44 Vadimonium ibidem
 Trececi, Triceni 3.5 Valde 1.18
 Tribunus, Tribuniti⁹ 4.84 Vale, Valeo, Valeant 6.30
 Tributarius, tributori⁹ 1.6 Valetudo 6.18 & 6.30
 Triclinium 4.34 Valetudinarij 6.30
 Triduo 2.33 & 3.53 Ve 2.11
 Trimus 3.5 & 1.5 Vbera lacte grauida 6.7
 Triuoclio 2.33 Vbertim 6.20
 Trinus, Trinitas 3.5 Vbi collocandū adiect. 3.65
 Trinum nundinum ibidem Vbi primum 1.7
 Vbiq;

I N D E X.

Vbiq;	6.19	tinencia	3.82
Ve	2.17	Verba ad uisionem pertinē-	
Vectatio, Vector	3.86	tia	3.83
Vestigal	4.59	Verba desideratiua	1.52
Vel	2.17	Verba quādo uenuste in o-	
Velut, Veluti	44 2.36	ratione aut desunt, aut re-	
Venalis	4.93	dundant. 221	3.47
Venalitarij	6.59	Verba motus	1.27
Vendibilis	4.93	Verbalia in atio	1.2
Vendico	5.8	Verba in fio	1.22
Veni, Venito	3.28	Verba ī rio meditatiua	1.29
Venia	4.18	Verba prateriti temporis,	
Veni in opinionē, suspicio-		pro futuri	3.48
-nem, obliuionē, &c.	3.86	Verba inchoatiua	1.52
Venire ī mētē	1.25. et 3.82	Verba motus ad quem	1.25
Ventito	5.10	Verba indefinita	1.28
Venuste discordat relatiuū		Verba pretij cum casu	3.1
cum antecedente	197. 3.19	Verba prateriti, pro futuro	
Verba ad autoritatem per-			3.48
tinencia	3.89	Verbera, Verberatio	6.47
Verba ad finem operis per-		Verberare	ibidem
tinencia	3.85	Verbo passiuo, ubi nitidius	
Verba ad finitionem perti-		uta mur, ubi actiuo	3.49
nencia	3.78	Verborum uarium regimē,	
Verba ad coniecturam per-		& significatio	3.45
tinencia	3.79	Verbum cui personæ, gene-	
Verba ad notitiam perti-		ri & numero respondere	
nencia	3.80	debeat	3.24
Verba ad spem pertinentia		Vereor ut, & ne	3.27
3.81		Verna, uernaculus	1.5
Verba ad recordationē per-		Vero	2.24
			Verfi

I N D E X.

Verficolor	6.55	Vindico, Vindicta	3.8
Verficoloria, ria	ibidem	Vir	3.70
Verfiliis	1.8	Vir magna, parua, medio-	
Versus	111 218	cris conditionis	4.67
Vertex	6.11	Virgo	6.38
Vescor	4.53	Virritim	6.20
Vesperari	4.80	Virtuosus non dicitur	1.21
Vespertilio	4.45	Virtutis, et uitij idoles	4.46
Vestiarium	1.6	Viso	1.23
Vestigo	3.25	Vitabundus	1.9
Vestras, & nostras	12.5	Vitium	4.6. & 5.2
Vetatio non uetitio	1.2	Vitium capitale	4.109
Veterator	6.59	Viuarium	1.6
Veto	6.9	Vltro citroq;	154 2.57
Veteres	4.5	Villus	3.63
Via	3.66	Vmbratilis	1.8.
Viam facere	5.71	Vna	2.32
Viam munire	ibidem	Vnio	6.64
Vicatum	6.20	Vnus	3.67
Vicina, Vicinitas	4.20	Vnus aut alter	4.59
Vicissim	167 2.59	Vnusquisq;	1.14
Vicus	4.20	Vocatiui in nominatiuū nu-	
Vidito	5.10	tatio	3.22
Victus	6.56	Vocare in inuidiam	1.21
Videlicet	2.60	Vocauit te à uia, & uia de uia	
Videor uenuste usurpatum	3.66		
3.51 226		Vociferor	5.52
Video te accusatū, etc.	1.28	Vocor in spem	3.81
Videre licet, Videas	3.83	Volatilis	1.8
Vigilia	4.69	Volitare, Volatus	6.5
Villa	6.41	Volo	3.49
			Volu

I N D E X.

Volucris	2.97	4.45	icipio	3.68
Volumen		6.43	Vt, & Ita, cum superlatiuo	
Voluptuosus		1.21		
Vrbani nici		4.20	Vti	2.36
Vrbs Roma		ibidem	Vile est	3.49
Vrbs frequens		4.96	Vtique	2.27
Vrbs Septicollis Roma		4.43	Vtpote	ibidem
Vsquam		6.19	Vtor	3.5
Vsq;	2.8. &	4.112	Vt primum	1.17
Vsque adeo		2.44	Vt, pro quam, uel quantum	
Vsq; eò		ibidem	ibidem	
Vsirpo		3.30	Vt, pro quippe, seu utpote	
Vsus		3.5	2.28, 36. & 34	
Vsus nominatiui, pro uocati			Vt quia	2.37
uo, & contra		3.21	Vt quòd	ibidem
Vsus pluralis, pro singulari			Vtroq; uersus	2.8
		3.21	Vtrum	1.13
Vsus nominatiui, pro accu-			Vt, superlatiuo iunctu	1.15
satiuo		3.23	Vt tamen, abiicitur ab ora-	
Vsus negationis		3.27	tionè	2.40
Vt ceteros.		3.24	Vuaceus	1.11
Vt ceteri		ibidem	Vua. pro cores, & serotina	
Vt, cum facio, & committo		4.107		
		2.38	Vultus	4.13
Vter, & Quis, cum inter-				
rogatione		1.13	Zeugma	3.24
Vter utrum accusat		1.30		
Vterq; cum uerbo, uel par-				

FINIS

Por quanto por parte de los...

40.20 30 ml = 7 2/3
30 18

